

**De bello sacro continuatae historiae, libri VI. commentarijs
rerum Syriacarum Guilhelmi Tyrensis Archiepiscopi, additi. :
In quibus, qua fortunae uarietate, qua temporum uicissitudine,
ab initijs urbis & regni, res Hierosolymarum, ad nostra usq[ue]
tempora, per ter mille atq[ue] quingentos annos agitatae, aut
floruerint, aut bellis uastitateq[ue] afflictas iacuerint,
diligentissime? describitur**

<https://hdl.handle.net/1874/422696>

DE BELLO SACRO

CONTINUATAE HISTORIAE, LIBRI VI. COMMENTARIJS rerum Syriacarum Guilhelmi Tyrensis Archiepiscopi, additi. In quibus, qua fortunæ uarietate, qua temporum uicissitudine, ab initijs Urbis & Regni, res Hierosolymarum, ad nostra usque tempora, per ter mille atque quingentos annos agitatae, aut floruerint, aut bellis uastitateque afflictæ iacuerint, diligentissimè describitur.

IOANNE HEROLD HOECHSTET,
tensi authore.

Adiecimus de Expugnatione urbis Ptolemaidos, MONACHI FLORENTINI Archiepiscopi Acconensis Rhythmum. Insuper etiam de Sarracenis profligatis ab ALPHONSO X. Hispaniarum Rege, rescriptum, cum Epistola procerum eorum, quorum opera & industria Albigenes heretici et deuicti et deleti fuerunt, omnia ab hinc tricentesimo ac paulo plus minusue quadragesimo anno gesta & scripta.

Nunc uerò cura & diligentia PHILIPERTI POYSSENOTI, ad phanum D. Morandi sacris Præpositi, in lucem tradita, ac cum enarratione Historiæ ab ipso IOANNE HEROLD illustrata.

B A S I L E A E.

AVTHORES, QVORVM SCRIPTIS IN HAC
Continuatione usi sumus, & ex quibus profecisse
nos fatemur.

Aeneas Syluius	Franciscus Bellasinus	Ioannes Trithemius	Platina de Pontifici- bus, & rebus Man-
Albertus Crant.	Franciscus Irenicus	Ioannes Turore	tuanis
Ammianus Martel- linus	Franciscus Richerius	Ioannes Villanus	Plinius
Andreas Cambinus	Freculphus	Iosephus	Polybius
Annius Viterbien.	Funckij Chronica	Iulius Capitolinus	Polydorus Vergilius
Antoninus Florēt.	Georgius Merula	Lambertus Schaffna- burgensis	Pomponius Latus
Antonius Bonfinius	Gregorius Turonen.	Laonicus Atheniēsis	Ptolemaus
Antonius Panormita	Guilhelmus Canoer- sin	de rebus Turcicis,	Radenicus
Antonius Sabellicus	Guilhelmus Postellus	author in historiariū	Regino
Augustinus Iustinia- nus	Haythou Armenus	Turcicorum agni- tione excellentissi-	Rhenanus
Baptista Fulgosus	Hermannus Contra- ctus	mus	Robertus Gaguinus
Beda	Herodotus	Landinius	Robertus Mona-
Benedictus de Acoli- tis	Herodianus	Martinus Barletius	chus
Berosus	Hieronymus	Martini Lutheri	Rogierius de Tartar-
Blondus	Hughaldus Mutius.	Chronica	ris.
Bonifacius Symoneta	Iacobus à Künigsho- uen	Matthias à Michouu	Scholastica Historia
Callimachus Experiēs	Iacobus Meyerus	Matheus Palmerius	Sebastianus Franchi
Caspar Bruschius	Iacobus Pontanus	Michael Ritiis	Sebastianus Munste-
Cato de Originibus	Iacobus Vimpbelin- gius	Nicolaus Baselius	rus
Chronica August.	Instrumenti ueteris li- bri	Nicolaus Brucellus	Suetonius
Chronica Norinber.	Ioannes Auentinus	Nicolaus Machia- uelli	Tacitus
Coriolanus Cæpio	Ioannes Baptista Eg- narius	Nicolaus Chalcocon- dyles	Trebellius Pollio
Diodorus Siculus	Ioannes Bocatius	Noua legis Oracula	Valerius Anshelmus
Dion Cassius	Ioannes Carion.	Otho Phrysingensis	Valerius Maximus
Ecclesiastica Histo- ria	Ioannes Cuspinianus	Orosius	Vbertus Velleius
Egesippus	Ioannes Faber	Paulus Aemilius	Vicentius Beluacēsis
Eusebius	Ioannes Naclerus	Paulus Iouus	Volaterranus.
Eutropius	Ioannes Stella	Paulus Phrygio	Annales Germanorū, incertis authoribus.
Fabius Pictor	Ioannes Reuchlinus	Petrus Galatinus	Concistorum, Pontifi- cumq; decreta
Fasciculus temporum		Petrus Mexia Hi- spanus	Privilegia Imperato- rum aliquot.

PHILIPPO PIO, PONTIFICI, CAETE-

RIS'QUE AD AEDES MAGNAE MATRIS MARIAE,

apud Basileam Rauracorum, Flaminibus, Ioannes Herold

Hochstetensis S. D.

AT VRA ita comparatum esse, PHILIPPE PIE, Princeps, cernitur, ut etiam sanctissima veterum uirorum sanè optimorum instituta, suo periculo, æque ac uitia haud careant. Verum enimvero, cum omnes homines iusti æquique appetentissimi uideri uelint, tamen res in eum locum adductas uidemus, quòd etiam sceleratissimi, quando ui aut fraude, aliorum fortunam conuellere nequeunt, insidias struant & famæ & nomini optimorum: dum uice uersa, quos boni studium trahit, id quod res est,

rerum fortuitarum iacturam, quam memoriæ rectè factorum priuationem, tolerabiliorem iudicant. idcirco, aut suauitate ingenij, aut authoritatis testimonio, aut studio beneuolentiæ, aut grati animi ductu, gloriam maiorum, amicorum famam, nomen optimorum, ac benefactorum laudes, scriptis ornare & celebrare consueuerunt. Quod quidem factitatum conspicitur, haud ab ijs tantum, quibus præter ingenij dotes, nihil, quo suos remunerarent, reliquum est: uerum etiam in usu hoc fuisse uidemus ijs ipsis, qui amplissimis fortunis, meritisque ingentibus eos quos sempiternæ gloriæ cõmendare uolebant, aut æquabant, aut superabant multum. Hinc Platonis amicorum nominibus nobilitati Dialogi: hinc Ciceronis Lelius, & ad Herennium scripta: Ut interim taceã, huius generis sexcenta aliorum uirorum bonorum exempla: quæ si nõ omnia suos autores & patronos, ut Achillẽ Homeri tuba, beant, tamen testimonij impertiunt, animorum generosorum. Institutum certe sanctum. eo enim uno ad capefcendas uirtutes laude dignas, etiam perditissimi incitant: mortuis, ea quæ in uita illis uel liuor uel negligẽtia negauerunt, uirtutis premia exoluuntur: egregie gestorum fructus, cum immortalitatis spe, uiui inde decerpunt: ipsa denique bonorum amicitia, imò ipsa societas humana, consolidatur, augeturque, dum hic ad laudem suã, clemẽtia & liberalitate ingenia amplectitur, ille uerò amicorum benefactorumque merita studio grato literatisque prosequitur munusculis. Hoc dico, tam sanctum institutum, PHILIPPE princeps PIE, suo ueneno non carere, uel proprio, uel alieno, assentatione nempe ac obtreccatione: hoc præsertim nostro tempore, quo optima quæque aut deprauari, aut pessimè interpretari contingit. De ijs igitur, qui assentatione turpi, sibi ipsis ut Cæcias nubes, infamiam accersunt, nullus hic mihi erit sermo. dicam solummodo, quum seculum illud nostrum, omnibus alijs quæ nos præcesserunt, ingenijs elegantissimis præstet, & magis quàm illa abundet, obtreccationis peste interrim ita uigere, ut diuinum hoc institutum nonnullam habeat ferme querelã: mihi ipsi multis partibus plus negocij facessat iam uni, quàm præter me alijs omnibus, qui tanta PHILIPPE PIE tua, collegijque tui ornatissimi habeo merita, quanta alius nemo, quorum nunquam obliuisci possum, maxima scilicet ac innumera me uobis debere. Quapropter optandum mihi et conandum cum cernerem, ut tot tantaque in me collata beneficia, sollicitudine aliqua meorum officiorum exacuerẽ, nihilque ex amore, aut ex iudicio uestro deperderẽ, ocio-li mei (quod uobis ut acceptum referam oportet, inque historiarum iugi lectio-ne mihi repositum est) reddere uobis constitui rationem, eam scilicet, quam illud, haud secus ac negocia suum calculũ, efflagitare Cato dicebat. Quum igitur de Bello sacro Guilhelmi Tyrensis Archiepiscopi, regni Hierosolymitani olim Scribæ, Commentarios (diligentia ac cura integerrimi doctissimi que uiri

PRAEFATIO.

PHILIBERTI POYSSENOTI, ad phanum D. Morandi in Maxima Sequanorum, sacris profanisq; reb. Præpositi) euulgatos, perlegissem, facile animaduerti, sapientissimi hominis monimentis, iniuriâ temporû, multa, atque in hoc genere scripti desideranda, deperisſe: quod nulli dubium erit, qui ad Friderici II. Aug. excessum usq; , historiam suam eundem Guilielmû per fecisse magnorû uirorum testimonio, iuratum intellexerit. qua re gloriæ autoris non tantum ademptum, quantû delectationis lectori surreptum uidebam. Quem enim temporum uicissitudo, fortunæq; uarietas, commiseratione non afficeret, dum nostros, inclinantibus iam rebus Syriacis, hostibus colluctari & fato resistere legit, ea quidem animi pertinacia, qua maior illis in Prouincia & urbe recuperandis & obtinendis constantia uel fortitudo haud fuit: Ab institutis igitur meis alienum non duxi, quæ ad urbis Hierosolymitanæ à Saladinò expugnationem scripta Guilhelmi insecuta essent, eiusdem libris adijcere: non ut ingenij gloriâ aliquam uenarer, sed ut idolo tam pulchro ornatoq; , basis sua non deesset. Id cum omni synceritate historiæ obseruata, diligenter atq; religiose conscripsissem, nec hoc quidem prætermittendum esse existimabam, ut quàm possem breuissimis, prima, & quæ scripta Tyrensis anteierant, priora Reip. Hierosolymitanæ tempora describerem: quod quidem interuallum tam longum, quæ imperia tam uaria, quæ tempora tam aliena, uirtutem, magnitudinem animorum, facinoræq; egregia uirorum principum, de quibus Tyrensi sermo est, illustrant magis, ac tantum non in cœlum usque euehant. Hoc autem totum nihil esse intelligere poteram, cum summorum uirorum editis lucubrationibus, omnia sparsim interferta reperirentur, ipsiq; sacris oraculis atque diuinis libris nostræ persuasionis plurima hauriri possent: quamobrem perstringere occœpi, perpetua quadâ serie historiæ, consilia, gesta, & euentus, quibus Syria ad nostra usq; tempora agitata fuit: nulla ambitione adductus, sed ueritatis inflammatus studio, cuius quidem, ut uenia bonorum dixerim, in tanta copîa scriptorum, magna inopia. Excreuit hac ratione in annum ter millesimum atq; quingentesimum, inq; librum sextum, forma illius Reip. quam leui quadam cogitatione complexus eram, idq; semestri spacio, cumq; ipse multis alijs & publicis & domesticis occupationibus premerer. Hos libros, ubertate & ornatu prioribus inferiores, ne infantia mea eloquētiam Tyrensis cõtaminarē, absq; nominis mei professione scriptis illius subiicere haud ausus fui, simulq; DE BELLO SACRO CONTINVA TAE HISTORIAE LIBROS, eos nuncupare uoluî: ut existimare eo minus aliquis possit, me, quàm indagâre ueritatis sollicitudinem, aliud aliquid mihi sumere uelle. Nec puto quiquam bonorû hanc meâ sententiam unquâ reprehendet, cum nō defuturi sint, qui, quod hunc laborem tibi PHILIPPE PIE, Collegioq; tuo, cæterisq; clarissimis, spectatissimis, inq; Repub. pri marijs aliquot ac probatissimis uiris dedicauerim, inscripserim, atq; consecra rim, quod dedico, inscribo atq; consecro, hoc (inquâ) quale quale sit officiosi, & assentationis & arrogantiae condēnabunt. Seducit enim nōnullos superstitio quædam, ex leuicula ceremoniarum diuersarum persuasiuncula concepta, ut melius arbitrentur, omnem amicitiam, omnem societatem humanam abolere, quàm accipere aut referre beneficium, inter eos, quibus opinionibus uarijs certatur. Ego autem ex tam crudeli pertinacia, nullam mihi spem salutis cōmunis, aut pacis publicæ, proponere possum. Quapropter semper illud GRYNÆI, non Apollinis, sed SYMONIS, hominis & literarum & uirtutum omnium cognitione clarissimi, præceptoris quōdam mei, oraculû, tanquâ ex tripode profectum, exosculari soleo: quod quale sit, adscribendum duxi,

Non eadem sentire bonos, de rebus eisdem,

Incolumi licuit semper amicitia,

In hanc

P R A E F A T I O.

In hanc sententiam si descenderent omnes, mirabilis certe rerum tranquillitas sequeretur. Sed quid ego me ijs purgo, quorum obrectatio à principio mihi cognita fuit, & deplorata? Quin causam meam uoluntatis tibi PHILIPPE PIE, tandem expono? quo facto, homines omnes intelligat, non modo rite me fecisse, sed etiam aliter facere nequiuisse. Siquidem ut oculi mei tu PHILIPPE PIE, uosque ceteri mihi honoris amplitudinisque causa uiri nominandi, amore clementiaque uestra, autores estis, ita pietate & uirtute celebrandi. Is enim PHILIPPE PIE, tu, cui inter uiuos ego comparare possim neminem: sed conferre te ei, qui dum uixit, omnium calculo, uitae probitate, morum atque grauitate, rerum humanarum omnium experientia, priorem non habuit: sine emulatione uero, modestiae, parsimoniae laetae, in Remp. erga bonos, literatos, subditosque suos, pietatis titulos tibi soli concessisset: ADRIANO scilicet illi ARIEDMATTEN, Sedunensium olim principi & antistiti. is cum uiuens moriensque, sanctissimi hominis testimonia reliquerit, felicitatemque illam affecutus sit, quam perturbatio perditorum nostrorum temporum in morte constituta habet, nihil mihi reliquum fecit, quo uel debitum, uel fidem meam illi soluerem, nisi iucundam quandam recordationem, & liberalitatis & humanitatis suae laudes enim, quam ut ab ingenio cuiusquam amplificari, beneficium plus profecto quam ut ullius conatu refundi possint, supergressus est. Ignosces PHILIPPE PIE, de mortuo talia praedicanti. Quorum enim tu uirorum maiestatem & uirtutem refers, eorundem etiam commemoratione laetari atque refici solitus sum: à certo enim & uero sensu, cum Cicerone iudico, uirtute nihil esse formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius: addo, nihil quod bonos magis allicefaciat: quod quidem ex eo perspicuum est, dum eius studio ornatum te, maximis atque grauissimis uirtutibus ornatos uiros Collegij tui, ceu rectorem insequi: cum necessitudines, familiaritates, domesticaque famulitia, ex optimorum & doctissimorum hominum numero constitutas, confirmataque habere te, uidere possunt omnes, & sentire. Ingenijs summis, praestantissimisque uiris, floruit semper Collegium illud tuum, fateor, & maturitas uirtutum omnium in hoc tui pontificatus tempore erupit. Ea sane duce AMBROSIVS ille AGVMPENBERG, consequutus est, ut apud tuos, ordinibus sacris Praepositus, à te summam in collegio obtineret dignitatem non solum: sed etiam ingenio, industriaque apud externos, fortuna suffragante adeptus est, quae magna inuidia obtinentur, maiori geruntur periculo, quibus uero cum maxima gloria clarissimus quisque fruitur. In talium uirorum orbitate summa, accedunt huic, & qui Decurionem Collegij agit IOANNES LYB, & IOANNES STEYNHAEVSERVS, uerus custos sacrorum: atque LUDOVICVS BER, Scholasticus uerissimus, uetustissimusque: qui quidem omnes, titulis insignisque doctorum (quos iuris sacri & in omni genere disciplinarum prudentia, omnium laude et applausu meruerunt) curas & cogitationes suas uniuersas, ad ea quae Reip. tranquillitatem adferant, iamdudum manciparunt. ne interim dicam, quantum MELCHIOR ALIECHTENFELS, Diaconorum primarius: illeque tuus ex fratre nepos IOANNES Leonhardus à GVNDELSHEIM, sacrae Musicae magister: item VVERNHERVS à BERNHUSEN, GEORGIVS AB AMPRINGEN, FRANCISCVS D'AMPIER, in administrandis rebus equitatem, in consuetudinibus & familiaritatibus suauitatem, in bonos omnes liberalitatem, illustribus natalibus, inque omni literatura, eorum dexteritati adiunxerunt. Haec certe sunt decora illa in uirtute posita, quae certissima fortunae & institutionis splendida insignia illustrant atque exornant. Haec sunt uera exempla ab archetypo profecta, quae te PHILIPPE PIE repraesentant, ut merito ab alijs laudari possis, atque tuis gratulari ipse, cum non modo uirtutum & fautorem & amplificatorem te exhibeas, sed incredibili contentione

PRAEFATIO.

integritatis, tuos triumphare uides. Si ergo interest (ut ad uos sermonem cōuertam, v v. c c.) id quod omnis etatis doctissimi uiri multū referre docuerūt, ut talia Principis pī instituta, in rebus omnibus tam sancta administratio, in contaminata conseruentur, multumq; in ea re necessarios & domesticos posse, cōsentaneum: gaudere uos, & Principi nostro uicissim gratulari iubeo, ob fidem, industriam & integritatem eorum, quorum opera in publicis domesticq; negocijs ipse utitur. Qua enim rerum experientia, qua domi forisq; claritate praepondeat claro loco natus, uir ille ERASMVSSIGELMAN, nemo nō nouit. Is enim temperatis moderatisq; moribus praeditus, seueritatem humanitati, grauitati familiaritatē ita coniunxit, ut autoritate summa, suauitate mirabili, negocia officiaq; omnia expediat: consilia nō magis prudētē quam fidelitatis plena, ueneranda aetate, uigenti ingenio moderetur. Huic si coniungatur, SYMONA ROMERSTHAL, homo summo loco natus, atq; a Romanorum prosapia originem ducens: item constans ac fortis ille senex SEVERIDVSA VOHRBVVG, uestri municipij Delsperg Praetor: huic inquā, si hī consiliorū adiutores addantur, in fortuna negocijsq; uestri collegij, non solū prudentissimū fortissimūq; aliquē senatum, uerū ad tuendā Principis salutem & dignitatem, consensum admirabilem, incredibilemq; conspirationē experiemini. & quod ipse uobis gratuler, mirabilis est expectatio, quae tanta affulget, deq; horum uirorum clarissimorum liberis concipi potest. Etenim iuuenis ille GEORGIUSSIGELMANNI F. studiosissimus apparatus artium earum, quas optimas ingenuasq; uocant, in quibus optimi acquiescūt: in ijsq; ita uersatur, ut excellat: ob singularem autem modestiae famam, apud Italos Gallosq;, amorē eorum, quos studiorum socios habuit, dilectionemq; meritis sit, pollicendo in luris prudentia magnificum nescio quid, & admirandum: cum MARCVSA VOHRBVVG SEVERIDIF. indies pleno gradu discendo, exercendoq; se, ut in omnibus ingenui hominis exercitijs, & dignum se tali patre progenitum ostendat, & meritō omnibus se charissimū exhibeat. Hunc NICOLAVS frater, si forte literatum germanum non aequat (qua mediocriter imbutus est) tamen animi corporisq; dotibus parentem ingenuū mirifice referre uidetur. De IOANNECHRISTOPHORO, puero, qui nō solum SIGELMANORVM deliciae, uerū etiam & parentū, & omnium eorum corculū dici potest, qui maiestatem animi uenerari solēt, id tantū referā, fore olim, ut literatissimorū doctissimorumq; uirorum ingenia, egregie dictis factisq; praeclaris, exerceat. SYMONIS uerò A ROMERSTHAL prole foecundissimi & foelicissimi hominis, liberi, quam spem Reip. industria armorum, literarum doctrina, pietatisq; exercitijs, exhibeāt, NICOLAVS eius F. in bello, quod prioribus annis, magno Germaniae tumultu, CAROLO MAXIMO AVG. gestum est, testatum reliquit, ijs fortissimū & infracti animi exemplis, quibus fratrem suum BEATVM BENEDICTVM, contra Turcas fidei nostrae hostes, olim fortissimē pugnando, strenuū militis gloriā, atq; pro patria pulchrā mortē consequutū esse nouerat. Vos, uos (inquā) v v. c c. permoti nescio qua animorum diuinatione, quando IOANNEMCHRISTOPHORVM atq; PHILIPPVM, horum fratres adolescentulos, rite acceptos, in Collegium uestrum sublegistis, confirmare uidemini, in opinionē hereditatis alienae gloriae uenisse uos, laudemq; maximā ad eos transfudisse, quum olim disciplinae uestrae alumnos, praceptorum & consiliorū obtemperantes, laudibusq; florentes eos, omnibus admirationi futuros confiditis, pudore, probitate, uirtute, studijs rectis, ac bonis artibus. Tales itaq; apud Principem nostrū omnia officia, omnia munera exequi: tales ita nasci, ita educari, ita imbui ab ijs qui familiares & consiliarij ipsius sunt, qui illi coniunctissimi iucundissimiq; sunt, haud uulgi cōsensu tantū, uerū et bonorū omnium admiranda

PRAEFATIO.

admirabile uobis esse debet, & letitię summa. Ne aliquid dicā de I O A N N E
I A C O B O huius filiolo, puerulo certē, quē prāter annos, ingeniū senile, ut
omnib. admirabilē, sic quoq; eum ostendit, cuius leta indoles uniuersis fermē
solicitudinem incutere possit, ne terris hunc citius inuideant superi, quem in
genuitatis surculum, omnibus naturā lenocinijs succrescentē, ornatumq;, ex-
hibuere. At tu P H I L I P P E Princeps P I E, qua prudentia, quo usus sis iudi-
cio, quamq; diuino, uerbis exequi hercle nequeo, nec cogitatione ulla satis as-
sequi. Coniunxisti etenim consilijs, studijs, rationibusq; tuis uirum, Deus bo-
ne, qualem? cuius fides erga te prāclara, consilij in rebus agendis promptitu-
do, morum constantia, sermonis lepos, erga omnes humanitas, una ipsius in
omni genere & facultate literarum excellentia, uincuntur. Minori admi-
ratione honorum, Alexander olim Magnus Hephæstionem, Augustus O-
ctauianus Agrippam, Alexander Seuerus Imperator cateruam docto-
rum sibi adiunxit, quam tu I V L I V M G V T, rerum tuarum moderatorem
præfecisti, atq; amplissimo ordini scribarum tuorum, summum constitueris.
Ornauit C A R O L V S M A X I M V S A V G. ornauit P A V L V S M A X I-
M V S P O N T I F E X, hoc tempore O T H O N E M, Augustani apud Vindeli-
cos collegij summi Antistitem, Sacerdotem magnum, ut nunc loquimur, Car-
dinalem Presbyterū, Titulo D. Balbinæ, non solū ob claritatem familiæ (quā
ex illustrib. atq; inter Sueuos, Germaniæ populo olim celebratissimo, claris-
sima atq; uetustissima natus sit) nec tantum ob gloriam, ad quam à pueritia ex-
ardescēs, quamq; omni cura & industria, animiq; magnitudine consequutus
est: uerū etiam propter fidem singularem, officia promptissima, liberalissi-
maq;, quib. his molestissimis tēporibus, pace & bello, utriq; præsto fuit. Or-
nasti tu P H I L I P P E P I E, Princeps, I V L I V M hunc, quem nō solū uetustas
atq; claritas prosapiæ inter Cheruscōs celeberrimæ, non tantū ab ineunte æta-
te, bonitatis, & ut in sago strenuus, in toga cōstans esset, studiū, atq; cogno-
mē gētilitatis incitauit (quod quidē scēlici indole sua peruicit, supergressusq;
est) hæc in quā hunc non tantum tibi commendant, uerū ea obseruantia, ea
firmitas, quibus amplitudinem & dignitatem tuam, calamitosissimis his tē-
poribus augere tueriq; nititur, ostendit, parētes suos senes eum non pluris fa-
cere, quā tuam auctoritatem, ac pietatē fermē fidei postponere. Quæ etsi ma-
gna, similitudinēq; inter se habere uidentur, facile tamē atq; lubens tu P H I
L I P P E, C A R O L O & P A V L O in beneficijs collocandis & elargiendis
cessurus es, scio, auctoritatem & honores I V L I V S tuus O T H O N I cōtribuet:
quod uerō duobus M A X X. in O T H O N E, tibi in Iulio ornando puto caus-
sam fuisse, admirandam scilicet, diuinamq; in utroq; bonarum literarum scien-
tiā, certā & laudatissimā habet comparationē, in nullo inferiore ei, quā inter
Q. Mutium Scauolā, et L. Crassum olim fuisse, doctissimi uiri in monumenta
sua retulere. O T H O siquidem eloquentium iurisconsultissimus, I V L I V S lu-
risperitorum eloquentissimus est, & meritō dici potest, hoc nostro æuo: quod
præter synceræ meæ conscientię testimonium, iudicium doctissimorum uiro-
rum fatetur, quibuscunq;, quemadmodum mihi, aditus ad O T H O N E M, aut
congressus cum homine fuit. Certē I O A N N E M O P O R I N V M meū, quid
dico P H I L I P P E Princeps P I E? tuum, imō optimorū omnium, literarū et li-
teratorū amicū animo, factis beneuolentissimū, iudicio æstimatorē æquū si-
mul & acerrimū, cum infantia mea I V L I I facundiā atq; prudentiā (quæ ipse
Oporinus elegātia sua exornare statuerat) impetu amoris delibasse me leget,
expostularum eum mecum noui. Hęc tua P H I L I P P E Princeps P I E, tuo-
rumq; atq; uirorū præstantiū singularia ornāmēta, assentationis nota me tā pro-
be liberāt, ut nō minor ijs liuoris nota impingi possit, quib. dedicationē hanc
meā accusare propositū fuit. Magis etiam reprehendendi sunt, qui arrogantia
quandam

PRAEFATIO.

quandam obijcere mihi conantur, cum in hunc sensum uestrorum omnium beneficij allectus, & gratitudinis officio compulsus sim, ea de uobis sentire omnibus, & dicere, quæ maximè mihi utilitati & cōmodo, uobis autem multis rationibus honorifica fuisse, et esse certū est, summaq; gratia illustrata. In eo certe ego ipse spem meam fefelli, quādo caput & pectus polire debuisssem, reliquū corpus inchoatū et rude et imperfectū delineauī, colorū rationes in eos libros reijciēs, quos de Episcopis Basiliensibus, Deo adiuvante, propediē in lucē editurus sum. Interim tu Princeps PHILIPPE PIE, hoc munusculū, uosq; ceteri VV. CC. id quale quale sit, suscipite, ea persuasiōe, nullā ut mihi in omni uitā rem aequē propositā esse credatis, atq; ut indies de bonis, de uobis, me optimè mereri & optē et contendā. Tuq; IOANNES LEONHARDE, patruo, Gundelsheimiorum imaginibus, præceptore O PORINO, literis tum Græcis tū Latinis, ac ad D. Vrlcinī in rebus sacris primatu præclare & illustris: cuius liberalitate in quartum nunc annum sustentor, maximam tibi huius laboris partem uendicare potes: quem ut tuo nomine ornarem, præter id, quod ut me grātum tibi præbeam & exhibeā æquitas postulat, etiam GEORGIVS HVBERS, uir ille cuius fidem Princeps noster in rerum domesticarū procuratione, amabili testimonio probare solet, tuq; laudare & beneuolentia efflagitauit, is dico efflagitauit, et importunius fermè extorsit. Efflagitauit id quoq; GEORGIVS LEONHARDI, municipij Delsperg scribe, ut tibi, mihi, omnibusq; bonis amicus, literis liberisq; non infœlix. At plura q; statueram. Recipio me igit ad unū illud PHILIPPE Princeps PIE, id unū refrico VV. CC. me uestrum bonorumq; omnium fore semper: amorem, deinde, quo haecenus me complexi estis, & iudicium de me uestrum immutatum sperare, atque in rebus meis tenuissimis, literarioq; ociolo, opem, consiliūq; uestrum omnium haud mihi defore, certa me opinione cōplecti. Valete. Ex rure, uestroq; fundo Pfeffingen. XV. Cal. Septemb. Anno à nato Christo M. D. XLIX.

OB DESCRIPTIONEM VITIOSAM EXEMPLARIS,
operarumq; festinationem admissas mendas, sic
castigauimus.

PAG. 1. uersu 7. lege, initium 43. numinis iram 2.9. breui. 36. corrogando 33.4. Ve
quod 5. 40. Donerum 10. 31. immisit. 12. 4. certis interpositis. 15. millium erant, quibus.
28. Sephoritanum 31. Ethin. 14. 39. terrendos 16. 5. quodam 18. 31. emissariū 20. 27. Vr-
bano secundo. 40. Tyrensis nostri 21. 12. Sacra in 22. 21. Foro 24. 30. nongentesimū ac nona-
gesimum. 45. Hierosolymas 39. 5. industriam 40. 34. fumum. 38. eum in libertatē 41. 41. Se-
ptuaginta & unus 43. 27. gustum. 38. ostendam 57. 7. Genuensium 71. 8. Genuinum 88. 6.
finui. 103. 36. Capitatione 116. 2. quam 123. 34. At 140. 1. dum communis 141. 35. At 150.
24. in dotemq; 155. 43. facerent 158. 4. inter. 26. censebunt. 33. allegerem. 41. charissimum
165. 34. qui sacris. 35. Vtræq; rei 169. 12. Tyrensis 136. 24. Vidua puellum 204. 4. præfere-
bat 209. 42. eum remunerat 211. 1. imminuit. 216. 34. clinopalen 217. 13.
M. D. 111 36. fortissimæ Viraginis 219. 26. Fuit. 222. 4. apud
Damascum Tomombeius 24. opertam 232. tenere

DE BELLO SACRO CONTINVATAE

HISTORIAE LIBER PRIMVS, IN ORDINE

uigesimusquartus.

Mittuntur Legati qui Occidentalium auxilia implorent.

Caput I.

INclinationis regni Hierosolymitani iam agebatur annus decimus sextus. nam Almericus rex qui foederis initium Soldano Aegypto immemor, contra phas piumq; nihil tale uerenti bellū intulerat, iamdudum perfidia sua labem maximā, avaritia hac illā cladē presentissimam regno procurauit. Quippe cui uires, industria, ac in rebus gerendis animus excellens, periurij infamiam, uictoris nomine, detergere potuisset, is uictus auri cupiditate, quod illi à Soldano offerebatur, Aegypti imperium amisit, ac posteris res suas omnino deploratas reliquit. Syracono enim Aegyptum obtinente, Sauare Soldano occiso, insuper trucidato à Saladino Calypha, iam uidere erat, Latinorum gloriam in Oriente paulatim labascere, uires cōcisas. Nam statim Iosephus (hoc enim nomen cum infans esset, illi lustrico circuncisionis die inditū fuit, postea Salahadinus appellatus, quasi corrector legis, id em sonat lingua Arabica) leuibus prelijs nostros aggreditur, uires animosq; suorum tentaturus, militem cum Latinis nūc uelitari, iam collatum perferre pedem assuefacit: cum antea ex Europa singuli Latini denos Barbaros fugarent, uel solo aspectu tererent. Potuisset tamen, prudentia & consilio, hostis diutius à finibus regni longiusq; arceri, si rei priuatae studium, publicae saluti ab Imperatoribus regni postpositum, ac Noradini Damasceni reguli filius armis socijs tutatus fuisset. Quod uerò rem omnem praecipitauit, fuit ambitio illa procerum, qui regium honorem ac nomen regum, factionibus potius, quam regnorum et regionum imperium rebus fortiter gestis propagare uoluerunt. Cum etenim cōres deuenissent, ut amissa Tetrarchia Mesopotamiae: in Syria, Antiochia aegrè defenderetur, Tripolitana prouincia precario emercata, Palæstina ferro, flamma, cæde uastata, res trans Iordanem ad hostis nutum sursum deorsumq; uoluerentur, tyrannidē spirant Guido atque Raymundus, homines ambo temerarij, inconsulti, malè sani. Iā in rege Balduino nulla spes erat, qui ab initio regni ut corpore, sic consilio parum ualebat: in rege puero nulla, qui ætate tantæ dignitatis onus nec ferre, nec facillè ab æmulis in hoc educari, credi posset. Guido iamdudum apud fontem Tubaniam & stupiditatis & pusillanimitatis specimē dederat. Raymundus cum Barbaro amicitiam contraxerat nimis suspectam. Accedebat uita tum sacerdotum dissoluta, tum plebis obrutae sceleribus mores ita, ut nec Patriarcham integrè aut syncerè uisitare, sint qui tradant. Prodigia cælo ostensa hæc omnia à Deo abominari indicabant. Atroces uenti undiq; exoriebantur, solis lux obscurata per aliquot horas, grando ad instar oui anserini cælo delapsus. Terra quoq; immittentes clades denunciat, motibus tremoribusq; crebris ac horrendis agitata. Nec mare obtinuit nuncians iram, solito maiore redundans æstu. Ignis in modum domus ardentis cælo discurrebat. Iurares omnia elementa, totūq; Creatoris opificium, luxum, facinora ac flagitia exagitare & detestari. Vni-

ca erat fiducia, propter singulare ingeniū, iudiciū quoque elegantissimum in regis Scriba Guilhelmo sita. nam qua de cunctis re ageretur, hominis māsueto, maturumque cōsiliū, lucem aliquā uidebatur inferre obnubilatis. Hunc rex secretò conuenit, sciscitans, ne quid detrimenti Respub. acciperet, quomodo prouidendum esset. Is in alienorum exterorumque, atque adhuc integrorum felicitate, rem omnem sitam esse, respondet, cæterum in propinquo nō esse, quorum fidem implorare, aut quorum auxilium sperare rex possit. nam Andronicum Constantinopolitanum, imperij res apud Græcos ita omnes euertere, ut Boemi alijs adiumento fore non solum nequeant, sed neque in seipsis consistere possint. In occidente autem, apud Francos Philippi regis res florere, cuius proculdubio animus ad maiora amplectēda aueat: herere illi animo Syriacas patris expeditiones, præter id, quod aliās religionis habeatur amicissimus. Deinde Anglum regem Henrichum, hostem semper quærere, & eundem maximum ferocissimumque, in quem ut ueteranus acrius inuehat, ac deuicto eo euadat gloriosior. Iam Federicum cum Ecclesia reconciliatum, pacata Italia, ocium terere non posse. Lucium Pontificem plenīs uelis in hoc unum uehi, ut laboranti regno occurratur. Hos quidem adeundos esse, quos armis, uiris, ære, consilio, animo posse plurimum certū sit, ac uelle nemo dubitet. Hæc consilia etsi regi optima uiderentur, in ijs tamen hoc unum deesse haud obscure confessus est, quod non constaret, quorum ad cienda auxilia opera uti posset, nec etiam illi dignum uidebatur uiros tantæ dignitatis in regnum uocare, discordia ita lacerum: si enim ipsum Guillelmum mittat, in regni negotijs syncerum rectumque consiliū, sibi interim defore: si etiam auxilia recipiat, ambitione, inuidia, discordiaque Principum, ut prius quoque contigerat, omnia in præceptis deduci uerebatur. Conquerebatur deinde, Guido, nem cognatum iniquum sibi, nec ad edicta illum conuenire. Tripolitanum ad regni gubernacula adhibuisse metu magis quam consilio, hac quoque ipsa fomitem addidisse discordiarum. Herachiū Patriarcham, Arnoldum Templi, Rogerium Hospitalis magistros, si non aliquid in eum coquerent, uix nulla habita regiae dignitatis reuerentia, tam citos discessuros fuisse, inexpectatis Comitiorum consultationibus. Tandem persuasus rex, à Guilhelmo, Guidoni recōciliatur, cui ut administrationi renunciaret, loppensis urbis dominium iterum restituitur, regique pueri Alumnus appellatur. Nec Tripolitanus sibi deest, muneribus aliās hominem auarissimum sibi demulcens. Cum Patriarcha postea ac Magistris blanditer actum est, ut & operam et cōsiliū omne, Reip. promitterent, in erogando apud Occidentales subsidio. Additur Legatus, seruitium, parantur naues, cōmeatus, ac reliqua itineri necessaria, faustisque imprecationibus, ad portum Acconensem deducuntur. Qui oram soluantes ac uela uentis permittentes, ijsque placidè adspirantibus, in Italiam trañciunt.

Legati spebus promissionibusque magnis in Occidente aluntur. Arnoldus militia magister moritur. Caput 11.

PERSUASUM erat Legatis nostris, cum prius omnia ex sententia Lucij Pontificis Romani in regno Hierosolymitano peracta esse cognosceret, quod etiam primo ipsius congressu ex uoto respondentem inuenirent. Hydruntū appulsi

appulsi, cum iter Romam pararent, urbē intestinis tumultibus exagitari audiunt, Pontifici Maximo ciues infestos esse, eiꝫ vires intentare. quæ res originem inde traxerat, quòd Pontifex hac magna manu suorū, ac ciuiū non multorum favore Consularem potestatem abrogare proposuerat. Romani enim, qui olim Narsete & Prusilio Coss. quod in annū Domini 570. incidit à Longino, primo Rauennatium Hexarcho, forma administrationis antiqua, magno Rom. Pop. dedecore, & Consulatu priuati, exuto decoris illo et maiestatis veteris nomine, sub Præsidibus, quos Duces appellare maluerūt, per quadringentos ferme annos, libertate omni amissa, transegerant adeò, ut Consulatus apud eos omnis memoria extincta, ac quicquid ex Monarchia illa olim tam lælicæ, uicissitudo rerū reliquum fecerat, Ducatus Romanus appellaretur: cuius rei ne posteris argumentū deesset, aureus nummus percussus, adhuc Ducati nomen retinet. At Berengarijs in Interregno post Carolum illū magnū tyrannidem arripientibus, cœpit & ipsa Roma caput extollere iterum, vires resumere, pristinarumqꝫ dignitatū nescio quā umbrā adfectare, Pontificum excusso iugo, Coss. iterum creat, Præfectum, ac nescio quos Decarchontes. Hi ambitionē Pontificum cū suspectam haberent, patriæqꝫ libertatem, repulso exteriorū Imperio, iamdudum & armis omniqꝫ cōsilio, uendicare an nisi erant: quod cū uim atqꝫ tyrannidem esse, Lucius interpretaretur, eorum potestatem, quam uix ducentis quinquaginta antea annis, postliminio quasi obtinuerant, prout & Alexander in Tusculano prius attentauerat, abolere nitebatur. At adeò Consularis factio præualuit, ut exturbato Pontifice, in complices suos, seuerè quidē animaduersum & crudeliter sæuitum sit. Quotquot enim ex Romanis, Pōtifici studuisse cōpertum fuit, hi erutis oculis, nouo atqꝫ inexaudito exemplo poenas dederunt. Clerus, qui fuga tardius sibi cōsuluerat, tantæ crudelitatis haud immunis. Multi em̃ correpti, asinab: preposterè impositi, cauda manibus alligati, per urbem circumuecti, pueris, puellis, uiris foeminisqꝫ præter probra & calumnias, scedissima queqꝫ illis in faciem conijcientibus, miserè perierunt, aut carceribus extincti sunt. Hūc populi furorem cum Pontifex declinauerat, ac ira exæstuans, ad ulciscendam tantam iniuriam, et de abrogando Consulatu initum cōsiliū, quocunqꝫ modo posset prouehendum, rationes requirit omnes, tandem magnis itineribus Veronam delatus, eos qui sacris sunt initiati, quiqꝫ rerum gubernaculis præerant Principes, cōuocat, Conciliū habiturus, ac quod prius Romæ intentauerat, sceliciori fine perficeret. Patriarcha atqꝫ Magistri interea rei finē expectantes, apud Guilhelmum Siciliae regem, omnibus excepti honoribus comòdè moram duxerāt. nam ipse nuper deuicto Marucco rege Sarracenorū, eiusqꝫ filia capta, non prius in redemptionem puellæ assensit, quàm recepta Aphrica & Sicilia, quas Sarraceni patri suo olim abstulerant. ob idqꝫ factū Guilhelmi nomē celebre. rex à Pontifice iamdudum sollicitatus, ut in Asiam rebus Christianorum afflictis opem laturus, trañceret. Apud quem cum agerent, Godefridum Louanensium Comitem contigit apud Brundisium appellere, qui Hierosolymam inuisurus, non contemnenda manu, iter accelerare, per eos persuadet. Iam nuncijs hinc inde missi, ad Conciliū Veronæ indictū, Principes inuitabāt, palamqꝫ dicebatur Fredericū Imperatorē adesse.

qui ut Papæ reconciliaretur, aduenerat. Pontificem enim, haud minora in Imperatorem molitum fuisse, quàm prædecessor suus Alexander conabatur, constās erat fama. Fredericus, ut Lucium pacatiorem haberet, precibus ipsius tantum detulit, ut Hetrusci, alia quàm Lucensi moneta non uterentur: is enim patriæ suæ non immemor, Lucam omnibus muneribus tum diuinis tum humanis exornare studebat. hac una re delinitus Pontifex Papiensis concessit, ut æs ipsorum, Imperatoria nota signatum, Longobardi solum admitterent. Inter hæc Legati nostri aduolant, quibus in Senatum intro missis, & dicendi copia data, sermo fuit de orta inter Guidonem & regem discordia, deq; Salahadini uiribus regno exterminium minitantibus, preces additæ, auxilia implorata, nec, quantus ex hac re diuini numinis fauor, quantum gloriæ nomini atque Reipublicæ Christianæ promereri exinde possit, suppressum est. Quibus persuasionibus, cum Lucius atque Fredericus, ne maiorem aliquam cladem, Christiana res, in ea terra adiret, attentiores reddit, accedebat Heraclij Patriarchæ ipsius præsentia, quæ rem urgere uehementissimè uidebatur. Tentat igitur Pontifex nunc hos sollicitationibus, illos præmissis, ut in Asiam trañsiant sollicitare. dumq; ipsius Legati ultro citroq; discurrent, Patriarcha cum Magistris suadente Pontifice, Philippum regem Galliarum adeunt, quo itinere, Arnoldus Templi magister obijt: quem luctu ingenti cum socij sepulturæ tradidissent, Lutetiam petunt. Philippus igitur rex dignitati tantorum uirorum multum deferens, Præfectis atque Questoribus regni ipsius, quacunque iter facerent, ex publico aleretur, præcepit, ac ne quid illis deesset itineri necessarium, diligentissimè cavit. Insuper negotijs regni sui postpositis omnibus, ut honorificentissimè susciperentur Legati curauit. Erat tunc in Lutetia Episcopus Mauritius nomine, qui cum ab infantia stipem emendicando hostiatim, in disciplinis honestis nō parum progressus erat, magna spirare coepit: nam eleemosynam petitam recusauit, quoties illi hac conditione, à festiuioribus erogaretur, ne unquam ad Episcopalem dignitatem adspirare uellet. Hic iussu regis, cum Clero & populo it obuiam, facundia qua præditus erat, aduentantibus gratulaturus. Excepti igitur, ac per aliquot dies humaniter tractati, Senatus illis totius regni uocatur. quid sibi poscerent, dicere iussi sunt. Ibi Patriarcha de Ludouici regis pietate exorsus, Philippum rebus perituris defenlorem se quærere dixit: dein exhortationibus ad pium opus reliquos regni proceres, accēdere conabatur. Summa orationis fuit, ut diceret, res Orientales, nisi Francorum uirtute & ope, consistere diutius non posse. Tantum & docta & pia hominis oratio omnium animos flexit, ut in omnibus coetibus Christianorum ad populum regio edicto, uerba haberentur, quibus pro suscipiēdo bello pro Hierosolymitanis animarentur subditi. Principes autem in colligendis pecunijs, conscribendis exercitibus, operam dabant assiduam. Rex delectu habito, quem magis strenuum nouerat, selegit, ac coactis equitum aliquot copijs, peditum manum aliquam ipsis adiungit, qui in Italiam statim mittuntur Pontificis arbitratu, stipendijs regijs in Syriam abituri. Nec nostri rebus suis deerant, quicquid enim persuadendo possunt, id omne intentant efficere. Frequens illis

illis congressus cum Legatis Belæ Pannoniarum regis, qui ut Margaretham Philippi sororem, regi suo in uxorem peterent, aderant, Hungaro & opes & itineris commoditatem præscribentes: cuius Legati, operam & consilium in persuadendo rege eorum, pollicebantur. Inaudierat præterea Heraclius, post Thomæ Cantuarensis necem, quæ ante decennium perpetrata fuerat, regis Henrici Angli opera, quod Legati Papæ poenam regi Henrico indixerant, ad rem Christianam tuendam, ut aliquot milites mitteret, atque intra triennium ipsemet in Syriam exercitum duceret, communi hosti bellum factururus. illum uerò bellorum tumultu impeditum hætenus, quod iuramento affirmauerat, distulisse. & hunc adire decreuerunt, sumptaque licentia, in Angliam traſciunt, Heinricum adeuntes: regem coeperunt rogare, orare, obtestari, ut tandem pro defendenda re Christiana, sicut iam pridem uouisset, arma corripere, Ducibus in Syria laborantibus, subsidio iret, cum pro certo haberet tanti laboris fructum se ab eo accepturum, qui bene meritos præmio optimo atque immortali semper remunerare soleret. Rex respondit, tempore alieno se ualde excludi, domesticis seditionibus, externis bellis supra modum se fatigari, quo minus ipsius uotis respondere possit. Pollicetur stipendium militibus. Heraclius, ut erat ad uitium usque in dicendo liberrimus, subiungit. Hoc est rex quod olim iuramento affirmabas, te intra triennium in Syriam iturum, quod iam peracto decennio ferme integro, recusas. Aurum abundè suppeditat nobis arma, commeatus non desunt: unus deest Imperator, qui bellum suis fortissimis militibus gerat, quales disciplina illa tua militari, optimè instructos, te nouimus habere. Cæterum cum tu miles esse Christi neges, uerba Deo optimo maximo dare semper coneris, pro tot beneficijs acceptis, ingratiſsimum te exhibēs, crede mihi, pro uita, pro regno aliquando decertandum tibi erit. exutus his omnibus, tandem discas, quam poenam mereantur illi, qui operam suam conseruandæ tyrannidis ergo, domino negant. Et quia stomachum tibi mouisse me uideo, ac admonitionem meam ægrè te ferre, non tamen tegam quæ in rem tuam dicenda uidentur. perinde enim mihi est sanguinolentis, & Diui Thomæ cruore commaculatis, mali Christiani manibus hic perire, ac in Syria à Sarracenis trucidari: usuram tam breuis temporis haud moror. Huius uocē rex iratus interrompens, exclamauit: Si uel unica omnibus meis populis lingua esset, ea tam uirulenta in me non auderet effutire. Verum ais, refert Antistes, omnibus exosus, nemo est qui flagitiorum te admoneat. nam malè uiuentem, malam postremo te obiturum mortem citius sperant & expetunt. Admonitus à suis rex, bonis blandisque uerbis, cum Patriarcha agere instituit, occupationes prætendens, ob quas impræsentiarum Imperatorem se præstare, aut expeditionem inire nequiret: muneribus delinitum, magnificisque promissis oneratum usque Donerum deduxit, unde in continentem transmisit Heraclius. Permeata Germania, Principes adeunt, ac in subsidium Hierosolymitanum postulant quæ tantæ rei necessaria uidebantur. uerbis spebusque magnificis impleti Veronam redeunt, inde ad Guilhelmum regem proficiscentes, quem Lucius Pontifex Syriacæ expeditionis ducem designauerat,

a in ut cum

ut cum his copijs, quæ ad id tempus paratæ erant, quotidieq; parabantur, in Asiam nauigaret. Is autem Alexij pueri, Manuelis filij mortem ulturus, Andronico parricidæ bellum intulit, Thessalonicaq; in ora Macedonia capta, multas Græciæ Thraciæq; urbes, magnis cladibus affectas, Imperio ademit. Legati uerò nostri, qui eius ope in Syriam deuehebantur, in regnum atque Hierosolymam applicuerunt, statum regni deploratum, spe quadam consolantes.

Baldwinus rex moritur. Guido regnum inuadit post Baldvini
Montisferrati obitum. Caput III.

Baldwinus rex Legatorum aduentu cognito, milit qui præmonerent, ne quid in privato publico ue propalarent eorum quæ ab his transacta essent, uocarentq; eos ad regiam, ut edoctus, quid consilij capescendum esset, quidue expectandum sibi, ex his quæ referrent. Cùmque coram constitutus Patriarcha, præter spes ingentes quidem nihil adferret, dissimulato dolore, auxilia parata & in promptu esse, diuulgari fecit: accedebat Patriarchæ iactantia, qui ut res haud tepidè administrasse uideretur, spes augere, subsidia numero, opibus, celeritate, ueris ficta admiscens, amplificare studuit, ac apud omnes mirum in modum prædicare. At rex, ut erat solertis ingenij, parum promissis fidem adhibebat, cum tempus, in quo omnis mora in Reipublicæ detrimentum maximum redundare uidebat, ociosum sanè aut intestinis discordijs absorberi cerneret. Tyrensis Episcopus regni Scriba, crebras ab amicis etiam accipiebat literas exortæ inter Imperatorem & Papam simultatis, belli inter regem Francorum & Angliæ, item Lucij Papæ obitus. cui licet Urbanus tertius in dignitate Pontificia successisset, eaq; in sollicitudine, quam pro tuendo regno Hierosolymitano gerebat, tamen ex studijs ipsius paci publicæ omnino alienis, Turbani nomen à nonnullis suscepit. Quod denique prudentioribus dubitationem intulit maximam, erat, cum nec prece nec precio Godefridus Louaniensis, militum eam manu quam secum traxerat, in Syria retineri posset, sed ea die qua palmam finitæ peregrinationis insigne receperat, in conspectu omnium regi ualedicens, abitum pararet. Rebus igitur tam misere afflictis, rex exhaustis egritudine uiribus, Reipublicæ curis nimis intentus, patriæ amantissimus, cum orem se ferre posse nullam uideret, moerore & angustia magis, quam dolore aut acerbitate morbi extinctus est, anno ætatis sue uigesimo quinto, regni uerò duodecimo. qui erat à nato Christo millesimo centesimo octuagesimo quinto, ab incarnato uerò octuagesimo quarto, supra millesimū centesimū, mense Martio, decimasexta die Mensis. Vir nullo regum, uel animi fortitudine, uel laborum patientia postponendus. Corpus eius, postquam mors eius palam facta, per Principes Mausoleo regio in Caluariæ loco illatum, atque solenni Principum pompa funeratum est, moerentibus publicè cunctis, Tyrensi archiepiscopo, pro æde sancti Sepulchri, ipsum laudate. Luctū hūc publicum, publica calamitas excepit. quippe Raymundus Tripolitanus à morte regis, regni administrationem omnem, præfecturam urbis Hierosolymæ.

mortis regis bal
dini et eius as
anno 1185

Episcopus Tyrensis
aut de premeditatione
belli sacri

rosolymæ, ac tutelam pueri Balduini, sibi deberi integram excluso Guidone, contendit, ac in Procerum corona, id sibi muneris confirmare petit. At Sibylla Balduini Regis defuncti soror, uiuentis mater, Ioppensis uxor, uiro instat, ut tandem rerum habenis interceptis, uirum se præstet, competitori nullo modo cedat. Nullam iam pietatis, nullam iurisiurandi, nullam rerum uel temporis rationem habendam esse, nec pensandum qua iniuria uel quo iure summa potestas acquiratur. Dies integra altercationibus inter competitores eximitur, ac qua quisque iterum sua iura, rationes suas possit adducere, de nouo dicta dies. qua cum regni Proceres conuenissent, iussus dicere Tripolitanus, ita exorsus est. Quo in statu regni res posita sint, Principes optimi, uestrum nemo est, qui ignoret. cuius quidem interitum accelerare discordia potis est, cum uel concordia numine suo, etiam præsens, parum regnum iuuare possit. Hostem habemus, qualem scitis, & potentissimum infensissimumque, rege orbatu pientissimo fortissimoque: spe tantum ducimur inani, alienis uiribus innixi, cum unusquisque apud se, quid posset, quid uellet, constitutum habere deberet. Si ipse ego, qui a sanctissimo Principe, ad regni administrationem & tutelam regis uocatus, mecum cogito, quidnam hac sua deliberatione quæsierit, quod omnibus constet, hoc idem sibi uoluisse uideo, quod uires nostras & opes integras cerneret, siquidem fideret, eas olim fore, quæ regni rebus attritis, subitaria auxilia inferre posset, ac cunctando hostem fatigare. De me autem facile sibi persuadebat omnem in hoc unum me nauaturum operam, ut nulli latere posset, à teneris illa militaris disciplina imbibita, fidesque erga Rempublicam innata. Quare, ne ut nuper factum fuit, tempus litigando inutiliter consumetur, regis optimi consilium, & opes & facinora nostra uobis ponderanda relinquo, quæ si competitoris potentia & indoli conferantur, album uestrorum omnium calculum expecto. Ad hæc Guido pauca equidem, sed quæ probra ingereret, & uim minitarentur tam Comiti, quam eius fautoribus, subintulit: tandem per minas extortis omnium suffragijs, tutelam & regni & pueri obtinet Guido. Tripolitanus tacitis pollicitationibus Principum pacatus discessit, cuius dignitatis rationem habituros se prima quaque occasione iurauerant. Sibylla impotentis animi mulier, cum sibi per filij ætatem nisi tardum imperium promittere non posset, in uirum uero præsentem potestatem se habere uideret, mater regis dici fastidiebat, ac Reginae nomen, patre rege nata, ambiebat. Sed uoto suo non diu frustrata, accidit, ut Balduinus puer septimo post obitum Regis mense, hominem exueret, quem etiam ipsam matrem, lento ueneno accelerasse, tradunt nonnulli. Res me hercle horrenda, sitis detestanda regni, quæ nonnunquam cruore parentum, aut liberorum sanguine extinguere solet. Excessum pueri uiricus & mater non prius palam fecerunt, quam multis non magis pollicitationibus blanditisque, quam largitionibus ab Heraclio Patriarcha, Episcopis, proceribus & magnatibus, Guidonem uirum suum præsentem, ac magno cum dedecore suppliciter mercantem regnum, regem dici obtinuit. Verebantur enim, quod & futurum erat, quod populus & mi-

1184 in macthe
a macthe
fuita Balduini
puri regis apud
raymody rones
Tripolitany

Guido Tripolitany
obtinuit. ubi
sed quia rex obijt
quod Guido ob
tinet regnum

litia omnis Tripolitanum Comitem in regem Hierosolymitanum posce-
rent, cuius uirtutes & egregia facta uniuersi prædicabant, Guidonem pusil-
lanimitatis arguentes. Gerardus autem Ridefordius, magister Templi, qui
coronam, & reliqua regni insignia, in Templi penetralibus obseruabat, in-
genti accepta pecunia, reginæ reddidit, sic una atque eadem die, Guido coro-
natur in regem, atque infausto omine Balduinus puer, publico funere elatus
est. Tulit hanc iniuriā grauiter Raymundus, uindictæ studuit, quæ postea
& æmuli regis formam euerit, suū ipsius quoque res & cæterorum Latino-
rum in Asia gloriam extinxit. Sed dissimulandum animi dolorem ratus,
etiam Bonifacium Marchionem Montisferrati suspectum habuit, is quip-
pe mortuo sine liberis fratre Raynerio, Thessaliæ rege, hæres institutus fue-
rat: at audita discordia regni Hierosolymitani, qua Principes seinuicem la-
cerarent, de tutela filij fratris altercantes, ac recepto paulopost de morte Bal-
duini regis nuncio, ut mortui fratris filium regeret ipse, ac eius tutelam susci-
peret, in Syriam proficiscitur, Hierosolymamq; applicuit, ea ipsa die, qua re-
gij pueri funus, & regis Guidonis celebrabatur coronatio. ne igitur domum
rediret, nulla memorabili re gesta, Guidoni operam suam per aliquod tem-
pus locat: quam non contemnendam Guido uidens, tanti Principis auxilio,
regni sui initia contra æmulum, ac hostem exteriorē stabilire nititur.

*Inter regem & Tripolitanum renouantur similitates. Salahadino cum Comite foedus initur nouum.
Raynaldus Castellio inducias uiolat. Caput IIII.*

Postquam Raymundo regni spes omnis adempta, æmulum opibus uiri-
busq; se præstare uidebat, exæstuans ira cogitare cœpit, quo consilio re-
gnum quod sibi parare non potuisset, aut euerteret, aut depulso Guidone,
per uim obtineret. Accēdebat animum ad omne facinus promptissimum,
regis ipsius scelus, qui ob id, quod mortē pueri Balduini tā diu occultauerat,
ueneno regnum sibi parasse, dicebatur. Hanc impietatem maximas pœnas
mereri, inauditum nephas, nouo exemplo puniendum mussitabant multi,
plures aperte & in publico profitebantur. Nec in regem solum, sed etiam in
milites Templi conuicia iaciebantur quotidie. Eos esse homines quidem ue-
nales, qui iam dudum Damascenis supplicem uēdidissent, regni aliquot præ-
sidia hostibus tradidissent: iam etiam regni arbitros se constituere uellent, ut
licitantibus, qui plus numeraret, ab eis regni Diadema & insignia recipere,
in promptu esset. Hæc & huiusmodi in regem & Templarios conuicia pri-
mò inter priuatos exorta, paulatim in uulgus erumpunt, ac ad externos usq;
dimanantia, Salahadinum instigant, ut quocunque possit consilio ansam
quærat, qua inducens posthabitis, bellum contra Christianos arripere, &
Rempublicam diffidio conuulsam affligere possit. Missis igitur clam nun-
cijs ad Raymundum, foederis initi memorem esse se prædicat, dolore autē se
affici maximo, quod amicū fraude & insidijs circumuentū, & à regni admini-
stratione depulsum uideret, quæ & uirū fortē, regij muneris non indignū exi-
stimaret. Fore si suo acquiescat cōsilio, ut collatis uiribus, imbellē regē regno
eiciat, ac ipso rege cōstituto, socijs armis, aduersarios suos per totā Syriam
extinguere

extinguere possint. Hoc autem unum à Raymundo se petere, ut reciso preputio, sacris Sarracenorum initiari uelit, ne ipse à tribulibus adigatur hostile aliquid præter sententiam in ipsum moliri: quo facto, pollicetur prima data occasione, in Templarios se moturum arma, ut hi qui dignitatis eius nullam habuissent rationem, ire eius uehementiam primò experirentur, quibus extinctis, nihil amplius ob stare, quo minus regno inauguraret. Facillimum erat Barbaro, animum odio flagrantem, & regnandi cupiditate ardentissimum in suam sententiã trahere. Raymundus igitur in Templariorum perniciem conspirat, socium se fore, com meatu, ære & armis Salahadinum adiuturum iurat: at ut in uerba Mahometi iuret consultum non esse adhuc, etenim ea re suorum omnium animos sibi alienaret, consiliū omne interturbaret hoc unico facto. Expulso uerò æmulo, regno in potestatem redacto, non recusare se circumcisionem, sed & Prophetæ magno, ipsiq; Salahadino, pro diuino munere, pro amicitia integrè conseruata, & fidem & reuerentiam perpetuam se exhibiturum, & grati animi nunquam non se ostensurum indicia. His transactis, tabulis inscripta sunt fœdera. Nec mora, Salahadinus cū inducias nullo colore abrumpere posset, inito consilio, armentorum & iumentorum ingentem numerum, in pascua monti regali contermina immittit, nullo custode adhibito. dubium enim ei nullum erat, quin Raynaldus Castellio uir ingentis animi ac prædæ cupidus, tantam copiam animalium per regionem uagantem, ac per arua palantem, diutius non ferre. nec sefellit eum opinio. Nam Raynaldus qui latè trans Iordanem dominabatur, soli fertilitate annonam & quidem abundantem Hierosolymis perpetuò ministrabat, cum fruges ita à gregibus depasci, & sementa demoliri uideret, facto impetu, non solum armenta abigebat, sed & Arabes uicinos inuadit, eos in regionis detrimentum animalia immisisse dictitans: qui cum uim ui repellere conabantur, iratus, plurimos eorum trucidauit, captiuos abduxit, nonnullis exustis uicis, & præsidijs aliquot euerfis. Salahadinus continuò ob uiolatas inducias, Templarijs ac regi bellum indicit, qui cum ad restitutionem rerum, proq; damnis illatis satisfactionem offerrent, ipsis inscijs hæc omnia facta esse dicerent, hostis nec res recipere, nec ut damna resarcirentur, nec excusationem admittere uoluit, sed lætus bellum indictum aggreditur.

Salahadinus congregatis auxilijs, Tripolitano iter per Galileam præbente, Templarijs apud
 Acconem congregitur, ac uincitur. Caput V.

FAtale illud tempus iam Hierosolymitano regno imminebat, quippe Salahadinus missis Legatis ac nuncijs, Turcis, Sarracenis, Aegyptijsq; omnibus per literas suadebat, utendum esse occasione omnium maxima, discordia scilicet Principum Christianorum. Memores essent, gentem hanc nudius tertius fame inopiaq; patris & auitis sedibus expulsos, has sedes que sisse, quas multorum, regulorum ac dispari imperio regi audiuisent. nam octuagesimo ab hinc anno religione, moribus, iure quoque innumeras in partes diuisam fuisse Syriam: regioni cuique dominum singularem, ab alijs & uitæ & animi instituto dissimilem præfuisse. Hos delictis deditos omnes, longa pace desides factos, deuincere, haud magni momenti fuisse.

Nunc

Nunc uerò rerum uicissitudinem, atque longè aliud temporis institutum esse, religionem cōmunem, uotū unicū, in hostem animus omnium consentaneus, copias ingētes, militiæ exercitus atque ad omnes labores aduētū robur. Aduersæ autem parti præter ambitionem quādam uanā, nomen inane, nihil superesse, omnia metu apud eum inturbati consilia, desperatione agitari, in sese fiduciam nullam, in exteris spem nullam repositam habere. Proinde accelerent, conglomeratisque uiribus tandē elangue caput inciderent, membra deinceps mutilaturi. Regni deinde situm, amœnitatem, ubertatem & cōmoditatem ipsi qui nunquam regionem uiderant, extollit atque amplificat: promittit se Imperatore, quæ ex Aegypto nostri unquam extulerant, ex Occidente quas cōtulissent gazas, eas omnes militi cesserat, nec non ipsi quibus regni foelicitas incultæ eorum patriæ præponenda uideretur, & agros diuisurum se, & ad habitandum urbes atque præsidia concessurum. Tantum igitur effectus per omnem Asiam celebrata illa Salahadini fama & autoritas, ut subditi ad edictū statim cōuolarent, cæteri Barbari persuasi, quod ad tanti uiri consiliū, in maximum conuenerint exercitū. Hos religio in nostros concitabat diuersa, illos prædæ cupiditas. Erant deinceps qui audita nostrorum disciplina militari, & in armis ualore, ipsi congregari pulchrum, uincere eis pulcherrimum censebant, uinci autem ab illis sine dedecore, imò fortioris dextera cadere, gloriæ loco esse arbitrabantur. Non deerant quos uindictæ cupiditas trahebat in id belli, maxime cum auitas sedes à nostris occupari uiderent, ac ipsi extorres, ignominioso apud alios consenserent in exilio. Multos impellebat miserorum parentum querela, qui cum iam desperassent de reditu in illorum patriam, liberos suos ut auita prædia recuperarent, obtestabantur. His exercitum collegit Salahadinus, equitum quinquaginta milliū, præter pediatum, cuius inire numerum difficile erat: quorum qui ad Acconem (eò enim properabat Salahadinus) per Hierosolymitanorum fines, iter tutum habere non poterant, quos deuij saltuum anfractus, annonæ defectus, aut oppositæ Christianorum copiae impedire potuissent et retardare, Tripolitanus Comes per Tyberiadis Nazarenū & Galileæ agrum, & copia & commoditate omni securos deduxit, Acconensibusque militi incolumes: quæ quidē urbs iam dudū à regibus Hierosolymitanis, Templarijs & Hospitalarijs custodienda tradita fuerat. Barbari statim urbē circumuallantes castra metati sunt, in moenia omni telorū & oppugnationis genere impetus faciūt. Qui intus erant uiri fortes & prudentissimi, Guidonis regis aduentum se expectare, & timere sibi se simulabant. Vnde Turcæ, qui regis in rebus gerendis morā & procrastinationē nouerāt, urbe se potituros propediē sperabāt. nā nec armis, cōmeatu, aut uiris instructam, sed ex improviso, atque subitanea obsidione fatigatos, in deditionem recepturos qui intus erant, credebant. Ipsi igitur Calend. Maij cū Barbari ære campano, Christianos ad sacra consueta & solennia cōuocari audirent, orationibus atque sacrificijs occupatos inuadere, atque rebus diuinis intentos opprimere statuunt, scalas admovent urbi, arietibus instant, in summum euadere nituntur ac moenia deicere: cumque omnes huic rei intenti oppugnant, quos in turribus & moenijjs uiriliter resistere offendunt

1187
dunt, Magistri Templi et hospitalis, cū selecta militū manu per auersam portā erūpunt in castra, ac ordinatis agminibus pedem inferentes, quos sub pel-
libus secure ociari, aut uagari hinc inde disarmatos uident, obtruncant, ferro, flamma omnia prosternentes. Fit clamor ingens, cadentium eiulatus ad aēra usq; attollitur, incendiū fragor funestam quandam cladem in castris, ijs qui moenia oppugnabant, indicat. Salahadinus castrorum clade attonitus, cum iam Templarios suis à tergo imminere uideret, dimissa oppugnatione, instructis ex tempore ordinibus, ingruenti hosti atque omnia prosternenti, quam declinare nequit, pugnam infert: sub ipsis urbismoenibus, ex quibus nostri tormentis hostium terga flagellabant, pugnatum est dispari ualde copiarum numero, dispariq; & uoto & uirtute. Contulerat se in turres & propugnacula etiam imbellis nostrorum turba, quæ uotis ardentibus diuinum numen implorabat, inter spem & metum posita, suorum aut progredientiū uirtutem, aut cadentium calamitatem, exultatione & fletu prosequabatur. Parentes, coniuges, aut liberos in conspectu fortiter facientes adhortabantur, pro patria, pro aris & focis rem agi ingeminabant magnis uociferationibus. Barbari, quos à fronte, à tergo, à lateribus circumcinxerant nostri, salutem omnem in ferro positam, cum nullam nisi pugnando euadendi uiam cererent, Salahadini uerbo & exemplo excitati, ingenti animo nostris sese ingerunt, ac conglobatis uiribus nunc hac, nunc illac discurrentes, ordines nostrorum soluere, & uiam sibi aperire contendunt. Ferunt nonnulli, ea die Raymundū Comitem, mutato habitu, ac fucata facie, cū Volonū manu in omne scelus promptissima atq; numerosa, per medias acies, cohortes Magistrorū Templi & Hospitalis custodes, irrupisse, Templi magistrū odio inhumano quæritantē, qui cū strenui Imperatoris & fortissimi militis munia ea die obiret, atq; omnes pugne acies instrueret, Comiti se nusq; dedit obuium. Illatus igitur in Hospitaliariū Raymundus repugnantē uiriliter equo deiecit, qui armorū oppressus onere, et multitudine hostiū instātium obrutus, periit. Quæ res uictoriā nostris præbuit haud incruentam, & minus lætā: quippe tanti uiricasu, consternati nostri, remissius agere cœperunt. quod hostibus desperatione pugnantib. euadendi uia obtulit, quos abeuntes, nostri haud sunt insecti, nec ea quæ ab incendio illæsa in castris hostiū remanserant, in urbē referre curauerūt. Præter magistrū Hospitalis, meliores quicq; in ea pugna ceciderunt. quæ clades Christianā rē, q̃ Barbaros multò magis afflixit, & si ex Turcis periisse dicant hoc in prælio ad quindecim millia. Incidit hæc pugna in annum à nato Christo 1187. & Maij, ut diximus, Calendas.

Ad Tyberiadem iterum pugna committitur, proditione Comitis Tripolitani res Christianorum eueriuntur.

Caput VI.

Calamitate animū sumēs Salahadinus, cū collatis uirib. nostros deuincere haud sibi datū esse uideret, insidijs & dolo nostros circūuenire statuit. Tripolitano persuadet, ut simulata reconciliatione, Tēplarijs et regi se adiungat, occasionem tacitē querat, qua eorū rē in summū adducat discrimē. Aperum igitur odiū minus nocuit, simulatio gratiæ reconciliatæ, totū regnū & Christianorū nomē pessundedit. Quippe comes quasi indicijs Barbarorū parū fideret, Tyberiadē cōmunire cœpit, famā in uulgus serere atq; rumorē spargere.

spargere, Salahadinum huic urbi vires intentare, omnia moliri, ut vias sibi
 praecludentem ciuitatem euertat. necessarijs igitur omnibus instructam, uxori
 dimittit, ipse Tripolim reuertitur. Ibi cum solenni legatione regis amicitiam
 ambire se ostendisset, conditionibus rectis interpositis, publice Guidoni ac
 magistro se amicum profitetur, Turcarum se nihil morari pollicitationes,
 eos omnes perpetuo se hostium loco habituros aperte fatetur, missis etiam qui
 Salahadino amicitiam renunciarent, adhibitis solennibus omnibus. Barbarus
 qui à clade accepta, collectis reliquijs nouo milite exercitum auxerat, Templari
 os iterum in urbe obsessos magis magisque urgeret, Accone omissa, Tyberiade
 obsidet. Tripolitanus ne urbs tam nobilis amitteretur, socia atque amica à re
 ge auxilia poscit. Conuenerat etiam Hierosolymam, cum alijs, Templi magi
 ster. hi delectu habito, exercitum conscribunt, viresque omnes, quas in Asia
 colligere poterant Christiani, conciunt. Adiungit se ijs Tripolitanus uultu, si
 eo animus aestimetur, amicissimo: mille centum circiter equites, quindecim
 peditum millium, nec Respub. Christiana tunc censebatur. Interim Christia
 ni in Tyberiade obsessi, Barbarorum oppugnationibus intrepide fortiterque
 resistunt, dum coactum apud Hierosolymam exercitum Guido rex, Templi
 magister Gerardus, atque Comes Raymundus, Bonifacius quoque Montfer
 ratensis, diuisis inter se muneribus eduxerunt. Sacrosancta Crux uelut fatale
 pignus sacri regni, iam manibus minus sanctis exercitui praeferebatur, per
 Acconensem Episcopum, Monachum nomine. Cladem imminentem regis
 quidam Cubicularius praesagire se ex infomnio aperte testabatur. Visum e
 nim sibi per quietem, Aquilam septem iacula uncis pedibus gestantem, Lati
 norum copias circumuolare, ac uocem huiusmodi humanam emittere. Vbi
 Hierosolymis. Quadruplo hosti nostris copiae maiores fuerunt, quae quidem
 equitum constarent centum uiginti millibus, peditum autem centum sexa
 ginta millium numero. Ante tertium igitur Nonas Iulij regis profecti, & uer
 so, ad Tyberiadem urbem obsidione leuandam, agmine, ad fontem Sopho
 ritanum castra posuere. Efflagitauere Christiani uiri, atque omnium maxi
 me Templarij, ut quam primum acceleratis itineribus, in Salahadinum iretur.
 Guido uero nec tot uirorum fortium consensu pugnare est ausus, sed ad Echi
 ni uicium aquationi opportunum, suos tendere iubet, cunctando rem Hiero
 solymitanam restituere se posse putat. In itinere mox obuium hostem habet.
 Salahadinus enim impiger magnum copiarum numerum immiserat, qui
 nostros à solo irriguo arcerent. Pugna saeva inicitur, quae à meridie usque ad oc
 casum solis nostros tenuit, nec capere locum destinatum castris potuerunt, ho
 stis eum occupauit, in sitiente iniquoque nostri castra firmare coacti, atque nocte
 sollicitam transigere, facultate, se equosque aqua reficiendi omni adempta. Di
 es erat Nonarum Iulij quarta, in cuius ardore, fessum praelio et itinere militem,
 confectaque caumate & labore iumenta sitis conficiebat. quapropter, antequam
 affectae iam vires totae deficerent, repetito praelio postridie decernendum erat.
 ex composito utrinque est in aciem descensum. Inter multas sententias, una ma
 ximo audiebatur assensu, qua utebatur Ioannes quidam, qui olim de iera
 sa Christiana fide, sub Salahadino stipendia meruerat, ac militaris fortitudi
 nis ediderat exempla praclarissima: is conscientiae stimulo agitatus, ad no
 stros

de Tyberiade
 ubi fuit
 castrum

Nota ex eodem
 textu, quod
 120 milia equitum
 peditum 160 milia

stros se iterum contulerat, ut re aliqua præclare gesta, errorē emendaret pri-
stinum, & iterum in Christianorum album recipi mereretur. Qui cum Tur-
cicarum rerum peritus sententiam dicere iussus, consulebat, ut in eam partē
aciei, ubi Salahadinus satellitum manu, quam Mamalucorum uocant, stipa-
tus stabat (id quod ex signo cognosci poterat) omnib. uiribus facto cuneo,
irrumperent, ea una aut sublata aut fugata, dissipata uē de reliquis facilem fu-
turam uictoriam. Tripolitanus cum uideret hoc consilium, rationibus suis
maximē aduersari, id si maximē ē re foret, à tam scelerato perfidoq; consulto
re profectum, non sequendum exclamat, ut in quem finem id datum sit, ne-
mo non uideat: id est, cum constet omnibus rem in summum periculum de-
duci hoc consilio, quippe in medios hostium uires nostrorum immergere
totas, unde eripere se postmodū difficile sit, uanissimum esse. Sibi consulti-
us uideri, acies ita dilatare, ne circuiiri possent. Iam Salahadinus omīssa Ty-
beriadis obsidione, cum toto exercitu ad suos se contulerat, aurora iam mi-
cante, structa acie nostros impetit. qui ab hostibus tota nocte laceffiti, siti cō-
fecti, caumate & uigilia eneruati, etiā in id consilij consenserunt, quōd homo
nequissimus Tripolitanus Comes dederat. nam elōgatis aciebus hostē exce-
perunt, quæ res proditori liberam fugā præbuit, & ut nostri raris ordinibus
sub signis stantes, hosti penetrabiliores essent, effecit. Eductis igitur militib.
structaq; acie, quam solis splendor (quod in primis captarat Barbarus) ocu-
lis nostrorū oppositus, reuerberabat, pugna initur, ac anteq; undiq; consere-
retur prælium, Tripolitanus contemplatus tempus, quo inītū iam pridē con-
siliū desideriumq; ex animi sententiā exolueret, summo studio Christianis
cladem procurabat. Et primum cum legionibus ipse suis paulatim hosti ce-
dere atq; terga dare cœpit, signo atq; armis proiectis, alijs eo exemplo, metū
incutere, ac fugam quandā suadere. Cum uiderent, uel præter morē tam perī-
tum militiæ uirum ad fugā, magis quā ad pugnam paratū, uel proditos se
ab eo crederent, Turcæ, ut sit, crescente ex alieno metu audacia, acrius instāt,
pugnantibus nostris alijs egregiē: at paucitas nostrorū (si hosti conferat) ac
desertor Dux summus, anteq; æditiora loca tenere possent, perdidit rē. Erat
uidere, nostrorū non magis iumentorū q̃ hominum corpora pristinū ami-
sisse uigorem, ac planē sopita esse sunt uisa, & qui ternos quaternosq; singu-
li fugare, prosternere ac conficere soliti fuerant, uice uersa nunc, mirum in mo-
dum, seni septeniq; singulis hostiū fugabant: ut fuga prius ad ortū solis, dissi-
patioq; nostrorū sit uisa, quā præliū ordine potuerit inchoari. dumq; Du-
ces Christiani, partim fugientē dilabentemq; acie militem retrahunt, partim
reprimendo ferocientem hostē, sese obijciunt, scæda & aliās inaudita in Chri-
stianos cōmissa est cedes. Nostri igitur iam apertē sine ordine palantes, sine
signis, nullo ducum, nullo sociorū respectu, fuga qua sola poterant, se saluare
nitebant. Facilis igitur fuit ac fermē incruenta Barbaro de nostris uictoria,
quos uinci, Numini cordi erat. Paucissimi fuga tamē sunt prolapsi, quōd ne-
dum fugientes, sed hi etiā qui globati, positis armis, manū dabant, trucidā-
bantur. strages ubiq; & omnia pauoris ac tumultus plena erant, præsertim
in direptione castrorū. Vulneratur ipse Acconensis grauiter in ipsa fuga, cū
crucē dominicā eripere nititur: at sentiēs ex uulnere sibi mortē imminere, seq;

b super

1187

Enido 202

namq; cum
proditor ex pro
ditus Christianus

super equum regere non posse, crucem alteri tradidit custodiendā, qui protinus eam regi detulit, qui cuneo facto strenuē dimicabat, undiq; eum hostib. intuentibus: ad extremum ubi suorum acies stratas uidit, nec fugæ uia ul. lam arripere posset, & is ipse et nobilissimus quisq; à Salahadino capitur. Ca. pta sacrosancta crux, captus Bonifacius Monteferratēsis, Templi magister, Raynaldus Castellio, qui induciarum scēdus uiolauerat. Proditor Comes, initio fugæ, castellum Saph intrarat, postea ab amico Barbaro Tyrum dedu. ctus est. Concidēre Orientales Christianorum uires omnes, hoc praelio, ac tantum sanguinis effusum est, quantum à primo Latinorū in Syriam transi. tu, factum fuit nunq;. Ceciderunt nobiles ferme omnes, paucis reseruatis ab hoste cædis saturo. Templarij & Hospitalarij eodē die penē omnes perierūt, cum ex pugna fugere non uellent, postea uerò à Barbaro præter magistrū tru. cidari omnes iussi. quo audito, certatim se quisq; nostrorū Templarium pro. fitebatur, ut martyrij gloria de hoste triumpharet. Raynaldus Castellio ma. nu & consilio strenuus, qui sæpius Barbaros fuderat, cum ad tyrannum du. ceretur, ab eo acinace per iugulū adacto, obtruncatus est. Guido rex in uicto. riæ signum reseruatus, precibus magistrum templi securi eripuit. Salahadi. nus aut potitus tam insigni uictoria, ad pontē Tyberiadē per aliquot passuū millia ab his castris stare iussit signa, donec respirarent milites, sauciorumq; cura haberi posset. Quos fortiter egisse constabat, publicē multis uerbis do. niscq; honorauit. captiui ac signa ad præsidēs suos, cum quibusdam nostrorū ornamentis transmissa, præda reliqua concessa militibus & diuisa, quicq; per eos dies data castris ad reparandas uires.

Salahadinus Ptolemaida siue Accone, cum Biblio, Berytho, in potestatem receptis,
deinde Hierosolymam expulsis Latinis occupat. Caput VII.

PROdita sic re Christiana per Raymundū, Salahadino cætera omnia pro. na exitire: fortunam itaq; secutus, uictorem exercitum, exacto triduo, in fines regni ab omni parte immittit, qui biduum in populando consumpsit. colonorū magnus numerus cæsus, ignis postea immissus tectis, omnia de. formauit ac uertit in cineres. Pulcherrimus iam ager uastabatur, & sub bar. barico ferro, arbores & sata latē cadebant omniā, ac fumantia uillarū incen. dia, ultorem aliquem appellare uidebantur. Segete omni equitis ungula per. tusa, nihil integrum relinquebatur quod ferro posset igneq; absumi. Perua. sit quoq; ostensa in praelio pusillanimitas cæterorum quoq; Christianorū animos, ut paucos Barbaros, quantumuis multi Christiani expauescerent. igitur ad Acconem duxit primo Salahadinus, in qua potissimum stabat ac. quisitæ uictoriæ stabilimentū. Antesignani ad urbem missi, ipse cum reliquis copijs iuxta secutus. Nonnulli referunt, quas ad Tyberiadis oppugnationē secum adduxerat machinas, ad terendos Acconenſes aduexisse, alijs sine tor. mentis & tentata & expedita omnia. deductis sub muros copijs, partitis or. dinibus, urbem impigrē, qua melius potuit ratione cinxit. Ciues de subsidio desperantes, metu conterriti, imparibus sententijs consilium capiunt. Salaha. dinus uerò ne occasionem bene gerendæ rei, mora perderet, alloquendi beni. gnitate & munificentia promissorum, animos in clusorū præuenit, electoq; uno fidelis & expertæ operæ uiro, ad oppidanos misit. Deditionis præmio, præter

præter uitam bonâq; priuata, si apud se manere uellent, oblata facultas. si ur-
be egredi mallent, cū singulis uestimentis inde incolumes educerentur, pro-
missum. Pronos iam pridem ad deditiōem, uaser nuncius, appositis ad id,
ipsum uerbis, facile quocunque uoluit, impulit. Missi itaque qui rem cum Sa-
lahadino agerent, iureiurando sancirent, firmatis omnibus, secunda obsidio
nis die, egressi sine mora, urbem Tyranno resignauerunt, qui statim præsi-
dio urbem muniit. Ordinatis ergo intus quæ necessaria uidebantur ac pro-
curatis, non modo die, horâue, sed ne ictu oculi ibi moratus est, quin ex tem-
plo collectis uasis, militem ad alia oppida uelut fugientia, deduceret. Berythū
peruenit rectâ ac uix fixis humo signis, confedit sub muris miles. & missi ad
Salahadinum quidam ex ciuibus, ultrò deditiōem urbis fecere. His omnia
promissa seruata, ac firmatis rebus necessarijs, urbi uix data respirandi facul-
tate, Biblum eodem ardore petiit: quum sub solis occasu aduenisset, nihil
ea die actū fuit, sed res in crastinū dilata est: mane missis qui aquā terrâq; pete-
rent, conditionibus acceptis urbs tradita. Inde maritima secutus, ad Ascalo-
nam usque omnia occupat, quia defensoribus ac milite destituta hæc loca,
resistere haud sunt ausi. Id fortasse mirum uidebitur, quod à tertia die, post-
quam ad Ethim uicū pugnatum est, per non integrum mensem, totū quic-
quid Sidonem & Ascalonam interiaceret, ac ad mare situm est, præter Tyrum
omne recuperarit, urbes tot, tantoq; nostrorū sanguine paratas. imò quod
admirationis apud posteros plus meruit quàm fidei, quod & omnes tam fa-
cile eius imperium admiserint, ut non solum ullum militem in ijs potiundis,
sed ne uerbum quidem, ut aiunt, frustra amiserit: sed hoc fortè laboris pati-
entia non inanis, exercitatio assidua, indefatigabilis animi uigor et uirium
magnitudo ipsi peperit, si in dedititijs mitis liberalisq; sua indoles, tanta per-
ficere non potuit. Certe præter Latinos, religionis nostræ nullum urbe mi-
grare cogebat, fortunis ue spoliabat, qui æquo cum cæteris iure uiuere, ac
tributum conferre in animum induceret, nec ulli fidem uiolauit præstitam.
quibus uirtutibus nihil minus quàm armis rem Christianam expugnauit.
ac cum in hoste uirtus quoque laudanda, non defuerunt, qui hunc unum,
humanitate, liberalitate, fide, atque religione omnibus preferrent. Nos tamē
eò unde discessimus, reuertamur. Ad Ascalonam cum uentum esset, per Le-
gatos ut bē poposcit: qui nihil præter uerba tulerunt ac responsū masculū.
Ciues enim de munitiōe urbis confisi, per muros, licet ordinata pleraq; aliâs
essent, omnia augebant & renouabant. Solabatur præterea eos, spes quæ la-
bores illos per breues futuros indicabat, propter incommodissimū quod
appropinquabat, obsidionis tempus. Credebant præterea hostem statim cō-
uersis signis abiturum, ubi eorum intelligeret pertinaciam, nec quicquam in-
mœnia moliturum, cum materia ad compingendas machinas illi deesset. Ex-
emplum præterea aliarum urbium, quæ tam scæde iugum hostile subiērant,
deterrebat eos, cum cogitarent, quibus laudibus uehendi uenirent, à Chri-
stianis omnibus, si soli inter tantam reliquorum perfidiam, libertatis & Hie-
rosolymitani regni nomen seruassent in Oriente. contra si animos deſſerēt,
grauiora se oninia quàm alios timere meritò debere, cum maximam fiduci-

am reges omnes in hac urbe locatam habuissent semper: uersa uice Barbari nullā unquā maiori discrimine appetissent aut perdidissent: quapropter timendum, ne ulturi iniurias olim Barbaris illatas, Salahadini milites in delictos sæuirent insolentius. Hostem igitur intrepidè expectabant. Ille oppugnationem aggressus, duobus arietibus loco quoque urbem aperire conabatur, neque enim alias machinas aduexerat. ad id operis intentus, crebris ictibus murorum partem aliquam decusserat, cōceperat quæ crastina luce, totis si gnis & exercitus robore, succedere mœnibus. Aggerem in decussa parte ea nocte fecerant ciues, congesta terra tumuli in modum, quem cratibus pluteis quæ circumdederant. Educit ergo mane milites Salahadinus ad inuasionē paratos, caligine sagittarum, ad auertendos à stationibus oppidanos, lectorum aliquot agmina utebantur, ut tanto facilius in murum reliqui conscenderent: qui plures admouerant scalas, ac summa cōtentione, uulnerum prorsus mortisque immemores ad summa tendebant. deuoluebantur enim cum ipsis scalis humi. onere armorum alij ruebant, plures præcisis digitis quæ incauerant amittentes, præcipites dabantur. Sed saxis præcipuè gerebatur res, quæ supernè demissa, cum ingenti fragore & armatos & apparatus omnes conterebant. Suppetebat proinde oppidanis copia telorum ingens, nec uires nec animi deerant. suas quisque stationes fortiter quilibet obseruabat, ac singuli munia diligenter obibant. quibus primus & secundus impetus Barbari repulsus est. Vbi receptui cani audirent, Turcæ ab oppugnatione desistunt, tam grauem repulsam iniquo tollerantes animo. Datum est deinde aliquid consultationibus, urbis situs contemplatus & obseruatus diligentius, & totum triduum in compingendis machinis inaniter consumptum. nam et oppidani ex successu animum sumentes, erumpebant, instrumenta deiecebant, & deturbabant opera. Salahadinus uidens operam se et tempus omne inconsultè prodigere, tamen ne nihil ageret, benignis uerbis captata occasione, ad deditionem pellicere aggreditur, ingentia dona promittens. Varia subinde responsa tulit à ciuibus. tandem se non prius deditionem facturos esse dicunt, quàm Hierosolymam in eius potestatem cessisse audiāt. Repetita oppugnatio, sed uano labore consumpta. iterum receptui canitur, & de totius belli summa consultatur. In tres sententias diuisum consilium. Vna de prosequenda obsidione, & diutina fame, qua urbs conficienda esset. Alia. Ascalonem relicta, uerno tempore redeundum esse, & paratis omnibus ad oppugnationem necessarijs, urbem tunc euertendam. Vltima. Regni caput Hierosolymam petendum esse, dum omnia in regno metu consternata, uacuata uiribus, consilij inanità existerent. Fore enim, quàm primum Christiani audissent loca sacrosancta in manus Turcarum peruenisse, non modo de retinendo regno amplius haud cogituros, uerumetiam primo quoque tempore omnem Syriam egressuros. Vicit fatale consilium, ac Ascalonitarum obsidio nona die soluta. Hierosolymam uersus iter arripitur, secundis castris sub conspectum urbis uentum est: ubi primum instructa peditum agmina, leuis quoque armaturæ equites. Deinde cataphractarios ac cæteros ordinum Duces obire mœnia urbis præmittit ingenti plausu, stridoreque barbarico, & instrumentorum

strumentorum crepitu ædito, se præire iubet. Deinceps quisque ad erigenda statua discurrens, fixis humi signis, locis diuersis tentoria collocat. Nihil postera die tentatum uel molitum hostiliter in muros, retentus quietissime miles, neque procurstationibus ullis indultum, missi uerò sub sero diei cauceatores ad urbem cum postulatis Salahadini, qui monerent obsessos imminentis mali, ni ad uoluntariam descenderent deditionem, proponerentque tyranni clementiam. Nihil illum immutaturum de ciuium statu, eadem onera muneraque relicturum uiris, quæ antea à regibus cuique essent præstituta, Latinis liberam abeundi dare facultatem, quò terrarum uelint diuertere. Confluxerant Hierosolymam post pugnam Ethinianam circumhabitantium turba innumera, quæ omnis hostili metu suorum strage audita, correptis rebus preciosioribus & magis necessarijs, id urbi intulerat: manus hæc imbellis numero quàm uiribus maior. Decretis supplicationibus loca sacra inuisebantur, omnis ætas, omnis sexus, omnis conditio placando diuino numini intenta erat, prouoluebantur in terram, ieiunjs, uigilijs, orationibusque omnium corpora affligebantur, commissorum indulgentiam petebant uniuersi, auxilium ex alto opperientes. At Deus planè ipse, Deus inquã, lustrationem inferre urbi cum Turcis iam decreuerat. sunt enim qui putent, si Salahadinus, contra corruptelam Christianorum in Oriẽte, uenire retardasset, quod exemplo aliquo horrendo Deus ipse in nostros sæuisset. Audita autem in publico Salahadini legatione, re infecta discedere iussi sunt Legati. Ea ubi narrata Salahadino, ad ministeria oppugnationis cõuertitur, ac ea parte qua ad Aquilonem spectat urbs, instat proteruius, atque ad concutienda ab illo latere mœnia, opera omnis exposita est, nec diu, nec noctu oppidanis data requies. Cumque iam murus eo in loco per aliquot dies quassatus, disiectis fœdemonimentis, abrafacque fermè parte dimidia, lapsum minitaretur (erat enim murus omnino debilis ac uetustate cariosus) Reges quidem cum regni fines dilatare consueuerant, nuncque fore arbitrabantur, ut ab hoste quem indies propellebant longius, regni caput peteretur. Et licet, ante obitum Balduini quarti, pro restaurandis mœnjs, publicè collecta esset pecunia, hæc quantulacunque erat, discordia principum, in alios usus conuersa, iam dudum dilapidata perierat. Creuit igitur præter modum spes Barbaris, ubi factum eum aditum oppidi conspexere. Ciuibus autem de retinenda amplius urbe omnis spes, omne consilium imminuebatur. In animum enim reuocabant Militiã regni deperisse totam, sociorum uires oppressas, nec temporis alieni rationem, de externis subsidijs confidentiam ullam admittere, cū & mare æstuosum Occidentalium traiectum præpediret, & hyemis ingruentis inclementia bellicos exinaniret apparatus. Ne igitur exemplis crudelissimis perdita urbe, quam contra hostium uim diutius retinere desperauerant, extinguerentur, fato cedere, subque certis conditionibus Salahadino se dedere constituunt. Leges deditionis sibi ipsi statuere, quas neque graues sibi, neque ingratas hosti censuere. Vt cum supellectili, quam humeris singuli ferre possent, abire incolumibus liceret: manendi quoque in urbe, prout quisque elegisset, potestas esset. De migratione nihil mutatum est à Barbaro, Latinis tamen nega-

ta urbs ad habitandum. Syris, Græcis, Armenijs, Iacobitis, Georgianis, Nestorianis stationes designate. Sic urbs sancta undenonagesimo, quàm de Barbaris recepta fuerat, anno, quartadecima obsidionis die, sexto Non. Octobris Victori Salahadino, cum non superessent qui propugnarent, reddita est. Datae mox clauēs Salahadino. Migrauēre Latini in quibus regina Sibylla, Heraclius Patriarcha, dissidij omnis incentor strenuus, Clerus quoque cum maxima & numerosa multitudine. Miserabile spectaculum erat, flebile Latinorum discedentium agmen, gemitus omnia referta, ululatusq; scemi nei, non domus, non uicus, non pars ulla expers luctus. Personabat uario e quidem clamore forum nunc reprehendentium, nunc incitantium suorum lachrymas. Præcipua tamen ad sepulchrum Domini, in loco sanctæ resurrectionis, in templo Domini alijsq; delubris, species doloris ac publicæ fortunæ apparebat, cū hi Caluarie loco insternati, osculis sacrosancta loca & moribus appetebant, illi regum tam Hebræorum quàm Latinorum tumulos complexi, manes eorum ad communem miseriam implorabant. Erant qui supplicationibus percussorem peterent, ut locis sacris auelli posthac nequerent: qui terre hiatus atq; repentinam animæ exhalationē sibi imprecarent, ne diuulsi sacrarijs, recordatione sacrorum inani posthac tabescere illis contingeret. Vota erant mixta cum inundatione lachrymarum miserabili, per aras omnes cadebant, pectoris ac oris laceratio foediorem aspectum calamitatis reddebant: ingens omnino ibi populi concursus, omnis sexus, omnis ætas promiscuē inibi uersabatur. Matronarum nihilo segnior dolor, & præter uultus deformationem, dulce uidebatur superare reliquarum moestitiam, laudem mereri amplissimam, cuius moeror insignior iudicaretur. Nihil immodicum, nihil pudendum in ea sorte censebatur, etiam si, ut solitæ sunt, impiae mortalium querelæ, sceminarum uoces improbæ, exaudirentur clamores, qui in Deum ipsum, malorum suorum causas conijcere non uererentur. Nec à mortuorum calumnijs temperatum est. Fuerunt qui Balduinum peruersæ adoptionis insimularent, manes ipsius diris deuouentes, qui reginæ matris inijcere conabantur, qui uix à Patriarcha strictos gladios cohiberent, identidem ingeminantes, emissariā publicæ discordiæ Erinnyn esse illum ipsum, atq; conscelerata uita, flagelli Dei in populum suum prouocatorem. Erant qui publicè exclamarēt, Guidonem regem, Templariorum magistrū, quantum uis sæuissimis exemplis apud hostes pereant, nuncq; pro merito ex cruciari posse. In Tripolitanum nec superiorum numen, nec inferiorum furias, nec hominum crudelitatem statuere aut decernere posse aliquid, quin pro scelere leuissima uideantur. Iam præfectos & Senatores omnes, proditores patriæ appellant, quod urbe prodita, Barbaro deditionem fecissent: cū paulo antè publico omnium consensu, & Senatusconsulto & plebiscito, communibus uotis, pedibus in eam sententiam iretur. Deinde cum fructibus suis, fletu scilicet & gemitibus exaturatus consedisset dolor, ad colloquia suorum uersæ matres, reiterato sermone, singultibus tumida miscebant mandata. Commendabant liberis præstita olim officia, partus dolores, in nutriendo sollicitudinem, in educando curam, in omnibus promeritam illam pietatem, exagerabant

gerabant senectutis incommoda, uerendam caniciē oculis subiicientes. Omnibus idem status & unus, par sermonis habitus. Vxores paruulos obiectantes uiris, uiduos iam inde penates & sordidam orbitatem deplorabant. Senes mœsto silentio, defixis in terram oculis, & æquē de natorum solliciti salute, neq; feroces desperatione suorum spiritus, neq; ulterius auidam suo ingenio periculi iuuentutem accendere ausi, ne immutato consilio, Barbarū recusarent, silentio altū premunt sub corde dolorem. Iuuenes iam incipit sub pudere, quod parentes decrepitæ ætatis, laboribus exhaustos, nec exilio abeundo sufficientes, in ea patria, quam olim uirtute & armis & occupant & conseruauerant ipsi incolumem, retinere pusillanimes nolissent, aut consilijs præposteris subuersi, defendere non tentassent: iam fremere nescio quid inchoarant, cum mox à Salahadino decretum mittitur, ut leuaretur eo onere ciuitas, satis ignauo impensum esse dolori, & priuatis singulorum consilijs indultum superflue. Incrudescit iterum luctus, eiulatus cum lachrymis attollitur: Christum ipsum ab hoste rapī ipsi uidebatur. Sed ubi iam instare molestius præcones & apparitores urgere eos aduertēre, preciosa quæq; arripunt, atq; confarcti peculiolo, omnes paulatim charis ualedicebāt penatibus, fixisq; semper in domicilia deserta oculis progrediebantur. Nulla fuit ætas aut conditio, quæ non pietatis aliquod exemplum in hac migratione posteritati relinqueret. Erant qui uxores ualitudinarias, abiectis protinus thesauris, humeris exportarent, e contra etiam, quæ uiros calamitate aliqua impeditos baiularent. Qui relictis parentibus sarcinas exportaret, uel ingentis prech, haud inuentus est, ac quantumuis imparibus passibus puer patrem, aut senex iuuenem æquaret, tanta pietas in omnibus reluxit, ut cum per medias hostium turmas miseri ciues excederent, & magna contentione quidā apud Salahadinū agerent, ne inani studio fidei seruandæ, ita illæsi dimitterentur, altū inclamasse dicitur, uel ipsam pietatē calamitosorū pro inuicemq; sollicitorum, mereri fidem, quam aliās Imperatori claro sanctam & illibatam habendā esse sciret. Sed & Tripolitanus, ut proditioe & perfidia posteris se omnino deuouendū, & infaustæ memoriæ obijceret, extorres patria, spoliatos fortunis, quorū quidem calamitas, in cōmiserationem hostem perduxerat, cum partim Antiochiā, partim Tyrū, nonnulli Tripolim incerta humi uestigia figentes, abibant, immemor religionis, charitate fraterna omni abiecta, facto suorū subitō agmine, in hac illac oberrantes, impetū facit, quicquid fortuna, quicquid Barbari illis reliquū fecerant, aufert, expoliatosq; crudeliter, nullo conuictiorū genere prætermisso, perstringit, in lachrymas cōuersos fidem eius obtestantes, atq; orantes, ne tam infaustum diem, acerbiorē in clementia sua reddere, aut innoxiorum miserorumq; calamitatem affligere, ac inhumanissimi principis nomen uendicare sibi uelit: tale nihil se meritos, illi nunquam infensos fuisse, non iniurios, destitutos fauore diuino, auxilio humano omni, id quod fatum, quod necessitas intulisset, post diutinam obsidionem se sequutos. Hæc & huiusmodi commemorantes, tendentesq; supplices dexteris, nisi uerbera, à proditore sceleratissimo, retulisse constat nihil. Ferunt exinde senes, pueros, utriusque sexus per-

b iij plures

Ex Jerusalem
latini. ex gylfi

1187

Nota Tripolitani
nam d. g. pro d. h. b.
et d. gylfi. s. s. s. s. s.
et d. h. b. s. s. s. s. s.

plures itineris tædio, ciborū cæterarumq; rerum, expoliatos iam, inopia per-
 riſſe. Cæterum impatientiæ muliebris proditum eſt tūc exemplum horren-
 dum. Nam cum Latinis quædam mulier Hieroſolymis exceſſerat, ſupelle-
 ctilis parte abiecta, pia mater, orbatum parente, infantem humeris extulit,
 quæ cum iam nec ſibi nec alijs, unde aleret puerum, latrocinantium impieta-
 te, ſuperelle uideret, priſtinæ copię memor, furore fœmineo acta, lachrymu-
 lis à matre eſcam poſcentem prolem in mare proiecit, inſœlicitatis testi-
 monium, & miſeriæ hoc factò præbens afflictiſ incrementum. Poſtquam ſum-
 mota eſt turba, Barbari urbem ſubintrant. Prima cura fuit Templum domi-
 ni occupare, ac deiectis inde Chriſtiani ritus monumentis, aqua roſacea la-
 uari, odoribusq; preciſiſſimis perfundi. quo factò, Salahadinus, more gen-
 tis, ingreſſus Templum, ſacra facit. In reliqua templa & oratoria Chriſtiano-
 rum deinde itum, prophanata omnia, ac in equilia redacta. Dominicæ reſur-
 rectionis phanum, à Surianis magno periculo, auro ingenti redemptum. æs
 campanarum contractum omne, ac ita contuſum in rei memoriam publicè
 expoſitum. Præſidium cuſtode, urbs annona omniq; telorum genere inſtru-
 cta, reparatis ſolidatisq; ruinam minantibus mœniſ, uexillis regū ac ſignis,
 ſicubi ſunt inuenta laceratis, incenſis & penitus abolitiſ. Hoſtis cōfeſtim lon-
 gius copijs non ignobilibus progreſſus, alios ſollicitare pergebat, præſidia
 Chriſtianorum quæ inuenta fuerunt, circumcirca recepta: nam uidentes qui
 intus erāt inania cōſilia per uim ei reſiſtendi, dedentes ſe, maluerunt fidem, q̃
 arma eius experiri. Ille in omnes equus & liberalis in poteſtatem redegit, quæ
 hominū opera capi uidebantur impoſſibilia. Hæc cladē experta eſt Reſpub.
 Chriſtiana, poſt natum natum Chriſtum, anno milleſimo centeſimo octua-
 geſimo ſeptimo, in qua & hæc rerum uiciſſitudo animaduerſa eſt. Quod im-
 perante Heraclio Aug. de Perſis Coſdroe q; crux recepta, Heraclio Patriar-
 cha ruruſ amiffa. Urbano undecimo Pontifice Maximo urbs ſancta recu-
 perata, Urbano tertio ſedente recidit in ſeruitutem, nunquam poſtea libera-
 ti reſtituta. Licet Principes Chriſtiani diuerſi, conatu ſummo terra mariq; ſu-
 erint periclitati ſæpius, ad eamq; liberandam proſecti. Extant qui ad Acco-
 nem, ad Ethin, duobus prælijs eodem anno, atque in oppugnatione præſi-
 diorum & urbium, Chriſtianorum periſſe in Oriente uigefies mille ſcribāt.
 ſunt etiam qui huic numero addunt mille quingentos, idonei certè autores.

De initijs regni Hieroſolymitani.

Caput VIII.

Cum iam ad expugnationem urbis uentum ſit, operæ precium duxi, de
 origine & uaria urbis fortuna mentionem & pauca quædam ſubiſce-
 re, non quod ignarus ſim, ipſam ſacroſanctam ſcripturam omnia ſucculenti-
 us & uerius tradere, quàm à quoquam, quantumuis erudito deſcribi poſſit:
 ſed quod uiſum ſit huic hitoriæ non alienum futurum, ſi mutationes tanti et
 tam ſacratī Imperij, quæ Tyrenſis caſtri initium præceſſerunt, interſerant,
 quæ deinde ad patrum noſtrorum ætatem uſque ſubſequuta ſint, adiectis.
 Qui urbem Hieroſolymitanam, à Chanaan, filio Cham conditam tra-
 dunt, in hoc errore mihi uidentur, quod Chanaan terram ab ipſo denomi-
 natam,

natam, longius à mari remouent, cum constet quod statim à diluuiò sedem suam ad mare constituit, ea in regione quæ à Gentilibus Phœnicia dicitur. Hæc Sidon, Aradus, & aliæ urbes testantur à filiis ipsius conditæ. at quod Iuda tribus contra Cananæum, qui habitabat in Hebron, perrexerit, mirum non est, si ea parte, quæ Phœniciæ uicina, Palestina scilicet, dum in Aegypto Hebræi seruiunt, occupata, Cananæus imperium exercet, ferroq; sibi dominium parat, quo inde deturbare eum opus erat, cum etiam scriptura dicat, Abram in Sychem ueniēte, Cananæum per uim & iniuste terram Sem possedisse, quod quiuis ex capite Geneseos duodecimo colligere potest. Certè ad ueritatē proximè accedere uidentur mihi hi, qui rimata penitus imprecatione Noë, Sem filio eius, urbis huius deferunt foundationem. Quis enim quum Noë ita loquentem audit, sacra in omnibus nominandus præfatione, Deus ille, dominus filij mei Sem. Sit Chanaan seruus eius. propagetur gentilitas Iapeti in immensum, tabernaculum inhabitet fratris Sem, & famuletur illi Chanaan. quis inquã ad hæc uerba attentus, Hierosolymarum initia non potius Semo deferat, quàm Chaino? Iniquum etenim esset uiro tam sceleratò tantum deferre, ut Deus optimus maximus quoscunque salutis curatangeret, in huius uerba iurare iussisset. at certum est in tabernaculis Sem eã umbram mortalibus ostensam, cuius solis splendor in cœlesti Hierosolyma omnibus resplendescet. Sequar igitur, quod uero arbitror propius, ac Semi nepotem, Salem quidem Hierosolymarum fundatorem esse credere uel affirmare, pudori mihi nunquam fore, persuadeo. Is ex Arphaxat parente procreatur anno à diluuiò centesimo trigelimoquinto, ætatis autem tricelimo suprâ ducentesimum anno, patre dimisso aui studia sequens, hostijs pacificis Deū placare nitebatur. Instructus igitur ab aui, duo oppida sacris conficiendis, instituit. Primum iuxta Ennon, id est, ad aquas, ad lauandum & baptizandum commodissimum, secundum uerò, ubi nunc Hierusalem, Sacerdotibus aptum, construxit. Erat is annus Abrahamæ uigelimus quintus. Sem ut nepotis in mandatis perficiendis diligentiam re aliqua commenderet, utrumque oppidum, eius nōmine appellandum omnibus præcepit. Neque ne aliqua pietate ab aui uinceretur, regni Semi regiã esse uoluit, quod condiderat oppidum. Sem autem ab omnibus & pater patriæ, & imperij iusti habebatur rector, unde apud suos nomen illi inditum Melchisedech. Rex equidem iustus fuit, & ijs qui in cognitione ueri Dei uersarentur, institutor ac præceptor. cum Amoræo, Iebusæo, Ziuæo, proximis uicinis naturã tantum & quod arridebat peccatum sequentibus, terræ filius, sine patre, sine matre, sine natalium certitudine, æstimaretur aduentitijs, Christi Iesu forma uerissima, quem solum ijs notum esse cōstat, quos naturam omnẽ eiusq; rationẽ abnegare, ductuq; diuino inniti uidemus. Hic cū Abrahamũ iussis diuinis obtemperantem, cum uictore exercitu, à Gomorrhæorum Sodomitarũ ue pugna, reducem cerneret, transeuntem nō minore excepit lauitia, quàm mysterij sacramento horrendo imbuit, quod quidem in annum ætatis Abrahami octuagesimum tertium incidit. Mortuo Sem, atque Salem defuncto, Iebusæi posterij, qui collem propinquum, natura munitissi-

Vide h. st. or.
g. h. m. a. b. c.
Folio 49

mum inhabitabant, ut hanc urbem posteritati Salem extorserunt. Hi cum
 oraculum inaudissent, reduces ex Aegypto Abrahami nepotes, trucidaturos
 atque sub iugum missuros omnes, qui late in sinibus imperitarent, firmatis
 praesidijs, munitis ciuitatibus, diu restiterunt oppugnantibus. Israelitis, uix tan-
 de a Davide post annum Abrahamitice uictoriae millesimum ducetesimum, in-
 potestatem posterorum Sem redacta atque expugnata est Salem, cum superemi-
 nente arce lebusaei. Proxima erat illi Hebron, quam Gigantes olim Nembro-
 ti tempore, ante Titanum urbem, quam nunc Tanim dicimus, septem an-
 nis aedificauerant: ac Tetrapolim constituerant regionis, unde etiam Carjath
 Hiarbae, Quadriurbis nomen accepit. Moris enim fuit priscis & origini-
 bus rerum propioribus temporibus, Monopolim dici, quam hominum co-
 lonorum congregatio inhabitaret. Dipolis uero dicebatur, quae tam agricul-
 turae quam mercaturae homines haberet deditos. Caput autem cuiusque pro-
 uinciae Tripolis nominabatur. Quas autem toti regno praeesse, & in duode-
 cim alias urbes uel Principes potestatem exercere perspicuum erat, eas Te-
 trapoles uocabant. Sic Nembrotus Babyloniam constituerat, ex quatuor
 oppidis congestam, Babel, Arat, Acath, & Calanne. Ninus regiam suam
 ex Niniue, Hora, Cale, Resem, Ianus Ethruscorum Metropolim ex Harbano,
 Volturna, Vetulonia, Para, Tussa, Deorum Mater Samothraciam, ex Samo,
 Nesso, Thracia, & Saona post Atticum diluuium. Sic postea etiam Romulus, ex
 Roma, Vellia, Germallia et Foco, urbem unam confecit, quo quidem ferme tempore
 ex Tyche, Acradina, Neapoli & Insula conditae sunt Syracusae. David igitur
 cum propter soli fertilitatem sortem Benjamin alijs omnibus praeferebam
 uideret, lebusaeum quoque Deo sacrum, inexpiabilemque urbem & arcem
 munitissimam prope Salem obtinere, ut tam religioni quam Reipublicae
 consulere, expugnare ipsum statuit. Mouit igitur ex Hebron rex, cumque sub
 conspectum uenisset, lebusaeus conatum regis irridere, caecos, claudos, le-
 profos, caeteramque imbellem turbam in specula constituere, conuiuijs exerci-
 tum laceessere coepit. Rex est diuerso multo studio laboreque conari, ut regni
 auspicia rebus strenue administratis iniret. pollicitationes & praemia ingen-
 tia proponere, imò exercitus Imperium & Dictaturam offerre ei, qui primus
 moenia conscenderet: miles in mortem ruere, uulnera contemnere, ambire
 tantam dignitatem. Tradita igitur urbe, in praesidium, quod Sion uocabatur,
 itum est. Tandem quidam Sarnie filius Ioab in coronam conscendit, deiectis
 summitate custodibus. Magna contentione irrumpunt ceteri, trucidatis qui
 intus erant, praesidium totum occupant. Expulso igitur hoste, ne hanc urbem,
 cuius situs admodum illi arridebat, ac regni umbilicus uidebatur, quis He-
 bron postponere posset, & ipsam Tetrapolim efficere decreuit, animo re-
 petens, Troiam, Dardanum, Ilium, Phrygiam, eandem & unam urbem
 esse, ac Asiae caput. Salem ergo urbem, praesidium Sion, collem Moria cum op-
 pido lebus coniunxit, ut eam Tetrapolim faceret, Phano & regia exornare
 cupiens. Arx enim Sion, cum planicie haberet oppidi boni ac magni instar,
 uoraginem quandam inter se & Moriam habebat, quae Mello diceba-
 tur. Hanc igitur exornauit rex, ac ciuitatem David eam appellare uoluit.

Deinde

Deinde Moriam Templo celebriorem reddere instituerat, sed à numine prohibitus, id operis Salomoni filio perficiendum concessit. Salem autem & Hiebus cum promiscuè inhabitarentur, à Ioab extructæ & instauratæ Dauid præeunte, uno nomine Hiebusalem dicebantur: sed postea per Antisteechon, mutata b litera in r, Hierusalem appellata est. Ne quis autem putet, Iesu Naue sententiæ me ignarum esse, cuius quidem in scriptis, non dum nato Dauide, imò quingentis ante hunc regem annis, Hierosolymorum legitur nomen, libuit primò ipsius uerba adscribere, deinde meam in hac re dicere opinionem. Hiebusæum (inquit) qui incubabat Hierosolymam, non potuerunt delere posterius Iuda: etenim in hanc usque diem, gentilitati Iudæ immixta Hiebusæi proles, Hierusalem habitat. Ac paulò inferius insit, Hiebus quæ est Hierusalem. Hæc ille. Haud me quidem latet, inter scriptores sacrarum literarum Iesum hunc numerari, atque ab ultimis octo iteratæ legis uersibus, de seipso (qui suo nomine inscriptus est) librum conscripsisse, ab authoribus haud contemnendis tradi. quo fit, ut ignorantia argui possim, qui Hierosolymarum nomen sub Dauide initium sumplisse dixerim. Ac uelim, si omnia hæc uerba scripserit Iesus, lapidibus supposuit, quisquis huic meæ opinioni refragatur, mihi indicet: An posterius Israel, ac eorum quisque dimensam statim inierit possessionem, ab eo ipso descriptam. Vt nemo hoc facile affirmet, ita concedet necesse erit, partes suas unumquemque inisse longo post, ac diuinitus ei prius demonstrato tempore. Eadem igitur ratione, prolepsi ac anticipatione Hierosolyma dicitur illi, quæ Hiebus est, ne & posteris deesset certa quædam appellatio, qua locum sacrosanctum appellare deberent. Nihil moror quæ de Adonibezes & Hierusalem, Samuel cum de Iudicibus Israel agit, infert: nam alij Esdræ, alij Ezechiam huius libri authorem faciunt, quam opinionem ut sequar, id me mouet maxime, quod regiâ potestatem, eo uate, ac sacra legesque tractante, inchoatam certius, quam scripsisse eum aliquid, sciam. At demus ipsissima hæc eius esse uerba, pleno Deo, facile hoc fit, scire regiâ ubi olim statueret rex ille, quem à parente occultatum, à Deo electum & inungendum agnouit. Recepit autem urbem in potestatem Dauid, postquam à Salem condita erat, anno noningentesimo uigesimo tertio, mens sexto. Hæc de initijs urbis pauca sufficiant, si distichon adiecero, quo nomina urbis aliquot produntur. quod in hoc commemorare libuit, si unius uel alterius nominis posthac incidat mentio, in numerato lector habeat, de hac nobis urbe sermonem esse. Est autem tale:

Solyma, Luza, Bethel, Hierosolyma, Hiebus, Helia:

Vrbs sacra, Hierusalem dicitur, atque Salem.

Quibus rebus res Hierosolymarum ampliata sint, quibus male afflicta.

Caput IX.

Vix Dauid solum regni in Hierusalem fixerat, cum Palæstini incrementa regni tentarent subuertere. His autem deuictis, tertio quidem prælio, prouinciam omnem horum, regno suo adiecit. Syros deinde Damascus usque magna strage, imperata facere coëgit, uictoreque exercitu Arabiam intrauit, in qua expugnata Petra, regni in immensum auxit opes. Sic ab Euphrate usque ad sinum Arabicum re bene gesta, longè profecit, cum

cū quæ Iordanem & Asphaltidem lacum ad mare usq; Syriacum interiaceret, latè peruasisset, reges captiuos se coram, et urbem triumphantis more intrans, ageret, arma hostium, argenti, auri & æris pondus immane ex manu bñs Deo Opt. Max. uouisset & dedicasset. Amicitiam inierat cum Tyrriorū rege atq; Thou tyranno potentissimo, qua re, publico bono, & ornamenta quàm plurima, & tranquillitatem maximam comparauit. Cumq; iam tertiu supra 30. annum Hierosolymis regnauerat, filium regem dixit, cui nomē Salomon, qui omnes sapientia anteuertit mortales. Is patre demortuo, regni gubernacula suscepit, qui quadraginta, quos præfuit annos, tanta tranquillitate ac opulentia rerum abundabat, ut Phano cōstructo, & artis & munificentia opus dereliquit, æmulatione adhuc nullius uel imitatum, uel inuidia demolitum. Ampliauit urbis pomceria, muros roborauit. Regiam sumptu & apparatu incredibili erexit: uias Hierosolymam ducentes nigro strauit lapide. Nullus unquam tam longè, tamq; latè in Iudæa imperauit. Aethiopiæ reginam, Tyrriorum dominum, Aegypti Imperatorem sola fama supplices sibi fecit. Primus Hebræorum classem ad inferendas merces instituit, urbes aliquas à fundamentis extruxit. Balsamū ex Sabæis Iudææ intulit. ætas nulla, imperiū nullum ab rerum initijs hucusq; magis floruit, magis abundauit. Hac scelicitate exceptus Roboam, tantæq; rei hæres extitit, qui minis decem regni prouincias à sese alienauit, ipsumq; numen, non solummodo sibi, ipsi, sed Reipub. infestum reddidit conscelerata sua atq; uita immoderata. Videns autem, Hierosolymitanæ rei multum decessisse, urbes plures condidit, ut suarum partium opes redderet firmiores. Demum cum exemplo suo, in profligatam libidinibus uitam, tota raperetur præceps urbs misera, uindicta quinto anno adfuit. Sesach Aegyptiorū rex, ferro, flamma, uastatis Hierosolymitanorum finibus, urbi ipsi copias admouet. cōditionibus intra muros receptus, protinus immemor fidei tyrannus, anathemata templi, uasa sacra, ærarium regium spoliauit & exhausit. hæc prima ab imperio condito, Hierosolymorum expugnatio fuit & clades, anno septuagesimo quinto, ante ortum Christi secundo supra nonagesimum. Cui cum in regno succederet Abia filius, Hieroboam regni Hierosolymitani æmulus, Samarie rex, Israëlitarum dux, Iudæis negotium facessere incipit. Abia tamen strenuè defendente, Hierosolymorum res & auctæ & tutatæ sunt, nec minus postea per Asam Abiæ filium amplificatæ. Nam sacra tunc omnia ritè in urbe fiebant, oppida instaurata, multæ ædificatæ urbes, demum etiam contra regem Aegypti Ioram nomine egregiè pugnatum, spolijs ditata urbs, circumadiacentes regiones territæ ualde. Phanum quod Sesach spoliauerat, Roboam ad speciem æreis ornamētis iterum amicierat, per hunc ipsum regem, denovo auro & argento expolitum. Fœdus cū Benedab infausto omine tamen initum. Successorem habuit Asa, Iosaphat filium, quem uicini omnes timebant. Erat uidere Hierosolymarum in urbe Palæstinorum, Arabum, Syrorum, Israëlitarum Legatos, amplissimis munerib. instructos regis amicitia quærentes. Qui legum periti, militaris disciplinæ expertissimi, religionis obseruantissimi habebantur, ad hūc confluebant, haud regiam, sed uirtutum omnium scholam quandam Hierosolymis putabant omnes. Extruebantur
hinc

hinc inde ædificia, sumptibus, arte & amoenitate commendabilia, reparantur urbes, et de nouo fundant. Foelicitatem uerò hanc excepit calamitas, quæ tamen plus terroris quàm damni intulit. siquidem coniunctis cum Achab & sociatis uiribus, ad Ramoth cōtra Syros malè pugnatū est. Quam cladē tolerabiliorem postea reddidit, cum Syri Hierosolymam obsessuri ingētem congregarant exercitum, qui seditione contra se exorta, mutuis perijt uulneribus, adeò, ut Hierosolymitani pro summo labore haberent, spolia congregare, quæ in hostium castris opulentissima inueniebantur. Ochoziæ Israëliti-
co deinde cōiunctus, classe parata, mari quàm terra res infœlicius gessit, alias uictorijs, pietate, & amplitudine, regum nulli postponendus. Hactenus res Hierosolymitanas florentes, per annos ferme 160. semel tantum afflictas, ex parte tamen instauratas, excipit tristior fortuna, cum nec in Deum pietas, nec maiorum exempla, loræ curæ fuit. Is equidem pio parenti, impius succedit, uxorius omnino. Huius regni initio provinciæ rebellarunt, urbes imperata negant. Arabes, Aethiopes Palæstinis confociati, illato bello, rure & suburbanis deuastatis, regiam ipsam occupant, diripiuntq; miserè 84. anno, ab eo quo Sefach urbem inuaserat, ante Christum autem noningentesimo octauo. Ex quo autem regni sedes facta fuerat urbs ipsa, anno centesimo sexagesimo, ipse quoque tota eius excisa domo, longo uiscerum egestu moritur, relicto Ochozia hæredē. qui quidem si diutius uiuere illum cōtigisset, rem Hierosolymitanam euertisset omnem: nam magna clade repulsus à Syris, contra quos auxiliares copias Israëlitarum regi adduxerat, in fugam uersus, demum in Samaria latitans, obtruncatur à Iehu loræ Israëlitiæ æmulo, matri, impietatis incentrici, regnum relinquens. Hæc sex annis tyrannidē exercens, quicquid exornando phano, & urbe, reges priores, ornamentorum intulerant, hæc omnia mulier deperdita uel diripuit, uel deformauit. At discerpta ac per publica tracta, Ioas rex constituitur publico omnium consensu, quo regnante pristina rebus redijt facies, inq; statum optimum reductæ. at exorta, ex successu foelici, rerum bonarum negligentia, rex primo in præceptorem atq; infantis tutorem sæuijt. contemptus Dei deinde sequitur, quem luxus excipit & mollicies, quæ omnes ita corrumpit, ut cum Syriæ rex, latrocinandis magis quàm expugnandi regni causa Iudæam inuaserat, fugientes palantesq; insequi coactus sit usq; ad urbem: in quam cum qui euaserant se proripuissent, quo excusatiorem ipsorum facerēt pusillanimitatem, hostem numero, uiribus, armis, omnibusq; rebus auctiorem & instructissimum mentiuntur. Fit trepidatio ingens, discurrunt ciues, consilij inopes, rex ipse time-
re ccepit. Tandem sacris thesauris exhaustis, gaza regia expilata, maximo auripondere, ignominiosam mercatur pacem. Sic obsidione, quæ fuit iam tertia, leuatur urbs decimo octauo anno, postquā direpta fuerat ab Arabibus. Paulo post & ipse rex insidijs suorum perijt. Successit ei Amasias. hic in Arabia primò prosperè bellum gessit, & regnum auxit aliquid. sed ut fines imperij ampliaret, in hostem uiciniorum ducere statuit, ac Israëlitas, qui sub regibus Samariæ degebant, regno iterum adiungere conabatur. Indictio igitur illis bello, ante initam pugnam, uiribus diffidens, fugam capescit, minis adactus, etiam ipsam urbē hosti prodidit. Deiecta igitur muri parte maxima,

atq; ad quadringentos cubitos decussis moenibus, hostis triumphantis more, ipsum regem captiuum ducens, urbem ingreditur. Templo deinceps sacris thesauris spoliato; regiaq; magis direpta quam expoliata, moestam & deformatam urbem regi moestissimo reliquit. Incidit hæc clades in annum à Dauid interitu, alterum à quadragesimo ac ducentesimo: ante natum Christum, 853. Perdiderunt postmodum & hunc coniuratorum insidiæ, suffecto illi sedecim annorum filio Ozia, qui & Azarias dictus est. Is regnum à pristina calamitate labefactatum erexit, & reparauit. Palæstinorum urbibus munissimis & opulentissimis euerfis, Arabes præliis multis confecit. Syri legationibus missis, muneribus amicitiam eius mercabantur, Aegyptij foedera cum illo inierunt. Pomœria urbis ampliavit. Aqueductus in urbe & prædij extruxit. Rei rusticæ deditissimus ac callentissimus, uineis provincias aliquot consæuit. Militarem disciplinam ocio corruptam restituit, urbem omniumque gentium genere & armis instructissimam reliquit. Fortuna, uictoribus clarus, lepra tandem contabuit. Studiis haud dissimilibus habuit successorem filium Ioathan, uirtute nulla minorem, pium & iustum hominem. Is postquam administrationem regni inierat, tum publica tum priuata exornauit plurimibus, moenibus partim ab imo usque ad summum erectis, partim uetustate collabentibus, instauratis. porticus templi fecit, & ornatissime construi iussit. Fundos et prædia multa fundauit. Traiecto Iordane Ammonitis bellum intulit, uictis tributum imperauit, ut centum sibi auri talenta quotannis penderet, tritici in super decem milia, totidem & hordei coros. Hostibus terribilis, amicis charus uita excessit. Ne igitur Dauidis redirent tempora, obfuit huius mors, & Achaz filij inaugurationio. Is etenim impietate exacerbauit dominum, ut immitteret regem Damascenorum, qui Iudeam omnem diriperet: adiuncto sibi quoque Israelitarum rege Phacæ, Hierosolymam obsidet. At urbs regum antecessitum diligentia munita diligenter, longo tempore obsessa, & oppugnata sapientius, expugnari non potuit. Spoliata igitur provincia Syrus ad propria reuertitur, incensis urbibus multis & direptis. Achas audito regis discessu, in Phœciam mouet ulturus illatas iniurias. concurritur animis infensissimis. Acie cruenta uictus Achas, centum triginta hominum millia amisit, & in his filium strenue pugnantem. Foedam hanc cladem, in Deum ipsum referens Achas, & Dei cultum abnegare suos coegit, & Templi omnia ornamenta uiolauit. qua impietate sterilitatem terræ induxit, ac res Hierosolymitanorum ita afflixit tributo, quod Assyriis pendebat, & exhaustis, ut iamiam Respub. intermoritura uideretur, cum eo extincto, regnum Ezechie dispari proli eius cessit, qui rebus iam deploratis lucem intulit, opemq; præbuit utilem. Etenim Phano iterum exornato, restituto cultu numinis, meruit, cum Israelitæ omnes in Mediâ ac Persidē traducti, et colonorum nouorum uicinitate esset circumseptus, ab ipso etiam Senacherib, à quo pacem auri triginta, argenti tercentum talentis emerat, delusus ac obsessus, superno quodam auxilio liberari. Nam centum octoginta quinque milia hominum cum Angelus Domini una nocte sterneret, tyrannus uix cum decem uiris fuga euasit, in id tantum referuatus, ut ab iis trucidaretur, quibus uitæ materiam præbuerat, ac quos procreauerat ipse. Hoc rege, Respublica omni externo imperio exuta, diuini

nis magis quā humanis uirib. innixa stetit: nā licet ingētes thesauros cōgrega-
 rat rex, tamē tributis exhausta fuit ciuitas. inde iā ad inclinacionē cōuertebat.
 Nobilitarūt hūc prodigia tria inaudita. Solis regressus, annorū iā morituro
 extensio, hostiū per angelū strages. Fœdus inijt cum Babylonijs, posteritati
 fatale. Vita orbatus Manasse regem habuit successorem bipedum omniū
 hequissimum, qui Esaiam excarnificauit. Impia scelera tandem turpi carcere
 expiauit. Quippe cum Assyriorum armis peteretur, regni parte iām hostili-
 ter depopulata, ipse dolo capitur, atque ad Barbarum deductus multa cum
 ignominia, aliquandiu apud hostem fuit: ubi in semetipsum descendens, resi-
 puit, lachrymisq; & orationibus reditu à Deo impetrato, in libertatem re-
 gnumq; restituitur. Mutato igitur uitæ instituto, interpolatis sacris rebus,
 muros urbis maiore aliquanto apparatu, quā antea erant, refecit, multis in
 locis præsidijs firmatis. Rempubicā releuare conabatur ac erigere. Mortē
 preuento, Amon filius eius regnum inijt, qui cum Dominum contemne-
 ret, etiam seruis contemptibilis, conspiratione in eum facta, trucidatur. Sub-
 sequitur Iosias, qui indole Dauidem referre uidebatur, & spem de se opti-
 mam pollicebatur ante annos, prudentiam quandam senilem, religionem &
 pietatem præ se ferebat, æqui iustiq; amator, nil quod ad Phani ornatū, ad ur-
 bis ornamentū, ad Reip. utilitatē spectaret, intermittēs. Ferūt etiā ipsum Deū
 eius causa calamitatem populi distulisse. Is cum pace, diuitijs & gloria om-
 nes antecelleret, amico Assyrio opem laturus, Nechaoni Aegyptio obuiam
 fertur. sagitta transuerberatus, magno omnium luctu perijt, urgente, puto,
 quæ imminebat, ira diuina. Interim cum regijs inferretur monumentis, ca-
 ptum tumultu populi, Ioachim filium eius regem dixerunt, quem tertio men-
 se ad se euocatum Aegypti rex in uincula coniecit, Eliachim fratre eius substi-
 tuto ac sub tributo suffecto. Hic primum urbs precario imperio recta, tri-
 butaria quoque facta, numinis iram præsentissimam sensit. Nam urbi cum
 prouincia centum argenti talenta, & auri unum, tributum nomine impositum
 est. Tanta Reipublicæ labes & ignominia regem nihil omnino flexit, nihil
 erga Deum reddidit humiliorem, sed elatus occasiones omnes captabat, qui-
 bus fidem falleret, aut promissa negaret tributa. Octauo igitur eius regni an-
 no, deuicto Nechaone, Babylonius Nabuchodonosor uictor etiam Iudæ-
 am inuadit, tributa illi extorsit. quæ cum tertio anno post, res nouas molien-
 tibus Aegyptijs, reddere negaret, Babyloniam prouocauit, quem certis con-
 ditionibus in urbem recipere haud ueritus est. Barbarus datam fidem asper-
 natus, omnem florem iuuentutis, cum ipso rege, militibus immissis gladio
 cōfecit. Cadauer regis extra muros projicitur insepultum. Filium huius Ioa-
 chim in regem creat, abductis ex Hierosolymis triginta hominum milibus.
 Hunc etiam Babylonius mense tertio regno amouet, cum in fidem eius con-
 cessisset, Sedechia patruo constituto, cum militia artiumq; peritis omnibus
 migrare iussus. Reipublicæ Hierosolymitanorum sic afflicte annis octo cum
 præfuisset Sedechias, in homines perfidus, in Deum arrogans, ad Aegypti-
 os defecit, urbis & regni excidium accelerans. Nam Babylonius perfidiam
 hominis ulturus, Aegyptium aduentantem conficit, Iudæam ferro ac flam-

ma depopulatur, castra Hierosolymis admovent, noctu urbem capit. Ex fuga retractus Sedechias, filiorum necem contemplatur, nec diutius illi oculi reseruati, sed eruti post suorum cædem. Priuatus luminibus, iniectis cathenis, Babyloniam ad perpetuos cruciatus mandatur. Vrbs sacro prophanoque cultu spoliata, incenso templo, à fundamentis diruitur. Captiua multitudo omnis sexus, omnis ætatis Babyloniam abducta. Sic Respublica Hierosolymitana ab uno & uiginti regibus administrata, si in numerum regina imperans assumitur. Quorum uitam si percurreris omnem, exceptis Dauide & Iosia (quibus uitia sua etiam non desunt) nullum eorum in honorum albo habere poteris. Inter mediocres forsitan numerabis Solomonem, Asam, Iosaphat, Oziam, Ezechiam & Ioathan, certè reliquos omnes perditissimorum nebulonum feces arbitrè. quod calumniandi causa haud dixerim, sed quod admonitum uelim omnes, si tales præsunt rebus publicis, flagitia hominum à Deo optimo maximo re nulla manifestius execrari posset. Exemplo enim, exosos diuinitati, in acceleratam quandam perniciem deducunt, aut tyrannide sanabiles adhuc in se redire compellunt. Passa est sub his regibus obsidiones alias nouem: sexies occupata & expugnata, ut superius annotauimus, redempta atque ab inuasiōe ingenti pecunia liberata secundo. Semel prodigio leuata obsidione. Aegyptiis etiam tributaria facta: demum anno postquam Dauid in urbe regnare cœperat 487. mense sexto, nisi uelis Ammonis imperio annos demere decem, per Babylonios, ut diximus, destructa.

Hierosolymorum res quo in statu à destructa urbe, usque ad Machabeos fuerint.

Caput X.

EXtinctis regibus, atque Hierosolymarum urbe diruta, gens refractaria Deo, hominibus renitens, nec ullo beneficio, nec gratia ulla uicta Babyloniam abducitur, colonis aliquot sub Duce Godolia relictis. quo sexto post mense, Ismaëlis fraude perempto, Persarum ultionem etiam innoxii timentes, Hieremia id prohibente, Aegyptum aufugiunt reliquæ provinciae. Quum uerò Aegyptum intrasset Nabuchodonosor, & illos omnes abduxit captiuos, ac Syriam denuò ingressus ob Godoliae patratam cædem, si qui supererant in Palæstina, traduxit Babyloniam, crediditque hoc modo, ludam totam penè cultu inhumano destitutam. Post septuagesimum deinde annum, gens afflicta & oppressa captiuitate, miseratione Diuina remissionem obtinuit per Cyrum, qui Zorobabele Duce hominum quinquaginta milia regredi persuasit. Is assumpto Iesu Pontifice, patriam, urbem, Templum, leges & sacra restitutus, in Iudæam concessit. At triginta annis, quibus Cyrus regnauit, à Cuthæis impediti, fundamenta Templi uix aliquantulum subleuare potuerunt. Accessit deinde Cambylis ambitio, qui cum diuini honoris appetens, Iudæos sciret se nunc illi tales exhibituros, præter id quod à Iudith Holoferne trucidato, hominem iritarat, ac finitimi iuges intentarent apud eum nostrorum criminationes, opus inceptum, rescripto tyranni protinus interdictum, ac per annos nouem dilatum. Dario deinde ex uoto et Orbari astu rege creato, Zorobabele, qui iterum in Babyloniam profectus, & iam inde à priuata fortuna ei fuerat familiaris, inter fidissimos cubiculi ministros recepto, contigit, ut suscepti uoti Darius à Zorobabele admo-

admonitus, per ministros suos ex tribu Iuda & Benjamin, ingenti numero multitudine collecta, Hierosolymam remitteret. Praesides deinde Syriae scripto admonuit, ut materia ad templi refectionem praebita, reuersos liberos esse atque immunes sinerent. Ipse quoque uasa quae Nabuchodonosor exportauerat, remisit. Sic septimo anno Templum edificatum & absolutum. Hierosolyma iterum ciuili quadam administratione regi coepta. eius Principes, Pontifices habebantur. Xerxes dein Dario mortuo cum successisset, septimo sui imperij anno Hierosolymam magnum Leuitarum numerum, donatos auro ingenti, argento & necessarijs instructos remisit. sic in integrum restituto diuino cultu, Respublicam auxit maxime. Tricesimo ac paulo plus deinde anno, Neemias impensis & iussu Xerxis, Syrijs inuitis & renitentibus, operarijs una manu gladium tenentibus, altera materiam aggerentibus, muros urbis instaurauit. Et per hos labores, duodecim annorum spacio, urbem ualido muro cinctam reddidit. deinde quae in agris uicatim agebat multitudo, in urbem traducta est. Vrbs quoque frequentius culta. Sed haec Reipub. initia Amani odium ferme in primo furore extinxisset, nisi Hesteres puellae precibus Asuerum a caede Iudaeorum contigisset reuocari. nam illa senis Mardochei auunculi consilio, gentilitati omni pacem & libertatem impetrauit. Quantum uero puellae pietas tunc profecit, tantum Reipublicae obfuit, sub Ocho Asueri successore, omnium qui imperarunt Persis uiro crudelissimo, parricidium Ioannis Pontificis, qui in Templo Iesum fratrem trucidauerat. Vagosus enim Syriae Praeses amici necem ulturus, Hierosolymam uenit, Phantum spoliauit, septennij tributo ciuibus imposito. Manasses deinde & ipse impudens, immemor fraterna inimicitia quantum mali inuexerat, aemulatione contra fratrem Iaddum contendens, sacrum Reipublicum multum afflixit. quae res cum in apertum odium erupisset, perpetuam urbi & prouinciae seditionem excitauit. Nam cum Templum in Garizim, Alexandri Magni sententia accedente, aedificauerat Alexander, Iudaeorum potentiam in partes scindere atque imminuere gestiebat. a quibus cum uiros & commeatus petiisset, repulsam passus fuerat. Gaza obfessa quoque & Tyro expugnata, haud exiguum terrorem urbi iniecerat: quae omnia in Reipub. usum & ornatum diuinitas conuertit. Iratus siquidem Alexander, sub urbe, sacerdotis Iaddi praesentia placatus, discessit, ac tantum abfuit, ut Respublica ab eo in aliquo laederetur, quod etiam inuito Parmenione sacris indutum ueneraretur & adoraret, in templo sacrificaret luculentissime, Iudaico autem ritu. Sacerdotes deinde amplissimis muneribus donati. Reipub. concessit, patrijs uti legibus, fidem adhibens, Babyloniam quam primum peruicisset, idem tribulibus se concessurum. Tributo deinde septennij remisso, aemulis non auditis, uictoriam prosequutus est. Haud diu tanta felicitate frui potuit urbs. ueneno enim extincto Alexandro, Ptolemaeo Lagi filio & Aegyptus sorte, Syria uero uicessit. Hic Iudaeae imperare cupiens, urbem obsedit, at frustra. Vi deinde in fraudem conuersa, Sabathi die, specie sacrificij, Iudaeis concedentibus, ciuitatem inuasit, ciues securos oppressit, tyrannidem immanem in eos exercuit diu: captiuis deinde ab

c iij ductis

ductis multis, in Aegyptum rediit, miseros uenundedit & distraxit. Philadelpho deinde regnante, Rempub. iterum augere cepit, & praeeritis calamitatibus eximi. nam is ut Bibliothecae suae (quam librorum numero quinquaginta milium instructam fuisse dicunt) libri etiam sacri inderentur, captiuos ad centum uiginti milia liberauit, & redire in prouinciam permisit. & templum & aerarium publicum locupletauit, auro, argento, gemmis rebusque alijs preciosissimis. Nec domi tantum, sed & foris res auctae. Iudaei in ius Macedonicum a regibus Asiae recepti, quae felicitas integra esse Samaritanorum perfidia non potuit. nam in incursionibus & latrocinijs assidue Rempub. uexabant. Mortuo autem Philadelpho, Evergetes rerum in Aegypto potens, ab Onia sacerdote auaro, in perniciem Reipub. excitatus, uix Iosephi Oniae nepotis ex sorore industria, regi reconciliatus est. Annorum uiginti & duorum tranquillitatem, Iosepho res administrante, nata, cum Lacedaemonijs foedus patrum renouauit. Per Hyrcanum Iosephi filium, in Arabia pugnatum strenue, & tutata Respub. At bello exorto inter Antiochum cognomento deum, & Eupatorem filiumque eius Epiphanem, laborare iterum contigit Rempub. ac fluctuare, uicti, uictorisque fortuna. Deuictis enim Ptolemaeis Antiochus Iudaeam recipit, per Scopam Epiphanis Ducem iterum recepta. At paulo post expulso Scopa, Antiochum suscipit Respub. exercitum, elephantos abundanter alit, quod studium quum remunerandum duxisset Antiochus liberaliter, labefactatam urbem reficere, congregare ciues dispersos, uictimarum impensas dari illis, Templum exornari, porticus refici curauit. Sacris deditos a uectigali liberos esse, urbem per triennium tributo exemptam uoluit. Seruitute oppressos, in libertatem restituit, imo uernam omnem liberum dixit. Ne sacris uis ulla inferretur, cauit. Phrygiae & Lydiae praesidia Iudaeis commisit. Parenti optimo cum succederet Seleucus ille iners, qui misso Heliodoro, quas pater intactas reliquerat opes, auferre uoluit, sed horrendo prodigio eo deterrito, nihil inde ablatum est. Magnae quidem & Aegyptiorum & Syrorum contentiones, Rempub. hactenus magis magisque claram reddiderant, quae, ut ita dicam, fortuna ipsa reluctante, in altum euaserat, intestina discordia, domesticaque aemulatione in ruinam detracta est. Seleuco ex equo precipitato & defuncto, cum Antiochus Epiphanes Romanorum custodia paulo ante elapsus, Syriam mortuo fratre obtinuerat, gentilitia nomina fastidientes Oniae fratres, Iason & Menelaus, cum alter Iesus, alter Onias uocaretur, dici maluerunt. Orta deinde inter eos de sacerdotum principatu seditione, Menelaus cum amicis Antiochum adit, desertis patrijs ritibus, Graecorum mores sequi se uelle, pollicitus est. Antiochus Philometere contempto, Iudaeam etiam occupare nititur, quae adhuc in Aegyptiorum fide perstabat. Vixus autem tumultu ciuili, ad urbem ducit exercitum, a factione sua intromissus, aduersarijs interemptis quam pluribus, templum inuadit. Iam Menelaum ac suos consilij penittere cepit, cum opes templi, quas ipsi inhiabant, diripere cernerent, resistere conantes etiam magna cede repulit Antiochus. Spoliato templo, nec uela reliqua fecit. Immolationes patrias prohibuit. Ad direptionem urbis deinde conuersus, optimis

mis securi percussis, ad decem milia uinculis innoxos abduxit. Muros deinde dericiens, ædificijs ignem inijcere iubet. Urbis eminentiori parti præsidium imposuit ædificijs munitissimum, quod comineatu, armis, telis, & milite, Macedone quidem impleuit, addito eis Iudeorum quouis peruersissimo. In sacrario aram construxit, ut porci immolarentur: idola erexit, in uicis urbis Tempia deorum. Circumcisionem omnem prohibuit, tormentis interminatis, dicto minus obedientibus. Abiens etiam præpositos constituit, qui imperata renitentes facere cogerent. Philippus Phryx Hierosolymis, Andronius & Menelaus apud Garizim præsidia obtinent. Anno post re-ædificatū Templum 349. mense quarto, Non. iplis decembris, undecim pontificum principatu, per tot annos recta, postremo ambitione eorum destructa & pessundata. Urbs cum iam iterum muris circumdata, ciuitatis nomen meruerat anno ducetesimo sexagesimo septimo, mense nono, à Vagofo, Alexandro Magno, Ptolemæo Lagi, Antiocho Theo, Ptolemæo Epiphane, Seleuco, iam ante sexto inuasa & direpta fuerat.

Qua fortuna Respub. Hierosolymitana sub Machabæis excepta sit.

caput xi.

CUm igitur urbe iam secundo in cineres ferme redacta, timidiore & perditum, Syrorum imperium & religionem sequerentur, probatissimus autem quisque, impietatem abhorrens, atrocissimis poenis perderetur, Mathathias quidam, uir consilio & manu promptus, filijs quinque masculis & fortissimis foelix, pietatis & patrie se primum assertorem exhibuit. Is obruncato, qui alieno sacrificabat ritu aliquo, Apollonium prouinciæ præsidem ferro opprimit. deinde cum liberis & paganorum non contemnenda manu, quos omnes ad libertatem uindicandam, conuocauerat, ex Modine uico suo mouet, Hierosolymam regni caput petens. In itinere cum castra metatus esset, sabbatho insidias patitur, sed collectis reliquis, uiribus auctis, non integro anno, aris idolorum demolitis, ritus & sacramenta patrum restituit. Iudas demum filio suo in ducem dato, ipse uita decessit. Filius haud degener, primo conflictu Apollonium in fugam conuertit, atque exutum castris Syria expulit. nec Seron foeliciori pugna cum ipso congressus, etenim uita cum imperio amissa. Iudas Bethoron occupat, ac Reipublicæ prouinciā recuperat circa urbem sitam. Hac clade ipse Antiochus territus, Lysiam peditem equitumque exercitu ingenti, Iudæ obuiam misit. is receptis cum Nicanore & Gorgia auxiliariis copiis, in hostem fertur. Par his fuit exitus: uictoria penes Iudam constituta. Aucti spolijs nostri, supra fidem opulentissimis. Redintegratur bellum à Lysia, renouantur nostrorum trophæa. uictus Lysias pertinacia nostrorum redit Antiochiam. nec mora Iudas Hierosolymam exercitum ducit, oppugnat arcem, Templum purgat, urbem restaurat, munit, atque habitabilem reddit. finium aggreditur, imperio urbis subiecit. In Galilæa etiam per Simonem fortiter pugnatum est. per Iosippum regni fines custoditi. Ipse Timotheo debellato, uictor rediit, cum hominem iam secundo castris exuisset. Respublica in immensum creuit. Trepidatum est nonnihil, cum contra iussa, Iosippus ad Iudææ præsidium, temere & infauste dimicasset. Præsidium, iam audita Antiochi Epiphanis morte, maiore quam unquam antea, oppugnatione adoriuntur.

c. iij.

Sed

Sed iam aderat Eupater Epiphanis filius, incredibili exercitu, beluarumque Indicarum in magna, ex quibus cum Eleazar (qui cum fratre Iuda aduenienti occurrerat) unam prosterneret & eam maximam, pondere cadentis oppressus interiit. Rex qui Iudam cum suis in urbem se recipientibus, ad urbem usque insecutus fuerat, ea obsessa, annonae inopia, aut potius Lysiae astu, persuasus, obsidionem soluit. pactus cum Iuda, ut si qui in armis erant, templo excederent, uiuerentque suis legibus: caeterum Templum deditum, contra fidem destruitur, Onia sacerdote ablegato & interfecto, & Alchimo substituto. Variè deinde Iudae cum Nicanore Demetrii Duce pugnatum uariis in locis, Iuda superiore, & Ioachimo Pontifice manente. Sacerdote autem demortuo, caeso Nicanore, regni Templique principatus omnium consensu Iudae defertur. Cum Romanis initum foedus. Mox à Bacchide Demetrii Duce, Iudas haud incruenta uictoria uictus & extinctus est. Ionathas huius frater res perditas suscipit, qui fugato Bacchide, Arabes magna clade afficit: ad pacem deinde Bacchidem coegit. Urbis muros iterum instaurauit, Templi dirutam partem turribus communiuit, fratre Simone ad prouinciam tutandam misso. Cum Alexandro Demetrii aemulo amicitia huic interuenit, à quo Pontifex creatus, purpuratus quoque Apollonium deuicit, & ab ipso Alexandro, ob id laudari meruit. Demetrio in ipsum mouenti reconciliatur, aliquot donatus immunitatibus: delusus tamen ab eo praesidium obtinere non potuit. Diodoto inter Tyrum & Dalilaë deuicto, cum Lacædemoniis & Romanis foedus renouat. Demum Demetrianis iterum caesis, Nabathæos Reip. adiecit. Sic ubi Iudaeorum res ubique laetæ erant, trucidatur Ionathas. Simon, fratre insidiis Tryphonis necato, Reip. gubernacula suscepit. Accolas statim infestos bello edomuit. Arcem Hierosolymitanam non tantum diruit, sed solo aequatum tumultu derici madauit, cui praesidium fuerat impositum. quod opus ciuitate triennio exerceuit, areamque ipsi templo subiecit. Sed et is Antiochi Ducem Cendebæum, ad Modim pugna, & fugauit, et multa strage Syria expulit. Iamque satis tutus ab omni externa ui, domestica fraude opprimitur à Ptolemæo Abobi filio, qui ueneno hominem extinxit. Ioannes huius filius regni princeps & sacerdotum primus dicitur. hunc Hyrcanum à deuictis Hyrcanis nominat. Sub hoc Hierosolyma ab Antiocho obsessa, Dauidis sepulchro aperto, eruta inde auri magna parte, ac hosti numerata, obsidio soluta est. Mercenarium hic militem primum aluit. Urbem centum tribus turribus cinxit, atque munitiore reddidit. Iudaeam armis subegit. Samariam ui captam diruit, Antiocho Grypho repugnante. Amicitiam inijt cum Romanis. Nec Hierosolymis solum, sed toto terrarum orbe Iudaeorum gloria & fortuna excelluit. Sic foeliciter anno primo supra tricesimum sui principatus, uitam finiuit. Rebus igitur per Mathathiam & posteros suos per annos sexaginta quatuor, sub Ducibus quatuor, in tantum auctis, praeficitur Aristobulus, cognomento Philellen. Is ueteri principatus forma mutata, diademate sumpto, & rex dici & Pontifex haberi uoluit. Iudaeos partim ad circumcisionem admouit, opes & ritus Reipublice, domi forisque ampliauit. domestica simultate infelix, ut qui matrem noua molientem, in carcere necare coactus sit, ac Antigoni fratrem aliena fraude

fraude necatum uidit. Ipse dolore uiscerum extinctus, Iannæum Alexandrū
 successorem habuit, qui & ipse rex dictus, rei ampliandæ cupidus, Ptole-
 maidem inuadit, ac Lathyri Ptolemæi uiribus repulsus, magna suorum cæ-
 de destitit ab incepto, suorum ad triginta milia desideratis, prouincia ma-
 le afflicta. Cleopatraræ foedus adeptus & auxilium, à Theodoro iterum ca-
 stris exutus, infœliciter pugnavit, amissis cum impedimentis plusquam de-
 cem millibus militū. Clade nil territus, Gazæos expugnauit, urbem igne de-
 struxit. Tributa Galaatidis & Moabitis imperauit, Theodoro uidēte Ama-
 thautos occupauit. Ligneo pariete sacerdotes in Templo à populo distin-
 xit. Tandem ab Arabibus deuictus, domesticis oppugnatus armis, à Deme-
 trio semel fugatus, uires resumpsit, atque uictorem Syria eiecit. Ciuile bel-
 lum pertulit, in quo cōfecit hominum quinquaginta millia. A Stratonis tur-
 re, Rhinoceram usque, quæ intererant oppida ac præsidia, omnemq; oram
 Syriæ suo imperio adiecit. Cumq; pacatus agere non posset, etiam febre la-
 borans, castellum trans Iordanem obsedit, quod mortuo eo, uxor Alexan-
 dra in castris agens, expugnauit. Victrix Hierosolymam reuertitur, ac re-
 gnum ipsa inuit. quæ Ptolemæo Minæo Iudæam inuadenti Aristobulum
 filium obuiam mittit. Exuta per filium paulo post regno, uitam dolore ami-
 sit. A morte huius statim, inter Hyrcanum Pontificem & Aristobulum re-
 gem, fratres, apud Hiericunta de regno inuitur certamen, ac de rerum summa
 conflictu habito, uictus Hyrcanus, regiam tamen occupat & munit. in Pha-
 no deinde reconciliati, regnum Aristobulo, Hyrcano cæteri honores defe-
 runt. Mox metu ac animi inquietudine inductus, Antipater Idumæus fal-
 sis delationibus, Hyrcano persuadet in Arabiam discedere, ipse præcurrit à
 rege fidem accepturus, ne supplicē inimicis tradat. Promissis inductus Ara-
 bum rex, in Iudæam mouet, Aristobulum fugat, atque in urbe clausit. Scau-
 rus autem Pōpeij legatus, Hyrcani Aristobuliq; pollicitis sollicitatus. hic ut
 in regno obtinendo sibi adsit, ille ut obsidionis leuandæ causa accedat, qua-
 draginta talenta singuli promittunt. Scaurus questū secutus, Aristobuli pro-
 missa præfert, accepto auro po. Ro. atq; Pōpeij nomine, Aretæ Arabi bellū
 indicit, nisi mox soluta obsidione abeat. Discesserat Scaurus, abierat Aretas.
 Aristobulus ingēti exercitū parato, hostem pugna cruenta uicit, in qua apud
 Capiroti multa Arabū et Iudeorū milia promiscuē ceciderunt. Pompeius in
 Syriam descensurus, Damascū peruenerat, cum Aristobulus ei uitem aureā
 quingentorum talentorū dono misit. Peruenerāt eō Iudæorum legati, cum
 Hyrcano, Aristobulum accusantes. is etsi constanter ad omnia respōdebat,
 turbato tamen à Pompeio discessit animo, belloq; iam cū Pompeio cōgre-
 di cogitabat. Pompeius illi tempus ad parandū bellum haud dari ratus ido-
 neum, Hierosolymā abeuntem insequitur, quē Aristobulus suscipiens sup-
 pliciter, muneribus sibi recōciliauit. Promissa ingens pecunia, quamcū ad re-
 cipiendā cū milite Gabinus aduenisset, ciuitate exclusus est: milites em Ari-
 stobuli pactis haud consentire uoluerūt. in carcerē igit detruso Aristobulo,
 exorta in urbe seditione, factio Hyrcani Pōpeiū admittit. Regij milites pon-
 te deiecto, Templū occupant. Hic mense tertio uix in Phanū irruptū est, Fau-
 sto Cornelio Syllæ F. primo murū transcendere auso. Occubuerūt Iudeorū
 duodecim

duodecim milia, Romanorum perpauci. Arcana alienis nunquam uisa, detecta. quod quidem genti grauissimum fuit. Pompeius etiam ipse, quæ nulli accedere fas præter sacerdoti, adiit inspectis thesauris & uasis sacris omnibus. Manus tamen pertinacissimè abstinuit, nihil inde auferens. Aedituis postera die curare Templum præcipit, sacra ueteri ritu instaurari. Hyrcano sacerdotium restituit. Belli autores securi percussit. Sublata administratione regia, popularem induxit. Urbem Romanis tributariam fecit. Sic urbs Rom. Pop. potestati subijcitur, postquam res sub Ducibus quatuor, tribus regibus, una regina annos fuerat 39. ab eo tempore quo per Machabæos iterum restaurata sunt centesimotertio anno, quater prius obsessa & expugnata, aut redempta pecunijs.

*Quæ Hierosolymitano regno acciderint, usque ad Titî oppugnationem & Templi destructionem
sub Romanis. Caput XII.*

Sic Pompeij auspicijs, sub potestatem S. P. Q. R. urbs Hierosolymorum iam redacta, Iudæorum libertate sublata, Scaurum Præsidem Syriæ, ac regni ab Aegypti finibus usque ad Euphratem, cum duabus legionibus summæ præficit. Coelestis urbes, quas Iudæi ceperant, illi parère iussit. Aristobulum cum duabus filiabus, totidemq; filijs captiuum abducit. Scaurus Arabiam inuadit, rex uerò ter centum talentis pacem redemit. Alexander, qui Pompeio euaserat, Aristobuli filius, Iudæam depopulatur. Hyrcano imminet Gabinius, qui ià Scauro successerat. uictum prælio, obsessum in præsidio, quod Alexandrium appellabatur, compescit. Hyrcano in Pontificatum reducto, atque Iudæorum gente in quinque Curijs distributa, sub optimatibus uiuere uoluit. Aristobulum deinde fugitiuum, debum captum Romam misit. Secundo prælio iterum uictum Alexandrum Aristobuli fugauit, in Arabes exercitum duxit. ijs deuictis Republica Hierosolymarum optimè instructa, successorem habuit Crassum. huic quam primum prouinciam attigit, curæ fuit, sacram diripere pecuniam omnem, etiam contra datam fidem: quippe quas Pompeius non attigerat, homo altissimus abstulit opes. quibus quidem nihil aliud egit, nisi quod in Parthos ducens, foedissimam & teterrimam Populi Romani cladem procurauit, homo delirus, senex, qui nec omina, nec diras hominum imprecationes uertit, populo nominis Romani studiosissimo, bellum, sola gloriæ cupiditate accensus, intulit. Questor Crassi deinde Cassius, cum in Syriam aufugisset, ipsi decreta fuit prouincia. Hic celsis Tarichis, triginta millia Iudæorum uendidit. Antipatrum amicum habuit, quem etiam per omnes ordines ad rerum gubernacula etiecit. Hunc cum iam Aristobulus à Pompeianis uenio necatus esset, Cæsar à bello ciuili in Aegyptum perueniens, Iudææ præfecit. Antipater statim muro à Pompeio diruto, firmata urbe atque communita, cum Hyrcanum segniores uideret, Phaselum filium militibus, ad custodiam urbis deputatis præfecit. Herodem ætate posteriorem, Galilææ Præsidem fecit. Phaselus ciuib; charus, omnium in se beneuolentiam conuertit. Hyrcano cum Herodè intercidit simultas. Transacta res Sexto Cæsare Sequestro. Parum autem absuit, quin Herodes Hierosolymam

Hierosolymā inuasisset. Sexto Cæsare dolo necato, uenit successor Marcus. Cæsare Romæ interfecto, Syriam etiam petit Cassius. hic indicto stipendio ciuitatibus, septingenta talenta iussit conferre. Herodes largitionibus fauorem Cassij obtinuit, cum reliqui omnes segnitiei ab eo accusarentur. Herodes Syriæ procurator, à Marco & Cassio dictus, iniecta illi spe regni Iudææ. Malicho deinde oppresso, Felice qui urbem obsederat fugato, ac Antigono Aristobuli depulso, Hierosolymam uenit, affinitate cum Hyrcano cōtracta, omnium fauorem meruit. Cassio in Philippis interfecto, M. Antonius in Asiam discessit, qui etiam non auditis accusatoribus Herodis, Phasellum fratrem eius, atque ipsum Iudææ Terrarchas cōstituit. Postremo à Parthis fugatus, ingenti calamitate oppressus, cū Antigonius urbem iā occupauerat, Parthi Phasellū & Hyrcanū captiuos abduxerant, uix urbe pulsi, ipse Romanus aufugit. Rex igitur Hierosolymarum Romæ creatur. Delatus in Syriam, urbem nequicquam oppugnat. coactus hyemis asperitate, obsidione soluta, ad Antonium qui circa Samosatum agebat, se contulit. Res suæ interea in Iudæa fractæ. Tertio deinde anno postquam rex declaratur, urbem recipit, Antigono ad Antonium misso, qui statim securi percussus est. sauitum deinde in factiosos. Rapinæ urbis ab eo inhibita, ac miles liberaliter cum Sosio duce donatus. Hyrcano consilio sororis deinde sublato, infelicitatem statim domesticam sensit, regis uxoribus inter se discordias ferentibus. Ausus deinde ab Octauiano Tracōnide & Ituræa, pluribus alijs ciuitatibus, Gallicis ac Germanicis, dono Cæsaris, militibus stipatus. Factus augustior, animum maioribus adiecit. Templum restaurauit regio sumptu ac magnificentiā conueniente. Antoniam præsidium Phano adiecit. Regias duas, Cæsariū & Agrippiū ædificauit. ab ijs ad splendidiora itum, Cæsaream urbem, Sebastiam, theatrum Hierosolymis, in Campo maximo Amphitheatrum. Condidit & Antipatridam, Cypriam & Phasellum turres. Nec exteri tantæ eius munificentiae expertes fuere. Pythium in Rhodo, in Accio publica balnea, Antiochiæ platea exornata porticibus, & strata polito lapide. alia omitto. Legibus instruxit quoque Rempublicam. Arabes deuicit. Hæc quidem omnia regia atque illustria dici possunt: sed in rebus domesticis infelicissimus fuit. crudelissimus quoque socrum, uxores, fratrem, filios, familiarissimum quemque extinxit. Dauidici generis quotquot reperire potuit, necauit. Sed cui parceret, qui Christum ipsum extirpare cōatus sit, qui moribundus optimorum sanguine sibi parentare uoluit. Sed tyranno extincto, Archelaus in ipso parentis funere rex proclamatur, ille autem titulo regis in Cæsaris sententiam coniecto, diadema imponere uoluit, beneuolentiā omnium sibi conciliare, uerbis benignis studuit. At orta seditione, cum aliquot Iudeorum millia desiderarentur, Romam ipse proficiscitur regnū petiturus. Sabinus autē in Iudæam uenit, thesauros Herodis custoditurus. is autē Vari peruatione, ad Archelai reditū intacta omnia relinquere pollicitus, fide soluta, Hierosolymā ueniens, omnem potestatem cōat arripere. Rome de regno disceptat Archelaus & Antipater. Tumultuatū Hierosolymis est, sed à Varo suppressa seditio, quæ paulo post Sabini nequitia iterū excitata, atque Reipublicæ maxime uix sopita, pulso Sabino, atque militibus eius obsessis. Nec res ex

tra urbē quietiores fuere, Iuda Galileo quodā, res nouas moliente. Varus de inde superuenit, Sabinū & seditionis autores compescit, capitibus factionis Romā missis. Archelaus post lōgas altercationes, Toparcha dimidię Iudę ab Augusto creatur, duabus reliquis regni partibus Philippo & Antipæ diuisis. Sic Hierosolymæ Cæsarea, Sebastia, & Ioppæ Archelao cedunt: Iudæa Samariæ & Iudę scilicet Metropoles. Pseudoalexander interim agnoscitur, ac in numerum nautarum constituitur. Archelaus statim pontificatū uendere cœpit, tyrannum magis quā regem se exhibens, quapropter accusatus à suis, in exilium mittitur. Tunc Prouincia Iudææ, Syriæ adscripta, tributaria efficitur. Mittitur igitur ab Augusto uir consularis Cyrenius, censor gentis destinatus, cui Copinius additus, plures annos Prouinciam præsidio obtinuit. Censu indicto, exoritur seditio, Iuda Gaulonitide autore, hinc cædes ciuium ac sociorum maxima. Sacerdotium Præsidis mutatur libitu. Samaritæ per totum Phanum quē noctu ingressi fuerant, egestis tumultis, mortuorum ossa dispergunt. Coponio Romam reuerso, succedunt Marcus, Annius Rufus, Valerius Gratus. horum ductu nihil memoria dignum actum. tantum sub Grato Sacerdotium iterum atq; iterum pro præsidis arbitrio & datum & ablatum est. Secuta deinde Pontij Pilati procuratio, quæ ab initio grauis fuit & molesta Iudæis, ipse enim templo, Cæsaris statuam inferre conatus, tandem pertinacia eorum uictus Hierosolyma imagines extulit. Deinde uoluit etiam ex sacra pecunia fontem in urbem inducere, quæ res multo stetit Reipub. sanguine. Caphedonis deinde hominis facinorosi persuasio Præsidem ad arma compulit, multosq; Iudæorum extinxit. Christum Iesum is cruci addixit. Romam à Vitellio missus, causam dicere iussus, ac in exilium pulsus, uim sibi ipsi infert. Marcellus Procurator à Vitellio creatus, pacatē egit. Hierosolymam deinde ipse Vitellius perrexit, Sacerdotis summi ornamenta quæ in Antonia seruabantur, Pontifici custodienda tradidit. Cōmutatis sacerdotibus, populo uenalium rerū precio leuigato, Antiochiam discessit, cum Artabono Parthorū rege Pop. Rom. & Tyberij nomine pacem confirmaturus. Imagines Cæsaris per regionem Iudææ perferrentur, cōtra Arabes proficiscens, altam uiam exquirat. quod Caius grauius ferēs Legatum mittit Petroniū, abrogato Vitellio, qui uel ui Hierosolymarū urbi signa eius inferret. Repugnatū est uerbis per quadraginta dies. Petronius demollitus, ut Cæsaris irā, quā Iudæorum calamitatē perferre mallet. Interea à Tyberij filio Caio, dictus rex Agrippa, ac à Claudio in regnum missus, Hierosolymā uenit. Vbi rebus publicis optimē institutis, Syllam militiæ præficit. Doritas auxilio Petronij castigauit, Hierosolymorum muros sumptibus restaurauit ingentibus. Marci deinde præsidis calumnijs impeditus, Claudij iussu ab ædificijs reparandis inuitus destitit. Urbem frequentius inhabitauit. Intercessit illi cum Marso magna similtas. Moritur magno omnium luctu. Cuspius Fadius Præses mittitur. Is Iudæam, latronibus oppressis, pacatiorē reddit. Helena regina Adiabænorum ad Iudaismum conuertitur, quæ annona, in magna fame, Remp. iuuat, ac pecunia donauit ingenti. Theodas sediciosus cum factione sua opprimitur. Tunc uenit successor Fadio, Tyberius Alexander, & huic Cumanus, cuius in procuratione militis cuiusdam impietate

impietate excitato in urbe tumultu, ad uiginti millia hominū trucidata sunt. In militem deinde Moseos legem discerpentem securi animaduersum. Tandem ipso Cumano in exilium deportato, cura prouinciæ Fœlici cessit. Eleazarum hic principem latronum oppressit, Sicarij suo tempore exorti in urbe. Aegyptius pseudopropheta deuictus, nec extra urbem Iudæis quies. Fœsto deinde succedente iterū latrones uincuntur, inter Agrippā & Iudæos exorta cōtentio, Popeæ Neronis uxoris opera sopita. Superuenit huic Albinus prædator prouinciæ, tributis, uectigalibus auctis, bonis singulorū intētus, latrocinia pecunia redimi permisit. nocens sub eo, qui nihil dedisset, ueneno, ui, iniuria omnia mercabatur, ordines, amicitia, opes. Sed ex carnificina Neronis successit huic Gessius Florus, qui eum comparatione sui fecit pietissimum. Ille enim occulte & cum fraude nocuerat, hic palam prodigiolis et portentosis malis gloriabatur. Auaritia sua regiones desolatas reddebat, urbes spoliabat, populis labe inferebat, Cæstio Gallo socio & adiutore. Belli seminarium Iudæis dedit, Neronis pro Cæsariensibus sententia, atq; Præsidis in Iudæos animum implacabile. Nulla sub eo nec linguæ libertas, fora etiā uenalia ab eo direpta, nobiles uerberibus dilaniebant. Equestris ordinis flagellabatur, crucifigebant optimi quicq; talione recepta, cū olim ipsi Christū opt. max. crucis necarāt supplicio. cedes deinde in populū cōmissa, in Berenice intentata contumelia, in sacros thesauros rapina. Tādē cū Florus non mutaretur, mutandum imperium duxerunt Iudæi, ac in Romanos aperte sæuitum. Omnia sacrificia præter Iudæorum in templo despecta, imō non receptæ Cæsarium hostiæ. Antonia cæteraq; præsidia regum oppugnata Sabato ipso, flagitia summa commissa. Apud Cæsaream trucidati Iudæi, uincti etiā à Floro in harenam deducti. Iudæi Syriam exacerbati uastant, e contra. Hęc belli Iudaici præludia. Hierosolyma à Cæstio obsessa nequicquā, prodigia horrenda uisa. Fugatus Cæstius, Romani necati. Belli Duces Hierosolymis creati, prouincia omnibus quæ ad bellum spectabant instructa, urbs commeatu. Vespasiano à Nerone cura belli commissa, datus exercitus, ipse Antiochiam uenit. Deinde cum præter urbem, prouinciā omnem in potestatem Romani populi rede gisset, mors nunciatur Neronis, ipse Imperator dicitur, Tito filio reliquiæ belli decretæ. Interim Hierosolyma scissa studijs, Simoni portas aperit. Obsidetur à Tito factione, fame, tabe, ferro, ilachrimante etiā hoste, capitur urbs, excinditur. Templum igne deletum, ad fundamēta usq; omnia deiecta. Perierūt Iudæorū hoc bello Myriades supra septē millia cētū et uiginti. Capti & uenūdati, aut spectaculis exhibiti 17. milia. Hūc finē sortita est urbs Hierosolymorū apud omnes homines clarissima 129. anno postquam à Pompeio in potestatem Pop. Rom. redacta fuerat, regibus duobus, Procuratoribus uerò uiginti quatuor administrata. obsessa antea & inuasa quarta uice, nunc uerò sic excisa, ut uix unquam habitata uideretur. Per reliquas quoq; orbis prouincias in cæteros Iudæos sequitur, ut Antiochiæ per dies septem ferro atq; igne conficerentur. Iplis deinde imperatū, ut ubilibet sub imperio Romæ degentes, drachmas duas, quas quotannis Hierosolymitano Phano debebant, in grarium Romanum deferrent, id est, Prophetarum, atque ipsius Christi sanguinem luerent. Tardæ, sed certissimæ atque grauissimæ uindictæ numinis exemplum.

Solum Hebræis à rerū initio datum est, pura quadā mente & deuota, Deum inuisibilē, remota prorsus imagine, colere & adorare. Atq; ita Abel primogenitus hominū, quē non uiderat, cœpit colere. quod quidē certa quædam & perspicua significatio est, uerum cultū diuinū, ductum diuinitatis potius esse, q̃ ullius ingenij dexteritatē. Enos deinde, cū omnis creatura creatori recalcitrare inciperet, & ipse mēte quadā Deū inuocāte, colendū docet Numen. Cuius rei nō ignarus Noë, altari ædificato, quod in cœlis regnare didicerat, numen colit. Imitatus hunc Abrahā, deiurata regione, in qua formæ cultus exhibebatur, etiā altari cōdito, promissiones illi in cor imprimens numen, non uisum unq̃ colere nititur. Isaac postea ipse sacrificiū factus, fide q̃ cultu, diuinitatem propius agnosci sentijt, cum uxore audiret mente sincera consuluisse Dominum, atque responsum de gemino partu, in animo concepisse. Sic Iacob, quem tantum in somnis uiderat, uigilans adorat & testatur. Ad hunc uerum Dei cultum, cum in Aegypto deprauatum populum reducere uellet Moses, secundum typum quem animo totum Deo dedito conceperat, templum quoddam portatile, populo, qui uisibilibus ducebatur, extruxit, adduci potuit nunquam, ut humana sagacitate comprehensibile aliquid in eo adorandum exponeret. Hinc est quod nunc in igne gloria Domini, deinde in nebula, uoce aliquando, splendore sæpius diuinitas descendit, atque Templum siue tabernaculum inhabitat. Primum hoc templum igitur à Mose ædificatum, non uetustate corruptum, non hominum ui consecratum est, sed quādiu typus ueri Templi durauit, maiori ex parte, illæsus permansit. Quod hætenus à paucis animaduersum est. Fuit autem id dispositio nis diuinæ euidentissimum argumentum. Deus enim, cum hominum iudicio, maiestatis suæ omnino impari in tabernaculo, gloriam & potentiam suam æternam, euidentius in nullo locorum aliàs comparere fecerit, nec ullo alio tempore, quā his sub pellibus cultus fuerit, religiosius admonitos nos uoluit in Christo homine (quod natura sibi haud facillē persuadebit) diuinitatis suæ plenitudinem apparituram aliquādo, nec ab alia re unquam, quā à Christo salutem sperandam fore. Regum uerò deinde sollicitudo inanis, qui superbissimis ædificijs honorare Deum, quā mente humili satius duxerunt, sed tanta templi magnificentia id præstare nequuerunt, ne alijs in locis, quā in templo celeberrimo, ac hominibus admirando, Deus non irretaretur cultura quadam superstitiosa: quæ res aliud nihil indicare uoluit, quā quod primo quoque tempore, quo ratio humana, doctrinæ ab ipso traditæ affingeret aliquid, quantumuis gloriosum, id omne nisi hæreses pariturum nihil, ac contemptum potius, quā cultum Dei excitaturum. Signum deinde est Euangelij sacrosancti commonitionibus adimpletis, rerum finem adesse, quod in Archiuis Templi, tabernaculum ipsum reseruatum, ac in adytu Phani, testimonijs arca constituta, ultimo tantum excidio Titi scilicet opera, deperijt. Sed hæc Theologis relinquamus. Stetit hoc Moses Templum per annos 473. cum res apud Iudeos in tantā sclicitatē rerū excreuerāt, ut uel ipsum Deū (quæadmodū fieri assolet) beare cuperēt, atq; gloriæ suæ, q̃ humilitatis testimoniū apud posteros reponere auerent magis. Nec

Nec defuit sententiæ materia. nam marmore, cedro, auro, argento, & quod maximum est, ingenio, miracula orbis Salomon hoc unico ædificio, longè superauit, ac omnibus seculis rem prodigiosam inimitabilem ostendit. Hac una re, unum hoc profecit, ut uniuersi orbis uires fatigaret admiratione atq; æmulatione, cum hi industrium honoribus afficere, illi opus excindere conantur. Aegyptiorum ambitio, Susacho rege atque Duce, primò omnium manus inferre ausa 46. anno post erectā molē, eius splendorem delibauit. Derasit nō nihil postea loas Samarites. Ezechias ipse deplumauit ornatū, ab Assyrijs pacem mercaturus. Manasses externis imitior deformauit rem splendidissimam, adeò ut conuulsis aliquot ornamentis imparem iam præberet à priori aspectum. At Babylonij expoliatum sanum, tandem deridere haud potuerunt omnino, licet concrematū in nonnullis locis ad pauimentum usq; destruerent. Sic Solomonis opus quadringentesimo quadragesimo quarto anno destructum. Esdras deinde post reditum ex Babylonia, Cyri, Darii, & Xerxis assensu, sumptibus quoque regijs templum extruxit. quo in opere consummauit annos quadraginta. quod tamē ad imitationē Salomonis, ex cuius ruinis id restaurabat, nunquā potuit perducere. tantum enim abfuit ornatus, ut ii, quibus prioris Templi inerat memoria, quosq; id uidisse contigisset, erecto ædificio cæteris magnum & lætū acclamantibus, illachrymarēt, comparatione prioris templi in memoriam redacta. Nec defuit tamen huic operi, aut splendor, aut sumptus ingenij ue præstātia. Cum uerò Iudæi hoc opus homicidio priores contaminassent, Persarum uiolentia nonnihil deturpatum fuit, à Macedone autem Alexandro donatum & honorificè donatum. Aegyptii quoque nunc honoribus, nunc ui intentata, dedecore affecerunt. Syri autem omni turpitudinis genere demolitum atq; destructum cōpilarunt, anno instaurationis Templi 349. Sic quoque & Esdræ Templū finem habuit, atq; Ioui Olympio dedicatū est. At Iudas Machabeus ex ruinis Phanū restituit, si opes respexeris, magnificè, si opus, tenuiter. quod quidem à Syris diu intactum non fuit, uix enim exiccato cæmento, diripitur. restituitur paulo pōst per Simonem huius fratrem. Deinde uaria fortuna uel ornatum uel depre datum est. Pompeius, Crassus, Cassius uim & sacris & thesauris intulerunt. Herodes rex illud ita exornauit, ut nouum omnino, non instauratum uideri posset. Opere Salomonem superatum diceres, uictum tantum opibus Herodem. Aliis præterea tum externis tum gentilibus Regibus opus exornare curæ fuit, quoad per Titum, imò per tyrannos urbis, funditus periit, anno postquam restitutum erat per Machabæum, ducentesimo uigesimalimonono. Fuerunt præterea Iudæis templa duo, sed nō in urbe. Vnum quidem in Samaria, in monte qui Garizim uocabatur, alterū in Aegypto, apud Heliopolim. Priori dedit initium Manasses quidam, is cum fratre Iaddo de principatu cōtendens, ut diximus, Sanabalats Samarię præfecti filiam uxorem duxit, nomine Isacham. soceri potentia fretus, fratrem dignitate exuere, atq; à pontificatu, ipso suffecto, deicere uinitur. At cum alienigenā uxorem duxisset, nec noua affinitas illi adiumento fuit, nec soceri autoritas. genti toti exosus, ob id impugnatur ab omnibus, & passus etiam exilium, ad socerum contendit, qui iratus Iaddo & Iudæis, generi causa, omnem occasio-

d ij nemi

nem quærebat ultionis. Dario interea ab Alexandro oppresso, cum in Phœniciam Alexander peruenisset, Samballat in castra Macedonum, octo milibus armatorum comitatus, supplex concessit. data fide Alexandro, fidelem se posthac præstiturum operam addidit. Receptus benignè & dimissus, cum Gencro templum in monte Garizim instituit, & sacerdotem Manassem fecit. quod discordiæ civilis inter Iudæos maximum fuit fomentum. Si quis enim parum ritè sacrificasset, leges, iura, morum honestatem transgrediens, ad supplicium uel poenam uocabatur, statim quasi in asylum ad Sichimitas se recipiebat, de tyrannide Hierosolymitanos insimulās. Antiocho deinde regnante, Cretæo Ioui templum id dedicatum est, annuentibus etiam & id petentibus Samaritanis. Tandem & hoc Hyrcanus Iudæorum Pōtifex diruit, post annum suæ ædificationis ducentessimum. Templo Heliopolitano initium fuit ab Onia sacerdotum principe. Antiochus captis Hierosolymis Oniam huius patrem, qui etiam Menelaus dicebatur, captiuum abduxit, ac apud Beroeam Syriæ urbem securi percussit, Alchimo qui & Ioachim dicitur, in locum eius subsecuto. Hoc iniquo animo ferens Onias, cum talis honor Alchimo haud gentilis esset, fugit ad Ptolemæum regem Aegypti. à quo exceptus benignè obtinuit, in Heliopolitana regione templum ædificare, Hierosolymitano simile, cum ara, exiguum tamen, ornatusq; tenuissimi. Distabat locus ille 180. stadiis à Memphi urbe. Donauit illud donarijs, lychnis, & alijs. addidit rex agros & redditus pecuniæ, ut sacerdotibus copia cultus non deesset. Hoc templum deinde à Lupo & Paulino, post urbem Hierosolymam destructam, cum templum per 333. annos stetisset, clausum & inaccessum factum est. Operæ precium uerò uidetur quedam de miraculis templi inserere quæ haud passim occurrunt. ea quamuis ex sacra scriptura hauriri nequeant, omnia traditionibus tamen ueterum, uero quàm proxima, literis sunt inserta. nec omitemus quomodo & quando hæc desierint, nempe ante 40. huius ultimæ euerisionis templi annum. Ignis sacer, quo holocausta & sacrificia omnia consumebantur, primò quidem è cælo datus, cum Moses instructo phano, oblationes aræ imposuerat. Hic duabus assulis nutriebatur per diem, quas mane & uesperis apponebant sacerdotes. Sic nutritus usque ad Nabuchodonosoris inuasionē illæsus permansit. cumq; sub dio per tot annos nutriretur, nec pluuia, nec uētis ab omni plaga irruētibus extinctus est, imò summè ascendente, nullius auræ uehementia uel modicum inflexit, sed alta petens rectà sursum ferebatur. Cineres eius à loco ipso absorbebantur. Ingruente autē hoste, Hieremias cui templi & urbis destructio bene cognita erat, raptis stipitibus. & altaris prunis, facta scrobe in ualle Iosaphat, ea intulit, et obstruxit, locū incognitū futurū prædicēs, donec Deus populi sui misertus, in libertatē esset restitutus. Instaurato autem templo, cum Neemiæ ignis deesset, indictis supplicationibus locum adiit. rimatis cuniculis stipites & carbonēs inuenerunt, cum aqua quadam crassa. Aræ deinde stipites atque carbonēs extinctos imponens, sacrificijs et uictimis aggregatis, suffundere aquam inuentam præcipit. Quo facto, solis se radius intulit, magnaq; omnium admiratione accensus rogos. Cumq; nulli dubium esset, hūc ignem eundem esse, quem Moseo Dominus misisset, qui cum postea per longum quidem tempus

pus, consuetis alimētis nutrire, paulò ante ultimā templi destructionem, uix ingenti lignorū aceruo per diem ali potuit, extinguebat nonnunquā, adeò ut opus esset sufflatione flammam excitare. Inerat ornatui summi sacerdotis bulla, gemmis preciosissimis duodecim interfuncta. Rationale appellabatur, ex qua si sacrificijs cōsultus Deus, in Reip. negocijs quid agendū sciscitaretur, lingula quædā splendentis candoris ad dextrā ascendere uidebatur. Desijt aut hoc fieri, quanquā aliquando in sinistrā sanguinea ferebatur. Imponebantur sabbati diluculo 12. panes calidi, ac per totam hebdomadam non amoueantur, redeunte Sabbato, à sacerdotibus amoti edebantur. de quibus, cuicunq; oliuæ magnitudine buccella dabatur, satur per diem munia sua obibat. cum alijs quoq; tandē imminuta est gratia. Quod omnem admirationē præcellit, est, cū indies armentorum & gregis uis magna & uictimæ innumere iugularentur in templo, nemo unquā foetorem uel sanguinis uel carnis sensit, propter nidore carniū nullam unquā mulierum abortum pati contigit, nec musca uisa est unquā in macello Phani. Situ nunquā uel carie obducti panes Propositionis. Stantibus in templo angustus uidebatur locus proci dentibus, & ad adorandū propālis spaciosissimus. Nocuit nulli unquā scorpions, nec serpēs in Hierusalem. nunquā moram accusabat, quantumcunq; temporis in templo quis degebat. Nec desunt, qui affirmēt, Salomonem omnis generis fructum ex auro infra Templum plātasse, qui & florē & fructus statotempore producerent, ac uento deinde adflante leni, excutiebantur. Inde aut in usum templi ac sacerdotum omnia coëmpta & parata fuisse. Germina aut horū exaruisse, quāprimū alienigenæ Phanū prophanassent. Fides penes autores sit. In collatione deinde primī ac secundi tēpli, qui omnino posterius extenuāt, defuisse dicunt, Linguā sortis domini, ignē è cœlo delapsum, inter Cherubim apparentē diuinitatē, Arcam Testamēti, & oleū unctionis. qui uerò priori postremū præferre contendunt, causam adducūt, quod Deus in primo quidem templo per prophetas tantum populo suo loquebatur, in secundo per seipsum locutus sit, per seipsum turbas docuerit, per seipsum in eo miracula fecerit. Vnum hoc & nō amplius addam. Quod nulla alia re, quā ex seipso illud instaurari uoluit, id est, Aram propitiationis, templum misericordiæ pijs omnibus se exhibuit.

Magistratum apud Iudæos ratio, de quibus in sacris libris non adeò frequens memoria. Cap. XIII.

CONSTAT nullam unquā Remp. legislatorem habuisse certiore aut sapientiore ludæis. quis enim qua ratione ipse coli uelit, homo adiuuari possit, Deo melius nouit. Harum legū cum obseruādissimi haberi uellent ludæi, seniores quosdā, uitæ probatæ, scientia præclaros adhibuerūt, qui in dubijs interpretandi normā, in difficilibus definitionū grauitatē, in arduis iudicium sanū docerent. Sanhedrin hos uocabant, quos iudices ordinarios forsitan quis non ineptē appellabit. horum placita legis habebāt uigorem. Eligebantur ad hoc muneris uiri 701. corporis proceritate præcellētes, facie uenusti, senectæ uenerādī, iudicio elegantes, linguarū diuersarū periti, ac Magie nō ingnari, qui per officia uaria distribuebantur. Pretorū collegium, ad quos capitaliū causarum iudicium pertinebat, quos ipsi animarū uocabāt iudiciū, triginti tribus constabat, quorū suffragijs paribus, reum cōdemnare oportebat.

bat. Tribunal eorū Gazith appellabatur, locus equidem lapidibus politis & quadratis stratus. Hos ieiunos ius dicere, atq; totū diem, si quem condemnassent, sobriū agere oportebat. Suppliciorum genera, quibus rei occidebantur, erant quatuor, lapis, ignis, gladius atq; funis. Rerum atq; bonorū uel pecuniarum actio ad Triumuiros causarum Forensium deferrebat. De bello incundo, rege creando, inaugurando Pontifice, ad senatum referebatur, qui ex 71. uiro creatus erat. Si de Reipublicæ uectigalibus ordinandū, de templi sumptibus decernendum erat, hoc etiā P. C. ac Senatus totius autoritate, conficiebatur. Pari modo res tribuū, Magi aut pseudoprophetae censura, omnes sollicitos habebat. Legere in Senatū aliquē, aut mortuo aliquo, alium substituere, omniū suffragio cōueniebat fieri. Qui in ordinē ascitus erat, progressus in mediū, à quinq; uiris senatorijs, qui capiti eius dexteris imponebāt, Rabbīnus, id est, magister appellabāt. In ordinādo uerò hæ addebantur ceremoniæ, quod capitalium rerum iudices, quos prætores dixi, leonem, ursum, pardum, lupum, & serpentē interimebant. Senatus aut 71. uiri Ghedola, cōmuni appellatione uocabatur, Hierosolymis hi erant. Coibant quādoq; in atrijs tēpli, nōnunq; in porta regiæ domus. à mane usq; ad uesperam haud soluebatur Senatus. Sabbatho atq; festis diebus in muro urbis, de rebus consultabant. In prouincia uerò unicuiq; ciuitati collegium præerat, Sanhedrim nomine, ad quos tantū de rebus ciuilibus actiones deferrebantur de maioribus, apud Hierosolymitanos disceptabatur. Legebantur hæc collegia, Senatus maioris in urbe decreto, deinde iuramento adstringebantur parere iussui. De eis prouocatio dabatur ad ipsum eundem Hierosolymitanū Senatū. Senatus consulta hac clausula finiebantur. Sic exposui, ac sic simul exposuerunt collegæ mei. Sic docui & eadē docuerunt focj mei. In hos sequj Herodes Ascalonita, sublata omni eorum potestate. is enim Hyrcano, qui de genere regū supererat, trucidato, quotquot eiusdē gentilitatis conquiri potuit, interfecit, exustis Cōmentarijs, quibus regum natales & successiones continuebantur. Deinde etiā Antigono sacerdote extincto, Pontificatum ad ignobiliores traduxit, tandē Iudices omnes & diuinæ legis interpretes perire extinxit, Baba quodā tantum reseruato, cuius consilijs uteretur, quem cū nō assentantē reperiisset, oculis tandē priuauit, ratus si nullis amplius Israeliti ci generis cōscriptionū fascibus urgeret, nouitatis ipsius calumniā subterfugere, sibiq; atq; successoribus regiā constabilire posse autoritatē sublata recuperādę potestatis spe, cū reliquū esse patriciorū neminē crederet. Ad Titū redeamus.

Urbs & prouincia sub Imperatoribus conditio describitur.

Caput XV.

Cæsaream iam abierat Titus, cumq; hyeme prohibente, in Italiam trañsire nequirit, fratris natalem diē, Berythi postea patris peregit, spectaculis æditis magnificētissimis, in eis Iudæorum cōsumptis multis. Legioni aut Decimæ, cui præerat Terentius Rufus, Hierosolymorum custodiā credit. is Simonem Gioræ tyrannum, qui cum in cloacā se abdiderat, nec ingenio, nec labore euadere posset, captum ad Titum misit, qui triūpho reseruatus, Cæsareæ suorum tribulum cum bestijs depugnantium, & inter gladiatores perentium numerum duorum millium & quingentorum interire uidit. Percrebruerat interim etiā apud Romanos oraculum, quod designaret nasciturum in Hierosolymitana prouincia regē, qui orbis imperium arriperet. Vespasianus

Vespasianus igitur Tito nunciat, ut diligenter si qui fortè ex Dauidis supersunt familia, inquirat, prosapiamq; regiam extinguat. Hac magis causa ingens Iudæis ingesta calamitas & persecutio orta. Titus Hierosolymā redit, solitudinē urbis cum cerneret, illachrymās, seditionis autoribus mala imprecabatur. Tanta principis clemētia, diuersis sententijs interpretata fuit. Miles uerò ingenuū secutus, rudera perscrutabatur ex magnis diuitijs. magna pars auri argentiq; inueniebatur, multo plura captiuū defossa indicabāt, quæ incertā belli fortunā timētes, terræ condiderāt. Hęc maior quædā calamitas insequitur. Liberius Max. procurationē susceperat Iudææ, scribit ei Vespasianus, ut omnem Iudæorū terrā hastæ subijciat, nulla instaurata ciuitate, omnino ærario Reip. agrū cōferuet. Ostringētis deinde militib. prouincię cura cōmissa. Ammaus præfidiū datū, & ager quē incolerēt, ab Hierosolymis triginta stadijs distans, additus. Euaserāt cladē, qui Christo nomē dederāt, & in oppidū Pellā effugerant. & iā in urbe degebat episcopus Christianorū à Iacobo, quē Amanus lapidarat, Simon Cleophæ reuersus ab exilio, secundus, quorū quidē tenuitas nulli suspecta, trāquillitatē meruit, usq; ad Iudæ episcopatū, qui procuratore reuocato, cum suis reus factus, regni affectati causam subire coactus est sub Domitiano. Domitianus em, quos pater Vespasianus, Titusq; nō solū incolumes seruarāt, sed etiā honoribus auctos apud se detinuerāt, emulus Dauidi ei nominis, capitis accersit oēs ex stirpe eius ueniētes. Vocati, cōfessi, censiti, de regno Christi interrogati, liberi dimissi. Desitū etiā sœuire in alios. Iustus deinde episcopus dictus, urbē cōplanatis moenib., fossis adimpletis, latronū, sicariorūq; habitaculum, in diuinis docuit. Zachæus huic succedit, Tobias, Beniamin, Ioannes, Matthiās, Philippus, cū sub Traiano iterū tumultuatur in prouincia. Missus igitur Lucius Quietus, interēptis plurimis, procurationē Iudæę init. sub hoc res aliquādiu pacatę, Senecā, Iustū, Leui, Ephrem, Ioseph, Iudam episcopos nutrierunt, cū gens Iudæa uelut hydra, malis excrescēs, prouinciā tres annos exercuit. Hi enim occupata Bittera urbe, ac cōmunita, regē sibi cōstituiunt, ac Messię nomine honorāt, cū aliās Barcozba appellaretur. hic cum in Romanos moliretur bellum, milites in authorabat sacramento in sueto. nullus enim recipiebatur, nisi prius detruncato sibi ipsi digito, audaciā suam probaret. Referunt quidam, ad ducenta milia hominum huius in exercitu fuisse, qui singuli cedrum radicitus euellere in Libano uno nisu possent: ac ipsum tyrannum, tantam de se suisq; cōcepisse fiduciam, ut in diuinitatem ipsam eiaculari conuicta auderet, dicens, Tu machinæ huius autor, qui tuos repulisti, faceffe hinc, opera enim tua quī indigeam? Ruffus obfessa urbe, fame & siti eam oppugnat. Tyrannus desperatione adactus erupit, cruenta uictoria Romanis concessa, urbem, imperium, & uitam amisit. Sanguinem torrentis in modum tunc omnia inundasse, atque in mare caduera, arma interemptorum, etiam saxa fluxu suo traxisse, sunt qui scribant. Victor exercitus, iussu Adriani, Hierosolymarum muros instaurauit, Christianis urbe ad inhabitandum concessa. Aelia ex cognomento Imperatoris, urbs uocatur, ut in Romanorum ius conuersa, cum ritu etiam uocabulum mutaret. Ioui ex aduerso Templi ædes excitata. Hinc rursus bellū Iudæorum ortum. clām primo, deinde apertē machinata in Romanos mala, orbis, ut ita loquar, terrarum hoc motu concussus. Iulius Se-

uerus missus, insidijs & cūctatiōe eos oppressit. Iudæa omnis desolata, quos ferrum reliquos fecerat, nervis uinctos, hostis uenundedit, & abduxit. Iudeorum nomē in ipsa Iudæa deletum. Episcopatum ex gentibus accepit Marcus primus, cū Solomonis sepulchrū sponte corruisset, lupi & hyenæ per urbes & uicos passim discurrentes, Iudæos si qui latitabāt, discerpentes. Sancitum deinde decreto Imperatoris, Senatus quoq; consulto cautum, ne quis Iudæorum prophano obtutu patriū solum à longe inspicere auderet. Sic confluentibus peregrinarū nationū hominib; à Tito euerſa, opera Adriani instaurata est urbs mirificè. Episcopi se inuicē inſequētes fuerūt, Cassianus, Publius, Maximus, Iulianus, Gaius, Iulianus II. Capito, Valens, Dolicianus, Narcissus. His omnib; in ecclesia læta seges, messis diues, Commodò theatris q̄ rebus publicis magis intento. At crimine falso obiecto latitabat Narcissus. subrogatur illi Dios, Germanio, Gordius, Alexander, qui instructa bibliotheca, rem Christianā auxit mirū in modū. Persecutionē passus ille, Mazzabanes, Hy-menæus inuicē sequuntur. Diocletiani carnificina secuta, afflicta Resp. Labdas ecclesiæ præficitur, post hunc Termon, tandē Macharius. Nicæensi consilio primatum nanciscitur ecclesia Hierosolymitana, indicio diuino crux sancta ab Helena inuestigata, sub Veneris statua, quā ecclesiæ inimici Caluariæ loco imposuerant. Res Christianorū in urbe, tēplis, publicis & priuatis donis exornatæ. Et hæc hætenus de Hierosolymitana urbe reperiuntur apud autores idoneos, per annos à destructione urbis, per Titū factæ 222. quod nulli mirum erit, qui uel hoc animaduernerit, nos rerum per Iudæam gestarū notitia destitui, ob Romanorum tum in Iudæos tum in Christianos inuidiam, quorum quidem tempore, & deuotionem et pietatem, superstitionem quandam persuasionem esse credebant. Nulla igitur eorum ratione habita, nec mentionem de his habere dignati sunt. Adde, quod qui Syriæ præfectus erat, hanc quoq; uiribus, opibus, armis, militibus exutā regebat, cumq; Christiana res pace quā bello magis accresceret, tumultu nunquam inclaruit Iudæa, neminem Imperatorum seditione nobilitauit. Iniuriæ huius quoq; non minimam partem sibi asciscit temporis iniuria, maxima hominum incuria, quibus harum rerum Commentarij deperierunt.

Respublica Hierosolymitana sub Græcis quantum sit auclta.

Caput XVI.

Maximus Ecclesiæ iam præerat, cum imperium ad Græcos deuolutum fidem Christi Iesu amplectebatur. Matre enim in nullo inferior filius, Pietati cœpit studere Constantinus, ad dedicationem Hierosolymitanā ex omni orbe coire sacerdotes præcipit. hanc autem sclicitatem Ariana labes mox inficit Cyrillo sedente. Tentarunt nonnihil Iudæi, sed oppressi atque exterminati desierunt. Lactauit autem spe quadam inani miseros Iulianus, qui ficta religione in imperium irrepsit. Interrogati ab eo, cur non sacrificarent, hoc in solo Hierosolymorum templo fieri posse ingerunt. Accepta licentia, opus igne consumptum reparare incipiunt, Christianis insultare. Materia aggesta, fundamenta iaciuntur cū nocte sequenti, longè lateq; cōmota terra, quicquid superstructū erat, quicquid reliquū fuerat, prosternitur, operarios opprimit. globuli deinde ignei emicant, discurrentes per uias & plateas, ultrò citroq; cōmeantes Iudæos misere adurunt & exanimāt.

Deterriti

Deterriti igitur Iudæi & gentiles cœptis desistunt. Procuracionem tunc habebant prouinciæ Alypius. Varia fortuna tunc sub Valente usq; ad Theodosium agitata Resp. Ioannem successorē Cyrilli nacta. Iudæi Hierosolymā somniantes, Cretæo in mari summersi à pseudopropheta, deperierunt. Eudociæ Augustæ munificētia ornata urbs, Paulæ, Eustochiæ, Hieronymi presentia nobilitata florebat multum. Thoma deinde Ecclesiā docente, à Persis iam dudum lacessitum Græcorum imperiū, indies corripiebatur. Cumq; Phocas nomini responderet, somno & delicijs deditus, Casdroës Hierosolyma occupata ad nonaginta milia Christianorū interemit. diruta urbe, & pollutis locis sacris, prædam ingentē abstulit. Heraclius, qui iam imperij sceptrā sortitus erat, in Syriam ducit exercitū. Imperij iura uēdicaturus, fugit hostis, quem Heraclius magnis & difficillimis itineribus inlequitur. Congressu eo regi, cæsa sunt Persarum millia multa, uiginti septem signa militaria relata. Casdroë filij impietate necato, prouincia cum urbe, Episcopo Zacharia, imperio restituta. Dominica crux, magno omniū applausu, iterum locis sacris illata. Tertiæ pugne dies fastis Romanis adscriptus. Sarraceno militi parcē datum stipendium, res nouas moliri fecit. Aegyptū primò, Arabiam postmodum, Persiam subigunt. tandē potiti Syriā, Hierosolymam expugnant, prouincia subacta, anno imperij Græcorum 314. Deceuerā nihil omnino de his rebus, quæ inter Francorum imperiū, siue regnum in urbe obtentum, per Sarracenos, uel alios gestæ reperiuntur, addere. Mutata deinde sententia, & hoc tædij deuorare libuit, ut traderem quæ coniecturis nōnulli colligūt, aut cōtra omniū opiūonem quidam affirmant. Ergo ad rem, cum prius hic admonuerim Lectorem, quæ in Tyrensi reperiuntur, non admodum curiosē me tradere uoluisse, sed ad ipsius Authoris scripta Lectorem remittere.

Occupata urbe à Sarracenis, quæ apud nonnullos, usque ad Francorum regnum, in prouincia, et ipsa urbe agitata reperiuntur. Caput XVII.

Sarraceni & si Rhodon insulā cū Colosso Christianis abstulerāt, Cōstante ad portū Phœnicis deuictō, duce Mathnān, etiam à Constantino 4. superati, pacē petierunt, atq; tributa soluere promiserūt. A Ioanne Patritio sub Leontio atq; adeò ab ipso Absymaro Tiberio deuicti, desideratis ducentis millibus, Hierosolyma cū tota prouincia Syriæ recuperata tradit. Ciuib. aut bellis imperiū cum agitaretur, nec res in Syriā quieuerē. sub Philippico em Sarraceni prouinciā populantur, ac adeò efferebantur, ut sub Isaurico, Zuleymon ipsam urbē Constantinopolim, post deuastatā urbem Hierosolymorū, oppugnare aggressus, & per trienniū obsederit. Repressa aliquantulū eorū insolētia, à Leone 4. eius nominis: sic dubio Marte ac uices alternante, nūc Græcis nūc Sarracenis, imperiū occupantibus, sub decem Sarracenorū tyrannis ecclesiæ & prouincia depredata. tyrannorū nomina fuisse tradūt hec. Ebubehar, Haumar, Hethmō, Muhamas, Girith, Machnau, Habdalō Habdimelech, Vlīd, & quæ diximus Zuleymon. Cū uerò iterū Sarraceni Reip. dominiū occupassent, sub alijs decē tyrannis, multa passa est incōmoda, quorū appellationē eā fuisse cōperimus. Haumar i. Gizid, Elued, Girid, Aiscēs, Murcham, Muhamad, Habdallas, Mady, Moses. quorū ultimus cū Græcis uaria gessit bella, à Cōstantino Copronymo septies uictus, toties uictor, in Christianos

Christianos sequere coepit pertinacissimè. Constantinus igit, qui desperatis rebus opem iam ferre amplius nō posset, missis Legatis ad Carolum, Hierosolymorum Patriarcham, Dauide, & Neapolitano quodam sacerdote, Magno, orat & obtestatur, subsidia corruenti iam imperio ministrare uelit. Carolum igitur ingentem conscripsisse exercitum, ac classe parata, in Syriam traiecisse, urbem & prouinciā Sarracenis ablatam, Græcis restituisse, ob id inuitatum, cum Constantinopolim uenisset, exceptum illum dicunt ab ipso Cōstantino magnis incredibilibusq; honoribus, muneribus insuper auctū & thesauris. omnia Græcis restituta, pecuniā solummodo, de corona Christi & sacratissima cruce quasdam reliquias, nec non clauum, sudarium, & nescio quæ alia secum exportasse. Sed hæc quam fidem mereantur, uidebunt, qui hæc scripserunt. Mihi quidem uero propiores uidentur, qui scribunt, octingentesimo ab incarnatione Domini, monachum quendam ex Hierosolymis, ad aquas Grani peruenisse, regeq; Carolo salutato, statum Christianorum atque paupertatem illorum illi indicasse. Hunc postea à Carolo, cum Zacharia Episcopo legato, ingenti onustum pecunia, ac rebus preciosissimis donatum, ad subleuandam Hierosolymorum inopiam, in Syriam dimissum, atque eodem anno, octaua Idus Decemb. clauēs sepulchri, signa urbis, atque multas reliquias, reduce Zacharia recepisse. Septimo autem anno sequenti, cum à rege Persarum magnis muneribus ad pacem inuitatus & amicitiam, dona admiranda recepisset, non inferioribus datis, Persis redire permissis, suam addidisse legationem, quæ cum Aarone tyranno Sarraceno Hierosolymis imperante, foedus & pacem iniret, ut uel hac saltem ratione, cum negotijs & bellis Occidentalibus impeditus ui nequiret, Reipublicæ Hierosolymitanæ consuleret. Qua causa etiam cū Aegyptijs & Afris amicitiam contraxit. Varia deinde bella etiam hic Aaron cum Græcis habuit. qui cum uigesimo secundo anno imperii sui uita defungeretur, Muhamad sortitus est successorem. Huius anno quinto, ciuile oritur bellum. Habdalle, fratri congressus, occubuit. Tulerunt ægrè Sarraceni parricidium, scissa in partes gens. Aegyptum & Aphricam qui incolebant, coniuratione facta, regem sibi constituunt. hanc seditionem sequuti, qui Hispaniam tuebantur, & ipsi in partes diuisi, tyrannos duos creant, uix Habdalla urbe & prouincia relicta. Pugnatum deinde est cum Sarracenis diu. Theophilus Cæsar nunc uictor, nunc uictus discedens, Syriam afflixit, sed urbem aut prouinciā recuperare nunquam potuit. Filius Theophili Amerem tyrannum prælio fudit. Fregit eorum insolentiam Basilius, at prouinciā non obtinuit. Constantinus Porphyro genitus foedus cum Sarracenis iniit, sed fide posthabita, cum imperii fines popularentur, Barda Imperatore eorum multa milia trucidauit, & in prouinciā se recipere coëgit. At interim Turcæ imperio imminebāt, qui Sarracenis deuictis imperium Asiæ sibi uēdicarunt, ac Principe Belezet Hierosolymam occuparunt. Imperatore Diogene Romano capto temperarunt sibi à dominici sepulchri ecclesia, nec Phanum mōtis Sion, nec Bethleemiticum templum prophanarunt. Sic etiam exuti imperio Sarraceni, Turcis rem Hierosolymitanā reliquerunt anno, postquam urbem ceperant, trigentesimo septuagesimo secundo.

Sub Turcis quæ perpeffa sit urbs, usque ad Francorum regnum.

Caput XVIII.

Haud diu sub Turcis quicuerat urbs sancta, cum gens illa prophana, ex hausta exactionibus Republica, aurum quæreretur, sacris etiam locis manus iniecit, ac quæ prius intacta reliquerat, diripiens, foeda omnia commaculauit. Michael autem Calaphates, cum postea Leonis noni Pape, intercessionem & precibus adhortaretur, cum Turcis rem transegit, ut accepta potestate, Imperiali magnificentia, demolita & prophanata extrueret. Tentauit etiam Otho Mediolanensium Princeps, Turcarum uim ex Syria deicere, habitis apud Turonum Comitibus, Gallorum è primoribus multi se illi adiunxerunt, classe quoque in Syriam transiunt. uetum erat ad urbem, eaque necquicquam oppugnata, Volux quidam, cum Othone, singulari certamine congregari se uelle, exclamat. nec mora, congregiuntur, deiectus equo Barbarus, ab Othone interimitur, atque arreptis deuicti hostis armis, suis successoribus, in perpetuum insignia uictoriae reliquit: Viperam nempe, quæ inuoluta & implicata nodis, surgebat in umbone Barbari aenea, & infantem extensis brachijs auxilia implorantem, & iam ad costas usque deuoratum, mandebat. tandem illata ac accepta clade, infecto negotio nostri redeunt. Decennio post, cum ad septem millia hominum orandi gratia Hierusalem petissent, ipsa Parasceues die, in quodam Castello, à Turcis obfessi, ad internicionem caeli: qua clade accepta, cum qui effugissent, ad suos se recepissent, ac rem gestam enarrant, inter Occidentales principes consulti ceptum, quibus rationibus res in Syria recuperande, altero decennio consultando consumpto, tandem bellum in Barbaros apud Claromontem, decernit. Secundo deinde anno, Duce Godofredo Lotharengo, urbs cum prouincia, atque adeo tota Syria Turcis eripitur, postque in manus Turcarum peruenerat anno octuagesimo octauo.

Franci quandiu urbem sub Imperio tenuerint, et certa ab urbe condita usque ad recuperatam à Salahadino urbem, annorum computatio.

Caput XIX.

Sic Hierosolymorum regno Turcis atque Sarracenis utrinque cruentissime erepto, reges octo seinuicem sequentes, cruore multo, quam regnum ipsum preciosiore, id tenuerunt annos 88. Quæ omnia in Guilhelmo nostro & copiose et argutissime descripta, comperiuntur, quanquam in exemplari, quæ per annos tres nouissimos, gesta fuere desint, id tamen rudis nostra Minerua, Apellis Veneri, adicimus. Reductis igitur annis ad calculum (quem quidem nullius præfero, sed conferendum cum aliarum enumeratione propono) computatisque temporibus, quibus urbs fundata atque inhabitata fuit, ad Salahadini usque imperium, annorum summam sic colligere potes. Fundata à Salalem, tenent.

Iebusæi usque ad reges annis 923. menses sex.

Reges ad destructionem Babyloniorum 487. menses sex.

A reditu captiuitatis ad Duces sunt anni 70.

Duces usque ad Machabæos obtinent eam per an. 349. mens. 4.

Machabæi quoad per Pop. Rom. subiugata fuit 103.

Sub Procuratore Pop. Rom. usque ad Imperatores 129.

Ab Imperatorum Rom. Imperio usque ad Græcos 222.

Græcorum potestati ablata fuit per Sarracenos anno 314.

Turci

Turci Sarracenis illam eripiunt anno 372.

In Francorum postea potestatem uenit anno 88.

Salahadinus Francos imperio urbis exiit anno 88.

Sic cum per ter mille centum atq; quadraginta sex annos, quæ Hierosolymis gesta, passim apud autores reperiuntur, indicauerim, quæq; deinceps, ad patrum nostrorum memoriã usq; pro recuperanda urbe, à Christianis, aut exteris tentata, & per ter centum quinquaginta annos uaria fortuna ge-

sta adijcere decreuerim, ad historiam ipsam redeundum puto.

Primi ergo continuatę historię Libri finis hęc esto.

IOANNI RVDOLPHO TRANQVILLO MVR

BACENSIS AC LVLTRENSIS COLLEGIORVM ABBA TI

Ioannes Herold Höchstetensis S. D.

Mplitudinem illam tuam Princeps optime, iam dudum in huius & tatis doctissimorum uirorum agone, elegantissimo iudicio suo, orchestram conscendisse, atq; eos omnes, quid ingenio, quid in Rep. literaria possint, tibi uni ostentare, examen tuum reuereri, pauere censuram, constat. merito quidem, cum studio in amorem tales allicias, beneficio prouocare nunquam desistas. Liceret utinam, quandoquidem libet, parua magnis conferre, tamen qui me melius noscat, qui sanctius huius nostrę uoluntatis testimonium reddere possit, qui iusta harum confessione me preuertat, scio esse neminem. Verumenimuerò ante aliquot annos, sic ex uultu, ex oculis, ex fronte ipsa (ut aiunt) sic etiam ex oratione perspexi, ipsaq; adeò ex liberalitate tua quæstum percepi, quàm ardentissimis uotis, literas bonas cum ipsis literatis, amplexeris, exosculeris. Fatear, æmulis aut parum, aut omnino nihil relictum quod in te uituperent, omnes siquidẽ habere, quibus tũ amantissime, tum honorificentissime scriptis nomen tuum posteritati commendatius reddant, in confesso est: hoc certe unum ego, quoad uiuã, ubiubi gentium sim, de te predicabo, quod ipsissimi boni, quod eius, quod bona omnia in se continet, scilicet studiorum bonorum ac liberalium amore inflammeris, ardeas, atq; flagres. Hoc unum, dico, cum in principe summum mihi uideatur, quandoquicq; toti orbi de te persuafero, concedam facillè quibuscunque quocuncq; nomine te celebrare, quacuncq; ingenij dexteritate immortalem redere uelint: imò pro ingenij mei tenuitate, te liberalissime à me tractatum, existimabo. Cæterum æquitate id postulante, ut aperte etiam ostendant, recordationem beneficiorum in animo mihi hæere, occasionẽ, gratitudinis meę testem, nolui amittere, quæ primum iam & commodum, missitanti mihi se obtulit. Postquam enim, eas res, quas Guilhelmi Tyrensis historiam in Re pub. Hierosolymitana & præcessisse, & insecutas esse constat, describere decreueram, ac priori libro, ab urbe condita usq; ad bellum sacrum, Godefrido Duci susceptum et gestum: deinde à Dictatura Tripolitani, usq; ad id tempus, quò Salahadinus expugnata urbe, prouinciam omnem occupauit, quę contingerant, collegissem, studio memorandarum rerum septemdecim annorum

rum curriculo gestarum tractus, tantos orbis motus, et illos quidem uanos, tot regum conatus uerum inanes, tantos pro recuperanda Syria, ac tam prodigos sumptus, humanæ curiositatis, ne dicam stultitiæ monumentum, referre exploratius statui, nō me hercle, ut homines in Remp. optimè affectos, qualescunq; aliàs fuerint, insectarer, sed ut eos tanquam diuinos uiros, nostris studio imitandos, proponerem, quanquam non occurrebat, quo ambitionem & arrogantiam ipsorum horrendam, aut tegere aut leuare, possem uel uellem. Sed de omnibus his (ne Historiæ leges transeam) prudentioribus iudicium relinquendum duco. Quadriduum profectò hic mihi liber absumpsit, & hoc integrum: quanquam nulla elegantiae cura, sed ueritatis me exercuit sollicitudo miserè; adde, operas pensum exscribendi importunè efflagitantes. Suscipe igitur, Princeps optime, grati animi mei, qualecunq; sit, & obseruantiae in te meae pignus, quod si autoritate tua & gratia, tam strenuè ab æmulum calumnijs defendes, quàm mihi certum est, & auide, & summo sinceroq; iudicio te lecturum omnia, quantum huc usq; in Historia profecerim, audacius testatumq; apud omnes citius relinquam.

DE BELLO SACRO CONTINVATAE

HISTORIAE LIBER SECVNDVS, IN ORDINE

uicesimus quintus.

Proditoris Tripolitani mors, atque Ascalonæ expugnatio narratur.

Caput I.

*Continuatur h. h. n.
h. h. n. h. h. n.
h. h. n. h. h. n.*

EXpugnata urbe Hierosolymarum, expulsi Latini, sacris fœdè prophanatis, uersus Tripolim tēdit Salahadinus, cui proditio tantū, ob utilitatē ingentem accepta, proditor Tripolitani nuncq; placuit. is em̄ cū Guidonē captū, ac optimū quēque uinculis addictū, ex pugna per Barbaros comitatus (relictō Saph castello, in quod se receperat) Tripolim urbem peruenisset, spe recuperandi regni, in uerba Salahadini iurauerat, & abnegato quadragies deo, recutitus, de traditione urbis rationes inibat. Missis igitur, qui urbem nomine Salahadini exposcerent, Comitē adeunt, ac ciues, ut eadem iurent, cohortantur. Nec mora, conuocatis ciuibus, in foro, regio more extructam sedem ascendit Comes, lictoribus stipatus, silentio indicto, primò Salahadini mansuetudinem, clementiam, atq; uires commendare, deinde regem se iā dictū apertè fateri incipit, non dissimulato iuramento, quo se Salahadini tributarium effecisset, nam se Reip. salutem, tranquillitatem, summamq; felicitatem ita quæsiisse, temporum, regniq; conditiones in statum meliorem redegissee. Addit iam Salahadinum prouinciæ cum exercitu excessurum, restitutum illi occupata, captiuos, ac prædā si qua reliqua inueniri posset: modo iuramentum in bonum ac æquum conceptū præstare uelint, ac sese omniāq; tam sacra quàm prophana Salahadino dedere non differant. Multa deinde de Salahadino, de seipso plurima & optima quæq; pollicetur, regni caput fo

e re

re Tripolim, ciuibus inde lucrum, aerario publico emolumentum maximū inde cessurū. Postremo addit minas, renitentesq; extrema omnia passuros, ac exēplis perituros crudelissimis. Tanti mali sensus cū ad ciues peruenisset, libertati à Comite insidiari, & quid animo uolueret, intelligentes, agrē à prudentioribus temperatum est, animis plebis exacerbatis, quin extemplo in tyrannum impetum facerent, à quo sine difficultate oppressi fuissent, cum omnia occupasset, ac orbe armatorum facto, clausos in medio contineret, & uelut indagine captiuos habebat. Defuit tamen tyranno ingenium, ac simulata quadam patientia à populo seductus, iubet edere responsum. Jurandi formulam hi petunt, è contra ille hoc unum ab ipsis petere, ut ratum id habituros se, iurent, quē ipse suo Reipublicęq; nomine iamdudum iurasset. Post longā utriusq; partis consultationem in diem sequentem res differtur. Cives interim ad uindicandam libertatem, cum remedium aliud nullum superesse cernerent, arma parare, acies clanculum componunt, postera luce gladijs & telis tyranno responsuri. Mira uerò res, qui iam regnum Hierosolymitanum sibi somniabat, antequam postera lux terris redderetur, in lecto supinus atq; extinctus inuenitur. Sunt qui tradant, corruptis aere custodibus & cubicularijs, ciuium opera ea nocte tyrannum suffocatum esse. Tradunt etiam nonnulli, Legatorum Salahadini machinatione id factitatum, qui à nonnullis persuasi, urbem extincto tyranno, metu & terrore citius in potestatem Salahadini uenturam, præterea eos hominis uersipellis perfidiam & leuitatē suspectā habuisse, ob id etiam ad necem ipsius promptiores factos. Atq; quibus ueritas suffragari uidetur, eorum opinio mihi magis arridet, cum tradant, diuina illum ultione subito expirasse, dolore ex præcisis genitalibus accedente, et præualente. Dum enim cadauer per uespillones elatum, curatur, præputium inuolutum & medicatum, inuentum est. Sic perijt, qui non modo à Guido, ne æmulo rege, sed etiam à Christo seruatore, descuerat. Post tyranni mortē Legati Salahadini urbem excedere iubentur, atq; ijs responsum, Populum Tripolitanum iam liberum esse, ac extrema quæq; pro libertate tuenda passiura, sinat eos in libertate uiuere, satis calamitatis eos perpeti, cum socias urbes et regni ipsum caput sub hostis potestate uidere cogant. Deinde ab oppidanis ad munimen urbis acceleratum, contabulātur turres, muris crates, pinis loricae attexuntur. à plebe eò omnia congeruntur, quibus à muris hostis arceri possit. Matronæ, uirgines, senes & pueri, deiecto pudore, assumpto animo, ad tuitionem urbis parati, amorē patriæ, labore indefesso ostendunt. Vocatur etiam Antiochenus Princeps, Reip. cura illi committitur. Salahadinus perspecto situ urbis, audita ciuium constantia, Principis in re militari experientia agnita, omīssa obsidione quam decreuerat, contra Ascalonitas mouet. Paucis equidem diebus antea, Salahadinus exercitus parte missa, ut Antiochenorum fines deprenderet, ipse Hierosolymitanas res interim constitueret, ad Laodiceam usq; Barbari progressi erāt, ferro, flamma omnia uastantes, Raymundum cum paucis obuium habent. Inita pugna, numero nostri inferiores, paulatim in loca æditiora montis Ncerei se recipiunt, haud sine clade. Barbari successu elati, Antiochiam ipsam petunt, dum nostri conglo-

meratis

meratis, ac undecunque corrogatis uiribus, præda onustos inuadunt, & impeditos onere, à fronte à tergo cædunt. Tandem in fugâ coniectos insequuntur & trucidant, præda recuperata, liberatis captiuis, ad suos se recipiunt. Accepta clade in hostem uictoria ferocientem, donec alia quædam calamitas exultantis animum frangeret, ducere Salahadinus inconsultum æstimabat. igitur sub Ascalonæ mœnibus castrametatus, obsidione cingit urbem, erectis machinis, tormentisq; ac omni genere telorum oppugnare contendit. Inuadierat autem, Conradum atque Guilhelmum fratres, Bonifacij Montisferrati Comitis filios, quem in uinculis habebat, audita patris captiuitate, euestigio conducta apud Ianuenses naue, impositis aliquot equitibus, armis & uiris, delatos Constantinopolim, casu obsessum Imperatorem liberasse, ob bene nauatam operam classe instructos ab Isaacio, Conradum Tyrum applicuisse, spõte se deditibus ciuib; ut ab eo defenderentur. Percrebruerat quoque rumor, eundem Guilhelmum, commeatu, uiris & armis Ascalonam instructiorem reddidisse, quæ res nimium Salahadini animum afficiebat. qui uerò maiorem illi incutiebat terrorem, nuncium acceperat, Guilhelmum regem Siculum, cum triremibus quadraginta aduentare. Vna itaque atque altera oppugnatione nequicquam tentata, ad blanditias conuertitur. Fidei datæ ciues admonet, qui se suaq; in potestate eius fore, captis Hierosolymis quondam polliciti erant. Offert conditiones æquas, pollicetur multa: credebat enim eam ualido munitam præsidio, quæ uacua erat milite: effecit persuasio, ut nostris petentibus nihil denegaret, dummodo eâ recipere posset. Iam decimus agebatur obsidionis dies, cum nostri etiam necessarijs destituti, de ditionis mentionem audire incipiunt. Tandem conuenit, ut rex magisterq; Templariorum dimitterentur, ac supellectili omni concessa ad Christianos se conferre quisque posset. Dedita urbe, Barbarus nostrorum necessitatem contemplatus, qua etiam absq; conditionibus in potestatem uenire suam, breui adaçti fuissent, poenitudine captus, fraude deceptum se cõquereretur, mutatis conditionibus, nostris potestatem ad Christianos redeundi, nisi anno propè circumactò, & spoliatis fortunis omnibus, haud concessit. Guido nem deinde ad iureiurandum coëgit, ne regni ius unquam prosequeretur, aut armis uindicaret. Hac una re Salahadinus fidei datæ spretor, alioqui iusiurandi tenacissimus, clemens uictor. quibus effecit, ut nostri tres tantum nobiles urbes, Tripolim scilicet & Tyrum cum Antiochia obtinerent.

Salahadinus oppugnata Tyro, castris exutus, fines Antiochie depopulatur. Caput II.

Conradus Marchio Montisferrati, ut prius dictum est, Tyrum applicuerat, Græcorum nauibus uectus: ac orantibus, atque in eius uerba iurantibus Tyrjs, eam urbem à Barbaris defendendam suscepit, exceptis, qui à clade apud Ethim uicum aufugerant, qui Hierosolymis expulsi, atq; alijs urbibus extorres facti, magna annonæ copiam, urbem communiuit. ac uelut ex cõposito Margaritus quidam classis Siciliae Prætor, cum quadraginta triremibus apparebat. Cum Salahadinus, uocata classe ex Alexandria, atq; in ijs nauibus, quas apud Ascalonam inuenerat, instructis, receptisq; ex Damasco et Alapia auxiliaribus copijs, Tyrum terra mariq; circumdat: consumpto tri-duo in extruendis machinis oppugnationem per præcones indicit, præmiâ

e ij ingentiâ

ingentia promittuntur ei, qui primus murum conscendat. dato signo, ex castris concurratur. At oppidani per moenia stantes, succedente hostem, ui quacumque possunt, submouet, suggerunt tela senes, pueri, uirgines. Nullum discrimen sexus, nulla ætatis ratio, occupat locum, arripit telum unusquisque obuium, concurratur ad periculum publicum, ad patriæ tutelam. Matres per partus dolores filios, uxores, maritos per thori fidem, liberi parentes per ingentem sollicitudinem obtestabantur, ad bene de patria promerendum. Interea Conradus prudentis Imperatoris, strenui militis officia obibat. Margaritum Prætozem classis, maritima obire, purgare latrocinij ora, & Barbarorum naues inuadere quando opus esset, iubebat, ipse urbana iuuentute in armis constituta, præsidij in muris dispositis, eruptionem parat. Vix Margaritus impetum in classem fecerat, cum ancipiti pugna oborta, strepebant omnia, nauium collisionum fragore, nautarum ac militum clamor horrendus ad coelum usque attollebatur, pugna ciebatur acerrima. Inde scapha incendiaria immissa, flamma hostium classem corripit. Fœdissima oritur tunc strages. Perterriti hostes, oppugnationi inceptæ remissius instant, non uerbis, non precibus animantur. nostri erumpunt ex urbe, cunctantes à fronte, qui in triremibus erant, in littus defiliunt, ac à tergo, à lateribus hostem inuadunt. Barbarus, cui sub primum incensæ classis aspectum, minus ac minus ordines constare coeperat, uictus in fugam uertitur, ab oppugnatione desistere cogitur. Sic classe amissa, desideratis ex Sarracenis aliquot milibus, obsidionem soluit, castris etiam exutus. nostri uictores diripiunt, at insequi hostem, insidias uerentes non sunt ausi. Barbarus autem prouinciã omnem longè lateque populatur, ac expugnatis præsidij multis, ferro, flamma, fame, in deditionem omnia recipit. In agrum deinde Antiochenum, auctis uiribus, & redintegrato exercitu mouet, omnia consilia, omnes apparatus, ad obsidionem urbium, & murorum euersionem ordinabat. sic peragrans uniuersam prouinciã, tacite nunc per syluas irrepens, nunc per ualles ex insidijs erumpens, uicos, oppida opprimit omnia, quasi flumen concitatissimum & exundans, prosternit & conuellit. trium mensium spacio, omnia præter urbem obtinuit: quam quidem adire aut obsidere noluit, non ignarus, eandem non sine magna sanguinis effusione, & suorum periculo ingenti, per uim occupare posse, sed occupata prouincia, breui aut prodicione, aut necessitate in potestate suam uenturam urbem. Nec falsus est opinione sua homo sagacissimus, equidem largitionibus corruptum Patriarcham ad id impulit, ut arce prodita, præsidium reciperet: ciuibz siue manendi in urbe in pristino statu, seu ut quisque eligat, discedendi potestate oblata. Sic præsidium auaritia Patriarchæ traditur anno postquam à Boamundo principem in manus Christianorum deuenerat 90. eodem mense Iunio. Urbs autem quæ prima fuit principis Apostolorum cathedra, ubi primum Christiani appellati, cum antea discipuli dicerent, quæ quoque sub uno Patriarcha uiginti habebat prouincias, 12. Metropolitanos, 153. Præsules, ac in ipsa urbe templum 366. diu postea à Sarracenis in præsidium positum, malis exercebat multis, & bello iugum.

Pontifices Romani ad recuperandam urbem & prouinciã, quam diligentiam adhibuerint, de Tyrensis ad reges aduentu, de cruce signatis.

Caput III.

Fama rerum in Oriente aduersarum, animos Pontificum mœrore impleuit. Nam tristi nuncio Hierosolymæ amissæ, sollicitus ad hæc de Antiochia Urbanus

Vrbanus inquam Salahadinus oppugnare dicebat, Venetias petebat, cū
 moerore animi Ferrariæ subsistens, dolore & febre correptus, obiit. Sunt
 qui scribant, Venetijs tunc aliquot conuenisse cum non contemnenda ma-
 nu procures, qui in nauibus Syriam transportari peterent. Venetos acce-
 pta mercede, aduersos uentos simulasse, in Dalmatia expositos, in laderam
 aliasq; Illyrici urbes rebelles Veneto, duxisse. Sicq; priuatis rebus consulen-
 tes, Remp. Hierosolymitanā prodiderūt. E contra uerò affirmāt nōnulli, ma-
 gnum nobilium numerum eos tunc traiecisse, & in Tyrum transportasse,
 quorum aduentu territi hostes, ac penē desperantes Christiani, refrigerati
 sint. At hæc suis relinquamus autoribus. Urbano successit Gregorius octa-
 uus, sic dignitatem, sic sollicitudinē prædecessoris amplectens: nam primis
 Papatus initijs, literas ac nuncios ad Christianos principes mittit, ut unā
 secū collatis uiribus, terrā mariq; Hierosolymā recuperare contendant. Quo
 uerò id liberius fieri liceret, Pisas statim proficiscitur, ut inter Pisanos ac Ge-
 nuenses pace cōposita, utrūq; populum ea tēpestare, maritimis opibus excel-
 lentem, ad subsidiū Terræ sanctæ hortaretur. at his intentus maxima Reip.
 Hierosolymitanæ iactura, duode sexagesimo die Pontificatus sui, Pisis mori-
 tur. Curas has subit statim Clemēs III. ac ad bellū Asiaticū erubescētes Chri-
 stianos exhortatur & accendit, qui ne res piorū in Syria, inclinatione inchoa-
 ta, ferrentur atq; perirent tā præcipites, profectiōē adornant. Ex ipsa Syria
 accessere in hoc rerū statu, Oratores, inter quos præcipui nominis & facun-
 diæ ingentis homo erat, Guilhelmus noster Archiepiscopus Tyrēsis, ad opē
 reliquijs Christianorū in Oriente, implorandā. Peruenerat Tyrēsis Rauē-
 nam, exceptus ab Archiepiscopo Oddone hominem persuadet, ut nomen
 det militiæ sacrae, idem persuasit Pisano Præfuli Hugbaldo Lanfranco. & is
 Reip. Pisanæ classi, quæ constabat L. triremibus præficitur, cum Rauennas
 Venetorum præficeretur nauibus. Nec defuerūt Genuēses, Guidone Spi-
 nula Prætorē, additis Nicolao Embriaco, Fulcone Castella, Simone Auri-
 ensi, Balduino Guercio, Spezza Petra, Rossone de Volta præfectis, triremiū
 & onerariarū nauiū mittunt uim ingentē. Per Alpes deinde in Galliā trāsijt
 Tyrēsis, quē subsequutus est Henricus Albanensiū Episcopus, Henricus Le-
 gatus Pontificis, quos cū Philippus omni honoris genere suscepisset, per ali-
 quot dies apud se habuit, & tractauit regiē. In Vellocassibus inter Triam &
 Gisfortiū dies ad colloquendū de sacris rebus indicta. Idib. Ian. adfuerūt Phi-
 lippus Francorum, & Henricus Anglorū, reges, ubi in magna principū co-
 rona, suadendo Tyrēsis effecit, ut nō solum à regibus, sed etiā ab omnibus
 astantibus acclamatum sit, in hostem Reip. Christianæ eatur, inimicus Chri-
 stiani nominis extirpetur. Hierosolymæ urbs sacra redimatur, recuperetur
 Antiochia, Ptolemais recipiatur. Exaudi Philippe, exaudi Henrice, hono-
 res piorum restituantur. Præroga, præroga, omnes censemus in hostem cō-
 munem eundum. Qui omnes expellit, expellatur. Qui omnem ætatem, qui
 utrūq; sexum occidit, extirpetur. De bello ineundo refer, refer, sequemur si-
 gna. Reges statim iunctis dextris, animos cōiungere uisi, unum atque idem
 uterq; sentire. Cruce in communes hostes, more solito, desumpta, ad paran-
 dum exercitum maturē digrediuntur. Locus in quo hæc facta sunt, cruce li-

gnea tūc signatus, tandē basilica ibidē fundata, Ager sanctus appellat. Otho quoq; Dux Burgūdię & Lotharingię in eādē militiā ascribi uoluit. Iacobus deinde Auenis, Annonię oppido ortus, Brabantię ducis militię magister cū Roberto Druidū, Gerardo Loffensi, Theobaldo Blesensi, Rodolpho Claromōtano comitib. Philippo Episcopo Bellouacorū, sacra militiā proficet. hi duodecim triremes instruxerūt, quib. inerāt armatorū 7000. quos Daci & Frisones insecuti 50. triremiū classe. Adiecerūt Flādribellicas naues 37. Fridericus primus Ro. Imp. ueteranus quidē bello inuictus, et ipse crucē assumpsit, cū Frederico filio, Sueuię, Bertholdo Mærauię, Hermannō Badenſi Ducib. Lupoldo v. Austrię, qui pietatē Lupoldi tertij, aui sui sequens, maiore q̃ ille anno 196. duxerat, exercitū instruxit. Dederūt nomina insuper. Robertus Nassouiū, Ludouicus Turingię, Florentię, Hollandię, Engelbertus Montanus, Gothfredus Liliquianus cū Henrico Barleduco, Hērico Cāpanię, Stephano Blesensi, Raynaldo Niuernensi, Ioanne Pōtiui, Bernardo Pincinciaco, Florentio Angeſti, Roberto Betuniensi, Guilhelmo Odomariensi, Oliuerio Machliuiensi, Rodolpho Conacensi, Vidono Castellonienſi & Leonaldo eius fratre, Rudolpho à Turribus, Rogerio ab Ardenchorte, Guilhelmo Petramōtano, Andrea Brenna, Ostone Traſinio, Eustachio Rodiano, Valterno Varniaco, Henrico Binchiano, Viniano Valentianensi, Amando Nasca, Hillino Variaco, Comitibus, equitibus, nobilibusq; alijs innumeris. Præsules quoq; ecclesię, Rogerius Cameracēsis, Vualtherus Rothomagenſis, Vefontinus, Tarantasiānus, Monasterienſis, Osraburgenſis, Miſnenſis, Herbipolenſis, Adelhardus Veronenſis, Girardus Auxitanus, Bernhardus Baiocēsis cū alijs permultis. Bela rex Vngarię, ne hostis Christianę Reip. haberet, suffragāte pontifice, cū Venetis duorū annorū induciās iniuit. Florentini & ipsi, cōscripto ex ciuib. exercitu, numero & uiribus præstantissimo, nomē dederunt. Quinetiā Guilhelmus Sicilię rex, utilissimā Reip. nauauit operā. classe em̄ sua mare à piratis pacatū reddidit, annonā ex Sicilia & Apulia Christianis deferens. Lōgum quidē esset homines pios natalibus et uirtutibus ornatos enumerare, qui sacro bello, militiā sunt aggressi. Orbis in id uniuerſus cōspirasse uidebat. Imperator em̄ Fridericus ex Germania, fortissimorum uirorū sexcenta millia secum duxisse perhibetur. Quorum tessera in armis uestibusq; depicta fuit in hanc formam, ☩. quo Symbolo, Iesum Christum, dominū crucifixum, toti terrarum orbi præesse debere, indicare uoluerunt. Quod quidem unius Tyrenſis nostri eloquētia comparatum haud iniuriē quis dicat. Inita deinde apud oēs de stipendijs & pecunijs bellorum neruis ratio. In Gallia Senatu procerū habito, qui domi manerent, siue prophani siue sacri, ut decimas omniū rerum pensitarēt, decretum. Hęc Salahadini decimę dictę. in Anglia possessiones, portoria, uestigalia, præfecturę, regię & publicę, oppignoratę partim, partim uenditę. Expositus Hugo Dulmenſis pecunijs, cū ingēti precio Nothūbrię comitatū merca: ex ueterano Episcopo nouitijs Comes factus. Londinienses & ipsi Consulatum siue Belliutum ingenti pecunia coēmerunt. Cæteri uel genuina liberalitate, & propria abundantia, aut Pontificis, Imperatoris ue magnificētia excitati atq; conducti,

Guido

Guido rex à Salahadino religione solutus, Tyrum petit. à ciuibus exclusus, Venetorum ope & aliorum adiutus, Ptolemaidem obsidet. Caput IIII.

Iam Salahadinus postq̃ per annū Guidonē regem in uinculis habuerat, *Guido rex liberatus*
 audito occidētalium motu, Reip. gratificaturus, ac liberatione Guidonis,
 celeritatē nostrorum remoraturus, Lusignanum suis restituerat, adiuratum,
 ut diximus, ne unq̃ regni iura prosequi tēaret. Liberatus nuncijs missis ad
 Pontificē, patrum sentētia respōsum habuit, spōnsionē ratam nō habendam
 esse, idq̃ Oriētalium Episcoporum decreto sancitum quoq̃, eo quod hostis
 ipse regē non statim, ut pactus fuerat, reddidisset, igitur uiolatori fidem haud
 seruandā. Is igitur regio tumēs nomine, ad Tyrum statim se cōfert, res nouas
 molitur, ut deiecto Montisferratenſi, urbis imperio potiretur. At ciues fidei
 memores, blanditias, minas Guidonis aspernati, prudētia summa absq̃ uer-
 borū cōtumelia, aut facti alicuius iniuria, ut urbe excederet persuaſerunt. ac-
 cessit ad id consiliū Americi fratris, & Heraclij Patriarchæ, ut Siculi qui ex
 classe Margariti, reliqui in urbe manserāt, Berchtoldum Zaringiæ, Albertū
 Habsburgēsem Comites, in castra sua, quæ ante urbem locauerat, euocaret.
 quo facto etiā Pisanorū aliquot, qui urbē habitabāt, fauere plus æquo Gui-
 doni uisi, pellunt, ac castris se cōiungūt. Salahadinus id tēporis, castrū quod
 dā Bellofort dictū, obsederat, cū priorū exercitū ualido subnixū audiret Gui-
 donē, soluta obsidione, ex improuiso in hostē irruit. At nostri inuocato diu-
 no auxilio, arma corripit, & iā uallo & castris imminētē hostē cede magna
 terga dare compellunt. Sarracenorū multos ex fuga retractos, inuincula con-
 iecerūt. Cōsultatū deinde quid facto opus, pro tēpore nostri utuntur pruden-
 tia. Soluta Tyri obsidiōe, his copijs, quas ad manū habebāt, Ptolemaidē ob-
 sidendā esse decretū, ad quā cū castra metata essent, cōfluxerūt, qui ex amis-
 sis Asiæ urbibus & oppidis Latini nominis pullæ erant, copiæ haud parue,
 Affluebāt etiā ex Europa classes & priorū exercitus quotidie, quorū primi cū
 Adelhardo Pōtificis Legato & Acconensi episcopo monacho, Veneti Pisa-
 nicq̃ magnā nobilitatis Italicæ partem, classe instructissima ornatissimaq̃ ca-
 stris inferebant. at tricesimo die à Guidonis discessu Tyrū hi applicuerūt. In-
 terim Iacobus Auienis per Gaditanū fretū ingressus, in Siciliā delatus, quē
 Dani, Frisj, Hollandi, Flandriq̃ consecuti, apud Messanā classis suæ Præto-
 rem dicunt, cum prius Barbaris & Aphricanis bellum intulissent, quod hi
 non cōtenti suis finibus, Hispaniā depopularent & urerēt, Syluina urbe qua
 dragesimo die expugnata, eadē mortaliū crudelissimā cōmisissent. Sic cum
 multo tardius q̃ res nostræ exigebant, in Asiā trañcerent, ductu Iacobi, tan-
 dem Guidoni apud Accā se coniungere. Tumulus est urbi imminens, Tho-
 ronum uocāt, quē castris locum Guido delectū, Gaufrido fratri (nā & ipse
 cum Iacobi classe aduenerat) communiendum attribuit, ut cætera ipse belli
 onera liberior obire posset. Sed tertia uix die, omissa oppugnatiōe Bellofor-
 ti, iterum adfuit Salahadinus, ingenti concepta spe, quod in nassam se conie-
 cissent nostræ reliquæ: nostros inuadere noluit, fratrem expectans, quem &
 gloriæ suæ participem uelle, apertē testatus est. Sed paulo pōst, cum ille suis
 parat subsidium, adfuerunt & Veneti Pisaniq̃, qui in castra copias ex-
 posuerunt. Quibus copijs auctus Guido bina fossa, uallum communiuit
 e iij stadiis

stadio inuicem distant, ut hinc ab eruptione, inde ab insultu exercitus tutior
 esset. Salahadinus nostros uidens & vires & animos recepisse, à Septentrio-
 trione impetu facto, ex nostris multos cædit, & obtruncat, qui operi in-
 renti, iam arma posuerant, sed Phrisonum audacia repulsus, receptui canit.
 Monteferratenlis uocatus, instructis triremibus, in portum applicuit. Ex Gal-
 lijs & Germania indies accedebat miles, qui Imperatoris, regumq; spẽ facie-
 bāt. ita nostri aucti uiribus, Salahadinus restauratis copijs, ex composito in-
 aciem descenderunt. Fuit ab initio res Christiana superior, metu uerò imagi-
 nario, deinde fuga orta, ferme ingens excepta fuisset clades, nisi Gaudfredus
 Guidonis frater, ad custodiam castrorū relictus, eruptione facta, hostes in fu-
 gam adegisset, ac suorū fuga inhibita, rem fortiter gessisset. Brennæ Comes,
 Templariorum magister Gerardus, cum duobus milibus Christianorum
 perierunt, magno tamē stetit Salahadino ea pugna. Interim oppugnatio ur-
 bis adornatur, machinæ cōstruuntur. Tentatum est etiam cuniculis urbem
 suffodi. Salahadinus ex Alexandria ascita classe, triremium quinquaginta in
 nostrorum omniū conspectū, uirum, arma, annonam intulit urbi: quibus au-
 cti oppidani irruptionibus frequentibus nostros exagitabant, machinis con-
 terebant plures, nec conuiuiorum temperantes, opprobria in nostros, & reli-
 gionē ipsam cōiiciebant, imaginē crucifixi, in muro erectā, flagellabāt. Iam
 quoq; Siculus rex diem suū obierat, certissimum firmūq; piorum in Syria
 tutamen, qui cum cōmeatus in castra mari mittere solitus non parcē consue-
 uerat, res in multis iuuabat: quo sublato, Barbari fretū occupantes, annonā
 omnem, atq; aduenientes peregrinos, aut intercipiebant, aut aditū prohibe-
 bant. Vnde Christianorū castra fames tanta inuasit, quantā humana corpo-
 ra sufferre uix posse credebatur. Gallina decē solidis, libra bouillæ eodē pre-
 cio, tribus ouum uendebatur. Lignorū, salis, olei, ordeī, frumenti inueniebāt
 omnino nihil, nec nummatis erat, quod esse quirent. Multi fame adacti apud
 hostes precariā uitam quærebant, cadaueribus pasti nōnulli, tabē, & quod
 asfolet fieri, dysenteriam castris intulerunt, quæ nostros populata est maiore
 clade, quā unq; ab acie ulla timeri posset. Perpulit hoc plebem, ut ex de-
 speratione regē & cæteros Duces cogeret, atq; in ipsis hostium castris anno-
 nam petendā esse exclamaret. Eruperūt itaq; ex omni natione, ex omni ordi-
 ne hominū optimorū triginta millia, clamore sublato, ut rabidi, ferarum mo-
 do, in hostes feruntur, qui ita affectos haud operiri rati, castris excedunt, ple-
 na ea erāt publica priuataq; opulētia. nostri cibo utunt, deerat ad obruendū
 uinū uenenū præsentiissimū, eo quod Sarraceni usum eius non habent. Vo-
 rantes Duces admonent, cauendas hostis insidias, sed nostri auelli nō potue-
 re, nisi præda onusti, sarcinarijs camelis etiā in castris relictis, ut quod adfer-
 rent, impoherent. adfuit hostis, dispalatos aggreditur: cecidere qui procerū
 præceptis parere noluerunt. Cōsternatio maior fuit, quā cædes. Exempta
 tamen fuisset Ptolemais obsidione, nisi Henricus Comes Campaniæ, cum
 gentis sue nobilitate adueniēs, ne animū nostri desponderēt, effecisset. Obijt
 interea regina Sibylla, ac quatuor ex Guidone eius liberi. Belli mala omnia
 sequebāt, cum sesquianno in obsidione exacto, per hyemis sequitiā, & imbres
 perpetuos, tam Barbari quā nostri sub pellibus, ueris initium expectabāt.
 Conradus

Conradus Montisferrati Comes Isabellam rapit, regni titulum ambiens.

Caput V.

Guido afflictus uxoris & liberorū morte, fame & inopia oppressus, hōste à fronte à tergo circumdatus, consilio inito cum proceribus, Conradum Monteferratensem, Tyrum mittendū, ac inde exercitui victum parandum decreuit. Præterea etiam in mandatis illi datum, ut resecta classe, naues aduchat, quibus hosti imperium maris eripiat. Fefellit igitur hostium uigilantiam, trirēmis Gauensium, quæ Conradū, insequentibus multis, Tyrum saluum deduxit. quò cum peruenisset, offendit Hemfredū de Torono, cui olim à Balduino soror Isabella desponsata fuerat, eumq; spe quadam à proceribus Christianis subnixum, quasi iam inde à morte Sibyllæ, regni Hierosolymitani sceptrā, sponsæ occasione, acquirere posset: quodq; erigebat iuuenē mirū in modum, erat aduentus Campani Comit̃s Henrici, cuius autoritate intercedente, magna sibi pollicebatur. Nec diu hoc iuuenis studium occultatum, quin etiam continuo in contentionem erupit, adeò ut Guido, sic conatibus obuiam iturus, conuocatis principibus, temeritatem Hemfredi incusans, se inauguratum, unctum, & coronatum legitime, re quoque publica strenuè defensa, nulli cessurum affirmaret, imò nullius se rei consciū diceret, quare regiam dignitatem uel labefactari, uel imminui potuisset. Cum uerò diuersa suffragia exciperet, Henricus Comes, qui plurimum in exercitu ualebat, uel etigalia, redditus, pœnariasq; censuras regni Hemfredo addixit, Guidoni regni titulum deferens. Per multi taciti causæ Guidonis & uirtuti aderāt, quas omnes in acies reductos, in hostem ducere, atque eorum auxilio cum Barbaris configere statuit. Ne igitur ex desperatione regis, Respublica in discrimē conijceretur, publico decreto sancitū est, ut in integrum Guido rex restitueretur. Hemfredus igitur priuatus, ac æmulatione motus, Tyrum quoq; peruenerat. Conradus igitur, cui exercitus inopia, ac sua copia nota, deinde discordia Guidonis ac Hemfredi occasionē præbere persuasum erat, de ineundo regno cōsilia cœpit agitare. Corrupta igit largitionibus matre, Maria scilicet, quæ cū Isabella Tyri morā faciebat, Hemfredo socrus diē dixit, diuortii obsequi, cōsilio nescio quo cognationis impedimēto, quo minus Hemfredo Isabella nubere posset. Ferūt Guidonē ipsum cū socru hæc actitasse, ut æmulo sublato, liberius regnaret. Nec mora, sit iudiciū, ac publicata sentētia excidit uxore. Hæc statim sibi iungit matrimonio Ferratēsis, nihil omnino dubitās, quin iure dotali Hierosolymorū rex saluaret, cōsumptoq; matrimonio, titulis regni haud abstinuit. Guido hoc nuncio iterū exacerbatus, deorū hominūq; fidem implorās, cū semel iustus rex totius orbis cōsensu dictus, ab æmulo tutatus, iā etiam regno ne exueretur, hoc numini ipsi æquū, hoc bonis omnibus consultū uideri debere, cū raptus, maiestatis læsæ crimē Conradus nullo modo excusare possit. Displicuit quoq; multis, fatale exemplū spōsæ alienæ rapendæ, propalām autē offensum nobilissimū uirū ac regni emulum potentissimum, nolebant: quippe in eius manu, suprema iā urgēte necessitate, Tyrum esse, urbem ad belli usus opportunam, demum copiam uidebant, unde reliqua spes cōmeatus sustentabatur, adeò ut siue æquis siue iniquis animis ad id flagitium conuiuendum potius, quàm criminandum ipsum ducerent. Solum Guido impatiens æmuli, ad Cæsarem, ad Reges uenientes prouocabat, cum ingenij dexteritate, Conradus primores quosque & potentio-

res

res indies sibi conciliaret, profusa quadam largitione & munificentia. Refecta uerò classe, atque instructis aliquot triremibus, machinis quoque multis paratis, uiro, annona nauibus impositis, Maio mense iam adest Tyrensis, quem summis uotis omnes exceperunt. Transacta res inter Guidonem & Conradum, ut titulis regni reseruatis, Conradus Imperium Guidonis sequeretur, ad Imperatoris aduentum, qui controuersiam hanc componeret. Statim oppugnatio coepta, ad motæ muris machinæ. eæ autem ab hoste incensæ, demolitæ, magno exercitus totius planctu. Successu elati hostes, ipsa ascensionis Dominicæ die, apertis portis erumpunt, nostris uerò uiriliter resistantibus, in urbem desideratis multis se recipiunt: ne uerò ex clade accepta animos demisisse uiderentur, tertia sequente luce, horrendum inclamantes, in nostros impetum faciunt: excipiunt furentes, nostri. pugnatum acerrimè, nunc in castra impressionem faciente, nunc in fossam præcipitato, & pedem referente hoste. Veronensium uirtus ea die maximè inclaruit, qui tanto furore in hostem delati, ut fugientem, ad portas urbis usq; insequentes, trucidarent: traxit aliquos ardor ille cum hostibus per portas in urbem, qui postea multitudine instantium magis oppressi, quàm cæsi, pro muris suspensi, nostris spectaculū fuerunt inamcenum. Tentarūt uallum postea irrumpere Salahadini exercitus, ipsa Pentecostes die. pariter etiam 17. Calend. Iulij prælia cum eis cōmissa periculossima, sed hostis in medio pugnae ardore, ex cōposito Aegyptiam classem, uiris, annona & armis instructam, portui immittit, quæ res quidem urbis uires auxit plurimum. Receptui igitur canit Saladinus, cum ex sententia rem successisse audisset. Nostri triremibus uiris impletis, classem aduersam ex statione tentant elicere, ex nauibus missilia in hostem assidue mittunt. Barbari ignominia impatientes, antennas ac uela subito expedire incipiunt, nostri expectare qua parte erumpere uelint. Demum uenientem hostem ferociter excipiunt, cum Barbari igne Græco triremes nostras exurere gestiunt, sed frustra. nam subito ex transuerso nostri in hostem prorumpentes, collisis nauibus, ac à strage ægrè reuulsis, hostem in fugā uertunt, duabus triremibus captis. Hac sanè atrocissima pugna, quæ in annum 1189. & Cal. Iulij incidit, fracti, nec mari nec terra, in nostros aliquid moliri amplius sunt ausi.

De Expeditione Frederici Imperatoris, ac eius obitu.

Caput VI.

IAm ciuilibus bellis expeditus Cæsar Fredericus, dati nominis, atque sacra menti militaris memor, cruce insignitus, Comitibus Norinbergæ indicit, ibi de Repub. & bello sacro, rationibus initis, ad Ratisponam omnes conuenire iubet. comparatisq; & instructis nauibus, per Danubium descendens, Viennam uenit, exceptus à Lupoldo magnificè, in consortium accepto Marchione, secundo flumine delatus Budam, peruenit ad Belam III. tunc in Hungaria regem, quem cum ad bellum sacrum suscipiendum persuadere nō posset, tamen desponsata regis filia, Frederico quem secum habebat filio, eò perpulit, ut tenuioribus, Imperatorem sequentibus, iter tutū, rerumq; omnium copiā, uili etiā precio exhiberet. Emenſa Bulgaria atq; Thracia, insidias sæpius passus Fredericus, apud Constantinopolim desedit, ab Isaaco Angelo magnificè exceptus. Sed suspectus uidebat Græculo, Imperatoris Ro. exercitus, cuius

cuius potentiam diu ante formidauerat. Vt igitur Bosphorum quàm celerimè trañceret, suadere incipit. Fredericus ingenio Græco parum fidens, pacem, concordiam, atque fidem antea promissam denuo repetit, ac electis obsidibus, acceptis nauibus, atq; annona, mare transit, Lyaoniã intrat. Erat tunc regulus quidam Sarracenorum, qui Iconio urbi ab idolo per Prometheum & Mineruam Iouis iussu fabricato, nomen habente, & eo in loco sita, præerat, aduētū eius territus, nec exercitui iter, nec rerum esculentarum aut poculentarum aliquid exhibere uoluit, etiãsi priusquam Fredericus Bosphorum trañfecisset, abundè omnia pollicitus fuerat. Congregatoq; exercitu, accitis undiq; auxiliarijs copijs, uelitationibus Cæsare laceſſebat. Iratus Imperator, aciebus ordinatis, hostem aggreditur, qui statim in fugã conuersus, Iconium in urbem se recipit. insequendi finem nostri non faciunt, donec in clusum castris metatis obsident atq; oppugnant. Barbarus cum urbem circumuallatam, ac immunitam, nec annona instructam cerneret, ex tempore consiliū capiens, scœdus cum Imperatore inire uelle simulans, cum ad confirmandam fidem euocaretur, fugam iniit. Imperator depopulata regione, urbem militi diripiendam concessit, direptam incendit & diruit, iniuriarum memor, quas olim Conradus patruus, à ciuibus et Soldano acceperat. In Ciliciam deinde tendit, quum nunciatur, Sarracenorum ingentem numerum Tauri montis fauces infedisſe, ac transitum illi omnino negaturos. Instructis igitur aciebus, præmittit, qui hostem aggrediantur, ac primo factò impetu pedetentim se ad suos recipiant, cumq; in patentes campos se receperint, fugam simulent. quo factò, ex insidijs latè sequentem hostem, omni ex parte aggreditur, stragem Sarracenis intulit incredibilem. Ad Philomeliū deinde urbem peruenit, quam omni genere telorum, uiris & commeatu instruxerat Soldanus, & munitissimam reddiderat. Ciues cum de deditione nuncios mitteret Imperator, iure gentium uiolato, necatis Legatis, impetu factò magno, per portas nostris occurrūt: at magna clade repullos, in urbem receptos oppugnat Imperator, nec Cæsaris clementiam implorantes, exaudire uoluit, ac obstinato animo, cum miles murum inisset, effractis & perterebratis portis, equitatu immisso, omnem ætatem, sexum omnem dilaniare iubet & conculcare, direptam deinde urbem in cineres redigi. Armeniam deinde ingressus minorem, Melitenem expugnat, ac inita cum Sarracenis, qui in subsidium urbis uenerant, pugna, interemit hominum plusquàm ducenta milia hominum. adita omnia in potestatem compulit. Tantus Frederici successus, ac uirtus inuicta Principis, regulos omnes cōciuit confines, qui missis ingentibus donis, amicitiam & scœdus cum ipso cōtrahunt, ac in uerba eius iurant. In Comagenam per Amanum profectus, Salahadini filium Saphadinum, ingenti exercitu obuium habuit. Cum quo congressus, dum suos hostes insequitur, atque cedentibus instat, præaltum flumen, Sarum scilicet (quem nunc Selephum, alij Fartarum, Ferrum aliqui, nonnulli Saram dicunt) inexplorato uado, pugnam ciendo transmittere conatur, equo offendente, iam grauis ætate, lapsus est. Equo autem natatu, ad citimam ripam reuerso, iam aquis fermè suffocatum Imperatorem stapedi inhaerentem, fractum, armorum onere oppressum, ita affecit, ut inter manus suorum

suorum sublatus, postquam paululum respirasset, oculis in coelum intentis, hæc uerba uix sit effatus. O per omnia laudandus Deus, qui ut per aquam in hunc mundum natum peccatorem regenerauit, eundem per aquam sceleribus purgatum, ad æternam uitam recipere dignatur. Accipe Iesu Christe spiritum meum. His dictis referunt, quod paulo post expirauit: totius quidem Reipub. Christianæ & periculo ingenti, & luctu piorum maximo, homo quidem inuictissimus, & in recuperandis Imperio Romano terris amissis, singularis animi & uirtutis. Iam enim Salahadinus, expugnatis tribus urbibus munitissimis, ac tertio de exercitibus innumerabilis multitudinis, ad uenientem uictorem, cuius uel fortunam, uel in re militari experientiam atque dexteritatem, Salahadinus frater apud Germanum in immensum extulerat, ita suspectam habere coepit hostis solertissimus, ut nec prius, nec post, suo unquam exterminio magis extimuerit: imò relicta Syria, iam de Aegypto sollicitus, ad Cayrum se conferre cogitaret. loca omnia per quæ Imperator transiturus erat, diripere & excindere iussit, Prouincias flamma depopulari, Babilium, Berythum, Sidonem, Laodiceam muris nudari. Perijt autem Fredericus ætatis suæ anno septuagesimo, Imperij trigesimo octauo, à natiuitate Christi 1190. quarto Idus Iunij.

Exercitus Imperatoris à morte ipsius quid egerit.

Capit VII.

DE capto Antiochiæ præsidio, & prodito per Patriarcham, fecimus prius mentionem, haud ignari, nec temporibus, nec rationi id conuenire. cæterum scriptorum dissonantia ductus, id tamen, quod apud plures pro uero affirmatur præterire nolui, certissimum enim mihi erat, quod iam scripturus sum, obuium fore, quo uel quorundam redarguerem negligentiam, aut reprehenderem æmulationem. quale nam id sit, Lector depræhendet. Fredericus Filius, parente iam mortuo, ab exercitu, Duce iam destituto, Imperator dictus, Reipublicæ curam, quam priuatam sollicitudinem, potiore habendam ratus, funus parētis à corruptione medicamentis custodire iubet, iusta persoluturus, cum ad id pacatis rebus offerretur occasio. Ordinibus conuocatis, in medium adferre poscit, quid cuique uideatur optimum, tandem in id omnes consensere, ut nuncijs missis, Guidonem regem de rerum statu certiore reddant, uicissim explorent, quo loco res apud eundem sint constitutæ. Præcipit deinde, Guidoni nuncient: stare in animo, si sub muris rex, cum suo exercitu ad aliquod tempus persistere possit (reges enim breui et certo adfuturos) uel Samosatum, Tarsum, aut Alapiam ipsam, cum copijs suis petere: sibi enim facile esse, exercitu integro, & uictorij ferociore, quæ hostis Reipub. Christianæ ademerat, recuperare, aut Salahadini uires distrahere, adeo ut oppidanis desertis, cumque ipso congredi, aut ad direptionem et populationem Cilicij, Mesopotamiæ, ipsiusque Syriæ, conuiere cogat. Hæc quidem apud se magni momenti uideri, sed ne ambitiosius aliquid agere uideat, cum res Christi omnium sit, procerum consiliū uniuerforū adhibere uelle. Legationis huius Principes fuere uiri, & lingua & manu promptissimi, Fredericus de Bergen, Conradus de Dambach. qui cum in castra regis peruenissent, dicere iussi, ex ordine omnium pandunt sententiam. Responsum est, Si Rempublicā saluam uellet Fredericus, nō in aliena uirtute, uel in nequitia quam

quam tamdiu regum expectato aduentu, spem cum collocaturum. Caput petendum illi, cui persuasum sit, primo ictu hostem interempturum. Laborare exercitum fame, uexari oppidanorum insultu, diutina frigoris & æstus intemperie iam in annum ferme tertium quassari, nescire tamen, an obsessorum, quæ obsidentium conditio prior sit. Proinde properet, hostem non abesse, imò adesse eum, quo deuicto, Respub. uerè libera atque salua esse possit: quo uno cadente, Sarracenorum imperium in præceps ruiturum, non ambiget. Vix castris egressi Frederici Legati erant, cum audita morte Imperatoris, Sarraceni exercitum orbatum parere, duce & patrono, luctui, gemitibusque uacantem irruunt. At illorum aduentu, per hinnitus equorum & armorum strepitum prodito, Princeps subita re percussus, quæ tam in præcipiti re potuit, procurat. Oritur dimicatio primò circa tentoria Austriacorum, quæ fortè prima apparebant. hi cum fortiter resisterent, hostes instarent pertinacius, pugnam protraxere, donec collecta in unum & densata Sueuorum, Saxonum et Francorum Orientalium manus ualida, robur equidem castrorum, ad propulsandam iniuriam accurreret. tunc mars anceps apparuit. Tandem antesignani hostium aliquot cæsi, terrorem hosti incussere. sustinebant igitur pudore magis quam uiribus ordines aliquantulum, sed ubi fortunam suorum ubique inclinare uident, sparsi passim per agros fugam ineunt. Hostem nostri segnius insequuti. Impediebat namque lassitudo & incertor omnium animos, carpebatur tamè postremum signum, in multis locis. capiebantur pluri, supererat diei parum. Igitur signo dato, ad castra reuersum est, cum clade ingenti Barbarus repulsus esset. qui quando armis rem facere posse desperaret, ferro, igneque per omnem prouinciã immisso, absumptis casis, segetibus, arboribus, abactis armentis, pecoribusque, omnibus solo æquatis, ea saltem uictoriæ uestigia relinquenda censebat, ac omnem annonam Christianis auferendam. Oritur exinde fames ac rerum omnium penuria maxima, quam cum per tertiam iam hebdomadam pertulerant nostri, adsunt cum Legatis, Balduinus Petre Arabiæ regulus, & Galanus Pictauiensis miles, qui decreto procerum ac scitu exercitus totius, Fredericum properare iubent, & totis uiribus id unum eniti, ut quam citissime nostris apud Acconem coniungatur: comperto uerò, inopia, uiribus exhaustum exercitum, nullo modo, nisi refectum, per tam longinquum iter ducere posse, ad refocillandum legiones Antiochiam diuerterunt. Vidisses tunc commotam effusamque omnem urbem Frederico accurrere, ciues omnes cuiusque conditionis aut sexus, festinos & alacres, in foro, in omnibus denique locis, de aduentu Sueui uoces & iubilationes mittere, & gratulationes. affatim de omnibus & uniuersis prouisum, domus, uictus, imò deliciæ & luxus abundanter. Miles ociosus inde per urbem et uicos discurrere, ingurgitare se & inebriare incipit. Ciues penu omne profundere, ut tot laboribus fractum, bellis inuictum militem reficiat. Quinque iam & decem dies ocio dati, cum Princeps, re non ultra cunctationem recipiente, in animo sibi esse, qui ad Ptolemaidem nostris incumberebat, hostem aggredi pronunciat. Frena nonnulli, ephippia quidam, omnes arma, tela, reficere curant, cum cæliacus morbus grassare occipit. cadunt hinc inde indies per multi, iurares capiti, nullum membrum superuicturum. Princeps hac peste

ac aëris intemperie, cum suos paulatim imminui uideret, mœstus equidem, tamen fronte hilari procumbentes in domicilijs & diuerforijs adibat, nunc spem uitæ, nunc salutis æternæ fiduciam illis ingerens: postremò aërē mutaturus, urbē deserit, ac primis castris, cū reliquijs ad triginta fermè millia passuū secedens, castrametatus est, cum nunciū recipit, Dodequinum quē Saladinus copijs, ex Aegypto accitis præfecerat, magnis itineribus aduentaret. Fredericus unitis ordinibus, & ex sententia milite confecto (septena solummodo hominum millia, ex tanto numero superfuisset comperio, quorū equites septingenti tantum, reliqua peditum multitudo) explicatis Aquilis, parentis funere in media acie collocato, hosti obuiam progreditur. Vbi in conspectum uenit Barbarus, moderatiore gradu paulatim prope hostem nostri irrepunt. Dodequini prior, clamore & impetu orditur pugna (uiginti Turcarum millia, sub signis Dodequini eo tempore pugnasse ferunt) sit prælium utrinque maximum, cadunt non rari, fluctuat Mars, uictoria modo huc, modo illuc flectitur: nam nostri uirtute, Barbari numero præualebant. Iam pedes nostri prima acie pulsi, in secunda laborabant, cum Fredericus equitū facto cuneo, paternæ uirtutis memor, in aduersam hostium aciem irrumpit, tanto quidem impetu, ut percussus hostis loco moueretur. Vt semel motam aciem sensere, Lupoldus Austriæ dux, ac Albertus Hapsburgensis, pulsis terrorem addunt, peditem inferunt, qui equos confossos ad terram deiciat. Hostis igitur, ubi aciem quæ primò uim intulerat, retrocedentem inspexit, in secundam eam recipit, sed densatam cum à tergo à fronte, ex omni latere cedere uidet, nec se expedire posse, præ loci angustia, pauidus in fugam conuertit. At nostri strage hominū ingenti locū in quo steterāt, ubique repleuerūt, ut propè difficilior esset, fugientē hostē insequi quàm confertissimū hostē antea fuerat disijci. itaque qui qui primi fuerunt per cadauera, & tabe, qua quisque poterat hostē sequentes, signa & ordines confundunt, fusos trucidant, donec ubique sparsi, ne paucitate nostrorum conspecta, hostis animos resumeret, redire in ordines nostri sunt coacti. Cæsa sunt hostium eo die supra quatuor millia, capti fermè mille, cum signis militaribus 15. uictores ad quinquaginta occubuerunt. Fredericus ea die in pugna ipsa, & ante initum prælium, etiā Dodequini confessione, omnium in re militaris candidatorum calculo, laudem illam adeptus est, quam optimo Imperatori, & fortissimo ac strenuo militi peculiarem perhibent. Victor deinde Fredericus Tyrum petit, quò cum peruenisset, tæbe & ferro consumpto suo exercitu, parētis corpus, quod Hierosolymis sepelire decreuerat, Tyri in cathedrali ecclesia sepeliuit, cuius exequiæ & feriæ more maiorū, ingenti pōpa, luctuque omniū et dolore maximo, patrio ritu deductæ sunt. Laudauit defunctū Tyrius Archiepiscopus. Mittit deinde Fredericus Legatos ad Guidonem, obsessos ab hoste omnes adiutoria claustra & itinera, ferro referenda & aperienda: at ne temerè aliquid aggrediatur, nec hoc illis occultū esse uelle. rogare quoque, ut parati ad sinistros casus, illi adesse uelint. Ad hoc consilium initum, iuuenem, qui tot experimentis, uirtutis & prudentiæ suæ periculum fecisset, fortunæ & belli aleæ nō obiectandū amplius, sed ut quod fieri possit celerrimè atque tutissimè, in castra deducatur,

catur, curandū. Magnum & opportunū eius usum fore, cum irreparabile da-
 mnū, si quid illi accideret sinistri, existimarent omnes. Diu iam consultatū,
 tandē decernitur Monteferratensem iuueni in occursum mittendum. quod
 cum per terrā fieri non posset, decreta classis, ut equitem ac peditem, mani-
 bus impositum, adueheret. Cal. igitur Septembris, in portu Simeonis, o-
 mnibus satis instructis ac præparatis, cibaria menstrua, aquaꝫ hominibus
 & iumentis in naues conuecta, frumenti quantū ex agro hostili residuum, in-
 uenire & acquirere poterant, ex castris hostium deuictorum cōportarunt: id
 omne in naues impositum, scaphis ipsi triremes ordine, & sine tumultu con-
 scendunt. Vbi uela data uentis, militibus indixit, ut silentium quieti, sine cer-
 tamine, nautis ad ministeria exequenda bene obedientes præstarent. Sic tan-
 dem Fredericus uictor, regijs castris illatus est, ab omnibus magno gaudio
 susceptus. At Monteferratenensis longē aliū castrorū aspectū tunc inuenit, q̃ re-
 liquerit. Turcæ enim per portam Septentrionalem eruperant, in milites Ho-
 spitalarios. qui primi erant, impetum faciunt, aggerem iam secundo conscen-
 dentes, multis in locis in castra ignē conijciebant. Deformatis sic castris, iam
 iam ui perirumpere, & nostros expellere uidebantur, cum equites nostri per
 aliam castrorum portā egressi, à lateribus hostem aggrediuntur, perruptaꝫ
 eius acie, posteriores ad urbē usq; fugant, pugnautes ad uallum etiā à tergo
 sagittis & gladjs uulnerant redeundo. Qui uerò in castris pugnabant, uiden-
 tes partē hostium in urbem repulsam, eam quæ castra oppugnasset, rariore,
 & uiribus deficere, resumptis animis, confertim in hostē feruntur, ac præci-
 pitem adigunt extra uallē, in fossam; qui cum ad suos redire conaretur, ex-
 ceptus ab equitibus, telis cōficiebatur. Pauci igitur eorū quos ardor pugnan-
 di in castra euexerat, euaserunt. trucidati ferme quingenti, capti triginta. no-
 stris maiore terrore quā damno res stetit. Nec in mari res pacatior. nā onē
 raria quædam nauis cōmeātu plenā, ex Aegypto aduentans, nostris nequic-
 quam oppugnantibus ac cadentibus multis, in portū se receperat. triremes
 autem tres, telis onustas, urbem intrare uolentes, classe quæ ad manum erat,
 magno nostrorum damno summersæ interim. Ad turrim Muscarum præ-
 terea nostri, machinam ingētem, tolemonibus, arietibusq; instructam, ac na-
 ui impositā, mœnjs admouerāt. Perfringebantur supernē omnia, mangoni-
 bus ac petrarjs cōtereabantur, tum publica tum priuata edificia, tantū non ca-
 pta urbs, cum igne Græco iniecto, Turcæ & nauem & machinā destruunt
 ac in cinerē redigunt, unā cum ariete, quē Vefontinus præsul prope mœnia
 adduxerat, murorū fundamenta cōuellens. Hanc cladem cū Fridericus con-
 spexisset, Ecquid Conrade (infir) inulta hæc relinquant? Consilio statim ha-
 bito, corona urbem circundandam decernunt. Stationes designatæ. Pisanis
 & Templarijs maritimā concessa, rex cum suis ijs additus. Pons Beli flumi-
 nis ac loca omnia, quæ eundem ac Præsulis aulā interiacent, Sueuo commen-
 datur. Veneti, Genuenses, Hospitalarij, quæ à Germanorum statione usque
 ad Raymundi ædes erāt, reliqua occupant. Phrisijs, Flandris, & Hollandis,
 ex altera parte, quæ ad mare uergebant, tradita, ad castrorum custodiam re-
 lictis ex omni natione selectis & optimis. Iam miles scalas muris iniecerat, iā
 ad summam per mille uulnera contendebat, cum Salahadinus castra irrum-

pit, replentur tumultu subito omnia. Stationarij primum hostis impetum satis audacter excipiunt, sed ubi pluribus amissis, impares se uiribus hostis uident, pedem referre incipiunt: pulsi igitur loco, Turcæ tentoria aliquot diripiunt, signa auferunt, inijciunt ignem, cæsis ex nostris centum & amplius. Fredericus anxius animo, cum oppugnationem parum procedere, in castris laborare suos uideret, acies reuocat oppugnantes: ad castra proficiscitur. Sed priusquā fermē hi mouissent, Sarracenus suspectis tot hominum uiribus, imparem se ratus, conuersis signis, fuga sibi & suis consulit. Cæterum ardore illo dimicandi Salahadinus sui oblitus, inter confertissimos hostes præterlatus, fermē oppressus est, ac ægrē se subduxit, cum à nostris insequeretur. qui cum longius processissent, ab hoste in insidijs locato, intercepti sunt reuertentes, cum Claromontano Rodulpho, equites triginta, qui prædam optimā uenati, ipsi præda facti sunt. Pridie Idus Octob. hæc acta referunt quidam. Excursionibus deinde frequentes factæ à nostris, & prædæ comparandæ gratia sæpius pugnatum. Sueuo, Blesensiq; Theobaldo castrorum cura commissa, sæpius cum erupentibus Turcis pugnandum fuit. Noui semper procures militiam sacram professi, cōfluebant, at auctis numero nostris, fames augebatur, æmulatio deinde regis & Monteferratenensis accessit, quæ rem omnem impediabant. sæpius enim parte una fortiter faciente, ociabatur altera, ne in præmium uirtutis alteri cedere cogeretur. Oritur Bulimia, quæ inter alios Fredericum absūmit, cuius quidem interitus, tanti momenti fuit, ut ad regiū aduentum usq; postea nostri castris exire haud ausi sint, etiam si pridie Cal. Ianuarij omnium in conspectu naues, annona & com meatibus onustæ septem portum intrarent, nostros conuicijs laceffentes, & ad pugnam inuitantes. Fatentur etiam illius temporis autores, qui rebus gestis ipsi interfuere, Germanorum uirtutem, inceniorū coronā sæpius conscendisse, Turcis ad nomen Germanorum expauescentibus, nec non urbem primo ipsorum accessu, nisi aliorum negligentia obstitisset, fermē captam. Nam occupata turre quadam, cum Austrius in repugnantem hostem sæuiret atrocius, suorum cæsis permultis, in mare se præcipitem dare coactus est, totus suffusus sanguine, cingulo tenus duntaxat, quod album corpus intersecabat, à cruore immunis, ad suos se recepit. Vnde ex euentu Fredericus totius exercitus suffragio, noua illi insignia, rubro & albo coloribus interstincta, concessit.

De Regum Philippi Francorum, & Richardi Anglorum expeditione.

Caput VIII.

Annus præterierat iam secundus, cū Philippus & Henricus sacram militiam professi, ad paranda necessaria diuerterant, cū nescio quis malus demon, Christianis rebus inuidens, pacē inter reges uiolauit. Perfidia eius notam scriptores Galli in Anglū contorquent, e contra Angli eam culpā attribunt Franco. Verū quicumq; id fœdus uiolarit, apertissimum est per biennium integrū, profectiōē in Barbaros bellis intestinis, magno Reip. Christianæ & periculo & dedecore dilatā. Anno igit salūtis 1190. mortuo Henrico, inter Richardū & Philippū fœdus initur, bello amissa, pace Anglo restituitur, Francū cōiunxit illi affinitas cōtracta. Audito etiā Fredericum Imperatorem Bosphorū traiecisse, ac Syriæ illum imminere, æmulatione incensi, cōmunicato cōsilio, classe parata, ambo ad iter in Syriā faciendū se accingūt.

Nonis

Nonis Ianuarij Imperator expeditionem inierat, circiter Calendas Iulij Philippus iter parat: filium bimulum Ludouicum, regniq; procuracionem fidei matris Adelæ committit, tutore adhibito, Guilhelmo auunculo, Remensi antistite, testamētoq; solenni cauet, ne quis principū per id temporis quod abesset, totum, exactionem ullam à subditis extorqueret. Si uero sinistri illi aliquid accideret, aut si occumberet, ærario regio in tres partes diuiso, pro re parandis phanis unam, alteram in militum sacrorum stipendium, tertiam in adiuuandis egentibus profunderent. Thesauris autem, pro custodiendo & nutriendo regio puero, uterentur. Susceptis deinde in Dionysij Phano, sacre peregrinationis insignibus, baculo scilicet & perā, terrestri itinere, Genuam peruenit, classem eo loci instruit, octuaginta omnis generis nauium. dum uentum expectat, uno eodemq; die quinquies fulmen cœlo decidit. Ingressus mare, aliquandiu prosperè cursum tenuit, cum iam autem ipsam Siciliam in conspectu haberet, tempestate uehementi exorta, naues disiectę sunt, alię fractę, alię fluctibus submersę, alię armamentis laceratę & nudatę. Virorum equorumq; multi naufragio periire, machinarum tormentorūq; iactura facta, quę omnia, ad reliquam classem onere leuandam appa-
 ta erant. Salo iactatus miserè tandem Messanam peruenit, à Tancredo Rogerij notho honorificè susceptus. Dum igitur Philippus quassatam classem reficit, supplementum ex Francia expectat, ecce adest & Richardus, qui cum ad Dunstablum uicum, sereno cœlo, mediō die, in aëre crucē, & in ea homi-
 nis pendentis imaginem uidisset, ostentum rei bene gerendę putans, Cal-
 Augusti, quindecim triremium, & aliarum nauium multarum classe compa-
 rata, Roberto Sabeollo, Ranulpho Fulgerio, Henrico Badulpho, strenuis
 Ducibus & classis præfectis, in negocijs dat cibaria, ad minimum in sexaginta dies portandi. Si quid illi humanitus accideret in tam longo itinere, ne hæ-
 rede careret, Artharum nepotem successorem designauit. Classe deinde ad
 Sequanę ostium traducta, ipse cum electa parte militum, robore & uirtute
 florentium, terrestri itinere Massiliam contendit, ibidem nauem consensu-
 rus. dum aduentum classis ibidem opperitur, commeatum & cætera nauiga-
 tioni necessaria, magno studio comparat, à Sarracenorum piratis, Hispaniæ
 oram infestantibus, nauigia interim multis afficiuntur incommodis. Tante
 morę impatiens rex Richardus, classem impeditam & obrutam arbitrans,
 cōductis ubiq; nauigijs, in Siciliam ire perrexit. Messanam urbem, quò pau-
 lo antè Francus peruenerat, attigit magno apparatu. & is à Tancredo acce-
 ptus, paulo pōst, ob suspiciōē affectati regni, & militum suorum licentiā,
 urbe ejicitur. Nihil profuit simulata deinde reconciliatio, Frāciq; intercessio.
 Richardus urbem expugnat atq; capit, rapina, cēdibus omnia repleta. Exor-
 ta deinde lis inter Francos & Anglos, ob repudiatam Adelam Philippi so-
 rorem, quo Francus se ignominia affectum putabat, Anglus auaritię &
 uiolati hospitij calumniā à Franco se insimulatum, ægrè ferebat. res ad tumultum peruenit, cædesq; ingens fuisset ædita, nisi uterq; Princeps tumultū op-
 pressisset. Fuit hæc altercatio impedimentū, quo minus rebus communibus
 in tēpore subueniret, quo multo pulcherrima uictoria nostris Ducibus post
 modum ex manibus excuteretur, dissimulauit uterq; iniuriam, sed lōgo alie-

no tēpore, odiū in medium erumpit. quarū cōtentionum coniectura motus Ioachim Abbas, parū in bello sacro reges profecturos, dixit. quod deinde à uulgo uaticinij loco exceptū est. Sic tota hyems altercationibus inter reges et hospitem protracta, qui multa pecunia ab amicis mutuo sumpta, reddita Ioannæ reginæ dote, quæ soror regis Richardi atq; Guilhelmi defuncti, Siculi uidua erat relicta, pacem ære redemit, ac Arthuro Britanniae Duci filiam in matrimonium pollicetur. Dum igitur reges in insula hybernabāt, cœlum indies ingenti tonitru horrendum sonabat, assiduis fulminibus peribant milites, & Insulani permulti, magni mali certissimum nuncium.

De uaria fortuna eorum, qui ad Acconem residebant, reges expectantes.

Caput IX.

Federico Sueuo mortuo iusta apud Tyrū soluunt. nā procerū omnium consensu, paternis illatus est monumētis. Pridie igit Idus Ian. anni 1191. mirū dictū, horrendo fragore cœpit cœlum frigidissimū intonare. decidebāt grandines densissime, micabat firmamentū cœli, ignibus crebris, inde imber uento permixtus, secutus fragor cadentiū fulminū, uis magna aquarū ex aëre se profundit, uentibusq; omnia proscindente terra ipsa, tremoribus horribilibus concutitur, ac muri urbis partē magnā prostermit. sceda tempestas in mari orta, mare effervescebat subsolani flatibus uehementissimis, in molē & aggeres urbis illisit, mutuoq; cōcursu & atroci cōslictatione attritus, procellis grandissimis contriuit, & summersit naues quatuor, triremes duodecim, annona & cōmeatu uario plenas. Virorū quoq; nō paruus numerus in ijs absumptus. Qui in urbe erāt, tanta clade perterriti, ignari quid facerent, cum ira diuina, nullius hominis ui, muros disiectos, classem omnē quæ in anchoris steterat, disiectā & pessundatam uiderent, urbe excedere parati erant, nunq; posse se resistere ijs putantes, pro quibus & cœli machina depugnaret. At nostri nō minus animis turbatis, in castris cōstitērunt, cū oculos imber et incantia fulgura illis perfringerent, degrauati grandine, nec armis nec telis uti posse uidebant, cū nullius principis hortatu, ut urbē iam omnino apertā intrarent, cōmonerent. Hostes cū nostros nihil omnino moliri sentirent, re sumptis uiribus, sedata paulisper tēpestare, disiecta reficere, trabibus, stipitibus, sarmentis, cōgesta terra lapidibusq; locū reparare nitunt. Tentarunt nō nihil reliquæ Germanorū territos inuadere, sed uidentes exercitus uires nō moueri, & ipsi à cœptis desistunt. Accedebat nostrorū ex ignauia, ferocia & fastus ingens obsessis, nec diutius se continere poterant, quin 13. Cal. Feb. in castra irrumperent. Traxerat sociorum suorū casus & longa obsidio Aegyptiorum ad duo milia, ad subsidia præstanda oppidanis, qui cum classe, quā tēpestare obrutā iā diximus, in urbē paulo antè uenerant. hi periculū de uiribus nostrorū facere cupiētes, laudis auidi, summo mane per portas erupūt, iāq; aliquot uallū transierant, ascenderātq; aggerē, pulsas primis stationar ijs, prout præde cupidiora sunt ingenia mortaliū, ad direptionē tentoriorū, tāq; omnino deuicto hoste, se cōuertunt: nō tardatus igit eques noster, priusquā totis copijs tumultū conscenderent, in hostē medijs feruntur partim, plures extrema iā & dispalata Turcarū agmina, à tergo inuadunt. relicta igit pugna, castrisq; pauore cōsternati, fugā arripiūt primi, intercepti nostrorū acie media trucidant. Magno igit ea die didicerunt, cū nostris cōgredi. tāta utiq; clade affecti, se in urbē receperūt, ut per eā obsidionē, nihil amplius in nostros non

nō laceſſiti tentarint. Salahadinus aut̃ ne res quietiores eſſent, cum obſeſſorū vires debilitatas cerneret, ſequenti nocte, quarta ſerē hora noctis in noſtros educit ſigna. unde minimē timebat, ex ea parte in caſtra irrupit. Incerta igitur in caſtris iā omnia, ac maximē trepidatū, alijs hinc, alijs inde diſcursantibus, cæteris ſocios excitantibus, ad arcēdos hoſtiū aggreſſus, ad arma proclamātes. Fit ſtatim Germanorū cōcurſus, qui interuentu ſuo hoſtem diſtinent, donec robur caſtrorū cōueniret. collato tunc pede, gladij gradij, ſcuta ſcutis, cōcrepuere, tandē miles noſter hoſtē pepulit in fugā, atq; à munimentis auertit. Inſequi fugientes nox prohibuit, quū inſidiarum timor eſſet. Barbaris tamen uulneribus ac gemitus plena fuit diſceſſio, nec omnino incruenta. nam ſole orto, Sarracenorū triginta in ſoſſa reperti exanimēs, cū tamē ex duobus, quos noſtri ceperant, cōpertum ſit, nobiliores eos & cælos iumentis aſporraſſe. Hæc tertio iam tentata Barbaris. ubi uerō ſe ſœdē ſemper repulſos uiderunt, inanes conatus agnoſcere incipiunt intra muros, in Salahadini caſtris ignauiter ſe cōtinentes. Hoc multū animi noſtris addebat. Monteferratenſis igitur ex caſtris, Italo milite in naues conuocato, paratis machinis, Muſcarū turrīm oppugnare aggreſſus, quæ quidem turris in medio portus fundata, Pharea dici poteſt, Beelzebub olim phanū celeberrimū. cum uerō ob machinarum molē, ac littus uadoſum propius turrīm accedere nō potuit, igit̃ amotis machinis, ac ad caſtra relatis, re infecta, mare ingreditur iā claſſe Aegyptiaca liberū. Sed quia fame adhuc exercitus laborabat, miſſi frumentatores, qui in conuehēda ad ſuos annona operā darent: ad id muneris deſtinati leſtiſſi, morū hominū mille, additi regionū peritiſſimi. At præmonitus de eorum egreſſu Salahadinus per Polinum quendam, 7. Idus Martij. proinde extemplo, qui in inſidijs locati, redeūtes interciperēt, miſſi ab hoſte, obuioſ noſtros habuerūt. partim igit̃ capti, partim cęſi, reliqui in fugā uerſi, frumentū omne ſimul cū iumentis & equis deſerūt. quę in caſtra hoſtiū delata, & inter milites diſtributa ſunt. Increuit in caſtris rerum inopia interim, ut ab obſceniffimo quoq; cibo nihil abſtinerēt: multi etiā inedia deficiebāt. ſupplicatiōes ergo de cretæ, & eleemoſynæ erogationeſq; in pauperes cōſtitutæ, nihilq; omiſſum ad placandā Dei irā, cū ſtatim rerū omniū abundātia affluerit. Iam em̃ ubi modius farinæ inueniebat̃, precia ei ab aureis nonaginta ad nonagintaſex, frumenti ſexdeni, ordei quadragenī. Furfuris modiū dabatur pro aureis ſeptem, cum ſubitō apparēte Marchione, qui inſulas finitimas adierat, onerarat triremes, & nauigia frumēto & alio cōmeatu expleuerat, tantā caſtris intulit copiā, ut tribus aureis modiis farinæ emptus, mercatorem non inueniret. Qua una re, Conradus omnium ſibi beneuolentiam deuicit & conciliauit, ut ſpreto Guidone, hunc unū Reip. præficiēdum, palām omnes dicerēt:

De Regum ad Ptolemaidem acceſſu.

Caput X.

DVm hæc ad Ptolemaidem uaria fortuna, & noſtrorum pertinaciā admiranda aguntur, ſpes una in regibus, Franco ſcilicet & Anglo. eos omnium uota expectabāt. Igitur uere appetente, rex Francus ex Siciliā in Syriā ſecunda nauigatione delatus, ueluti cælo demiffus, exceptus eſt 5. Eidus April. ab exercitu, qui iā Ptolemaidē aſſidebat, triceſimum tertium meſem. Reſectus uetus miles auxilijs, Imperatoribus auctus, caſtra munimēto firmiore circumuallata, arētius obſeſſi premi cœpti, machinæ tormentaq; delata naui-
f iij uibus

uibus, noua quæq; instituta, omnia ad oppugnationem parata. miles exemplo, uerbo, pollicitis acuebat. Prætorium regium medijs in castris, ex tabulis erectum arcis instar. Cōuenerat inter reges, ne absente alio, alter oppugnationem adoriretur, sic, ut collatis uiribus, Barbaro uires nostrorum augustiores ostenderentur sic, ut in cōmuni causa, cōmunis uictorie fructus foret. Placuit igitur aduentum Richardi expectare. Serius igitur, tamen Messana soluit Anglus, cōpositis cum Tancredo rebus, ac una cum Ioanna sorore, quæ Berengaria puellam, filiam regis Nauarræ sponsam ducebat, nauem ingressus, in altum uix delatus, grauē incidit tempestatem, quā non nebulæ, non æquoris fremitus, non minæ aliquot coelestes præcessere, sed subito nihil tale timentes, penè obruit. Discerpuntur uela, rudentes ē manibus remigū executiuntur. naufragiū triremes duæ, nauis una fecerunt, disiectæ laboriosissima cura receptæ, concussæ tamen & quassatæ. Vi maris superata, in insulam Cyprum tandem perferuntur. Colluctatus diu mari, ab Insulanis portu prohibetur. Indignitate tantæ rei motus Rex, ui facta, uirtute terrā obtinet, eamq; late populatus, urbes & oppida, incredibili quodā successu, celeri uictoria, cū insula tota in potestate redegit, insuleq; tyrannū, qui ne Græco suo Augusto, nisi malo coactus paruierat, bello cepit. Captam magno suorum præsidio firmauit, captiuis multis apud se retentis, & pecunia ingenti acquisita. Sponsam deinde factis nuptijs, sibi matrimonio iunxit. Hinc postea profectus, in Syriam iter tendit. Cum igitur Franci regis accessum, ualidiores cerneret res Christianas Salahadinus, obsidionē quoq; haud facile solui posse, statuit suis omnino mare aperire, addiditq; uiribus dolū. Onerariam ex Aegypto adduci iubet, quæ cōmeatus, tela, atq; omnis generis arma cōportabat: erant in ea, ut postea innotuit, præter frumenti uim magnā, ducenti quinquaginta scorpiones: uascula plurima, igne Græco plena, etiā caueolæ serpentibus uenenatis. refertæ. Dromonem uocabant Barbari hanc molem, quæ sorte fortuna Anglo aduenienti occurrir: ea ubi primum in conspectu fuit, ac iam uenena, ut in nostros conijceret, expediret, priusq; Barbari, qui in ea erant, arte ulla uti possent, ante portum, cetera classe fusa & fugata, à nostris studio demersa fuit. Descensione postea facta, castris se coniunxit Richardus. Amplissimè à Franco, et benignissimè susceptus, cum multa Anglo offerret, Philippi Flandrensis machinas poscit (is enim per hos dies humanis exemptus erat) concessa omnia, tunc uniuersis uiribus Latini urbem oppugnare ceperunt.

Ptolemais oppugnata & capta.

Caput. XI.

Salahadinus cum iam suos conatus irritos omnes uideret, opem amplius ferre suis haud est ausus. Apparatis igitur tormentis, & super rotarū uehicula impositis, turres promouebantur, cōcutiebantur iā arietibus latera moenium, cōuellebant ima summaq; nō in priuato, non in publico cuiq; cōsistere tutè licebat. Singula enim fermè tentoria, singulos apparatus æmulatione quadam depromebant, dum quisque tacita contentione muralem coronam ambit. Expositis deinde ordinibus, ac in coronæ modum urbe circumdata, ad oppugnationem murorum tam publico tam priuato studio accurritur. Oppidanus, fidei & honesti memor, desperatis externis auxilijs, pertinaciam maiorem ostentat, & licet deformata, & in partibus diruta moenia aspectu

aspectu ipso dolorem & pauorem incuterent, solabantur tamen se inuicem
 Characux quidam, & Sunathosius satrapæ, qui inter eos erant urbis Præfe-
 cti, dexterarum suorum & pectora demulcentes. Hæc sunt, dicebāt, infracta pro-
 pugnacula urbis, hic murus aheneus, hi immoti lapides, hoc firmissimum ce-
 menti genus, fortium scilicet uirorum animi inuicti. in ministeria sua quisq;
 delapsus, certius teli genus, in succedentes projicere occipiunt. Recentibus re-
 centes submituntur à nostris, & in urbe per uices mutatus miles, integer de-
 fatigato succedit. Euaserat in muros Florentinus quidam, cui Barbarus oc-
 currit, signum altera manu deferens coloris sanguinei, altera acinace corre-
 pto, ictum accurrenti intentabat. Quo Florentinus parmula excepto, pun-
 ctum Barbarum transfigit atq; prosternit, arreptoq; signo, in ipsam urbem
 peruadit, obuios omnes prosternens. Oppidani qui atrocitatem rei con-
 spexerant, quamdiu cuneo suorum comitum procedit, aufugiunt omnes. quū
 uerò Itali sentirent, ob Anglorum peruicaciam, à Gallis oppugnationem ra-
 rescere, in se suosq; hostium uim omnium conuertere, pedem referre paulatim
 incipiunt. Pugnando demum cum socios decem amisisset, intus turrim occu-
 pat, quam fortiter ad noctem usq; defendit. Barbari fessi, custodibus circun-
 datam obsident, ille noctu per funes delapsus, cum ingenti omnium gaudio,
 ad castra rediit incolumis. Insignis quoq; huius facinoris memoriam poste-
 ris relinquens, in patriam reuersus, signum Barbari in Phano D. Ioannis Ba-
 ptistæ sacrum fecit. Eluxit etiam ea die Genuensium uirtus, quod tot in ur-
 be Tyri priuilegia, ipsis concessa ab Henrico Cāpano, testantur. Cecidere ea
 die uiri permulti, ac inter eos regi Philippo charissimus, Theobaldus equi-
 tum magister, Blesensium Comes. Vulnerati plures, igne Græco, oleo ser-
 uenti, pice incensa, arena ignita ustulati plurimi. Reducto igitur in castra
 milite, corporibus resectis, faucibusq; curatis, Philippus accitis peritiorib. qui-
 busdam, maximo habito consilio, laboriosissimum opus, cuniculus inchoa-
 tur. Partito numero artificum in horas & manipulos, sub terraneo itinere ad
 turrim urbis, quam Maledictam uocant, uentum est, qua suffossa, & susten-
 taculis ligneis, ac pro proportionem molis, maximis suffulta, adiecta in-
 super materia, quæ ignem subito concipiat, ad regem redierunt. Ciues quo-
 que, quibus hostem non ociari persuasissimum erat, ea nocte, intus cuncta
 exactissima ratione procurant. Aurora apparente, miles corpus curare ius-
 sus, ac signum expectare. Stationes Ducibus assignatæ expeditissimi conuo-
 lant omnes, copia pugnandi petita. Dato itaque signo, uno omnes impetu,
 moenibus succedebant. Obuenerat sorte Austrio Lupoldo turris quæ-
 dam, quam ad oppugnandam cum interstitio suo susceperat, Phano sancti
 Dimini contigua, ultima omnium, & ea parte qua ad mare uergebat, regijs
 copijs, Anglis scilicet & Francis obiecta, adeo, ut dissita tantū ab alijs, quæ in
 alio latere urbis agerent, nec uidere nec audire potuerit. Dū igitur omnibus
 in locis intra & extra muros pugnatur strenue, ignis iniectus, sustentacula tur-
 ris subfossæ iam cōcremarat, cum ecce subito ingenti ruina, fragore horren-
 do, moles in terram cadit. Oppidani casu territi & obstupefacti, iam de de-
 ditione mentionem admittunt. Offeruntur statim, ut in tumultu fieri solet,
 conditiones. Vrbe dedita, redderēt sacrosanctā crucē. Ducenta millia Byzan-
 tiorum

tiorum aureorum soluerent. Captiui omnes, qui etiam apud Salahadinum Christiani tenerentur in uinculis, liberati, ad suos redirēt. Barbaris aliud nihil promissum, quā ut salui & oppidani & præsidium, cum uestimentis intacta perducerentur. Nec fuit conditio quæ uel populates Christianos, uel spondentes Barbaros, magis fatigauerit, quā de restituenda cruce dominica recipiendaque. Attamen his legibus hoc ex latere, portæ urbis aperiuntur. In alio latere nulla huius rei notitia, cunctantibus cæteris, omnium primus, Lupoldus Austrius in muros euadit, telis expositus undique stabat. Scutum uiri ita perfractum, ferro ita attritum erat, ut uix forma maneret. omnium tela solus excipiebat. Festinabant Germani Ducem sequi, quū pondere accelerantium scalæ diffringuntur, ipse uero omnium horum inscius, in urbem hostium plenam præcipiti saltu desiluit, ac fortuna comite, uim omnem aduersariorum qui pro aris, pro focis decertabant, solus sustinuit, donec nouis allatis, & in muros coniectis scalis, necessarij sui, conscensis mœnibus, hoste deturbato, per media tela ad Ducem feruntur. Interim de deditioe rumor exoritur. Barbari depositis armis fidem implorare, manus porrigere incipiunt. Cognitare Lupoldus, turrim quā ceperat, intrat, ac Austriacæ domus signis erectis, quidnam agat, intentus expectat: cum statim Anglus Richardus adest, ac ilico in terram excussis Lupoldi signis, sua subiecit. Tantam ignominiam miles Germanus cedere nescius, ægre ferre, uim fieri Imperatori suo exclamant. iracundia & audacia impulsus, arma corripuit, iam iam Anglos inuasuri, cum Lupoldus, iniuriā pro tempore dissimulandam ratus, ferocietatem militem, blanditis minisque compescit. Magno hoc facinus Richardo stetit: sed ad rem redeo. Recepta per hunc modum Ptolemaide, annona uiritim & æquā lance distributa, regis Guidonis insignia erecta, captiuorum cura Franco & Anglo omnis commissa, utrique dimidia pars deducendorum Barbarorum attributa. Cum autem promissa repeterentur, crux nostros maxime sollicitos habuit, sed ea cum à Barbaris quereretur, nusquam comparuit, nusquam inuenta. Richardus hoc fraude factum interpretatus, qui Barbarorum, ut ad Soldanum suum reducerentur ei obuenerant, productos in medium, præter nobilissimum & ditissimum quenquam, omnes interemit. Ad septem milia fuisse feruntur, quod illi quidem uitio datum, quod eos non seruasset ad Christianorum captiuorum commutationem. Deglutierant Barbari nonnulli aurum, ne scrutati per milites, uaticum amitteret. qua arte detecta, interemptorum uiscera aperta rimantur, recrementa perquiruntur. quibus autem obscena displicebant, auidia ingenium excitauit, ut exustis corporibus, cineres euoluerent, aurum sequestrantes. Alij obstinato odio impiorum, cruorem auidè hauriebant, ac excoriatis Barbaris, pellibus utebantur. Hi in usum solearum, alij cordas arcibus ex ipsis inflectebant. Francus prudentiori usus consilio, quos in potestate habebat, asseruari iussit, ut Christianos permutatione eorum liberaret. Characux illi quoque forte obuenerat captiuus, uir formæ despicatissimæ, consilij sanctissimi. Quo consulto rex didicit, nisi Aegypti Imperio euerso, urbem & Prouinciā Hierosolymitanam, sub Imperio Christianorum nunquam permansturam, ad euertendam Aegyptum, Damiatæ possessionem necessariam esse. Pietate Conradi Marchionis hoc tempore

tempore etiam pater Bonifacius Montisferratēsis liberatus. Capitur urbs tertio obsidionis anno, quarto Idus Iulij, anno 1191. cum peste tantū apud nostros intra paucos dies, plus quā quinquaginta Pontifices, Comitēsq; perire. inter quos præcipui nominis Rauennas, Faueniūnus, Vesontinus, & Balduinus Cantuariensis, ac præter dictos, Turingiæ Lantgravius in reditu, tempestate maris submersus est.

Discordia atque æmulatio inter reges oritur.

Caput XII.

Geminum illud odium Francorum & Anglorum, innataq; inimicitia, Conradi & Guidonis æmulatio, omnem dissimulationem auferre, suatūq; sceclis soluere fecit, statim à capta urbe. tum enim de regio nomine res agi cœpta, cumq; uterq; suas partes habet, ius suū defendit strenuē Francus simplicioris ingenij uir, atq; in Remp. propensioris, uiribus, opibus, dexteritate excellentiorem præfert Conradum, ac ne cum Anglo sentire uideatur, precariam inaugurationem, impiam coronationem annullandā censet. Sacrosanctę regum Hierosolymitanorum memorię hoc equidem dandum, ne proles parentum sanguine cōparato in regno, licitatori postponatur. Rei publicę dandum, ut à fortissimo administraretur, ab hostibus undique cincta. Vera hæc & pia quibusdam uidebantur, alijs odio profecta. Anglus quem ingenij calliditas maximoperē commendabat, si duarum insularum imperio, mediterraneum regnum adijceret, maiorum suorum nomen uincere, atque posteris se admirandum præbere posse uidebat: prospecta quoque in Guidone ingenij obtusi indole, uires flaccescentes, opum & auiditatem & indigentiam, fautorum uel paucitatem uel tepiditatem, debilioris partes amplexus est, ut facilius in suam sententiam deinde uel renitentem pertrahere posset. Tyrus igitur Conrado cum regni titulo concessa, quam quidem ipse Marchio nulli reliquisset, sed Philippi sententia liberius omnia usurpauit. Guido cum Anglis in castris commorans, spe recuperatarum rerum gaudebat. Debilitari uirtus Salahadini cœperat, amissa Ptolemaide, maius illi damnum à Richardo additum, inflicta clades maior, cum ille Acconenſe præsidium, quod ex ipsius Salahadini & totius Aegypti robore selectum fuerat, trucidasset. Christianis igitur diutius posse resistere, iam desperat. igitur urbes quęcunq; situ & opere ad resistendum minus idoneę uidebantur, moenibus nudat, de reddēda Hierosolyma cogitans. Diripiuntur igitur Porphyria, Cæsarea, Ascalon, Gaza, & Elan. De bello igitur continuando consuleratum inter reges & duces diu. sententię bifariam diuisę, cum alio qui terra mariq; Aegyptum petendum, & euertēdum, deinde in reditu Damascenorum urbem & prouinciā occupandam esse dicerent, ac factu facilimum. Cæteri uerò, regni caput Hierosolymā recuperandum primò, Damascum deinde, postremò Aegyptū armis infestis exercendā. Pedibus in posteriore itum est, & acclamatū, quod q̃ primū fieret, ac ut à tergo qui hostium insidias propellerēt, nostri haberent custodes, ac tergiductores adhibiti. dein de omniū decreto, Ioppen instaurandā & muniendā esse, cōstitit. id oneris sorte Richardo obuēnit. Occupatū ea re, Salahadinus impedire nitebat, impetu in nostros irruēs terribili, à Richardo pedē referre coactus. is em accitā magna classe, urbē occupare iubet, dein immissa maiore, collatis exercitib. in hostem

hostem fertur, quem primo congressu fugat atq; dissipat. Insequentem Salahadinus, magnis missis muneribus gradum sistere rogat, ac legatorum colloquia petit. Rei nouitate permotus Richardus, suos inhihet ac receptui cernit, cum ad sunt à Salahadino missi, qui pacem petunt, potestatem muniendi Ioppen offerunt. De pace nihil responsum, de urbis instauratione id adiectum, & hoc absq; consensu Salahadini futurum, scire se Salahadini astum. Pro magno igitur aestimet, quod absq; insigni aliqua clade ita abierit, fraudi hoc illi aliquando fore. Legati discedere iussi, ac ne unquam redeant, nisi quæ adhuc in potestate sua habeat Salahadinus, offerant. Ioppen igitur Richardus instaurat, eoq; Christianorum coloniam deducit. Redeuntem omnes mira excipiunt lætitia, hunc unum in ore habentes regem, qui Rempub. Christianam possit & uelit iuuare. Tanta igitur Richardi gloria refricat purulenta odia. ægrè ferre in primis hominum uoces, atq; Richardi laudes, paulatim carpere dicta, calumniari facta, huius ocium, somnolentiam, tarditatem uicissim exprobrare Anglus. Miles cauillis, scommate se laceffere alternatim, duces sententijs diuidi incipiunt, tandem ipsi reges iurgia miscere, inuicem ambitionem principatus exprobrare, deinde prodicionis insimulare. Francus acceptam à Salahadino pecuniam condemnabat, Anglus in gerendo bello Franci societatem. Quocirca Philippus uir & ipse magnanimus, rerum magnarum cupidus, cum Richardi res incrementum cerneret, ferocia animiq; magnitudine, cæteris ducibus præstantiorem quoq; principatus æmulum similem haud ferre, maiorem haud pati posse. Vno rege, in bello omnia cōsultius geri, ceteri grauitatem obtendens, morbum, ut quidam uolunt, nō omnino uanè, affligebatur enim cupiditate Comitatus Flandriæ mirum immodum. Fauebant Franco, Oddo Burgundiæ Dux, Rodolphus Claromontensis, Tyrensis Conradus, Templarij, Genuenses, Thuringiæ Langrauius, Robertus Nassouijs, Philippus Bellouacorum Episcopus. Richardi partes tuebantur, Flandrensis Nepos Balduinus, Henricus Capaniæ regulus, Guido rex, Hospitalarij, Veneti, Pisani & alij plures. Ceterum simulato morbo, Philippus in corona procerum se abiturum refert, quingentos equites, peditum decem millia, sub Oddone Burgundo, in Syria ad bellum finiendum se relicturum, stipendium, arma, machinas, commeatus, et tela præstiturum se affatim. Excepta est hæc uox ab omnibus animo infensissimo, ille contra, inclementiam cœli ulterius se ferre non posse testatur. Exculationem Richardus non accipiebat, decedere illum dicit, ut Normanniā Aquitaniamq; milite uacua occuparet. Fidem Francus iureiurando interponit, se nulli rei quæ sub Angli ditione foret, ui uel fraude obfuturum, citra quinquagesimum quādo minus rediret, diem. Ita relictis ad sacrum bellum quotquot suorum professus fuerat, cæteros in naues Gallicas imposuit, & è Genuensium classe societates tres naues sibi ac nauarchum coniunxit. Ruphinum Voltam, Asiam manifesto errore, infamia maiore, omniūq; imprecatiōe mala, reliquit: Aegeo mari illatus, Ioniū legit ad inferiorē orā Italiæ circūuectus apud Hostiā, Tyberim intrat. ad Celestinū qui Clemēti in Papatū successerat, ueniēs, magna data pecunia, quā in Asiā pro stipendio militū, Pōtifex missurū se pollicitus est, religione soluit, inuisis deinde sacris ædib; atq; mari repetito, domum diuertit. Quæ

Que incommoda post Philippi discessum sequuta sint.

Caput XIII.

A Beunte rege Franco, dilabentibus passim nostris, Austrius dux, & ipse acceptæ iniuriæ memor, cum Imperium omne ad æmulum delatum cerneret, clanculum profectus, domum redijt. Classẽ Veneti ex Syria reuocant, opus esse supplemento & reparatione dictitantes. Pisani & ipsi ex prouincia profecti, in qua cum Venetis tanta æmulatione per triennium ceterauerāt, ut res etiam in inuicem odium, apertasq; inimicitias excreuerit. Oppressere enim Pisani in reditu Polam tributariam Venetorum urbem. Genueses & ipsi reuocata classe, Tancredum, ab Henrico Imperatore conducti, Sicilia eicere conantur. Florentini redierant quoq;. Conradus Tyrensis, insidias æmuli ueritus, in urbem se contulerat, qua optimè munita, relicto in castris milite, in ciuitate se continuit ipse. Accidit autem, ut quadam die Conradus in forum descenderet, Reip. negotia curaturus, cum subordinati duo sicarij, iam domum redeuntem, gladij confoderent. retracti homicidæ ex fuga exquisitissimis cruciatibus enecati, uelut egregio ædito facinore, alacres et læti mortem obierunt. Tantæ cædis causa in uarios relata, suspicione quoq; Richardum deformauit, quasi is autor cædis extitisset, cum diu Conradi affinitatem nequicq; ambijset, Ioannam sororem in matrimonium illi offerēs, si repudiata ea quam rapuerat, regis sententiam amplecteretur. Herfrandus Toronius, quem alij Henfredum appellant, dolore, atq; odio iusto, suspicione huius rei petitus quoq;, existimantibus nonnullis, impatientia adulterij commotus, qui adulterum occiderent subornasse. Mortis suæ ipsummet Conradum sibi causam præbuisse quidam contendunt, dum habendi cupiditate, mercatores duos Arfacidas, clancularijs insidij in urbe opprefferit. Sunt qui dicunt confessos esse latrones, seniore Affissimorum apud se ratum habere, simili machinatione, omnes Latinorum Duces in Syria extirpare. Qua ex re etiā fama increbruerat, in Galliam huius iussu transisse sicarios, qui regem Francum interimeret. Sed hoc confictum esse ab ijs, qui discordiam seminare inter Anglum & Francum cupiebant, postea cōpertum est. Anglus occasionem adesse ratus regni acquirendi, Isabellam blanditis euocatam, Henrico Campaniæ Comiti nuptui collocat, in uerba sua iurantem, Tyro urbi præficit, Guidone plurimum reclamante. Richardus rogare primum, deinde compellere hominem, pollicendo pellicere, ut regnum Cypri à se capefferet, Templarijsq; quibus ipse illum oppugnauerat, pecuniam creditam solueret, cederetq; iure, quod sibi esse in regnum Hierosolymitanum, ceteramq; Syriam contenderet. Guido rogatu potentioris coactus, rei plusquā incertæ spei inhians, sublati secum suis rebus, in Cyprum transmisit. Anglicis regibus ex hoc titulus Hierosolymitani regni cessit, quem in hunc diem usurpant. Quo regno Lusignianorum familia, per annos ducentos octuaginta tres potita est, donec Veneti, Posthumo Iacobi Nicosiensis pereunte, regnum iure hæreditario inuasērunt. Salahadinus, cui iam extorla esset confessio, Christianis se haud parem esse, detrectando certamine, qui suis rebus diffidere ceperat, qui potius suis manibus eueri, quæ retinere desperauerat, aut integracapi, seruariq; à nostris malebat, discessu nostrorum animis receptis, ac discordia nostrorum audita, omnino audacior factus, sicut prius Christianos

nos spernere coepit, crebris ex Hierosolymis excursionibus, prælijsq; ac uexationibus Latinos laceffere ac exagitare.

Richardi regis in Syria gesta explicantur.

Caput XIII.

d. Anglo
Summa rerum ita ad Richardum delata, maiore quam antea animo ad Srem bellicam procedit. Ptolemaidis muros à nostris quassatos, & Ascalonis caeterarumq; urbium à Salahadino dirutos, reficit, et instaurat. Exin cōfilium cepit tentandæ Hierosolymæ, quod unum huius belli operæ præcium restabat. Coniunxit se illi Oddo Burgundiæ dux, exercitus Francorum Praetor, ut communiter res gererent. Antipatrida peruenerat oppidum inter Cæsaream Ioppenq; situm. Præcedebat Richardus, impedimētra trahens, Franci sequebantur, ultimum agmen Aueniensis Iacobus Comes claudebat, alterum iam diem profecti, cum tertia Salahadinus apparet, de repente iam latera, iam terga adoritur. Conuersis igitur signis, Aueniensis impetum excipit præstantissime, sustinuitq; quoad Franci qui proximi steterant, subsidio accurrerent. Anglus ad primum clamorem, circumactō equo, suos in prælia rapit. Salahadinus non ignarus nostros Hierosolymam petere, eamq; & belli summam, & uictoris præcium esse commodissimū, nō minori certabat animo. Meridiano tēpore, pugna inita plena, ad solis occasum usq; protracta, recruduit eo quod sagitta faucibus Richardus, cum regem se esse oblitus, uersani militis partibus fungebatur. Nec Oddo ociose spectabat, sed cōglobatis uiribus Barbaro instabat, circumductaq; ala, premebat hostem ab aperto latere. Aueniensis quasi cygneum melos, fortitudinis testimonium supremū ea die reliquit, quam palmam omnium consensu morte ipsa emit. quæ quidem fugato hoste sola dolori fuit, in caeteris apud nostros, neq; numerus, neque claritas cladem insigniuit. Interempta tamen ferunt tot hostium milia, quot patrum memoria cæsa, una die, uno prælio, nemo tradit. Noctem noctri illo in loco peregerunt, uenerunt deinde tertijs castris ad Bethleemitidem uicum, ab Hierosolymis & Ioppe æquo spacio distantem. Communitis castris cognouit Richardus ingentem camelorum multitudinem ex Aegypto, cum cōmeatibus Hierosolymam properare, eamq; diuersam à castris uiam tenere, sed locum in quem uentura esset, tantum sex millium passuum longè distare. Itaq; delecta non mediocri militum manu, iuuentutisq; robore coactō, nocte concubia proficiscitur per asperrima locorū suos, & deuia circumducēs, prædam omnem interceptam cum agasōibus Aegyptijs, in castra perduxit. Tantæ uictoriæ fructum ut nostri perciperēt, numini haud uisum fuit. Prope in oculis urbs erat sancta, magna diuersarum nationum expectatio, omnium Christianorum deuotio id unum expectabat, ut obsideretur. Proinde constans fama etiam apud Barbaros, Salahadinum expertum tantī exercitus uires, nuncq; in urbe expectaturū, in quam etiā perpauci ex suis se includi paterentur, deterriti Ptolemaidis exemplo, quæ in eius oculis capta, præsidium traditum, & celsum. Nec minor apud hostes erat urbis defendendæ desperatio, quam apud nostros eius potiundæ confidentia. Celestinus Pontifex, missis in stipendium militum pecunijs, ad id maximopere hortabatur Richardum, qui cum omnium ora in ipsum conuersa essent, causatus hyemem instare, Ioppen quoq; portum, mari sæuiente hybernis tempestatibus,

*Salahadinus
exercitus d. Anglo*

tibus, cōmeatui excipiendo, alendoq; exercitui inutilem fore, in hyberna ad
 Ascalonam concessit. Gallos dissuassisse obsidionem, quidam scribunt, pro-
 pterea quod uni Richardo, attributam iri uictoriæ gloriam uiderent. Franci
 Tyrum petierunt, ad Henricum suæ gentis hominem. Hæc equidem tatum
 Reip. Christianæ nocuerunt, ut mox ferè omnia pessum irent. Ne uerò ocia-
 retur Richardus, aut militum animos luxu immergi sineret, statuit omnino
 in ea quiete et hibernatione, aliquo ingenio hostibus negocium facessere, alle-
 ctus loci, id est, urbis Ascalonæ opportunitate, eam instaurare cogitauit. Igi-
 tur nihil moratus, munimenta uetera, quæ partim diruta, partim quassata,
 nonnulla etiam demolita erant, omnia renouauit cinxitq; firmiore elegantio-
 req; addita specie, quàm ab antiqua simplicitate fuerat cōstructa. Id & Tem-
 plarij in Gaza instauranda fecerunt. Parata enim calce, lapidibus & cæteris
 ad structuram necessarijs, breuissimo tempore per summam quietem castel-
 lum refecerunt, priuata quædam ædificia ac militares stationes construxe-
 runt. Inter hæc uer appetebat, cum Oddo ex Tyro, Richardus ex Ascalone
 mouent. confluunt Christiani exercitus, qui in Syria remanserant, undiq; ad
 Bethleemitidem, ubi præterita æstate castra habuerant. Annona ad obsidio-
 nē necessaria iam destinata, in castra ipsa illata fuerat, atq; undiq; contracta,
 cum urgente quodam dæmone Francus res Normannicas infestare ccepit:
 adest tanti sceleris nuncius, qui omnium nostrorum animos consternauit,
 Richardum dolore summo, bonos omnes mœrore afficit. Concione igitur
 habita, domū sibi redeundū esse ait, ne dum procul pro Rep. Christiana bel-
 la gerit, proprij regni iacturā patiatur. Hic sermo statim in Barbaros diuulga-
 tus, qui in certissimam uictoriæ spē ipsos euexit. Damnata est hæc Richardi
 concio, nulla alia ratione magis, quàm quod imprudēter tam citò fuerit dis-
 seminata. Oportuerat namq; prius induciarū aut pacis scœdera cum Solda-
 no intentari, quæ ille ad præscriptum fuerat accepturus, quod em de Salaha-
 dini uoluntate prius dictū est, multo magis hoc tēpore futurum erat. Vt Sa-
 lahadinus Hierosolymā cum omni prouincia æquis conditionibus restitue-
 ret, cum resectum atq; quasi innouatum, animisq; renatum nostrum cerne-
 ret exercitum, eundem etiam indies, æstatis commodo, nouis supplementis
 auctū iri haud difficulter credebat. At hæc inturbauit disseminatus, ut
 dixi, rerum Occidentaliū rumor. Coactus igitur Salahadino pacem offer-
 re, etiam has condiciones accipere coactus est. Dirueret omnino & imminu-
 tas relinqueret urbes omnes, quas Latini post receptā Ptolemaidem instau-
 rassent. Barbarus præmij loco, per quinquenniū Christianorum res, ad Ty-
 rum Ptolemaidemq; cum omni agro qui ad Ioppen inde protenditur, perti-
 nentes, omnino nō molestaret, ne tamen durior, aut inhonesta omnino con-
 ditio uideretur, pro euersa Ascalona, paruula quædā ignobilia oppida uul-
 go concessa, regi ingens pecunia numerata. Id hoc unum erat, ut tanto duo-
 rum regum conatu, nihil actum uideretur, utq; in Syria integri nihil no-
 stris, præter Tyrum Ptolemaidem atq; Antiochiam relinqueretur. Cætera
 triennio capta, ingenti labore obtenta, redderentur hosti. Callide equidem à
 Barbaro factum, ut alios inde à bello sibi inferendo absterret, quando tan-
 torum regum operam inanem, & frustra enauatam fuisse cernerent.

Richardus in
Siciliam ab Angliis
Lupoldo raptus

PACE necessaria magis quàm honesta cū Salahadino cōfecta, Richardus paca
ta classe, Berengariā uxore cum Ioanna sorore, & magna suorum parte in
Siciliam, & inde in Angliā præmittit, ipse uerò cum paucis Thraciā cursu pe
tens, in grauē incidit tempestatē, qua iactatus diu, in Dalmatiā defertur, hic
mutato uestitu, per Germaniā iter facit, Templarij habitu, lento incedēs gra
du, tandem superiorē Pannoniā, quæ Austria dicitur, attingit, ac simul certis
or factus ab exploratoribus famā sui aduentus per eam regionē passim uul
gari, cœpit timere sibi, & ob id non nisi exploratē ac prætentatis itineribus
incedere, uerū periculum euitare nō potuit. Cū enim in uillulam non pro
cul à Vienna, quæ caput Austriæ habetur, in quoddā diuersorium peruenis
set, ac prandere uellet, ne agnosceretur, coquo cuidā fuligine ubiq; deforma
tus, & laceris uestimentis unctisq; operā dedisse dicit, ut uel hac fraude ma
nus hostis effugeret. Cumq; carnes ueru ad focū affaret, hospes annulū regis
in digito cōtemplatus (quē obliuioni datū nō detraxerat) statim rem ad Du
cem defert. nā sibi persuadere nō poterat, personam quam habitu humili rex
gerebat, tanto thesauro digitos amicare. Dicūt aliqui, facie à quodā milite, qui
apud Acconē cū Lupoldo militauerat, agnitū, aliq̃ linguā Anglicā, & quod ca
rius obsonaret, indicio fuisse; ut cūq; proditus sit, Lupoldus hostē diuinitus
sibi oblatū ratus, Hadamarū de Chunring, equitū Ducis præfectū præpro
perē mittit, ut captum adducat regē. Erat interea domus ubi ille diuertisset,
corona satellitū cincta, ut nemo hominū inde elabi posset. Richardus postq̃
illi enunciatum est, satellites Ducis pro foribus esse, mentitū deponit habitū,
regias uestes resumit, magna audacia se militibus, qui iā cum Hadamaro ad
uenerant ostendens, quærit, Ecquid sit cur sic armati circūstent. Responsum,
Illum ipsum peti. Infert rex, Quā Duci aliās nemini captiuū se traditurū: se
illius fidei quā præsto adsit, ultrò cōmendaturum. Duci aduētanti obuius fa
ctus, gladiū porrigit. Blande appellatū Dux in arcem Tyrenstein certis heroi
bus custodiendū cōmisit. Romanus Pōtifex audita Richardi captiuitate Du
ci mandat, ut illum ex tēplo dimittat. Cæsar eundē sibi tradi petit, minantur
ceteri principes uim se adhibituros Duci, nisi liberet hominem. His nihil mo
tus Princeps, execrationē Pontificis paruipendens, Cæsaris petitiones, prin
cipum minas cōtemnens, per annū integrum in custodia detinuit hostē, do
nec distractis calicibus, crucibus, uasis & id generis ecclesiarū Anglicarum
thesauris, magno se à Duce redimeret. tunc ad ipsum Imperatorē Vuorma
tiam adducit. Auxit rem mirū in modū capto in Austria Richardo Lupol
dus: nam tātum pecuniarū acruum ex regis redemptione cōparauit, ut Sty
riæ ducatum à genero emeret, Neuburgensem, Linzensem & Vuellsensem
Comitatus, à Cathedris Patauiensi & Vuirzburgensi compararet. Pomce
ria urbis Viennēsis ampliaret, adiectis aliquot mille edium numero. Nouam
deinde construxit à fundamentis ciuitatē. Peylstein, Klingenberg, Buten, &
Hundlsberg, destituta heredibus feuda, ab imperatore hac pecunia mercatus
est. Rotundum diuæ uirginis templum huius rei trophæū cōstitutum Vien
næ, quod Dominicani postea inhabitauerunt. Liberatum à Duce, redimere ab
Henrico oportuit. Noua tributa crudelissimē imperata in Angliā, & centū
millia

millia pondo cum quingentis, militiæ nomine numerata, quod cum Salahadino pacem turpi conditione fecisset, quod Syriam petens, Siciliam depredatus fuisset. Sic Richardus Francum, à quo maximè insidias & uim metuebat, uitaturum se ratus, aliunde malum ei conflatum incidit. Dum Christianæ Reipub. commodum priuatum præfert, gloriæ fructu carere, ac in gloriis opibus exui meruit. At duodeuigesimo mense postquam in custodiam uenerat Richardus, in Angliam rediit.

Henricus Campaniæ Comes moritur, Salahadinus hominem exuit.

Caput XVI.

Reliquerat aliquot militum copias Richardus abiens, Henrico Campano. Oddo quoque Burgundus cum cæteris Christianis, manu equidem haud contemnenda, in Syria degens, Tyrum & Ptolemaidem se receperat. Interpellatus sæpius à pijs, ut regni titulū reciperet Henricus, uires, animos, opemque in ipso tuendo offerebant, ille uero tantæ dignitatis onus uiribus suis maius ratus, nullo modo adduci potuit, ut regis nomen usurparet. Res quietæ erant, induciarum respectu, domum repedabāt, quorum res uel familiaris, uel publica, præsentiam poscere uidebatur, adeo ut ipse Henricus, delictis magis quam bello natus, reditū ad propria pararet, at numini aliter uisum erat. dum enim superiorē aulæ suæ partē incautius circuit, præceps delatus expirauit. Obijt quoque diē suum in Cyprio eodē tempore Guido Rex, cui frater Americus subfectus, uir ambitiosus, parum autē prudens. Is statim de regni Hierosolymitani titulis inita ratione, Isabellam secundo iam uiduam, in uxorem duxit, cumque nulli duces iam in Syria agerent, qui gubernaculis rerū idonei, uel possent admoueri, dotis nomine, regni titulos, cum uxore, Tyro & Ptolemaide recepit Americus. Nec tamen sic satis firmæ res, aut diuturnæ futuræ in Asia uidebantur, licet Cypri regnum, Hierosolymitano iam coniunctum, ac egregiè à Constantinopolitano classe tutatum esset. quantum enim induciarum tempori elabebatur, tantum periculi rebus Christianorum accedere, uerebantur omnes: cum nec sollicitudine aut studio futura à rege occuparentur, nec in ipso, ingruente necessitate spes ulla, aut fortitudinis aut experientiæ eius eluceret. Iam omni autem deficiente ratione, adfuit diuina illa misericordia, cum Salahadinus uir omnium eius seculi uirtute gestarum rerum gloria & potentia facile princeps, extinctus, posteris magnū de regno suo certamen reliquisset. tunc enim unū hoc Americus beneficium Reipub. contulit, ut discordia Turcarum fretus, etiā cōtra scœdera Bybliū à Sarracenis penunia redemptum, cōmuniuerit & instaurauerit. Nec prætereundam cœseorem, quæ omnibus quidē historijs meritò interferitur, Salahadini (qui unicus nostrorum terror fuerat) etiā iam morientis prudētissimum æquæ ac memorandum institutum. Iussu enim ipsius, Signifer, qui imperij eius signum, omnibus in prælijs, ferre cōsueuerat, funus eius præcedebat. Hic lanceæ trunco, interiorem illius tunicam, in modum trophæi præferebat, altum in clāmītās, Salahadinus Asiæ ac totius Orientis domitor, illud unum secum defert. Spectaculum certè sapientissimi & cordatissimi principis, cui præter uerā Christiani cognitionem, ad summam laudem nihil unquam defuit. Nouem filios reliquerat, eos omnes præter unum Norcadinum, necauit patruus Saphadinus: qui in Alapienses magno odio defæuijt postea, quod fide ac uirtute eo-

g in rum

1597

in rōs salu dūi

rex quida morit

Americus rex
fuit in rōs

de Saladin
et in laud
et libris

rū insidias eius nepos ex fratre euaserat. Mortuo igitur Salahadino Celestinus Papa, in magnam recuperandæ Hierosolymæ spem uenit. Restituit etiam ea mors nostrorum omnium animos, ut etsi parua recipiendæ Hierosolymæ relicta, magna tamen retinendæ quam possidebant terræ, addita spes ac confidentia uideretur, dū sic perniciosissimo odio, & filius & frater Salahadini ubiq; cōcurrerent, Turcis, Sarracenis, Arabibusq; dissidijs inter se diuils.

Que ad iuuandam Rempub. Christianam in Syria Henricus V Imperator molitus sit. Caput XVII.

Philippus atq; Richardus nec hac occasione, proditæ rei calumniam diluere tentarunt, imò exacta multa pecuniā, quam in stipendium illis missuros se fingerēt, qui armis in Syria rē Christianā tuerent, ut alter alteri bellū inferre posset, profuderūt, nihil etiā obtestationibus, nihil minis Pōtificis moti, in bellū Christianæ rei calamitosum ruunt. Henricus igitur Imperator à Pōtifice persuasus, apud Argentinā crucē assumpsit, cū ipse id obire nō posset, Cōstantiæ reginæ & Iordanis Siculi cōiurationē impeditus, dū illa adultero regnū parat, ac uel ueneno Imperatorē necare gestiret, iamq; induciarū finis instaret, Henricū ducē Saxonix, magistrū equitū, & exercitus ductorē dicit, eūq; cū ingentibus copijs in Asiā ire iubet. addunt ei Legati, Cunradī duo, alter Mogūtiæ, alter apud Herbipolenses p̄sul. his se adiungūt sacra militiā professi, Hermanus Thuringiæ Lantgrauius, duo Henrici, Palatinus Rheni unus, secūdus uerò Brabatiæ dux, Hartuncus Bremēsis, Rodolphus Verdens, Halberstattēsis, Cicēsis, Patauēsis, Ratisponēsis, Episcopi. Marchio deniq; Cōradus Morauig, et Albertus Habsburgēsis. Henricus Caladinus Marchescalcus Bappēheimiorū familiæ propagator. Hi cū iā per Danubiū Viennā delati, Fredericū Lupoldi filium, Styrensem comitē, uestigia maiōrū omni cursu sequentē, sacram militiā professum, in comitatū receperūt. Pannonia inferiore, Thraciaq; emēsa, ab Alexio Angelo, Cæsare Cōstātinopolitano, cuius soror Irene Philippo Henrici Augusti fratri despōsata erat, armis anno na & reb. necessarijs omnib. adiuti, ac classe Græcorū Antiochiā delati, terrestri itinere Tyrū tandē peruenerūt. Conradus autē Herbipolensis, Imperij Scriba supremus, quē Cācellariū uocabāt, iussu Imperatoris, dum copix ad Tyrū reficiunt, in Cyprū traicit, Americū regē coronaturus, qui à Græculo inaugurari noluerat. Cōfecto deinde negotio ad Ptolemaidē, quò exercitū peruenisse audierat, reuertit. Ioppē oppidū statim aggreditur; id em̄ Richardus instauratū, Germanis custodiendū tradiderat, cū Syria excederet, à Sarracenis deinde obfessum, strenue tutatū ē p̄sidio per aliquot menses, donec hostis liberius diuagaret, nostrisq; insultaret, dictisq; Germanos lacefferet. Tūc Germani uirtutis, q̄ numeri & uirium magis memores, erūpunt, palantes obtruncant, in castra fugientes se recipere compellunt. Oppidani autem æmulatione an proditione incertum, redeuntes uictores excludunt, nec in urbem admittunt. Quod uidentes hostes, tota acie in paucos ferūt, strenueq; pugnantes ad unum opprimunt, obruuntq;. Conditionibus deinde & oppidum recipiunt, occupatum destruunt funditus. Ad ruinas igitur, ubi uentum erat, cum hostis appareret nullus, Sidonē petunt, quæ urbs etiam à Sarracenis, abacta præda et captiuis, deserta erat. Ad Sarepta Sidoniorum deinde itum, nec hæsitatū diu: illa relicta, Berythum uersus proficiunt.

scuntur, quò hostes se contulerant, quod cum esset oppidum altissimo et munitissimo loco, telis, còmeatu, præsidiò ad triennium instructum, à capta Hierosolyma Salahadino inhabitabatur. Decem & nouem millia captiuorum Christianorum detenta fuisse in eo oppido feruntur, ac ipsum tyrannum pro insigni loci gloria, ibidem coronari, Hierosolymarum Babylonicq; regem se appellari uoluisse. Incolebatur quoq; ab ijs, qui perpetui religionis nostri hostes, terra mariq; Christianos indies uexabant. eorum còprimere audaciam, ad existimationem & auctoritatem Ducum pertinere uisum, quo facilius aliorum Sarracenorum animi frangerentur, castris sepiunt, aggere, uineis, turribusq; oppugnant. Geritur res ubiq; acerrimè, nostri potiùdè urbis et arcis cupiditate, & pro gloria certantes, muros subeunt, repulsi in castra reuertuntur. qua re hostis factus ferocior, egressus oppidum, ad castra usq; accedens, pugnam init. Tunc classis nostræ Præfectus, qui cum classarijs alijs, quotq; equitibus in loco ad insidias idoneo, non paruo numero constiterat, à tergo ferocientè hostè aggressus, magno edito clamore inuadit. pugna cruenta còmittit. Hic cum Sarracenus quidā iactabundus fauaret, obuios prosterneret, Henricus proximum Horstmariae dominum Bernhardum còpellat. Viden (inquit) beluam illam immanem? quin prostratam terra obruncas? Bernardus itaq; fertur in hostè, equoq; eum deijcit. at Barbarus resumpris uiribus, in pedes se recipit, armisq; bene munitus, inimicum ira exæstus aggreditur denuo, quum Henricus per medias acies Bernhardo occurrès, uulnerat hominè. nec mora dū talionè parat Barbarus, ense Bernardus latus illius hausit, caput proiecto cadaueri amputat, hastaq; infixum ostèrat. quo uiso hostes terga uertunt, fit cædes magna, dū ad urbē Barbari fuga còtendunt. Nostri hostè insecuti, portas urbis occupāt, unaq; in urbē irrumpunt. Præfidiū cæteris saluti fuit, in quod se recipiunt, qui impetū nostrorū euasere. Capti sunt ex principib. uiris duo, haud infimæ còditionis. Direpta urbs, effracti carceres ac ergastula, in quibus Christiani nominis, utriusq; sexus, milia multa coërcebant. quod quidē magna letitia affecit nostros. Tandē noctu aufugientib. hostibus, captū est præfidiū. tantū armorū in eo repertū, ut duab. licet onerarijs nauibus exportari uix poterat. Ingès annonæ uis reperia, quæ diu nostros in hostili terra, sustētare potuit. Instaurata deindè urbe, uersus Toronū castra mouēt. Antiochenus Princeps ad sua reuersus, in provincia multa recuperauit, quæ Sarraceni, nostrorū audiētes successū, reliquerāt loca, & situ et opere munitissima. Sarraceni et Turcæ, cū audirēt Germanum hostem ferocissimum Syriam ingressum, omnia cæde, flammā uastare, grassari in omnes, initis foederibus, indicijs inuicem datis, collatis uiribus, hosti obuiam egressi, ad Toronum præfidiū, ubi Germanos castrametatos esse audierant, properant. Nostri ne Berythum nuper instauratam, non adeò firmatam et munitam bene Sarraceni occuparent, selectissimorum militū robur in urbē cū annona sufficiēti mittūt. Missis etiā cemētarijs & parte maiori artificū, additis quatuor milib. paulo plus militū, qui si qui Sarraceni impetum facere uellent, arcerent à perturbatione negotij. Ioppen instaurare iusserant, salutis Reipublicæ per eam ædificationem prouisum multum arbitantes. Peraçto negotio iisdem milites, præfidiū in tutelam recepere.

Haud procul à nostris sua tentoria fixerāt Barbari, uixq̃ ea firmarāt, cū bis
 terq̃ in castra nostra, quidnam uiriū, quæ experientia militiæ, quodnā cor-
 poris robur nostris inlit, experturi erāt. Sed incruentæ suere hæ incursiones,
 nihilq̃ gestū dignū memoratu, quū nostri inuigilarēt ad defendēda castra, ac
 ad alliciendū hostē magis intenti, q̃ ad laceſsēdū. Ferociore ea re facti Bar-
 bari, nocte media castris appropinquāt. Strepitu eques se prodidit, tamē quia
 maiores assueto tenebræ erāt, & caligine coelū obnubilatū, malē potuit quip-
 piā aduersus impetum uenientium prouideri. Sed pro tempore ordo mili-
 ti datus, prout exaudiri hostis potuit. Animos interim Barbarorū etiā hor-
 ror ceperat, cum illis habitudine noctis suspecta, atq̃ nostra diligentia, nihilo-
 minus ad munimenta ipsa procurrunt, missilibus furorē & clamore exatiāt:
 interim dies fugare tenebras incipit, nostri per auersam castrorum portā ex-
 eundo à tergo à latere, hac illac cursitantē, & uociferantē hostē aggrediuntur.
 primo impetu pulsi uersis ad tētoria equis, fuga, qua sola poterāt, se saluarūt,
 plures tamē in fuga ceciderūt. Dūq̃ ardētissimi nostri Barbaros insequunt,
 quosdā in castra hostium, impetus detulit, terrore, tumultu, omnia cōplent,
 occisis aliquot stationarijs, titionibus surreptis, quæ ferro nequeunt, igne ab-
 sumere gestiunt, at ne opprimerētur occurrētium multitudine, citatis equis,
 se ad suos recipiunt, parte castrorum, hostium & cæde & incendio deforma-
 ta relicta. Abinde hostes cautius se habere incipiunt. nā haud paruo illis hæc
 stetit irruptio, uulnerati missilibus nostrorum aliqui, cæterum desideratus
 nullus. Iam in tertium mensem protracta obsidio, cum inclusa undecunq̃ ijs
 qui in præsidio erāt annonæ facultate, obsidionis diuturnæ assuetū malum,
 famē nempe minabatur: uerebant etiā obsessi, quum coacti ad deditionē cō-
 pellerentur, ne hostilia omnia essent passuri. Cumq̃ igit̃ nostri eos nunc leni-
 ter, nunc asperē ad resignandū præsidium sollicitarēt, diem decimum præsi-
 gunt, quo si suorū subsidio nō liberarent, tradito præsidio cum armis abirēt.
 Interim Barbari de cōditione inita admoniti, per internuncios, qui coactis
 undiq̃ subitarijs auxilijs ad soluendam eam obsidionē pro more, pertinaci-
 us annisi sunt, atq̃ ui dolum addiderunt. diuisis em̃ copijs, quas per diē an-
 tea ingentes & instructissimas ostētarant, partē unam ad Berythense præsi-
 dium, quod negligentius custodiri audiebant, expugnandum, noctu miserūt,
 disseminato rumore, ex Aegypto nouas quasdam expeditiones, cum classe in-
 genti accessisse: sic quoq̃ summo mane, alteram copiarum partem, quam no-
 stri integrum rebantur exercitum, quē pridie uiderant, uersus castra educūt.
 Nostri uerò de Berytho urbe magis solliciti, relicto Torono, suis in auxiliū
 properant, cū medio in itinere militū agmē, qui præsidio excesserant, apparu-
 it triste, erroris cōscientia demisso in terram uultu, ueniam facinoris flebiliter
 orantes. Henricus delusis facile ueniam largiri se dixit, qui & ipse falsus, iam
 receptum præsidium amisisse, Barbari dolo se fatebatur. At commune pec-
 catum, publicæ quodā uirtutis facinore luēdum & emēdandum esse, perge-
 rent igit̃, & ipsum sequerent, nō sine dubio Barbaros iam præsidium loppē-
 se quoq̃ tētaturos, quo tutato, Reip. Christianæ cōmodū maximū accede-
 ret, amisso, & dedecus ac periculū ingēs. Barbari aut̃ occupato præsidio, ne
 in

in potestatem nostrorum rediret, funditus euerterunt occupatā. Sic Berythus urbs 1197. Salutis anno & instaurata, & paucis mensibus euerſa fuit.

De Simonis Montfortensis in Syriam transitu, & Germanorum reditu.

Caput XV III.

Vix hec Henricus effatus, cum cōiunctis rursū copijs Barbari nostros ad Ioppen tendentes insequuntur. Celestinus Papa interea moritur, cui Innocentius III. successus, qui primo Pontificatus sui die ad cōponendas lites, & reconciliandos regū Francorū & Angliæ animos, Petrum Capuensem, Legatum mittit. Is re infecta, redire iussus, unū hoc obtinuit, ut Simon Montfortensis Comes, eo seculo militaris disciplinæ peritissimus dux in Syriam, ad defendendas res, mitteretur. Is statim ascitis Volmaro Lemburgensi, Theodorico Cleuensi, Adolpho Holfatio, Gualtero Blesensi, Andrea Sauengio, Guilhelmo Barenſi, Vgone Florinio, Guilhelmo Saleberienſi, Comitibus, classe mare traiecit. ac iam Syriam cum copijs suis tenuerat, Ptolemaidem delatus, armā uirumq; reficit, propediē in hostē ducturus, secq; nostris adiuncturus. Barbari iam propius apud nostros, qui sub moenibus urbis Ioppensis castra fixerant, cōsedebant. Nostri hostem qui numero præstabat, arte quadā fallere, ad pugnam allicere, exactum ad certamen, opprimere gestiebāt. Moris igitur ab urbe castris, nocte ea in aliū locū, 40. stadijs ab hoste remouent, cōsilijs oppidanos admonitos, ad insidias paratos esse hortant. Curatis deinde corporibus, ordine dato & instructis singulis, apta insidijs loca milite cōplent. Barbari, nostros metu discessisse arbitantes, partim ad urbem oppugnandā accurrunt, partim ad insequendū nostros, sine ordine ferunt. nostrorū pauci ē stationibus progressi aduentantibus occurrunt, primo tamē cōgressu paululū recedentes, simulato pauore, arripiunt fugā. Barbari ubi animaduertunt nostros fugere, turmatim omnes, q̃ cōcitatis equis in nostros insultant, pedite, ut ocyus sequerēt, in clamato, & iam toto Marte nostris incūbunt. Qui fugam mœsti arripuerant, cōuersis equis sistūt primo insequentes, tū uno impetu omnes prorumpūt, strictis cominus gladijs inferunt pedē, quasi necessitate coacti dimicantes. Turcæ nihil territi, sublatiſ scutis appropinquantes hosti, ordiunt pugnā. Tunc ex insidijs adsunt electissimi ex omni uirorū robore & principes iuuentutis, qui hostē à tergo adoriebant. onerabat hostē, quod sui sine discrimine, ignaui fortesq; simul, prout tumultuariē exierāt, pugnabāt. Igitur statim uictoriæ desperatio, salutis quoq; discrimen ob oculos illi uersatur. quare referentes se in latus sinistrū, apertā inunt fugā, cū ecce per puluerē, qui ad oppugnationē ierant Barbari adesse indicantur. dant igitur nostri fugiēdi liberā facultatē disiectis, exactissimoq; cōsilio, relictis corporibus, et spolijs occisorū, robur agminis aduentanti hosti obuiū mittunt, cui iā à tergo, qui præsidio eruperāt, imminebant. In mediū redacta hostium caterua, ex desperatiōe fortissimē pugnabat, donec in Ducē eorū inuectus Fredericus Austrius, cōfossū equo deiecit. tunc scedā fugam per cāpum ineunt, dispalati in mare agunt à nostris, aut cēdunt discerpuntq; gladijs. Profligato hoste, lectis spolijs, nostrę sub urbis moenia reuertunt. Ceciderūt ea die Barbarorū aliquot millia, nostrorū incertus, tamē pro numero rariss. miles. Sed tantæ uictoriæ gaudiū imminuit, imò extinxit duorū fortissimorū uirorū Saxonis & Austrij casus: siquidē dū ea die, omne munus Du-

cis

*Ad 1197. b. 7
thy. 7. 7. 7.*

*Contra Ioppen
sic christiani
per uictoriam*

cis prudentissimi ac militis gnauissimi obierant, alter solis æstu, & laboris immensitate defatigatus, cum à pugna auram captaret, grauem incidit febrē, qua quarta die, postea extinctus fuit: alter ab hoste, quem, ut diximus, equo deiecerat, ueruto trāsfixus, dum spreto uulnere, ultimus ex pugna discedit, profuso sanguine, uiribus amissis, ea ipsa nocte quæ uictoriam insecuta est, hominem exiit. Destitutus uictor miles, alium recipit nunciū. Henricum Cæsarem diē suum obijisse, patres diuisis sententijs Philippū defuncti fratrem, Othonem Saxonem quoq; imparibus suffragijs Imperatores dixisse, bello ciuili omnia deformari. quę quidem magnum in castris tumultū excitauerunt. Moguntinus cuius in deligēdo Imperatore magna erat & præcipua auctoritas, dignitatis suę nullā apud reliquos Septemuiros fuisse, suprā q̃ dici potest, tulit egerrimē, adeo ut iam abitum pararet, cum literę & nuncijs Innocentijs adfuerint, qui tumultuantē firmarent. premiis, precibus, pollicitationibus omnia plena. Promissum etiā, successorem expectaret, unico deinde eius suffragio, cum inauguratum imperio præfore, cui ipse astipularet. At his omnibus nec Duces, nec milites flecti potuerunt, ut in prouincia amplius peristerent, sed inuecta in præsidium annona, armis id instruxerunt, & uoluntario milite classe qua uenerant, Cōstantinopolim rediere, ac deinde per Thraciā & Hungariam maximis itineribus, in patriam uenerunt. Conradus igitur Vuitellspanhensis, Moguntinus præsul, adiuncto sibi Rodolpho Vuerdēsi Episcopo, terrestri itinere in Armeniam tendit, ubi Leonem, iussu Henrici, regio diademate insigniuit, ac pace sequestra, inter eundē regē principēq; Antiochię, controuersias composuit, à quo ingentibus donatus muneribus, domum & ipse reuertitur.

Expugnata à Barbaris Ioppe & destructa. Simon Montfortensis inducias extorquet dissidentibus, ac domum redit. Caput XIX.

Discedentibus Germanis, statim Barbari, sub moenibus castra figunt, & per aliquot dies cōtinuata oppugnatione sæpius repulsi, tamē nostros numero paucos, uiribus exhauriebāt. Cū em̃ Ioppe urbs à Ptolemaide Tyroq; remotissima, classe ablata, in coronā ab hostibus circundaret, nec nuncios mittere, nec recipere poterant, qui suos de rerum statu certiores facerēt. Attramen subitus suorum discessus, intus incrementa indies incommoda, uires licet frangerēt, animū nō frangebant. Nulli tot malorū effugij foeda subrepit cogitatio. Disponebantur omnia exacto iudicio, parciore militi præbebat cibus, tela in uanum non proijciebantur. Fixum omnibus erat, laceratione corporum suorum, religionem et professam militiam, fidemq; Reipub. Christianæ seruare. Ostentata sæpius ab hoste iritamenta pauoris omnia contemnunt. productis etiam sub moenia captiuis, quos nisi tradito præsidio, scedē trucidaturos minabantur Barbari, nullū nec sanguinis, nec gentilitatis cura dementauit: admoniti etiā, ut urbē dederēt, respōsum dignū Germanis dederūt. Fidē Germanā habitu animorū, nō aduersarū rerū euentu, metiendā esse. Barbari cū minas, cū blāditiās suas sperni cernerēt, die noctuq; incūbebāt, ut expugnata urbe, irā exsatiare possent, uilissimū existimantes, uel 50. suorum capitibus unius Christiani necē emercari posse. nostri erūpentes quoque sæpius apparatus Barbarorū deturbabant, beneficio loci & uirtute

te periculorum adueta adiuti. Deficiente autem iam annona quoque, periculum augeri, animus Germanorum & ingenium exacui incepit. Iuuentus inter milites urinator, hostem fefellit, atque commodum Ptolemaidem peruenit, ubi inuento Simone Montfortensi, qui in reficienda classe, & instruendo exercitu occupatus ibi confederat, hominem edocet, quo in rerum statu loppense praesidium constitutum sit, quo animo subsidium expectet. Peruaserat etiam rumor, de applicata Simonis classe, hostium castra, quod ex hostium instatissima oppugnatione haud diu latuit. Igitur spe ducti subsidij animos sumunt, omnes conatus hostium irrident, ac, ut fit, securitate negligentiam pariente, segnior pro portis excubare miles, rarior in muris conspiciebatur armorum numerus. Admittebatur quoque Barbarus saepius ad colloquia, qua ille captata occasione, benignis uerbis ad deditionem, magnis propositis muneribus, nunc hoc nunc illos inuitat. Varia subinde responsa tulit, sed tandem cupiditas sordida perditum quendam exciuit, ut accepto premio, socios proderet & praesidium. Obseruato igitur tempore, cum tertio Eidus Nouemb. pro more Germani coenarent lautius, poculisque se inuitaret coronatis, uinoque & somno sepulti in stratis stertebant, uigiles ipsi mero obruti, custodiam portarum neglexerant, effractis seris, portam unam hosti proditor aperuit, hoste intromisso, in somno oppressos saeuitum acerbè, ad unum omnes occisi, urbs a fundamentis murorum ubique euulsis, in aream ac solo aequata. Iam hostes belli reliquias persequi decreuerant, cum ecce Simon Montfortensis compis suis omnibus insuper instructissimis, recta loppem tendit, at excepto nuncio cladis, tristis substitit, consulturus quibus de hoste ultionem sumere, et tantam sceditatem eluere possit. Omnium sententia acclamatum, contra hostem eundum, ac conferendam esse pugnam, sed quasi prohibentibus fati, tanta uis aquarum ccelo delapsa est, per tres dies, ut ne pedem ex castris mouendi facultas sit concessa: cessantibus pluuijs, frigore omnia congelabant, rigescebant militum manus, ut nec arma quis comode tenere, nedum ipsi uti posset. Dum igitur multis consultationibus hebdomada, atque coeli inclementia consumitur in castris, ad hiberna redeundum censent, si ullam pacis honestae conditionem impetrare ab hoste possint. Commodum autem accidit, ut orta inter Barbaros discordia, inducię abrumperent, quas tunc in Germanos ducturi, inierant. conflictantes ergo inter se odij, iniurias cohibuere, donec captatis colloquijs, utrinque pacis conditiones admitterent. Proposita igitur & accepta sine uariatione haec unica pacis conditio, ut Barbari priores, Richardi conditiones ratas haberent, per decennium Tyro Ptolemaidique arma non inferrent. Rebus ita ex usu compositis, praemia per uniuersam prouinciā decerni iubet, et cupidam pacem omnibus annunciari. Quo facto, solutis castris utrinque discessere. Simon Asiam satis tutam uidens, suos in Syria demum deducit. Barbari contrarijs studiis, ad sua quisque dilabendo, seditionibus Imperium ipsorum distrahunt & affligunt. Hoc ipso anno 1198. Herlinus S. Dionysii monachus, magnam uim Britonum in Lugdunensi Gallia sacris persuasionibus excitauerat, ut sacrae militiae nomen darent, quos omnes classe Ptolemaidem transuexit: cum uero Simonem Ducem ad propria redijisse, paceque publicata, omnia quietam esse uiderent, nec Ducem haberent, cuius consilijs regerentur, nullo ordine dilapsi, domum reuersi sunt.

Exercitus

Cum Turcarum Sarracenorumque discordia, continuataque eorum pugna, magnam iam occasionem præbere uiderentur Hierosolymarum recuperandarum, Innocentius principes omnes religione soluit, ac à Simone Monfortio iuratum, præstitumque fœdus irritum habendum, sua autoritate per nuncios edicit. At reuera aliquid aliud agebatur. Alexius enim uir sceleratissimus (quem Isaacius frater, à Turcis magno aere redemerat captiuum, cui præter Imperij nomen, omnia ex æquo concesserat) fratre per insidias excæcato, Constantinopolitanum Imperium inuasit, Isaacij filium pari cruciatu perdere querens, nisi fuga salutem is redemisset. Alexius qui patris scelera manus effugerat, præcoci prudentia fretus, Græcam ecclesiam Romanæ semper obcalcitrasse cum optimè nouisset, id consilij capit, ut duodenis militibus clandestinis nuncijs, ad Innocentium, qui calamitatē parentis, adolescentisque Pontifici enumerarent, supplices adhiberent preces, ut consilio, opibus adiuuarentur, fore si solus aut cum parente restitutus esset in imperiū, quod in primis Græcam subijceret Romanæ ecclesiæ, quod præstito iuramento firmatum est. Legatis benignè responsū, auxilium insuper promissum. Pontificis autoritate sollicitati Occidentalium principes, uicesima omni generi ordinique hominum indicta, ingens pondo auri sacri à Germanis emunctum, qui intestinis bellis, ne militiam profiterentur, distringebantur. Gallus Rex per literas cum Bonifacio Monteferrateni, rerum Orientalium peritissimo, qui & in Græcia & in Syria res gessisset, ut se Ducem suarum copiarum præberet, egit. Sacra induit arma Balduinus cum fratre Henrico Flandrensi, his socios se addiderat, Betuniensis aduocatus Guilhelmus, cum fratre Bartholomeo, Ioannes & Henricus Nigellani, Rasso & Rogerius Gauerii, Leuinus Axelanus, Vimocus Houdescotanus, Theodoricus Dixmontanus, Iodocus à Materis, Ioannes Odenhonijs, Ioannes Zomerghem, Ioannes & Ferricus Dairre. Ex maioris autem notæ uiris secuti sunt Balduinum Henricus Louaniensis Dux, Reginaldus Dampetra, Galterus Bremæ Comes, Godfredus Genuilla, Henricus Aegellerius, Ioannes Virson, Oliuerius Rochiuordius, Nortuicensis & Nartanloniæ Comites, à Ioanne Angliæ rege extorres facti. Proceres iuuentutis Franciæ etiam nomina dabant, Theobaldo Campano Duce, quem Simon & Guido Montfortenses sequebantur cum Popino Aurelianensi, Godfredo & Stephano fratribus. Petracesibus. Bonifacio adhærebant Ludouici duo, alter Sabaudus, alter Blesensis, cum Garnerio Tricassium, Milone Sueffionum, Matthæo Monerantiaco, Alphōso Baiouensi Episcopis. Nomē quoque Ioannis Bremæ Comitis, atque Hugonis phani Pauli, hoc bello illustre fuit. Flandrus Philippo fratri ac Bocharo Aneuiensi curam Flandriæ & Hannoniæ, filiarumque duarum committit. Modestia Bonifacii Gallicam iuuentutem, mortuo in Subalpinis regionibus Theobaldo, dicto habuit morigeram, præfuitque illis, ut omnes eum prædicarent parentem. Innocentius tam copiosi, tamque instructi exercitus profectioe audita, consultare cœpit, qua ratione classis tantæ multitudinis paranda: nam uulgus religione persuasus sturnatim conuolarat. Principes tacite admoniti omnes tantæ prædæ inhiabant. Tres erant in Italia maritimis rebus urbes præpotentes

præpotentes, Pisæ, Genua, Venetiæ. Orientalibus rebus capeffendis opportunius uidebatur Venetū nomē. Missi igitur Legati, qui cum Venetis paciscerentur, ut undetriginta peditum milia, in quibus nouem scutorum essent, equitum quatuor millia, & quingentos, commeatus ad hæc, equosq; usq; ad Thracium Bosporum conuectarent. Vtrinq; sceleriter eueniebat, nam Franco classe opus erat, Veneto egregijs militibus, cum piratæ Illyrici, Hungarus rex & mare & Dalmatiam Venetis infestam redderēt. Pro uectu ra copiarum à Pontifice Venetis magnum argenti pondus pactum. Duces uerò cum serius aduentarent, inuicemq; expectarent, consumpto uiatico, mutuum petere à Venetis pecuniam coacti, quos ut inautoratos haberēt, petitam pecuniam ea conditione dono dederunt, ut & operam & societatem in administrando bello Veneto deferrent, ac Dalmatiæ statu pacato, ubi quicquid bello receptum esset, Veneti ut antea, tenerent, bellum postea ea conditione in Asiam transferretur, ut quæcunq; loca ex hoste caperentur, dimidiū Venetis cederet. Venetus naulum, triginta trium millium marcarum precium remitteret, atq; triremes sexaginta in præsentem expeditionem educeret militibus ac cōmeatu instructas. Inter hæc ne cui res suboleret, Maria Balduini uxor cum Ioanne Nigellano in Syriam præmittitur, quæ post uarias iactationes, periculaq; innumera Ptolemaidem delata, dum maritum ibi opperitur, morbo contracto defuncta est 4. Cal. Septemb. Henricus Dandulus primus omnium, rebus iam compositis, Venetias profectus est. eum postridie reliqui secuti. Habuit classis uniuersa naues ducentas & quadraginta, triremes sexaginta, sepruaginta onerarias, ad cōmeatus Vrserios centum & uiginti. Addidit pontifex triremem cum Octauiano Hostiensis legato, quam Ambrosius Malaspina instruxerat, milite conducto sub Martinengo Brixiensis comite. Sub primum egressum, Histria pacata, ladera expugnata, in hyberna deductus exercitus, cum ecce puer Alexius ex composito supplex adest, opem contra patruū implorat. Exceptus ut Augusti filius, militi à summis uiris commendatus, nec ipse sibi deerat, forma, ingenio, ætate blandus. Tunc legatus pontificis humanis stimulis religionem addit. Bellum sacrum susceptum prius in Græcos reuocandum, ut Romanorum ecclesiæ iungeretur. Certissimum esse, discordiā Græcorum, & in Latinos odiū, Turcis Saraceniscq; hætenus ansam Syriæ expugnandæ præbuisse, nec à ceruicibus nostris eos depelli posse, nisi prius impio Græcorum Imperio, Romanum iugum imponat. Insularū, prouinciārum imperia ducibus, militi præda pollicita. Omissis igitur Syriacarum rerum consilijs (licet multi ex prouincia Hierosolymitana in castra Latinorum peruenerant, ut eos ad regnum sacrum repetendum incitarent, inter quos Bethleemites et Ptolemaidis episcopi) bellum Græcum suscipere placuit. Cretenses statim puero fidem dederunt. Byzantium oppugnatur, expugnatum tandem, foede diripit. Petitus in Cæsarem Alexius puer cædem auertit. Liberatur Isaacius, Creta insula Bonifacio donata. Ecclesia Græca Romanæ subiecta, soluta restitutionis merces, 33. milium auri pondo Venetis. Ducenta pondo in annum Francis promissa. Classis Veneta in annum iterum conducta. Ipse imperator, sacram militiam professus, sed repentinè mortuus, puer sceptrā arripit. Græci subito tumultu concitato

Henrigo m. lin
Christiano m. lin
Henrigo m. lin

1198

citato (Latini enim urbe exceſſerant) reliqua imperij loca occupaturi, Romanis ſeruire, iura ab illis petere indignum putantes, in puerum regem impetum faciunt. Alexis Ferradenſem, conſilio ſupra ætatem promptiſſimo, clam in urbem uocat, nihilominus ſe in poteſtate ſuorum ciuium futurum, alta uoce pronunciat. Senſit fucum Myrtilus, necato Alexi, iuuentutem armat, Auguſtus dictus, urbem defendere conatur. Mari terraq; iterum à noſtris oppugnatur urbs, ſedecim nauibus incendiarijs in claſſem immiſſis. conatus uanus cecidit. Nec excuſatio Myrtili iram noſtrorum compeſcere potuit. Duodeſeptuaginta diebus oppugnata urbs, occupata, miſere direpta iterum. Conſecto negotio, de creando nouo Auguſto, habitum conſilium. ſententiæ biſariam diuiſæ, Philippum Sueuum inaugurandum conſulunt non nulli, ut redintegrato imperio, res Chriſtiana ab uno regeretur in humanis, ut in diuinis unius pontificatu dirigitur. Plura ſuffragia habuit ea, quæ ſtatim Auguſtum Rom. Græciæ præſentem, eligendum diceret. Inſtituti electores, ex Syris duo pontifices, Bertheemites & Ptolemaita: Veneti quinos dedere, Henricum Dandulum, M. Sannutum, Rabanum Carcerium, Iacobum Viadrum, Henricum Glaſium, Galli totidem, Sueſſionum, Tricaſſium episcopos, Abbam Lucedij. Reginaldus Bononiensis, Balduinus Bellofortis, Ioannes Brema Sabaudus, Monteferratenſis numerum quindécim uirorum expleuere: hi ſummo conſenſu Balduinum Flandriæ ac Hannoniæ comitem, Auguſtum renunciauerunt. Thomas deinde Maurocenus Venetus, Patriarcha creatus, pontificem haud annuentem habuit, donec ipſe Romam proſectus, Græcanicam eccleſiam Romanæ ſubiicit. Sed hæcenus ab enarratione noſtra, memorabilium proſectio rerum cauſa abſtracti, cum plus æquo hiftoriæ dignitas nos alliceret, ad res Hieroſolymitanas proſequendas redire libet, his ſecundo libro terminum ſtatuentes.

Ioanni

IO ANNI LANSTENIO FRVGI, MARBA

CENSIS COLLEGII PRIMORI, IOANNES
Herold Hochstettensis S. D.

Bmutui per triennium Lansteini amicissime, nec ad te, fateor, ullā
misi literam unquam, non quod amoris tui in me singularis obli-
uio aliqua me interim ceperit, quem dulci quadam cōmemoratio-
ne & assidua, non tantum animo, sed & oculis cotidie obuersari certum est;
at maximis istis Reipublicæ & literis bonis suspiciosus temporibus assentiri
cupiebam, imò, ut ita dicam, in Pythagoricum planè silentium descendere,
quandoquidem uiderem, ihs, qui se cantos ac sapientiores existimarent, satis
esse, nonnullis gratulari, conuicijs proscindere multos, in una autem Reip.
calamitate stupidos hærere. Erit igitur, scio, apud te hominem etiam constan-
tissimum, huius meæ taciturnitatis, tum excusationis, tum ignoscendi locus:
præsertim cum toto hoc ipso tempore, ipsemet agnoscendi discendiq; stu-
dio literis ac libris Hebræis atq; Græcis ita immersus latitaueris, ut nec ipso
pedum dolore acerbissimo, uix pietate & domestica cura auocatus, prodire,
aut ullius colloquium admittere uisus sis. Contenderem iam ego aduersus
te, & quæ politiori elegantia, acuto & subtili dicendi genere, copiosa disputa-
tione, abstrusa Philosophiæ sanctæ arcana aliquot libris complexus es, tan-
dem amicis communicanda esse, ea ut in medium demum proferres, iure de-
poscerem, sed prudentiæ tuæ istud remitto Lansteini amicissime: atq; in hac
etiam parte uinci me patiar silentio, toties à te humanitate & beneuolentia ui-
ctus, toties à te in misera & afflicta fortuna amabiliter restitutus. Itaq; ne ab
officio discedam (quod neuiquam hominis grati esse puto) quinquaginta
annorum historiā, quam de rebus Hierosolymitanis hoc libro ordine con-
scripsi, dedicare tibi, auspicioq; tui nominis publicare, hac equidem ratione
cōsultum duxi, ut uigilias meas, & lucubratas noctes sex, apud te hominem
collocare mei amantissimum, quando pro maximis clarissimisq; tuis uirtuti-
bus, ornare te laudibus, ingenij uires mihi deficiunt. Pellege ergo
Lansteini amicissime, Heroldi tui scriptum, atq;
animi obsequentissimi characterem.

h ij De

DE BELLO SACRO CONTINVATAE

HISTORIAE LIBER TERTIVS, IN ORDINE

uicesimus sextus.

Ioannes Brenna ad regnum Hierosolymorum uocatur.

Caput I.

Ace in Syria constituta, Soldanus Iconij, Græcam Europæ urbem Sataliam, Siaui Iffico adiacentē, ex qua Christiani in Asiam trañcere soliti erant, ui captā spoliat atq; diripit, cruci-
 datis omnibus in ea incolis. Nec his contentus, Christianos ubiq; calamitatibus uexabat. Hæc Americum regem omni-
 no nō mouebāt, nec quicq; de Christianis in Asia Ptolemaidē Tyrūq; inha-
 bitantibus, gestum est, aut contra molitū. Cōueniebat tamen nostris in Sy-
 ria non omnino male cum Sarracenis, donec Norradinus Salahadini filius, præsi-
 diū in monte Thabor Ptolemaidī imminēti ædificat, ædificatū cōmea-
 tu, armis, & milite cōplet. Nulla nec huius rei Americo cura, cū cordatiores
 optimē intelligerēt, Barbarum moliri aliquid, quo expeditius, inducēs fini-
 tis, ipsam Acconē oppugnare posset. Missis igit nuncijs et literis ad Innocen-
 tium, ne quid detrimēti Resp. capiat, prouidere iubēt, iā nescio quid conari ty-
 rannū, & uim intērare occultā. Mariā superesse Cōradi Monteferrateñ. filiā,
 elegantis formæ, & nubili græte puellā, quā Templarij Hospitalarij q; tutoris
 titulo, in spē regni educarēt, illā ei nuptui daturus, qui à pontifice tanti regni
 dignior æstimaret. Pontifex occasione hanc amittendā, piaculū, Rom. Eccle-
 siæ potestātē delatam, arripieñdā ratus, statim Ioannē Brennam, Viennæ Al-
 lobrogū Metropolis regulum, multæ celebritatis in re militari uirū accersit.
 Habito senatu, omniū consensu Americus rex Cypri, qui uxoris nomine re-
 gni Hierosolymitani titulos sibi usurparet, frigidē aut hætenus rem Christia-
 nam administraret, regno priuat, atq; Brenna subrogatur ad capeñdā pro-
 uinciā. Ioannes ne ingratus Romano appareret Pontifici, regnum Romanū
 fedi uectigale esse, & in perpetuū fore, iureiurando affirmat, nec unquā post
 hac regis nomen quenq; ferre posse, nisi quē Rom. pont. designasset. Ioannes
 igitur domū reuersus, rem domesticā curat, fratri tutela & administratione
 cōmissa. summo deinde studio, ad tantā expeditionem necessaria parat, pe-
 cuniam cōgerit, summā ingentem conficit militū, equites, quantū habere po-
 test, conscribit, armis instruit. Omnia ut copiose, instructē & ornatē adsint,
 diligentia habet. Cum res amplius nullam dilationē ferre possent, itinere ter-
 restri Venetias petit, à Senatu omniq; hominū ordine magnificē exceptus.
 in publicum hospitium adductus, dati ex patritio ordine pleriq; , qui urbē illi
 per ocia monstrarent, qui stiparent incedentis latera, exhibita spectacula no-
 uello regi. Postq; uerò exercitus recreatus, abitū pararet, à patribus ad trans-
 uehendū suos, naues mercenarias poscit. Data sunt illi ultrò munera abeūti,
 datæ triremes & naues aliquot, quæ eū in Thessaliam trañcerent. Quò cum
 peruenisset, à Guilhelmo Thessaliæ rege Bonifacj F. magnis Venetis di-
 missis muneribus, Constantinopolim transuectus, ab Imperatore Henrico
 liberalissimē tractatus, classe deinde delatus, Nonis Septemb. Anno salutis
 1209. Ptolemaidē applicuit, ubi omniū procerum letitia, tanq; rex exceptus
 ac salutatus, celebratis nuptijs, pridie Cal. Octob. Tyri cum coniuge, ingenti
 pompa

pompa, diademate coronatus & inauguratus, regni sceptrum suscepit. Magna
 omniū hominum expectatio nutriebatur, nemo erat qui dubitaret, quin hoc
 rege res Syriacae in integrū restituerentur. Vnus Cypri rex, cui haud sufficie-
 bat animus, ut iniuriā illatam uel ferret fortius, uel uindicaret cōstantius, moe-
 rore animā exhalauit. Nec praetereundū censeo, seculis inaudita rem, quā ex-
 pectatio tantarū rerum excitauit, ut quidā uolunt, nam nō desunt qui magi-
 cis carminibus id adscribant. Increbruerat rumor per totū Occidentē, Ioan-
 nem regē uirtute innata et rerū peritia Sarracenos praelio uicisse, ipsam He-
 rosolymā occupasse, uitā uerò colonorum in Syria adeo deprauatā, ut nec
 ipsa elementa sceleratā uitā eorū ferre diutius uellēt. hoc solis defectu, frigo-
 re ingenti, terrae tremoribus frequentibus & ingētibus testari, deinde etiam
 oraculū cœlitus delapsū, sola innocentia regnū illud obtinendū, quod inno-
 centissimus noxęq; omnis nescius, rex Christus Iesus cōsecrasset suo sangui-
 ne. Frugem omnē, omnem lactis copiā, iam senioribus gustu amarissimā,
 pueris dulcissimā esse, ipsum hostem in senes tantum odium exercere, pueris
 abblandiri & cedere. Hac fama epheborum uiginti milium numerum ex-
 citum ferūt. hi diuisis aciebus partim Massiliā peruenerūt, Galli scilicet. Brun-
 dusiū petierunt Itali. Nicolai cuiusdā adolescentis ductu ex Germana nobili-
 tate peruenerunt cognatorū Genuā septem millia, & habitu masculino indu-
 tae puellae multae: rogati à patribus, quānam profectionis causa, quō tende-
 rent, tāta animi cōstantia responderūt, ut Reip. sollicitudinē quandā, & suspi-
 cionē inicerent, ne res nouas in urbe molirent. Septē tantum dierū promil-
 sum hospitium, interim uigiliæ, stationes locis in omnibus frequentes & dili-
 gentes cōstitutæ. His omnibus hæc unica erat persuasio, exēplo Hebræorū
 mare sicco pede se transituros, fluctibus hinc inde murorum in speciem fir-
 matis. Cæterum cum insanīā ipsorū nullus probaret, nemo nec cōmeatu, nec
 nauibus adiuuaret, spē quoq; delusi, domū aliqui redierunt, permulti uerò à
 prouincialibus hinc inde recepti, in Narbonē. Brutio & Liguria consue-
 runt. Accidisse hæc scriptorū omnium cōsensu constat 1212. ac dolo Affi-
 linorum seniore proculum. cum em̄ sacris initiatos, duos in uinculis teneret,
 magię species omnes se nouisse professi, in naturali illi primo, deinde Mathe-
 matica infecta, tertio ueneficijs, goetia postea, tandē necromantia, specimen
 postremo & theurgiae gustū exhibuere. quarū rerū scientia delectatus tyran-
 nus, magnis auctos honoribus, suū illis apud eū cōcessit locū. Vltimò cū libi-
 dine quadā ductus sceleratissima, aliqua re nomē suis apud posteros celebra-
 tū relinquere gestiret, horū cōsilio adductus, Occidentaliū iuuentutē omnē,
 præstigijs in Syriā producere, atq; eo modo trucidare in animū induxerat,
 sed ut omnia huius artis, sic etiā uana fuērūt hæc, quæ conatus est Barbarus.

Noui apparatus in Turcos, à Lateranensi Concilio decreti.

Caput. II.

His omnibus rem Asianam nihil proficere, indies quantum pacis tempus
 elabebatur, tantū etiam terroris accedere cōpertum. nam Salahadini fi-
 lius Noradinus, & Saphadinus frater, cū per totum nouenniū digladiaren-
 tur, tandem mortuo Saphadino, eō res uenerunt, ut Alapiensi Imperio No-
 radinus cōtentus uiueret, Saphadini filij, Corradinus Damascū & Syriā sor-
 titus, Meledino fratri Aegyptū relinqueret: instabat omnibus uiribus Corra-
 dinus

h iij dinus

dinus, nostrorum conatum non ignarus. Igitur id studium sequutus, quantum in recuperanda amissa Syria laborabāt nostri, tantum in retinenda adeptā, diligenti cura insudabat, ac iam nō unius pontificis autoritate, non unius principis uirtute defendi posse res, igitur maturo consilio prouidendum, accelerandum auxilium omnibus uidebat necessarium. Innocētiū qua erat præditus animi prudentia, futura ex rerum statu facile colligens, iamdudum Fredericum in ciuili discordia Rom. Imperatorem renunciarat, ea quidē conditione, ut uoto se publico obligaret, subsidij Christianis in Asia adferendi. Nec dubium si diutius uita illi contigisset, prudentia & rerum experientia Remp. in immensum extulisset. Indictio deinde apud Lateranum cōcilio, de Asiatica expeditione relaturus, præter spem magnū habuit procerum cōuentum. Ex quatuor orbis nobilissimis Patriarchis duo interfuere, Thomas Byzantiorum, Thomas Agni Hierosolymitanorū. Antiochenis morbo, Alexandrinus ab hoste impediti, hic Anteradensem episcopum, ille Germanum Diaconum misit. Ioannis Hierosolymarum, Ioannis Anglorum, Ioannis Cypri, Henrici Constantinopolitani, Frederici Latinorum, Philippi Francorū, Andreæ Hungarorum, Alphōsi Hispanorum, regum oratores adfuere. Metropolitani septuaginta, episcopi quadringenti, Abbates duodecim, Primores octingenti. Promulgatū inter alia sacrosanctū edictū, opē rei Christianæ in Asia populariter adferendā. Missi qui pro suggestu in omnib. prouincijs proclamaret edictū, adhortarent populū, persuaderēt magnatibus. Et quia cum Pisanis Genuenses, Mantuani ac Veronenses, bello acerrimo cōflicterentur, ipse pontifex ad pacē inter tumultuantes cōponendam, primo uere proficiscitur. sed apud Perusiā in itinere obiit, Honorio post eum eius nominis tertio, magistratum ineunte. Imperator Fredericus, qui iamdudum nomen dederat, Italicis bellis & Veronensium (quorum urbē excisam deformauit, studiumq; illinc generale Patauium transtulit) perfidia, in maiora dissidia tractus, uotum differre coactus est. nihilominus episcopus Halberstattenis, & Conradus de Marburg in inferiori, Salomon Herbipolensis in media, Ioannes Argentinenis in superiori Germania, rem strenuē iuuabāt, declamationibus pijs. Assumpta cruce Theodoricus Treuironum, Theodoricus Coloniensium, Sifridus Moguntinorum, Leodiensis præterea & Herbipolēsis, Babenbergensis, Argentinenis, Patauiēsis, Eichstettensis episcopi. Comes Palatinus de Tybingen, Marchio Badensis, Comes Lohenis, Montēsis, Spanheimensis, Nassauensis, Feldensis, Hirsutus, Syluestris, Synensis. Ludouicus Bauariæ dux, Lupoldus Austriæ, Henricus Brabantiae, Morauiae, Lemburgi, Anceus, Iuliacensis. Ex Gallia & inferiore Germania Petrus Parisiorum, Gallerus Heduorum, Iardanus Lexouienis episcopi, Gallerius Aueniēn, Erix Niuernē. comes, ex Anglia Raynolphus Cæstriæ, Guilhelmus Albonactus comites. Ex Italis Bonifacius, Monteferratenis, Thessalie regis nepos. Florentini, Genuenses. Horum igitur omnium autoritate & adhortatione Andreas Hungariæ rex, Imperator dicitur.

Cruce signati quo ordine, quo tempore, Syriam ingressi sint.

Caput III.

ANnus iam agebatur à Cōcilio habito secundus, 1216. à natali Christi, et iam dies induciarum inter nostros Barbarosq; exierant. Andreas rex Hungariæ

Hungariæ paternum propriumq; uotum persolvere adhuc cunctabatur, cū
 Honorius Ioannem Cardinalem Columnensem, Græciæ & Syriæ legatū
 declarat. hic etiam iussu Pontificis, Andream cōminationibus adigit, ut ex-
 peditionem ineat. Andreas nihil cunctatus, Banebonum Borum regis ne-
 gotijs præficit, per Thraciā Constantinopolim, ad legatum Pontificis uenit.
 Secundum Hungari ingressum, cum Bauaro Ludouico hoste, Lupoldus
 foedus init, priuatis odijs Reip. causa depositis, Hungarum magna militum
 manu insequitur. Galli igitur regis iussu et ipsi iter ingrediuntur, Germanicq;
 Venetias peruenerunt parata classe, ascitis Italis socijs, ad Cal. Septemb. ma-
 re ingressi, ductu Guilhelmi Nigri, Lanfranci Rossi, in Græciā trañciuntur.
 Ex inferiore Germania deinde procures soluunt, et classe octuaginta triremi-
 um, nauium centum uiginti oceanum sulcantes, foedā incidunt tempestatē.
 qua sedata, nauibus multis amissis, mari infero celeriter emenso, in Cyprum
 tandem delati, legatum expectabant. Andreas, qui iā Cōstantinopolim per-
 uenerat, ubi cum legato, dum cæteri duces cōuenirent, moram aliquandiu
 traxisset, tandem miles nauibus impositus, rebus omnibus instructis, cum
 legato pontificio, rex in Syriam tendere coepit. Iussi Nauarchi ad Ptolemai-
 dem cursum suum tenere, quò ubi peruentum, Genuensiu classe, Franci item
 ex Cypro cum rege, qui ex Germania per mare uenerāt, his se adiunxerunt.
 Venit etiam ex Tyro Ioannes Brennus rex. Magna spes suberat, tāta coacta
 manu, aliquid præclaræ rei geri posse. nam nostri in Syria degentes, loco
 rumperiti, summa lætitia excipiebant aduentantes, Hierosolymitanus Pa-
 triarcha, cum iam iter ingrederent nostri, crucis sanctæ particulam præfere-
 bat, quæ Salahadino ingruente, à fidelibus de trunco rescata, & reseruata
 fuit. Primis igitur castris, ad fontem Tubaniæ peruentum, ubi aliquot Bar-
 barorum turmæ nostris occurrerunt, sed statim in foedam fugam uersi, mul-
 tos amiserunt. Secundis castris, ad Iordanem tētoria tribus in locis fixa, Tur-
 carum præsidia circumiacentiā destructa, præsidia fugata. Hic Andreas rex,
 ubi se fluuio Iordane lauisset, multum reclamante legato, & sociorum indi-
 gnatione, tanquam se uoti religione exemisset, Ptolemaidem rediit, atq; nul-
 la memorabili re gesta, inde copias suas deportauit 3. Idus Nouemb. cū iam
 tertium mensem domo absuerat. Eo discedente nostri 3. Cal. Decemb. exerci-
 tum & copias eduxerunt, cum ecce adfuerunt Genuenses, classe triremium
 decem instructissima, Ioanne Rosso Voltano, & Petro Auria, prætorijs ui-
 ris administrata. Itum est in hostem, ac sub crepidine montis Thabor castra
 metatum. Primo sitis inuasit exercitum ex aquarum inopia uehemens, sed
 tandem quorundam indicio, uenæ aquarum fodiendo repertæ. Iam situs
 præsidij, & montis præcipitia omnem spem oppugnandi aut obtinendi præ-
 sidij auferebant, cum captum adolescentulū Sarracenum, ad duces quidā de-
 duxerūt, qui ostensis aliquot uestigijs, quib. miles in summū euadere possit,
 donatus liberaliter, magno cōmodo fuit prijs: etiā Ioannes rex Hierosolymita-
 nus nocte sublustri, præmisso inermi, qui uias tētare, exploratis omnib. ipse
 cum armatis, qui alterna ope subnixi, per rupes & inuia, in summū iugū eua-
 dunt. Deinde impetu facto, in portas præsidij irruunt, quibus cū hostes effra-
 ctis seris occurrerēt, præsidij ducē rex statim obtruncat, stipatorē dñi mortē

uindicare uolentē, repetito ictu transfigit. Interim etiam equites peditesq; aliquot, ductu Guilhelmi de monte Acuto Hospitaliorū magistro, & Tēplarij, per planiora ascendunt. quorum aduentu territi hostes in præsidium se recipiūt, obfirmatis portis. Rex cum Cyprio, & alijs ducibus, quid factū opus consultantes, castra in monte metanda, & præsidium circundandū optimū esse arbitrari se dicunt. Tripolitanus Boëmundus patre nihil sincerior, obfidionē in monte dissuadet, nec exercitū diuidendum esse, quod futurū sit, cū locus totum nō recipiat. Fame longaq; & diutina obsidione expugnandum præsidium, aut cæteris locis omnibus receptis, ipsum ultro in nostrorū potestatem uenturum. Sic perfidissimi hominis consilio, rei pulcherrime gerendi occasio, cū ipso præsidio amissa. nam à Sarracenis lacessiti, tempestate hyemis uiolenta homines, præterea iumenta perierunt multa, maxime 9. Cal. Ianuarij. Dimissus est ergo exercitus in hyberna. rex Cyprius Tripolim se contulit, pars Ptolemaidē reuersa. Austrius cū rege Hierosolymitanorum & Ordinum magistris inter Cæsareā & Caiaphā, promontorium occupauere, ac omnibus rebus cōmuniuerunt, quo ueluti ex arce omnia infesta Barbaris circa incolentibus facerent. Id castrum peregrinorū uocatum, terra maricq; nostris per diu usui fuit, sic pace, sic bello cōmodum. hic dum fundamentorum rudera efferent, magnā uim auri, argenti & æris signati inuenerunt, unde militibus in longum diē liberalissimum stipendium largiebatur. Repertę sunt quoque, quod omnes mirabantur, aquarū dulcium ebullientes uenę in magna copia, lapis ad calcē parandū aptissimus. Propinquitate aut, præsidio montis Thabor fuit infestum. equidē prohibiti à nostris, nec arare nec serere securre potuerunt, qui custodię fuerunt impositi. Hoc anno ostenta multa in celo uisa, cruces candidę, cerulei Cometę, defectio solis & lunę, quę magnā & grauiā generi humano portendere uidebantur.

Aegyptum ex Syria inuadunt nostri.

Caput IIIL.

Nihil antiquius nostris fuit, q̃ cum mari terraq; ualidissimę confluerent copię, uirorūq; robur ex toto Occidente ita cōueniret, animis, rebusq; omnibus ad res gerendas instructissimis, q̃ quod aliquid attentarent, quod glorię illis esset, atq; Reip. q̃ cōmodissimū. Igit Nonis Maij, cū ex hybernis oēs euocata copię, ad castrū peregrinorū cōuenire iussę, iactis ancoris, naues & triremes oēs paratę, in salo apud prædictū locū, uentū expectarent, in castra duces cū cōuenissent, Ioannes rex consilium habuit. tum uarię hinc inde sententię proferebantur, tandem in id cōsensere omnes, Aegyptum superstitionis & mali omnis caput petendum. Haud enim parum in rem fore rebantur, si Damiatā, quę olim Heliopolis dicta fuit, primō obsideret, quę recepta, Alexandria subigi facile posset, tum flumen Nilum & regionem omnem in potestate fore, ac Hierosolymā ultro ad nostros uenturam, quando, quidem insulam Cyprum, & in continenti Ptolemaidem cum Tyro & Antiochia fideles possiderent. Classis igitur Borea uento excepta, datis uelis, in altū fert, ac tertia die postq; à castro peregrino soluerat, ad portum Damiatę peruenit Idib. scilicet Maij. Duces aut de Rep. cōsultantes apud Ptolemaidē præeuntem classē uix sexta die assequi potuerunt, uentorū flatu contrario prohibiti. quapropter cū classis alterū iam diē in anchoris necquicq; eorum aduentum

aduentum opperiretur, Nicolifensis, uersa prora reditum paratem prohibuit atq; persuasit, ut Pontifarre comitis ductu in terrā descensum sit, atq; portus occupatus. Plurimi qui nondū instructi, prima nauigatione apud Ptolemaidem remanserunt, paulo pōst naues cōscendentes, prioribus se cōiungere nitēbāt, sed tempestate disiecti, aut per mensem & amplius salo iactati in portum Damiatæ uenerunt, aut in mari periere. Tandē ubi duces castris se coniungere, cupidissimis cōfidentibusq; animis urbis oppugnatio decreta. Damiatæ triplici muro, eodemq; lateritio cincta, ac deriuato quodam Nili alueo, Tyberis Romani magnitudinē habentis, in longæ insule speciem obducitur. Huic quoq; Phærea turris, neq; crassitudine neq; altitudine cōmendabilis, sed quæ suburbii, apothecas mercatorū, ac publica horrea à piratis tutaretur. Poterant nostri in portu & mari libero discursu uolitare, sed cathena obiecta à Nili alueo eos arcebat. ea uirtute atq; arte perrupta, turrim terra mariq; aggrediunt, quæ latericia materia firma sua mole defendebat, cum telis, machinis, tormentis, egregijs propugnatoribus esset instructissima. Nostræ naues in quibus turres excitatæ erāt, dum hi propius eas appellī, alij reduci, hi pontes eijci, & militē exponi, illi circumuehi, & alia parte adoriri iubent, dum miles nautarum ministeria, nautæ militum munia impediabant, nihil omnino exquebantur, imò ex nostris turris, quæ ceteras celsitudine superabat, solutis compagibus, concidit, milites partim in Nilum excussit, partim ruina extinxit. Miserabile spectaculū erat, donec sedato tumultu, suo quisque Duci, suo magistro dicto ut essent audientes, Rex Ioannes, cui iam bellis summa commissa erat, iubet. Resumptis itaque uiribus, expugnatur turris cū suburbij. capta horrea, mercium tabernæ opulentissimæ, miles annona & preciosarum rerum copia ditatus. Præsidia partim cæla, partim capta. prima hac uictoria animi militum confirmati.

Nili inundatione nostri afficiuntur multis incommodis, indictæ supplicationes, mirabilis nostris data diuinitus uictoria. Caput V.

PROTRACTA erat iam obsidio, excursionibus, insultibus ac huiusmodi bellicis negotijs, ferme usq; in Calend. Iulij, ac iusta obsidione claudebatur urbs, cū aduersissimis & uentis uehementius flantibus, mare adeò usq; intumuit, ut Nili fluenta remoraretur. quare factum, ut nostra castra penitus inundarentur. quare miserabilis impedimentorum æquē ac com meatuum iactura facta, annona inundatione corrupta. Id non rerum natura, aut fluminis ui, quod suo quidem ac statuto, sed non eo tempore anni se per Aegyptum diffundere consueuisset, ira tantum numinis factum, nostri existimauerant. Accito igitur Pontificum collegio, de placando numine consulitur, ne Reipublice commodissimum inceptum hoc detrimento impediretur. Viri igitur sacri, indictis supplicationibus, atque ieiunio triduano, ad obsecrationes milites, & omnes in castris degentes adhortantur. Ecce mox quarta luce, mitesciente cœlo, mare sæuire desijt, flumen inter ripas se recipit, tranquillitate magna sequente. Quapropter qui Deum optimum maximum precationibus prius inuocauerant, exauditi, gratiarum actiones per circuitum castrorum celebrabant. Sed hoc miraculum, maiori prodigio ac lætissima uictoria celebrius redditum paulo pōst. Soldanus magna Orientalium

entalium manu ad soluendam obsidionem uenerat, at tenui Nili alueo, qui Damiatam ambibat, tantum à nostris diuisus, castra his maiora posuerat, unde illi æquè inuehendi reuehendiq; in urbem præsidia & commearus, facultas erat. Mittebat crebros per flumen obsessis nuncios, intromittebat frugē, milites delectos, tela, tormenta, & omnia quæ usui esse poterant, occasionem aucupans nostrorum opprimendorum, si quam aut fortuna, aut eorum negligētia præberet. Ea re intellecta, nostri statim quærere rationē cœperunt, si qua urbem unica obsidione ultra citraq; flumen circumdare, si hostem ad uniuersum certamen elicere possent, sed neq; prouocatione neque conuitio irritari unquam potuit. Agmen igitur nostri ualidissimum, ad metandum ultra Nilum, & ea quidem parte, qua hostium castra, mittunt. Quod ubi per exploratores Soldanus accepit, & in alteram ripam nostros ingenti animo tendere uidisset, amentia potius quàm pauore, perterritus, castra fugiens, comēatibus & impedimentis plena reliquit. Christiani milites, ubi cum citatissimo atque densissimo agmine fugientem uidissent, quidnam tam subita profectio sibi uellet, ignari, animo suspēso hærentes constitere. Missis deinde, qui explorarent, an nullę insidię, an nullus fucus fugę, cum castra uacua milite, ac integra capi posse renunciaretur, ratibus ad id iam dudū paratis, & cæteros transmiserunt. hostium castra ingressi, annona, impedimentis, ac ditioris apparatus supellectile referta obtinuerunt, ubi Christianus exercitus maiori quàm prius ad turrim Phaream, copia est repletus. Collocatis deinde alteris in ulteriore ripa castris, iniectoque ponte, utraque ripa flumen coniungunt, ut mutuo sese, & auxilio defendere, & urbem arctius concludere possint. Soldanus, exercitus parte una amissa, parte altera in Aegyptum reducta, Chairum suos reuocat, atque urbem communit. Hinc Damiatæ magna desperatio oritur, ac omnium ciuium animos Soldani fuga miserè affecit. Soldanus uerò uidens alieno tempore Nilum excreuisse, seque alieno tempore in alueum suum recepisse, imò quo uno scēlicitas ubertatq; soli constat, signum consuetum inundatione sua non attigisse, annonæ penuriam uertus, cum Corradino fratre agit, ut per Oratores conditiones pacis sibi, Aegyptioq; peteret, nam Damiatæ libera, breui omnia recuperari posse. His Meledini precibus pollicitationibusq; persuasus, Christianis pacem offert his conditionibus. Crucem sacrosanctam se restitutum, & quicquid de nostris in Syria uel ipse, uel patruus Salahadinus, aut pater Saphadinus cepisset. Placuerunt hæ conditiones Gallis, Anglis & Italis, dicentes capta fuisse hæc arma, ut quod in Syria summorum Ducum uirtute partum esset, id nobis ereptum recuperaretur, eluereturq; ignominia. His restitutis, nullam restare belli causam. Reges, Ordinum magistri, Austriæ dux, & qui aderant Germani, pacem aspernabantur, contra superstitionem Mahumeticam hoc bellum susceptum esse, Aegyptum arcem belli iam debilitatam, perdomandam. His accedebat Pelagius Legatus, qui Columnæ successerat, eiusq; autoritas obtinuit, ut re infecta, Damasceni Oratores dimitterentur. Tunc & Corradinus, spe retinendæ ultra Hierosolymæ amissa & reiecta omni, eam muro discinxit, pauloque magnificentiora ædificia & monumenta diruit, præter turrim Dauid. Sacro quoque pepercit sepulchro

chro Domini, à quo diruendo manus abstinuit, ut alij uolunt religione numinis, ut quidam dicunt, inhibentium & supplicantium Christianorum ciuium gratia. Nam Hierosolymam adhuc Syrii, Armeni, Aethiopes, Georgiani, ac multi Asiae populi, nostri fidei cultores incolebant.

Subsidia in Aegyptum nostris mittuntur, fames oritur in castris, in urbe lucus, tandem Damata expugnatur. Caput VI.

URbis obsessæ fama iam etiam Occidentem omnem peruaserat, Aegyptiorum pusillanimitas multos nostrorum alliciebat. Iam nouæ copiae ex Italia accedebant, nouus quoque comitatus, Mediolanensis, Regiësis, Fauentini, Brixienfis pontificum ductu adferebatur. Ex Germania Sifridus à Rechberg, Auguste Vindelicorum episcopus, Ludouicus Bauarus, comes de Vohburg, Henricus de Busmanshusen, quod oppidum Danubium & Lycum interiacet, ab utroque flumine 15. millia passuum distans, corrupto uocabulo Zusmarshusen iam dicitur, insignis Christophori à Stadio episcopi, pietate, qui Xenodochium eo loci condidit celeberrimum: adiunxit se etiam Conradus ab Hochstet urbis eius, quæ mihi ortum dedit, patriæ scilicet dulcissimæ, regulus. Horum aduentu, dictu mirum quantum recreatus sit exercitus: erant enim homines in re militari eo tempore clarissimi, uiribus integri, comitatum importabant, quo maximè egebat exercitus. Poenitebat iam Duces se potius uoluntati legati paruissæ hominis togati, quàm proprijs consilijs obtemperasse. Pelagius legatus male audire cœpit, & sunt qui scribant, eo quod Hispanus esset, incredibili exarsisse desiderio, ac spem ingentem concepisse, suo ductu Hierosolymam recuperatum iri, maximè quod in fatis esse diceretur, ex Hispania uenturum, qui illam de Barbaris tandè reciperet. hinc ferunt tantopere ipsum laborasse, ne conditiones à Corradino acciperent. Sextum decimum iam mensem tenebat obsidio, cum occulto nuncio misso, Soldanum iterum reuocant ciues, ne urbem tam commodam, tam fidelem deserat, opè ferat ijs, quibus uitam quàm fidem amittere uideatur melius. Ne igitur cos prodere uelle omnino calumniari possit, ad aquarum diuortia, qua Nilus pars deriuatur in fossam Damiatæ proximam, castra ponit. quacunque potest, arte munit. Quarto Non. Octob. noctis ingruente conticinio, aliquot cohortes emittit, ut urbem adeant, receptique defendant strenuè. Ingressi erant aliquot, recipiebantur reliqui, cum fraudis sensus ad Latinos peruenit. Conclamatum est ad arma, qui nondum ingressi erant, celsi ad unum ducenti, eo, quod qui in urbe erant fores raptim portæ obiecerunt, eosque exclusos cædi reliquerunt. Hac uictoria elati nostri, postridie relicta, quanta satis foret ad continuandam obsidionem copiarum parte, ad Soldani castra sub signis ducti, oppugnationem adoriuntur. Hostis postquam numerum nostrorum exiguum intellexerat, uelut nostrorum impetu territus, castris excedit. nostri ueram fugam putantes, deserta castra, non comitatu, sed præda reliqua repleta intrant. deprædantur omnia, abutuntur parates. obuium habent hostem, qui castra rursum petit, nostrosque magno impetu adori, ac iactabundum militem igne missili (quæ facibus tragulisque Sarraceni mittere consueuerunt) non paucos ambulant, inter quos Brenna rex eodè igne, facie afflatus et deformatus uix euasit. Gualterus Gallorum ductor, ac Milo Meduten, ferro cecidere cum alijs multis.

Intercepti

1217

Damata expugnatur in Egypto

Intercepti plurimi in hostium potestatem peruenerunt. Hac ignominia recepta, ne inultam relinquerent iniuriā, classē instruunt. fabri toto exercitu conquisiti, duabus nauibus cōiunctis, ex firmissima materia in eis turrim iterum construunt, cuius altitudo turrim quę Nilo eminebat, æquabat. hæc igitur turrita nauis aduersus propugnaculum appellī cœpta. Præparatæ deinde etiam aliæ & ornatae, ad alias partes urbis immittuntur. ad hoc in ripa exercitus in armis signisq; stabat, simul ad terrorem, simul ne quid Soldanus impune contramoueret. Pestis urbem totam inuaserat, grassabaturq; in ciues atrociter, cuius rei nostri omnino ignari. nam portas obstrui iusserant, uulgusq; à muris arceri, ne quis exire, aut è muris se demittere posset, solum Mamaluchi omnia circuibant asseruabantq; nostri eos fame premi tantū nouerant, uastitatem tam foedæ pestilentiae ignorabant. Igitur cū hinc inde turres nauibus & castellis oppugnarent, contigit, ut magno impetu Mamaluchi in unam nostrorū nauium insilirent, quæ Germanos ferebat, naualis pugnae gentem non admodum expertem. Pugnatum est diu, tandem cum multitudini Mamaluchorū resistere nō possent, caderent multi, nōnulli in flumē sese deſcēdentes, uel enatarēt ad suos, uel mergerent pōdere armorum oppressi, aut uulnerum dolore fatigati, Conradus Hochstettenſis facinus omnibus seculis aggreditur memorandum. Per medios enim Barbaros, uia ad ostiolum facta, quo in nauis fundum descendebatur, se demisit, arreptaq; quā fors obtulit, securi, præfractō & cōfractō nauis fundo, ipsam nauim cū Barbaris, & Christianis se egrē defensantibus, summersit, quibus unā eū perisse hoc indicauit, quod postea nusquā comparuit. Perijt ea die & Henricus de Bülmanhusen, socius itineris & mortis Conradi, atq; in eadem nauī. Oppugnatione ita per totam diem continuata, tandem nox diremit prēlium, magnis hinc inde acceptis cladibus. Ea quidem nocte, qui adhuc uiribus pollebant, Mamaluchi, nauem quam ceperant in oppugnatione, deceptis nostris stationarijs, in mare delapsi, per deuia ad Soldanum peruenerant, statum deploratum, & deperditę urbis fatum instare indicantes. Placuit deinde ducibus nostris, neq; terra neq; mari, nec cum Soldano, nec cum urbe congregi, sed religione & precibus diuinum auxilium implorandum & expectandum. Contigit igitur die tertia, postquam male pugnatum erat, quod ex Florentinorū cœtu, prospecto urbis silentio, aliquot milites, portas propius accessere, ut quid in urbe fieret, explorarent. Quum igitur altum silētium in propugnaculis & intra mœnia intellexissent, sopitos primò custodes, aut alia causa abesse existimarunt, regressi clam ad socios, scalas corripunt, quas propugnaculis portę admovent, murum superāt, nemine repugnante, in urbē descendunt. dolum abesse, insidias nullas conspicati, perfringūt portam aliqui, alij murū iterum ascendentes, signum Reip. purpureum, lilio candido interstinctum, uentilantes, alios ad rei nouitatem stupefactos conuocant. Germani qui portę effractę accubabant proximi, adcurrunt, cohortem unam introducunt, cædunt paucos, quos obuios habent, Sarracenos. In castris exoritur rumor, urbem esse captam, quę furor administrat tela, arripiunt omnes, sine ordine, sine duce, ad cædem faciendam omnes accurrunt. Tam lōginqua obsidione exhaustus miles, iritatus dux, cruorem hostis sitit, stricto ense accurrens in quem

quem defæuiat, non inuenit. cadauera mille & mille cuiq; oblata, indignam uindictæ occasionem præbebant. Ex septuaginta millibus, millia tria, non solum fideæ, sed adolescentioris ætatis inuenta, pueri, senes, uiri etiam reliqui, absumpti omnes, genere fati miserrimo, famam nemo, pestem nullus, omnes incognitam cladem fuisse, & inauditam affirmant, quod supererat affectum, deploratumq;. Vita donata ea lege tantum, ut urbem purgarent, qui labor in tertium mensem usq; eos exercuit. Sed quod omnium admirationem uincit, est id, cum in ceteris rebus nominis laudisq; trahantur cupiditate mortales, qui uel ut ullam in urbis captæ gloriam sibi adscriberet, rationem aut quære re, aut dicere non est inuentus. Non. Nouemb. capta est, ingens thesaurus repletus, auri, argenti, gemmarum, preciosæ uestis, supellectilis exquisitissimæ, ad fastidium usq; parta præda. Conuenerat inter omnes, etiam iuramento firmatum fuit, capta urbe, æqua ratione spolia diuidenda: tamen in tanta copia capacitas non defuit. Post captam urbem, Antistitum consensu ac iussu, de agendis Deo gratijs diligentissime curatum, cuius benignitate & auxilio, sine cæde, uenustissima ditissimaq; urbe potiti essent. Præsidia munitionib. & portis indita. Dulcissimum erat in conspectu Barbari urbem captam, qui cum ne hiscere quidem auderet, terga nostris, incensis castris, ostenderet. Comoratum est deinde in castris tandiu, quousq; exacta pestilentis morbi suspicionem, cœli salubritas instauraretur. Curato aëre, sub Cal. Feb. Christiani primo urbem ingrediuntur. Postero die à Legato pontificio, cum singulari Episcoporum pompa, Purificationis solennia diuæ Virginis celebrata. Exacta peste, Machumeti Basilica, magnæ matri uirgini Mariæ dicata. Episcopo ornata, sub Antistite, ad omnes aras Deo gratiæ actæ. Mox de agrorum diuisione in concilio principum, & deducenda colonia actum est.

Titani urbem occupatur ab exploratoribus Christianorum. Caput VII.

VRbe Damyata iam capta, turres munitissime distributæ sunt, quarum primariâ illam, quæ Babyloniam uersus spectabat, legato Romane ecclesiæ nomine assignabant, in hanc immisso præsidio, Latinorum copiam eam cum porta adiacente, custodiebant, ac Romanam appellari uoluerunt. Archiepiscopo urbis, quemcunq; sors ferret, assignatur statim alia turris, elegantiâ priori in nullo, munitione tamen cedens aliquantulum. Germanis machinæ omnes dono dantur, quibus oppugnata moenia, qui statim cum Frisonibus, pontem facto, in utroq; littore, præsidium extruunt cum specula quadam altissima, ad pontis scilicet tuitionem, & aduentantium nauigiorum receptum tutissimum. Urbs deinde tota cum prouincia, ac mero mixtoq; imperio, regibus Hierosolymitanis addicta. Deinde circumquaq; emissi frumentarii atq; exploratores, qui in urbem ex agris comæatus conferrent, & hostium consilia expiscarent. Accidit autem nono Cal. Decemb. quod ex omnibus nationibus, ad mille ferme uiri, naues conscenderent, adiacentia mari oppida inuasuri. nec mora, proximum Nili ostium Taniticum scilicet, irrumpentes, aduersa aqua per flumen ad Tanim urbem usq; perueniunt, quæ olim Titanis dicta, à Gigantibus, septem annos post Hebron edificata fuit. Distat autem à Chairi stadibus 80. quæ etsi ornatu & amplitudine, Pelusium olim antecederat, nunc uero extra præsidium, quod extabat munitissimum, tantum pulcherrimorum, sic priuorum

torum, hic publicorum edificiorum ostentabat ruinas. Nostri cū iam per Nilum ab hostibus adnauigare conspecti essent, Barbari totius exercitus classem aduentare rebantur, fuga arrepta, castrū deserunt. quod nostri intrantes copia annonæ & diuitijs plenum, expoliatum, ac imposita custodia, cum præda ingenti ad nostros reuertentes, in potestatem redactum annunciabāt. Fuit res nostris tantò acceptior, quantò minus antea spes fuerat, quod totus exercitus id expugnare aut obsidere posset, tum propter murorum firmitatem, fossarum amplitudinem, tum aditum difficillimum, quem lacus hic hyme, hic æstate equitibus negabat.

De Legati ambitione, regis ira, clade nostrorum misera.

Caput VIII.

IAm rebus suis diffidens Meledinus incēsis castris, Chayrum abiērat, Babyloniamq; munitiorem ac instructiorem reddere conabatur. Latini patriæ ueteris immemores, tanquam in coloniam uenissent, in urbe Damiatâ per annum, fere integrum desedere, quum inter Pelagiū Cardinalem ac Brennam regē de ditione contentio oritur grauissima. Partes enim sibi in omnibus primas legatus, iure legationis uendicabat. Brenna rex, omnium suffragijs, urbis imperium iam dudum adeptus, exercitus imperatorem se esse, & dici debere contendebat, nec se unquam uiro togato cessurum aperire minabatur. Erat autem Ioannes uir alias & in Republica, & in militia administranda clarus, gratus tam ciuibus quàm militibus omnibus. Nec deerant ex peregrinis, qui huic ob uirtutes in eo clarissimas impense fauerent: & contra, Pelagio inuidebant, tanquam homini arrogantissimo, qui ambitionis modum nesciret. Inuenti sunt etiam, qui in Brennam regem, huius discordiæ causam transferrent, quod de se nimium confidens ex arbitrio omnia regeret, admonitionibus legati, nulla habita conditionis reuerentia, immodestus in omnibus recalcitraret. Hæc autem contentio magnis ausibus moram intulit, reiq; bene gerendæ tum occasionem, tum omne ademit tempus. Rex enim iratus, Ptolemaidem magna militum manu secessit, causam capiens, quod Milichasceaph Saphadini filius, dum in urbe Damiatâ expugnanda & constituenda moraretur, Templarios bello exercens, Albam speculam, præsidium munificentissimum destruxisset, occupassetq; castrum Saphet, Damascenorum Soldanus. Hanc igitur tantam Reipublicæ cladem ulciscendam sibi esse, ac Templarijs subsidia ferenda dicebat. Fore, ut concisas uires Sarracenorum attereret, & cōprimeret temerarios eorum ausus, recuperatisq; præsidijs, breui ad exercitū reuerteretur. Constabat præterea, Gorgianos, qui ad Caspios montes terram inhabitant, Colchis, Iberis finitimis, auxilia per literas pollicitos esse, atq; Leonem regem, qui unâ cum Armenijs eos regebat, adfuturum propediem. Hos ut exciperet, Brenna iturum se iactabat, nec non Iconiensis regis copias auxiliâres se adducturum. Quæ omnia etsi uerisimilia uidebantur, in colorem quæsitâ magis, quàm in animo regis fuerunt. Deses enim apud Acconem, rerum omnino nihil agens, ter quaterq; uocatus, reditum ad Damiatam negauit. Quare factum, ut quantum lætitiæ ex urbe capta Honorius Papa hausisset, tantum tristitiæ ex duorum hominum obstinatissimorum ambitione cōciperet. Ne igitur Resp. aliquid detrimenti caperet, Ioannem Cardinalem, ex familia Columnensium, successorem

forem Pelagio iterū mittit, qui Genuensium, Venetorum, Pisanorumque nauibus in Syriam usque traiecit. Hi enim captiuitate urbis opulētissime allekti, haud contemnendum numerum militum conscripserant. Idcirco spe longior illa mora, apud Damiatam acta, non usquequaque inutilis habita est. Præter classem enim, multorum aliorum principum supplementa accessere. Inter quos ipse Bauarus Ludouicus, cum popularium suorum magna manu, exercitui Christiano se adiunxit, à Frederico secundo, cū trecentorum ex aula uirorum fortissimorum cohorte præmissus, quē statim insequuturū se, literis & ore affirmauerat Imperator. Appulit etiam sub Cal. Iulij Matthæus comes, quem Fredericus Apuliæ præfecerat, trirēnibus instructissimis octo, septingentos ex Sicula nobilitate equites, iussu Frederici deuehens, dum in Syriaco mari piratarum Aegyptiorum classem, obuia quæque depredari audisset, duodecim longis hostium nauibus se infert, ipsis congressus, haud magno negotio fudit. Oppressit ex eis naues quatuor, ac aqua demersit. Reliquę trepida fuga in Aegyptum se recepere, duabus exceptis, quas captas secum Damiatam, præda onustas deduxit, ducentis Saracenis suspendio enecatis. His aucta res Christiana uiribus, florere uidebatur, ac ad res gerendas tantum imperatore carere. Incipiebat etiam proceres tam segnis moræ tedere, spes euertendę Barbaræ superstitionis, omnes maturare negotium compellebat. Legatus igitur, milites ad signa conuenire, in Sultanum ire iubebat. Miles dicto haud parebat, & si magna ei promitterentur, quanquam de Indorum rege, Dauide appropinquante, & auxilia Christianis ferente, multa dicebantur. Meledinus etenim, audita Pelagij & Brenne contentione, lecto milite Aegyptio, ad diei unius iter, prope urbē castra locauerat. Indies nostros prouocabat populationibus & excursionibus, in omnem occasionem intentus, quā nostros ex urbe, in campos patentes, ac exundationibus Nili obnoxios, pelliceret. Igitur ne tantam ignominiam perferre diutius cogerentur nostri, Legatus nuntios ad Brennam mittit, qui hominem reuocent, ac imperium exercitus illi deferant, quo sine, miles non latum pedem progressurum se per sancte iurauerat. Rex Ioannes, audita militis pertinacia, uisis publicis nuntijs, qui consensu militari missi fuerant, etiam si à Pelagio antea sæpius reuocatus, nouas semper non ueniendi moras causasque contexuisset, uictus Columnensis amici, ac fatigatus procerum precibus, tandem ducem Dei uiuentis exercitui, se præbiturum respondit. Auctus igitur milite, com meatu & armis, postquā decimum mensem absuerat, Damiatam peruenit, acclamationibus ac omnium imprecationibus faustis exceptus. Iam imperatorem, iam ducem, iam com militem se habere exclamat miles, iam qui sacris, qui bello præsint, qui ritè omnia curare possint adesse, cum legatus consilio, Brenna armis Rempub. tutandam, unanimes suscepissent. De summa rei, postquam satis humanitati atque amplexibus datū, consultatum, sed uarijs sententijs. Legatus ferro cum hoste protinus decernendum esse, consensescere militem, alias cunctando, ocium & desidiam inualescere, hosti mora uires accrescere, uirtutem augeri & fiduciam, nostris tedium atque contemptum, spem exinaniri omnem. Victo hoste, aut etiam in castris abdito, Chayrum obsidendam, quæ imperij caput, quo succiso, Aegyptum omnem intermorituram. Summa consilij, aut Me-

312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000
 1001
 1002
 1003
 1004
 1005
 1006
 1007
 1008
 1009
 1010
 1011
 1012
 1013
 1014
 1015
 1016
 1017
 1018
 1019
 1020
 1021
 1022
 1023
 1024
 1025
 1026
 1027
 1028
 1029
 1030
 1031
 1032
 1033
 1034
 1035
 1036
 1037
 1038
 1039
 1040
 1041
 1042
 1043
 1044
 1045
 1046
 1047
 1048
 1049
 1050
 1051
 1052
 1053
 1054
 1055
 1056
 1057
 1058
 1059
 1060
 1061
 1062
 1063
 1064
 1065
 1066
 1067
 1068
 1069
 1070
 1071
 1072
 1073
 1074
 1075
 1076
 1077
 1078
 1079
 1080
 1081
 1082
 1083
 1084
 1085
 1086
 1087
 1088
 1089
 1090
 1091
 1092
 1093
 1094
 1095
 1096
 1097
 1098
 1099
 1100
 1101
 1102
 1103
 1104
 1105
 1106
 1107
 1108
 1109
 1110
 1111
 1112
 1113
 1114
 1115
 1116
 1117
 1118
 1119
 1120
 1121
 1122
 1123
 1124
 1125
 1126
 1127
 1128
 1129
 1130
 1131
 1132
 1133
 1134
 1135
 1136
 1137
 1138
 1139
 1140
 1141
 1142
 1143
 1144
 1145
 1146
 1147
 1148
 1149
 1150
 1151
 1152
 1153
 1154
 1155
 1156
 1157
 1158
 1159
 1160
 1161
 1162
 1163
 1164
 1165
 1166
 1167
 1168
 1169
 1170
 1171
 1172
 1173
 1174
 1175
 1176
 1177
 1178
 1179
 1180
 1181
 1182
 1183
 1184
 1185
 1186
 1187
 1188
 1189
 1190
 1191
 1192
 1193
 1194
 1195
 1196
 1197
 1198
 1199
 1200
 1201
 1202
 1203
 1204
 1205
 1206
 1207
 1208
 1209
 1210
 1211
 1212
 1213
 1214
 1215
 1216
 1217
 1218
 1219
 1220
 1221
 1222
 1223
 1224
 1225
 1226
 1227
 1228
 1229
 1230
 1231
 1232
 1233
 1234
 1235
 1236
 1237
 1238
 1239
 1240
 1241
 1242
 1243
 1244
 1245
 1246
 1247
 1248
 1249
 1250
 1251
 1252
 1253
 1254
 1255
 1256
 1257
 1258
 1259
 1260
 1261
 1262
 1263
 1264
 1265
 1266
 1267
 1268
 1269
 1270
 1271
 1272
 1273
 1274
 1275
 1276
 1277
 1278
 1279
 1280
 1281
 1282
 1283
 1284
 1285
 1286
 1287
 1288
 1289
 1290
 1291
 1292
 1293
 1294
 1295
 1296
 1297
 1298
 1299
 1300
 1301
 1302
 1303
 1304
 1305
 1306
 1307
 1308
 1309
 1310
 1311
 1312
 1313
 1314
 1315
 1316
 1317
 1318
 1319
 1320
 1321
 1322
 1323
 1324
 1325
 1326
 1327
 1328
 1329
 1330
 1331
 1332
 1333
 1334
 1335
 1336
 1337
 1338
 1339
 1340
 1341
 1342
 1343
 1344
 1345
 1346
 1347
 1348
 1349
 1350
 1351
 1352
 1353
 1354
 1355
 1356
 1357
 1358
 1359
 1360
 1361
 1362
 1363
 1364
 1365
 1366
 1367
 1368
 1369
 1370
 1371
 1372
 1373
 1374
 1375
 1376
 1377
 1378
 1379
 1380
 1381
 1382
 1383
 1384
 1385
 1386
 1387
 1388
 1389
 1390
 1391
 1392
 1393
 1394
 1395
 1396
 1397
 1398
 1399
 1400
 1401
 1402
 1403
 1404
 1405
 1406
 1407
 1408
 1409
 1410
 1411
 1412
 1413
 1414
 1415
 1416
 1417
 1418
 1419
 1420
 1421
 1422
 1423
 1424
 1425
 1426
 1427
 1428
 1429
 1430
 1431
 1432
 1433
 1434
 1435
 1436
 1437
 1438
 1439
 1440
 1441
 1442
 1443
 1444
 1445
 1446
 1447
 1448
 1449
 1450
 1451
 1452
 1453
 1454
 1455
 1456
 1457
 1458
 1459
 1460
 1461
 1462
 1463
 1464
 1465
 1466
 1467
 1468
 1469
 1470
 1471
 1472
 1473
 1474
 1475
 1476
 1477
 1478
 1479
 1480
 1481
 1482
 1483
 1484
 1485
 1486
 1487
 1488
 1489
 1490
 1491
 1492
 1493
 1494
 1495
 1496
 1497
 1498
 1499
 1500
 1501
 1502
 1503
 1504
 1505
 1506
 1507
 1508
 1509
 1510
 1511
 1512
 1513
 1514
 1515
 1516
 1517
 1518
 1519
 1520
 1521
 1522
 1523
 1524
 1525
 1526
 1527
 1528
 1529
 1530
 1531
 1532
 1533
 1534
 1535
 1536
 1537
 1538
 1539
 1540
 1541
 1542
 1543
 1544
 1545
 1546
 1547
 1548
 1549
 1550
 1551
 1552
 1553
 1554
 1555
 1556
 1557
 1558
 1559
 1560
 1561
 1562
 1563
 1564
 1565
 1566
 1567
 1568
 1569
 1570
 1571
 1572
 1573
 1574
 1575
 1576
 1577
 1578
 1579
 1580
 1581
 1582
 1583
 1584
 1585
 1586
 1587
 1588
 1589
 1590
 1591
 1592
 1593
 1594
 1595
 1596
 1597
 1598
 1599
 1600
 1601
 1602
 1603
 1604
 1605
 1606
 1607
 1608
 1609
 1610
 1611
 1612
 1613
 1614
 1615
 1616
 1617
 1618
 1619
 1620
 1621
 1622
 1623
 1624
 1625
 1626
 1627
 1628
 1629
 1630
 1631
 1632
 1633
 1634
 1635
 1636
 1637
 1638
 1639
 1640
 1641
 1642
 1643
 1644
 1645
 1646
 1647
 1648
 1649
 1650
 1651
 1652
 1653
 1654
 1655
 1656
 1657
 1658
 1659
 1660
 1661
 1662
 1663
 1664
 1665
 1666
 1667
 1668
 1669
 1670
 1671
 1672
 1673
 1674
 1675
 1676
 1677
 1678
 1679
 1680
 1681
 1682
 1683
 1684
 1685
 1686
 1687
 1688
 1689
 1690
 1691
 1692
 1693
 1694
 1695
 1696
 1697
 1698
 1699
 1700
 1701
 1702
 1703
 1704
 1705
 1706
 1707
 1708
 1709
 1710
 1711
 1712
 1713
 1714
 1715
 1716
 1717
 1718
 1719
 1720
 1721
 1722
 1723
 1724
 1725
 1726
 1727
 1728
 1729
 1730
 1731
 1732
 1733
 1734
 1735
 1736
 1737
 1738
 1739
 1740
 1741
 1742
 1743
 1744
 1745
 1746
 1747
 1748
 1749
 1750
 1751
 1752

cum conuexerant sufficientem)emittit. Coërcent hunc amnem undique ripæ eleuationes, alicubi uero pro soli situ, depressiores. addita sunt hominum cōmenta, fossæ hinc illinc ductæ, quibus alluuiōis tempore per patentia deriuatur, & Nilus tunc forte increescens, cataractis apertis & effossis, ad fundum ripis latè se effundit, regionem diluuiō omnem occupās, ut nostrorum castra, etiam ubi solum natura aut congesta terra eleuatius erat, tamen ad cubiti unius altitudinem superaret. Editiora loca, molesq; Aegyptij locorū gnari occupant, qua arte, & fiducia & uirtus nostrorum perijt omnis. Quippe et iumentis & hominibus necessaria omnia ui fluminis corrumpabantur, nec saluum aut reliquum erat, quo uel in triduum nostri sustentarentur. Priuatā calumniam publica compescebat calamitas. Aciem hostis, madidi, merfi luto, nequaquam posse penetrare uidebant, nec fugæ inire iter, cum unda omnia tegerentur. nec alueus, nec uadum apparebat. Omnia pōtus erāt. qui per aggeres patebat exitus, crebris & ualidis hostium præsidij insidebatur. In classe ac reliqua apud Damiatam relicta turba, nulla spes. Quippe hi maritimis uiribus, quā terrestribus firmiores, nec per flexuosas ac tortuosas riuorum moles, ab hoste obsessas, facile erat, ad nostros irrumpere, aut suppetias perditis inferre rebus. Vnanimi cōsensu denunciatur totis castris, inedia potius omnibus pereundum esse, quā turpes conditiones admittere, aut pacem turpem pangere. Breui fore, ut Nili fluentis detumescantibus, suæ rediret terræ siccitas, Aegyptij gaudium luctu permutaretur. Orationes indictæ & supplicationes, at nihil impetratum. Iam sopor triduo ieiunio grauior, acies instructas, hac illac fluitantes opprimit. innixos hastis, aut humeris proximè astantiū inclinatos, uidere erat, dissolutis somno membris, in aquas concidere. quæ res Meledini Soldani, etiam hostis animum, in admirationē uirtutis & constantiæ perduxit. Nec dissimulare diutius potuit, quem ex pertinacia nostrorum dolorem contraxerat. nuncios ad legatum & regem, cæterosq; principes mittit, qui eos communis salutis rationem habere iubeant. Non ignorare ipsum, quo in statu res ipsorum collocatæ sint, Nilum in dies alluuiōe excrecere naturali suo instituto, atque ante autumnale æquinoctium haud in alueum se recepturum. Non reculare se pugnam, sed imbellem fortī, ignauum strenuo, præsertim aquæ uolentia, fame atq; somnō eneruato, iam præstaturum. Pareant itaq; necessitati, legesq; accipiant, quas sine dedecore, sine ignominia, absq; nota, suscipere possint. Nepharium ipsi uideri, si tantæ multitudinis cladem solem conspiciere contingat, ipsum non nefarium à nostris scelus exposcere, tantum id postulare, ut Aegyptus in libertatem pristinam restituta, suis utatur legibus. Legatione audita, quantum Respublica Christiana detrimentum acceptura esset, ex interitu tantorum & tot uirorum, item ipsis amissis, quæ in Syria possidebantur à fidelibus, in apertum exitium ferri perspiciebant. Tandem his conditionibus pacem se uelle respondent. Si sacrosanctam crucem, quā Salahadinus interceptisset, nostris redderetur. Si exercitus deportaretur, & illæsus in tutum collocaretur, additum præsidium Titani siue Tanis urbis, in potestate Soldani fore. ille Damiatā petere coepit. Tunc exclamatum præstare mori millies, quā hoc

i iij flagitium

hoc flagitium admittere, grauia, dura ac aspera hæc postulata esse. Soldanus deliberationi tempus concedit. Itaque prima noctis insequentis uigilia, tessera data. Damiatam uersus, totus exercitus contendit, ac è luto illu uicq; emergere tentat. Germani quæ super aquam extabant incendentes, sequuntur, quæ res hosti nostrorum fugam patefecit. Obstructis igitur uiarum aditibus, cum aquis exitus negaretur, restagnantibus ijs, magna ea nocte nostrorum perijt multitudo. Duces igitur cum periculum incre scere uiderent, acies in quodam colle collocant, quem & si aqua inundaue rat, tamen tenuius quàm cetera obtectum, occuparant, ibi expectato sole, consiliū ex euentu captant. Meledinus autem, orto sole, uidens nostros cō redactos, unde nisi maxima clade regredi non possent, iterum ad proce res mittit, qui cunctabundos periculi admoneant. Damiatam petant, Chri stianis in Syria pacem & inducias offerant, per octo annos integros. De cruce Dominica, ac exercitus incolumitate omnino nihil immutent. Con sensu demum totius exercitus, iureiurando hæ conditiones firmatæ. Da tis deinde & receptis uicissim obsidibus, impedimenta omnia, machinæ, ar ma hostis fidei concredita, qui ut aliquid hostile moliretur in deditios, tan tum absuit, quod etiam fam e affectos liberalissimè refecit, & pauit splen didissimè.

De urbe Damiatæ reddita Soldano, nostrorumq; deditione & discessu miserabili.

Caput IX.

CLadis acceptæ fama, iamdudum ciuium ac reliquorum in Damiatæ Agentium, perculerat aures, cum uerò nuncius de dedita urbe audie batur, ingens controuersia exorta fuit. Nam sublati in coelum manibus, plurimi & Legatum & reliquos Duces apertè diris deuoueant, pecto ra unguibus dilacerabant, capita pugnis contundebant, crines euellebant, raras & miserales uoces proferentes. Venetus, Genuensis, Pisanus, Si culus, Italiq; tam nobile emporium, tam munitum propugnaculum Ori entis, nunquam dimittendum censebant. nam ea amissa, spem omnem, & Imperij in Syria conceptam persuasionem unà eueri, omnia prius expe dienda esse, quàm tam scædam pacem, tam indecoram deditionem facien dam dicebant. Germani, Franci atque alij è contra, tot millia hominum, dum incotumes redimi una urbe possent, seruâda esse, imò uix eam retinen dam, si uel unius Christiani sanguine commutanda ueniret. Vrbes cense ri uiris, uiros muris, moenibus haud constare. Hanc ipsam aliquando re cuperari & expugnari iterum posse, cum tanta hominum multitudo, tot fortium uirorum capita haud faciliè congregari possint. Belli leges esse uin cere & uinci: humanum esse, fortissimis uiris accidere sinistros atque pares casus. Creuit tentatio, adeo ut dimisso concilio, qui urbem reddere recusa bant, ad arma discurrerent, hospitiatq; Principum aduersæ sententiæ, ac cli entum irrumpentes, eorum arma compilant, armamentarium publicum occupant, inermes deinde in sententiam suam descendere cogunt, urbem

muniunt, catapultas & iacula in moenibus congrunt, hostem expectaturi. Postquam renunciatum est circumuentis ab hoste, Damiatæ certari de sententijs, ac quosdam periculum publicum, quam priuatum commodum minus habere sollicitos, consultare coeperunt, quidnam agendum. Meledinus eos bono animo esse iubet, in innoxios se nunquam sæuiturum, perinde sibi esse, si Ptolemaidem, quam in potestate haberent, pro Damiatæ sibi reddere curarent. Hæc ijs renunciari iusserunt nostri, quibus de tuenda Damiatæ, sententiæ, quibus etiam uxores & liberi, cum domibus & supellectile, apud Ptolemaidem relicta erant. Hoc nuncio itaque terri, de urbe restituenda fœdera tandem admittunt. ad quam relationem, miserabilis in publico & priuato oritur lamentatio. Quam matronarum fletus & comploratio auxit, dum hinc inde ad Tempia cursitant, Heroës sanctos, ipsamq; Dei genitricem, quam æquum sit, plus Sarracenis conuiuere accusant, quam iustum sit, infideles iratiores esse. Complectebantur aliæ paruos natos, sortem illorum lamentantes, quorum ortus in ea tempora incidissent, ut patriæ incognitæ adhuc excedere cogerentur. Hunc omnium ordinum, ætatum, sexus omnis dolorem, Templariorum, Hospitaliorum, Germanorumq; magnanimitas, persuasionibus atque pollicitis leniebant, ita ut ad diem præstitutam, urbe exeuntes ciues, arma, supellectilem in castra, quæ ad Nilum collocauerant, deucherent. Tertia deinde die, adest Meledinus, ubi recensitis qui urbem exierant, septuaginta millia hominum capita inuenit, quos singulos starlingum unum soluere sibi iussit, nullam pecuniæ cupiditatem secutus, tantum ne quouis iuris prætextu, Christiani imperium & urbis possessionem liberam tenuisse uiderentur. Est autem Starlyngus numismatis genus, Sturni auiculæ nota signatus, quod eo seculo Principibus, sturno insigniri placuit, ut posteri ultramarinarum eorum expeditionum admonerentur. Sicut enim sturni gregatim uolantes, magno impendentis uindemiæ damno aduolant, sic exercitibus Orientis regiones uberrimas sese occupasse, indicare uolebant. Habeo tamen authores idoneos, qui in altera parte denarium stellam habuisse, in altera sturnum, quæ duo insignia, etymo apud Occidentales plurimum respondent. Valor sex & uiginti starlingorum, unius uncie argenti, atque apud Anglos in usu esse etiam hodie perhibetur, Esterlingorum nomine, O in E mutato. Ost enim, Oriens ipsis dici solet, quod à rebus Orientalibus nomen numisma deduxisse, haud leue argumentum exhibet. Captatione finita, cum classis quæ in portu Damiatæ subsederat, ad traiciendam in Syriam cum omni supellectile multitudinem haud sufficeret, rebus nauibus impositis, accepto à Soldano filio eius obside, illæsi per desertam in Palestinam usque omnes deducuntur. Quibus autem nec mari nec terra, reculæ tunc in Syriam deferri poterant, ad eas reuehendas, spacium anni integri datum atq; concessum est. Egit etiam cum fratre Corradino, Damascenorum Principe, ne in dedititios per octennium aliquid hostile moueret. Ita restituta urbe Barbaris, tot irriti labores redditi,

i iij dum

*Damiatæ redditæ
Egyptiæ
1221*

*Nota ex Damiatæ
70 milia starlingum
vnde expeditur*

dum Purificationis Marię die habitari sit ccepta, ad eiusdem natiuitatis diem
 sesquiennio postea, Barbarorum superstitioni reddita est, Anno uidelicet à
 nato Christo, millesimo ducētesimo uigelimoprīmo, sexto Eid. mensis Ger-
 manici. Quam indignitatem leuiorem fecit, quod Meledinus incruēta uictō
 ria de nostris potitus, clementissimum se nostris exhibuit principibus, tenu-
 iores commeatu, uiatico iuuuit. Proceres magnificē donatos, atque honora-
 tos dimisit.

De Brenna regis Hierosolymę aduentu in Italiam, discordia inter Rom. Pont. & Imp.
 ac morte Gallorum regis. Caput X.

Postquam igitur nostri cum rebus omnibus integris, in Syriam redie-
 rant ex Aegypto, Legatus classe in Europam reuehitur, dissolutisq; ex-
 ercitiis, quisque principum ad propria reuersus est. Appulus Matthæ-
 us in suā prouinciam, Bauarus in Germaniam, Anglus autem Albonactus
 in itinere morbo perijt. Ioannes rex, urbe Tyro, Ptolemaideq; munita resq;
 suas, ut poterat, componens, pro subsidio implorando, iter ad Occidentales
 principes parabat, de fide Soldani securus; quam quidem expeditionem, Ge-
 nuensium ac Pisanorum seditio multum morabatur. Pisanis rex mirum im-
 modum fauere uidebatur, eorumq; classe ut in Italiam deportaretur, omnia
 parare iusserat. Genuenses rerum Pisanorum æmulos, tanta apud regem au-
 thoritas magis irritare ccepit, ipsosq; Pisanos elatiores reddebat. quæ res pa-
 cem quinto antea anno, pontificum cura, inter eos confectam, facile diremit.
 Primo equidem tacitæ criminationes, ac inter æmulos conuitia exaudieban-
 tur, deinde rixæ exortæ, tandem ad arma uentum est. In ipsa Ptolemaide ur-
 be apud Tyrum rex Brenna agebat, cum Pisani correptis armis, in ædes Ge-
 nuensium, clientulorumq; eorum impetum faciunt, obuios cædunt, fortiter
 resistentes, cum ferro uincere haud possent, ignem ædibus inijciunt, quo in-
 cendio magna urbis pars deformatur, necnon turris quæ Genuensium sum-
 ptibus (in ea urbis parte, quam pro rebus gestis, à Balduino secundo rege
 Hierosolymarum, dono acceperant) mira elegantia, solidissimeq; ædificata
 fuerat, per Pisanos deijcitur. Tanta iniuria accensi Genuenses, collatis uiri-
 bus in hostem feruntur, tanto equidem furore, ut Pisani urbi cedere coge-
 rentur. Profligato hoste, incendij restinguendi, rerumq; suarum conseruan-
 darum causa, Pisanos haud infecuti, in urbem redeunt, cum ecce Brenna rex
 forte fortuna aduentans, fugientes Pisanos in urbem reducit. Sæuitum est
 in Genuenses, rege non admodum prohibente, exsatiataq; ira, cum demum
 de concordia partium agi cceptum. Conditiones pacis hæc fuere, Turrim
 deiectam restaurarent Pisani. Rerum iacturam, damnumq; illatum ex æquo
 Genuensibus resarcirent. Genuensis tam diu in ferendis in urbem mercibus
 abstineret, nauibusq; suis in porta Berytheni consideret, quoad in inte-
 grum restituerentur omnia. Rebus ita compositis, Brenna rex, Pisanorum
 aliquot nauibus conductis, haud magnō comitatu stipatus, in Italiam tra-
 ñcit, per Tyberim Romam delatus, ab Honorio tertio Pontifice Maxi-
 mo susceptus, benignè. Dies aliquot quieti dati, Senatus datus. Brenna
 rex

rex coram exposuit. Quo in statu Syriacæ res constitutæ essent. Inducias in octauum annum à Meledino datas, suspectas sibi esse, ac quum fidei tenacissimus haberi uelit Soldanus, ne Tartarorum ad id foederis rumpendum auxilia impleret, se uereri. Armeniam enim maiorem, gentem illam diripere, ne scio quid Syriæ minari. Tēpus elabi, præsidia minui, indies & uires, animos decreſcere, nihil apparere, de quo cōfidere possit, quando quidē & ipsi Sarrazeni, malis edocti sapere, Christianorum Tartarorumq; uires suspectas habere, animos consociare incipiant. Proinde se aduenisse, ut consilio, ope & auxilio Occidentalium implorato, maturè rebus Hierosolymitanis consulere. Romanam sedem primo adisse se, tanquā columen, Reipublicæq; Christianæ caput. Regnum quod uectigale Innocentio fecisset, Honorio iam resignare, nisi quibus integrum Ecclesiæ conseruare possit, illi subueniatur. At ne consilij omnino expers uideatur, iamdudum illum rationem inisse, ut priuato commodο postposito, Reipublicæ consulere possit. Genuisse se ex Maria Balduini Quarti Hierosolymitani regis nepte, Conradi Monteferratenſis filia, Tolantam, uirginem nubilem, eamq; Frederico Siculo, Henrici filio, quem imperio Romano præfectum audisset, per internuncios despondisse, principi suo iudicio maximo, qui terra maricq; potēs, desperatis fermè rebus, haud dubiè opem adferre possit facili. Nec Fredericum tantæ rei onus recusaturum, quandoquidem ipsemet pollicitus esset, iuri omni se renunciaturum, quo ad res Hierosolymitanas appetendas uti posset, imò & iure materno, et dotali, in filiam sacri regni potestatem omnem se remissurum, ut Fredericus maiore animo sacrum bellum tandem capesseret. Hæc cōfractas Syriæ opes, hæc & tempora ipsa exposcere, sibi uideri. Quod si aliā aliqua Reipublicæ Christianæ in Syria subleuandæ ratio superſit, patres ipsi consultant, se omnia pro uirili exequuturum, & administraturum strenuè. Hæc effatus, ac excedere iussus, diu consultatum fuit imparibus sententijs. Fredericus eo enim tempore hostis Ecclesiæ Romanæ habebatur, sacrisq; abstentus, pessimè illi cum Honorio conueniebat. Is ab Innocentio, infans adhuc, pupillus à tutore hæreditario regno spoliatus, ex libero factus tributarius, nec Henrici parentis, nec matris Constantiæ fide aut precibus, liberè regnare permissus. Cum inter Othonē 4. & ipsum Innocentium, deinde exorta discordia, imperij res turbarentur, Otho Siciliæ regnum etiam inuito Papa inuasisset, qui quidem ipse regni imperium ambiebat, sic decimū ac quartum annum agens Fredericus, quanq; etiam in cunis anno ætatis sue primo, Romanorum rex à Germanis dictus fuerat, per Henricum de Nifen, & Anshelmum de Iustingen uiros militares, nomine procerum Germanorum, ad imperiū ex Sicilia euocatur. Romam igitur cum uenisset, à Pontifice, ciuibus, omnisq; Ordinis hominibus benignè susceptus, tamen exposcens, nec benedictionem nec coronationē ab Innocentio impetrare potuit, blandis tantū uerbis à pōntifice delinitus, in Germaniā abiit: nā pontifex, magni animi uir, & hūc, sicut Othonem prius, ex tota Italia quærebat deturbare. Fredericus ut artem arte luderet, pro tempore hæc dissimulanda ratus, cum Otho à Francorū rege in præliō uictus aufugerat, Aquisgranī se coronare fecit, ac ut pontifex ratum haberet, quod Principes Germani constituerant, etiam Fundanum Comitatum

in

1551 in Latina Italiae regione illi dono dedit, assumpta crucis tessera. Sic Innocentius delinitus, quanquam Sueuorum genti esset inimicissimus, tamen ad coronam Augustalem, Romę suscipiendam Fredericū adhortabatur. Sed dum ad iter se parat Imperator, Papa discordiæ tollendæ causâ inter Pisanos & Genuenses, Perusium uenit, ibique mortuo, Honorius tertius successus est. qui anno 1220. Fredericum, opera Hostiensis episcopi Hugolini, in urbe coronauit, uicissim multa prædia cum donis plurimis recipiens. A coronatione iniuriarum memor Fredericus, in Bononienses mouet, qui in itinere ad Romam euntem indignè exceperant. expugnata urbe, & incendio deformatâ, studium generale illinc in Patauium transtulit. Mox cum audisset Apulig Comitem Matthæum, qui ex Syria redierat, res nouas moliri, ac ascito scelestum locio, Thoma quodam regulo, præsidia & oppida plurima occupare, in Tuscia quoque bella gerere, cōscripto milite, cōiuratos adorsus, rebelles omni ditione eiecit, bonisque omnibus priuatos, in exiliū detrudit. Expulsis igitur aduersariis, quod callidè diu occultauerat, animum scilicet in pontifices exulceratum, ostendit. Captata enim occasione, dum episcoporum nonnulli, in Sicilia, Campania, Brutio & reliquis regni locis contra ipsum conspirassent, ac inaugurati à pontifice, multa in ipsum moliti fuerant, eos omnes exauthoratos solum mutare coegit, præter quosdam quos & uita priuauit, subiectis illis, de quorum fide & amicitia sibi magna polliceretur. Exules Romanam perueniunt statim, pontificis subsidium implorantes. Hinc prima inimicitiarum fomenta, inter utrumque erumpunt. Pontifex missis legatis, petit, ut imperator ecclesiastica autoritate inauthoratos episcopos restituat. Vt à regulis, quos ecclesia in fidem recepisset, abstineret. Ad hæc indignatus imperator respondit. Hæc quidem inter sacerdotium & regnum diu coalitam discordiam refricare, pontificis esse ambitiosi, qui bellum quàm pacem mallet. Pessimo hoc exemplo fieri, cum quadringentis & amplius annis à Carolo Magno, Imperatoribus licuisset dignitates Archiepiscopales, nec non & cæteras, per singulas prouincias, per annulum & uirgam conferre. Quod si obijciantur Gregorij septimi, & successorum eius aliquot conatus, magno uniuersi orbis Christiani scandalo & fraude constituta, rescindi iure posse. Non se Henrico quinto, non Frederico auo inferiorem, idem onus ampliandi imperij illi incumbere. Haud sine dolore etiam in memoriam illi redigi, qua uolentia Constantia Siciliae regina, mater eius pietissima, iure electionis prælatorum, ab Innocentio sit spoliata. quandoquidem constet, Apuliæ reges id iuris habere peculiare. Hæc & si satis essent, ad alienationem animi, & amicitiam uel synceram interrompendam, tamen ne publica tranquillitas interturbaret, deuoranda sibi proposuisse: ni tã aperto odio pontifex, & impotenti debaccharetur, quod publicos imperij hostes, quod eius inimicos capitales immerito foueret. iam fidem facere, iam dudum in omnium ore, uulgatæ fame, pontificis instinctu, quicquid tentassent, inchoatum fuisse. Hæc nec Guilhelmi auunculi in Romanam ecclesiam beneficia, nec parentis Henrici liberalitatem meruisse. Vltimò in hanc uocem eum prorupisse, ferunt. Quousque tandem, patientia mea abuti, quando ambitioni suæ pontifex modum uult statuere? Marquardum de Anyuiler, Flamminiae prouinciæ nostræ præfectum

fectum Innocentius Pontifex, dum in cunis ago, imperio efficit, ut infantem me Hexarchatu Rauennae spoliaret. Theobaldum Picenorum praetorem, a genitore institutum, exegit, ut puerulum me etiam hac priuaret dignitate. Hetruriam mihi adolescenti sublaturus, per nuptiarum conventiones Philippum patrum deludit. Fundanum comitatum, ne homo callidus, apud Germanos, ad imperium euocato, insidias strueret, mihi emunxit. Coronam liberi imperij, quam beneficio diuini numinis adscribimus, atque electioni principum tribuimus, unctionem Augustalem, quatis muneribus emerari oportuit ab Honorio: iam & maiestatem imperatoriam, quam suffragio proprio ratam fecit, contemptui habere incipit. Quis hanc diutius in sacerdote preposteram ferat ambitionem? Ite, renunciate pontifici, coronam me prius depositurum, quam commissurum, ut tantae maiestatis diminutio inducatur. Hoc responso accepto Pontifex commotus, hostem ecclesiae Fredericum pronunciat. Imperij & regnorum suorum subditos a sacramento fidelitatis absoluit: e contra magno impetu res Ecclesiae Fredericus inuadit. Durauit sesquiannum haec discordia, & paulo amplius, cum ut diximus Brenna rex e Hierosolyma Occidentalium subsidium imploraturus adest, ac Frederico cum filia regni iura ac titulos offerebat. Siquidem Constantia Arragonia iam fato functa erat, Frederici coniunx. Post longam procerum ecclesiae consultationem, Pontifex persuasus, ut absolutus imperator, in amicitiam reciperetur ecclesiae, Fredericus uicissim res ecclesiae restitueret, in Asiam cum milite subsidiario se traiecturum iuraret, ac Iolen Brennae regis filiam uxorem duceret. Ex quo, Fredericus, & qui deinceps in regno Siciliae successerunt, Hierosolymarum reges appellati sunt. Nec mora, in Asiam mittuntur qui puellam imperatori aduehant. ipse Brenna rex Pisas deinde se contulit, totius urbis gaudio ingenti exceptus. Delatus inde in Franciam Meduntam ad regem Philippum, iam lecto decumbentem peruenit, qui quum tres & quadraginta annos regnasset, uita omnium dolore excedit. Ex testamento, ad usum belli sacri Brenna regi, magistrisque Templi, & Hospitalis sexagena millia aureorum reliquit. Hac pecunia ditatus Hierosolymitanus, uoto se exoluturus, diui Iacobi gedis sacras ad Compostellam petit. in Angliam prius traiecit, ubi ab Henrico hospitaliter acceptus, magnis muneribus donatus est. Proficiscens, mausoleum diui Thomae Cantuariensis inuisit, quatuor preciosissimos Saphiros, qui domini nomine in ornamenti essent, ibidem reliquit. In Hispaniam profectus, Berengariam Castulonensis regis sororem, uxorem duxit. Tandem in Galliam reuersus, apud Viennam cum coniuge, expeditionem Frederici expectans, desedit.

Soldanus Imperatoris amicitiam ambit, Hierosolymarum regina Iole Frederico, e Syria transuecta, matrimonio copulatur.

Caput II.

INterea dum nunciij Iolen in Europam aduecturi, in Syriam uenissent, ingens Christianorum exoritur laetitiam animos sumere, iam maxima quaeque sibi polliceri fideles incipiunt, cum potentiam Frederici maximam scirent, cum nouissent, regem Hierosolymitanis rebus praefectum, qui animi corporisque dotibus ac bellica arte principes eo tempore, antecelleret omnes. Laboris patientem, ad pericula subeunda strenuum, inter ipsa discrimina magni consilij, liberalem, magnificum, Graecae, Latinae, Arabicae

Arabicæ, Gallicæ & Germanicæ linguæ peritum, regij splendoris, quo nul-
 lus à Carolo Magno Romanorum imperium tenuerat potentior. Præterq̃
 enim quod Germanis ferme omnibus aut imperaret, aut obseruaretur, Sici-
 liæ, Sardinia regna gubernabat. Fœlicem puellam esse, ac tali marito beatâ
 exclamabant, eamq̃ ut tanto regi dignam reginam mitterent, publicis priua-
 risq̃ opibus, eam adornare student. Vestis uaria ac preciosa primò, deinde
 ornatus ambitiosissimus additus. Additæ puellæ ingenuæ, purpura & coc-
 co amictæ, quæ profectionem comitarentur, additum stipatorum agmen, ui-
 ribus, ornatu admirandum. Classis parata, in qua multæ naues à puppi au-
 ro, cætera purpura stratæ apparebant. Sic regina, omnium fausta impre-
 catione, nihil inuita, nihil resistens auehitur. Dum autem hæc parantur, Cor-
 radinus Syriæ Soldanus, potentiam Frederici suspectam habens, rebus suis
 diffidere cœpit, nec armis imperatori resistendum ratus, sed beneficijs, atque
 amicitia illum deliniendum. Missa igitur legatione ad Fredericum, de Mele-
 dini fratris inducijs, se omnino nihil mutaturum pollicetur, Christianorum
 res in Syria nulla molestia affecturum. Petere tantum, ut ratâ habeantur fœ-
 dera, per se Christianorum cuiq̃ tutum fore, loca sacra Hierosolymis, per to-
 tamq̃ Palestinam uoti gratia inuisere. Ceterum si bellum quàm pacem ma-
 gis amet, si pontificis Romani instigationibus, quàm Reip. tranquillitati in-
 niti malit, haud de fore sibi Tartaros, qui iam dudum ad tutandam gentilem
 persuasionem, arma, uiros ac omnia quæ ad prohibendâ uel inferendam uim
 satis sint pollicitos. Fredericus calliditate ingenij, has Soldani minas lusus
 responsa differt, legatos blandis uerbis per sesquiennium in Germania deti-
 nuit, nunc ecclesiæ & regni discordiam, nunc imperij negotia, ac Germano-
 rum motus causatus. Honorius enim negotium Syriæ & expeditionem ur-
 gebat, etiam alieno tempore, cum sacramenti religio, quo inita inter Sarrace-
 nos & Christianos pax firmata erat, obstaret. Præterea proximis annis Tar-
 tari utramque Armeniam cum Gorgia uastarant, direptasq̃ & uastatas,
 suo imperio subiecerât, ac uictoria elatos, facile ad futuros Corradino uerisi-
 mile apparebat. In cunctantem igitur Fredericum, animo infenso ferebatur
 Honorius, Ligures, Insubres & Venetos omnes concitabat, ut ad Ligniacū
 de Repub. tuenda, & Frederici conatibus resistendo inirent rationes. ac de-
 nuo magni aliquid in ipsum molitus fuisset, nisi morte præuentus, extremū
 clausisset diem. In locum igitur defuncti, Gregorius nonus succedit, qui ho-
 mo arrogans, tumidusq̃, statim omnia licere sibi putabat, temerè ac omni-
 no uanè, diris & anathemate imperatorē ferit, non alia de causâ, quàm quod
 uotum Hierosolymitanæ expeditionis (quod consulto & prudenter, multis
 rebus obstantibus differebat Cæsar adhuc non soluiisset. Sed commodum
 adfuit Iole sponsa Frederici, antequam latius imprudentis Pontificis odi-
 um serperet, aut excitaret rerum incommodum. Ea equidem, iam in por-
 tum Pisanorum applicuerat, ubi exquisitissimis honoribus, ac publico ho-
 spitio excepta, Parentem obuium habuit, ac imperatoris legatos cum ingen-
 tibus muneribus audiuit. Deinde cum procuratore imperatoris, more regio
 nuptias peragit. Iole enim nuda thorum coniugalem, matronis nonnullis ac
 principibus testibus ingressa, cum uicarius mariti imperatoris alterum crus
 genu

Corradinus
 d. 1158.

genu tenus intra stragula inſiſcit; perinde quaſi ita puellæ notitia habita, matrimonium pro conſummato haberi deberetur. Sic demum Brenna rex Romam deducitur, ubi cum pontifice Gregorio de reconciliatio-
 ne imperatoris, ac filiæ nupſijs agit. Pontifex qui de agenda Eccleſiæ autori-
 tate ſollicitus, niſi Fredericus electionis ius, nonnullaq; oppida, quæ in
 Aprutio detineret, reſtitueret, ac primo quoq; tempore cū copijs ipſe in Aſi-
 am tranſceret, omnem pacis ſpem admittere recuſabat. Delinitus tandē Bren-
 næ precibus, cum debitam reuerentiam eccleſiæ, ac expeditionem opportu-
 no tempore polliceretur imperator, Romā ex decreto acceſſit. Raro ulli im-
 peratorum itum eſt obuiam frequentius ab omnibus ordinibus. Ad D. Pe-
 tri ædes in Vaticano, pontifex gratulatus illi ſœlicem acceſſum, cum de mo-
 re pedem exoſculādum exhibuiſſet, imperator genua ceu errore lapſus, ſumi-
 mis uix labellis baſiauit, quæ quidem incuria altius in pontificis animo heſit,
 quā ut unquam obliuiſci poſſet. Sed ne quis motus in urbe oriretur, cum
 præſidia omnia & loca opportuna à Frederici militib. occupata uideret, om-
 niumq; hominum animos in fauorem illius promptos cerneret, ad arā illum
 maximam comitatus, fauſta imprecatione benedixit, in edibus pontificijs ho-
 ſpitio excepit. Poſt aliquot dies, Iole apud Hoſtiam applicuit, ubi triduo in
 præſidio fuit, ut maiore ornatu in urbem ueheretur. Patritiæ ſceminæ ſerē
 omnes, eleganti forma præditæ, cæterum auro, gemmis, purpura coccoq;
 fulgentes, triremibus magno ſtudio inſtructis, ſecundo Tyberi, obuiam pu-
 ellæ Hoſtiæ uſq; miſſæ. Vtriq; ripæ præſidia & cuſtodia impoſita, ne quid in-
 tentaret abeuntibus aut redeuntib. Tandem ubi in naualia regina ueniſſet, à
 purpurato pōtificis, imperatoriſq; legato benignē excepta in Ianiculum, ubi
 olim caſtra Rauennatiū, nunc S. Marię Tranſtyberinę palatium, & templū à
 Calixto primo ædificatum, diuertit. Ex primoribus patrum eam mane ue-
 ſperiq; officiij cauſa adibant, dicta interim dies conſarreationi, qua tanti hoſpi-
 tes inuingerentur, coronarentur, ac farreo libo communicato deguſtatoq;
 ſolenni Chriſtianorū ritu, coniungerentur. Inſtructo itaq; ad tempus comi-
 tio, edicto iuſtitio, iuſſæ eō conuenire ex patritio ordine forma & ornatu præ-
 ſtantiffimę quęq;. Iole in publicum uenienti corona à pontifice imponitur,
 inq; imperatricem unctā, Frederico imperij inſignijs fulgenti, more maiorū
 iunctis dextris, annuloq; dato, copulatur. Theſauri ingentis precium fuit,
 quod à pontifice, à patribus, puellę dono datum, nec matronarū inferior fuit
 hilaritas atq; munificentia, præter id quod S. P. Q. R. dono miſit, quę et ſi
 uaria precioſaq; Germanorum tamen liberalitate atq; ingenio ſuperaban-
 tur. nam per legatos ſponſis, futurę ſobolis omen miſerant, cunabula ſcilicet
 cum ſtragulis, ex cōchis, ebore, auro, margaritis tam ſcitē fabrefacta omnia,
 atq; texta, ut neq; precium ingenio, nec ars ualori cederet. Indulſit deinde to-
 ta urbs plures dies lētitię & nuptijs, nocturni ignes per uicos & compita edi-
 ti, aurigationes, Taurilia indiſta. Equeſtres ludos, quos Torneamēta uocāt,
 Germani exhibuerunt, quibus imperator ipſe præſedit. Victores à Iole dona-
 ti & laudati. Strips ſparſa. Epulum deinde publicē datum. Multi ad equeſtrē
 dignitatem promoti, in tribus & centurias congiarium uiritim per ſeque-
 ſtres & diuiſores largitum. Dimiſſus igitur imperator cum coniuge, non mi-
 k nōri

noti pompa quàm receptus erat, ad mare deducitur. Cōfestim ergo Neapolim transijt, quem sui terrestri itinere secuti sunt. Deinde in Siciliam cum traiecisset, reb. regni cōpositis, Rauennā adijt, postea Cremonā perueniēs, procerum conuētū habito, Syriacæ expeditionis cōsilia inijt. Audierat Corradinum res Christianas laceßere, ac ab Arfacida, instinctu Corradini sicarios in Europam missos, qui reges trucidarent, Francumq; regem, qui infidias præcauere iuberet, nuncium accepisse. Cōtinuo igitur ad bellum animū adiicit, pontifici consilium aperit, utq; subsidio sit, hortatur. Eo ipso quoque tempore, Iole puerum enixa in puerperio moritur, lætitiæ atq; doloris domesticus publiciq; casus.

Fredericus in Asiam traiecturus, morbo impeditur, pontificisq; perfidia reuocatur. Caput XII.

Annus iam à Christo nato agebatur millesimus uicesimusq; septimus seu praeducentesimum, cum in Asiam traiecturus Fredericus, Italorum cōuentum habuisset Cremonæ, Henrico filio Cæsari mandat, ut apud Aquiligranum indictis comitijs, de bello Sarracenico referat. Affuit principū omnis ordo, collata pecunia, equi, arma, annona, impedimēta, commeatus, promissa & exhibita. cruce signata ingens hominū multitudo, cū in publicis concionibus, plebs ubique adhortaretur ad bellum sacrum suscipiendum, conuolauit, quæ ut ad tertiam diem Brundisij cum armis adesset, iussa, duce Ludouico Turingiæ Lantgrauio, legato Sigefrido Rechbergensi Vindelicorum Episcopo. Interim etiam pontifex prætextu religionis, Brennam regem cum uxore Berengaria, ex Allobrogibus, Bononiam usque euocarat, Venetorumq; haud paruam nauigiorum uim conduxerat, quibus Brennam in Asiam mittere uelle iactabat, sed reuera aliud coquebat pontifex. Nā memor, quàm frigide exosculatus esset Fredericus porrectos calceos, totius Italiæ imperium auferre illi conabatur. Urgebat præterea hominem, ut tandem iter iniret, quod sacramento, se suscepturum hoc anno, firmauerat. Imperator ut Brennam regem cum classe Italica præmittat, pontificē hortatur, Germanos nulli, nisi suo imperatori parituros, neminem sequuturos. at surdo fabula narratur. Nisi maturet iter, pontifex diras, anathemata minatur. Nullos amplius nuncios, legatos nullos Imperatoris admittere, aut audire uoluit. Dum altercātur principes, magna peregrinorum manus ex Germania adest, quæ subito aëris insueti alteratione, dum classis paratur, affecta, peste & multis incommoditatibus consumitur, inter quos Ludouicus Dux, ac legatus Augustanus peste correpti, uiuere desierunt, cum consensu nauibus, præeuntem Fredericum sequi instituissent. Is quoq; aduersa ualetudine correptus, ne Reipublicæ deesset, ad Maleacum promontorium usq; processerat. Vbi ab oræ illius principe Henrico, Genuensium amico ac socio, humaniter exceptus, tam uehementi morbo affligi cœpit, ut medicorum desperatione, omni solatio destitutus, præsentem opus habuit timere mortem. Auxit morbum de Thuringi & Augustani obitu allatus nuncijs, item classis subsequētis periculum. Per quinquaginta enim millia passuum Maleæ promontorium in mare protenditur, quo fit, ut aduersi flatus uentorum, inter Peloponnesi & Cretæ insule angustias, naues difficulter in Creticum mare emittant, sed scopulis sæpius illisas, periclitari faciant. At quod hominē penē enecauit,

*Vide de papa
romano post
hunc christum*

cauit, fuit pontificis perfidia, qui statim à discessu Frederici, Matthæum & Thomam, exules in Apuliam (subministrata, quæ offerebatur in usum Sarracenici belli pecunia) misit. Rauennam deinde Brennam occupare iussit, atque Flamminiæ Hexarchum dixit, cum Mediolanensibus Veronensibusq; egit, ut aduentantibus è Germania principibus iter obstruerent, interciperent cruce signatos, uaticoq; omni spoliarent, cum tamen prius per Conradum Portuensem Cardinalem & Legatum, ad Hierosolymitanam expeditionem, Christianos omnis ordinis, tam seueriter efflagitasset. Iam uerò conualescere incipiebat Imperator, dum cum ijs, qui in Laconia regionibus constituerant, Brundisium reuertitur, missio nuncio ad eos, qui in Asiam transierant, propediem, & quam primum conualesceret, se adfuturum. Deinde ad infirmandas opes Pontificis, ascitis ex urbe Frangepanibus, familia prepotenti, ingenti pecunia, fundos, prædia, clientelasq; ab ipsis mercatur, quæ mancipio omnia ipse recepit, illis usui dedit, insuper etiã liberos, imperijq; clientes pronunciat. Illi statim Pontifici in urbe & Latio res nouas molienti obstaculo fuere. Fredericus, exules qui oppida nonnulla receperant, prouincia iterum expellit, ac iam in Brennam socerum ducturus, consilio & precibus amicorum subsistit. Nam Pontifex execratum publicis literis, libellisq; famosis, desertorem erronemq; appellabatur, pædonem, parricidam, periurum, quod in Asiam non traiecisset, sed ut Ludouici supellectilem diriperet, iusiurandi immemor, simulata ualetudine redisset, quod ingenuæ cuiusdam puellæ, quæ Tolanti uxori ad officium adfuisset, stuprum intulisset, zelantem coniugem, ac apud parentem conquerentem, uerberibus affectam, in carcere enecasset, quod pusillanimitate & cunctatione sua meticulosa, iãdum Damiana sit amissa, copiae quæ nunc in Asiam missæ proditæ sint. quæ etsi ementita omnia, tamen qui pontificis auctoritate simpliciores, aut inuidia excæcati, hæc & crederent, & uera esse affirmarent, reperti sunt multi. Opus igitur erat, ut maiestati inflictam notã dilueret, apud omnes, quod & fecit, missis ad Germanos literis, quibus rationem reddit gestorum, ac præsentium deplorat iniuriam, summa in ijs modestia usus, ut benedictis cum calumnia certare uideatur. Paratis iterum rebus, multa solertia, reparata classe, 3. Eidus Augusti, Anno millesimo ducentesimo uigesimo octauo, Brundisio soluit, in Asiam traiecturus.

Hierosolymitanum regnum recuperat Fredericus secundus, atq; etiã inuito Pont. Max.
insulas regni suscipit. Caput XIII.

Peruenerat iam Fredericus in Cyprum insulam, cum Corradinum, qui legatos de pace, & restituenda Hierosolyma in Apuliam usque miserat, diem suum obiisse comperit, liberorumq; eius tutorem cum ijs, qui illum in Asiam præcesserant, ad biennium inducias inisse. Allatæ etiam sunt & interceptæ literæ, quas pontifex Hierosolymitano Patriarchæ, cæterisque regni proceribus scripserat, ut sibi ab Imperatore cauierent. Illum enim se insultato, execratum adhuc, nec cum ecclesia reconciliatum, traiecisse. Vereri se ne perfidum hominis ingenium, rem Christianam afficeret aliquo incommodo, aut clade aliqua insigni. Hæc simul in Syriam scripserat, simulq; captata occasione, ob absentiam Imperatoris, Apuliam totam cum ingenti exercitu

k ij exercitu

11227 et 28

vide Crundel. par
istig antichit. pa
ne tum in rou
hanj imp. u. h. u.

exercitu inuadit, ditionem omnem occupat, qui cruce signati transfretare cupi-
 unt, Italia eſcit. Picenum quoque agrum uastans, alterum Frederici præse-
 lectum, intra regni fines sese recipere coëgit. at iam Siciliae regno imminebat
 conscripto ingenti milite, magnisq; pollicitis allecto, ad sacram militiam pro-
 ficiscente peregrino. Imperatorē ecclesiæ Brennam, & Columnensem Car-
 dinalem legatum dicit. In Asia uerò Imperator pontificis insidijs petitus, Sar-
 racenos, quàm Christianos habuit fideiores. Raynaldum Bauarum Vuel-
 phonis F. quem magistrum equitum dixerat, iuuenem strenuum, Ptolemai-
 dem cum copijs haud contemnendis præmittit. Is ut iussus erat, cum Solda-
 no de pace agere cœpit. Templarij, Venetiq; Frederico insensī, statim tu-
 multum excitarunt. Prodi res Christianas exclamant, populum ad liberta-
 tem conuocant. Raynaldus oppressis seditiosis, urbe Venetos pellit, ac nisi
 religio obstitisset, Templarios unā cum eorum sacrario deleuisset penitus.
 Tunc consilio & ope Genuensium, Hospitalariorum, Teutonicorum fra-
 trum, Pisanorumq; Imp. in Syriam uenit. Conditiones à Sarracenis hone-
 stæ, Reipublicæq; Christianæ saluberrimæ petita & oblata, priusquam ta-
 men sacramento interposito firmaret aliquid, pontificem, quo in statu res
 sint, per literas nunciosq; solennes, certiore facit, congratulationem ab eo
 expectans, & gaudium publicum Christianorū. Insanus pontifex, nec lega-
 tos audire, nec literas recipere dignatur, sed discerptas proijcit, nouoq; ana-
 themate ferit Imperatorem, Hetruriæ Insubriæq; regulos omnes excitans,
 ut conspiratione inita imperij res conturbent. Amens omnino, legatos, mili-
 tesq; & Germanos & Gallos, qui nunc rerum aduenerant, ne uerum dice-
 rent, detinet, tandem & trucidari facit. Fingit deinde mortuum esse Impera-
 torem, ut hac fraude, quæ adhuc in fide Frederici persisterent, ad se flecteret,
 nec omnino infeliciter illi hoc successit. Soldano deinde scribit, rogatq;
 & enixè obtestatur, ne terram sanctam Frederico restituat. has ubi accepit,
 et Soldanus, Frederico misit. At Imperator tanq; fortis athleta, omnia for-
 titer tolerans, propter amorem Christi, in Cypro à rege etiam insidias per-
 pessus, tandem cum Soldano pacem inijt. Fuerunt autem pacis formulæ.
 Fredericus Hierosolymorum rex inūgatur, ac habeatur. Ipsam urbem cum
 Palestina sibi habeat, Nazareth, Ioppen, cum oppidis & fundis instaurare,
 firmare illi pro libitu liceat. Ea q; omnia quæ in potestate Balduini quarti fue-
 runt, et per Salahadinū ablata, Frederico restituantur. Captiui sine precio in
 libertatem redeant. Soldano uicissim templum Domini in Hierosolymis in-
 tegrum reseruetur, præterea quod Arabiam spectat præsidium, Crath no-
 mine, insuper etiam mons regalis. Cæterum utriq; genti pax in decennium
 esto. Sic pace confecta, Imperator cū exercitu Hierosolymam peruenit, ubi
 ipsa Dominicæ resurrectionis die, millesimo ducentesimo uigesimo nono
 anno, regni ciuitatisq; sacras infulas suscepit, ac coronatur, præsentibus om-
 nium regni illius urbium legatis. Patriarcha uerò cum clero, pontificijs mi-
 nis exterritus, solennitati adesse aut non ausus fuit, aut noluit. quæ res qui-
 dem altius in animum Imperatoris descendit, quàm quisq; suspicatus esset.
 Defuere etiam Cypri regis legati, Oliuerius Templi magister, cum suis quo-
 que. Inauguratus iam regno Fredericus, urbis muros, ex fundamentis re-
 parat,

parat, ædes quoque sacras restituit, quædam ex integro extruit. Nazareth
deinde & Ioppe, pari modo firmatis, præsidia imponit, armis, commeatu,
rerumque necessariorum copia communit. Tandem rebus optimè constitu-
tis, Syriæ Raynaldum præficit, classe, milite, equiteque ad domandos rebelles
illi adscripto, duabus tantum triremibus, in Apuliam reuersus est. quam oc-
cupatam à pontifice breui imperata facere coëgit, imò Gregorium ipsum
adeò uexauit, ut ferme Roma, totaque ex Italia pepulisset certe, ut uno omnes
consensu tradunt Historici, ita exercuit, ut impatientia doloris, è uita migra-
re coëgerit. Quæ quidem, ut gesta sunt, describere, haud nostri est instituti.

1229

Gregory p.p.

Antiochia principatum Fredericus Imperatoris nothus obtinet, qua re inter Cypri regem &
Principem bellum exortum est. Caput XIII.

CAPUAM iam peruenerat Fredericus, cum, ut pontifex de recuperato
Hierosolymarum regno, ac induciarum formulam ratam haberet, omni-
modo efficere statuisset, dissimulat omnia, cum omni obedientia, cum iusti-
tiæ exhibitione, si quid deliquerit, absolutionem petit. Accersiti ex Germa-
nia Leopoldus Austriæ, Otto Meraniæ, Bernhardus Carnthiæ Principes,
Sibotus à Gundelfingen Augustanorum, Seufridus Ratisponensis Episco-
pi. Additi his Aquilegiæ Patriarcha Bertoldus, Eberhardus Saltzburgen-
sis episcopus, qui de concordia inter regnum & sacerdotium, de limitibus
Apuliæ, de reconciliatione Imperatoris cum pontifice agerent. Sed hi infe-
sta re, discedunt, inque sequentem annum negotium est dilatum. Quo inter-
uentu Hermanni Teutonici ordinis magistri, ac Massanensis Archiepiscopi,
pontifex imperij, regnorumque, Hierosolymæ Siciliarumque illi titulos restitu-
it, his tamen conditionibus, uiginti centumque millibus auri uncis, eo bello
rum in Italia impendio consumptis, in ærarium pontificium relatis. Tunc
Raynaldus in Templarios mouet, qui nullis hætenus nec beneficijs nec mi-
nis, ut Frederici res non lacefferent, auerti poterant. Prouincia & præsidij
eiectos, in Ptolemaidem se recipere coegit, fortunis foras omnibus spolia-
tos. In Tyro, ipsaque Accone Veneti res nouas moliebant, sed industria Ray-
naldi atque Genuensium Pisanorumque auxilio citius sopita omnia. Obierat
iam diem suum Antiochiæ princeps, nullo hærede legitimo superstite. Cy-
pri rex, urbis imperium nescio quo iure poscebat, cum Fredericus Impera-
toris, ex sorore Antiochiæ Principis, nothus, ac illegitimo thoro natus fili-
us, in Asiam mittitur, quem Raynaldus, ciuibus magno gaudio exceptum,
dominum statuit. Cyprius ius ac nomen suum hoc facto uiolari interpreta-
tus, classem instruit, exercitum cogit, inque portum Simeonis delatus, obuia
quæque diripit, uastat, & incendit. Fredericus adolescens, sollicitus de sa-
lute urbis, firmandis mœnibus, ubi debiliora uidebantur, confirmandisque
ciuium animis intentus, urbanam iuuentutem in armis continet. Statio-
nes ante portas, præsidia in muris, custodia in turribus disponit. Raynaldo
nuncios mittit, qui certiores faciant, ad suum aduentum tantum, erupcio-
nem eum differre. Aduentans igitur Raynaldus cohortem exploratoriam
obuiam habet, quam non ita magno fundit negotio. Clamore ac strepitu
k in rex

rex excitus, alias aliquot cohortes suis auxilio mittere festinat, cum ciues ex urbe ad oppugnanda castra erumpere intelligit, distractus ancipiti periculo, dubius aliquando substitit, tandem totis viribus in erumpentes conuertitur. Fredericus princeps, ut facto aliquo egregio ciues sibi conciliaret, toto impetu in regem fertur, deiectum equo pro mortuo habens, ad suos se recipit, per mediam Volonum aciem erumpens. Cyprii, ubi regem in terram deiectum conspicerentur, abiectis armis, fugam arripiunt. Instat Raynaldus fugientibus, multosque opprimit, captis quam plurimis. Rex suorum opera, recenti equo, & eo quidem perniciosissimo, impositus elabatur. Scapha ad classarios deinde delatus, receptisque reliquijs belli, naues, quae supererant, incendit, atque in Cyprum abiit. Raynaldus muneribus à Frederico donatus, Hierosolymam redit. Henricus autem Cypri rex tantam ignominiam, facinore aliquo ulcisci statuens, naues aliquot, quae supplementum et comectus, in Syriam, imperatoris nomine deportabant, interceptit. Hanc iniuriam haud quaquam ferendam ratus Raynaldus, instructa classe, Phamaugustam littoralem atque regiam urbem petit. Expositis in campo diui Nicolai, qui regiae subiacet, copijs, lustratum exercitum, in conspectum regis stupentis, exhibet. Vna alteraque oppugnatio nequicquam tentata. Relictis ad nauium custodiam militibus, quae Pædicum fluuium adiacent, deprædatur, ferro, flamma uastat, Nicosiam uersus properans, quam securam imparatamque occupare sperabat. Defixit parumper ciuium animos subitus hostium aduentus, sed per exploratores, quantas Raynaldus haberet copias, certiores facti, freti locorum opportunitate, legatos ad regem mittunt, ut locorum imperitos ac temerè inexploratoque grassantes, à tergo adoriatur. Ipsi per syluulam quandam, cui oliuetum adiacet (abundat enim insula oleo) ex insidijs, cum regem adesse sentirent, prorumpunt. Raynaldus ut ab hoste suo circumuentos uidit, collectis, quos in tanto impetu potuit, hinc inde per flumē emittit, qui suos ad naues redire iubeant. Ipse cuneo facto ad flumen, quod à Septentrione illi erat, agmen sistit, Græculos forti animo excipiens, qui contempta nostrorum paucitate, infensissimis in nostros ferebatur animis. Tandem et numero & loci iniquitate cum cedere cogeretur Raynaldus, suos flumen transire iubet, ipse cum paucis, belli pondus sustinet, donec suorum maiorem partem in altera fluminis ripa consistere audiret. Tunc & ipse fluuium transiens, ac hoste inuito, ad naues euasit, clade non numerosa, sed quae haud minima uideretur, accepta, morte quorundam nobilissimorum summorumque hominum. ea aliquo modo ultra fuit, quum Orientalem insulae partem longe lateque peruagatam, populatione & incendio uastam reliquerit, rerumque penuria adfecisset. Præda quoque ditissima, qua onustus in Syriam redierat, uictorem magis, quam uictum ostendebat. Tandem sublato bello, pax insule data, cum millesimo ducetesimo & tricesimo, mortuo Henrico, Alexius Lusignan, cui Genuenses cum classe operam tulerant, rerum in Cipro potiretur. Reconciliataque est Respublica Genuensium Augusto, deinde etiam imperatoris autoritate, ut & rex & princeps uterque suis rebus contentus uiueret, edictum, capitale quoque fore, si quis rebus nouis studere uideretur. His Augustus omnium

omnium Orientalium principum sibi conciliauit animos, adeo ut etiam ex ipso Aegypto, Africæ & Sicilia, Sarraceni undique confluere, Tunc regis frater ipse, sub signis eius militaturus, haud contemnenda manu ad ipsum peruenerit. Hos imperator haud minori humanitate exceptos, acceptos habuit, honores atque ordines militares illis conferens, tantaque eorum familiaritate tenebatur, ut consuetudine quotidiana edoctus, Sarracene sciret loquereturque. Multos eorum amplissimis in Italia atque Sicilia magistratibus praefecit. Nuceria Apulus inhabitanda illis dedit, quæ etiam hodie Luccaria Sarracenorum dicitur. Liberos ingenuosque per totam regionem Sarracenos haberi uoluit, contententes cum illis impune occidebant. Quæ res effecit, ut quicquid Oriens uel monstruosum, uel preciosum haberet, huic uni non deesset. Species animalium à temporibus Cæsaris in Europa non uisæ, ad fastidium in castris Frederici exhibebantur. Asiæ luxus omnis, Orientis thesaurus omnis, quod quidem principi opt. uitio datum est ab his, qui pontificis partes tutari uolunt: cum tamen certum sit, si gloriæ appetentissimus princeps, gestorum animique magnitudine, tot tantorum exterorum principum, aut amorem sibi, aut obseruantiam non deuinxisset, à tribus pontificibus (qui omnibus omnia quæ deliquissent, remittebant, modo in exautoratum arma caperent) adactus fuisset, ad maiestatis tutelam, uel ab ipsis Antipodibus auxilia ciere atque corradere. Nam præter id quod Christianos principes sacramento liberarat, quo illi adstricti fuerant, etiam legatis missis, Aegypti Soldanum ab amicitia hominis, Innocentius retrahere conatus est. sed enituit fides Barbari, dum in hæc uerba pontifici, quæ extat, epistola respondet. Sed papa scit, quod inter nos et imperatorem iamdudum fuit familiaritas & concordia perfecta, à tempore Soldani patris nostri. Et paulo post. Vnde non licet nobis aliqua componere cum Christianis, nisi prius habuerimus super his ipsius consilium & assensum. Pontifex constantiam Barbari miratus, cum nec arma, nec minas Fredericum timere sentit, hominem calumnijs opprimere statuit. Supposititium esse, non ex Constantia gentem. Phisici, molendinarii, aut aucupis filium, aut ex condemnato & sacrilego concubitu natum, quandoquidem cum rite capta fuisset Constantia, ac in uerba religionis iurasset, furtim ex parthenone deducta fuisset. Sacrilegum, qui iura resque ecclesiasticas ubique diminueret. Sarracenorum regulos lustrali aqua regenerari prohiberet. Blasphemum, qui etiam in Christum conuicia conijcere haud dubitaret, uocemque horrendam eum protulisse. Quippe impostores tres fuisse, qui prestigijs suis, orbem uniuersum demerant, Mosem scilicet, qui Iudeos, Christum qui Christianos, Mahometum qui Sarracenos fascinauerant. quod si principes sententiam suam admittere uellent, monarchiam rationibus ita se stabiliturum, ut nulla superstitione contaminata, uanitate nulla infecta, et optima & utilissima perduraret. Quam fidem autem hæc mereatur, uiderint hi, quibus hæc literis mandari placuit. Certe Henrici et Constantiæ filium fuisse, non ex illa anu, quam quidam fingunt, sed ex uirgine, de quo hoc extat Distichon,

Sponsa fuit speciosa nimis, Constantia dicta,

Iamque tricennalis tempore uirgo fuit.

Quid uero de Christo senserit, id aperte ostendit, quod ingenij industria res

k iij Christianas

Christianas in Syria, nulla uel gutta sanguinis Christiani auxerit, ac ad regiam dignitatem euexerit, quod nostri sub Gothefrido suo sanguine inundarunt, à uictoria deinde Saladini, per quinquaginta annos, nulla nec ui, nec industria obtinere potuerunt. Mirum autem non est, cum pōtifex diuinis armis illi semper obluctaretur, ut interim taceam humanos conatus, si Imperator, quid ipse posset in armis, ostenderet, Miles scilicet sacerdoti, non uerbis, sed factis responderet. Sed hæc extra limites rapuerunt nos, sit ergo apud alios iudicium, ad nostra redeamus.

Nauarrij regis, aliorumq; principum in Syriam infausta expeditio describitur.

Caput XV.

PAX erat Christianis in Syria, optimeq; imperatorijs præfectis cum satrapis Sarracenorum conueniebat, cum induciarum terminus appeteret. Damascenus igitur Aegyptiusq; rebus proprijs nōdum bene firmatis, cum Turcæ Sarracenicq; distracti in plura imperia, assiduis tumultibus conflarent, de foedere renouando, legatos ad Augustum mittunt. Is pontifici gratificaturus, quem Perusijs agere audierat, missos à Dynastis nuncios, pontificem adire iubet. addidit præterea, qui pacis condiciones, arbitrati pontificis remittant, se ratum habiturum, quicquid illi consultum uideretur. Gregorius, ut erat homo superbus, siue quod Sarracenorum opes attritas esse existimabat, siue indignatus, quod ipsum primò non adñssent, pacē petentibus omnino negat, quod responsum etiam Oratores Iconij Soldani, atque Trapezontini imperatoris tulere. At Fredericus redeuntes nouo foedere sibi coniunxit, missisq; literis, præfectis suis atque Raynaldo legato, ut omni bello in Sarracenos abstinerent, præcepit. E contra pontifex multis in Europæ locis, cœlestis uitæ premia proposuit omnibus, qui arma aduersus Sarracenos sumerent, dimisitq; Francisci Dominiciq; sectæ homines, qui dicendo ualerent, inauditam antea ad eam expeditionem exciuit multitudinem. Gallia, Italia, militem dedere, numos, cōmeatus, equosq; Præfici-
tur ijs Theobaldus Nauarræ rex. Hunc sequebantur Armericus Montfortensis, Henricus Bari Campaniæq; Petrus Britannia Comes, Anshelmus de Insula. Hi per mare iter arripere non poterant, cumq; Veneti in tutando imperio Constantinopolitano essent occupati: nam Brenna rex, qui filiam, Martham nomine, Balduino secundo desponsauerat, ob id titulotenus imperium gerebat, cum uideret Exagonarum, Adrianopolisq; tyrannos nouo foedere, nouaq; affinitate iunctos, imperium cōmuni nomine oppugnare, Venetos, cum aliunde à quo subsidium sperare posset, uideret neminem, accersiuit. Hi ergo comparata classe, Palæologum & Vatazem exercebāt, in Græcia bellum gerentes, ut neminem in Asia hoc tempore traicere possent. Genuenses novos urbium in Liguria Alpina motus, quæ imperata facere recusabant, atque ab imperio Reipub. desciuerāt, in ordinem redigere opus habebant. quo factum est, ut nec illi commodè tantam multitudinem in Asiam transferrēt. Pisanos Frederico confœderatos naues nunquam ad usum eorum, qui diuersa ab imperatore sentirent, daturus, credere consentaneum erat, nam ad omnē euentū parati classem Frederico instructā habebāt. Igitur
terrestri

terrestri itinere eundem erat. Quæ res existimationi ac expectationi tantæ expeditionis multum ademit. Itineris primo longinquitas & temporis & commeatus multum insumebat, hosti uerò, ad res suas confirmandas, spacium & opportunitatē largiebatur. Græcorum deinde odium apertum, & Latinorum attritæ uires, Mœcias, Thraciamq; atque adeò Hellespontum insidijs plena omnia reddebant, ut indies interciperentur & trucidarentur multi, qui mala ualitudine impediti, expeditos assequi non poterant, aut uictus gratia se paululum ab exercitu elongarant. Ventum autem ubi Constantinopolim, Latinorum copiarum tam tenues erant, ut tantus exercitus haud quaquam alii aut refici posset, quandoquidem in insulis & mediterraneis in locis, ferro flammæq; omnia miserè uastarent, reliquiarum præsidij urbibusq; inferrentur, ut tam Græcus quàm Latinus hostem diutius distinere posset. Bosphoro igitur tertia die traiecto, in Bithyniam uentum est, solum equidē rerum omnium fertilissimum, ad amnem Sangarium, aliquot dies requiei dati. Deinde Galatia emensa, ad Halym fluuiū substituere. Audierant enim nostri, ad Argæum montem Leonem, Soldanū, congregato ingenti exercitu castra locasse, transitum Antitauri illis prohibiturus. Decretum enim erat nostris, Leucosyriam, quæ ad Taurum Cappadocia est, petere, per Antitauri fauces, per quas Melas fluuius in Armeniam minorem irrumpit, ac deinde per Amanas portas Antiochiam proficisci. Dum Leonem Armeniæ regem, insuper Fredericum principem amicos haberent, de Lycaonibus Lycijsq; nihil pacati sperare possent. Barbarus per exploratores de nostrū numero certior factus, in castris se continuit, ad insidias parandas exercitui intentus. Nostri cum Barbarum nihil audere uiderent, moræ pertæsi, transito Halym fluuiio, ac rostris incensis, ordinatis agminibus procedunt, tertijq; castris non procul à Mela fluuiio, in conspectu Barbari confidunt. Vbi uel in tertium diem nec conuictis, nec incursionibus hostem elicere potuerunt, quarta luce sub diluculum, misso Montfortensi ad fauces ab hoste obsessas, occupandas, ipse Nauarrus castra hostis, magno sublato clamore adoritur, munimenta oppugnat. Cessit Montfortensi res admodum foeliciter: nam castris Barbaris, loca insidijs apta omnia expugnat. sed male pugnatū fuit apud castra. nam iniquitate loci uicti nostri, terga dare coacti, trepidè intra munimenta se conijciunt. Acceptis nuncijs, cum Barbarus quietè per totam diem se in castris contineret, ingruente nocte iter arripiendum duxerunt. & iam primum agmen in Armeniam pertransierat, cum exercitus robur impediementis in medium receptis, iter inijt, suos sequuturum, ac uix Antitauri angustias primi attigerant cum subito Barbarus, effuso cursu, à tergo nostros aggreditur. Nostri conuersis signis & aciebus, audacia pleni, summa uiribus, omnibusq; uiribus, pugnam aggrediuntur. Stetit diu uictoria, nutans in angustia, cū Barbari confusis ordinibus, quasi profligati, pedē referre inceperant, cū nostri Martis furore, impetuq; belli, studio instandi longius in apertos campos delati, hosti, qui equis perniciosissimis, ijsq; pastis optimè, ac indefatigatis, utebatur, laxatis ordinibus, penetrabiliore se & rariores dabant. Quodquidē magne cladis causa nostris fuit. Equidē uelitati tantū, nulla pugna stataria, nostros impetebant, qui inedia, lassitudine, equorum iumentorumq; imbecillitate,

noctē

nocte demum ipsa premebatur, recentibus agminibus semper inualefcentibus nec resistere, nec qua uia irruperent, bene perspicere poterat, telis obruebantur, quæ depellere præ noctis tenebris, haud dabatur, cum in incertum, grandinatimque ab hostibus iacularentur. Iam tenebræ prælium diremerant, cum Barbari remissius agere, nostri ad signa se pedetentim recipere incipiunt, ac ad fauces furcasque progredi. intrantes festinè, cum loci angustia uix duos simul ingredienti caperet, in multam noctem, à circum equitante Barbaro, miles uexatur, donec impedimenta in pacatum euasere. Tandem & ipse dumosis sylvarum iugis, ac saxorum undique crepidine implicitus, à dextra, montium cacuminibus, tenebras densiores offundentibus, impingit, à leua per præcipitia in impetuosum fluiuium concidit: uix die illucescente in Armeniam transijt, qua magnis itineribus emensa, ad Amanum montem, prope Alapiam, quam ueteres Epiphaniam dixere, iterum hostium insidijs excepti, tandem Antiochiam perueniunt, laceri, exuti opibus, com meatu, & maiore numero equorum amisso. Vbi lustrato exercitu, tertiam sibi uix adesse militum partem, non sine summo dolore duces perspexerunt. Iamque una Antiocheni principis classis sufficiens inuenta, quæ totum exercitum, quam celerrimè atque commodè, ad Ptolemaidem deferret, quem mari tunc præpotentes Respublicæ in Italia, propter multitudinem, transire noluerunt. Delati Ptolemaidem ciues, qui Imperatori, instinctu Templariorum haud multum fauebant, rati subsidium et supplementum se recepisse, quo in hostes moliri non parua possent, illico igitur Templarijs ducibus Gazam uersus tendunt, populationibus longè lateque commissis, exercitum ditissima præda ditant. Tantæ prædæ spes atque auditas, prosperique successus, non semel, sed iterum atque iterum, imperitos principes pellexit, ut etiam prædando, urendoque cum multis cohortibus, ipse Henricus, Theobaldus, Americusque ad Gazam usque peruenirent. Haud occultum autem Barbaris erat, Augusti præfectos & præsides, suos intra regni continere limites, nihilque intentare, hominum tantum famelicorum colluuiem, sub uiarum ignaris, artisque bellicæ omnino expertis principibus temere agros uastare. Missis igitur ex Aegypto Ascalonam copijs, subsidiisque ex agro Damasceno conscriptis, propere regionem illam arenosam oblongamque, quæ Ptolemaidem & Gazam interiacet, insidijs aptam occupant. Reuertentes Christianos, de longo itinere & onerosa præda fessos, à tergo adoriuntur. Tum nostri sese temeritatis ac dementiæ damnare coeperunt, captoque ex tempore consilio, abiecta præda omni, conglobati, insequentem hostem adoriuntur. Enituit tunc nostrorum uirtus, nam dum per totam diem, à Barbaris expeditis pugnando fatigati (quippe Sarraceni in patentibus campis equis insidentes, nostros semper ad solis splendorem circumequitando uelitandoque circumegerant, ut splendore luminis, qui oculos nostros obuerberabat, impediti pugna sortem iniquiorem haberent) iam inclinante die Barbaros pedem referre cogunt. Sed quid facerent, cum nec soli æqualitas, labor, inedia, nec tempus fugientes insequi permetteret? In armis igitur ea nocte, loco quem coeperant, constitere, cum ecce summo diluculo, copiarum ex Aegypto adfuerunt, in nostrosque feruntur magno impetu, quibus ad cætera incommoda,

uigiliæ

ingitiae noctis preteritae, per omnes artus soporis vim incutiebat, ut uix pedibus insistere, nedum fortiter hostem repellere possent, tamen necessitate adacti, pugnam ineunt, qua uix inita, quas aufugisse putat, ac profligatas pridie copias, iam imminere sentiunt. Pugnarunt equidem diu strenueque, ac iam tumultum arenae occuparant, cum iterum in insidias incidunt. Itaque post multam caedem, cum omnes ferme uulnerati, uirtuti nullus locus appareret, Theobaldum perniciosissimo equo impositum, diu resistentem, ut se Reipub. seruaret in meliora tempora, exorauerunt, dumque illi Americus Henricusque fugae spacium pugnando praebere nituntur, cum suorum quibusque fortissimis cadunt. Abiectiones uero, quibus nec famae, nec decoris cura, Ptolemaidem tantae cladis infausi nuncii perueniunt. At Theobaldus incertis itineribus biduum oberrans, tandem transito Iordane loppem peruenit. Versogeso in sacrum baculum, sacraque pera sumpta, fide publica Hierosolymam uenit, inuisoque sacro sepulchro, palma recepta, domum rediit, Petro fratre comite Britanno, qui Maledocti nomen habebat, & paucissimis comitatus.

Richardi Angli in Syriam uana expeditio.

Caput XVI.

AD tantae cladis nuncium Pontifex Romanus, qui tum Perusis agebat, Romam redire constituit, supplicationes habiturus, ad numinis iram placandam, cum ipse sacramenti infringendi autor antea fuisset, at ciuili tumultu urbe exclusus, apud Viterbiū substitit, donec pacato urbis statu, Compositi factione adiutus, reciperetur. Postquam in urbem deinde uenisset, conditionis suae oblitus, impotenti ira, delictorum ueniam omnibus pollicetur, quibus crucis tessera assumpta, armisque correptis, in Fredericum inuehi per suaderi possit. Indignatus imperator contra se dari crucem, captiuorum capita (nam urbi exercitum admouerat, strage quoque facta multos ceperat) crucis in modum, quadrifariam scindi iubet. Templariorum deinde bona ubicunque locorum inueniebantur in Italia, diripit, quos in Oriente Occidentemque, foederis inter Soldanum Imperatoremque initi uiolatores nouerat. Attamen pacem in Syria & Pontifex iam moribundus interturbare conabatur, cumque Itali Gallique suo periculo admoniti nihil omnino taturi uiderentur, in Angliam misit, qui uehementi praedicatione, duces & populos, ad arma in Sarracenos induenda concitent. Horum igitur opera, breui tanta militum multitudo comparata est, ut unica Insula, quadraginta milia militum, crucis signatorum manum, in Syriam traiecerit. Per eos dies Patriarcha Hierosolymitanus, pontificis literis accitus, in Angliam perueniit, ut praesentia sua, precibus pondus adderet, pollicereturque Richardo Cornubiae comiti, Henrici fratri, in Concilio Lateranensi, illius dignitatis rationem, pontificem habiturum, ac si de abrogando imperio Frederico suo sororio sententia obtineret, apud Electores, ut illi surrogaretur, curaturum, modo Ducem exercitus in Asiam trañcienti se praebere. Spe imperii allectus Richardus, qui & fratri non admodum se charum nouerat, cruce se insigniri passus est. Parata classe, emenso Oceano Aquitanico Cantabricoque, per fretum Herculeum inuectus, transit Pytiusas Balearesque insulas. In Sardiniam delatus, quam Pisania Sarracenis recuperatam sub Henrico rege, Frederici Imperatoris filio obtinebant, sed titulo regni ob amicitiam Frederici, a pontifice priuatos inuadit, Sulcam primo obtinet

obtinet impetu. Deinde Calarim obsidet, quod non multo postea, quos sequi iusserat Ioannes Albamarlensis, Petrus Malocensis comites, & Guillelmus Fortis, cum non contemnenda manu perueniunt, sed coeli gratuitatem, qua tota insula infamatur pertuli, mediterranea omnia depopulantur, igneque deuastant, congestaque praeda maxima, in naues se recipiunt, data uela uentis, Carpathium mare sulcant, ubi foeda tempestate iactati, in mare Pamphylia infra Ciliciae angustias, multis nauibus militibusque amissis, classem laceram apud Tyrum firmarunt. Exceptus a fidelibus honorifice, Hierosolymam peruenit, ubi cum Raynaldo communicato consilio, de rebus Syriae tractare coepit. Raynaldus pace res Syriae firmas satis esse, nullas Anglo uires, ad impugnandas Sarracenorum opes, ratus, nunquam adduci potuit, ut quicquam tentaret, quod foedera inita uiolare uideretur. Peruenerant forte fortuna Hierosolymam, Dominici templi inuisendi causa, Babylonici, Aegyptii, Damasceni que tyranni, legati, qui donaria ingentia, sacrarijs ex tyrannorum uoto inferebant. Attulerantque munera preciosissima, cum diuersis cicerarum ferarumque animantium generibus, homines quoque portentosae formae, in Europam ad Fredericum cum his omnibus traiecturi. Videns igitur Richardus res Christianas summa in pace uigere, suasque copias debiliores tenuioresque esse, quam ut sua opera aut ope Sarracenis aliquid adimi posset, prudenti usus consilio, hisdem inducibus Frederici, in aliquot annos subscribit, sicque rebus pro tempore compositis, domum rediit, particula quadam sanguinis Christi, qui Hierosolymae seruabatur, a Patriarcha, siue ut aliqui uolunt, a magno Hospitalis magistro donatus. quo factum, ut haud omnino nihil in Syria ipsum egisse uideretur. Sed Honorio interim mortuo, etiam Richardus spe imperij excidit, ad quod tamen decennio postea uocatus, peruenire non potuit. Sed haec in nostris commentarijs, quos de uita Rodolphi Habsburgensis, libris octo confecimus, latius habentur.

Grossiini Syriam depopulantur, Hierosolymamque deuastant, uiolato templo.

Caput XVII.

Inter pontificum anno uno & mensibus nouem iam fuerat, cum Innocentius quartus Ligur in pontificem eligitur. Hic statim praedecessorum suorum factionem contra Fredericum exercuit. Galliae, Angliaeque regem, principesque Christianos omnes Lugdunum uocat, ubi habito concilio, Fredericum primo imperio abdicat, Electoribus Germaniae, ut alium Romanorum regem crearent, potestate facta. Quae res adeo commouit hominem, ut rationes omnes quaereret, quibus fugitiuum pontificem, uel in media Gallia opprimere posset, tamque pertinaci odio eius necessitudines & cognatos insequeretur, ut apud Parmam, quam plus biennio obsedit, Victoriā urbem castrorum loco, tanta tū priuata, tum publica munificentia extruxerit, ut ueterum Caesarum magnificentiam uideretur, rerumque splendorē superasse. Unde ad pecuniae inopiam recidit, ut uictoriatos, qui antea aurei cudebantur, iam scorteos facere coactus sit, cum perparua eius argentea effigie, edicto propalato, ut nummo aureo censerentur, fiscum suum tantundem illos aestimaturum accepturumque. At diu contra illum imperium nemo subire ausus fuit, ex professo tamen assiduum bellum inter pontificem & Caesarem prosequabatur, qua re factum, ut Latinorum imperium, quod inuidia sacerdotum ita confunde-batur

cōfundebat, ludibrio habitū sit, etiam apud extremos penè orbis principes. Domestica huc accedebat Gregorū discordia, quæ res oēs deploratas reddebat & perditas, tum etiam res in Syria Raynaldi mors maximè attriuit. nam Templarij uana quadam fama, de Tartarorum initiatione elati, iam tum cōtra Sarracenos, dynastijs & odijs pluribus distractos, moliri incipiebāt omnia, ac populū præfectis imperialibus destitutū, minis persuasionibusq; contra foedera, ad bellū ineundū cogere. Quod cū Soldanus Aegypti audisset, Chorasmijs, quos nōnulli Grossonios appellant, pollicitis in Syriā exciuit. Tartari etenim gens Scythica, quos pleriq; Mangalos uocant, quarto ante Lugdunense Conciliū anno, sedibus proprijs egressa, fermè toti orbi uastitatem inducere, certè terrorē incussit omnibus. Volunt nōnulli hanc gentē ex Taurica Chersoneso progressam, demū in Scythia sedes fixisse, auctam numero, trifariā diuiso prole, ad orbis ruinā exiisse. Colchos, Iberos, Armenios una manus, Persiam, Asiāq; altera diripit. Sarmatiā, Rutenos, Polonos, Getasq; colluuijs tertia spoliāt. Dauide rege Indiæ, cui in singulos annos tributa pendebāt, obtruncato, deuictis tributa imperant, Chorasmijs sibi finitimos, ut etiam uectigal pendeant, si pacē uelint, adhortant. Chorasmijs gens superstitiosa ac Sarracenica, libera, atq; bello experientissima (Hos Persas esse puto, quos Scythę ipsi Corsarios, recentiores corrupto uocabulo, Chorasmijs dicunt) indignitate postulatorum commota, legatos, iure gentium uiolato, interficiunt. Quare Tartari continuò arma in eos sumunt. Exuuntur Chorasmijs castris, totaq; ditione eijciuntur. in fugam effusi, ad Caspios montes se conferunt, ubi in Georgia urbe & Tripoli, alijsq; præsidijs, hostem expectantes, tandem etiam finibus eiekti, & fugati sunt. Exules à Turcarum Soldano suscepti, diu illi militarunt, donec, ut superius dictum est, à Meledino Aegypti Soldano, in Syriā uocarentur. Ex Babylonia igitur acciti, trāsito Euphrate, per Arabiā primo desertam, deinde per Foelicis Arabiæ montana, in Petreā perueniunt, Idumga emensa, Gazam uersus properant. ea siquidē à Templariis occupata restaurataq; erat nuper. Castris locatis, cōtinua oppugnatione obsessos fatigant, tandē etiam expugnato præsidio trucidant omnes, quotquot fuga euadere non potuerūt. Itum deinde Alcalonā, quæ pari modo à Templariis munita, à Barbaris expugnata, nostris magnā cladem intulit. Pari fortuna usi sunt Hospitalarii multis in locis, sed publica strages, quæ Palæstinæ res subuertit omnino, ad Iordanem accepta, cum audito Barbarorū aduentu, Patriarcha & magistris Templi Hospitalisq; preuentibus, ex insperato populus armatus, iuxta Tyberiadem, ad pontē ubi Iordanis fluentia se diuidunt, hosti occurrit. Barbari em̄ ne cū desperatis, iniquo loco cōgredi cogerent, pedem referunt paulatim, fugā simulantes, tamē nostris animus defuit hostē insequi, cum numero se & armis inferiores cernerent. Habito cōsilio, castra in fluminis ripa firmant, satis egisse se, si hosti transitum impediunt, rati. Hostis interim ad quintū sextūue lapidē, procul à flumine discesserat, quod metu factum nostri interpretantes, insidiarum securi, uigilias stationesq; negligentius circa flumē obibant, genio indulgentes, uictores se, ac hostē finibus eiecisse gloriabant. Barbari uerò in omnem occasionem intenti, forte ad lacum Genezar piscatorias scaphas in littore ali

quot stare, per exploratores agnoscunt, quibus occupatis, cōmodè lacum traicere possint. Nec mora, peditem imponunt nauigiis, equites uero ad cōiunctionem fluminis tendunt, ac paulò supra Capharnaum fontem, flumen tranant, inde suis celerrimè se iungunt, quos haud procul supra Tyberiam, lunæ splendentis beneficio adiutos, magno numero in alteram ripā peruasisse reperiunt. Instructis igitur aciebus, citatis passibus, peditem se sequi iubent, ac aurora iam rutilāte, nihil tale uerentes nostros inuadunt, freti equorum pernicitate, horrendum in clamantes semisopitos circumstrepūt, magnam uim telorum in castra conijcientes. Ad primum tumultum nostri excitati, stratis exiliunt, armis prout fors offerebat, correptis, nullo ordine, castris erumpunt, hostem paulatim cedentem insequentes. Interim uerò peditem, quæ equidem sequebatur acies, cum nostris ad manus uenit. Fuit diu anceps pugna, multi hinc inde cæsi, demum Barbari nostrorum uirtute repressi, fugam capessunt nō simulatam, unde nostri uictoria exultantes, sine ordine, sine imperio dispalati hostem persequuntur. Tunc ij qui scaphis per lacum tardius ad ripam delati, præeuntes sequebantur, fugientibus obuiam facti, fugam sistunt, magnoq; impetu in nostros feruntur, qui iam prædæ q̃ hosti magis intenti. Aucto hoste, & iam totis uiribus nostris imminente, dum obstupescit noua signa admirantur, uelocitate Barbarorum præuenti, in ordinem redire, uires conglomerare nequeunt. Barbarus autem sparsos inuadit, multos subita uī opprimit, ita uictores à uictis cæsi, fermè ad internicionem deleti, exceptis paucis qui cum ducibus Tyrum peruenerunt, fuga salutem cōsequuti. Nihil cunctatus hostis, cum in pugna uictor, oppugnationibusq; præsidiorum superior euasisset, Hierosolymam ipsam, regni petit caput, quā incruento Marte in potestatem subito redegit, occupatam diripit, nulla conditionis aut sexus ratione habita, sine delectu ciues omnes foedè trucidat. Ad ruinam urbis conuersi, à Frederico Latino Imperatore restituta, aucta à Raynaldo, ac miro splendore tum priuata tum publica ornata ædificia, à fundamentis eruunt; mœnia deijciunt, incendunt insulas, ædes. Tandem sacra sacrilego furore inuadunt, sacrosanctum Christi sepulchrum ad ea usq; tempora, omnibus gentibus intactum, omni nepharia sceditate, uastitate indignitateq; polluunt. Quæ insolentia fideles, ut par erat, ita exacerbauit, ut arma in eos sumere, optimo cuique consultum uideretur. Nec defuit quidem animis promptis, Ludouicus Gallia rex, cum alijs principibus haud mediocri loco natis, quorum conatus in librum quartum reijciendos, haud è re arbitror, cum hoc libro tertio, finem regni Hierosolymitani complexus fuerim. Constat enim neminem adhuc è Christianorum cœtu repertum, qui hanc elueret ignominiam, aut imperium Hierosolymitanum recuperaret, sed urbem eiusq; tyrannidē ad hæc usq; tempora, penes Barbaros perstitisse.

Materno

MATERNO BYLERO, ABSTHEMIO. DECV

RIONI, CAETERISQVE LVTTENBACENSIS COLLEGII

Sodalibus Ioannes Herold Höchstetensis S. D.

A Maui in te semper Materne optime, ingeniū summum, mores suavis-
simos, ac singularem illam modestiam probitati coniunctam,
nec (ut uideo) sine riuali. Sentio præterea, quo uerò fato, nescio, eti-
am id mihi negatum, aut iudicio, aut benemerendo de te, aliorum testimoni-
um, studiū me præuere nequiuisse, quanquam omnes homines, fla-
grantissimo uirtutum tuarum amore, multis (ut in prouerbio est) para san-
gis præcurram. Quapropter plurimum certè mea interest, uiros tantos, quo-
rum prudentiæ temerè nihil accedit, qui certis liberisq; suffragiis, rerum te
Collegij tam celebris moderatorem, exemplar sibi innocentiae præficere uo-
luerunt, plurimum (inquam) Materne, mea iam interest, tales persuasos red-
dere, ne Heroldum tuum, synceri & subtilis ipsorū iudicij infimis gradibus
insistentem deturbent, quem non absq; negligentiae meae nota, inter postre-
mos uirtutum tuarum cultores reliquerunt. Aequitatem habet hæc postula-
tio VV. CC. ut ad uos sermonem traducam. quī enim fieri potest, ut morā
debitum soluatur? Fatear huic nostro, me ipsum, meaq; omnia debere, in ere-
fuo habere ipsum uos omnes uel hoc ostendit, quod summo apud uos in lo-
co collocati hominis dignitatem & splendorem augere nunquam intermitti-
tis, eiusmodi ac singulari eo studio, & benemerentem & integritatem tam a
uobis adamatam, perbellè remunerantes. Priores ergo partes cum mihi
surripueritis, ne omnino toti expers sim, exiguum erit humanissimis uobis
uiris (sed in quo mihi plurimum momenti positum) gratitudinis uestrae in
societatem me sublegi. Faxo equidem, haudquicquam in me sit morae am-
plius, quin statim maturata alacritate, Bylero meo, cunctationis emendatio-
nem, unā cum uenerationis officio, qua uos iure prosequi debeo, specimen
proferam, librum hunc scilicet de rebus Syriacis. Quartum. quo mihi descri-
bitur, qua mente, quibus animis, publicae salutis ac libertatis causam suscipi-
ant boni, quantumq; ciuiles dissensiones & immatura consilia, Reipub. sum-
mam opprimere soleant, iustum certè atq; huic nostro seculo exemplū aptis-
simum, si ad hoc corrigere errata potius, quā abundè & diu deploratum
Reipub. statum obiter despici rerum coryphaei mallent. Ad hæc alio opus ha-
bent oratore. Vos interim uiri clarissimi, bellorum, qui paulò minus septem
supra uiginti annos consumpserunt, commentarios, ea lege suscipite, ut o-
pellulam meam, quæ fermè alteram mihi absorpsit hebdomadā, meq; ipsum
χρησιμὸν uestrum, κτήσιν δὲ Absthemij nostri esse memineritis, ac ut to-
tus quantus Curio sim, errare uos ne suppudeat rogo, si absq;
assentatione Heroldum plures de una fidelia pa-
rietes dealbare creditis. Valete.

I n De

DE BELLO SACRO CONTINVATAE

HISTORIAE LIBER QVARTVS, IN ORDINE
uicesimus septimus.

Ludouici IX. Galliarum regis in Cyprum transitus.

Caput I.

Error à Chorasmijs ortus, iam omnem Europam, ad maximam indignationem prouocauerat, adeo ut Ludouicus Galliarum rex, apud Pontisoram decubans, cum nullum à medicis remedium superesse uideret, uoto se obstringeret, hanc Reip. cladē se ulturū, quā primum sanitatem recuperaret. Fredericus imperio abdicatus, Entium filium à Bononiensibus captū, insuper inexpugnabile odiū pontificis uerebatur. in Cāpaniam igitur se recepit, auita regna defensurus, si quid in eū moliret. Nā quod in Syriā, quā proculdubio facile recuperasset, trañceret, haud integrū illi uidebat, pontifice in excidiū ipsius omnes occasiones captatē. Magnā igitur auri uim sacro bello destinat, quā à pontifice repudiata, testamento posteris legauit in belli huius usum. etate, curis, bellisq; confectus, grauiter agitatus, à Manfredo filio expellente procreato necatur. Pōtifex uero uidens Fredericū quietē agere, rebusq; suis contentum, genio indulgere, Cluniacū adiens, ubi Lodouicus rex sanitate recuperata, per quindecim dies de Hierosolymitanorū rebus, consilium pōtifici cōmunicauit. Lætus pōtifex currenti, ut aiūt, stimulos addit, obtestatur, orat, pergat tantam uotū explere. Legatos per prouincias mittit, qui populis suaderet, militiam Christi suscipere. Rex nihilo segnior, nuncios Genuam mittit, qui triremes ac naues mercede conducāt, quibus in Asiā trañcere possint. igitur opera Guilhelmi de Voragine Scribæ urbis, inter regem Rempubicāq; Genuensium cōuenit, ut paratis sedecim nauibus, naulum reciperent Genuenses à rege mediocri. Dati etiā pretores maritimi duo, Hugo Lercarius, Iacobus Leuātus. Priuatis sumptibus se adiūxit Fulco Guerciū, cū biremib. duabus & onerarijs totidem. Aderat quoq; Patriarcha Antiochenus, qui ut regē in Syriā deduceret, à procerib. Christianis missus fuerat. Erat iā annus octauus supra quadragesimū, à 1200. cū rex Parisiū se cōtulit, Blanchā matrē, uiraginem illustrē, fide, ætate, maturitate usuq; florētissimā cōuenit, quā expeditionē animo agitaret, ei indicat, regni procurationē omnē eius fidei se permissurū. Deinde paratis quę ad tantā expeditionem usui foret, Carolū Robertūq; fratres comites sibi adiungit. erāt em̄ ei charissimi, pari etiā uoluntate illi eius amantissimi. Mater ingentis spiritus mulier, quod filiorū tam deuotā expeditionē, muliebri aliqua pusillanimitate interturbaret, tantum absuit, quod etiam nurus ut cū maritis sacra loca inuiserent adhortaret, deq; regni amplitudine & defensione maxima quęq; polliceri, haud tacitē testari uisa sit. Guilhelmus quoq; Dampetra, Frandrus, se digno comitatu regē sequutus, nauē onerariā instruxerat, armis, cōmeatu, uirisq; plenā, quę eum sequeretur, sed in Oceano, temeritate gubernatorū summerfa periit, cū non exiguo sacrorum prophanorūq; hominū numero. Adiunxerunt se quoq; Gallo, Guilhelmus Barenis, Archenbaldus Borbonius, Robertus Bellouacorū præsul, Guilelmus Melletanus, Vindonensis Montofortensisq; comites. Pontifex Oddo

nem

nem Tusculanensem episcopum, Cardinalē legatum illi dedit. Alphonſus frater etſi nomē in ſacram militiā dederat, tamē morte ſoceri Raymundi Toſolatis, ne cū rege abiret, impedit, igitur cum matre ad regni tutelā relictus. Cal. igitur Iunij, ab omni ordine deductus, quinto ab urbe lapide, ad diui Antonij ædes, rex ſuis ualedicit, Lugdunūq; cōtendit, ubi Fredericum timens, Innocentius agebat. Salutato pontifice, eiſq; benedictione recepta, ad Eid. Aug. menſis, Rodanū nauibus cōſcendit, ſecundoq; flumine in Inferum mare delapſus, ad ſoſſas Marianas, C. paſſibus, à Rhodani oſtjjs, portum diſtantē (qui nūc ad Aquas mortuas dicitur) diuertit. Dies quieti data, cū ſequēti, Genuenſiū claſſis, quā ab initio cū Rep. pactus fuerat, adeſt. Ioanna Alphoſi uxor uterū geſtās, maritimi itineris incōmoda abhorrēs, in Franciā inde redijt, mariti tranſitū expectans. Demū 8. Cal. Decemb. ſoluēs rex mare intrat, ad 11. Cal. Octob. Cyprū tenuit, inſulam longē omnium commodiſſimā, uel Aegypti uel Syrię rebus, cum claſſe inſidiantibus. In portum igitur Lymithonienſem delatus, uel ut aliqui uolūt, Minotium, Alexius Luſignanſis præſto illi adfuit, nullo hoſpitalitatis aut officiij genere omiſſo.

Dum in hybernis apud Cyprum moratur, oriuntur ſeditiones, et ſopuntur.

Caput II.

Imminebat iam hyems, ſcuiſq; maris omnē nauigationē negabat. Nauēs deinde aliquot, quibus omnis generis tela, annona, inſuper et cōmeatus indita erāt, nōdum appulerāt, exorta q; eſt peſtilentia minax magis, q; funeſta, quæ tamen Bergenſem præfectum, Giſbertum uirum militari ſcientiā clarū cōfeſtim enecauit. Hiſ rex coactus, perſuaſus quoq; à Cyprio rege, qui & ipſe cū regni maiorib. uere ineunte, ſe in Syriā traiecturum, cōſociatis uiribus bellum ſacrum geſturum pollicebat, in urbes Cypri exercitum diuidit. Peſte in hybernis abſumunt, Beluacenſis, Montfortenſis, Mellotus, Barenſis, Borboniſus, Vindocienſis, Drocenſis, aliq; multi, quorum clades uirtute nō numero eſtimabat. at ex plebe mille centū elatos fuiſſe reperio, et paulò plus. Peſte liberatus fuit Carolus Andegauenſis, regis frater. Hac calamitate leuatus rex, aliud illi exoritur infortuniū. Inſula ſiquidē duos habebat Archiepiſcopos, Latinum ſcilicet, Græcumq;. Latinus cū ritum Rom. Eccleſiæ inducere, ac pro ſuo arbitratu ſacerdotia ordinare uellēt, imperiū quoq; in Græculum exercere, acceſſu Francorū elatior, reſtitantē habuit Græcū, qui uiribus inferi or uertere ſolum coactus eſt. Victoria potitus Latinus, ceteris episcopis omnibus, ne rē diuinā facerent Græci, interdicit, maiorē quoq; partē ueteris nobilitatis Cyprię abſtentos uocat, ac impiorum habet loco. Hac de re ſacra cōtentione & ſuperbia præſulis, iritati Cyprij in pontificē inſurgunt, ad arma cōuolant, ac reuocato Græco, qui Nicolſiæ præerat, Nimofiſenſem expellere tentant. Pontifex Latinus in præſidiū, quod Limiſſum & Paphū interiacet, munitum ſe recipit, imploratoq; auxilio Frācorum, qui ea in regione hybernabāt, iā obuiā hoſti, et pugnā inire decreuerat. Cyprij numero ob locorum peritiā citius aucti, anteq; ad regē tantæ ſeditionis fama perueniſſet, exacerbatſis animis in prælia ruebāt, cū de tanto periculo rumor etiā regum aures percellit. Frācus rex inſidias ſibi parari ratus, euocatis ad ſigna militibus, per præcones, iā in ipſum Cypri regē, iniuriā hanc retrudere meditabat. Cyprius ſuſpicionis ſiniſtræ haud liber, Francum de ui ſuſpectum habebat, præſi-

1 iij dia,

dia, portus & itinera custodire iubet, ac cū delectorum suorum manu, suis subsidio aduolat. Miraculo fuit, tantū motum ambarum partium, ex errore nō deplorandā aliquam cladē cōmisisse. Sed dum acies signacq̃ aduersa utri que parti cōparere incipiunt, Oddo legatus in medium se cōfert, qui iam ex ordine rem omnē didicerat, reges causam edocet, armaq̃ deponere persua- det, cū lis pōtificum, ipsum unum arbitrum postulet. Nec mora, industria ui ri optimi, iunctis dextris, reges, pontifices, milites atq̃ Insulani in societatem amicitiaq̃ rediere. Diuina & humana reformata negotia, instaurati Ecclesie Rom. ritus, in sacris admissi Insulani, rerum deinde abundantia, omnis iniu- riæ memoria abolita, atq̃ hospitalitate liberalitateq̃, beneuolentia mutua re- cuperata. In luxū effusus miles, diu in tranquillitate agere haud potuit. nam dum solū gulę intentus potādo se ingurgitat, rixas mouet. A militib. Castro- dunensis reguli, Genuenses iniuriā affecti, classiarij arma corripit, tela emit- tuntur, in portuq̃ omnia tumultus plena. Cadunt ex utraq̃ parte nōnulli, in- ter quos ex prætoribus Genuensiu unus, emissa ex scorpione sagitta uulne- ratus morit̃. Latius uagata cædes fuisset, nisi rex in tēpore, triremi aduectus, maiestate sua preliū diremisset. iā em̃ nō eminus sese laceſſebant, sed parabāt uela, remesq̃, ut cominus cōgrederent̃. At rex Gallus, indicta pace, arma de- poni iubet, professionis suæ regulū admonēs, obtestāsq̃ Genuēſes, ne fune- stā redderent hāc suā expeditionē. Incepit Castroduenē. cum regē paulo equiorē Genuensib. cerneret, animū ad alia cōsilia adijcit, Mōtefortensemq̃ superstite persuadere incipit, ut militē qui signa eius sequerēt, suo adiungat, ac deinde adunatis uirib. conscensa cæthea nauī, in Syriam traſciant. Haud latuit regē quid molirent̃ ambo, quod quidē tale erat, ut exercitus uires disti- pare diuidereq̃, ac Reip. dedecus ingēs inferre posset. Classē igit̃ parare iu- bet rex, excitisq̃ ex hybernis copijs, portuū occupat fauces, uel uim abeuntib. illaturus. Insuper etiā nauderis edicit, ne quis nauigationē instituat, operāq̃ abeunti præbeat, alioquin hostiū loco habiturū se, quoscunq̃ dicto nō audi- entes fuisse cōpertum sit. Castroduensis postq̃ uidet eius oēs conatus irri- tos, ad ingeniū redit, regi q̃ sacramēto cauet, se nō abiturū, nisi signa ipsius se- quatur. Rex igitur classē subducere, militēq̃ in hyberna redire iubet, ipse Nicosiā proficiscitur. Tū Castroduensis cætheā omni nauali apparatu pri- uat, cætera quoq̃ diripit, supellectile spoliāt, suorumq̃ precibus uix retentus, ipsam molē incēdere parat. Quę res cum regi indicaret̃, accersito regulo, quo iure rapinam hanc defendere uelit, interrogat. Is respondet, Iusto emptionis titulo. Nauem em̃ ingenti precio, cum omnibus rebus, à principio se emisse. Integrum esse sibi de rebus suis, quæ uelit, statuere, licereq̃. Ad hæc Nauar- chus. Nunq̃ de nauī ipsum cū aduersario pactum esse, de uectura tantum. Rex iubet, ut in honorarios arbitros compromittant, sequestrum ipsum ad- diturum. quod quidem neutra pars præstare uoluit, precibus tamen legati, regisq̃ minis adactus Castroduensis, ablata restituit, cum Genuenses iu- rati, sub pœna ac mulcta bis mille pondo, re iudicata staturos se, quancunq̃ regis senatus hac in causa pronunciaret, pollicerentur.

DVm hæc in Cypro aguntur, fama aduentus regis totū peragrarat Ori-
Aegyptiorum astus, ac contra Christianos aduentantes tentata consilia. Caput III.
entem

entem, uariisq; pro hominū affectu rumor ferebatur. Erat Sarracenis no-
 strorum exercitus suspectus, cum ciuili bello omnia inter eos fluctuarent
 adhuc, nec à morte Salahadini cōiunctis animis reip. cōsulere poterant. Ae-
 gypti igitur Soldanus, Meledinus Damascū magno exercitu collecto adijt,
 rebus ibi cōpositis, Hierosolymam peruenit, rectā postea in Mesopotamiā
 proficiscit, ut cū Alapiensi Soldano de Rep. Sarracenorū tutanda, foederi-
 bus initis, cōsiliū capiat. Res inter legatos, qui à Baldacensi, Arfacidaq; ad-
 uenerant diu agitata, nullū effectum cōsequi potuit, cum Aegyptius cōditio-
 nes proponeret captiosas, quēq; Alapiensi suspecte habebant. Gamalam igi-
 tur obsidet Aegyptius, eamq; tēpore alieno, hybernoq; milite, armis, anno-
 na, situq; munitissimā, nequicq; magna suorū clade atq; lue oppugnat. Ala-
 piensis magno cōscripto exercitu, in subsidium suis properat, castraq; ante
 urbē in cōspectu hostis firmat, aliquot dies requiei datae, quae ad pugnā ne-
 cessaria, interim parātur. Ad certamē etiam Aegyptij expediti, hostē in sequē-
 tem diē expectabant, de summa rerū dimicaturi, cū Alapiensem, Baldacen-
 sis legati adeunt, Christianorū motus, regis aduētum, armaq; Christianorū
 prae foribus esse edocēt. Periculum belli ciuilis oratione exaggerant, ad pacē
 hortant, atq; pacē conciliare inter eos studēt. Hoc publicū bonum, hoc Ma-
 hometi religionē postulare. Alapiensis, q̄ primum urbē obsidione liberatā
 uidere possit, in pacatum se abiturum pollicetur, alioquin summo mane, bel-
 li aleā se tentaturū. Legati, ut reditū eorū expectet, orāt, inq; Aegyptiorū ca-
 stra se cōferunt, nō minori usi dexteritate, quae in rē uideant, exponunt, incō-
 moda huius belli amplificat, ad concordiam inflammant. Aegyptius belli
 sumptus petit, aut urbi direptionē, subsidio cādem minatur. Itum, reditum,
 à legatis denicq; confecta pax. Persē Alapiam, Damascum Aegyptij rediere,
 quo in loco Meledinus graui infirmitate correptus, lectoq; decumbens, cer-
 tior factus est de Tartarorū edicto. Ferebatur em̄ Chaam Tartarorum regē
 olim idololatram, Christianam religionē professum, atq; baptismo regene-
 ratum, magno numero instructum militem habere, quo Ludouico gratula-
 ri et auxiliari esse cuperet. Insuper legem in tota Tartaria latā recitatamq; fu-
 isse, quam omnes principes approbassent, sciuisset plebs, cui adfremuisent
 omnes conciones & tribus, ut quotquot arma ferre poterant, ad delendum
 Mahumetanā superstitionis gentem, nomen darent, atque cum Erchalaō
 imperatore exercitus, Euphratem transirent. Meledinus ne rebus deesset, ui-
 res sibi haud sufficere uidēs, dolis agere cōstituit, missis legatis, ad tyrannum
 Niniuitarū, quē Soldanū Mussulā dicunt, additis literis, gratulationibus le-
 titiaq; plenīs, mēdacijs miroq; uerborū lenocinio adornatis. Quibus certio-
 rem faciebat Tyrannum, regem Galliae, in mari Syriaco, classe exutū fuga-
 tumq; cepisseq; se ex classe Christianorū triremes sexaginta, naues aliquot,
 hominum armorū, rerūq; preciosarū refertissimas, agrē regē periculū eua-
 sisse, tantoq; cū periculo, ut per aliquot mēses eū perisset, sui credidissent. Ad-
 hēc Christianos oēs Syria eiecisse, occupatis Tyro & Ptolemaide, nihil om-
 nino iam ab Aegypti fluuio Nilo, usq; Antiochiā Christianis superesse, por-
 tus ad nauū receptacula, praesidia omnia necessarijs se muniuisse, metu iam
 illi omnia parēre. Proinde si sapiat, renunciata Christianis amicitia, in quib.

auxiliū aut spes ulla superesse nequeat, quādo etiam nō minus turpe sit, ab instituto maiorum ac patriæ legibus desciscere. Iustissima igitur arma capessere uelit, quibus omnium salutē tueatur, ac belli socium cōtra Tartaros se exhibere. Niniuites iactationē ostentationemq; hæc esse ratus, ac Meledinum timore & desperatione circumagi, literas ab Aegypto receptas, ad Tartaros misit, legatos discedere iubet. Tartari cum de rebus Syriæ, deq; regis in Cyprum aduentu, per Niniuiten certiores effecti essent, nuncijs cum literis Erchaltay ad regem missis, auxiliares copias, suppetiasq; pollicentur, primo scilicet ineunte uere, suos duces rursus in mediam Asiam ducturos, Baldacensis regionem ferro, flamma uastaturos. Proinde rex Aegyptum impugnet, ut distractis Sarracenorum uiribus, gens hominibus dñsq; inuisa, ad internecionem deleri possit. Legati summo gaudio à rege excepti, benigne auditi, magnis deinde muneribus, literisq; uicissim, ab rege Franco, ad ipsorum principem datis, ad suos rediēre. Sunt, qui scribunt regem, inter cætera magni precij donaria, principi Barbaro tentorium coccinum misisse, quod mira arte phrygionis explicatum, Christi seruatoris nostri, pro salute humana, perpeffa ludibria, immeritasq; iniurias, tanta elegātia exprimeret, ut ipsa ars cum affectibus certare uideretur, dum hinc picturæ gratia, dulcedine aliqua spectatorem afficeret, illinc rei indignitas, quam ad uiuum delineabat, dolorem lachrymasq; excitaret. Hæc dum agerentur, cognita habebat omnia, per exploratores, Meledinus. Vulgata ideo fama, ubiq; de concordia Sarracenorum, deq; fœderibus, inter eos, contra Christianos initis, rumorem spargi iubet. Augebat deinde huius timoris opinionem de ingentibus copiis sermo, quæ ex Mesopotamia, Persia, Parthia, Arabia & Aegypto, Damascusum properare ferebatur, ut Prolemaidem, priusq; rex nauigare posset, occuparent, euerterentq;. Templarios hæc sollicitos reddebāt, quibus Francorum uires non minus, q̃ Barbarorum, suspectæ erant, quippe dum in Syria aliquot præsidia, à regibus Hierosolymitanis dono accepta, in eū usq; diem possiderent, nonnulla uerò uectigales, Barbarorum pace bona, tenerent, uerebantur, ne aucti uiribus Sarraceni omnia occuparent, aut rex ipse, si uictoria potiretur, Syriæ res ita componeret, ut tyrannidi, quam in omnes exercebant, autoritatiq; ordinis nonnihil adimeretur. Subornauit igitur magister Templi hominem quendam, apud Sarracenos magnæ æstimationis, qui in senatu Barbarorum, cum de rege mentio fieret, quid nam de pace sentirent procures, expiscaretur. Is uerò, ut callidi erat ingenii, auersos à pacis sociorum fingeat animos, multa quotidie et uaria respondebat, nihil nisi bellum suos cogitare, moliri, parare. Perterrefactus Templi magister, magna donat uiro, maiora promittit, si ipsum Meledinū persuasionibus & cōsilio ad mitiora consilia deducat. Soldanus ubi iam negotium, altumq; magnificentius quàm expectauerat initio, sibi successisse, atque spe melius euenire, uidet (nā de exercitibus conscriptis sparsam famam, in hūc tantū euentū excogitarat) nuncios à Tēplario missos benignius audit, ornatos muneribus dimittit. Ac ne spacium relinqueretur labefactandi ceptorum spem, Satrapen cum nuncijs mittit ad Templarium, qui de pace agat, si per Francos liceat. Lætus hoc nuntio, ex Syria regi scribit Templarius, pacem oblatam suadet

suadet, vires, ac Barbarorū suspectos belli apparatus, multis uerbis effert. Decepisset quidē Templarius Francum regē, nisi rex Cypri, qui peritus rerum hominūq; regionum illarū, falli nō poterat, cum in cōcilio ea de re ageret, exploratum se habere dixisset, hominē nepharium ipsum ultro ad Soldanum legatos misisse, euocasseq; Sarrapen. Quod quidē sine fraude maiestatis atq; Reip. Christianae fieri nunq; potuisset. Nullā unq; tam calamitosam cladē, nullum uulnus tam acerbum regi Christianae in Syria inflictū, nullum periculum quantūcunq; maximum incurrisse eam, quibus ad tantā indignitatē deiceretur, in id dedecoris impelleretur, ut prior ad pacis condiciones descenderet, uel nō honestissimi utilissimiq; foederis mentionē aegrē admitteret. Publicam deinde maiestatem lesam, Barbarorumq; ludibrijs omnium Christianorum vires expositas, iam Sarracenos cristas tollere, attenuatos imminutosq; animos nostrorum iam tum credere dicit, omniumq; in Templariū indignationē excitat. Rex igitur Frācus excandescens literis missis, Templario capitale fore testatur, si posthac unq; à Barbaris legatos recipiat, audiat, sermonēsue aut cōmercia cum ipsis serat, interim tamen dolum dolo trudere statuit, quū quos subsequi ex Europa primo quoq; tēpore oportuerat, serius domo soluere animaduertit. iniecta itaq; pacis spe Barbaro, tēpus ducit. Interim etiam Armenij regis legatos audit, qui cum ingentibus donis, pollicitationibusq; maximis applicuerant, erat autē inter Armenum & Antiochenum, quod diu durauerat, odium, bellumq; diuturnum. id prudentia regis sopitum tunc, atq; omnino sublatum. induciā, missis hinc inde legatis, per duos annos firmata. Missa etiā Antiocheno auxilia contra Turcas, qui ditionem principis inuaserant, ac praedando, ferro, flammaq; grassabantur. Horum itaq; insolentia ut compesceretur, ad preces principis & Patriarchae, scorpionarij sexcenti in Syriam traſciunt, per Orontem Antiochiam delati, quorum opera, urbs atq; prouincia egregiē tutata fuit.

Ex Cypro in Syriam traſcere tentat Christianorum exercitus.

Caput IIII.

HYeme ita his negotijs transacta, ineūteq; uere de nauigatione sollicitus rex, soluturum se ex Cypro ad Maij Calendas edicit, missis hinc inde nuncijs, qui ex insulis, cruce signatorum copias, hybernīs euocarent. In Syriam Hierosolymitanum Patriarcham, Sueſſionensem Episcopum, Magistrumq; equitum, quem Conneſtablium uocant, ire iubet, ut ex Tyro, Ptolemaideq; triremes, nauesq; deducant, quibus exercitum traſciat, ipse triremes aliquot in insula instruere, & alia minora nauigia nō pauca expedire ad profectionē iubet. Interea Henricus 3. Anglus rex, principū suorum habito cōuentu, magnā pecuniā uim, pro bello aduersus Sarracenos abunde coegerat, duces cum electa militum manu decernit, qui regem Francum sequantur. lis praeficit Guilhelmum Longospatam, cum nonnullis alijs Episcopis, uiris religiosis, adiunctis artis militaris peritissimis. Robertus quoque dux Burgundiae parata classe, ac nō cōtemnendo numero militū, regē sequitur, in Peloponesum uentis cōtrariis delatus, Cyprū cū non attigisset, in Attica statua per totā hyemē habuerat. iam uere ineūte, Guilhelmo Ville, Achaiae Bithyniaeq; principi persuasit, ut accepta cruce is quoq; sacrā susciperet militiam. Sic ex tota Græcia, magna nauium uis atq; militum coacta, ad regem in

in Cyprum peruenit. At in Syria apud Ptolemaidem inter Pisanos Genuensesque exorta erat discordia, quo in tumultu, cum ad arma uentum esset, Genuensium consul, misere trucidatur. tota deinde urbs in partes diuisa, cum qui in urbe erant Cyprii, Genuensibus fauerent, Veneti Pisanis subsidia clandestina submittunt, foeda tandem clade patrata, multorum bonorum eade uix sopita seditio, partes quieuerunt. Sed preter omnium opinionem, rebus Asiaticis maiorem hac controuersia remoram iniecit, dum enim exacerbatis animis, odioque inexorabili, inuicem se prosequuntur, quae in mari ualebant plurimum Respublicae, de uectura omnem spem frustratur utraque factio. nam suspitione æmulationeque ægra, alteri fidem adhibere, aut ad gloriam promerendam opem neutra adferre uolebat. Itaque bimestre tempus absumpsit regis legatio, antequam Venetos & Genuenses classem armare, ac in Cyprum transire persuadere posset, quod quidem uix iniquo ingenti queque precio tandem obtinuit. Hæc cum ingenti sollicitudine pararentur, Rex ipse penè nepharius insidijs perijt. equidem capti sunt, qui ueneno aut ferro regem, reliquosque exercitus Christiani duces omnes tollere nitebantur. Deprehensi aliquot confitebantur, Soldanum Templariorumque magistrum, magno auro dato eos subornasse, ut id sceleris quocunque modo possent, perpetraret, quantum plurimum qui facinus tam atrox aggressi, ac in uincula coniecti erant, constanter negaret, aut Soldanum aut Templariorum magistrum, Arsacidam uero in causa esse, qui insidijs mensæ, sicque eos instruxisset. Scelus debito supplicio hi omnes luerunt, cum ecce ex Ptolemaide & Tyro nauigia adsunt. Coacto igitur milite, nauibusque imposito, coniuncta Cypria Peloponnesiacaque & classe & iuuentute, ipso post Ascensionis Dominicæ diem sabbato, in Aegyptum cursus dirigitur. Vix è Nimotrii portu egressi, ad quinque millia passuum, cum aduersis uentis agitati diu, Papho urbi quam prope appulsi, stationem Zephyri ingredi conantur, sed inclementia maris repulsi, remis & remulco conuixi, in portum Nimetrii iterum se recipiunt, iactisque anchoris per aliquot dies, uentum & auram expectantes, moram duxerunt.

Damiata capitur.

Caput V.

IAm auram leniorem spirare cum sentirent Nauarchi, aptatis rebus omnibus subductis anchoris, uela uentis permittunt, ac mari Syriaco per diem unam emenso, Aegyptium pelagus ineunt. Vbi summo mane Damiatam in conspectu habuere. Aegyptii uero iam dudum de nostrorum aduentu certiores facti. Nil ostia, firmissimo triremium nauiumque praesidio munierant, ac per litus maris, praesidia omnia, milite armisque instruxerant. Induxerant enim in animum non nudare littora, edocti diuturnitate bellorum, quæ prouiderent nostri ad bellum regionem locupletissimam beatissimamque inferendum. Pro patria igitur ferro uicque omni decertaturi, hostili in nostros animo, sub signis in littore stabant. Apparuit statim nostris, pro descensione pugnandum fore. Rex Francus, ceteri duces, alios suos milites uerbis & promissionibus confirmant, tam longinquum iter susceptum esse, ut hæc littora occupent, multo ante animis prospectum, & ante oculos positum fuisse hostem, qui telis tormentisque ab littoribus aduenientes arceret conetur, sed impetum dandum, impressionemque iam faciendam esse, imò etiā uel iactura nauium terram occupandam, ut in siccam euadere, cum hoste cominus congregari

congrēdi possint. Cetheæ naues tunc primo impetu littori quantū poterant, adactæ, idēq; cum triremibus pari modo factitatum. Quod ubi milites senserunt, scaphis, myoparonibus, Gāzarijs, Bergantinis atq; lintribus, quorū magnam copiam ex Cypro secum deduxerant, in tantam manum quantam illæ potuerunt ferre, ad littus deferri se curant, ac unusquisq; ut scapham maris altitudo destituit, in aquam sabulumue desiliuit, ac ipsis in aquis instructa acie repugnantes, de sicco littore Barbaros aggrediuntur. Absorpsit unda multos, qui maioribus nauigijs uecti, in mare adhuc altum desiliunt, onere armorum oppressi, emergere nequibant. Nauium aut onerariarum gubernatores, & naucleri triremiū, ab utroq; latere emergentiū, sagittarios, tormētaq; quæ apportabant, disposuerant, ut coniectis in hostem telis, nudarent littora hostium fuga. Qui primum per aquas in littus enatabant, tanta uiferebantur, ut paulatim Barbaros ex terra stabiliq; loco connitentes repellerent, quousq; alia super aliam delata scaphis manus, in iustum excreuit exercitum. Videbatur tamen cum semper recentes copię Barbarorum accurrerent, eos omnes prius emorituros, quā loco cessuros, sed perculit obstinatorum animos fragor illatarum nauium, quę tanquā ingentis molis ruina, per procellosas undas magno strepitu, sono horrifico illidebant, adeo ut cū iam pes pedi, uir uiro conferri, ac nostrorum triremes ad classem hosticam tendere inciperet, tum pedites tum classiarj aduerso Nilo, uelis remisq; fugā inire, & ad urbē properare conspicerentur. Nostrī fugiētes aliquāto insecuti stragē fecerunt maximā, in qua cæde cecidit Satrapes ille, urbis & littoris custos, cum optimis ac delectissimis Sarracenorū quingentis, cæteros ignobilis fuga, propinquitās urbis, ac regis sollicitudo texit, is em̄ ad littus tentoria figere iusserat, neminēq; ulterius inexplorato progredi passus est. Iam, excepta urbe nobili, nihil superesse uidebat, ad domandas Aegypti uires, & Syriā recuperandā. Cæterum nostris res difficilis uidebat, urbis expugnatio, cū non deerant, qui expeditioni priori interfuissent, obsidionē sesquiennem commemorarent, arma, uires, ingeniū omne esse consumptū tunc, pestem, famem solam urbis imperium acquisiuisse. iam uero uidebant, magnis munitam, firmatā, instructā, opere, præsidio cōmeatu, telis, tormentis. Videbant etiam, cum moenibus, cū flumine, cum uiris selectissimis, uictorijs claris, excitatissimisq; rem fore, ac colluctandum. E diuerso, Barbari amisso Satrape, iam obsidione iusta se concludi cernebant, fataq; quæ Brenno rege pertulerant, eos deterrebāt. inito consilio, reliquū diei, quod supererat, ab ea hora, qua in urbē se receperant, timore perculsi, in urbe peragere, noctu migrare cōstituerunt, persuasissimū habētes, ubi illuxisset, hostē moenia aggressurū. Igitur paulo ante lucem, ponte nauali constructo, per auersum à castris nostris, fluminis alueum, hostis ciues, utriusque sexus, ætatis & conditionis, abire iubet, atque humeris quicquid possent, rerum preciosarum efferre, deinde militem subsequi, qui in multis locis iniecto igne publica priuatāq; ædificia accedens, urbe deserta, pontem à tergo soluit & dirumpit, in pacatum itineribus quā citissimis præeuntes subsequitur. Relucente flamma nostri excitati, regē properē conueniunt. is missis exploratoribus quid ageretur ab hoste, aut quid agere ipsum opus esset, contemplari iubet,

qui

dominata raptā
12 49

qui statim hostem in migrationem, in flammam ignem erumpere renunciāt. Re explorata, accurrunt Christiani, ac signis aliquot aggeribus & fossis traiectis, portas infringunt, in urbem ingredi conantur, ac ignes restinguere, exercitus uerò robur, instructis aciebus, sub moenibus expectabat rei euentum. Nam insidias uerentes, duces totum exercitum, urbem simul intrare haud permittebant. Cognito uerò urbis statu, quod hostes transito flumine abiissent, ad incendium restinguendum, quod multis in locis eruperat, accurrunt omnes, nullo seruato ordine. Exincto igne, insequi hostem soluto ponte non licuit, sed ad prædam conuersa plebs, magnam in locuplete urbe rerum preciosarum uim, ac in primis annonæ abundantiam reperit. Deinde ruderibus purgata ciuitate, legatus, Patriarcha, Episcopi, cæteriç uiri religiosi, qui ex omni natione coierant, regem adeunt, ac consilio habito, supplicationes decernunt, urbem lustrant, Mosqueas atq; Barbarorum præcipua templa Mariæ uirgini, diuisç reliquis consecrant. Rex instauratis publicis priuatisç ædificijs, comitijs indictis, de bello gerendo refert. Vbi nō defuerunt, qui dicerent utendum uictoria, ac recenti terrore, hostē debellari posse, antequam animos aut uires resumeret, ideo Chayrum, superstitionis & gentis arcem petendam, dum omnia fluctu metuç personarent. Quam sententiam cum multi probarēt, superioris belli memoria illam superauit, nam instabat tempus, quo Nilus inflari solitus est, uidebaturç, antequam Ecclesiæ flarent, bellū perfici non posse. Igitur dilata profectio, atq; æstas prima apud Damiatam in ocio transacta. Hæc tam inopinata, citraç puluerem (ut dicitur) uictoria, nostris contigit, urbsç Damiatæ secundo occupatur, Anno à nato Christo 1249, intra Cal. Iunij, Frederico imperatore secundo, Campa no ocio marcescente.

Pugnatur ad Masseram magna contentione. Meledinus moritur.

Caput VI.

Dum ad Damiatam sic subsidet Ludouicus, Alphonsus Pictauiensis comes, frater Ludouici collecto milite, auro annona, armis, supplementis rerum necessariarum, nauibus imposito, sexto Cal. Nouembris classe in Aegyptum, ad Damiatam accessit, magno omnium applausu. Exceptus à fratre perbenignè, de bello gerendo noua capiuntur consilia. Paribus dein de sententijs proclamatum, in hostem ducendum esse, ac cum eo de summa rerum decernendum. Ad undecimum Cal. Decemb. Ludouicus Damiatam mouens, ad Pharamiam urbem ducit, quam nōnulli Masseram dicūt, Muhasicam puto esse, oppidum super Nilo, procul à Cahiro, 30. millia passuū, ad partem Orientalem situm. Vbi Soldanus coactas undiq; Barbarorum copias continebat. Progressis nostris, non uniuersis copijs Barbari occurrunt, sed leuibus prælijs iaculando, lacescentes refugientesç ludificabantur, tamen nostri semper superiores, pedem referebant, illi fuga cedebant. Dirimebat fluuius utraq; castra. nam nostri ad diuortia Nili castra metauerant, ubi riuus iusti fluminis instar deriuatur, in cuius aduersa ripa hostes uniuersi tentoria tetenderant, nostri uerò inter duos amnes hærebant, uadum sæpius, si quo modo transire possent, tentantes, quod non admodum difficile erat, si præaltas ripas, quibus riuus coërcebat, trālire potuissent. Spes tamen erat euadendi, quod non natuo discrimine, non ui fluminis, aut natura locorum,

corum, at opera & ingenio hominum fossa ducta apparebat, qua Nili pars ita deriuaretur. Igitur eadem arte & industria in unicum alueum flumen redigi utrunq; posse sperabant nostri, si mollibus obiectis, diuortium fluuij cōhiberetur. Edicto regis pedites arma ponunt, ligones, bidentes, palas corripiunt, aggerem extruunt, uiam muniunt, fossam effodiunt. assurgit opus, quod ex aduersa ripa hostes impedire conantur, tela tormentis ingerunt, cōtrā nostri equitem obijciunt, qui sagittis immixtis, hostem arceant. castellum ex materia excitant, sed id missili igne iniecto, exurit. Inter hæc, quo casu, aut quo consilio, non traditur, Aegyptius quidam ē castris hostium, ad nostros trajecto flumine peruenit, quos edocet in inferiore parte, riuum uado transmitti posse, quum ibidem latiore alueo, in morem placidi stagni diffundatur. Rex parte exercitus eō missa, ubi explorato uado, transiit una alteraq; cohors, ægrè limosis ripis emerit, quando quidem hæretē uestigio, luctanteq; pede, firmiter consistere nemo poterat. Tandem in locum æquiorē euaserant aliquot cohortes, quos Robertus Atrebates, regis frater dūctabat, is uir fortissimus, maiora ausus, quàm sine totius exercitus robore perficere credibile erat, in hostium castra impetum facit, igne, ferro obuia quæq; prosteruens. Primum custodiam ex improviso adortus, oppressam trucidauit, uix uno relicto, quem equus prepropera saluauit fugā. qui effuso cursu in castra hostium perlatus, clamore & gemitu omnia repleuit, auxitq; timorem, cum uniuersas hostium copias adesse in proximo affirmaret. Ferme fidem dictis derogabāt omnes, nec credita res foret, nisi pauoris & cruoris indicia, certam rem esse docuissent, periculum equidem ab ea parte, neq; tam inopinatus impetus nostrorum timebatur. Robertus ubi omnia trepidatione & timoris plena animaduertit, peditibus, quantum possent, accelerare iussis & se subsequi, equites effusissimis habenis, in hostē irruere præcipit clamore, ex composito, ab omnibus sublato, & clangore, strepitu tubarum edito, magni exercitus exultatione, hostes terrere cupiens. Signa deinde multa erigi iubet, ipse primus in castra impetum facit, ubi à Barbaris fortiter exceptus, ac occursum peditum fatigatus, equum amisit, suorumq; uix opera sublatus eripitur. Sed propter nouos inexpectatosq; latetium clangores, & undiq; irrumpentium strepitus omnia iam resonabant, quare exanimati Barbari, credentes omnes Christianorum uires adesse, iam antequam rex cum suis flumen transire posset, arripere fugam cœpere. Quibus in fugā uersis, clades ingens illata ab insequentibus, donec Sansachus unus equo deiectus, prædæ cupidos pedem referre pellexit. Certatim enim hominem uiuū comprehendere, aut occisum spoliare quisque nitebatur, qua contentione nihil aliud effectum, nisi quod inter distrahentium manus Barbarus exspiraret, ac uictoria parta, maximi uiri cæde, ē manibus elabebatur. Robertus etiā belli ardore longius in hostem præterlatus, cum aliquot suorum paucis, & ecce Barbari, qui se à nostris uiderent remissius insequi, resumptis animis, fugam sistunt, palantes intercipiunt & trucidant. Ad Robertum iterum conueniunt qui ab hostibus non intercepti, redintegratos hostium cuneos dissolvere conantur. Fit pugna atrox, cum hi uictoriam & decus obtentæ pugnae amittere nolunt, illi fugæ ignominiam eluere certant, ad noctem ferme usq;

m pugna

pugna extracta, nostris iterum fortuna adspirare uideatur, ac hostes paulatim pedem referre iterum incipiebant, cum Robertus dux telo in incertum emisso, lætaliter perfossus, equo decidit. cuius uiri cædes tantam nostris formidinem incussit, ut paulo minus apertam fugam inirent, attamen cedendo collem quendam occupant, ubi etiam inuitis hostibus, ea nocte perstiterunt, insomnes hostium insidias & impetus sustinentes. Rex ubi de fratris transitu certior factus, fugamque hostium perspexit, alios emittit, qui transeant flumen, ac ex castris hostium materiam conferant, quam hostes munitionis castrorumque causa cæsam comportarant, pontem ex ea in flumine faciant, ut reliqua pars exercitus huic iungeretur. Traiecto igitur fluuio, certior sit de fratris cæde, atque superstitum periculo. nec mora, omnibus se subsequi iussis, sub crepusculo, quam potest occultissime, suis se iungit. Barbari, qui hesternæ die totum exercitum in acie fuisse existimabant, eos autem tantum accedere rebantur, quos insequendi studium, aut fuga à suis latius deduxisset, summo mane, ex uictoria ferociore, tanto impetu nostrorum castra aggressi sunt, ut penè nostros maxima affecissent ignominia. Nam in media castra nonnulli delati sunt, antequam nostri semisomnes, labore, inedia, hesternæ pugna, & magnis itineribus fatigati, accessu quoque sociorum securiores, arma arripere, aut instauratis ordinibus hosti resistere possent. Cupiditas autem Barbarorum nostris spacium dedit. dum enim per tentoria discurrere hostes incipiunt, nostri ad prætorium regis conuolant, conglobatis factisque cuneis, ex omni parte in hostem erumpunt, munimentis depellunt, ac cunctantem, nocteque deterritum ex æditiore loco pugnantes sternunt facile, cæde ingenti edita, reliquos in fugam coedam cōiungunt. Clarissimi Barbarorum duces ea pugna interiire. magna præda recepta. Meledinus autem Soldanus, qui apud Chayrum graui ualitudine correptus, lecto decubuerat, accepto tantæ cladis nuncio, doloris ui oppressus, animam exhalauit.

Capitur cum rege Christianus exercitus totus à Sarracenis.

Caput VII.

Meloxala, Meledini filius, iam inde ab amissa Damiatæ Syriæ Dynastæ, Arabum phylarchas, Sultaneosque cæteros barbaræ religionis adierat, ostenderatque res Turcicas Sarracenicisque deploratas pariter, atque pessimo loco constitutas. Paucos etenim in prouincias omnia ea redacturos, si expectare uellent, donec euersa Chayro & occupata, belli onus in ipsos uerteretur, anteuertendum esse, ac priuatam iniuriam obliuiscendam, publicæ salutis causa. Dum inter eos deliberatur, etiam nuncij accedunt, qui de clade accepta, ac Meledini morte, tribules certiores faciebant. Metum hæc incutiebant Barbaris, inter Alapianos Damascenosque sedantur inimicitie, dextræ interiunguntur. Decernuntur subsidia, cogitur exercitus, magnis itineribus Meloxala Chayrum contendit. Vbi rex Aegyptiorum ac Soldanus salutatus, liberorum seruorumque, quos Mamaluchos uocant, egregia statim recipit auxilia. Seruiunt autem Mamaluchi Soldanis, ut illis unis dicto obediens sint, cæteris omnibus imperant. Nostri ad Pharamiam ita diuturniore mora peracta, pestilentia graui infici occipiunt, quæ in gregarios & præstantiores æqua rabie debacchatur, ac multum exercitum imminuit. Cæterum robur totius exercitus, balistariorum, sagittariorum, scorpionariorum collegia

collegia & cohortes ferme ad unum interierant, qua clade uirtus totius exercitus debilitabatur. Morbum luemq; ortum habuisse putant aliqui, ex palustribus locis. nam primo pedes intumescabant, deinde caput grauedine afficiebatur. Vnde factum quod per morbum ingredi non liceret, cum tamen per hostes nulla intermitteretur hora, qua non lacefferent ægros. Infederat is Nili ripam, quam ab alueo scissum flumen & deriuatum lambebat. ingentibus quoq; copijs obseruabat, ne aliquid cōmeatus per eundem Christianis comportaretur. Vnde primo in castris Christianorum penuria rerum, mox & fames subsecuta. Proceres ac delicatioris compositionis homines, peste grauiter afficiebantur, curæ uigiliarum, stationum ac custodiarum dudum ad humillmū quēq; reciderant, iam & uulgus inedia affectum, munia subire, officia exercere nequibat. In tantas igitur omniumq; maximas difficultates perducti Christiani principes consultare cceperunt, ac quomodo Damiatam redirent, cogitare. Instructa nauicula, ostensa uia, qua rex grauiter laborans, impositus, clām ferri, atq; antequam hostes fluminis potentes fierent, secūdo elabi Nilo posset. Hortabā quoq; à proceribus, ut sibi cōsuleret. Res Christianorū eo incolumi infractas esse & integras, ceterorū quantamlibet iacturā facilem fore. Hæc ubi audiuit rex, studium beneuolentiāq; suorum laudibus extollit, ac suos se deserturum negauit, ut nec à suis desereretur. se quoq; affirmat quamcunq; Deus daret, subiturum eum suis fortunam. Tandem decretum totis castris, Damiatam repetendā esse. sed anteq; castra ob multitudinem ægrorum moueri possent, Melexala cognito consilio nostrorum, æquioribus locis, naues iunctis plaustreis, in inferiorem partem fluminis transferre curat, atq; inter urbem Damiatam, castraq; nostra locat, ne mutuis auxilijs nostri se iuuare possint. Qui in urbe erant, postquā de reditu nostrorum certiores facti, periculum regis, exercitusq; incommoda accepissent, naues aliquot instruunt, ac hostium classē uī etiā aduerso flumine deturbare, suosq; recipere conantur. Patriarcha quoq; Hierosolymitanus, scaphis & actuarijs nauibus, quæ in fluuio multæ erant, turbam ingentem imposuit, triremes Sarracenas, ad ostium amnis, quo in mare se exonerat, in stationem positas, uel fallere, uel spernere, aut irruendo perumpere meditatus. Sed nec aduerso nec secundo fluuio, res bene cecidit. nam quæ urbem egressæ erant naues, partim suppressæ sunt ab hoste, partim capte. pari modo, in concatenatas hostium triremes, tanquam in retia Patriarcha cū suis illapsus repugnans, præda efficitur. Sic ex omni parte delusa necessitas imperiosa. Ad Non. Aprilis, cum rex corpore exhausto, debilitatoq; diutius sustinere se non posset, cum paucis qui à morbis integri, aut minus languiebant, consilio habito, iubet ad arma cōclamare. Correptis igitur armis, hostem ad pugnam progressi prouocant. Nec mora Sarracenos obuios habent, tām q; Barbarorum colluiem, quantam ipsis oppositam nullo prius tempore intellexerant. Exigui numero, locis iniquis ab hoste circumuenti, ægritudine, fame, debilitati pugnam ineunt, ira & desperatione uires addentibus. Pugnatum acerrimē, in tertiam horam quoque protractum certamen. Obruti multitudine hostium Ludouicus ipse, fratres duo Carolus ac Alphonfus, in prima pugnantes acie, primī penē omnium uictori Barbaro

m ij manum

*Ex Ludouico
Chyby cu exerc
ritu Nota
Damiatam ha
bazis repta*

manum dare coacti sunt. Cæteri ferme omnes, paucis admodum fuga prolapsis, partim cæsi, partim fugientes, magis quam præliū detrectantes capti fuerunt. Ad castra deinde itum quæ ab ægris defendi non poterant, direpta omnia. Mori sacro bello, rex sanctū habebat, eadē & reliquis sub tali duce mēs. Sed Barbarus ultro conditiones offerebat. Per medicos suos regem Soldanus diligenter curare iubet, conualescentem de inducijs alloquitur. Quas necessitas imponebat cōditiones hæc fuere. Aegypto exercitus deduceret Francus. Damiatam Sarracenis restitueret. Octo Byzantium aurorum milia in belli sumptus, Soldano à Franco numerarentur. Captiuos omnes ex Aegypto alijsq; suæ potestatis locis liberos emitteret Soldanus. In decennium pax utriq; genti inuiolata permaneret. Addidit Soldanus, si promissa unquam non impleveret, hac perfidia Machometum se pernegasse. Eandem conditionem à Ludouico poposcit, iuraret scilicet, si fidem falleret, Christum Deum negasse se fateretur. Tam impium carmē detestatus Ludouicus, cū iam Soldanus mortem non assentiēti minaretur, cum nō deesset, qui hoc iusiurandum licitè ipsum præstare posse, uiri docti & sacrarum literarū haud ignari, illi persuadere uellent, subintulit. Mortem citius obeūdam esse, quam ut uel mente conciperet, nedum ex dentium uallo, illam iusiurandi formulam elabi sibi sineret. Soldanus regis constantiam admiratus, iniurato fidem adhibuit, inducias pacemq; publicare facit, cum rege Damiatam petiturus. Fabula est, quam quidam de oppignoratae Eucharistiæ à rege substantia, corpore scilicet & sanguine Christi, tradunt, cum id tantum coniecturis assequuntur, quando quidem Sarraceni aurum, azyma calici (ea forma qua in sacris uti solitum) superincumbenti, signasse eo temporis feruntur, quod equidem in contumeliam Christianorum ab hostibus effectum fuisse, uero propius uidetur, cum rex ipse tantæ cladis memoriam, in auro argētoq; expresserit, taurum cancellis circumscriptum, monetæ ex una parte imprimens. Nec his accedo, qui Andegauensi Carolo fugę notam inurunt, ac ipsum cohorre quadam, cui à rebus fortiter ac prudenter gestis nomē, Forzacatta, id est, uigēs cattus, in pacatum delusis hostibus abijisse. Repugnat hic, loci, temporis, imò ipsius naturæ ratio atq; conditio. Sed hæc satis.

Damiatam reddita Sarracenis, confecta induciæ, in Syriam reuertitur Francus. Caput VIII.

Nulli dubium erat, Soldanum uictorem, tantum temporis seruire, cum rege in hunc unum euentum humanè agere, ut pacis spe, pollicitationibusq; Francum, armatasq; cruce signatorum cohortes ex Syria, in patriam redire pelliciat, inermes tunc tota Asia pulsurus. At aliter Deo optimo maximo uisum erat, qui nostrorum impietate iritatus, intestinis bellis, frater, naq; cæde pollutos, prouincia eijcere uoluit. Postquam enim conditiones Melexala nostris præscripsisset, ac iam urbi, quam recipere gestiebat, appropinquaret, sub ipsis moenibus, à cōiuratis trucidatur. Vir gestarum rerum clarus, auo, patreq; nobilissimus, fuere serui emptitijs, qui tantum facinus, spectante, silentiumq; agente nobilitate ausi sunt. Id uerò Turquemenijs, qui postea Soldanus dictus fuit, an Alapiensis Soldani cōsilio factum sit, nescitur, constat tamē, eo interempto, cum homicide Ludouicum strictis gladijs cōuenirent, atq; ex cæde Imperatoris sui cruentis adhuc uerorem amentiam, qua

qua tabernaculum ægrotantis regis aggrediuntur, à Turqueminio repres-
sam, etiam si adhuc priuatus, nullo comitatus, sicarios tantum uerbis castiga-
ret. Ab actis parricidis, ad regem intro se recipit, decumbentem solatur, oris
maiestatem, dignitatem uultus admirans atq; adorans. Cum ecce pro fori-
bus Sarracenorum colluies, uesana rabie frendens, Turqueminiū per pro-
ceres euocatum, horribili Barbaroq; clamore, Imperatorem, dominum, du-
cem, Soldanum salutat. Exercitus curam, hostium potestatem illi uni offert.
Silentio indicto, stationes suas cuiq; adire imperat, maiores conuocat, ac cō-
cilio habito, cum paucis regem, more regio adit. Cumq; rem suam princi-
pio firmiorem pace, & accepta pecunia, quàm bello fore uideret, reges Gal-
liæ scilicet & Cypri, Patriarcham, Duces omnes ad eam diem ubiq; captos,
coram sistere iubet. Pacta cum Melexala inita rescindit, nouas condiciones
offert. Rex ex octo annorum Byzantium millibus, quos Melexalæ pol-
licitus fuerat, in præsentī quatuor millia numeraret. Damiatam Turquemi-
nio restitueret. Sarracenos per totam Syriam captiuos ubiubi locorū, inq;
potestate Christianorum essent, nuper uinctos, aut etiam à fœdere Soldani
olim cum Frederico secundo inito, in seruitutem redactos, liberos ad suos re-
dire permitteret. Vice uersa, Turqueminiū, cuiuscunq; conditionis, etatis,
nationis, in quocunq; loco captiuos haberent Aegyptij, ab eo tempore quo
inter Fredericū ac Sarracenos pax inita fuisset, liberos omnes sine precio di-
mitteret. Vrbes, oppida, præsidia, pagos, fundos, bonaq; omnia, ac iura,
quæ Christiani antequam rex Francus in Syriam traiecisset, possedissent, in-
tacta, inuiolata à Sarracenis, isdem permitterentur. Res, æs, aurum, argen-
tum, supellectilia, mobiliaq; omnia, iumenta, greges, quicquid denique pñ
in urbe Damiatā haberent, iustoq; possiderēt titulo, id omne saluum inre-
grumq; ipsis restitueretur. Ea uendere, distrahere, auferre, bona uenia Sar-
racenorum, Christianis phas fore. Aegrotis in urbe donec sanitatem recupe-
rarent, hospitium concessum. Abeuntibus mari aut terra, decumbentibus,
sua distrahentibus, tutum, liberumq; futurum cōmeatum. Pedestri itinere
Syriam petentes, fortissimorum apud Sarracenos comitatu abituros. Da-
miatā recepta, Tarqueminiū pacis capita per præconem edici, decennes
inducias, inter Christianos Sarracenosq; Aegyptios proclamare facit. Al-
phonius regis frater, obsidis loco in custodiam liberā recipitur, quoad quat-
tuor mille Byzantij reliqui soluerentur, ac cum per conuenta procul abire li-
ceret, rex tamen, antequam reliqua solutio facta esset, discedere noluit. Solu-
tione exhibita, procures omnes, qui in uinculis habebantur, liberati, cum re-
ge ex Aegypto in Syriam per Genuensium classem deportantur, Ptolemai-
demq; delati, Sarracenos Aegyptios à dominis precio redimunt, eosq; nul-
la cunctatione restituunt, magnam in fide spem reponentes, quod Sarra-
ni Christianos omnes secundum pacta, uicissim reddituri essent. Sed Tur-
queminiū seruili barbaraq; fide, ex duodecim millibus Latinorū, qui post
discessum Frederici aliq; alio tēpore capti fuerant, quosq; omnes liberari con-
uenerat, quadringētos tantum dimisit, eosq; haud sine precio. Aegrotos ad
unū trucidant, adolescentes quos uitæ dulcedo, atq; mortis metus, à marty-
rio dehortabat, initiatos Mahometo atq; circumcisos, Volonū exercitijs im-
m iij bucbant,

buebant. Nec res integræ restitutæ sunt, cūq; classe missa, rex turbam impeditamenta, quam reliquisset, ex Aegypto deportare uellet, neque arma, neque machinæ, neq; equi, neq; comineatus auferri potuerunt. Vixq; sex milia ex Aegypto reduces fuerunt eorum, qui cum rege Damiatam peruenerant, cum quo ad duo & triginta millia domo profecti, Grecis Cyprijsq; nō numeratis. Ptolemaidem igitur cum uentum esset, cōuocatis extemplo primoribus ac optimatibus, de reditu in Europam consilium suum indicat, suffragia tamen omnibus libera permittit. Sibi enim uideri, res Syriæ pace Aegyptiorum firmas fore, sed bello, superstitionibusq; copijs, augeri, non posse. De propagando imperio conatus, in aliud tempus reijciendos. His auditis, liberaliter omnium consensu gratiæ actę regi, quod rerum Syriacarum, salutisq; Christianorum tantam habuisset rationem. De reditu uero respōsum, non uideri ex re, nunc quantulascunq; has copias in Europam transportare, aut Prouinciam imperatore desertam relinquere, cum Sarrazeni eorum omnino nihil, quæ in foederibus expresserant, præstitissent. Cōtra fidem deniq; interpositam, eo adhuc præsentē, eos omnia labefactasse. Res interceptisse, captiuos retinuisse, trucidasse ualetudinarios. Certum fore, eo abeunte, ubi aliqua rei bene gerendæ occasio affulgeret, perfidos homines in Syriam irrupturos. Imminere aliud non minus periculum, Alapiensem equidem Soldanum egrē ferre, quod Aegyptiorum Imperium extinctis ueris principibus, triste subiisset seruitium, atque uenalitjs mancipijs famulari coactum esset, in Turqueminiū ideo hunc arma atque bellum meditari. Sedq; certos nuncios recepisse, quibus certiores efficiantur, iam Alapiensem, Damascum usque processisse, qua occupata, si uictor ex Aegypto rediret, haud ambigi, destitutam milite atq; duce, Syriam eum inuasurum. Cæterum Cæsaream, Ioppen, Sidonem, aliq; non contemnenda præsidia, dum bello Soldanum in Aegypto distineret, à Christianis recuperata, communienda uideri, atq; rei exitus præstolandus. Laudauit optimum consilium rex spe suscepta, quod discordia Sarrazenorum, redimendorum captiuorum in Aegypto sortem faciliorem redderet. Id primum erat quod in Oriente illum retinebat. Secundum cupido sacrorum locorum inuisendi. Tercio, locorum à Barbaris dirutorum restituendi, cōmuniendiq; occupatorū à Christianis opportunitas necessitasq;. Vtruncq; igit fratrē, ad matrē consolandā, in Galliam remittit, ipse fide publica accepta, sacrosanctū sepulchrū, locaq; insigniora Hierosolymis, alijsq; in locis, pedes, paucisq; comitatus inuilit. Inde Sidonē petit, ut restaurata urbe, præsidiū Christianorū in ea collocet, per uia Christianorū aliquot cadauera insepulta, putridaq; offendit, religione ductus, proprijs manibus suis foetore uix ferentibus, sepeliuit. Cæsareā cum restauratā turribus, armis, telis, uirisq; instruxisset, Nazarethū uenit, deinde Thabor montē ascēdit, inde Ioppen ingressus est. Hanc portu cōmodissimā, publicis priuatisq; ædificijs exornauit, aggeribus, fossis, moenijs, dupliciq; muro circūdedit, atq; firmissimā reddidit, per quadrienniū deinde sermē integrū inhabitauit, circummissis Oratorib; cuiuscunq; nationis nostri apud Barbaros in captiuitate tenebāt, eos gregatim, ducēos, trecenosq; redimebat. Fide, pietate, prudētia, uigilantia in officio Barbaros cōtinuit, res Syriacas auxit.

Pastorelli

Pastorelli homines uani, cruce signati, post multa scelera commissi, trucidantur. Caput IX.

Crebri rumores ex Asia in Europā afferebant, Ludouicum regē cum bene multis suorum in Asia in Barbarorū manus uenisse, quæ fama & ultimos orbis Britannos adiit. Hoc nunciū etiam id adferebat, quod totā Angliā dolore conficiebat, Guilelmum Longospatam, cum suorum omnium manu in prælio cecidisse. Vnde Henricus, mortē tantī uiri ulciscendī, opēq; Christianis laborantib; in Aegypto ferendi percupidus, primo quoq; tempore bellū sibi suscipiendū statuit. at non multo post, cum paratus esset ad iter faciendū, à pontifice Innocētio per literas retardatur. quod ille certior factus, de cōditionibus pacis, quas Ludouicus ab hoste recipere cogebat, arbitratu est, nō esse opus nouo subsidio, cū nostri re male gesta, pacē cū Barbaris facere modis omnibus cōpellerent. Sic Henricus omisso bello, quod in cōmunes fidei hostes parauerat, rebus domesticis cōstituendis operā dedit. Ad eandē circumuentū regis famā, per Germaniā adolescentulorū quorundā colluuiēs in Galliā uenit, regē custodia se exempturos pollicebant. His se adiunxit perditorum quorundā manus, maiori parte, ex pastoribus cōflata. hi infantiæ fucū addebant, ad sacrā militiā se ab angelo quodā excitatos aiebant. Christū em̄ pastorem animarum, per pastores, Reip. Christianę uictoriam & incrementū pollicitū fuisse. His omnibus Hungarus quidā antesignanum & ducē se exhibuit, ac ceu Episcopus præsidebat, magistrum illum uocabant omnes. Magna igitur sociorum multitudine coacta, Pastorellos se uocari uoluere. Zelū simulantes iustitiæ, fidei feruorē & indignationē, in sacerdotes, monachos, quos hominū omniū perditissimos uocabāt, euocabant, nullo non atrocitatis exemplo eos perdescentes. In Iudæos deinde sequebāt. postremo per Parisios, Aurelianosq; incedentes, adulteris furtoq; non abstinebant. Quibus itaq; mens sanior, is bellatoribus uindictibusq; regē non indigere facile apparebat, clandestinis ergo euocatis copiis, cum per Bituriges proficiscerentur, insidiis exceptos, ad internicionem omnes deleuerunt. Haud longe à uico, qui Mortuum mare dicitur, Nouamq; uillam & Biturigum urbem interiacet, extat de hac re distichon tale.

M. semel, & bis C. L. I. coniungere disce:

Duxit pastorum sæua Megæra chorum.

Reditus Ludouici regis in Galliam.

Caput X.

Ludouicus aut̄ quintū iam annū in Oriente agebat, nullo munere prius regis & Christiani religiosissimi omisso. Vita eius ipsis etiā Barbaris miraculo erat, cōpluresq; quod armis extorquere nullā potuerat uis, nomē ex Sarracenis Christo dedere, baptismaq; susceperūt. Sua quoq; spōte initio, apud Ioppen morabat, pontificū deinde precib; retinebat, qui pollicebant totū nomē Christianū se incitatuos, ut priorū arma et uires in Syriā transferrentur, quorū Imperator ipse constitutus esset. Sed militē nullū, ducē nullū ex Europa tunc habere potuerunt, quum abrogato Imperio Frederico, Germaniæ res, Henrici, Guilhelmi, Conradi, Tyrannorum factionibus sursum deorsum uerteretur, Italia, Guibellinis Guelphisq; decertantibus de rerū summa laceraretur. De Siculo regno Papa, Sueuusq; digladiarentur, Hungaria, Boëmia, Austria intestinis ciuilibusq; bellis æstuarent, nulla igitur

m iij digna

digna causa moræ Ludouico in Oriente, communis auxiliorum expectatio euanesceret. Præterea matrē extremū suū diem obfisse audierat, statimq; accepto nuncio, in omnibus Syriæ locis, iusta illi exoluere præcipit, deinde etiam obtestatione suorū atq; lachrymis permotus, ægrè Syria decessit, subinde ingemiscens, quod ex Rep. nihil perficere potuisset, quod res piorū periculossimo in statu deserere cogeret. Tertia postea nocte quā soluerat, sæua tempestate coorta, nauis in qua uehebatur, ui undarum & procellarū, dorso immanis cautis allisa desedit, ut à nautis & alijs submergenda protinus crederetur. Itaq; dum omnes discurrunt, regem quæritando, tandem in imo nauis proiectum, & Deum inuocantem inueniunt, ut milites suos reduces domum listeret, quod & contigit, diuina misericordia nauem, ne frangeretur, protegēte. Domum igitur sexto, postq; abierat anno regressus, res Europæ, quas discedens bona spe reliquerat, propè deploratas inuenit. Hæc equidem nouissima Occidentalium, mediterraneorumq; regū in Syriā expeditio (quæ, ut proximè est demonstratum, annos sex habuit) huiusmodi sortita est exitum. Infelici fato Guilhelmus Dampetra ex Aegyptiaca captiuitate, domum redijt. profectus enim ad equestrem decursionem Trazinijs in Hanonia indictā, miserabiliter ibi occisus, ac pedibus equorum conculcatus est, quod Ioannis Balduiniq; fratrum, qui pessimè illum oderant, proditione factum scriptores testantur. Guilhelmus quoq; Villa, Achaïæ princeps, ex Syria reuersus à Michaelē Palæologo deuictus, ac iterū in uincula coniectus est, nec antea liberatus, quam Epidaurum, quam Maluasiam nunc uocant, Græculo traderet. Prodigia hoc tempore uisa dira. De pane etenim inciso, sanguis ceu de uulneribus corporum fluxit. Item nubes sanguineæ in cœlo apparuerunt.

Venetorum & Genuensium in Syria bellum primum unde ortum habuerit.

Caput XI.

ANnus instabat iam 1200. atq; 57. cū sublati Tyrannis, Astronomus Alphonfus rex Hispaniæ, imperium à pontifice mercatus fuerat, duabus scilicet Transpadanis urbibus Taurino atq; Altaera, Ecclesiæ donatis. at statim Richardus Angliæ regis frater, cū & ipse imperij fasces ambiret, ingenti pecunia redemit Gerhardum ab Eppenstein, Moguntinum Archiepiscopum, qui ab Alberto Brunswicensi, in uinculis detinebatur. à quo deinde Richardus Imperator dictus est, sed glorioso nomine contenti, nullū in Germania excitarunt bellum. In Italia quoque Ecelini morte Cisalpinæ ciuitates libertatem consecutæ, ad quietem spectare uidebātur. Et Alexander quartus pontifex repetere bellum Asiaticum instituerat, cum ferè omnes auspicia & monita eius sequi sentiret, sed discordia, quæ in annum eius seculi quinquagesimum nonū incidit, inter Genuenses & Venetos orta, ne tam piū bellum tamq; necessarium sumeret, obstitit. Fuit quidem hoc dissidium, rerum Christianarū per totā Asiam, præsentissimum uenenum, ac omnis mali, postea insequentis initium, quod unde demum sit ortum, paulo altius repetendum est. Duo erant in Oriente totius orbis emporia celeberrima, Sarracenis Damietta, Christianis Ptolemais, quæ amissis Hierosolymis, Metropolis ac regia urbs nostris erat, celeberrimusq; Latinorum mercatorum conuentus. Per inducias etenim ex India, Aegypto, Arabia, beatisq; regionibus

1257 + 59
regionibus ad alios mercatus allatę merces, illuc tãdem comportabantur. In de Veneti Genuensesq; nauibus, quò uisum erat, asportabant. Vtraq; enim Respublica in ea urbe, ius quęsitum habebat, iam inde ex quo Hierosolyma Godefridi Lotharingi ductu Christianis armis recuperata fuit. habebant etiam Pisani suos in ea fundos, qui cum Venetis Genuensibusq; auxiliares classes miserant. at præcipuè reges postea magnos honores Venetis, magnos Genuensibus ob egregia merita impenderant. Attribuerat enim ipsis in multis etiam alijs maritimis urbibus tertiam partem. In hac uero & Venetus, Genuensis, & Pisanus, priuum uicium, priuum forum, suum prætorium, suos apparitores, suas sibi leges habebat, commune tantum phanum in ea urbe sortiti sunt, quod diuo Sabbæ sacrum erat. De huius itaque possessione, animi iam antea æmulatione, inde odio accensi, postremo mutuis offensis disceptare adorti sunt. Recrudescit ergo de sacris contentio, ædem septumq; sibi utriq; uendicabant. Veneti ex fœdere cum Balduino iusto, atq; adeo ipso priuilegio (cuius exemplar apud Tyrensem libro duodecimo, capite uigesimo quinto extat) Monasterium sibi deberi contendebant. Instabant Genuenses neq; fœderibus neq; socijs cessuri, apparebatq; ingens malum ex ea altercatione rei Christianę in Syria eminere, sed ad tollendam futuri certaminis causam res ad Alexandrum pontificem delata. Pontifex æquitatis modò parũ, sed magis quietis amicus, quod sui iuris erat, pro potestate decreuit, placere fanum commune censerı, quando ipsa quoq; sacra omnib. communia essent, datis super his utriq; populo literis. Eam pontificis declarationem quum Genuenses aliquanto prius quàm Veneti recepissent, Philippo à Monteforti (qui ob familię claritatem qua rebus in Asia, Europa gestis, excellebat, prætor delectus fuerat) literas Apostolicę concessionis ostendunt, qui statim beneuolentia erga Genuenses ductus, consilio, quàm nuncius Venetus, decreti enunciatione celerior fuit, monasterium occupat, instarq; arcis emunire propugnaculis, telis, tormentis pergit, adiuuantibus Genuensibus. Tãtum etiam abfuit, ut Philippus Venetis, præsentem iniuriam querentibus, consultũ aliquo modo uoluerit, aut pro potestate intercesserit, quod etiam Venetos inde populariter emigrare iusserit, haud satis esse ratus, quod excluso Veneto, Genuenses communitum templum sibi retinere uelle, aperte minabantur. Hanc tam insignem contumeliam Veneti haud sibi ferendã rati, Tyri quò se receperant, cū Pisanis agunt, eosq; facile in sententiã suam traxere, ut spreto fœdere quod cū Genuensi paulo ante ierant, societatem nouam cū ipsis in communem utriq; hostem inirent. Consecutum quoq; cum Manfredi Siciliae rege aduersus Genuenses fœdus ineunt. Dum Veneti fauoribus cõparandis intēti sunt, Placentia Cypri regina, Antiochenus dux, Tēpli Hierosolymitani Magister, Ioannes Ibellini Comes, quibus uel Ptolemaide, uel Tyri assidua erat cõuersatio, Philippũ uerbis scriptoq; grauiter increpatũ, itentidē monēt, ut cõsideratius ageret, uno ore oēs prædicātes, nisi Genuenses cū Venetis in gratiã redirēt, fore ut res Christiana, nō multo pōst ex discordia & alienatiōe animorũ duorũ populorũ potētissimorũ, fœdã cladē acciperet. Ad hãc uerissimã prædicationē semiamēs homo omnino aspernabat, nihil quę exacerbatas mētes recõciliaret, uel tentans uel

uel consulens. Hæc, discordiæ tantæ initia fuisse, commemorant nonnulli, cum tamen non desint, qui biennio antequam ad arma inter partes uentum esset, si quid simultatis intercessisset, autoritate pontificis, sopitum fuisse tradant, dum Parciualem Auriensem, Lucam Grimaldum, Obertum Passiū, Hugonem Fliscum, Genuenses, Ioannem Canalem, Philippum Sturlatum, Andream Zenum, Veneti, Raynerium Marzupū, Pisani, euocatos ad pontificem misissent, tanquam arbitros inter utrosq; pacisq; autores, quanquā ipsi conficere nequiuissent, de omni re compromissum fecisse eos, atq; pontificis autoritatem sequestram statuuisse, adeo ut ipsa pax pro conclusa haberetur, conditionum tantum formulæ expectarentur. cum interim, quando Simon Malocellus Genuensium nomine, Consulatum Ptolemaide inisset, forte fortuna accidit, ut à Veneto Genuensis quidam, dum inter se rixantur, uulneraretur. Hoc cum in uico Genuensiū fieri cōtigisset, gladiatorum tumultu, & se mutuo petētium uociferatione exciti Genuenses, iam fesso tribuli accurrunt, de ui conquerentem, & conuiciantem Venetum, in Curiam Venetorum usq; prosequuntur, obuios inuadunt, feriunt resistentes, demum foro & uico pulsan inambulantes. Quod dedecus indigne tulerūt Veneti, nec ulla Genuensium excusatione flecti potuerunt, quod priuatam fortuitamq; insolentiam, publico odio non imputarent, aut uindictæ cupidos animos æquitatē iuris satiarent. Ac ne deesset, quod inimicitiam aleret, contigit, paucis interiectis diebus, quod Genuensis quidam Barocius Malonus nomine, à pirata quodam, nauem emeret Venetis ablatam. Hac Barocius apud Ptolemaidem uix in portum delatus, cum Veneti cognita naue, impetum in Genuensem faciunt, nauem expugnant, fundunt propugnatores, diripiunt omnia, ipsamq; nauim in potestatem redigunt. Genuenses cum Venetos ui omnia agere, iuris nullum omnino respectum habere cernerēt, ciuem suum nō repetita res, spoliari, uim ui repellere tentant, instructis triremibus, hostili animo in Venetum impetum faciunt, classe tota spoliant & exuunt, Barocio restituto. Constat ea die Venetis damnum ingens illatum fuisse, cum furor q̄ par erat, Genuenses iratiores reddidisset, ignominia addita, quod portu & urbe tota pulsi fuerunt, quam cum decoquere non possent, ut odium, honestatis titulo celarent, Genuam mittunt, qui de prauitate & iniurijs conquerant, res repetant. Dies constituta, qua Bononiā mittant, qui hac in re æquū bonumq; constituent. Vbi cum Venetus ad præstitutam diem, Genuensiū Oratores nequicquam expectaret, de Genuensium dolo testantur aperte, abeunt, ferro ius suum quæsituri. Postridie eius diei, qua profecti erant Veneti, multa nocte Genuenses adsunt, discessu Venetorum cognito, domum redeunt, Reip. indignationem Venetorum indicantes, quæ ne hosti imparatos suos ciues obijceret, quæ ad bellum obeundum necessaria uidebantur, instruit. Hæc tanti belli semina, cum apud autores inuenirem, describere uolui, ne omitterem quæ lectoris iudicium & fidem acuerent, aut exercerent.

Venetorum & Genuensium in Syria concursus hostiles describuntur.

Caput XII.

Sive Sabbæ Monasterium, siue à pirata empta Venetorū nauis, belli ini-
Stiū dederit, cōstat Venetos sub Laurētio Tepulo maris prefecto, ut Ge-
nuēses fallerent, triremib. grauioribus, quas statis anni tēporibus ad merces
ex

ex remotissimis locis conuehendas publicè instruunt, Carauanamq; appellat, tredecim alias triremes quas ex Tyro conuocauerant, ad pugnam optimè instructas, celeriter portu eduxisse, Pisanisq; socijs, sub Sigerio Saxecta et Henrico Coss. classisq; præfectis, euocatis, in Siciliã tendunt, ubi receptis auxiliarijs nauibus, statim in Syriam abeunt. Vbi uerò ad Ptolemaidis portum uentum est, cathena, qua illius aditus occludebatur, subito tumultu refracta, impetum in Genuensium naues faciunt, quæ numero tres & uiginti onerariæ, duæ triremes forte illic stationem habebant, eæ haud magno negotio oppressæ omnes. Veneti nautica illis instrumenta primo eximunt, mox ignem subiiciunt, subiecto ad unam incendio absument. Diui Sabbæ ædes, quas tumultuariò Genuenses communierant, eodem impetu expugnatae, incensæ, dirutæ & spoliatae. Publica deinde Genuensium atq; priuata ædificia oppugnantur, quæ uicissim strenuè defendebant Genuenses. Erat uidere in ipsa urbe arietes, pluteos, testudines, crates, catapultas plusquam quingentos, quibus uis inferebatur repellebaturq;. Pisani eo in tumultu maximo damno affecti sunt, quorum ædes, curia & præsidium, turris opere miro, uetustate ueneranda, incendio omnia absumpta. Quod quidem Genuensium incommodo compensatum. Sed hi ea clade non magis iritati quàm territi, triginta duabus triremibus (quas eo tẽpore, quo conatus Venetorũ Resp. Genuensium præsentisceret, cum triremibus negotialibus, Tyrum miserat) Veneto occurrunt, qui tempestate iactatam & laceram Genuensium classem, eo loci hærentem, inuadere nitebãtur. Vario Marte utrinq; diu & sæpius ibidẽ cõcursum, nec tamen memorabilis aliqua accepta clades, nisi quod Genuenses amissis triremibus tribus, cætheaq; nauis, quas interceptas Veneti Ptolemaidem deduxerant, magno studio accensi sunt, ad uendicandam tantam iniuriam. Instructis igitur triremibus quinq; & uiginti, cætheis adiunctis, quatuor, Rossonem Turcam ijs præficiunt. Veneti & ipsi, quia ingens cum Ligure certamen instare uidebant, mira celeritate in Italia instruant classem, triremes quindecim, onerarias decem, ex Ptolemaide minora nauigia accersunt uacelas circiter quadraginta, cætheas decẽ. his omnibus præficiunt Andream Zenum. Genuenses cum Tyrum applicuerãt, in qua quantum clauderat portus, hostilia à Latini nominis magistratu inuicem facere prohibebantur, quod urbem uterq; populus communem habebat, octo ex portu Acconẽsi accersunt triremes, quas adiunctis classi, uersus Ptolemaidem ducunt, ac nono Calend. Iulij, sub nocte iactis anchoris, ante portum constiterunt, mane irruptionem facturi. Sed Venetus, quem nullus hostium motus latere potuit (quum Tyri, ut diximus, multi Veneti nominis penè mixti hostibus adessent) ut ex improviso turbaret hostis cõsilia omnia, summo mane instructas naues portu educit, atq; ita ualide classes sibi obuiã factę, cõtinuò se ad pugna expediunt. cõcurrit magnis utrinq; uirib. sed maioribus omnino odijs, cruẽta inde exoritur pugna. Sed res Veneta ab initio superior fuit, quę & ualidior Pisanorũ appendicibus mirũ immodũ aucta. Captae dicunt triremes Genuensium uiginti quinq;, reliquã uerò classẽ Tyrum se recepisse. Victor Venetus Ptolemaidẽ redijt, quò secũ triremes cũ aliquot hominũ millib. captas reduxit, tanta clade hostiũ non saturus, sed magis prope modum

modum ac magis efferatus. nam post partam uictoriam, despondente animo Ligure, omnia publica priuataque Genuensium ædificia, quæ Prolemaide erant, diruerunt. Horrea, insulas mercatorum, præcones, apparitores, et alia fortunæ pristinæ uestigia, quæ ad eam diem, magna Genuensium gloria permanserant, tum demum sustulerunt. Ipsum denique Philippum Monteferratensem urbe eiecerunt, adactis ad iuramentum Genuensibus, ne quis Ligur triennio sequenti, urbem aut portum adire, uel intrare auderet. Abusi ea uictoria Veneti, nam præsidio Genuensium (quod Mongioia dicebatur) destructo, demolitoque uico, quem Ligur primum habuerat, obiecta mole, ne reliqua pars urbis inundaretur, immissa aqua, in lacus formam redegerunt, ubi Naumachiam exhibuerunt, diuersis Liguri illudentes. Turrim Genuensium nauigabilem esse iactantes, quadratos lapides Venetias deportari curarunt, quos in rei memoriam, publicis in urbe ædificiis indiderunt. Mirares, ea ipsa die, qua pontifex de pace inter Genuenses ac Venetos ederet formulas, tam infensis animis atque nephando prælio concursum esse, traditur. Præter Armenie regem, Tyrensem principem, Hospitalarios, Gotholanosque, Hispaniæ Beticæ populos, neminem eo tempore amicum habuerunt Genuenses in Syria, ac ut sæpe accidere solet, quod una accepta clade, aliæ proximè sequantur, non multo post hanc pugnam, tres aliæ Genuensium naues non procul à Tyro à Venetis sunt oppressæ, totidemque circa Cretam. Extat eius seculi memorabile exemplum, liberalitatis & continentiae plenum. Lucenses equidem, de Patritiorum ordine summos uiros Genuam mittunt, eosque bis mille pondo argenti, Reip. Genuensium doni nomine numerare, atque ut id animo benigno iubent Resp. accipiat, obtestari insuper, comæatus & arma, si quid in supplementum classis opus habeat, offerre: quæ quidem liberalitas, etsi suo tempore, necessitati Reip. inservire potuisset, tamen Senatus Genuensis animo læto acceptam pecuniam, legatis confestim restituit, maximis Lucensibus gratijs actis, quod in tanta perturbatione rerum, uicinorum ac sociorum rationem habuissent, irent, thesaurum hunc tam sancto usui conseruarent. Cæterum ubi aliqua maior Reip. ingrueret necessitas, illorum & pecunia & opera libenter, & æquè ac sua Remp. Genuensium usum. Præterea tam bene erga Remp. Genuens. affecti animi Lucensis memoriam, nullam ætatem deleturam. Muneribus tandem ornatos legatos, abire permiserunt. Clade Genuensium Pontifex non mediocriter commotus, cum insuper audiret, legatos Genuenses, quos Romam ad excipiendas pacis formulas acciuerat, à Senatu Genuensi domum reuocari, haud prius abire passus est, quàm à Venetis impetrasset, ut captiuos Genuensibus restituerent.

Post longum bellum, Respublica Venetorum et Genuensium conquiescunt.

Caput XIII.

Latinorum interea apud Constantinopolim imperium sub Balduino secundo, Roberti filio Imperatore quinto nutare coepit. Exagonarum enim ad mare Ponticum tyrannus, cum uideret se contemptum, quod Balduinus ducta Martha Ioannis Brennæ filia in uxorem, eius filiam respueret, cum Ioanne Lascari, qui apud Hadrianopolim tyrannidem & ipse exercebat, foedus inijt, de pellendis, & ex Græcia eijciendis Latinis, quod quum ipse Diplobazazius, Lascarisque perficere non potuissent, nepotibus ipsorum extinctis per Michaelē

Michaëlem Palæologum, tandem effectum est, imò potius Venetorū Genuensium discordia. Facile equidem fuisset Venetis, Balduinum restituere, Palæologum imperio deturbare, nisi Genuenses tanta clade in Syria à Venetis affecti, in inuidiam Venetorum se auxiliares Palæologo præbuisent, at in fatis tū fuit, ut Respub. duæ potētissimæ (quarū adminiculo, totius Syriæ atq; Græciæ imperium Latinis olim acquisitum fuerat) omnem rem Christianam euerterent, ac piorum dominium tota exturbarent Asia, inq; angulum angustum Europæ cōficerent. Accepta igitur à Palæologo urbe Smyrna, insulaq; Chio, atq; in urbe ipsa Constantinopolitana, Venetorum prætorio (quod in ignominiam Veneti, Genuensis à fundamentis demolitur) præpotentem ac ea longe instructiorē quàm antè classem in Syria acceptam instruunt Genuenses, ac in Græciā mittunt. Veterem classem è contrā Veneti supplementis augment, apud Tenedum primo Genuensem fugant, mox illustris illa nauis, quæ Leo uocabatur, in Propontide, magna Venetorum iactura submergitur à Genuensibus, opera Ottonis Ventī, classis Ligustriæ præfecti. Concursum est sæpius inter utrosq; in Thessalonicensi sinu, apud Bosporum, in Hellesponto, in Hadriatici sinus exitu, in Sicilia, magno non tantum amborum populorum, sed totius Reip. Christianæ detrimēto, quæ ratione ab omnibus malè audire meruerūt. Sacris interdictum fuit Genuensibus à Pontifice anno huius belli quarto. In Syria, qui Tyrum incolebant, Venetos exosos habebant, è contrā Ptolemaidem inhabitantes cum omnibus ferè Italici generis hominibus, qui aut Hierosolymis aut in prouincia degabant, aperte fauebant Veneto, & quàm Genuensi magis studebant. quo accidit, quod ea tempestate, omne Christianum nomen in Syria, in duorum præpotentum populorum certamen erectum, tanquam in diuersas factiones abiret, ipsiq; interim urbes, tanto labore ac sanguine, à crudelissimo Mahometi Imperio quandocq; uindicatæ, infando bello ac sanè detestabili, mutuis se classibus affligerent. Venetus autem ne rebus suis in Syria deesset, instructa classe triremium quinq; et quinquaginta, quæ in altum deductæ, Ligusticam classem (quæ uiginti triremibus, nauibus duabus, ter mille quintis constabat hominibus, sub Simone Grillo præfecto) insequiebantur, quam in Syria ac in conspectu Tyri assecuti sunt. Genuensis autem cum triremibus iam portum intrauerat, sed cursu tardiore. Cetera nauis, cui nomen Oliuæ, ab hoste intercipitur, dum Tyri princeps Ligurem portu erumpere prohibet. Abductam nauim Veneti Ptolemaidem deduxere, mercibus onustam, ubi undecim millium Byzantium præcio uenit. Tyri princeps statim res Venetorum hastæ subiecit, quas in urbe inuenire poterat, eadem summa pecuniarum, pro perdita naue Genuensium reddita. Exacerbati hoc facto Veneti, urbem Tyri oppugnare sunt adorti. Præsidio tūc erat ciuitati Andreas Barolius homo impiger, is quantq; à Ptolemaide quoq; Veneti copias accersissent, ut terra mariq; urbem acrius oppugnarent, strenuè tamen & urbem & præsidium tutatus est. Genuenses & ipsi postea haud in ocio fuere, præter id quod in Creta Cydonim, nunc Caueam dictum, oppidum diripere, Gazam Veneto præsidio munitam expugnant, ingenti præda abducta: nec multò post Luchero Corinaldo Præfecto, portum Ptole-

n maidis

Venetis et Genuensibus super se eorum bellis

de illis 4to de rebus de eorum

maïdis irrumpunt, turri quam Muscarum uocant, occupata, Venetis custodibus expulsis. Deinde cotonea molesq; portus obstruunt, cōmuniuntq; ut accessu exituq; prohibeant Venetos. Rebus constitutis Grimaldus Tyrum petit, cum principe urbis, de bello contra Venetos gerendo, & consiliū & opes cōmunicaturus. Interea uerò Veneti, quindecim triremibus, quas Luchetus ad custodiam portus reliquerat, congregiuntur, ac impetu facto, cedere cogunt diu atq; fortiter repugnantes, captis cum armamētis tribus, duabus exarmatis triremibus, cæteris in Tyri portum aufugientibus. Iactu hanc cum iniquo ferrent animo Genuenses, ne nihil omnino gessisse uideretur, auspicijs Lucheti nauem unam, alteram opera Montanini Guercij mercibus onustas interceperunt, quarum prima, cum etiam res Tripolitani comitis ueheret, atq; in mari Siculo capta fuisset, regulo cum suis rebus restituta fuit, ablatis Venetorum rebus, & captiuis trecētis. In Adriatico mari intercepta postrema, ærario Genuensium triginta millium librarum precium intulit. Longum esset enumerare, atq; à proposito nostro alienum, quibus in locis, quot concursionibus, qua fortuna & Venetus & Genuēsis per decennium integrum bellarunt. nam nisi de Syriæ rebus dicere, hic nulla nobis stat sententia, nisi quantum materiæ status requirit. Igitur ad ea quæ huius belli tempore inciderunt, uel secuta sunt, reuertendum duximus. Laurētius Teputus apud Venetos Zeno successerat in principatu, Bonifacius Cariola Regienlis Genuæ res administrabat, cū totus orbis Christianus, per tæsus duorum populorum Italiæ potentissimorum tumultum, quantum ex eo certamine, præter incommoda, quæ & multa & magna, Græcia & Syria ad eam diem adhūssent, perspicere uulgus incipit, longè maiora pluraq; adire ueretur, nisi ad concordiam redacti, bellis finem imponant. Clemens ergo pontifex quartus, qui pontificatum inierat, multorū legationibus, atq; adeo proprio motu instigatus, per nuncios & literas, Venetos ac Genuēses, ad inducias, si ad pacem animi tam cito inclinari non possent, magnopere hortatur. quod ut commodius transigi posset, petit, ut Legati Viterbium ad se utrinque mitterentur, hoc ipsum ut facerent, Galliarum ac Siciliæ reges precibus contendunt, quisq; suam ad sancendam pacem operam pollicentes. Missi sunt ad pontificem Legati, Genuensium nomine, quorum princeps Marinetus de Marino Iuris prudentissimus, ad Gallum Simon Malonus, Pierinus Camilla, ad Siculum Theodosius Fliscus, Henricus Spinola. Adfuerunt etiam Venetorum Legati, uiri patritij, qui post aliquot menses, re etiam infecta domum rediere. At fames Venetos bellum intermittere fecit ualida, Genuenses Pontificis clementia, qui sacra in urbe redintegrare permittit, ea conditione, ut nisi coacta bello Respub. abstineret.

Tartarorum ac Sarracenorum in Syria motus.

Caput XIII.

MIrabitur forte quispiam, quī fieri poterit, dum tanto odio Christiani in Syria inter se conflictarentur, quod Sarraceni uacationem armorum nostris dederint, quandoquidem induciæ cum Ludouico rege pactæ ante quinquennium iam desierant. in causa equidem fuit bellum ex Armenia illis ortum. Ayton rex Armeniæ, uir pietate, armorum & rerum experientia insignis, cum uideret duorum populorum discordia res concidere, induciarum

cum

cum Sarracenis finē adesse, eosq; in omnem occasionem intentos, Mango-
nem Ochate imperatoris Tartarorum nepotem adit, cui Turcarū cum Sar-
racenis diffidium, intestinaq; bella indicat, amicitiae ius hoc postulare, ut so-
cij amiciq; imperatoris res, consilio, ope & industria quantum possit, adau-
geat promoueatq;. Cæterum hoc factum fore facillimum, si initiatus sacris,
& baptizatus exercitum in Assyriam mittat, nam Christianorum subsidi-
um haud illi defore. Persuasus Mango, Christo in primis nomen dat, dein-
de ingenti collecto exercitu, fratrem Haalonem imperatorem dicit totius
expeditionis, adiuncto illi legato Aytone. Florebat id temporis Armeniæ re-
gnum, eratq; adeo armorum potens, ut ad bellum educeret Ayton duode-
cim equitum, peditū quadraginta millia. Haalon domo profectus, magnis
itineribus, traiecto Oxo fluuiio, quem Tanaim nunc uocant, & Imao mon-
te, in Persidem uenit, quam uniuersam sex mensium spacio subegit, excepta
Samarchanda urbe, quam latrones infederant, locum natura munitissimū.
Hanc igitur cum nulla ui, nulla industria occupari posse uideret Haalon, re-
lictis decem millibus ad obsidionem equitibus, quæ in uigesimalium septimū
annum postea continuata fuit. Postremo tandem uestium defectu deditio
facta. Hæc quidem obsidionum omnium haud dubie diutissima, quarū ho-
die memoria extat, cēfenda. Ex Perside cum reliqua multitudine Tartarus
in Assyriam mouet, Baldacam urbem oppugnat, expugnatam diripit, cæde
incendioq; deuastat. Fuit hæc olim Semiramidis monumentum, inter or-
bis miracula celeberrimum, Babylon urbs, inter Euphraten atq; Tygrim cō-
dita. Tyrannum urbis, quem Calypham uocant, tanquam legis Mahometa-
næ magistratū summum, cum cepisset Haalon, coram sistere iubet, eiusq; in
conspectu multitudinem captiuam omnem trucidare, nullo nec sexus, nec
ætatis habito discrimine. Cūq; in grario regis immensum auri pōdus, rerūq;
preciosarum thesauri inuenirentur, auaritiæ hominis illudens Haalon, ad su-
os cōuersus, inquit: Abripite actutum regem hunc, quem nisi preciosissimis
uti haud licet, atq; in medijs auri gemmarūq; aceruis statuere, cōuenit enim
ut auro nutriatur. Per plures itaq; dies thesauris inclusus tyrannus, media in
diuitiarum affluentia fame consumitur miser, magno eorum documento,
qui obliuiscuntur naturæ, quæ superflua auersatur, habendi sibi nullum modum cō-
stituunt. Mesopotamiam postea ingressus, Euphratem trañcit, Alapiam ob-
sider, quam haud incruento Marte expugnatam in potestatem redegit. Ty-
ranno eiecto, Edessam, Samosatam, aliasq; Syriæ Comagenæ urbes, impe-
rata facere cogit, exinde Syriam petens, oppida & præsidia omnia, quæ An-
tiocheno imperio ademerāt Sarraceni, recuperauit, diripuit, expulsiq; Bar-
baris, opportunitatem secutus, custodijs & præsidijs firmauit. Alapiensem
tyrannum uinctum in Damascenam regionem deduxit, ipsamq; urbem ob-
sidione cinxit. Vna itaque aut altera oppugnatione frustra tentata, Solda-
num, ut uinctus erat, in conspectu ciuium sub moenia sistere præcipit, ac nisi
urbem statim dedant, malo exemplo tyrannum & exquisitissimis cruciati-
bus se perditurum, minatur. Ciues sobole superstite (nam filius Alapien-
sis in urbe ordines ductabat) haud magni se facere hostis minas respondēt,
cæterum nec uitam tyranni tantū eos facere, ut ea redempta, seruitutem
n ij subire

*Samaranda
27 annos obfissa*

subire uelint. Cōditionis humanæ Haalon admonēt, preces fundūt, parcat Maleruasæ (sic enim appellabatur tyrannus, qui Alapiæ & Damalcō imperabat) uiro nobili, ac ingenuitatis proprię memor, ignoscere uictis, pares honorare non obliuiscatur. Haalon ciuium garrulitate iritatus magis quàm lenitus, Alapiensem in conspectu filij, sub ipsis moenibus, in frustra concerpi iubet, atque quàm antea pertinacius urbem oppugnare. Tandem uicā captam obtinuit, extincta Alapiensis factione, Abagam filium urbi præfecit. Victo rem iam suspensum diu detinuit animi ambiguitas, an restituta Christianis Palæstina, Hierosolyma, & si quæ ab Sarracenis detinerentur adhuc loca, ipsisq; in societatem coniunctis, Aegyptum communibus copijs contenderet. at spem pristinarum opum recuperandarum, hocq; consilium euerit mors Mangonis fratris, qui apud Chateiam imperatorem egerat. is enim in insulam quandam delatus, hostem oppugnans urinatoris fraude, qui regiæ nauis carinā perfoderat, periit. Audita igitur fratris morte, ad regnum, sibi hæreditario iure debitum, capeffendum domum rediit anno sexto initæ expeditionis. qua equidem si res Christianas non multum auxit, tamen ut ferius conciderentur, effecit. Abiturus Armenijs legatos adiunxit, qui Pontificem, regesq; Occidentales adirent, ac ad recuperandas Syriæ Palæstinæq; reliquias adhortarentur. Dimissis apud Abagam filium equitibus uiginti millibus, qui Christianis auxilio essent, si ad recuperandam Hierosolymam trañcerēt. Nupsit in Perside Haaloni Docuscantō puella regia, soboles Magorum, qui Christum infantem, ductu stellæ, in ludæa olim adoratum uenerant. Vnde coniugis hortatu, Scytha Mahometi templa omnia dirui iussit, afflixitq; passim eius superstitionis credulos.

Germani & Tartari Syria eiciuntur iterum.

Caput XV.

TArtarorū ope res Christianæ in Syria facile potuissent restitui, si in Occidente Pontificum animus paratior extitisset. Urbanus enim quartus humillimo loco in Tricassibus natus, patre sutorio ueteramentario, quam præsens, dum Patriarcham Hierosolymitanum ageret, rerum inclinationem uidisset, potius habuit Siculum regnum uectigale Ecclesiæ facere, quàm subuenire Syris, conatus Manfredum regni possessorem exigere, cū illi Cōradinus poterat obijci, notho scilicet, legitimo thoro natus. Sobole tamen Frederici, indolemq; Ducū Sueuiæ tam irreconciliabili pertinaciq; odio prosequutus est, ut Carolum Andegauensem (qui uxoris stimulis ad maiora indies adhortabatur) ad capeffendum regnum incitaret, quādoquidem ipsum regem Galliæ (qui nouas res, sanguinemq; Christianum fastidiebat) ut Insulæ imperium sibi quæreretur, adducere nequiuisset. Cōsilio astutum adiunxit Pontifex. Legatum purpuratum in Galliam Germaniamq; misit, qui ad sacrum bellum ut redintegraretur, omnes procures piosq; literis adhortaretur. Exciuit è Gallia plures Cardinalis persuasio, addidit ipse rex alios non paucos, quos aduersus Barbaram religionem militaturos, proscriptos in certum diem ablegabat. hi duce Guidone Episcopo Altiſiodorensi in Italiam descendentes, superato ad Brixiam Pallauicino, nemine deinceps resistente, Viterbium usque peruenēre. unde non ita multa post, quare uocati adessent admoniti, accepta pontificis benedictione, in Manfredum per

Vmbros

Vmbros & Marfos ducuntur, at moritur Vrbani, Clemens quartus sufficitur, qui non minori odio in progeniem Frederici flagrabat. is Andegauensem cum triginta triremibus accedentem, unâ cum uxore coronari fecit, Siciliæ Hierosolymorūq; regem declarat, imposito tamen uestigali, quadraginta in singulos annos millium aureorum pontificibus deinde Romanis numerandorum, adiecta conditione, qua iureiurando cauere regem oportuit, ne imperium etiam oblatum ultrò, acciperet. Pontifex enim nimias horrebat Sæculorum regum opes, quibus auctis, eo minus eos in officio continere posse uerebatur. At Carolus intra biennium, Manfredo, Conradinoq; extinctis, totius regni dominium suscepit, iam iam ad Hierosolymitanū regnum adspirare incipit. Per rotam igitur Germaniam de suscipienda cruce in hostes fidei, conciones fiunt. Enituit tunc è Dominicanorū familia oratoris (cui Achillis nomen, ac apud Basilienses magna authoritas erat) pia miraq; facundia. Quippe scæda cædes nobilissimi adolescentis Conradini, animos Germanorum à Pontifice Andegauensiq; omnino alienarat, adeò ut ad nomen utriusq; iracundia efferarentur, auxilia, opes, uires, subsidia negarent, Pontifici tanq; tantæ cladis autori, Carolo ceu parricidæ, qui hærede infanda cæde sublato atq; trucidato, alienum imperium occupasset. Potuit tamen doctissimi uiri persuasio tantum, ut publicum odium pietati, honestati, utilitatiq; Reipub. posthaberetur, ac apud Rauracos, Tribotos, Sequanos, nobiliores quicq; nomen Christo dabant, inter quos Scalarij, Monachiq; duæ præpotentes tunc familiæ apud Rauracorum Basileam, urbem inclutam, conuocatis clientibus, crucem assumpserunt. Monachorum familiæ princeps Sisfridus, Scalariorum Hermannus, Equites habebantur. Plita cū hæc, stellam illa factio, tesseram habebat. quæ res magnâ postea cladem urbi intulit, dum diuersis sententijs, unaqueq; earum urbis regimen ad se trahere nititur. Sed de his in libro secundo commentariorum, quos de uita Rodolphi Habspurgen. scribimus, plura. Hoc uerò tempore cõsociatis animis, opibus, uiribusq; sacrum bellum instituunt. Nequeo mihi temperare, quin de Scalariorum familia, quæ quidem adhuc claret apud Rauracos, pauca interferam. Ferunt Fredericum primum eius nominis Imperatorem, cum ad imperium susceptus inauguratusq; à Romano pontifice, in Germaniam rediret, Italorum, gentis seruitutis impatientis, superbiam edomiturus, omnes Alpium angustias præsidijs extructis, occupasse, ne si imperij commodum exigeret, Italiam intrandi uia illi intercluderetur. Clausuris Volernis ad Athesim communitis, Germanis equitibus eas custodiendas commendauit. Inde in radicibus Alpium, in prima Carnorum regione, quam Marchiam Taruisanam hodie dicunt, præruptis montium præcipitijs, ubi uix semitam angustiae admittunt, castellum munitissimum aut fundat, aut dirutum instaurat, Scalæ nomine loco indito, fideiq; cuiusdã Rodolphi militū, quos ab Ortliebo Basiliensi Episcopo Imperator subsidio acceperat, ductoris castellum cõmittit. Ex usu illi hoc fuit supra quàm dici potest, cum tertio postea à Mediolanensibus iritatus, à pontificibus uexatus, Italiam infestis signis intrare necesse habuit. Rodolphus igitur præsidij præfectus, cum diu Imperatori optimam nauaret & strenuam operam, loci dominio, insi-

gnis insuper clathratis, quæ Scalam canabinam atque militarem referunt, ab Imperatore donatur. Sobole diues, qui in Carnis rebus præfuerunt, usque ad Acciolini tyrannidem (qui in Frederici secundi tempora incidit) heredes reliquit. At maior natus filius, qui parentem Fredericumque in Italiam secutus fuerat, patriæ dulcedine ductus, ex gestis rebus clarus, atque imperatori charissimus, in Germaniam rediit, Hectoris appellatione, & equestri dignitate ab Imperatore donatus, cum prius Conradus uocaretur. Vbi magnis donatus muneribus, paternæ ditionis agnomen, atque eadem insignia suscipiens, apud Basilienses finitimosque in magna existimatione consenuit. Prætera perpetua urbis Basiliensis tam ipsi, quam posteris eius ex S. C. plebis scitoque concessa. In agro arcem extruxit, quam Latino Germanoque idiomate composito uocabulo, Scalberg dici uoluit. Testatur ruinæ operis molem & magnificentiam (siquidem ab hinc anno, septem demptis, ducentesimo, terræ motu corruit) deinde situs & amoenitatem & horrorem incutit, dum scopulis præaltissimis impositum, prospectum in agrum & adiacentem regionem lætissimum exhibet. Aucta opibus & dignitate hac familia, ad patrum memoriam usque, continua serie, summo loco apud Imperatores, & Episcopos Basilienses habita, in clientela atque fide Antistitum perstitit, cum sub Frederico tertio Imperatore, prole mascula deficiente, in Margaritam Verenamque Hermanno progenitas, totius prosapiæ opes & nomen recidere. Fredericus uero princeps sanctissimus, qui hoc unum semper agebat, ne liberorum atque nobilium in Germania memoria aut facinora, uel interirent, uel non remunerarentur, Francisco à Leymen, magni tunc apud suos nominis uiro, Verenam uirginem nubilem matrimonio iunxit, indolemque concessit, beneficia omnia (seuda uulgo dicta) quæ ærario imperij cessura uidebantur de sectu gentilitatis Scalarie, ea tamen addita conditione, ut suscepto Scalariorum nomine, familiæ se adoptaret Franciscus. Sic qui antea uocabantur Scalarij de Basilea, nunc Scalarij de Leymen uocitari inceperunt. Franciscus natus eiusdem nominis proles, nepos Hermannus, ex quo Thomas posthumus, qui & matre orbatus infans, ingenij idoneos institutores haud nactus est, quod unum & maximū quidem illi fortuna negauit, cum ingenuo homini dotes peculiare alias haud paruo numero indidit. Ingenium et iudicium non mediocre, ad labores & pericula subeunda corpus patiens, ad benemerendum & benefaciendum æque gnauus. Hic quartis nuptijs, ex Anna Offenburgiorum stirpe prognata, quam uirginem duxit, Franciscum genuit puellum scitū formęque elegantissimæ. Fœlix certe uxore, quam præter natales, mores sanctissimi, formæ liberalis, præter etatem ac sexus rationem, prudentia mundaque frugalitas exornant, omnibus admirabilem faciunt gestus, sermonisque amabilitas. Fœlicior, si natum ad iustam ætatem euadere contingat, cuius indoles nihil non planè, ut ita dicam, Heroicum spirare uidetur. Ipseque familiæ (quæ in illo omnem sitam esse constat) maximam promittere. Haud dubiè enim matris uirtutes Barbara puella æquabit. At de his satis, ad bellum sacrum denuo redeundum. Ad hoc cum Monachi Scalarijque se pararent, Tartarorum nuntios Genuæ commorari audiunt, quos adire, atque cum illis in Syriam traicere decreuerunt. Nec mora, adiunctis sibi qui

ex Tribochis uenerant (quos nunc Alsaties uocant) equitibus propè quintingentis, iter arripiunt, Genuensiumq; classe conductâ, Ptolemaidem deportantur, inde Cæsaream delati, tanquam urbem hostibus propinquirem, eoq; firmiter præsidijs opus habentem. Abaga Haalonis filius interim parentis morte audita, in Scythiam abiit, Damascenis rebus Guirbocam præfecit, hominem impigrum, decem millibus bellatorum stipatum, huic mandat, ut Christianis operam nauet strenuam. Germani autem qui Cæsaream præsidio infederant, Guirbocam, qui totus animo Christianorum erat, inconsulta eorum temeritate alienarunt. Is enim ex sorore nepotem habebat, adolescentem fortissimum, quem gloriæ cupiditas in omne certamen arripiebat, iugis ille excursionibus Soldani limites depredabatur. Accidit autem ut nostri quoq; in communis hostis regionem incursionem facerent, abactaq; ingenti præda domum reuerterentur. Tartarus adolescens, indigne ferens, sibi tantæ laudis præreptam occasionem, mittit obuiam qui æs repetant, ex eius enim prouinciæ finibus, contra ius fasq; prædam abactam esse. Responsum à Germanis non admodum humanum, iuuenem ira atq; æmulatione accendit, arma corripit, sed occurrentem nostri magna strage repressum, fugere coegerunt. in fuga adolescens ipse traiecitur, delatus ad auunculum, diem obiit. Domestico igitur luctu Guirboca nobis hostis factus, Cæsaream expugnat, captamq; diripit & incendit. Tantumq; deinde abfuit, ut Christianæ rei sit inde aliquid gratificatus, ut hostili etiam animo in omnes Christiani nominis sæuierit. Germani, qui capta Cæsarea, cuneo facto, per medios hostes uiam sibi fecerant, partim Tyrum, partim Ptolemaidem se receperant, Gallorum atq; Anglorum regum aduentum, de quo iam fama percrebruerat, præstolaturi. Licuit interim sacra loca inuisere, atq; adeo ipsam Hierosolymam. Publica fide accepta, Germaniæ nobilitas ferme omnis sepulchrum Christi adiit. Custodes phani à Scalaris tunc liberaliter donatos ferunt, qui ut gratiam referrent, scutum insignibus Scalaris gentis depictum, parietum ædium sacrarum affixerunt, quod ad hæc usq; tempora, inter cætera Templi anathemata ostendi tradunt. Sed & Tartarorum res nutare in Syria coepit. Melechemus enim, qui Turquemenio Soldano in Aegypto successerat, consilium cepit Tartaros ex Syria eiciendi. Inuasit ergo prouinciâ Damascenam cum ualidissimo exercitu Guirboca, qui impar uiribus erat, utpote cui ex Scythia seditionibus ciuilibus laborante, nullum supplementum, tamen pugna non abstinuit. Victoria uires sequuta est. Ipse Dux Guirboca interemptus, quo amisso, cæteri fusi, fugati dissipatiq; qui deniq; cædi super fuerunt, in Armeniam ad regem amicissimum se receperunt. Cæterum, præter pauca reliqua Syriæ loca, quæ partim Christianorum præsidio tenebantur, partim à Tartaris eo motu retenta, secundum eam pugnam, in hostium potestatem peruenerunt. Commodumq; accidit, quod Melechemus, qui ex terminum supremum Christianis minari uidebatur, à suis trucidaretur. nam Bandodacar qui illi successit, bellum haud continuo Christianis intulit, in hunc solum euentum, ut inopinantes, cum nihil omnino metuerent, opprimeret securos.

TArtarorum metu solutus Baudouin, cunctatione Occidentalium audacior factus, iam Ciliciæ atq; ad eam Armeniæ imminabat. Tunc Armeni socij q; Tartari, qui ad eos se fuga receperant, communem legationem in Europam mittunt, quæ Francum regem, necnon & Carolum Siculum adeat, fidem auxiliaq; imploret. Nam Clemente mortuo, tam repente nō solum inter prophanos, uerumetiam inter Cardinales discordia orta fuerat de creando nouo Pontifice, ut in tertium annum sedes uacaret. Carolus se imperatorem & tutorem Ecclesiæ scribebat. Præsens Christianorum periculum Ludouicum magis exercebat, quàm exantlati apud Damiatam laboris & ignominia receptæ memoria deterrebat, igitur nouam in Barbaros infidelis expeditionem molitur. Carolus Siciliæ simul & Hierosolymorum rex nuncupatus, ut Siciliam receperat, ita & sacrum regnum appetebat. Anno igitur undeseptuagesimo post ducentesimum, apud Francum deliberatur, quæ primum regio Barbarorum petenda. Oratores Siculi regis suadebant, ut Punicum regnum, ipsaq; sedes Carthago peteretur. Pœnos enim Italiæ infestos, quotidie copias in Siciliam, Galliam, aliasq; Europæ regiones traicere posse, & negotium Christianis facessere, dum Syria tentaretur à nostris. Id rerum suarum respectu optabat Carolus, qui euerlis Africanijs rebus, regnum suum multo firmitus futurum haud dubitaret. Francus, qui medio cre nihil cogitabat, sed tantum belli apparatus animo conceperat, quantum omnes ad eam diem Christiani nunquam attentauerant, totum Christiani nomen defendendum suscipiebat, igitur facile persuaderi potuit, ut Sarracenos in Africa primum peteret, ratus fore, ut ijs edomitis, Sarracenorum uires distentæ, mutua auxilia sibi ferre nequirent. In belli itaque societatem Henricum Anglum uocat, petitq; ut cum suis Anglus in Orientem classe contendat, dum ipse in Africa Tunetim oppugnaret, ac ut facilius in sententiam suam traheret Henricum, nouis fœderibus Luterig exceptum honorificentissime sibi iungit his conditionibus. Vt nullum posthac ius Anglo foret repetendi Normaniam, sed contentus Aquitania, reciperet pro impensa bellorum, millia aureorum centum & quinquaginta, ac in singulos annos uectigalis nomine, dena millia. Henricus negotio confecto, domum rediēs, ingentem pecuniam à populo exigit, qua in primis Edouardum filium iuaret, quem in Syriam cum classe mittere decreuerat, ut Christianis principibus auxilio esset. Missi etiam in Germaniam Decumani ex purpuratis, qui à clero in sacri belli usum, pecuniam à Clemente imperatam reciperent, multum reclamante Ioanne Semera, ætate ea Theologo iurisperitissimo. Ludouicus deinde instructis aliquot nauibus, Genuam mittit, qui Rempublicam, sacro bello ne deesse uelit, adhortentur, ac classe instituta, copias regis traiciant. Genuenses, qui statim in Syriam regem traiceturum sperabant, nihil de bello Punico cogitantes, nauigia, arma, homines pollicentur, rati tanto rege fautore, Venetis se facile superiores futuros, amissaq; omnia recuperaturos. Decem hominum millia nomen dedisse tunc scribunt aliqui, publico priuatoq; sumptu omnia instructa diligentissime fuisse. At dum in Europa ad bellum subeundum hæc parantur, in Syria

Syria Christiani, supplementi subsidiorumque spe elati, aut inuicem digladiantur, aut ocio incuriaque marcescunt, Bandodacar repentino insultu Antiochiam aggreditur, quam propè uacuum inuenit. traiecerat enim Conradus princeps, qui Frederico patri, Frederici secundi Imperatoris filio successit, in Siciliam, Conradino auxilia laturus (ubi etiam à Carolo Andegauensi captus, oculis primo priuatus, ultimò tamen suspendio uitam finiuit) Patriarcha Opizoni Flisco Genuensi, uiro literis quàm armis aptiore, ad custodiã urbis relicto. Eam igitur, paucis defendentibus, tam facile cepit, quàm ægrè à nostris fuerat recepta. Abiens à fundamentis destructo presidio, urbem munire noluit, sed iniecto ædificijs igne, eam delere statuerat, Armeniam citatis itineribus inuasurus. qua re factum, ut Christiani, qui ad tutiora loca se receperant, hoste abeunte, ignem restinguerent, urbem ipsam restaurarent, at opum tenuitate, temporisque breuitate interclusi, tam munitam reddere non potuerunt, ut insequenti ac proximæ Sarracenorum oppugnationi, decennio post, resistere posset. In hac expugnatione, memorabile & pudicitie & castimonie muliebris facinus prætereundum non puto. Erat in urbe religiosarum uirginum cœnobium, quæ cum ex tumultu urbem captam esse sentirent, deinde cæde, stupro omnia compleri, prophana sacraque eadem ignominia affici, nec uitæ nec pudicitie cuiusque parci, Antistitem pietate prudentiaque exornatam sceminam adeunt, consilium in rebus desperatis petunt. Quæ cum multa de martyris præstantia, de castitatis merito præfata fuisset, in ipsius uerba iurare omnes iubet, atque eius exemplum sequi, acceptoque cultello, quantum cæsim uno ictu potuit detruncare, nasum mutilauit, oraque cruore dehonestabat. Matrem imitantes filie, uultibus fœde laniatis, truem horrendamque speciem irruentibus Sarracenis exhibuerunt, ea fœditate spurcâ barbaramque libidinem, quam formidauerant auertentes, salua pudicitia ad unum omnes enecatæ sunt. Aberat eo tempore Ayton Armenius, qui Abagæ in obsidione urbis Corrigiæ auxilium & suppetias ferebat. igitur alieno ductu bellum in Armenia ducebat Bandodacar. Duo regni iuuenes, in ipsis regni finibus, ferociter hosti congressi, funestiores Armenijs pugnam fecere, hic suo casu, dum strenuè pugnans occubuit, ille in hostium potestatem uiuus reductus. At Bandodacar etiam Turcorum regnum, quod Tartari tenebant, cum exercitu ingressus, Tartarorum armis magna impedimentorum parte exuitur, equitibus duobus millibus amissis. Recepta à Tartaris oppida, quæ ad Sarracenos defecerant, diruta omnia. Prouinciæ præfectus, qui Peruana nomen habebat, hostesque rebus nouis studens, in regionem acciuerat, membra tum excarnificatus est, captiuisque Turcis ac necessarijs, regali conuiuio epulandus appositus. Recuperatas Turcarum regiones Armenio regi Abaga gratis offert, sed Ayton causatus uires exiguas, Tartaris actis ingentibus gratijs, prædam reliquit. Suppressa ea clade aliquantulum Sarracenorum ferocia, Bandodacar domum se recipit. Armenius Tartarusque iterum nuncios ad reges mittunt, qui iter maturare iubeant, ipsi auxilia & subsidia maxima pollicentur.

Carthago à Francis obfessa. Rex Aphrorum Siculis sit tributarius.

Cap. XVII.

INterea Francus rex Duumuiros gubernando regno instituit, Simonem Neellam

Neellam Comitem regni, Matthæum Vindotiensem templi D. Dionysii Antistitem. Testamentoque condito, omnia domi composuit, tanquam factum suum impendere cerneret. Assumptis deinde tribus liberis, Philippo Pulchro, Ioanne Tristanno (quod cognomen illi inditum erat, quando eum mater Aegyptiæ cladis anno pepererat) Petro Alanconii Legato insuper, qui à morte Clementis apud regem morabatur. Aderat illi ex filia Blancha Gener Theobaldus, Nauarorum rex, & Alphonso fratre Tolosatium comitibus. Sequebatur etiam Ludouicum Guido Flandrensis, cæteraque prope omnis Galliæ nobilitas. Ad portum non procul à Massilia, quæ ad Aquas mortuas uocant, terrestri itinere peruentum erat, ubi anchoris Genuensium classis innitebatur, aliaque nauigia, quæ regis aditum expectabant. Classi Genuensium præerant, Ansaldus Auria, Philippusque Cauaconcus, quibus legatus datus Franceschinus Camillus, hi postquam inaudiuerant regem non rectè in Syriam tendere, sed Aphricam animo concepisse, iter illi dissuadere conabantur, alieno hoc tempore fieri, cum ipse Aphrorum rex Veneto, Genuensi, Pisanoque, nonnullis etiam alijs Christianis, utputa Florentinis, amicitia iunctus, foederibusque adscriptus, nihil hostile in pios moliturus esset. Cæterum fidelibus, qui ad Tunetum negociarentur, magnum inde emerisurum periculum, odiumque perpetuum in nostros exoriturum, cum Pœnifide Genuensium & aliorum freti, arma in se nihil tale opinantes conuerti cernerent. Syriacam uerò expeditionem regi gloriæ, Reipublicæ Christianæ usui fore, itidemque facillimam, cum Tartarorum Armeniorumque subsidia totam Phœniciam facile recuperare, tutarique possint, Damascenorum conatus distinere, maris portus ad conuehendum commeatus securos reddere, si Aegyptum rex inuadere uelit. Hæc regem in ancipiti constitutum, nonnihil sententiam mutare coëgissent, nisi Caroli legati, qui hoc unum, ut Siculi rebus consulere, apud regem agebant, largissimis pollicitationibus institutum maturare persuasissent. Ex portu igitur soluit anno eius seculi septuagesimo, Calend. Martijs, atque in altum delatus, ægrè propter seuiissimam tempestatem, qua diu iactatus fuit, Sardiniam tenuit. Vbi reparatis ijs, quæ agitatione & quassatione procellarum decussa fuerant, recreatis quoque nausea maris affectis, Genuensium, quæ tardius soluerat, classem expectat. Venerant eò nuncij ex Aphrica, qui Muleni, id est, principis eorum consilium regi patefacerent. Ipsum, scilicet, constituisse apud se religionem Christi profiteri, si per procerum suorum uoluntatem commodè posset. Sed hoc industriam tempusque requirere, proinde Aphrica abstinere, Syriam aut Aegyptum peteret, ubi aliquo insigni contra Sarracenos edito facinore, auxilium Numinis, nomen Christianum illustrius redditum, pœnis deinde, uel fama tantum horrificum futurum esse. Hac occasione in nomen societatemque Christianorum, Aphricam transituram, absque ulla sanguinis effusione. Audita legatione rex, fucum metuque subesse rebus cōiectans, præfectum maris, quæ Admiraldum uocant, cum aliquot nauibus præmittit, ac Carthaginē uersus tēdere iubet, qui duabus tantum onerarijs nauibus, in portu uilis, suos expedit, oppugnat, occupatque defensas strenuè, militem in cōtinentē educit, significans regi opus esse maiore manu. Ludouicus cōfestim transiit, nocteque

ea in nauibus cum copijs se continet. Carthago etsi non eam formam, non tantam potentiam, qua olim primatum & imperium Romanum æmulabatur, nunc retineret, toties capta, toties excisa, renata renouataq; aliquantulum uidebatur, cæterum genus loci, cœli uis, ac ipsa natura odium in nostros Latinos adhuc retinere indicat. Fuit igitur nostris tandem in terram egressis, cum hoste qui littora armatis, urbem utcunq; restitutam fortissimo præsidio compleuerat, acre certamen, tamen decem millibus suorū occisis, Barbarus terga uertit, nostri recepta urbe Carthagine et arce, præsidijs impositis, ad Tunetum, tunc nobiliorē ipsa Carthagine urbem properant. quæ obsidione cincta, oppugnata nequicquam sæpius, cunctatione magnam nostris intulit cladem. Quanquam una & altera eruptione Barbari, accedentibus ex Numidia & Aegypto subsidijs maximis, in nostros erumpentes, magna cæde disfruebantur, tamen in desperationem urbis capiundæ, per uim nostros deduxerunt. Cōmeatus igitur inopia expugnandam censent nostri, clauditur aggeribus urbs, & iam in sextum mensem occlusa, nostros sustinet, quos propter pestilentes aquas & aëris intemperiem morbus inuaserat. Quo cognito, hostis ut calamitatem nostrorum augeret, callido utitur cōsilio. Cum æstu intolerabili exurerentur omnia, ac sub cœlo mitiore alitam gentem nostram, mirum immodum solis ardor grauaret, quàm primū uentum castra nostrorum inflare Barbari sentiunt, tunc emissō magno numero equitum, arenarium illum ac urbi obiectum aggerem inequitare iubent, ac discurrendo nostros ad pugnam elicere. Vbi statim ingenti excitato puluere, quem uentus impetus, in ora, oculos accurrentium ferebat, nec non eos qui in castris agebant, magnis afficiebat incommodis. At imber de cœlo profusus hoc malum sedauit. Vrbis deinde multitudine incolarum, fame laborare coepit. nostris in castris erat copia, cum ad Hipponem atq; Leptitanam regionem usq; populatio patēret, ad deditionem spectare uidebantur Barbari. dum pestis per nobilia ignobiliaq; capita uagari incipit, Tristanus filius Ludouico protinus morituro, leti exemplum præbet. Decessit enim postea rex ad oct. Calend. Septemb. uentris profluuiō. Legatus purpuratus Allarius Episcopus hunc insequutus, luctu exercitum, Barbaros ferocia repleuerunt, cum Carolus, facta cū Pisanis pace, magna instructaq; eorū classe, ex Sicilia in castra peruenit. Nouo & recenti milite hostē erumpentē fundit, atque in fossis, quas in perniciē nostrorum, superiecto sabulo, extruxerant, perire coëgit. Mulenem omnibus uiribus, belli aleam tentantem fugat atque persequitur. Eo tempore Henricus Cornubiæ comes, Richardi, qui imperium mercatus fuerat, atq; diem suum obierat, filius, in Aphricam descensionem fecit, spe allectus, quod Tunete urbe propediem in potestatē Christianorum redacta, coniunctis classibus in Syriam ad Edouardum patrualem cursum dirigeret, qui ut postea dicemus, iam classe Asiam tenuerat. Aucti nostri uiribus, peste imminuebantur, à qua nec Sarracenus immunis euasit. quamobrem Mulenes princeps pacem à nostris petijt. Data igitur pax, leges Barbaro dictæ. Vt sanctos uiros, qui de Christo publicè uerba fecerāt, in urbē reciperent. Si quis Aphrorum nostrā profiteri religionē uellet, initiandi iustradiq; illi potestas fieret. Quadragena millia aureorū Sicilię regi rex

Barbarus

1270 rex h.
 p. m. r. g. all. uel
 u. s. j. t. u. r. a. n.
 Carthago h. l. a. s. o. b.
 f. i. s. s. a.

rex decessit h.
 t. a. p. r. o. f. l. u. i. o.

Barbarus quotannis numeraret, quantam summā Siculus Romano pontifici ex formula debebat. Captiuos Christianos dimitteret. Impensam belli auro recompensaret. Recepit auri partem Carolus, inducēs iuramento in decennium pactis. In Siciliam recursum, magna spe, mutatione cœli luem leniri posse. Cum in conspectu Sicilia iam haberetur, tempestas atrox naues disiecit, non paucas submersit, reliquas quassauit, ad Drepanū rursus, quos lues in Africa, procella in mari remiserant incolumes, duplex calamitas excepit, auaritia scilicet Caroli, qui lege Rhodia, & nauigia & onera amissa fisco suo adscribebat. tunc etiam recrudescens pestilentia uis, qua Theobaldus et Isabella Nauarræ reges, Flandriæ comes, absorpti sunt. In Calabriam uerò traiecit Philippus rex Gallorū patris successor, ubi Elisabeth eius uxor apud Consentiam (quam Crathis fluuius, ut ipsi uidimus, interfecat, Sybaris uerò ambit) in aquis periit. Probro datum est Carolo, scœdus cum Barbaro initū. Non deerant enim qui dicerent iam Tunetum in nostrorum manu fuisse, si tantum in tertium diem usq; obsidionem continuasset Carolus. Certè reclamantem Philippum minis compescuit. Anglo persuadere non potuit, ut uel numum de numerata pro impēis belli Barbari pecunia reciperet. quam integritatem diuinum numen approbasse uoluit, cum illæsus cum suis copijs, cæteris magno incōmodo affectis, per mare impetuosum, in Siciliam euaserit. Hunc finem habuit expeditio Aphricana, quæ ducenta millia pugnatorum habuisse dicitur.

Edouardi Angli in Syria periculum: Henricus Anglus regius adolescens trucidatur. Cap. XVIII.

FVerat (ut diximus) inter Christianos principes cōparatum, ut Anglus cum classe in Syriam traiceret, dum Francus Aphricanos edomaret. à patre Henrico igitur Edouardus, classe, cōmeatu, armis, milite, pecunia instructus liberalissimè, assumpto Theobaldo Leodiensi Archidiacono, apostolicæ sedis Legato, atq; Edmundo fratre, in Asiam traiecturus, naues conscendit. Erat Edmundus Lancastræ comes, Edouardo natu maior, cæterū forma, ingenio inferior. Disparibus ex fratribus, duę factiones nobilissimæ ortum habuerunt, quarum in hodiernum diem altera, Rosa rubra, altera alba uocatur, quod hæc unius, altera alterius familiæ insigne fuerit. Coniunxit se Edouardo Ioannes Baliolus Scotus, eius gētis magna manu stipatus, Phrisonum quoque, & inferioris Germaniæ nobilitas, numero haud contemnēdo. His in Asiam traiecit, usq; eō Ptolemaide commoraturus, quoad Ludouicus ex Aphrica uictor cum maiore exercitu adesset. Quinque millia equitum in exercitu Edouardi, peditum numerum duplum fuisse, sunt qui tradant. At dum Edouardus belli socios expectat, prope fuit, ut in ipsis rerū initijs, hostium ne insidijs an domestica fraude incertum, interficeretur. Scelus omnes Arsacidæ Astissimisq; adscribunt. Quorum è numero quidam, auito instituto, blanditijs, artibusq; apud Edouardum se insinuauerat, ut sapius, tanquam regionum peritus, rerum gestarumq; callens, in colloquium regij adolescentis admitteretur. Tantam occasionem captans uir sanguinarius, lica, quam sub ueste occultauerat, Edouardum in cubiculo solum, trino perfodit uulnere, confecturus procidentem absq; dubio, nisi præualidus iuuenis, cōprehensam parricidę dextram, ictum repetentem, tamdiu contínuisset.

nuisset, quoad strepitu clamoreque exciti famuli, accurrunt, correptumque percussorem excarnificantes, discerpunt in minutias. Anglus semianimis à suis fomentis & medicinis recreatus, uix longo tempore ex uulneribus conualuit. Ferunt quidam, Guidonis Montisfortis opera, hanc iniuriam illatam esse, qui patris necem ulturus (quem Edouardus ad Eueshanium in Angliā praelio uictum occiderat) insidiatorem domesticum subornarit. Sed fama tum obtinuerat, ut sicarii omnes Arfacidæ dicerentur, scelera omnia & latrocinia Assassinorum pertinaciter adscriberentur. Rem Christianam cum Edouardo curabat in Syria Theobaldus legatus, cum apud Viterbium à Cardinalium collegio Pontifex creatur. Reuocatum in Italiam Edouardus, ubi ex uulneribus conualuit, magnis donatum muneribus, magno egregioque comitatu, mirifice iuuat, patrueli quoque Henrico per nuncios mandat, classe manuque Anglorum omni, pontifici aduenienti praesto sit. Is ex Sicilia soluens, apud Cyprum, magnis gratulationibus exceptum, in portum Centumcellensem, cui nunc Ciuitas uetus adiacet, deducit. Deinde Viterbium petentem officii & honoris gratia sequitur. Venerat per id temporis Viterbium Philippus Francorum rex designatus, ac Carolus Siculus, ex Aphrica redeuntes, aderat & Simonis Montfortis filius, Guido Hetruriae praefectus. Ecclesiam cathedralem, audiendae rei diuinæ causa, reges proceresque omnes petierant, inter quos Henricus pontificem sequebatur ingredientem. hoc uiso à longe, inflammatus ira Guido, incautum aggressus, uno atque altero ictu interficit, uiaque sibi ferro facta, preparatum ad templi ualuas equum conscendit, ac ad Socerum Roscium Vrsinum, Anguillariae (quod oppidum Tarquiniae lacui insidet) regulum abiit. Ea res apud omnes, & in primis apud Anglos inuidiam ingentem conflauit Carolo, quod non persequeretur percussorem, cum ipse Vicarius imperii & Ecclesiae tantum scelus minime pati debuisset. Theobaldus, qui iam pontificatum inierat, ac Gregorius decimus appellabatur, continuo ad rem in Syria iuuandam animum adiecit, cui Venetorum & Genuensium discordiam in primis ob stare, ipse didicerat. abeuntem ergo Philippum obtestatur, ne tantae rei desit, magnitudinem splendoremque eius nominis, multum in ea profuturum. Is igitur Cremonae substitit, cupiebat enim uehementer rebus in Syria laborantibus consulere. Vocatis ad se utrorumque legatis, eos tam diu secum esse uoluit, modo hos, modo illos hortando, leniendo, pollicendoque, donec rem e sententia confecisset. In quinque igitur annos utrinque induciae pactae sunt, ac Veneti Pisanorum sociorum nomine pepigerunt. Fuit hic annus undecimus ab eo, quo primum apud Ptolemaidem infestis armis concurrerant. Edouardus Anglus, cum iam omnem spem bene gerendae rei amissam uideret, factis cum hostibus inducijs, in Italiam incolumis redit. Certior factus de patruelis nece, Romam adiit, cum Gregorio Pontifice, qui cum amicitia à principio in Syria conciliata ei intercedebat, egit ut id nefarium parricidium non pateretur esse impunitum. Pontifex Guidonem qui capi non poterat, in impiorum numero habendum auctoritate sua decernit. Edouardus exectum cor patruelis, aurea pila inclusum secum auferens, Florentiam petit, ubi à Repub. honorificentissime exceptus, aliquot dies transegit, equitibus creatis permultis. Deinde Angliam petens, cum domum redisset, de-

portatum Henrici cor apud Londinum, in ponte Thamefis fluuij, pilæ lapideæ ad id erectæ imposuit, quo Anglis testator fieret iniuria à Gallis recepta. Quiescebat iam Italia, Germania sub fortissimo Imperatore coire incipiebat, in Gallia res tranquillæ, Anglis otium erat, consilia agitabatur in proceres Christianos, de recuperandis in Asia rebus perditis, cum initium perturbandi omnia à Venetis Genuensibusq; ortum est, ac inter eos rursus bellum redintegratum magna utriusq; populi clade, maiore rei Christianæ in Syria pernicie. nam in causa fuit, ut destitutum auxilio Christianum nomē paulatim ac intra annum decimumquintum, ex tota Syria erigetur, quod qua uiolentia, qua iniuria contigerit, in quinto libro dicemus.

CASPARO COMI, AD PHANVM D. BLASII IN

SYLVA HERCYNIA ABBATI IOANNES HEROLD
Hochstettensis S. D.

I cui Caspare uenerande, aut temerè aut impudenter facere uideor, quod hunc de reb. Syriacis librū quintū, homini tibi laudatissimo, sed nec de facie, ut aiunt, mihi noto, inscribo, huic, ut prius me excussem, puto necessarium, quā de mea uoluntate tibi aliquid contester. Nolo etenim aliquis sibi ipsi persuadeat, quod optimæ mentis cogitatione ommissa, grauissimos ac summa autoritate præditos homines, scriptis meis infaustissimis, aut onerare in usu habeam, aut eos assentatione illiberali, æmulis ad deridendum propinare consueuerim. Professionem huius synceri mei iudicij etiam Critici, quantum uis seueri & tristes, offendunt scio, quum prioribus quatuor libris eos quidem patronos constituisse me uident, quos à doctissimis celebrari æquum censebant, nisi ipsimet nigro aliquo calculo notari uelint, uel omnino inuidiam dissimulare noluerint. Accusabunt fortè stultitiæ, quod tenuitate ingenij id assequi coner, quod in omni re literaria celebratissimorum uirorum operam consumeret, ingratitude tamen magis mihi uitio uerterent, si tantos quantos, patronos & amicos præterissem, quibus & otij & negotij mei rationem me debere fateor. Certè haud magis probarent, si in album tam candidorum uirorum Phormionem aliquem atrū, aut per uersionem, conditione, ingenio, moribusq; dissimilem allegeret, quandoquidem nec natura, nec ipsa uirtus disparibus gaudet. Tibi uerò Caspare uenerande, conuenire plurimum cum his hominibus, certum est, quem dignitatis, prudentiæ, autoritatisq; gradus tam comiter conseruare, audio, ut inter maiores modestia, inter pares amabilitate, apud inferiores benignitate polleas, emineas, atq; regnes. Et harum tuarum uirtutum præco est, inter cæteros, Hilarius Glaserus oppidi Rynfelden scriba supremus, quem per plures literaturæ ordines ingenium candidum euexit, fides & integritas optimis quibusq; clarissimū reddidit, qui etiam apud me, & literarum bonarū helluonem, & aliquoties te historiarum gurgitē & uoraginem appellare nihil abhorruit. Ex quibus intelligi potest consilium coniungendi te cum tantis uiris, apud me iam dudū maturuisse, ac omnē temeritatem, omnem impudentiam

dentiam, testimonio bonorum uirorum eleuari. Nunc igitur meū studium non solum tibi cōmendare, sed etiam exploratē probare uolo. Centum octoginta, paulō plus annorum historiā tibi Caspare uenerande dedico, quæ uarietate & exemplis, ut iucunda, sic utilissima, meis quoq; uigilijs, mea fide, ex autoribus haud ignobilibus, magna sollicitudine, bono ordine congeſta & conscripta est. nihil enim mihi potius fuit, quā ut Reip. perturbato statui, fructuosissimam aliquam conficerem historiā. Confer enim, precor, Caspare uenerande, huius nostræ ætatis mores cum illis temporibus, de quibus in hoc libro mētio, non ne Remp. Christianā pari discordia principū, eō redactam uidemus, ut nisi maturē ciuiles sopiantur dissensiones, fidei propius arbitrari possit, ipsos Barbaros (dum uicem nostrā miseri, nihil in nos hostile moliuntur) in fideliū res meliusculē affe ctos esse nobis ipsis? quemadmodum & Tartari ea ætate, quā Occidentales, rem Asianam magis defendebant. Quis rogo occasione recuperandarū rerum olim amissarum tam intentus, q̃ tyrannidis struēdæ? par certē cæcitas, quæ Ptolemaidis proceres omnes & ignominia & extrema affecit elade. Dei benignitate, crede mihi Caspare uenerande, Dei clementia & longanimitate, cauet (prohibeatur diu oro, ne quod malum mihi excidat omen) quod ad oppugnandā salutē Germaniæ (de libertate eī actum est) gens Turcarū potentissima non accingitur, quod nō ignotus ignobilisue aliquis populus sanguinē nostrū, cruore fraterno spumantē, haurit, quod nō opes parricidio periurijq; quæ sitas deprædatur. etenim hæc nostrorū peruerlissimorū temporū conditio, non minorē in nos grassandi præbet materiā, q̃ Othomannidū origini & incrementis attulit, quā hoc in libro describimus, seculi ab hinc quartī ambitio. Hæc cū in hisce meis, fide, quā elegantia instructionibus cōmentarijs, legis Caspare antistes, eū uolo fuisse mihi animū credas, ut uel nominis mei damno, Germaniæ, id est, cōmuni patriæ, offerre speculū, ad quē contēplatis discordiæ næuis, se cōponeret, ornaretq; certa fide, iustoq; obsequio. Si quid profeci, resq; tranquilliores, uel hac uel alia quadā ratione euadere uidero, lætabor salutē Reip. sin obtre ctationē tātum, atq; inuidorū his suscitauerim liuorē, autoritati tuæ hanc quantulacunq; sit operā meam, atq; studiū meū, tamq; patriæ amantissimo, defendendā cōmendo, æquitatē tuam atq; amicitiam, meritorū meorum fructum amplissimum exstimens. Vale.

De Othomannidū origine in libris sequenti

DE BELLO SACRO CONTINVATAE

HISTORIAE LIBER QVINTVS, IN ORDINE

uicesimus octauus.

Rodolphus Habsburgensis, Imperator creatus, eiusq; expeditiones uariæ.

Cap. I.

Gregorius 10. Pont. max. Lugduni Cōcilium patrum indixerat, agebatq; anno à nato Christo 1284. ad id celebrandū, quia cum Græcis instabat certamen de spiritus sancti processione, doctissimi quicq; accersebant, inter quos Thomas ille Aquinas, qui tamē anteq̃ eō peruenisset, diē suū obiit. Adfuit Bonauentura Balneoregius, Franciscanæ familiæ ornamentū, Eboracen-

o ij lis

sis antistes. Genuensium ope adfuit Palaeologus imperator cum Iosepho Patriarcha Constantinopolitano. Qui ut Graeci imperij iura adipisceretur à Pontifice max. etiam reclamantibus. Balduino imperatore & Carolo Siculorum rege, id obtinuit, cum utrinque alium spiritum procedere profitebatur. Peruenerunt Lugdunum Tartarorum nonnulli proceres, qui domi professi Christum, non nihil initiati, tunc lauacro regenerationis abluti sunt. Rodolphus Victoriosus, Habsburgensis Comes, superstitute aemulo Castulonensi Alphonso (illo, de quo dictum illud sceleratum fertur, Si à principio creationis interfuisset consilio Dei, quod nonnulla melius ordinatusque disposuisset) imperator renunciatus in interregno, à Gregorio, qui Lausannam usque accedenti Rodolpho occurrerat, Romanorum rex declarat, ea lege, ut intra annum in Italiam diadematis causa proficisceretur, atque Hierosolymitanis rebus, quantum posset, maximam operam ferret, sequens ipsum praebere imperatorem totius exercitus, quem pontifex crucis signatum in Asiam missurus esset. Ad expeditionem ineundam ducenta millia aureorum imperatori oblata, quam summam cōfestim ut Mediolanum ueniret, à mercatoribus. Florentinorum Pictoriensiumque reciperet. Deinde Papa Christianis omnibus decimas rerum imposuit, missis qui per totum sexennium tam sacra quam prophana decimarēt, qui omnium commissorum ueniam offerret ipsi, quibus crucem suscipiendam persuasissent. Rodolphus cum uxore, liberisque ac tota ferme familia Lausannae se crucis tessera insigniuit. Inensis ille Henricus, Basiliensis Episcopus à pontifice legatus dictus, per totam Germaniam decimas in supplementum Syriae expeditionis, congregare cepit. Profectus inde imperator, Basileam peruenit, ubi legati, eiusque iussu, in dominicana familia, primarius quidam uir, Eberhardus nomine, dicendi arte excellens, multos sua facundia persuasit, ut ad militiam transmarinam nomen daret. Inter quos fuere Theobaldus comes de Pfirt, deinde Lotharingiae dux cum alijs militibus & equestri ordinis insignibus, uiris permultis. Theobaldus, ut in sumptus belli pecunias cōgereret, comitatum Pfirtensem cum possessionibus, portorij, uectigalibus, mixto meroque imperio Episcopo Basiliensi, emptionis titulo cautionibusque tradidit, receptis pro eo argenti marcis quadringentis. Dum igitur ad expeditionem Hierosolymitanam omnia parant, sesquiennium effluit, interea ipse pontifex morae pertaesus, mittit qui imperatorem uocaret, & uoti admoneret, iuberentque ad Cal. Febr. 1275. cum omnibus ex Germania copijs Italiam intraret, inde in Asiam traiekturus, alioquin diris pontificis ictum, imperio illum excidisse. Sed morte pontificis secuta, Ottocari Boiohaemig regis & Henrici Bauari ducis contumacia, opis afferendae Hierosolymis & spes & occasiones omnes interrupt. Imperator quippe ad uindicandam Rom. imperij maiestatem, iniuriamque illatam ulciscendam, contra Bauarum & Boiohemum arma suscipere coactus, propiorum illi curam, quam sacri belli esse, rebellium supplicium ostendebat. Genuenses, Veneti, Pisani, Florentini Graecisque, audita morte Gregorij, ceu fractis carceribus, ferarum ritu seinuicem tera marique dilaniabant. Carolus praeterea Rom. pontifici grauis imminebat, agebat enim omnia pro arbitrio. Siciliae enim regno tributum adiecerat Punicum, Achaiam quoque Praetor Rom. creatus, uicarius imperij, apud omnes Italiae urbes magno in pretio. Sic dum in Italia, quam in Germania res nihilo paciores, Innocentius 5. Hadrianus quintus, Ioannes 22. Pont. maxx. seinuicem in pontificia

pōtifficia dignitate insequētes, per totū triennū nihil omnino, ad res Syriacas subleuādas, auxiliū aut supplementi colligere potuerāt, statuit imperator reb. attritis nōnihil opis adferre, ac primò bello Boiohemico cōfecto, Henricū Ioannis Obotritorum ducis filiū sanctæ expeditioni præficit, ualida manu militum illi addita, in Syriā transfretare iubet. Is in Cyprū cum suis delatus, ab Amita, regis Henrici uxore Placētia humanissimē exceptus, Ptolemaidē paucis post diebus peruenit. In agrū igit̃ Damascenū irruptione facta, flamma, ferro, uastitate omnē regionē depopulatur, spolijs onustus, sæpius in urbē reuertebat̃. Barbari temeritatē atq; audaciā principis cōspicati, cū uī non absq; ingēti eorum iactura resistere illi posse uiderēt, fraudes atq; dolos instituunt, spolijs oneratū, adq; suos reuertentē, insidijs circumuentū capiunt. Ad Soldanum deductus, toros sex ac uiginti annos, magnā uitæ partē, in captiuitate detriuit. Erat inter famulos Henrici Martinus quidam, qui diu pugnante herum armis tutatur, sed numero oppressi ambo, cum manus dare cogerentur, hostib. famuli fides etiā admirationi fuit. dum em̃ principē suum strenuē tutat̃, multis uulneribus acceptis, uix mortē euaserat, at medicorum cura sanitati pristinæ ac libertati restitutus, abire hero captiuo noluit, operā suam Limbolario locauit, mercedulam omnē principi Henrico deferens, ut partē Barbaris, qui illum custodiebant, elargiri posset, quo in ipsum mansuetiores essent, partē ad corporis curā cōuerteret. Tandē eo anno quo Cassanus Tartarus Syriam, expulsi Sarracenis, ut postea sequit̃, subegit, cum ceteris captiuis redemptus, domū rediit. Cum tamē autores nō indigni aliam suæ libertatis rationē tradiderint, quæ etsi nō adeo uerisimilis uideat̃, tamen hoc loco interferi nō absonū duxi. Cōsenuerat optimus princeps in pedore & squalore carceris, cum extincto tyranno, ex Mamaluchis præficeretur regno Aegyptio Germanus quidā, is statim ducē ad se uocare iubet, ac cū instaret ipsa dies natalis Dominicæ, ita hominem affat̃. Nōne sacrosanctā natiuitatis tui Christi memoriā apud tuos te celebrare, res iucunda tibi uideretur. Noui em̃ superstitioni Christianæ te adeo deditum, & religionis, q̃ libertatis, maiore sollicitudinē te gerere. Recte ais (inquit Henricus) rex optimē. nam ipsa libertas nihil omnino esset, nisi incarnatione sua clemētissima captiuitatē nostram abstulisset. quantū igit̃ huic memoriæ debeant omnes, uellē, o rex ipse intelligeres. Sed optare licet mihi, utinā etiā te persuasum possem de his redere. Tyrannus ad hæc, Dī meliora. Memini em̃ cū apud Knese Ienik, parentem tuū, in Liuania machinamentis præessem, in hostē stragē ingentē facerē, ac illi nauarē operā haud inutilem, persuasioni Christianæ me omniū addictum fuisse, sed iam relicto errore communi, priuatam fortunam etiam mutasse. At de religione mihi tecum nulla contentio, de pietate nulla mecum tibi altercatio, de libertate tantum sermo. Cuperes ergo esse liber, atq; ad tuos reuerti? Hæc natura petit, negat fortuna (inquit Henricus) quæ tamen ex tuo arbitratu pendet. Cupio equidem domum redire, quod si à te mihi negabitur, æquo animo ferendum erit, cum Anastasia uxor, Henricus, Leo atque Ioannes, filij dulcissimi proculdubio iusta parenti iam dudum perfecerint, defleuerintq; mortuum. Erras, insert tyrannus, cum exploratum habeam, te inter uiuos adhuc perdurare tuis notum esse, indiesq; re-

1284

K...dalyby habet
g...gen...j...y...

ditum tuum ardentissimis uotis expectare. Debeo equidem parentis tui memoriam multum, libertatem itaque tibi hodie largior. His dictis, exornatum muneribus, & Martino famulo bene donato, liberum abire permisit, qui cum Ptolemaidem uenisset, ac consensa naui in Cyprum abiret, iterum interceptus à piratis, ceu fugitiuus Soldano traditur. Misertus hominis optimi Soldanus, eum iterum dimittit, ac naui parata, in Cyprum deducere iubet. ubi reginae munificentia, aere, commeatu, equis & seruitijs instructus splendide, Massiliam ad amitam, quae reguli Massiliensium uxor erat, nauigio trañcitur, tandem postliminio domum reuersus, apud suos in magna estimatione diem clausit extremum.

Armeniorum & Saracenorum bellum in Syria.

Cap. II.

Hiero o'ymitani regni titulos, à pontifice Clemente quarto, ut supra diximus, Carolus Andegauenlis receperat. Maria quoque Frederici nothi principis Antiocheni filia, quae regium nomē ab auo Frederico sibi iure haereditario deberi contendebat, extincto (de quo superius mentionem fecimus) Conrado Caputo fratre, à Carolo ingenti accepta pecunia, ius omne illi in regnum competens resignauit. Licet Hugo ex fratre nepos Mariae, Antiochenus princeps, palam rex salutatus, quaecumque fisco regio inferebantur, omnia ceu haereditario iure reciperet. Inhiabat quoque Constantinopolitano imperio Carolus, cuius ob causam uiduus, mortua Beatrice Phocensi, Cathari nam imperatoris Balduini Constantinopolitani uxorem duxerat, quod ut obtinere posset, cum uideret pontificem rebus Graecis fauere, Arragonensemque regem societatem cum Palaeologo coniunxisse, militiam sacram proficitur. Instructa classe triremium centum, onerariarum nauium uiginti, dromones, myoparones, minorumque nauigiorum numerum non paruum insuper parat, quibus machinas, commeatus trañciat, Vscieros, quos uocant, ad portandos equos ducentos. Equitatum conscripserat ex Gallia, Venetijs, alijsque Italiae locis, equitum decem millium, pedites bis totidem fuisse dicunt. Dum haec parat Siculus, Ioannes Prochitanus, qui artes Caroli nouerat, Palaeologum adit, suspicione & metu ipsum implet, periculi admonet. Deinde sumpta Minoritani trita ac uili ueste, ad pontificem Nicolaum Palaeologi consilium defert. Papa uero qui iam dudum Caroli opes imminuere statuerat, Senatoria Vicariatusque dignitate priuarat regem. nam ex familia Ursinorum, Romae praepotenti prognatus, duos novos reges, & eos gentiles suos, in Italia instituere cogitabat, ac unum Hetruriae, alterum Longobardiae praeficere, ad arcendos reges externos. Coniurationi igitur in Francos socium se exhibet. Prochitanus acceptis à pontifice literis, Arragonensem conuenit, aurum pollicetur, ut bellum iuuare uelit. Classem igitur is etiam parat maximam, apparatu belli apud ipsum omnia perstrepunt, sacri belli suscepti titulo. At reuera Constantinopolitanum imperium Siculus, Hispanus autem Trinacriam quarebat. Pontifex fastidiebat externos. Dolus utrinque excogitatus & structus cruentus. nam in sacrosanctae Dominicae resurrectionis die, uesperarum hora, dum apud pontificem agit Carolus in Phalisco rum monte, Siculi, dato signo, ad aëris Campani sonitum, omnes Gallici nominis

minis per totam insulam uno tempore, eodemq; momēto trucidant, adeoq; cupide, ut sine sexus discrimine mares & foeminae ferro dediti sint. Caesae sunt etiam Siculae mulieres, si quae Gallorum erant compressu praegnant. Inde prouerbio increbruit, Siculus uesper. Classis deinde occupata, quae in portubus stabat, parata ad imperium Graecum inuadendum, ementito praetextu. quo Deum optimum maximum iritatum ferunt, ut cladem Gallis tantam immiserit. Certē nec Arragonensi dolus impune transiit, quippenon post multo, à Gallis in pugna caesus occubuit. Caeterum dum Saraceni uanos Christianorum motus, ac à uero alienos esse cernunt, haud cunctandum rati, Antiochiam inuadunt, quam non adeo firmatam, uniuersam penè delent. praeda ingenti onusti, in Armeniam irrumpunt, omnia deuastant, depopulanturq;. At Armenij cum hostem efferatiorem per aequa iniquaq;, atque conuallium angustias discurrere, praedam congerere, nullo seruato ordine, omnia diripere uident, contractis copijs, locorum ignaros ex improuiso adoriuntur. Sarracenus ab omni latere circumuentus, praedam abijcere, arma corripere & expedire, ad signa coire contendit. Bando, gabar suis auxilio accurrens, ordines instruere tentat, dum fugientes reprimat, redeuntes ad signa conuocat, sagitta in incertum emissa uulneratur. faucium uires uerbaq; destituunt. delatus ingenti celeritate ad castra, quae ad fauces Armeniae locauerat. Amissis suorum permultis, Damascum rediit, cum uiginti millibus captiuorum, quos Antiochiae, alijsq; in locis uinxerat. Paulo post ex uulnere cum obiisset, Helpin successorem habuit. Hic parentis mortem ulturus, iterum Armenios bello aggreditur, qui cum à nobis frustra opem petiuisent, Gallicis Hispanisq; armis, Pisano, rum, Venetorum, Genuensium discordia dilaceratis, ciuilia uero bella apud Tartaros sopita esse audirent, ipsum Abagam, ut subsidio illis accederet, orarunt. Non defuit Tartarus supplicibus, cum triginta equitum millibus Mandogamorem fratrem regi mittit, ut coniunctis copijs, Syriam ingressus, Sarracenos reprimat. Obsidebat Helpis Hamam, ab Antiochia & Caesarea urbem haud procul distantem, quae fido praesidio Armeniorum strenue defendebatur. eò cum accessisset Tartarus cum Armeniorum copijs, magnum Sarraceno metum iniecit, quum uiribus, numero & industria hostem sibi praestare multum non obscure uideret. Ad ingenium igitur conuersus, mittit qui Ducem Tartarum, promissionibus pollicitisq; immensis persuadeant, ut desertis Armeniis, in pacatum abeat, aut inita pugna, in medio belli ardore destituat. Auro hominis fides corrupta, pugnam capefferet omnes iubet. Rex Armenius, bello uir prudens ac exercitatus, belli aleam haud tentandam respondet, sed hostem qui ad praedam, quam ad pugnam magis expeditus esset, cunctatione eneruandum, quandoquidem exploratum sit, uix in tertium diem, annonam Sarracenis superesse. Tartarus mora uictoriam surripi contendebat, aut enim hostem fuga elabiturum, aut supplementis accersitis, uires resumpturum. Tandem ab omnibus, magno ardore ad arma conclamatum. Praelio inito ab utroque cornu, nostri egregie uincunt, sed dum in fugam inclinari Sarracenos atque

diffipari cerneret Mandogamar, equo pernix desilit. qua re conspecta, ex instituto gentis, equites ducem imitati, & ipsi in pedes se exceperunt. Armenij à sociali equitatu, cui uni fidebant, ita proditi & deserti, dum animos colligunt, redintegratque vires Sarracenus, ad castra pedetentim se recipere coguntur. Tartarus pro uicto, retro ad Euphratem concessit. Armenij uero cum bi duo post pugnam castra in hostico habuissent, Sarraceni desperationem eorum mirati, liberos eos abire permittunt, deinde recepta Hama, alijque Syriæ urbibus, domum redeunt. Reuersos ad suos Tartaros Abaga rex ignominia affecit, ut per omnem uitam habitu uestituque muliebri uterentur, Duces uero & fratrem securi percutere iussit.

Mergathum in Syria à Sarracenis expugnatur, & obtinetur.

Caput III.

Syriacum bellum instaurabat Abaga, sed in apparatu belli, domesticis insidijs opprimitur. Tangodar autem, qui fratri successerat, olim Christianis ritibus initiatus & baptizatus, Nicolaus dicebatur, tamen commercio gentis, à sanctis digressus, impijs sese coniunxit, Christicolas omnes capitali odio infectans. Admonitus à pijs, ne pergeret populum Dei tam nepharijs conatibus molestare, non solum non paruìt, sed Dominica atque ædículas sacras dirui fecit. Insanientem tandem populus trucidauit, sussecto in locum eius Argone ex fratre nepote, qui destructa omnia instaurauit, Christianos pio fouit affectu. Interim apud Sarracenos Helpis discesserat, cui Melechsaïtes successit. is ut regni auspicia insigni aliqua clade Christianorum iniret, Marmeam urbem in Syria Phœnicie expugnare decreuit. Ea equidem urbs præsidio, turribus, propugnaculis aggeribusque munitissima, ab Hospitalariis regebatur. qui Barbari aduentu præcognito, arma, tela, annonam, uirosque fortissimos urbi & præsidio immiserant, instructam ad multos annos haud facile in tyranni potestatem ituram sperantes. Melechsaïtes ex omnibus sui regni regionibus accitis copiis, Arabum auxilia quoque ciuit, lustrato exercitu, ad sexaginta millia equitum, alterum tantum peditum inuenit. Iam Anteradon peruenerat Barbarus, quæ tantum quatuordecim millia passuum à Marrea siue Mergatho distat, cum Aegyptia classis instructissima adest, quæ per Marrae fluminis ostia inuenta (cui Marra imminet, tantum duobus millibus passuum à mari remota) exercitui se coniungit. Barbari ponte ex superiore parte fluminis iungunt, corona circundant urbem, crates contexunt, machinas explicant, urbem irrumpere multa uis sæpius tentant, toties reiecti ab iis qui in præsidio Germanis, in omne uirtutis opus præcipites, magnis cladibus afficiuntur, cum ex insperato nunc in hostem erumpunt, nunc molarcs magnas, & omnis generis tela in Barbaros haud irrita nostri coniiciunt. Effecerunt hostium uani conatus, nostrorumque fiducia, ut post longam obsidionem contemnerent nostri hostem, quem nihil tentare omnino, sed quasi fame eos uincere instituisset, quietem in castris agere uidebant, ob id & conatus eius ridebant, in aliquot annos rerum necessariorum copiam superesse certi. Quæ fiducia dum nostros ludit, iam nemo stationes suas, nemo uigilias & custodias diligentius subire, omnes in luxum & gulam prorumpere incipiunt, quod hostem haud diu latuit. Magnam igitur fossorum manum nocturnis horis immittit Melechsaïtes,

tes, cuniculis suffodere iubet moenia. illi egesta terra uastis specubus, totam urbem pensilem faciunt, suffulciunt moenium fundamēta aridis ligneisq; paxillis, multa egesta materia, quæ ignem subito cōcipere solet. Nostri huius rei ignari, clausi muris, genio indulgebant, cum ecce subito à Barbaro adest nuncius, qui urbem ut dedant eos adhortatur. Risu primò excepta uox, deinde instanti etiā cōuitia dicta, donec periculi admoniti, ac fide data, qui ipsam rē inspectarent, imminentē cladem ad suos referrent. Cognitis his, incolumitatē pacti, quantū quisq; portare poterat, in humeros cōijcit, atq; armatus emigrat. Barbari deleta urbe, præsidiū cōmuniunt, suorum ad custodiā relictis nōnullis, inclementia coeli impediti, ad suos remeant. Factum hoc, sunt qui tradant, anno 1285. quo etiā anno, Carmelitarū familia Syria expellitur à Melechsaïta, leuissimā ob causam, si spectes uenerationē, qua antea eam factionē coluerat Barbarus. Est Carmelus mōs in Syria, mora tam aliorum prophetarū, q̃p̃ Heliae & Helisæi, nobilis. hunc locum sub Almerico Hierosolymitano Patriarcha insederant Anachoritæ, ac cum sparsim circa montē agitent, tandē coiuere ad fontē qui Helic dicit, in cacumine montis & Phanū & cœnobiū cōstruxerunt, uni qui honesta præcipiebat, humiliter parendo, sine tamē certo instituto, sine peculiari cultu, sine ceremonijs. Albertus postea Hierosolymitanus sub Innocentio tertio, Patriarcha & legatus certas obseruationū regulas illis præscripsit, addidit & uestitui normā, pallium scilicet uersicolorē, ex albo & canusino circulatum, Heliam eiusmodi cultu ornatum incessisse, Basilium ea uiuendi forma usum fuisse, asserens. Erat tam gratus propheticus pallij habitus nō solum Christianis, sed etiam Barbaris, ut magnis Sultani elemosynis familia tota sustentaretur, locupletareturq;. Sed pontifici Romæ Honorio quarto nō admodum probabatur, uel quod non Romano ingenio excogitatus aut confirmatus, uel quod religioni circulatus uersicolorq; habitus conuenire nō uideretur. igitur album illis pallium datum ita, ut sub eo camisiati essent, uterque color illis retineretur. Quod ubi factum rescijt Melechsaïtes, tanta ira exarsit, ut congregatis copijs, cœnobiū inuaderet, expullisq; omnibus, incendio & phanum & cœnobiū destrueret. Repullulauit hæc breui familia in omnibus regionibus Christiani nominis adeo, ut pudeat numerum referre locorum & initiatorum huius factionis. Septem millia enim & quingenta Carmelitani nominis cœnobia extare, in quibus sacris operentur centum octoginta unctorum millia dicuntur. At hoc relatum nolo, ut dignum ducam cui fides habeatur. Veri periculū sit apud autores. Vnum autē hoc certū esse nemo dubitabit, utraq; rei signum et memoriā extare, apud Frācos scilicet Oriētales, Mergatheim sodalitatis Teutonicorū ædes, quas à perdito præsidio denominari uoluerunt posteri, deinde Carmelitarū per totā Europā cœnobia.

Tripolis, Sidon, Berythus, Tyrusq; à Barbaris in Syria capiuntur.

Caput II II.

INterea humanis exempto Melechsaïta apud Aegyptios, Alpheribus præficitur Sarracenorum, is per exploratores cognouit Christianorum res in Occidente ciuilibus bellis & discordijs feruere. Etenim Pisani cum Genuensibus, de Cyrni insulæ, quam Corsicam uocant, possessione tantis odijs decertabant, ut non modo alijs auxilia ferre non possent, sed tam

hi

hi quàm illi subacti, suis rebus aliunde opẽ implorare cogerent. Guelphorũ & Gibellinorum hæresis nihil minus quàm Veneta & Prasina olim factio Græciã, nunc totã Hetruriã exagitabat. Veneti Picenorũ bello liberati, cum Goritiano comite Maynhardo, Histrico bello biennium totũ ferme cõsumebãt. Põtifex de regno Siciliæ sollicitus, Tarraconenses & Frãcos cõmittebat. In Germania omnia tumultus plena erant, imperatore Nuithones & Sequanos oppugnãte. Angli & Scoti in mutuas cades ruebant. His discor dñs fretus Barbarus, Tripolim Syriæ urbẽ nobilissimã obsidet, omni externo subsidio destitutam. Tãti periculi fama Theodosiam peruenerat, quæ in Chersoneso Taurico sita, Capha uocat, Genuensiu tunc Colonia. Quapropter Patritij nõnulli ordinis uiri, opibus uirtuteq; præstantes, obsessæ urbi auxilia submittere decreuerunt, priuatis scilicet impensis, quandoquidem de hac re, necessitate omnẽ moram recusante, Remp. nec pro supplementis nec cõsiliij causa adire liceret. Instructis igit triremibus tribus, uiris, armis, omni cõmeatu paratissimis, Paulinum Auriã ijs præficiunt, nuncijs Genuã missis, qui incõsultis patribus, instructe classis negocium, imminetis periculi magnitudine excusent. Senatus collaudatis colonis, studium, sollicitudinẽq; eorum piam boni cõsuluit, ac ut alios suos ciues ad defensionẽ Reip. Christianæ alacriores faceret, ex ærario impensarum nomine, Caphensibus 25. aureorum millia numerare iussit. Paulinus interea fœda tẽpestate iactatus, uix in Cyprum appulerat, cũ de expugnata Tripoli certior sit. Tyrannus equidem, licet natura, situ, armis, uiribusq; fortib. urbs bene munita fuisset, nouis semper cõfluentibus copiis auctus, nec nocte nec interdũ, obsessis quierẽ permittebat, ignobilibus dimicationibus nostros semper laceffens. nullus sagittandi finis, machinis & tormentis nunq; intermittebatur oppugnationio. Oppidani, cum uideret hostẽ pertinacius instare, muros multis in locis deiectos, inducias petunt menstruas, quod si per id spacium auxilium nõ haberent, nihil se recusaturos, quin & urbẽ dederent, saluisq; corporibus cum armis & sarcinulis abirent. nullo negotio hæ induciæ cõcessæ, cum ecce tertia die Benedictus Giacaria Genuensis adest, cum triremibus quinq; atq; nauis oneraria una, quibus Guilhelmi Magni Monteferratẽsis principis filiam Violantidẽ, Andronico Constantinopolitano imperatori nuptui aduexerat, portum intrat, ingenti lætitia nostrorũ exceptus. Decretum statim de defendenda urbe, si opus esset. Peraçto conuentionis mense, Barbarus iterum nuncios mittit, qui urbem & oppidum sibi petant, aut hostilia omnia obsessos subituros. Nostri ad pugnam instructis omnibus, nuncium abire iubet, atq; Barbaro edicere, libertatem Christianam non uerbis, imò nec armis cedere, fore breui ni abeat, ut ceu caueis eruptis à feris, dilaniet. Tam feroci responso iritatus Barbarus, cũ ui nihil uideret se proficere, ad insidias animũ intendit. Vnicã uia qua hosti insidiari possit, cernens cuniculorum fossionem, quæ ad id operis in rem erant, omnia parat, accitis peritioribus, per aliquot dies & multas noctes, labor nõ intermittitur, in horas atq; manipulos partitis artificib. Oppidanos uerò ut falleret solitis oppugnationibus procurrationibusq; laceffebat quotidie, licet multi suorũ telis & saxis à nostris obruerent. Nec nostris incrueta semper cessit uictoria. nã frequentib. procurrationibus

nibus lacessiti, continere se nequiverunt, quin nonnunquā erumpentes, manus cū Barbaris conferrent, nunc uictores, nunc uicti, in urbem redeuntēs, donec laboriosissimū opus cuniculi (sæpius natiuis saxis occurrentibus, qui incidendi laborē exigebant inæstimabilem, tum etiam fontium uenis, quæ ad exhauriendam aquā tempus diutinum consumebant, impeditū) ad finē per ductum est, ac in mediū forum urbis, anteq̃ insidias nostri sentirent, continuatum. Itaq̃ Non. Aprilis, anni ab incarnatione Christi 1289. cum altera die nostri Barbarorum oppugnatione in multam noctē defatigati, hostem incensis castris (quod ne insidiæ detegerent, fecerat ipse) ex desperatione abisse, atq̃ noctis medio aufugisse crederet, sub crepusculo quieti se dedissent, Barbarorum magna manus, anteq̃ fideles excitari aut armari possent, ex cuniculis erumpunt tumultu, uociferatione, igne, ferro omnia territat, sternunt, et depopulantur. Imperus in domos priuatas & publicas factus, deinde stationes uigilum petuntur, caesi omnes, in lectulis oppressi & iugulati multi. Nostri ubi rumor alius ex alio ad reliquos de capta urbe perferit, excitati magno numero, ad arma conuolant, prout furor, trepidatio, et antelucanū tempus permittebat, prodeuntes in forum abire, & conflare aliquam agminis formā conabantur, oclusis tamen uis omnibus, frustra tentata omnia, pecudū more passim trucidabantur. Quando igitur nec fugæ spem, nec speciosæ mortis occasionē superesse ullam cernerent, ad portū certatim se cōferunt, ubi utriusq̃ sexus, ætatis, mortales multi Giacariæ beneficio, periculo exempti sunt, nam trepidos nudosq̃ plerūq̃ in naues recipit, quotquot hostium cupiditas, dum prædæ inhiat, reliquos fecit. Post maximā in mortalibus cædem, omnifaria merces, prædæq̃ ditissima diripitur, urbs primò igni absumpta, deinde etiā arietibus dirui iussa, & ad fundamenta usq̃ cōplanari. Qui euaserant, Benedicti classe in Cyprum delati sunt, ea equidē die qua & Paulinus appulerat. Barbarus uerò, præsidium quod urbi ad primum lapidem adiacet, Nelesinum nomine, cum nulla ui expugnare posset, dimissis copijs, quā ne cōmeatus aliquid inferretur, tādē fame ad deditionem compulsi, salutē præsidij custodibus data. Obtenū præsidium, ne à Christianis Tripolis urbs iterum instaurari posset, studiosissimè instruxit, uiris fortissimis ad custodiā ibi relictis, qui conatus nostrorum impedirent. Inde simili cursu fortunæ, Sidonem & Berythum captas diripuit, incensaq̃ & direpta dirui fecit. Ad Tyrum castra posuit, quam classe ex Aegypto uocata, mari terraq̃ tertium mensē oppugnatam, magna usus humanitate in dedititios, conditionibus cepit. priuatos enim patria atq̃ patrimonijs, cum rebus quas iumentis aut nauibus auferre potuerunt, omnibus incolumes abire permisit. Demum receptis præsidijs, urbibus, oppidisq̃ omnibus, à Christianis in Syria habitatis, Ptolemaide excepta, nihil nostris reliquum in Prouincia fecit. eò enim omnes, qui pactione Sarracenis deditionem fecerant, Syriæ incolæ se contulerāt. Post captam autem Tyrum, in quinque annos cū Venetis, alijsq̃ Christiani nominis principibus quinquennales inducias pepigit, ne rerum tātō successu, omnem in se uerteret Europam. Igitur & Ptolemaide abstinuit, prudentia & astu usus, quam calliditatem in recepta Tyro urbe adhibuit clementer uictos tractando, ne clades aliqua nephanda Occidentales exacerbaret.

De

1289

Tripolis capta
a SarracenisTyrum capta
a Sarracenis

Inaudierat Nicolaus quartus Pontifex Max. Syriacas res, modo quo diximus periclitari, igitur clarissimos Europæ Duces per legatos & literas sollicitat, ut communis salutis causa, arma aduersus Barbaros arripiant. Rodolphus Imperator, dum militem scribit, quem in Syriam mittat, moritur. Francus Anglusq; cupere se ire auxilio nostris in Asiam simulant, donec sacerdotibus pecuniam sacram emungerent, qua accepta, incepto destiterunt, missis aliquot militibus, spe stipendiorum oneratos magis, quam instructos. Pontifex uero mille quingentos cataphractos equites suo nomine dedit, ære suo conductos, ad quos in Asiam trañciendam Veneti naues longas uiginti obtulere, uaticum ad hæc nauticum pro remigibus pontificis. Ad maturandum negotium aderat Tripolitanus Antistes, à Pontifice Romano missus. Studium Pontificis aucturi Veneti, ne non & ipsi omnia pro Christiano nomine moliri uiderentur, uiginti triremibus, quas pontifici exhibitas diximus, alias quinque suo nomine instructas adiecerunt. huic classi Tripolitanus legatus pontificius, Iacobusq; Tepulus præficiunt. Perueneratq; Brundisium Petrus Beluifius, Templi magister, atq; Hospitalarius magnus, hi magnum uoluntariorum militum numerum, qui sine aliquo præstanti Duce accedebat, nauibus impositum uaticum & stipendii annui pollicitis transferant, qui quo plures, eo fuerunt, ut postea dicemus, perniciosiores. nã Ptolemaidem postquam peruenerat, oneri Christianis, quàm usui fuere magis. Tamen insequentis cladis causa, non fuit una. Præter enim militarem licentiam, corruptus urbis status Remp. pessumdedit, de quo pauca non omittenda. Vna hæc urbs in tota Syria Christianis reliqua erat, in quam patria depulsi omnes, quicquid Christianorum reliquum, ceu in asylum quoddam confugerant. Habeo idoneos auctores, qui affirmant hominum armatorum in ea id temporis fuisse triginta millia, imbellis sexus & ætatis quadragies mille et plus, exceptis supplementis, quæ nuper accesserant, numero millium decem & octo. Hæc hominum colluies, rapinis, cædibus, adulterijs, flagitijs, sceleribusq; neq; sacris neq; prophanis reb. abstinebat, quin omnia inquinaret atque peruerteret impune. Nulla enim urbs ab æuò condita tot magistratuum generibus, tot legibus gubernata legitur, in qua tamen commissa omnia licentius perpetrarentur. Decem & septem etenim gentium diuersarum, sibiq; inuicem contrariarum regebatur, lacerabaturq; potius dominatu. Henricus enim Cypri rex, qui cum satis magna, pro facultate, classe Ptolemaidem profectus erat, Templarios persuaferat, quandoquidem antea anno tertio, regni Hierosolymitani titulos in comitis Atrebatensis contentione sponte sua, paucis ad stipulantibus assumpsisset, ut ei ornamenta regni, coronam scilicet & alia redderent, quæ Almerico & Guidoni ipsius maioribus ademissent. Siculo rex, Carolus secundus, qui ex captiuitate Arragonensis Neapolim redierat, cum per legatos (quos cum rege Cyprio, de iure, potestate, titulisq; regni sacri actionem instituturus miserat) certior factus, diadema & nomen regium Henrico cessisse, exacerbat, uectigalia, quæ sub ipsius ditione Templarij percipiebant, prouentusq; agrorum, ærario suo inferri iussit, prædialia uastare & diripere. Antiochenus princeps Hugo, paterna auitaq; in regno iura

iura, & armis & uiribus conseruare studebat. Tripolitanus à Raymundo Tolosano propaginem se ducere contendebat, eundem principem fuisse, regno Gothefrido multò digniorem, modestiorem uerò quòd maximis exaltatis laboribus, ambitioni Lotharingi cessisset, extare autem, præter se, principum qui Syriam è manu Sarracenorum eripuissent, ueteris propaginis neminem, quapropter etiam regiam dignitatem sibi quàm alij potius deberi. Quatuor igitur hi principes, non magis de regno perduto, quàm de dominio Ptolemaidis urbis decertabant. Legatus Pontificis ius quæsitum regni et urbis repetebat, cum Brennam regem Ioannem, Beneficiarium Romanæ Ecclesiæ fuisse constaret. Patriarcha autem Hierosolymitanæ urbis, etiam primas partes prophani sacriq; dominatus ditionisq; sibi arrogabat ciuitatis perituræ, quoniam Metropolitanus Tyrensi, sub quo Ptolemais tertiam sedem haberet pontificalem, Occidentalis ecclesiæ scitu, ipsi subesset. Templarij, Hospitalarij, Theutonici milites, quorū res facultatesq; maxime, sanguinis effusi precium, effundendiq; propositum esse premium cōtendebant, urbis regimen, multa pollicentes, si administratio Reip. illis permitteretur. Francus, Anglusq; rex, per internuncios imperiū urbis ambiebant. Pisani qui consulem in urbe habebant, ac indigenarum nuptijs magnam contraxerant necessitudinem, factione sua omnia ad se trahebāt. Venetus autoritate sua & opibus, largitionibusq; maximis populi studiū quærebat. Genuenses partes & factiones ludificabant, minoribus auxilia clam palamq; submittentes, donec debilitata, quam oderant suspensamue habebant, parte, fauore debiliorum, gradus ad urbis imperium sibi pararent. Florentini negotiatione & mercatura, seruoreq; dominium struebant. Armeni, Tartari uicinitate & potentia, qua rebus omni momento adesse, uiribus prodesse possent, multos sibi cōciliabāt. His omnibus idem scopus, urbis scilicet tyrannis, singulis uerò in eadem ciuitate, singularis iuris ordo, & prætorium singulare. Igitur una in urbe peccare licitum, punire prohibitum erat, dum scelerati alterius sententiam aufugiendo, huius clientelas augent & fortiores reddunt. Sic multifariam diuisa urbe, quotidie facinora & scelera audiebantur, dum hic rabidus in hunc fertur, ille uicissim huius clientelas et res diripit, alter seditione excitata in aduersos irruit. Indigenarum alienigenarumq; funera, ciuium exterorum mortes commiscebantur, qui ab ultimis terræ angulis, ad salutandum sacra Saluatoris uestigia properauerant, nequitia & perfidia partium aut spoliabantur aut necabantur. Per compita, plateasq; homicidia perpetrabant indies, Insulæ diripiebant, atq; effringeant. Tabernæ mercatorū, apothecæ atq; myropolia noctu diuq; cōpilabant. Nihil sani in tota urbe erat. Senes ac mulierculæ intestinis factionibus attonite, externū bellū, quo domesticis malis liberarentur, maximis uotis petebant. Grauiissimus metus grauiores, ditiores terror scedissimus occupauerat. nullum enim consilium apparebat, nulla spes tantorum malorū sedandorum. Deus certè, Deus ipse, tot scelerum plenam urbem lustrare atque expiare nephandissimis ciuium criminibus cogeatur, nec dubium, si Sarraceni uiolatis inducīs, contra sceleratos homines uenire tardassent, aut fulminibus, aut terræ hiatu Deus perdidisset urbem. At sati uim accelera-

uit, auxiliariorum atque militum furor, dum enim sine duce missi, dissidentium imperia contemnunt, stipendia præterea promissa non penderentur, inopia raptu uiuere cogebantur. Excursiones igitur in finitimarum ciuitatum atque Soldani agros aliquando noctu, post parum etiam interdiu exercebant, latrocinij atque furtis deuastabant. Et licet ad tuitionem urbis tantum missi essent, donec foederum initorum terminus præteriret, audacia atque temeritate eo progressi sunt, ut prædas tam hominum quam iumentorum ac rerum omnium, tanquam iusto bello abigerent, incendijs debaccharentur. Tantam nostrorum insolentiam equanimiter tolerare uidebatur Soldanus, omniumque opinione diutius dissimulare iniuriam, donec quæ in Europa agerentur, quam segniter subsidia pararetur, per exploratores cognouit. Tempore denique induciarum exacto, res per legatos, abactamque prædā sæpius atque sæpius repetijt. Postulauit insuper ut hi, qui foederis uiolandi auctores fuissent, illi traderentur. Sed nec res reddite, nec auditi legati benignè. Per nuncium igitur, nisi intra annum ipsi satisfaceret, comminatus est urbis excidium, atque in Christianos pessima exempla.

Oppugnatur Ptolemæis à Sarracenis.

Caput VI.

ANno quem præfixerat Soldanus exacto, cum ex Europa cessare auxilia Barbarus, urbemque à nullo regi, ab omnibus premi cerneret, spem audaciamque concepit delendi Christiani in Asia nominis, tantoque studio, tantam bellatorum multitudinem comparauit, ut mira celeritate nostros prius oppressisset, quam nostri ipsum aliquid moliri sentiret. At morbus, qui ipsum tyrannum in ipso belli procinctu corripuerat, urbis excidium quo lentius, eo calamitosius fecit. Ad centum enim & quinquaginta millia hominum, cum filio Emilech Araffo (quem Melecastraphum nominant) ad urbem oppugnandam mittit, iuuenem ferocem, qui illustri aliquo facinore, atque in Christianos sæuitia, apud suos nomen illustrare & promereri satagebat. Dum igitur machinas, armamentaque parat adolescens, consilij capiendi (si uoluissent) nostris tempus offert. Nihil autem in urbe in commune consulitur, unde subito factum, ut nostri in iustam obsidionem compulsi, territi que ab eruptione prohiberentur. Barbari statim cuniculos agebant, cæcisque fossis fundamenta turris, quæ Maledicta appellabatur (infausto quodam omne nomen sortita) conuellunt, quæ magno cum fragore corruens, latè stragem fecit. Per specus deinde subterraneos, muros & incenia deicere tentabant, at transuersis nostrorum cuniculis excepti & trucidati, ab incepto destiterunt, machinis admotis, muros quatiebant, ac aperte oppugnabant ciuitatem. Nec his cessit urbs. dum enim necessitate ingruente, quisque in tutanda & defendenda ciuitate, laudem atque strenui imperatoris nomen ambit, sæpius à moenibus repellitur Barbarus, interdiumque strata, nocte à ciuib. reficiuntur, quæ res sesquimenssem adolescenti Barbaro, magnumque Sarracenorum numerum nequicquam absumpsit. Ostentatur interim & nostris aliqua spes salutis, cum Seraphus genitor Araphi, apud Damascum moritur, sed breui euauit. equidem tanti exercitus dux, absens à Sarracenis Soldanus saluatur. Confluunt ad ipsum copiae ex paterno regno, militesque maiorem uirtutem recenti eius imperio præstabant, quam senî patri eius Soldano,

no nauassent, quo elatus successu Araphus, arctius urbem cingere, oppu-
gnare frequentius, pertinacius muros quaterere incipit. Tam ingēs bellum &
atrox dissensionem & ambitionem altercantium aliquantulum refrenauit.
concordiam igitur inter se iniere, rationemq; quærebant, quibus hosti insti-
tutum capiendæ urbis adimeretur. Petrum igitur paribus suffragiis Tēpli
magistrum, summæ rei præficiunt, atq; ne Respub. aliquid detrimenti ca-
piat, ipsum prouidere iubent. Is stationes continuo distribuit, uigilias, ex-
cubias diurnas nocturnasq; in locis opportunis collocat. Publica fora arma-
ris complet, ædes priuatas atq; publicas instruit, quem quisq; locum occu-
pare ad datum signum oporteat, describit, tessera data, quibus internosci se
inuicem occurrentes possent. Bauarus caduceatores mittit ad urbem cum
postulatis, qui monerēt obsessos maximi atq; imminētis periculi, ac ni prius,
quā bellicum cani in suis castris audissent, uoluntaria deditione redderent
urbem, frustra eos postea aut fidem aut humanitatē eius imploratu-
ros. Cæterum omnibus ipsum liberam abeundi potestatem facere, abituris princi-
pibus dona ingentia se daturum, plebem cōmeatu & pecunia adiuturum.
Militibus stipendia ab Occidentalibus regibus promissa ære suo soluturū,
modò incolumes Syria excedere uelint. Ad ea Petrus, tale exemplum à ma-
ioribus suis (inquit) se non recepisse, ut partam tanto sanguine Christiano,
urbem prophanæ superstitionisq; gentis ære commutaret. Non inanes præ-
terea Araphi minas tanti eum facere, ut promissiones Christi fastidio habe-
at. Ageret tyrannus, tentaret omnia armis, perterreret armis obsessos, mu-
ros perfoderet, facilem unius urbis iacturam fore ijs, quibus supremum re-
gnum æuiternumq; morte cōmerceretur. Rectius tamen facturum Ara-
phum, si conuersis signis aut Damascum, aut Cahirum repetat, nec publicā
priuatamq; toties Europæ iram in se excitet. Fidem, uires, libertatem non-
dum in urbe extinctas esse, superesse arma, annonam, quæq; ad tutandam
urbem non solum satis sint, sed etiam ad profligandum hostem, classē Sar-
racenis fatalem aduentare. Proinde curam urbis traditæ, se uiuente, nunquā
relicturum, quod si defensam suo studio superstitem uidere cōtingat, sat glō-
riæ sibi delatum esse, si uero ea excisa, integer atq; ab omni corruptione alie-
nus suus animus, inter suorum cadauera, migret ad meliorem patriam, ines-
fabile præmium se recepisse credat. Omnium applausu excepta tam mascula
uox. Nunciij abire iussi, cū apud tyrannum omnia exponerēt, indicto mox
eorum qui ordines ductabant concilio, ira ardens, odioq; exestuans adole-
scens, de oppugnandæ urbis ratione consilium quærebat, apparatus & exor-
dio in posterum die dilatis, illucescente aurora, paratæ militariter mensæ, re-
focillatis corporibus, educti ē stationibus Sarraceni, ad inuasionem parati,
muros subeunt. Aggerem intra moenia confecerant ciues, congesta terra tu-
muli in modum, quo superstantes, in subiectos omnis generis tela cōiicie-
bant. Viliora uulgi capita, ac imbellem turbam Sarraceni, ad primam tur-
bam oppidanorum exponebant, ut ijs defatigatis, recentes & fortiores sub-
mitterent, qui nudata præsidij munimenta occuparent, at terrebāt nostros
magis, quā arcebant. Fessis enim alacres, uulneratis illesos semper submit-
tebat Petrus, semper, ubi maior hostis uis ingruerat, accurrens, simul pu-
gnando

gnando & hortando, accendebat uiros, neque deerat obsequium militum, suo pte ingenio inflammatorum, ut unicam Christianorum ac locupletissimam urbem defenderent. nam ubi pertinaciter inferri signa, atque spreto omni periculo hostem impetere moenia uidebant, fudes, saxa q̃ illita pice & oleo, corbes & farinēta, iniecto igne, insuper arenam ignitam subeuntibus iniiciunt, infundunt aquam oleumq̃ bullientem. Sarraceni his ustulati, dū aliq̃ ad expugnandum incendium accurrerunt, aliq̃ igne se subtrahunt, paucas scalas admouere possunt, quæ & ipsæ incendio corruptæ exarserunt. Conspexerat hostis, uel forsitan proditiōe admonitus, exploratum habuit, ex una parte urbis, moenia negligentius custodiri, dum omnes suos uno in loco, quem moenibus nudauerat arietādo, impetum facere iussisset. missis igitur delectorum aliquot millibus, quantum possent, celerius ex insperato, in minus custoditam urbis partem, irruptionem tentare iubet. Dū cum adhortatio & militum contentio tantum effecit, ut iam ad motis scalis in summum aliqui euaderent, cum repente Petrus accurrens, cum non ignobili Templariorum manu, telorum uelut grandine homines obruit, apparatus omnes perfringit ac dissipat, ac dum in aliquem ex Sarracenis pertinacius subeuntem gladium stringit, ictumq̃ intentat, ecce sagitta uenenata trañcitur, tamen obtruncatum Barbarum moenibus deñcit, repulsosq̃ à moenibus hostes, nulla uulneri cura adhibita, cum selectissimis facta irruptione, ad castra usque prosequitur. Tandem in urbem rediens, tertia die ex uulnere moritur, quod ubi nostris innotuit, animi illis unā concidēre.

Ptolemais à Sarracenis occupatur & deletur. Christiani Syria eijciuntur.

Cap. VII.

EXtincto Imperatore, dum tacito gemitu tota urbs cruciabatur, desperatio omnes cepit. Etenim cui urbis tutelam committerent, dum consultant Christiani, affectibus diuersis abripiuntur. hi enim proprię potentię cupiditate iritati, minoribus subesse recusabant, illi ne maioribus occasionem glorię pręstarent, dum moliri nihil possunt, in ædibus suis ociosi desident, quos uerò salutis cura, quā decoris sollicitudo magis tangebat, nulla usi timoris simulatione, partim confictis abeundi causis, partim clandestina per noctem fuga, desertores effecti abeunt. Dilabentibus hoc modo multis quotidie, Barbarus ut timori adderet terriulamēta, sub ipsis moenibus totū militiæ suę agmen coire iubet, ac sub moenibus constitutos Sarracenos, per pręconem alloqui, atque per edictum, ad urbis oppugnationem adhortari. Emichebiri dignitatem (quæ apud eos post Soldanum, supremus honoris gradus habetur) ei pollicetur, qui primus murum cōscendisset, cæteris omnibus urbis prędam, si eam occuparent, omnem dono cessuram. Hęc tantis uociferationibus promulgata, ut etiam à Christianis intra munitiones exaudirentur. Vnde tanta animorum consternatio inse- quuta est, ut publico decreto, mulieres, omnisq̃ imbellis turba senū & paruulorum, cum supellectile in Cyprum trañci iuberetur, quam cū Cyprio rege, Andreolus Pellatus, pręfectus classis Syriacę, duabus biremibus & aliquot nauigijs impositam, in insulam traiecit. Hierosolymitanus autē Patriarcha, dum dromone ad id seruato, cum aliquot millibus regem sequitur, primo prospera usus nauigatione, tandem sub ipsam Cyprum, exorta

saeva

saeva tempestate, undis & fluctibus obruitur. Quibus deinde nauigij facultas non defuit, hi migrabant omnes, adeo ut tantum duodecim armatorum millia, qui urbis defensionis sufficere uidebantur, remanerent. Araphus fugae à Christianis commissae certior factus, oppugnationem solito maiore impetu aggreditur, nostri uero, qui in urbe remanserant, uiriliter resistentes, tandem ferme omnes uulnerati, fessi malis praesentibus, pertinacia & multitudinem hostium, à murorum propugnaculis detruduntur. Hostis iam muros habebat, cum in forum conglobati nostri conuolant, asseribus, tabulis, scalaribus, & quae fors ad manum offerebat munimenta, se uallant, honesta morte, finem atque exitum illustrem expectaturi. Vbi ad arma uentum, ex desperatione fortissime dimicarunt, per ipsa cadauera, à mortuis audaciam haurientes, immanius desaeuiebant in obuios. Sarraceni captato ex re consilio, per mediam suorum aciem, uiam pugnantibus ad portum faciunt, rati quod etiam euenit, fugae intentos, & conscendentes nullo ordine nauigia, facile & sine periculo opprimi posse. In aedes igitur se recipiunt, donec dissolutis agminibus, nostros omnes naues petere cernunt, tunc ex omni parte immixtis cohortibus, impeditos trucidant, alios in mare dant precipites, donec ad unum omnes caesi & suffocati aquis, qui obluetetur, conspiciunt neminem. Tunc conuersis signis, omnes urbis angulos scrutantur, nullo delictu habito, mortales omnes gladijs discerpunt. Direpta urbs, spolia atque praeda, iterato atque nouo edicto, militi concessa. Sed hominum caedes uictoris iram haud satiare potuit, cum magno urbis excidendae desiderio praecipis ageretur, adeo ut parumper suppositus, ubique eo praesente atque acclamante, ignis maximam praedae ipsius partem, cum aedificijs absumpserit. Deinde moenium, publicorum priuatorumque aedificiorum, templorumque fundamenta refossa, omnia ita solo aequata & euerfa, ut ne indicium ullum aut monumentum urbis extaret, sed ruinarum cumulis liberatus locus, ad ferendum arandumque commodissimum se praebere. Sic amissa Ptolemaide, Cyprus & Armenia minor, quae olim Cilicia dicebatur, Christianis tantum saluae permanserunt. Incidit haec clades in annum à nato Christo nonagesimum primum, supra duodecies centenum, ex quo uero cum reliqua Syriae parte, à Balduino rege Acon recepta est, anno supra centesimum, octuagesimo septimo. Finis sacri belli hic posset statui, nam & si eo nomine expeditiones aliquot postea susceptae, tamen ferrum alijs bellis strictum est. Nos uero de Syriacis rebus, quae apud autores inueniantur, quandoquidem describenda suscepimus, nonnulla de Cyprio & Armenia, quas per occasionem sacri belli, nostri occupauerant, interseremus. Pergamus itaque.

Tartari expulsi Sarracenis, totam occupant Syriam.

Caput VIII.

Post amissam Ptolemaidem, cum iam nomen Christianum ex tota Syria sublatum esset, ac persequutione Araphi eiectione, ueritus pontifex Nicolaus, ne hostes reliquum Asiae occuparent, ad Rodolphum imperatorem legatos mittit, quem ex Mysnensi bello, Spiram ualitudinarium redisse audierat, atque ab eo petit, ut & copias & seipsum imperatorem ad sacrum bellum pararet. Imperator benignè respondet legatis, sed morte praeventus nihil efficere potuit. Gerlaci Moguntini Episcopi astu postea electus Adolphus de Nassau,

p. iij. ciuilibus

ciuilibus bellis impetitus, animum huic rei adijcere nō potuit. unde cum pa-
 rum prospere Nicolaus omnia cedere uideret, nulla animi ægritudine affe-
 ctus in morbum incidit, quo unam atque alteram hebdomadam conflicta-
 tus, apud sanctam Mariam maiorem Romæ moritur, cum prius supple-
 menta in Syriam mittentibus crucemq; proficētibus armatis, omnium pec-
 catorum ueniam obtulisset, insuper, ne quis Christianorum aliquo titulo,
 arma, annonam, aut alias res Sarracenīs transportaret, aut uēderet, interdi-
 xisset. In Cyp̄o uerō, rex Henricus ut tantam cladem aliqua re mitigaret,
 Phamaugustam urbē, ad instar & exemplum Ptolemaidis extruxit, ædifi-
 cijs exornauit, ut qui Acconem inhabitauerant, ipsam memoriam similitu-
 dine amissæ urbis lenirent, quum præter amplitudinem, priorem urbem ex-
 tare ipsis uideretur. Laudatur D. Nicolai phanum in ea extructum magno
 impelarum artisq; certamine. Sed his omnibus rebus Christianis nullum
 accedebat commodum, ac proculdubio Araphus maiora attentasset, nisi
 Tartari rebus desperatis auxilium attulissent. Nihil enim quod pacem spi-
 raret, apud Christianos tunc agebatur. Germani Adolphi atq; Alberti fa-
 ctionibus, mutuis cædibus concurrebant, Venetus & Ligur omnes ma-
 ris sinus cæde, sanguine fœdabant. Anglus Gallusq; de Aquitania impe-
 rio contendentes, bello cruentissimo omnia Reipub. Christianæ consilia in-
 terturbabāt. Siculis & Arragonensib. de regno grauis erat cōcertatio. Pōti-
 sex Bonifacius octauus impostura (nēpe cū Celestino s. uiro simplici noctu
 per arundinem in aures insonuisset, tanquam esset uox cœlestis, quæ cū Pa-
 patu abire iuberet, persuaferat) iam Romanam sedē occupatam ui retinere
 contendebat. Leges figens pretio, odioq; reficens, Purpuratos & Colum-
 nensium familiam bellis proscriptionibusq; uexabat, beneficijs, dignitatibus,
 fundis paternis, capellis, oppidis priuatos, concitatisq; in eos, quos ex-
 ciuerat sacri belli prætextu, cruce signatis permultis, opprimere eos conaba-
 tur. Celestinum sagacissimis canibus diu quæsitum, ex latebris quibus se ab-
 diderat, eductum in carcere enecabat. In Asia tantū multo Christianis, Tar-
 tari rerum nostrarum iactura, magis afficiebantur. Cū igitur Argone Tar-
 tarorum imperatore mortuo, Quegathus Argonis frater, regnum adeptus
 inertia marcesceret, Principes gentis bellicosæ, ignauiam eius pertesi, ipsum
 eliso gutture enecant, Bandonemq; eius consanguineū regem creant. Is Ma-
 hometani delirij cultor haud longe post, à Cassano Argonis filio prælio ui-
 ctus & fugatus, interficitur. Cassanus etiam repudiata, quam simulanter ad
 id tempus probauerat, Mahometi lege, ex professio noster efficitur, cultum
 Christi complexus. Persas adoritur, ijsq; in potestatem redactis, Armenij re-
 gis filiā, quæ oēs scēminas specie præcellere ea ætate dicebat, uxore ducit, cu-
 ius precib. Syriæ opē parat, Sarracenīs bellū illaturus. Cōgregato igit, q̄ po-
 tuit maximo exercitu, auxiliares Armeniorū & Georgianorum copias sibi
 adiungit, traiecto Amano monte, in Syriam ad Hamam usque, cum du-
 centis millibus armatorum hominum peruenit. ubi Melcenasarem Aegy-
 pti præfectum magna Sarracenorum manu obuiam habuit, quem tandem
 ingenti prælio uictū, tota expulit Syria, in fugam adactū Cassani iussu, Flo-
 rentinæ urbis ciuis quidam, ex familia Bastarorū prognatus, qui ordines du-
 ctabat

stabat, Molaisq; Dux Tartarorum usque ad deserta Aegypti persecuti sunt. Ferunt astutia magis quam uiribus hoc in praelio Cassanum, quem alij Chaganum uocant, uictoriam obtinuisse. Nam primo impetu cum Sarraceni magnam uim telorum & sagittarum in Tartaros conficerent, ipsum cum optimis atque electissimis equitibus, in terram desiluisse, pedestremq; pugnam pugnasse, donec Sarraceni euacuatis pharetris omnibus, quod in hostem conficerent, nullum amplius telum haberent, tunc dato signo, suis in equos iterum ascendentibus, magnum impetum in hostem fecisse, sagittis instructus optime, quæ omnes, ne ab hoste resumptæ in Tartaros iteratò remitti possent, ita confectæ erant, ut cuspis cera tantum iaculo affixa, scutis aut corporibus dum extrahitur, inhæreret. Sarracenorum pugnando fugiendoq; quadraginta millia occubuisse scribunt aliqui, ac paulò plus, eamq; pugnam in annum à Christo nato millesimo ducentesimo nonagesimo octauo incidisse. Tartarus uictor, Hama recepta, quam Gamalam nunc uocant, ærarium regium ibi reperit, quod direptum inter milites animo liberali partitur, nihil ipse ex tam diuite præda præter enses unum, arculamq; secretioribus literis refertam, sibi reseruauit. Pulso hoc modo Aegypto, Syriae urbes omnes recepit, atque ipsam Hierosolymam in potestatem redegit, quam multis in locis à Sarracenis deformatam, postquam restaurasset, cum ipso templo Dominico, Armenijs, Georgianis, cæterisque ex Cipro & latebris conuolantibus Christianis habitandam concessit. Ipse magnis oblationibus, sacris locis inuicis & dotatis, Damascum uersus, cum exercitu proficiscitur. Territi Damasceni, regis aduentu per Legatos deditionem faciunt, quibus receptis, castra ad urbem locat, eo quidem animo, ut sub autumnii tempore in Aegyptum duceret, reliquias belli prosequuturus. Hic se denti trepidè nunciatur, in Perside graue bellum exortum esse, ac fines eius à Caïdo quodam infestari. Nouo igitur bello occursurus, parua copiarum parte sub ducibus duobus in Syria relictæ, in Persiam reuertitur. Custodiam Damasci Capcapo, qui post fractas sui regis Sultani opes ad ipsum defecerat, Hierosolymarum uerò gubernationem Molai attribuit, Oratoresq; ad Occidentales principes mittere eos iubet, qui foedus cum Christianis inëant, ut communi animo consilioq; sacrum regnum recuperetur. Tyrus abeunte eo, eius iussu aliquantulum denuo restaurata, atque Christiano firmata præsidio. Omnia spei plena dimissa.

Discordia inter Pontificem Max. & regem Gallorum Syriacas res impedit.

Caput IX.

PER id tempus cum à Tartaris Armenijsq; Legati ad pontificem Bonifacium uenirēt, ambitioni pontificis magnam sollicitudinem incusserunt, qui amplum magnificumq; sibi existimabat, regnum Hierosolymitanum se pontifice recipi, quod superioribus pontificibus amissum fuisset. Statim igitur legatos in Galliam ad Philippum Pulchrum mittit. Adiungit illis Apameensem, Episcopum urbis Narbonensis prouinciæ (eodē quo aliæ in Asia ciuitates, nomine) huic literas dat ad regem de bello sacro redintegrando, imperiosas satis, præcipitq; ut uel minis regem ad expeditionem hortetur, & impellat. Apameensis cum regem adisset, precibus primo agit cum

p. iij. rege

rege, deinde decimarum rerum ecclesiasticarum omnium, per triennium illi offert prouentum, modo sacra induant arma, postremo nisi pontifici rex suffragaretur, piorū cœtu atq; regno exclusum iri apertè minitabatur. Philippus Flandricum bellum causatus, ac Angli male pacatum animum, nihil omnino allegare potuit, quod Episcopo ad excusandam profectiōem satis uideretur, sed à sacerdote male sano allatratus, & cōuitijs impetitus, ei etiam perfidiam & ignauiam exprobrabat. Diu dolorem dissimulando texit rex, donec de stupro ac ui ingenuæ alicui adolescentulæ illata antistes accusaretur, tūc ad se euocatum, increpitumq; in custodiam tradidit. Bonifacius ad regem mittit, qui pontificem dimitti iuberet, quod ubi negatum, nominatim Philippum execratur. Franciæ proceres fidelitatis iureiurādo, quo Philippo deuincti erant, absoluit. Priuilegia Francorum regibus à prædecessoribus suis concessa, irrita atq; cassata haberi mandat, eo quod in Episcopū, in legatum manus iniiecisset prophanas, atq; ius gērium uiolasset, bona prouentumq; annuum sedium uacantium fisco suo inferre iussisset, iusq; inuestiturarum sibi arrogaret. Igitur sacram prophanamq; Galliæ regni iurisdictionem ad Romanam Ecclesiam deuolutam esse pōtifex iactabat. Iussit deinde Bonifacius Episcopos Francorum ad certā diem in urbe Roma adesse, cum diuini pontificisq; iuris interpretibus, ut de contumacia Philippi stateret, at eos è Francia discedere prohibuit rex, simulq; Parisijs habito pontificum conuentu, quorum suffragijs Bonifacj diplomata pro uanis combussit, Apameensem cum Archidiacono Narbonensi, Papæ nuncio solū uertere atq; procul abire iussit. Ferunt eo tempore Aegidium Romanum, è Columnensium familia, uirum doctissimum, Scholæ Parisiensium præfuisse, ordinis Guilhelmitarum, ut uocant, Generalem, eūdem etiam, post Augustinum, multitudine scriptorum uoluminum, atque stili elegantia Theologos omnes uicisse, qui cum Bonifacio aduersarius esset, Archiepiscopatu Biturigum placatus, in amicitiam cum Papa redijt. Philippum deinde Bonifacius regno priuat, Albertū Austriæ ducē, Imperatorem atq; Franciæ regem declarans. Sed paulo pōst captus à Sarra Columnēsi, Papa, atq; in carcere enecatus, successorem habuit Benedictum undecimum, qui Philippo regiam iterum restituit dignitatem. Ambitione igitur sua pontifex res Syriacas perdidit, quæ facile recuperari potuissent, defuit tamen haud diu diuina ultio, quæ superbum hominem extinxit, atq; omnium ludibrio exposuit. nam ex nominis ipsius uocabulo, nonnulli in ipsum ludere ausi sunt adhuc eo uiuente, Barbaris scilicet his uersiculis,

Audi, tace, lege, benedic, benefac, benedicte.

Aut hæc peruerte, maledic, malefac maledicte.

Quibus author, quænam nomen lustrale, studia professioq; hominis postularent, admonitum uoluit, increpuitq; quod his omnibus abuteretur. Debuerat enim Benedicti Bonifacjque nomen, studiumq; bonarum literarum, quo à teneris imbutus fuerat, piā quādā dictis factisque in summo pōtifice auctoritatē ostētare, cū uersa uice, petulātissimis insectationib. ciēdisq; tumultibus, res Christianas ueteratorie luderet dilaceraretq;. At quā meruit, de se reliquit hominib. memoriā, ut in mortuū scōma in prouerbiū abierit tale.

Intrauit

Intrauit ut uulpes, regnauit ut lupus, mortuus est ut canis. Exemplum sanè absolutissimum Christianis principibus tam religiosis quàm secularibus, ne tam superbe & cōtumeliose, sed sanctè & modestè, Christum regem imitantes, dominantur, ac amari quàm timeri magis cupiant.

Capcapus proditor Syria pellitur.

Caput X.

Discordia atq; ignominia occidentalium principum interea Sarracenis animos reddit, cristasq; erigit. nam Capcapus Damascenis à Cassano p̄fectus, cum Tartarorum uires in Syria exiguas, domi ciuilibus bellis occupatas, ex Europa nihil subsidij Christianis accedere sentit, à Tartaro deficit, totumq; Damascus, ac Syriæ superioris maiorem partem rebellem facit. quod cum Molais dux audisset, ex Hierosolymis ducit, cum nouo hoste congressurus. Interim etiam totam Aegyptum cum Capcapo cōspirasse, per exploratores cognitum habet, quapropter impar tantis uiribus, in Mesopotamiam se recipit, Tartarorum supplementa, auxiliaq; Armeniorū emercaturus. Sarracenus cum Tartaros Syria excessisse conspiceret, Hierosolymam iterum expugnat, imò desertam & uacuam recipit, prophanatis sacris Templi Domini locis, tamen Ccenobitarū precibus delinitus, apud Dominicum sepulchrum maiora pietatis quàm sæuitiei exempla reliquit. Expugnata deinde sunt ignobilia quædam oppida, præsidia quoq; Hospitaliariorum Templariorumq; euerfa omnia, quicq; eius familiæ nobiles, cædi superstitēs in potestate hostis tenebantur, libertatem abiurata Syria obtinuerunt. Tamen integer annus hoc bello tyranno absumptus, in cuius fine Cassani iussu, bello iterum, Tartarorum copijs, Syria repetita duce Catalosa, qui Molai cum triginta millibus equitum subsidio adfuit. Ex Cypro, Armenia, Tyroq; ad id bellum accesserūt auxiliares copię. Capcapus qui iam ad Edissam usq; excursions fecerat, ui Tartarorum in belloq; ferocia territus, in fines Damascenos cum suis se recipit, quem insequuti Molais & Catalosa in ipsa urbe obsessum oppugnant, qua expugnata, cum Capcapus fuga euaserat, fugientem per deserta, ad Nili fluentia usq; persequuntur. Capcapus enim Pelusium aufugerat, quem cum assequi nostri nequirent, inter eruptionem lacus Sirbonis & Pelusiacum ostium castra locauerunt. Vbi Sarracenorum fraude circumuenti, nocturna fluminis inundatione penè periclitati essent, qua tamen trepidatione non paucis amissis, cum urbem quā sine machinis aut classe ut expugnaret, firmiorē dū cerneret, retro abiens ad Euphratem reuertitur. In Syria nonnulla instaurans, cætera ne hosti præsidio essent, diripiens atq; euertens, ad suos per fluuium dum redire conatur, magna clade, fracto ponte, quo flumen coniunxerat, affectus est. Hæc in annum eius seculi primum nonnulli retulerunt.

De Turcarum inijs, Imperatoribus & eorundem successu.

Caput XI.

Iterum Syria emergere cœperat, cum ne caput extolleret, anno millesimo trecentesimo, Turcarum gens truculentissima, ignota Europeis, ostentare se atq; nostris negotium facessere occipit. Nam quicquid aquarum supra Cretam ad ortum iacet, circa Cyprum atq; Rhodum ita infestū reddebant, ut nihil fermè tutū tota orientis ora nauigantib. relinqueret. De huius gentis

Anno 1300 Jun
1st June
1300

gentis origine cum plures scripserint, superuacaneum forsitan uideretur, si hinc uerba profunderem, nisi Mahumetanus superstitioni adiurati, perenni in Christianos odio flagrant, non modo Syriam, de qua nobis sermo, occupassent, sed ipsam Germaniam, Christiani orbis arcem, nostra memoria oppugnarent. Huius gentis originem uariè referunt autores, adeò ut contentione certitudinem etiam auferant. haud igitur ab re erit, pauca de his subiungere. A Iapeti filio Gomer propaginem hanc fluxisse putant aliqui, qui Riphaten genuerat atque Togormam, quorum posterì Asiam forte obtinuerunt. Hi igitur ad Tanais fluij originem primo confedere, Riphæisq; omnium monumentis montium uocabulo, sed falso, celebratis nomen dederunt. E magnis enim uastisq; paludibus, perenni scaturigine humorè affatim præbentibus, ortum habet cum alijs maximis fluijs Tanais, ut multorum hominum nunc peregrinatione compertum est, Herodoto quoq; adstipulante. Profundas igitur syluas, usque ad Hyperboricum oceanum, ad aquilonem, uersus occidentem uerò ad mare Caspium usque incolebāt, uenatu uictitantes, sine duce, sine legibus uagi dispersatiq; errabant, rapina & præda inter se grassabantur. Nulla illis urbs, nulla societas, nulla certa sedes, habitus cultusq; nulla ratio. quod primum occurrebat, quod alijs abominantur, deuorabant. Stupris incestibusq; gaudebant, unicum illis tantum sagittandi equitandiq; studium, hoc à teneris, ad extremam usq; senectutem exercitium. Gens obscura, quæ nec Cyri nec Alexandri expeditionibus nobilitata, imò nullis scriptorum monumentis, hominibus innotuit, usq; ad Pomponiū Melam, qui in Geographiæ suæ fine uix tribus uerbis, Turcas iuxta Tanaidem uastas illas syluas occupare, & uenando ali indicat. Aucta uerò prole, sub Octauiano, Romanum imperium tantum uenerata est, non uerò sensijt. Deinde cum diuiso imperio, tyrannorum uiolentia, provinciæ omnes dilacerarentur, atq; in partes minutiores debilioresq; redigerentur, parua manu, latronum more, clandestinis excursionibus, uicinas gentes molestare, deinde in unum coire, multitudinem conflare, montium claustra, fluminum uada perreptare coeperunt, unde per occasiones, irruptiones in eos, qui sciliciori cælo atq; solo uterentur, facere possent. His gradibus emerfit paulatim gens effera, ut iam etiam ad Mæotidem paludem usq; cum finitimis de rerum atq; agri possessione certare nō uereātur. Mæotis quidem palus, in circuitu octo millia stadiorum habere à ueteribus traditur, in cuius alueum multi maximiq; fluij defluāt. Ostium habet Bosphorum Cimmericum, latitudinis stadiorum triginta, longitudinis autem sexaginta. Hæc quidem Tanaim excipit, iterumq; in Pontum effundit, sed arenis, quas annis assidue deuehit ingenti quantitate, quum Mæotis profundissima à ueteribus exhibeatur, tamen aggestu deuectæ materiæ, tenuissima effecta, ac alueus terræ ferme æquata fuit, ut uadari commodè posset. Licet enim fluuius uim aquarum maximam inferat, aluci capacitate, tamen diffusus continebatur, adeò ut palus etiam à peritis nautis nauigari non posset, à Barbaris atq; periculorū inexpertis transuadari facilè. Traiecta igitur palude, insulas Phanagorū & Hermonassam, quæ à latere dextro, ponti Græcorū studio cōstruētæ erāt, occupāt, deinde à Iguæ Chersonesum aggrediunt hominibus

hominib. quietis, sedatis, magis uomeri q̄ armis natis habitatā. Arrisit pri-
mū feris hominibus fructuū dulcedo & prouētus, incessitq̄ cupidō deinde
alienæ sc̄licitatis. Euocatis igitur omnibus familijs ostē Mæotidis, utraq̄
ripam incolere cceperunt, duce qui eos regeret electo. Qui ut disciplina mili-
tari suos instructiores redderet, antequam homines Europæ aut Asiæ in ar-
mis atq̄ Romanorum bellis exercitatos aggredieretur, stipendia cum ma-
gna suorum manu apud exteros merere instituit, atq̄ petentibus operam
suam locare militarem. Artaxaci igitur regi Parthorum contra Romanos
aduersus Alexandrum imperatorem strenuē militauerunt, sub Scytharum
nomine, eo uerò deuictō, Misithei V. C. opera, fidem pręstiterunt, quietem
agentes, donec perfidia Philippi, cum Gordianis Misitheum extinctū audi-
uerunt. tunc facta eruptione, limites imperij Romani uastare, prędas abdu-
cere, cædes undiq̄ facere, & uiri optimi mortem uindicare conabantur, at
à Decio iterum repulsi, ad suos se receperunt. Mox reparatis uiribus, Roma-
no imperio minabantur, ab Aemiliano uicti cedere coguntur, statim autē
à Sapore rege in societatem belli acciti, ut Valerianus caperetur, atq̄ Ro-
manorum exercitus magnam cladem acciperet, in causā fuerunt. Adiuti
classe à Parthis, etiam Cyprum & Cretam uastare nitebantur, quod quidē
effecissent, nisi Claudij uirtute, imò fame & peste reiecti essent. Inter hæc mo-
ritur Turcarum Dux, duobus relictis filijs adolescentibus. hi inter se regno
diuiso, duas factiones constituerunt, Hunnorum quam postea Keua dux
Istrum trañciens, in Hungariam deduxit, Turcarum quæ diutius ad Mæo-
tidem desedit, quoad Iulianus Parthicū nomen affectans, bellum Parthis
parabat, tunc iterum a Sapore conducti, Parthis militarunt. Pari modo au-
xilium fuerunt huius filio Cosroi contra Iulianum, Zeliorbi ductu, & Scy-
tharum nuncupatione. Iam uerò Heraclio imperante, etiam Persis auxilio
aduolant Turcarum nomine, quam appellationem primò eo tempore au-
dire contigit. Persarum autem uires cū postea per Romanos Sarracenosq̄
imminutas atq̄ fractas uiderent, pertæsi alijs seruire, de regno constituen-
do & occupādo animum inducunt. Alanos primum inuadunt, deinde etiā
Colchos, sub Constantini quinti Græcorum imperatoris ditione non ad-
modum tutos. Accidit interim, cum Mahometi sectatores Perside potiren-
tur, atq̄ diuiso imperio, Machmed quidam in Perside, Imbraël uerò in Ae-
gypto regnaret. Sed dum Imbraël etiam Persidis imperium ambiret, atque
extincto Machmede, utriusq̄ regni sceptrā gerere cuperet, Persiæ princeps
cōtra Aegyptium Turcarum auxilia implorat. nec mora, Muraletio duce
magno numero adsunt, fugato Imbraële, uictoria potiuntur. Iam ad Persiæ
imperium adspirare incipiunt, coniuratione facta, præsidia ad Araxem flu-
uium, quæ à Sarracenis cōtra Turcarū uim cōstructa erant, aggrediuntur,
sed Sarracenis uiriliter resistentibus, sæpius uicti, sæpius uictiores ducem
amittūt fortiter pugnādo. Igit̄ missis qui Tangrolipicem huius fratrem uoca-
rēt, ut suis subsidio adesset, nec pulcherrimarū rerū initia, negligētia aut pu-
sillanimitate, sine gloriæ fructu, atq̄ æterni nominis immortalitate euane-
scere permetteret. Tangrolipix arrepto nuncio, quā ad Mæotidē habebat,
manū cōscribit, gētiscq̄ reliquias adhuc intra Caucaſum agētes, spe ingētis
imperij

Anno 1300
de Turcis

imperij & foelicitatis excitat, ut perruptis claustris, eo duce Persidem inuaderent. Magna contentione per aliquot annos inter Sarracenos & Turcas sic de Perside certatum, cum Leo Basilij filius multis donis, contra Bulgarios, ut illi auxilia ministrarent, persuadet, quibus deuictis, communi bello, & confociatis uiribus, Sarracenos ad eam desperationem deduxere, ut demum hi Turcis cederent, illi fidem Mahometi reciperent. quod quidē maioris mali causa Turcis quā Sarracenis fuit, cum pro haud stabili regno, quod Græcorum uiribus aliās recuperassent, æterni regni instituta sociosq; ultro amitterent. Nexus tantę persuationis utramq; gentem eo tempore ita conglutinauit, ut pro Turcis nunc Sarraceni, pro Sarracenis tunc Turcæ, appellatione indifferenti uocarētur. tantaq; pertinacia superstitioni huic inhæserunt, quod sub Constantino sexto, cum in Romanas regiones excursions facerent, proficerent uerò omnino nihil, Bulosydes Gylasq; eorum duces Christo initiarentur & baptizarētur, multitudo uulgi nunquam adduci potuit, ut nomen Christo daret, sed cruces extremaq; omnia, quā religionis immutationem pateretur. Ac Chamoda duce, sub Romano Iuniorē, Persiam prius quā Mahometi sectam relinquere coacti sint. Quapropter in Thraciam delati, omnia populabantur, Nicephoro nihil contraudente, ac uix insidijs Duri, Ziniscis Imperatoris præfecti reprimi poterunt. At cum imperium Græcum usq; in Gynecæa degenerasset, Zoe, Theodora, Eudociaq; imperio abuterētur, ipsam Græciam hostilibus armis ingressi sunt, in Asia Lyaconiam, Bithyniam Galatiamq; deuastantes, atque duce Belphech, à Tarso Ciliciæ usq; ad Hellespontum fermē omnia in potestatem redigebant. Tandem & Syriam aggressi, eo ipso duce obtinuerūt, Romano Diogene multa nequicquam tentante, Parapinacæo & Botionate nihil omnino proficientibus. Tandem tot subactis populis, in patriā redire cum Belphech constituisset, Solimanno Niceam, Durat Damascum, Assanguro Epiphaniam, Anexiano Antiochiam, nepotibus suis custodiendas tradit, ut hinc Græcorum, illinc Aegyptiorum imperium uexarent, ipse in Persiam regressus uitam finiuit, magno omnium planctu & luctu. Interim Solimannus à Christianis magna clade affectus, Anexianus imperio & uita exutus, reliqui duo laborare coeperunt. In Persia deinde etiā inter gentem uariatam, exortis dissensionibus & factionibus domesticis, adeo ut cum Imperij inclinatione nomen Turcarum fermē extinctum sit, donec Duzalpes ex Ogaziorum tribu, apud Mœotidem consistens, propter æquitatem iustitiamq; totius gentis suffragijs, atq; eorum qui in Perside erant, cōsensu ludex & Dux constitueret. Quo mortuo, filius eius Oguzalpes Tribulum suorum auxilio, tyrannidem arripit, arma Græcis infert, suumq; nomen in Asia breui illustre facit. Erat huic filius Orthogules nomine, manu promptissimus, animi & spiritus ingentis, hic classe parata, insulas Aegæi maris infestis armis occupat, Asiæ Europæq; regiones prædat, Peloponesum, Eubœam et Atticam ferro atq; flamma depopulatur. Deinde confluentibus ad ipsum gentis eius bellicosissimis fortissimisq; uiris, Mysiam Phrygiæ, quam Bogdan nunc nominant, occupat, Scythiisq; omnibus euocatis, cum rerum affluentia regionem pollere uidebat, sedes

figere

figere cepit, Soguta urbe, fluuio eiusdem nominis adiacente, Metropoli constituta. Ne igitur res domi, forisq; lente administrarentur, Orthogulem, exercitus imperatorem dicunt, qui bellorum appetens, fretusq; discoruiā Christianorum, omnes circa Pontum regiones decem annorum spacio subegit. Aladinus autem domi Rempub. legibus disciplinisq; regia auctoritate instituebat. Ex Orthogule prognatus erat Othomannus, paternæ uirtutis emulus, qui in magnam spem à parente educabatur, comes sociusq; in omni bello patri assidens. Cæterum Aladinus omnino liberis carebat. Vnde euenit, ut eo mortuo inter optimates, magna de regno suscitaretur contentio. Aliquot enim erant familiæ apud gentem, quæ opibus, clientelis & ingenio multum ualebant. Suus cuiq; in ea dux peculiaris, qui nec parere uelle, nec alterū opprimere posse uideretur. Vnus Orthogules, qui cum ingenti exercitu domum redierat, tanquam per uim tyrannidem occupaturus esset, suspectus habebatur, abominabatur à nonnullis, à multis uotis omnibus expetebatur. Centuriatis tandem comitib; sœdera inter se ineunt, ut con sociatis uiribus principes, quascunq; regiones tenerent aut occuparent, ex æquo diuiderent. Erant duces numero septem, qui quod armis occupatum tunc erat imperium, sorte diuidebant. Orthoguli quidem sine sorte, regia sedes Mysia, cum his regionibus, quæ Olympum respiciunt referuata, quam filij sui nomine, Orthomantiam nuncupari uoluit. Cilicia Carramanno, Sarchano Ionia, Amure Armenia minor, Calemo Bithynia, Conio Caria, Cappadocia, & quæ ad Euxinum uergunt, Assembeccho cessit. Referuntur hæc in annum à nato Christo 1280. quo Ottomannus cum ingenti manu cōflata, non solum Christianos prostrernere elaborauit, sed homines quoq; suæ gentis, sine ullo discrimine armis petere. Ampliatoq; suo regno, Apameam Myrleæ, Prusiam à Nicomede uocitatam, Bithyniæ urbem, regni caput cōstituit, Orchanne filio postquam octauum & uicesimum annum renouauerat, relicto, qui Niceam expugnauit, atq; affinitate cum Cantacuzeno Græco coniuncta, quosdam suæ gentis satrapas, imperata facere coëgit, anno imperij sui uicesimo secundo, uiuendi finem faciens, dum Carramannum socerum magna principatus parte exuerat. Sulaimanes huius filius regnum assequutus, primus Turcarum Europæ bellū intulit, Chersoneso Thracica occupata, Tryballos, Macedones ac Illyricum inuadens. Hadrianopoli urbe expugnata, regiam illic edificauit, morbo correptus, moritur in Chersoneso Isthmi sepultus. Tunc Amurathes frater huius, militum fauore (cum Sulaiman optimatum suffragijs ad imperium peruenerat) rex dictus. Is statim Pherras cepit, ad Axium fluuium omnia subegit. Græcorum imperatorem tributarium fecit. Sauzem filium, in Asia contra patrem coniurantem, oculis priuauit. Albanis edomitis, à seruo, cui Miloïs nomen erat, pugione trañcitur, duobus filijs superstitibus, Paiazite & Iagupa, qui apud Prusiam parenti iusta fecerunt. Tradunt nonnulli hunc 23. alij 77. annos rebus præfuisse, triginta quoq; & septem bella confecisse. Paiazites, imperator à Prætorianis dictus, Iagupam statim præfocatum sustulit. Tryballis in acie uictis cum Macedonum principibus pacem init, in Scopiorū urbem Coloniam ducit. Albanos prælio uexat, Philadelphiam cepit. Armeniam maiore Scen

deri duci abstulit. Sigismundum imperatorem ad Nicopolim cruentissima pugna fugauit, deinde Constantinopolim obsessam diu oppugnauit, occupassetque, nisi Tomyris Tartari bello abstractus, obsidionem solucere fuisset coactus. Ad Stellam montem in Asia minori, quam Natoliam uocant, uictus à Tarraris, captus ac misera seruitute extinctus. Huic Iesus filius successit, Byzantium iterum oppugnauit, sed quarto anno regni sui à fratre interficitur. Musulmannus enim inito cum Græcis fœdere, auxiliaribus ex Sinope accitis copijs, prælio hunc strauit, & interfecit. Mosen fratrem prælio uictorem, egregio facinore deuicit, atque regno expulit, Græcis admodum amicus, luxu se deinde & otio mancipans, totum Europæ imperium Græcis restituere cogitabat, ut fratrem Asia eorum auxilio pellere posset, sed insidijs suorum interceptus, Mosi fratri uiuus traditus est, & ab eo necatus. Tunc Moses arrepto imperio, Thermas occupat, Byzantium oppugnat, Seruiam depopulatur. Orthanem ex fratre nepotem regnum ambientem necauit. At à Mahomete fratre tandem & ipse uictus necatur, gutture eliso. Is omnia quæ Tomyris occupauerat in Asia, recepit, & rebus fortissimè per quatuor & decem annos administratis, hominem exuit, postquam longum cum Venetis bellum, & iterum reconciliatam amicitiam. Græcis hic fuit amicus quam diu uixit, eo quod Mustapham fratrem, regnum ambientem, in uinculis detinebant. Moriens duobus filijs Amurathi & Mustaphæ imperium diuisit, huic Europæ, illi Asiæ regnum legauit. Præterea ambobus præceperat, ut Græcis semper amici & auxiliarij essent. At eo mortuo, Græci Mustapham Paiazitis filium, uinculis liberatum, rebus Turcicis præficere conabantur, qua una re totam Græciam perdididerunt. Sed is tertio anno initi regni uictus, fugatus, ac ab Amurathe undecimo interceptus, præfracto gutture, perijt. Amurathes primis regni auspicijs, Byzantium obsidet. Fratrem à Græcis euocatum, Niceæ captum, interficere curauit, Venetis Thermam Macedoniae urbem iterum ademit. Aetoliam incursionibus uexauit & recepit. In Peloponeso Isthmum diruit. Contra Carramannum postea copias educens, pacem eum petere coëgit. Triballos uexat, Belgrado oppido obsesso, sed amissis suorum multis, cum dedecore discedere coactus est. cum Scanderbego fatale bellum in multos annos exercuit. Hungaros apud Varnam miserabili clade affecit. Imperio cum se ex uoto abdicasset, tandem facti poenitens, opera Chatitis restituitur, ad Croiam ultimo, ut scribunt aliqui, sagitta sub papilla traiectus, obiit, alij eum apoplexia ictum expirasse tradunt. Eo defuncto, Mahometes ascitus in regnum, Carramannum tumultuam compescuit, Læmocopiam urbem condidit iuxta Propontidem, ut in Asiam ex Europa, & è conuerso traſciens, præsidium haberet, ex quo iter interpellantes arcere posset. Constantinopolim expugnauit. Illyrium ferme totum subegit, Persiam uexauit, Trapezuntium occupauit. Fori Iulij regionem, atque adeo ipsam Germaniam infestis armis inuasit, Apuliæ Metropolim Hydruntem occupauit. Syriam atque Aegyptum iamiam ipse inuasurus, morte abripitur, una clade apud Belgradum dedecus suscepit. Trigesium atque secundum anno imperando absumpsit, patrem tribus annis supergressus, Græciam certè omnem subegit, expulsi Venetis, Gallis, Ianu-

ensibus,

ensibus, & alijs qui insulas Aegæi maris, Peloponesi & Achaiaë loca occupauerant. Zizimus huic filius successit Mahometi Bassæ auxilio. sed is à fratre Baiazetho uictus ac fugatus, apud Rhodios magno in honore habitus, Francis ludibrio fuit, à pontifice max. Alexandro ueneno demum necatus. Baiazetes rerum summam obtinuit, Aegypto bellum inferēs, maximo dedecore affectus est. Illyrium Venetos cladibus magnis oppressit. Corinthiacum sinum expugnauit, ac in Foro Iulio prædam abegit. Methonem cepit, cum Persis uario Marte pugnauit, à filijs Selino atq; Aromathe bellis excitatus, demum etiam uiuens imperio exutus, Selimo cessit, per quem etiam ueneno extinctus est, postq; triginta & unum regnasset annum. Parricidio comparatum regnum, fratricidio auspiciatus Selimus, Aromathen, Corcuthen fratres occidit, nepotes Aladunum & Amurathen, consanguineosq; oēs deinde sustulit. Sophin quatuor regnorū principē, Tauri, Sunachi, Sciræ, & Bagadat, quæ olim Armenia, Persis, Media, & Assyria dicta sunt, bello aggreditur. Pugna uictum, in interiora regni discedere coëgit. Cappadociæ principem Siramum uictum interemit. Aegyptum cum Mamaluchis edomuit. Syria obtenta, ut in sequentibus dicemus. Tātis uictorijs clarus, octo annis imperans obiit, Sulaimanno filio unico superstite, qui cum imperium suscepisset, tyrannos rebelles in Syria atque Aegypto confecit. Seruiam occupauit, Belgradum expugnauit, Rhodum insulam cepit. Hungariam, tribus expulsis regibus, totam obtinuit. Germaniam multis in locis diripuit. At nescio quid adhuc Reipublicæ Christianæ mali minari uideatur, nostris civilibus bellis tantum occupatis. Hæc de origine atq; gentis successu referre non ab re mihi uisum est, cum de ea non uno loco nobis sit dicendum postea. Sequutus sum etiam haud ignobiles autores, qui in ueritate indaganda haud parum operis consumpserunt, quorum præcipuus mihi obtigit autor Laonicus Atheniensis, qui decem libris ab Ottomannidū origine, res Turcicas complexus est diligentissimè, nec dubito eundem ipsum esse, quem Sabellicus atq; alij Nicolaum Chalcocondylem uocant. Vsum eius mihi exhibuit uir in literas bonas beneficētissimus Ioannes Oporinus, quem etiam proculdubio, proximè in lucem daturus est & Græcè & Latine, ac nisi quorundam arrogantia aut negligentia interciderit, ex translatione nostra Germani suum habebunt exemplar, quum ante quadriēnium, in materiam linguam id opus transtulerim.

De Hospitalariorum ex Syria discessu, & Rhodo ab eis capta.

Cap. XII.

Rhibus adhuc in Syria integris, duos uirorum militarium Hierosolymis ordines fuisse, ex Tyrensis nostri scriptis apparet, Hospitalarios, Templariosq; Familiam Hospitalariorum, ex Ioannis Eleemosynarij memoria, nomen habuisse ipse Guilhelmus testatur, cum qui iam eius tribus uiri ingenui & fortissimi ceteri uolunt, Baptistaë Ioannis uocabulum honoris causa sibi induunt. Cerrè non desunt, qui à Ioanne Hircano Maccabeorum rege primo, Xenodocheum pauperum Hierosolymis institutum, ad Godefridi usq; tempora durasse dicant, unde eius loci præfectis sic Hospitalariorum, sic Ioannitarum nomen datum sit. At siue Ioannitarum, siue Hospitalariorum nomine censeantur, diximus eos à Capcopo Damasceno Syria expulsos,

q; n̄ exutos

exutosque rebus fundisque omnibus. Coaluerat autem eorundem coetus, atque principum toto orbe liberalitate ad tantas opes peruaserat, ut protinus instructa classe, omnes sinus maris, omnia littora Sarracenica, profligatis Turcis, qui piraticam exercebant, adeo infesta redderent per integrum quadriennium, ut pontificio diplomate, Papaeque edicto, remissio peccatorum integra, ac solida animorum expiatio indulgeretur, his qui expeditioni Hierosolymitanae, uel pecunias, uel arma, annonam, aut supplementa corrogarent. Per Germaniam totam mittebantur, qui esum ouorum, Veneris antea diebus insolitum, liberum facerent his, qui nummos aliquot in expeditionem elargirentur. Fuerunt quoque tunc permulti, qui ipsi militiae nomen darent, Italiamque instructis peterent ordinibus. Hoc belli sacri nomine ingens auri poderis uis, non sine Pontificis Clementis quinti infamia, collecta, Hospitalariisque tradita, magnus quoque hominum numerus confluxit. In Apulia deinde lustratis qui ex Germania uenerant, ingenui tantum, in ordinem Hospitalarium adscripti, quod armis, commeatu instructissimi adessent, reliqui domum redire iussi. Nam pontifex nauigia ad traieciendam in Syriam tantam multitudinem deesse causabatur, cum uideret eam instituto suo magis oneri esse, quam usui. Quinque igitur & uiginti triremes pecunia ea atque militibus instruxit. Genuenses decem publica impensa ornarunt. Carolus secundus Siculus rex petentibus, aere, armis, nauigiisque adfuit, quibus omnibus instructi, Rhodum insulam, quam Turcae Sarracenis eripuerant, duce Guilhelmo Villareto, post multas cruentissimas oppugnationes, aequis conditionibus, cum alijs quinque adiacentibus insulis, Nicaria, Episcopia, Iolli, Limonia atque Sirana, in potestatem redigere, imperataque facere coegerunt, 18. Cal. Septemb. anno millesimo trecentesimo octauo. Ista est insula haec celebratissima in Carpathii maris sinu, primo a Telchini gente Titanica, magiae atque fabricae aeternae dedita, habitata, sub bello Troiano, a tyrannis gubernata, postea certis peculiaribusque legibus libera, doctrina, simulachris, ingenijs, statuacque solis, quam Colossus nominant, clarebat. Opibus aucta, maritimarum rerum potentia, piratica & latrocinia in mari Asiatico sustulit, Graecis aequae & Romanis amica. Ciuilibus autem bellis, sub Romanis multa mala perpeffa est. deinde sub Graecorum imperio calamitatibus suis non caruit. A Sarracenis postea anno a nato Christo tricesimo secundo, supra sexcentimum, Mahuig ductu occupata, depradata, non multo post in manus Christianorum recidit, nunc Graecis, nunc Venetis subdita. Demum iterum a Sarracenis nobis erepta, a Turcis Otthomanno duce hac etate occupatur, qui nihil omnino a Christianis, quos ex Asia profligatos audierant, timebant. igitur Hospitalarij securos aggressi, longo bello edomitos eiecerunt. Abdicato deinde nomine Hospitalarium milites Rhodum dici uoluerunt. Insulam ducentorum quatuordecimque annorum spacio ita munitam reddiderunt, opere & impensa effusissima, ut quicquid in mari Christianis restabat, integrum conseruari, ceterosque peregrinos, qui Hierosolymam proficiscebantur, tutarentur, magnis & perpetuis bellis a Sarracenis oppugnati, & a Turcis insensis petiti animis. Siquidem Turcarum imperator Otthomannus altero ab insula capta anno, uicesimo secundo scilicet supra trecentimum atque millesimum

millesimū Orchanem filium, cum classe octuaginta triremium, & nauigio, rum aliorum instructissima, misit, ut gentem peregrinam insula exturbaret, colonosq; Turcicæ sectæ in eam collocaret. At Rhodij profligata hostium classe, & captis triremibus nauibusq; multis, Episcopiam ubi imbellem turbam, ad incolendam Rhodum, si uictoria potirentur, Turcæ exposuerant, & belli euentum iusserant expectare, inuadunt, interemptis sine discrimine omnibus, Rhodum uictores redeunt. Genuensium nauium operā strenuam hoc bello & utilem fuisse testantur nonnulli, Germanorum deinde equitum uirtutem, inter quos summam uirtutis laudem meruit Conradus Vuernherus de Hadstatt, qui in Germania apud Buckheimium res militum Rhodiorum ministrabat. Longo postea tempore, foris bello, domi pace claruerunt, donec Abusacus Aegyptius magnis exercitibus mari ter, raq; toto quinquennio eos uexaret, ingenti suorum damno, cæde & dedecore. Nec maiori gloria, aut minori classe, uiribusq; tenuioribus Mahumetus secundus eos oppugnauit in tertium usque mensem, clade innumera suorum repulsus. Tandem à Solymanno secundo propugnatrix insula, deserta ab omnibus principibus, lugenda deditio, occupatur iterum, anno à nato Christo millesimo quingentesimo uigesimo secundo, octauo Calend. Ianuarij, qua una re, mirum, quantum nostræ uires accisæ, Turcarum auctæ sint, summo Christianorum omniū uituperio. Manet adhuc equestris eius ordinis dignitas & nomen, Melitamq; insulam in Mediterraneo mari, inter Siciliam & Numidiā sitam tenent. Fuerunt qui huius ordinis domorū esse numero nongenta millia, scriptum reliquerunt. Opes & institutum neminē latent. Igitur de his hoc loco satis.

De Templariorum excidio, ac nonnulla de Athenis lectu digna.

Caput XIII.

Templarij, qui sub anno millesimo centesimo decimo, Hugone Pagano & Gaufreddo de S. Aldemaro autorib. primo professi sunt, peregrinos sepulchrū dominicū adeūtes, cōtra grassatores armis se tutaturos, & pro religione certare, album amictū acceperunt, cum assuta cruce rubea. Creuerāt eorum res collationibus piorum, ut in Syria & alijs Christianorum regionibus, potentia sua principes æquarent, impeterent sæpius, suspecti omnibus fierent. Sed etiam à Capcopo adiurati, ut Syria cederent, quæ solo cōtinerentur relictis, mouentes res, id est, thesaurum ingentem secum auferunt. In Siciliam autem cum peruenissent, discordia Caroli secundi & Frederici Aragonensis freti, classē haud contemnendam instruxerunt, incē omnem occasionem & euentum parati, cum pacem inter reges factam cernerent, ductu Rogerij (qui magistratū apud eos inierat, homo strenuus ac sanguinarius) Thraciam inuadunt, deinde expugnata urbe Thessalonica, totum Hællæspontum atque Peloponnesum deprædati sunt, in Atticam impetum facientes, quam ferro, igne deuastatam, unā cum urbe Athenarum occupauerunt, Roberto Brenna, qui rebus ibidem præerat, obtruncato. Erat in ea expeditione & Florentinorum familia Acciaiolorum illustri Rhainerius, qui Rogerio Templario multum familiaris & charus, ob egregias res gestas. huic

q. iij. cum

cum omnia inter piratas partirentur & distribuarentur, rogatione Ducis & assensu omnium, Athenarum imperium delatum est. Is statim communito Piræo, atque in arcis formam extructo, ciuitatem instaurauit, Græculi cuiusdam, qui Corintho præerat, filiam in uxorem ducens, mortuo socero, hæreditatis iure etiam in bonis eius successit. Defuncto autem Rhainerio, melioris stirpis legitima nulla erat soboles, solus nothus Antonius, huic cessit Bœotia cum Thebarum urbe, Corinthus sororio suo Theodoro. Athenas autem Aponabares quidam inuaserat, quam urbem cum diutius retinere nō posset, Venetis uendidit. Venetos postea apud Thebas in insidias præcipitatos, magna clade affecit Antonius, per prodicionem & urbem & prælidium Athenarum recepit. Turcarum fretus amicitia, Bœotiæ & Atticæ dictus princeps. Deinde Aleoti Aeginetæ consilijs utens, urbem exornauit, imperium stabiliiuit, quod in multam usque senectutem rexit. Apoplexia ictus, successorem habuit Nerium Acciaiolum patruelem, quem diu antea cum eius fratre Antonio, quandoquidem omnino liberis carebat, ex Florentia accersierat. Is Nerius Chalcocondylem, quem Antonij uidua amabat, atq; in principatum Athenarum euehere conabatur, fauore ciuium, cum uxore expulit, à fratre deinde Antonio pulsus, cum in Bœotiam se recepisset, Turcarum auxilio, mortuo fratre iterum Athenis præficitur. Vir autem imbellis, minis adactus, Bœotiæ principatum Turcis dimisit, ut Chalcocondylem (qui triginta millia aureorum pollicitus fuerat, si Athenis præficeretur) in carcere detinerent. Sic precario cum diu regnasset, tandem mortuus, Franco Acciaiolo patrueli puerulum superstitem commendauit. Is tutorem pueri agens, aulam Turcarum regis sequebatur. Viduam puellam Nerij in magnam spem regni educabat, cum sortè accidit, ut ex patris familia Venetorum familia adolescens quidam, Nauplii (quam Neapolim Romanæ hodie dicunt) præfecti filius mercium gratia, Athenas applicaret, cuius amore succensa Nerij uidua, amorem suum, principatumq; Athenarum ei obtulit, si repudiata Venetis quam duxerat (etiam Patritia) uxore, sibi matrimonio iungeretur. Blanditijs & pollicitis allectus iuuenis, Venetias reuersus, uxorem necauit, Athenas redijt, uiduam, urbisq; potestatem recipiens, atque ut ciuium fauorem mereretur, non se dominum urbis, sed tutorem pueri appellabat, quem non multo post, in aulam Turcarum deduxit, ratus fore, ut largitionibus corruptis principibus, puer extinguere, ac ipse sine rivali, summam rerum acquirere posset. At cognitis sceleribus, Turcarum tyrannus Franconi Acciaiolo, Ab Atheniensibus delatum imperium commisit. Venetus fuga elapsus, uxorem in potestate Franconis reliquit, quam apud Megaram in carcere extinxit. Hac cæde & ciuium & Turcarum omnium odium in se concitauit Franco. quapropter à Turcis agris omnibus exutus, urbe spoliatus, in præsidio longo tempore oppugnatus, hosti strenuè restitit, tandem cum nec Christianorum auxilia, nec hostem placatum habere posset, his conditionibus Turcis arcem dedit, ut Thebas cum reliqua Bœotia ipse reciperet in potestatem. Sed ad Templarios redeundum. Hi cum Athenas occupassent, Macedoniam petierunt, qua etiam peruagata

peruagata & deuastata, abacta ingenti præda, domum rediere, ac in prouincijs Occidentibus, in coetus se partiti sunt. Haud diu uerò felicitas illa ipsi fuit integra. Pontifex enim Clemens quintus, qui astutia Pratenſis Cardinalis ad pontificiũ uocatus erat, pollicitisq; se Philippo regi Francorum obstrinxerat, si ad pontificatũ ope eius subueheretur, nihil omnino negabat, quod auari regis animum explere uidebatur. Francus autem, per æqua iniquaq; diuitias congerere atque accumulare tentabat, eos quidem reos cupiebat, quibus plurimum res suppeditabant. Accidit igitur, quod rex apud Lutetiam Parisiorum, in ædibus quæ curationis Templariorum erat, oborta uulgi seditione obsideretur, eo quod monetam illegitimi ponderis excudebat. Quo in tumultu cum omnia quæ regi adferebantur, aut cœno inficerent, aut raperent, Templariorum Prior, qui Tolosanſis edibus præerat, cū Noſſa quodam Florentino eiusdem ordinis, sed contaminatæ uitæ uiro, nescio quid, uel dicto uel facto, imprudentius in regem moliri uisi sunt, quod postea furore populi mitigato, malè illis cessit, equidem uinculis mancipati, atque in carceres coniecti sunt ambo. Deinde cum inaudisset, seditionis autores ad triginta correptos, uitam laqueo finisse, ut uitam redimerent, se habere, si salute data abire permetterentur, quod regi & utile & quæstuosum deferrent, indicabant. Impunitate promissa, Templarios omnes dicunt, cum Sarracenſis inſito ſœdere, abiurataq; quoque Chriſtiana religione, Mahumetum colere, ſtruereq; principibus omnibus extremam perniciem. Simulachro cuidam, cui pellis humana ſuperinducta eſſet, illos ſacrificare, in eſſe autem eidem ſtatuae, oculorum loco, carbunculos duos ardentissimos, eamq; pinguedine, recens ex coitu Templariorum natarum & exuſtarum puellarum, quotidie inungi. Ad hanc unusquiſq; ordinem ipſorum profeſſurus, Chriſtum abnegare, crucisq; ſignum conculcare pedibus adigatur. Morientium cadauera apud eos in cinerem reſolui, eamq; in potum inter eos abſumi, conſtantiae & ſilentij experimentum inde capientes. Maſcula indifferentiq; Venere eos uti. Multa in Syria contra omnes Chriſtianos eos conatos eſſe. Diuum Ludouicum apud Damiatam eorum dolo, in uincula Soldani ueniſſe. Hæc cum ad regem deferrentur, anſam arripuit inuadendi tantas Templariorum opes, pontificisq; habito aſſenſu, Iacobus Molay Burgundũ, illuſtri loco natũ, ordinis primatẽ cū omnib. alijs Templarijs uno tẽpore per totam Galliã, ingenti numero, in uincula cõſicit. Deinde per multos & ſæuos cruciatus lacerati, poſtremo igni cõbuſti ſunt. Cū uerò ab initio illis impunitas propoſita eſſet, ſi religionẽ tanq; ſcleratã dānarẽt & repudiarẽt abiuratã, nemo ex tãto numero repertus eſt, qui nõ prius medullã oſſibus ui incendiij exſtillantẽ cernere, q̃ nõ ſanctiſſimã illã atq; illabefactã agnoſcere inſtitutionem uellet. Iacobus princeps ordinis, Delphinus Dux, Hugo de Paraldis uiri nobiles, ad pontificem miſſi, ubi quæſtione de eis habita, ui tormentorũ, multa nepharia ſlagitia atq; obſcœna cõfeſſos fuiſſe dicebant. Dānati aut, cū Iacobus ad ſuppliciũ ducerẽt, atq; iam roguſ ex truerẽt, in medio circumſtantis turbæ, ſilẽtio petito, dixiſſe eum ferũ: luſtẽ tantã poenam ipſum pati, qui in pontificis gratiam, Templariorũ inſtitutum

q iij ſanctum,

de Templarijs

Templarij ſancti
ſancti in ſanctis
ſancti in ſanctis
ſancti in ſanctis

sanctum, atque ab omni labe alienum, dulcedine uitæ promissæ, & cruciatus intollerabilis uī, ementitis calumnijs insinulasset. Exin rogo impo-
 tus, cum admoto paulatim igne, ad exprimendam scelerum confessionem, primoribus pedibus adduceretur, iam q̄pcedo nitore dapasti, uitalia tor-
 rentur, tamen nunquam à constantia sua desciuit, sed innocentiam, quoad potuit, ordinis astruens, tanquam cruciatum non sentiret, expirauit, tantāq̄ integritatis opinionem nonnullis reliquit, ut ossa atque cineres eius collige-
 rent, martyremq̄ eum faterentur, ac omnes Templarios pari cruciatu extin-
 ctos, postea colerent, tanquam sanctitate cōspicuos. In Germania apud Mo-
 guntium, cum Petrus Antistes, qui periculoso morbo Clementē pōtificem exemerat, atque ob id Archiepiscopatu Moguntino donatus, ex Pictauia re-
 dierat, conuocatis patribus atque sacerdotibus prouinciæ suæ, lege agere, et sententiam Papæ contra fontes Templarios exequi uellet, in frequentem il-
 lorum confessum Hugo Vuildgraue, qui in Grunbach apud Mysenheim agebat, cum uiginti ordinis sui militibus, tecto uestibus ferro, peruenit, ac cum eum arcere nemo auderet, ingressus, clara intrepidaq̄ uoce testatus est, quod grauius in ordinem quàm pro merito animaduerneretur, eo se cum suis ad pontificem maximum, qui Clementi succederet, prouocare. Conter-
 riti cum Episcopo patres inermes & imbelles, ferocia Templariorum, iussie-
 runt eos bono esse animo, excepta scriptis prouocatione, & ad pontificem missa, eum mitius respondere contigit. Ius enim de integro quærendi statu, endiq̄ Archiepiscopo dedit, cumq̄ infantes se esse docerent Templarij, cri-
 mine absoluti homines, sed tamen ordo omnino abrogatus. Magnam Cle-
 menti & Philippo incussit notam hoc Templariorum excidium. Nam in si-
 scum pontificis & regis, thesauri Templariorū redacti, auaritiæ quàm equi-
 tatis eos studiosiores fuisse indicauit.

De Teutonicorum ordine, qui in Syria originem habuit, Pruteniam Liouoniamq̄ subegit.
 Caput XIII.

Frederico primo imperatore in Armenia extincto, ut diximus libro con-
 tinuatæ huius historiæ secundo, capite sexto, cum Fredericus filius exer-
 citum Antiochiam deduxerat, dein aërem mutaturus, coeliaco morbo op-
 pressum exercitū, ad triginta ab urbe milia passuū transtulisset, Bremenses,
 Lubicensēsq̄, affectorū, qui sine cura aut respectu iacebāt, miserti, uela nau-
 bus quibus aduenerant, detrahunt, tentoria ex his conficiunt, ægros hincin-
 de & ualitudinarios his inferunt, uictum, potum, & quæcunque possunt
 opera pietatis, deficientibus exhibent, uulneribus medicinam, morbo cu-
 ram impartientes. Fredericus exercitus ductor, collaudatis uiris, Conra-
 dum Herbipolensem Episcopum, & Adolphum Holsatium, præfectos
 egentium iubet, ut in oppidis urbibusq̄, tum p̄ijs uiris, domicilia constitu-
 ant, quibus exercendæ pietatis illis amplior esset facultas, ac ne sumptibus
 exhausti, institutum intermittere cogerentur, ex ærario suo ceruum men-
 struum illis stipendium constituit. Hac liberalitate non malè usi, etiam ope-
 ribus & pietate inclaruerunt adeò, ut Fredericus per nuncios, Henri-
 cum fratrem germanum, ad Rom. imperium iam euectum, oraret, ut au-
 toritate

*Quando Teutonici
coram imperatore*

toritate ipsius intercederet apud pontificem, quod familiae sacrae aliquo nomine uiri tam boni censerentur. Celestinus ad preces imperatoris, factum probat, idque cum insigni aliquo iudicio celebrari uellet, comperit, iam olim Teutonicum quendam uirum, post recuperatam à Christianis Hierosolymam, linguae Syriacae ignaris, aduentantibus peregrinis, ex priuatis suis ac proprijs, quas in urbe habuerat, aedibus, Xenodochum constituisse, cum uxore & liberis pauperibus largè ac deuotè hospitalitatis omnis generis muneribus inferuisse. Deinde etiam aediculam siue oratorium Patriarchae assensu, sub D. Mariae uirginis titulo construxisse, qua pietate multos Germanos haud ignobili loco natos, postea pellexisset, ut uoluntariam quandam militiam profiterent, bona in alimentum indigorum, corpus pro tutela piorum deuouerent. Aucti numero, pietate, fauore & liberalitate honorum, etiam opibus excellere ceperunt, ad certum uerò institutum uiuendi nondum animum adiecerant, sed militiae templi aliquantulum accedebant, sic tamen, ut hospitalitatem non intermitterent, per selectiores atque eos qui spiritus ingentes ostendebant, foris bellum, domi prudentiores mansuetioresque infirmorum tenuiorumque curam exercebant. Pontifex igitur initum, institutum, linguae similitudinem considerans, candidum illis amictum cum atra cruce, nomenque militum beatae Mariae uirginis, domus Teutonicorum dedit, barbaram quoque non ademit, insuper & id concessit, ut nemo nisi Germanus sit, in eundem ordinem sublegi possit. Euaserunt hi confestim in magnam tum frequentiam tum potentiam regiae non inferiorem. Cum uerò res Syriae indies imminuerentur, ac Fredericus secundus, inducens datis, regnum Hierosolymorum cum Saracenis pacasset, Hermannum Balck, ordinis eius tum principem secum in Germaniam deduxit, quo tempore Daniae rex Vualdemarum secundus Prussiam imperata facere, & Christi religionem suscipere coegisset, & domum redierat. Gens uerò superstitiosa ad pristinum errorem conuersa, cum sacris initiatos omnes perdebat & prosequabatur. Nec fratres ordinis Gladiferorum, qui tunc in Liuania strenue res Christianas administrabant, Lituoniarum Prussiarumque impetus simul sustinere poterant. missis igitur nuncijs, orant Teutonicos sanctae Mariae, qui apud Fredericum morabantur, ut arma infidelibus inferant, bellum Christo gerant, se suaque omnia, sub ipsorum potestate fore, modo auxilia & supplementa conferant. Hermannus manu sociorum quam secum habebat, ascitisque multis alijs Germanorum nobilitate uiris militaribus, in Pruteniam uenit, fortiterque pugnando, maiorem prouinciae partem obtinuit, quanquam multa adhuc & fortissima praesidia in Barbarorum potestate detinerentur. Quum uerò Asiae rebus nullo tunc usui esse possent, ab Honorio tertio atque ipso Frederico, tota prouincia perpetuo iure, & proprietatis titulo, mero mixtoque imperio illis traditur, his conditionibus, ut quoties necessitas exigeret, in Asia Christianis subuenirent, his quas habebant in ea copiis, induciarum uerò cum Saracenorum tempore, amplificationis rebus in Prussia operam daret. At etiam à Capcopo Syria expulsus, cum iam Templarii ad internicionem, per Gallias, Hispanias & Angliam, pontificis Clementis opera extincti essent, quemadmodum Rhodii milites, ex bonis extinctorum ditati sunt. Freti igitur opibus uiribusque, felici auspicio terram

terram omnem tandem sibi parere, populumque sacrum subire baptisma coegerunt, atque nobilem ciuitatem aedificauerunt in loco quodam, quem ultiores Prutenos infectando, ultra Vistulam, apud quercum quamdam latam, primo ceperant, nomen urbis Burgum Mariæ. Presidium deinde eo loci exstructum, quod totius ordinis asylum & receptaculum diu est habitum. In Lituanos deinde mouent Ioanne Bohemorum rege socio, regionem depopulantur, caelis permultis. Christo nomen dare multos coegerunt, plus armis, quam Ioannes uiginti tribus legationibus profecerunt, namis missis legatis, ad principem Lituanorum Dauidam nomine, nihil oratio effecit, sed eo apud Plosconiam necato, instinctu Teutonicorum, opera uero Poloni hominis ignobilis, a genero Lituani Iakoldo Polonorum rege, qui ingentem coegerat exercitum, focerum ulturus, magno bello uexati sunt. Rex cum nihil contra audentibus Teutonicis, totam ferro ac flamma prouinciam deuastasset, domum rediret, Teutonici abeuntem insequuti, Poloniam præda atque populatione molestarunt, Vuernhero duce, qui magister apud eos habebatur. Sed dum Polonus ab Ungaris, Lituanis atque Turcis auxilia ciceret, in Pruteniam ducturus, pacem Teutonicus firmat, ea conditione, ut præsidia Dobruj atque Brandeborg restituis, rex exercitum abduceret, quod cum Vuernherus in se his fratribus stipulatus esse uideretur, ab ipsis trucidatur, recuperatis præsijs, diu mutuis cladibus certatum, donec certis conditionibus inter Polonos & ipsos Teutonicos pax sanciret. Biennio post redintegratum bellum, infestis armis concursum, uictoria penes Polonos fuit, Teutonico conditiones datæ. Statim igitur ascito Ludouico Brandenburgensi, in Lituoniam ductæ copiae, ubi magna prouinciæ pars nomen Christo dedit, atque cessit Teutonicis. Trophæum erectum, Baierburg nomine oppidum, ab Henrico Bauaro, qui auxiliares copias adduxerat, cognominatum. Otto deinde regia Danorum prosapia proles, in ordinem accitus, sub Ludero magistro in Lituanos, quos Boiohemi atque Ungari regis auxilijs inuaserat, egregiam laudem comparauit gestis laudatissimis, confecissetque bellum, nisi magistri prodicione fuisset reuocatus, dum nobilitatis totius prouinciæ in oppidum aliquod incluserat, atque iam iam fame ferroque de deditioe consultare coegisset. Magister enim ordinis ductus uel emulatione Ottonis, uel hostium familiaritate, se obsideri ab infidelibus fingebat, atque iussit exercitum reducere, quod statim eos, qui antea in fidem Teutonicorum uenerant, nouas fecit res moliri, magno periculo ordinis, rebellium caede maxima. Capto deinde & carceri incluso Ludero, Otto Prutenicæ rei præficiens Lituoniam exercitu petit, apud Traken oppidum caelis octo millibus Lituonorum, præda onustus rediit, qua uix reposita, iterum facta excursione, duo millia hominum captiuorum ex prouincia abduxit, quos sacra regenerationis aqua ablutos, ritu Christianorum imbui fecit, ut ad suos reuersi, religionis quam tantopere abhorrebant, suaue iugum comedare possent. Deinde uarijs bellis Kinstock rex Lituonorum domitus, in potestate Teutonicorum uenit, atque Marienburgum deductus, tandem corruptis gre custodibus, elabatur, elapsum cum assere qui non possent, in arce Kanuempel, filium regis ea expugnata capiunt, quem ut uinculis liberarent, Lituani Prussiam inuadunt, expugnato oppido Polcho,

cives

ciues omnes trucidant, nullius aut sexus aut ætatis, aut conditionis habita-
 ratione. Pari modo in Gadesuero sæuitum, tandem abeuntes apud Rudou
 præda à Teutonicis exuti, magna clade affecti, fusi & fugati sunt, optimo-
 rum nostrorum cæde. Occubuerat Kinstock rex eo prælio, successit illi Al-
 legertus, odio qui non minus in nostros ferebatur quàm prædecessor su-
 us. is statim inito regno, Sithen nostrorū arcem occupat, Minsterberg ne-
 quiequam oppugnat, abacta præda domum redit. Sed dum nostros alienis
 auxilijs corrogatis, graues illi imminere uidet, astu quos bello nequit, deuin-
 cere tentat. Circūuenti insidijs, dū conditiones pacis simulatas offert, nostri
 Frederici Austrij accessu, clade erepti, ac congressi cum Barbaris, victores
 euadunt. Octingentos deinde Florentij ducis Lotharingiæ auxilio, ex nobi-
 litate Letuanorum capiūt, trucidant sedecim millia hominum ignobilis uul-
 gi, prædam ingentē receperunt, occupata maiore parte prouinciæ. Rigen-
 sem, Auroniensem Episcopatum tunc complexi sunt. Ploscouiam urbem ex-
 pulso tyranno Sirgallo, in fidem recipere noluerunt, cum Sirgallo subsidia
 dedissent. Anno uerò à Christo nato millesimo trecētesimo octagesimoquin-
 to, cū iā armis Teutonicorū attrita Liuania, ad suscipiendā fidē Christianā
 inclinaretur, cum Conrado magistro ordinis, Tagail & Stirgail fratres re-
 ges iam conuenerant, nisi matris sceminæ Russæ minis atq; dissuasionibus
 prohibiti fuissent. Vitoldus autem Kinstoci filius, necem patris ulturus, quē
 patruales trucidauerant, arcem & Traken oppidum Teutonicis ultro de-
 dit, ac iunctis uiribus, Ville oppidum imperata facere coëgit. Sed haud diu
 post Tagail, Poloni regis filia in uxorem ducta, religionem Christi ample-
 xus est, nomenq; accepit Boleslai, secumq; maximam Liuioniæ partem ad
 Christianismum perduxit. Cum Vitoldo deinde & Stirgaile nostris perpe-
 tuum prælium, dum hic sæpius captus, dimissus sæpius, fide, iusiurando no-
 stris imponit, ille in gratiam fratris solum ficto nomine, Christianus habe-
 ri uult. Igitur sæpius ex Liuania præda abacta, tam hominum quàm aliarū
 rerum ingens & copiosa, quod Tagail, qui ad Polonorum regnum perue-
 nerat, ægrè ferens, Ville oppidum contra Teutonicos communiuit, præsi-
 dio militum imposito, quod ab excursionibus eos arceret. Interim Rigēsem
 Archiepiscopatum obtinent Teutonici, & Liuionijs Patriarcha datur. Ac
 mox classe etiam parata, Gothlandiam inuadūt, eo quod à piratis, qui se Vi-
 talianos nominabant, sæpius laceffarentur. quo confecto bello, ac insula præ-
 cio & armis obtenta, Vitoldus Christi nomē amplexatur, sumpta Alexan-
 dri nuncupatione, Teutonicis quæcunq; in Liuania occupassent, perpetuo
 iure possidendum tradit, modo qui in Prouincia Christi nomen recusarent,
 confociatis armis edomarentur. Boleslaus iniuriam sibi factam hoc fcede-
 re, & excludi se paterna ditione ratus, Vitoldum corrumpit. igitur uni-
 tis uiribus, in Prussiam mouent. Occurrunt Teutonici, pugna inita, cruen-
 tam uictoriam Polono relinquunt, quam is sequitur, totamq; prouinci-
 am, excepta Metropoli Mariæburgo, in potestatem redigit. Illo uerò abe-
 unte, uirtute heroica Teutonici breui omnia recuperarunt, imò ipsam Po-
 loniam ausi impetere, ferro ac flamma sedulò uexabant. Sed cum Rex,
 ducentis millibus hominibus conscriptis, iterum in Prussiam irrupit,
 Teutonici

*Ordo Thento
 uirorum pugnas
 cum polonis*

Teutonici per diuersa itinera, in Poloniam impetum faciunt, regem ipsum apud Culmam obsident, fame atq; ui pacem petere cogunt, conditiones datæ & acceptæ utriq; parti honestæ. Tumultuatum est deinde nōnihil cum Suitergail, qui Viteldo mortuo, fratrueis opes inuaserat. Polonus uerò Sigismundo puero in Liuania imperium astruere uelle uidebatur. haud scilicet etiam pugnatum deinde cum ipso Sigismundo, nam qui præerat, occupatis in Liuania rebus magister, tunc cū permultis fratribus occubuit. Tandem foris parta pace, intestino bello agitur Prussia, cōiurant nobiles cum populo in Ordinis excidium, re detecta, iure diuino & humano, crimen maiestatis damnatur, sed armis tandem oppressa coniuratio, quæ æquitati cedere nolebat. Polonus enim rebellibus auxilia subministrabat, fouebatq; dissensionem modis omnibus. Redacti ad pecuniarum inopiam Teutonici, Marienburgum, regiam ipsam æri alieno obstringunt. Summam fuisse ferunt quadringenta ac triginta aureorum millia, quod cum etiam soluerent fide bona, tamen præsidium non receperunt. Regni sedes ad Montem regium translata. Gdanenses oppugnati, qui ab imperio descuerant, pax deinde & istis reddita. Russi interim Prussiam depopulantur, quam iniuriā Bernhardus de Porge egregie ultus est, ipsamq; Ploscouiensem urbem cepisset, nisi sacerdotis astu impeditus fuisset. Cum Moscouita deinde nouū exortum bellum, magnis utrinq; cladibus finitum. Rigensium rebellio paulo post uario Marte sopita, sub anno millesimo quingentesimo, sub Frederico Saxone, & Alberto Brandenburgensi Ordinis magistris. Quæ uerò abinde secuta sint, cum omnibus notiora extant, prudens omitto. Hæc obiter de initijs & successu huius ordinis scripsisse non temerè, satisq; luculenter existimās, quādoquidem inter Syriacarum rerum reliquias, meritò militaris hic Ordo annumerari potest.

De nonnullis ordinibus, qui ex diuitijs Templariorum excisorum succruerunt.

Caput XV.

Qui Rhodij dicuntur atq; Teutonici, ut diximus, milites, in Syria floruerūt, eiectione uerò à Sarracenis cum ipsis Templarijs, meliora uel fortuna, abrogato ordine Templariorum, bonis eorundem aucti & adiuti, imperia, quibus hodie utuntur, acquisiuerunt. At in Lusitania, quæ Portugallia nunc dicitur, cum Sarraceni omnia infestarent, Ioannes 23. Dionysio rege assentiēte, nouum militum Ordinem instituit, milites eos Iesu Christi appellans, quibus & bona Templariorum omnia concessa fuere, tantū ut essent qui uicinatorum Sarracenorum irruptionibus resisterent. Crucē gestant rubram, in atro amictu. Regia ordinis, in maritimis Syluensis diocesis oppido Tomario (alij Marmum dicunt) repositum est. Censor & moderator Abbas est Alcohaliani monasterij Cistericēsis ordinis (quem & ipsi profitentur) in Vlyxibonensi diocesi. Habet is exautorandi conscribendiq; militis facultatem. Principi eorum annuus prouentus, centum aureorum millia. In Toletana autem regione, ab Alphonso 11. à loco & prouincia Calatraue, ubi coenobium Templariorum fuerat, ordo militum Calatraue institutus est, eo quidem tempore, quo aduersus Sarracenos Almohazen, Mahometen & Hynzeph illi bellum erat, quorum etiam opera, sub Magistro Gundissalno Alcalam urbem obtinuit. Extāt illius seculi duo pietatis exempla

pla laudatissima, quæ omittere nequeo. Primum, Sancti quarti temporibus patris huius Alphonsi enituit. Sanctius enim cum Alphonsum patrem, qui ad imperium euocatus fuerat, repulsam passum, regnum repetere audiret, portas ubique claudi iubet, nec genitorē ab ullo excipere. Murtia uerò urbs, contempto imperio Sancti, senem admisit. Vnde priuilegiū cōsequuta est, ut septē coronas insignib. suis imponeret. Ex ea urbe Alphōsus in filiū mouet. Granatę uerò rex Beneuffes Sarracenus, capitalis Alphōsi hostis, scelus Sancti detestatus, legatos ad Alphōsum mittit, qui in supplementū belli, ei Sarracenorum aureorum ducenta millia doni nomine numerēt, ipsumq; magnis uiribus, innumeroq; exercitu in subsidium illi aduentare, renuncient. Lætus aduentu regis Alphonsus, ingentis, actis gratiis, in castra eum humanissimē accipit. Tunc Sarracenus, Venerationem (inquit) quam iure naturali, parentibus debemus, cum omnino à filio tuo conculcatam uiderem, summoq; scelere cum te regno excludere, quem ut rex esset, procreauisses, non potui non irasci. uerebar enim, si facinus tam atrox impunitum abiret, ne posteris audaciæ, atq; erga parentes contumaciæ exemplum relinqueretur. Pietas ergo me iam tibi fecit amicum, haud tamen diuturniorem, quàm quoad expulso filio, regnum recuperaueris, tunc scito ueterem omnem me recepturum simultatem, atq; eo animo, quo prius bella tecū gesturum. Animi certē generosi confessio, quod cum à uera pietate tantum abhorreret, honesti tamen rationem negligere noluit. Sub Alphonso uerò res mira accidisse fertur, Sequolæ Romani exempli æmula. Etenim Sarracenus quidam, cum in urbe Cibatar obsideretur, patriam liberaturus, clam oppido egressus, sica sub ueste abdita, in castra inimicorum tendit. Alphonsum regem rectā petens, uno ictu bellum totum cōfecturum se ratus, si caput regis derrui caret. Captus uerò, cum in castris incognitus oberraret, institutum satetur. Alphonsus hominis uirtutem & constantiam admiratus, incolumem & donatum muneribus abire permisit. Haud par uirtutis premium illi apud suos obtigit, sed disciplinæ militaris seueritatem expertus, à rege suo, quod eo inscio, egressus esset, necatur. Sed ad rem. Calatraue ordo nigro amictui adsumtam crucē rubeam habet, redditusq; in annū ad 40. millia aureorum. Subest illis Montesiæ ordo, qui locus est in regno Valentia, uirtute, pietate & opibus excellens. Superest ordo Sepulchri Dominici, qui à Iacobo Alphæi fratre domini originem se habere gloriantur. Hi Patriarchæ Hierosolymitano suberant, atq; norma uiuendi illis data, quàm Canonicam uocant, amplis prædijs dotati à Godofredo Bulione, alijsq; regibus, rubram & geminam crucem holosericam, togis adsumunt. E Syria pulsi, Ordinis caput constituere Perusium, sed tandem ab Innocentio octauo militię Rhodiorum agglutinati, sui iuris esse desierunt. Hierosolymis uerò, sepulchri Dominici custodia Soldani assensu & iussu, Franciscanæ familiæ tradita & commissā, cuius curationi flamines octo, pontificis uenia præsumt, ab anno millesimo trecentesimo tricesimosexto, huc usq;. Hæc de his Ordinibus prætermissis quidem scribere, nisi in Syria aut ortum habuissent, aut ex opibus, eorum qui Syria expulsi, succreuissent. Sed nec negligēdi mihi uidebantur, cum de Christiana religione, præsertim de rebus Hierosolymitanis optimē

r. meriti,

meriti, magnorum bonorum autores sæpius extitere. labefactatos eorum mores infectetur is, qui humana omnia suo ueneno abundare nescit, uel sui immemor, aliena uitia carpere, artis loco ducit.

Expediitio sacri belli sæpius tentata, sæpius euanescit.

Caput XXVI.

Mortuo Bonifacio octauo, cum Benedictus undecimus in sacerdotio illi successisset, sub fine pontificatus sui mentem, pacata Italia, adiecit, Tarraros Syriam & Palestinam ingressos iuuare. literis em̃ & nuncijs ad eam rem continuo inuitabatur, sed mors conatus eius præuenit. Clemens deinde quintus, qui ad pontificatum uenerat, id quoque tentauit. indicto apud Viennam Narbonensis Gallia oppidum, concilio, de subueniendo Hierosolymitanis rebus, haud pauca uerba profudit, per quæ legatum persuasit Philippo Francia regi, ut indictis apud Lutetiam Parisiorum comitijs, cum duobus filijs Ludouico Nauarra regi, Carolo Valesij comite crucem susciperet. Edouardusq; Anglia rex uotum subueniendi Hierosolymæ edidit, eodem tempore. nam is tunc Isabellam filiam Pulchri uxorem duxerat, sed nec tunc actum aliquid. Mortuo ad fontem Bleaudi rege Philippo, decimam Ecclesiarum pontifex huic per quinquennium obtulerat, ut in sacrum bellum uteretur eorum prouentibus. Is enim moriens, Ludouico Hutino filio, super premis mandatis imperauerat, ut post fata sua, crucis ipse tesseram susciperet, uotoq; eum liberaret. certè sacram Hutinus militiam meditabatur, sed sic cura, sic regno, morte exemptus est. Dum igitur omnia negligenter à regibus aguntur, opiliones nonnulli coeunt, admoniti, ut asseuerabant, coelesti oraculo, ut in Syriam, religionis Christi causa proficiscerentur. iam magno numero aucti, latrocinari, prædari, omnia diripere, latrones magis quàm milites agere inceperunt. Ad Carcassonam in Narbonensi prouincia usq; progressi, ab incolis grege facto, & dissipati, aufugerunt, desideratis plurimis, & recte necatis. Hoc factum ferunt anno millesimo trecentesimo uigesimo, ac sequenti anno Iudæos à regibus & Satrapis Turcarum & Sarracenorum pecunia corruptos, elephantiacis, qui stipe mendicanda uagi uictitant, persuasisse ferunt, ut uenena in puteos spargerent, quo qui inde potum haurirent, aut inficerentur lepra, aut omnino absumerentur peste. at re comperta Iudæi leprosiq; permulti flammis traditi sunt. Quibus cum Sarraceni se omnino nihil proficere uiderent, coacto ingenti exercitu, supra triginta Syrorum equitum milia, Armeniam inuadunt, præsidia expugnantes, depopulantur agros, incolas cæde prosternunt, sexus omnis, omnis gratis & conditionis hominum ingentem numerum uinculis mancipant. Regnabat apud Armenios eo tempore Liuonis, homo in luxum propensus, bellicarum rerum haud exercitatus. nam Ioannes rex frater eius persuasus à nonnullis, dimisso regno (quod iure hereditario ipsi debebatur, quodq; uir impiger, strenue per aliquot annos administrauerat) in familiam Franciscanorum se ad optare passus fuerat, ordinem ipsorum professus. Leonem ex altero fratre nepotem rebus præfecerat, quo defuncto, Liuonis, ut regno potiretur, nuptias cum Irene principis Tarentini Philippi filia, defuncti Leonis uidua contrahit, reclamantibus regni proceribus omnibus, atque negantibus, id sine pontificis assensu fieri rite posse, ut nepotis ex fratre uiduam duceret. At

mulieris

*Varia de L. reu
S. m. h. n. g. a. t. 2*

mulieris æquè incontinentis pertinaciâ uicit, quæ hunc unum maritum habere, ei unî regnum tradere nitebatur. Cumq; ante nuptias à Senioribus regi interPELLARETUR, iubereturq; ad Pontificem mittere legatos, ut illius bona ueniâ illi nubere liceret, dixisse eam dicunt, Peccatum prius perpetrandû, quàm petatur ueniâ. quod dictum, magnæ dissensionis & belli ciuilis apud Armenios causa fuit. Ea opportunitate freti, ut diximus, Sarraceni, cum iam præter unum atque alterum præsidium, totam fermè Armeniam occupassent, nihil contrâ audente Liuonè, Ioânes rex Franciscanorum habitu euolat, amicorum sociorumq; manum contrahit, instructisq; aciebus, in hostes Sarracenos irruit, haud exigua illorum clade, fortiter pugnans occumbit. Sarraceni etsi uictores, tamen clade suorum territi, spolijs onusti, cum innumero captiuorum agmine, domum redeunt. Ac uix pedem prouinciâ extulerant, cum ecce Turcæ duce Assambecco regionē ingressi, omnia loca longe lateq; ad Euphratem usque, cum non modica Colchidis parte, in ditio- nem redigunt. Vrbes, oppida comuniunt, propter hoc unum Christianis æquiores, quod Othomanidum uim suspectam habebant. exutos enim nostros imperio tatum, legibus suis uiuere permittebāt. Tantorū motuum & cladis Armeniorum fama, iam in Occidentem uenerat, exciuitq; Ioannē uicesimum tertium pontificem, ut principes Christianos ad sacrum bellum, literis, nuncijsq; adhortaret. Philippo Lōgo Galliarū regi ius decimæ ad sacrum bellum colligendæ de sacerdotibus concesserat, ea uerborum conceptione, exceptioneq; si præsulibus Galliarum Ecclesiarum è re pietateq; uideretur. Rex habito Episcoporum conuentu, cum de his referret, respōsum est, si contra Barbaros bellum moueretur, tunc nec Episcopos comitatui defuturos, aut æs parcè se collaturos, modò signa Christiana in hostes expedirentur communes, intestinis bellis abstineretur. In omnium igitur amore sacri belli nomen habebatur, sed reuera præscriptio sacrorum armorū aliò spectabat. Nam pontifex, qui uarijs magnisq; motibus totum orbem terrarum impleuerat, hostem iudicabat Ludouicum, quem ut imperio exueret, crucem æsq; sacrum extorquebat ipse, per cæteras Christiani orbis prouincias, decimabatq; res sacras per totam Germaniam, cum præter Argentoratensem Episcopatum, Exactori pontificio numerarent omnes. Constat certè hoc prætextu illum quinquies uicies mille millium aureorum nummum corrasisse. Euanuit eodem modo, quò antea, sacri huius belli expeditio, cum Philippus anteq; copias coëgisset, hominem exueret. at Philippo Valesio in regnum Francorum inaugurato, maiori spe, atque apparatu sumptuosiore omnia redintegrata. Francus equidem egerat cum Venetis, ut legatos ad se mitterent, de expeditione in Syriam comparanda. Missi sunt Philippus Belegnius, Blasius Zenus, Marinus Mauroconus. Papa legatū misit. Conuenerat igitur inter eos, ut ad euertendos Turcarum conatus, & adiuuandam Syriam, pontifex & Gallus equitum uiginti millia, peditum quinquaginta armarent. Conflarent Veneti classem centum nauigiorum, in quibus cum quatuor millibus hominum instructæ essent triremes. Onerariæ naues, ad com meatum, machinas, aliâq; ad usum belli necessaria traſcienda, paratæ. Veneti nihil morati, Petro Zeno imperium classis tribuunt, qui mi

ro statim uictoriæ cursu longè lateq; Barbaros infectatus, omnem maris oram quæ ad Syriam spectat, circa insulas à Sarracenorum Tartarorumq; iniuriâ uindicabat. Francus quoque iam classem, qua trañceret in prouinciâ parauerat, eamq; ipse illuc se cõferens lustrauerat. Deinde Auenionem peruenit de ratione belli cum Pontifice consultaturus. Ordinatis iam rebus omnibus Ioannem filium, Normanniæ ducem, quatuordecim annorum iuuenem rebus præficit, ac in eius uerba proceres iurare iubet, ne se absente aliquid moueretur. Missis deinde Oratoribus, in societatem belli Edouardum Anglum allicere conatur. Legati fuere Rodolphus Augi comes, Belleuacorumq; antistes. Quibus ab Edouardo responsum. Sacram militiam, quam profiteretur rex Francus, haud longinquam esse, eamq; Aquitaniam respicere, quod facile colligi possit ex eo, cum fidem datam non seruaret, quam Ambianis obstrinxisset. Expletis de quibus inter eos conuenerat, se ad expeditionem Philippo paratiorem & alacriorem aduenturum. Mittit quoq; in Franciam Ioannem Cantuariensem, Richardum Dunelmensem antistes, qui res componant. aderant etiam pontificis legati, hortando pollicendoq;. At tantum profuit rebus Syriacis regum expeditio, ut consensentibus sacri belli consilijs, bellum inter eos excitaretur, quo nullum atrocius inter Anglos Francosq;, nullum diutius, nullum uel maiore cruore, uel contentione pertinacior gestum est atque repetitum sapius, certe rei Christianæ calamitosum, pñs deplorandum, atque hostibus fidei exoptatissimum. Nā ea discordia principum tantorum ferociore Barbari facti, Armeniam totam subiugabant, omnia penè maria insidijs exercebant, imò hac Christianorum desidia eorum uires ita inualuerāt, ut ducentas longas naues, ac quā paululum anniti uellent, trecentas in Christianorum nomen instruerēt. Vi res enim totius fermè Christiani orbis atque arma, duarum gentium altercatione, terra mariq; exercebantur. Adhærebant Franco Genuenses, classe instructa triremium quadraginta, aliq; longinquo exquisita auxilia, Boemiæ rex, Allobrox, Borboniusq;. Anglo aderant Veneti, imperator Ludouicus, Flandrenses & alij Germaniæ proceres. Qua re factum, ut præter Cyprum, iam rerum Asianarum Christianis nihil superesset.

Cypri reges Hugo & Petrus subsidia Christianorum petunt, in Europam ueniunt, pecunia adiutus tantum Petrus Alexandriam Aegypti occupat & deprædatur.

Caput XVII.

ACcessit rebus Syriacis aliud quoque incommodum. Tertiò enim inter Venetos & Genuenses bellari inceptum est, adeò grauib; odijs, ut prælijs maritimis sapius uincerentur hi, qui sapius uictores euaserant. Causam huius belli tradunt aliqui rei maritimæ æmulationem. Hugo igitur Cypri rex, qui etiam Hierosolymitanus dici uolebat, uires Christianorum, mutuis prælijs concidere, inter Barbaros quoque seditiones exortas cernens, in Europam trañcere decreuit, eo quidem consilio, ut reconciliatis Occidentaliū principum animis, eorumq; supplementis acceptis, Turcas Sarracenosq; iam de Syriæ imperio decertantes, iuuaret, inita prius cum Assambecco, qui iam Armeniæ imperabat, societate. Cõuenerat inter eos, ut Barbarus Syriam, Cyprus Aegyptum, quantum posset, maximis copijs lacestere.

ret. Petrum igitur filiū regno præficit, aliquot triremibus instructis, in Apuliam secūdo uento delatus, Brundisīnū in portum peruenit. Inde à pontifice Clemente uocatus, qui inducias inter Anglum & Francum redintegrauerat, magna spe auxiliorū, Romam accessit, quam tribunorum seditione agitatam inuenit. Res nihilo tranquilliores erant apud Neapolitanos. Nam Ioanna regina, extincto marito Andrea, cū Ludouico Vngaro, de regno altercabat. Italia unius Cardinalis Egidij armis inuoluta nutabat, tandē mortuo Clemēte sexto, Innocentius, soluta tribunitia, senatoria, & reformatorū apud Romanos potestate, Hugonem qui Syriacarum rerū causa in Europam uenerat, ac pertæsus ciuilia bella, Genuensibus Tripolim Aphricæ oppugnantibus se cōiunxerat, magna præda reuersum, rebus & urbi præficit, hoc illi iniuncto negotio, ut septemuiralem potestatē urbe eijceret. Strenuē omnia perfecerat rex, cū ab Assembecco socio admonitus, Innocentiū de parādo exercitu sacro interpellat. Pōtifex classe opus esse uidens, Pisanos eā nō ornare posse satis animaduertit, quippe hi in armis erant cōtra Florentinos. Nec Veneti, quorum opes id cōmodius præstitissent, à bello quieti. cū Vngaro etenim male pacati, digladiabantur. De Eubœe insulæ possessione, magna cum Venetis Genuensibus erat contentio, de Tenedo inimicitiae capitales. Hæc tanta Italiæ incommoda eo magis, quo spei minus relinquebat id bellum instruendi, & pontificis & regis animos torquebant. Afflictatus ita pontifex curisq; confectus moritur, cui nec ipse Hugo diu superstes fuit. Urbanus quintus iam in locum Innocentiū sexti successus erat, numerabaturq; à Christo nato annus 1363. cui prima cura fuit, Petrum Cypri regem (qui iam parenti iusta soluturus, bellumq; ab Hugone uoto susceptum cōparaturus in Italiam uenerat) ad principes orbis hinc inde mittere, legato addito, qui persuasionibus sacris, ad militiam Syriacam Christianos alliceret. Petrus igitur Genuā applicuerat, totius Reip. lætitia summa acceptus, per alpes deinde iter faciēs, Argentoratū peruenit, paucos ibi moratus dies, Vualdemarum tertiū, Daniae regē Coloniae agentem adijt, cui ut Christianae militiae nomen daret, persuasit. Dano em̄ non admodum bene cum suis conueniebat, iamdudū cum ingenti thesauro, atq; rebus preciosioribus regno excefferat, longinquū aliquod bellum cogitans, à Cyprio, ut diximus, ita persuasus, Auenionem tandē perrexit, de bello cum pontifice cōsultaturus. Fecit idem Ioannes rex qui anno quarto postq; captus fuerat, ab Anglo reuersus fuerat in Franciam, pietatisq; causa sacram militiam professus est, Pontificem Auenione inuisens. In Angliā traiecerat Petrus quoq; Edouardum ad bellum sacrum ineundum incitaturus, at Edouardus bello Hispano impeditus, ingens auri pondus Cyprio dono dedit, uirum autem & arma negauit. Cum in Franciam deinde redisset, inuenit Ioannē, uagas per Franciam militum turmas, ad eam expeditionem colligere, parare omnia. At dū is in Angliam filios liberaturus traiecit, ut interim rebus presint, dum ipse in Asia belligeratur, Londonij moritur. Carolus igitur Sapiēs, cum nondum firmatis regni rebus, bellum externum suscipere non posset, magnis donatum muneribus, Petrum ad Carolum quartum imperatorem abire permisit. Imperator siquidem Ludouici Gonzage precibus excitus, maximis ar-

Veneranda de Venetia
et Genua
et Duronia

matorum copijs, Mantuā obsidione soluturus, tunc Alpes traiecerat, atq; Bernabouem Mediolani tyrannum, castris, armis spoliauerat. Cyprius igitur cum Mantuam ad Carolum peruenisset, adfirmaret atq; rationibus doceret, facile sibi fore, ut reciperet sepulchrū Domini, Syriamq; subiugaret, si ab eo reliquisq; Christianis principibus adiuuaretur, ferunt Carolum respondisse, Probare se regis dicta, laudareq; pontificis adhortationes, sed & regnum Franciæ Daniæq; conatus magni se facere, quod pientissimis studijs immortui essent, nec sibi aut opes, aut uoluntatem deesse, quibus tam sacrū bellum gerere posset aut uellet, si è re Christiana esset, sanguinem multorum bonorumq; effundere, pro rebus Syriacis. Fieri equidē non posse, quin maxima fidelium strage recuperentur, cuius cædis rationē non habere, carnificis q̃ principis ingenium magis deceat. Deinde etiā inter medios hostes regionem occupatam in fide diutius à nullo retineri posse, proinde Christiani non esse, tanta hominum iactura, tantillum gloriolæ ambire. Cæterum ne quis impensarum onus illum subterfugere putet, æris quantū ad id belli satis uideatur Cyprio offerre se, atq; in supplementum erogaturum. Confestim quoq; quicquid reliquū erat pecuniarum, quod secum in Italiam ad bellum Mediolanensi inferendum detulerat, id omne regi assignat. Cæsaris liberalitatem sequuti duces cæteri, Bauarus, Austrius, Saxo, qui sub eo militabant, magnā uim pecuniarum regi dono dant, qua instructus, atq; cum ea, quā à Dano, Anglo & Franco receperant, Venetias peruenit, ibi publicè exceptus, paucos post dies, foedus cum Repub. inijt, de bello in Sarracenos mouendo. Tribus igitur longis suis nauibus, ac regio comitatu in Cyprum rediens, comparata centum nauigiorum classe, quorum maiorem partē, Hispano Fræcoq; milite instructā, Veneti miserāt, Alexandria Aegypti petijt, uī quoq; captā diruit. triduo autē postq; eam ingressus fuerat, decedere coactus est, tū ob ingentē Barbarorū uim, quam Soldanus Aegypti & Assyrius princeps adducebat, ciuitatē recuperaturi, tum etiā quod uasta ciuitas, populo aduersante, aduersus tā numerosum exercitū, retineri copiarū tenuitate haud potuisset. Rex igitur inde soluēs, classē præda onustā in Cyprū reduxit.

Qua fortuna agitata Cyprus insula, tandem in Venetorum potestatem peruenerit. Caput XVIII.

EA uictoria haud diu lætus fuit Petrus, siquidem anno à nato Christo 1372. in ciuitate Nicosia, prima noctis uigilia, domestica proditiōe Cal. Sept. à fratribus necatur. Petrinus autē filius Petri, qui per totam Europā Petri comes fuerat, Venetorum Genuensiumq; auxilio, pacatis tandem rebus sufficitur rex. Deinde sexto Idus Octobris regni diadema suscipiens, hospitibus Insulanisq; epulum instituit. Accidit autem cum coronationis pompa duceretur, proceresq; Venetorum & Ianuensium adessent, qui in urbe Phaugusta, ubi tūc rex erat, alijsq; in eius insule emporijs suis uterq; ciuib. qui mercium causa ibi negociabantur, ius dicebant, ut inter eos contentio exoriretur, de præcessu & digniore loco secundum regem tenendo. Vterq; enim dextrum regis latus claudere ambiebat. Videbatur rex Genuensium causam fouere, hospitalitatis priuatæq; amicitia, quam cum Repub. & non nullis priuatis ciuib. contraxerat, memor. Sed insulani cum necessarijs Regis Veneto enixius studebant, illiq; deturbato Genuensi, honoratior

tunc

1372

Cyprus in de
rebus prius

tunc incessus attributus. Inter coenam contentio reuocata, magni belli causa fuit. superiore enim sedili praecupato à Venetis, inferius locatus est Genuensis. Hanc iniuriam ulcisci, dignitatemque suam armis conseruandam decreuerunt Genuenses, postera die, tectis sub ueste gladijs, in regnum profecti sunt. Veneti attoniti, ex tempore consilium salutis ineunt, regemque aduertes, aulam intrasse iuuentutem Genuensium armatam, atque insidias eam regi tendere, nunciant. Rex exploratos ex altissimis fenestris praecipitari iubet Genuenses, instinctione Ioannis Gauillae, Henrici Gibelleti, & Lezulphi regis patruum, quorum nutu omnia gerebantur, adeo ut ipse Petrinus nomine tenus rex tantum esset. Genuenses deinde reliqui per Cyprum commorantes perquisiti ac necati sunt, ita ut uix unus, & is facie uulneratus, tantae cladi superfuerit, rem gestam patriae renunciaturus. Hanc suorum ciuium atrocem iniuriam ultura res publica, non ita longo interiecto tempore, magna instructa classe, Petro Fulgoso, Dominico Cataneo praetoribus maritimis, Paphi, Nicolisaeque suburbia praedantur. aucti deinde uiribus, nam septem, quas habebant, nauibus longis accesserant triremes triginta sex, onerarie non paucae, cum peditum quatuordecim millium numero, equitibus septingentis. 18. igitur Calend. Sept. anni eius seculi septuagesimi tertij, ipsam Phamaugustam aggrediunt, inque urbis portu triremes tres, nauis una incendio absumitur. Tandem opera reginae, matris Petri, urbs Genuensibus dedita, proceres supranominati, caedis in Genuenses perpetratae autores obruncantur. Antiocheni principis filij duo, Iacobus Lusignanus patruus regis, uinculis mancipati. Venerat plane tota insula in Genuensium potestatem, cum rex imperio se iam omnino exutum cerneret, ad misericordiam confugiens, pacem petit. Genuensis illatam iniuriam satis ultam esse existimans, data regi pace, Phamaugustam urbem solam retinet, cum tributo quadraginta aureorum millium, à rege in aliquot annos postea persoluenso. Dati deinde obsides, qui antea in uinculis habebant, Antiocheni principis filij, missique sunt Genuam, cum Iacobo Lusignano. is cum in Galliam relegaretur, fugae consilium inierat, igitur Genuam reductus, Pharae turri includitur. Amissae urbis Phamaugustae dolor, Petrum regem ad eam recuperandam instigabat, occasionem autem oblatam esse credebat, cum tam insensibilis animis Genuensis & Venetus maritimis praehis conflictabantur. Socius igitur Venetis factus, Bernabouis Mediolanensis filiam uxorem ducit. Ea cum Bernabois ad uirum mittere uellet, cum Venetis egit, ut sex longas naues instrueret, quibus filiam in insulam tutam sisteret, ipse uero 1800. equites, cum peditum robore, genero ad infestandas res Genuensium in insulam mittit, trimestri stipendio inauthoratos. Puella apud Cornarios Venetis hospitio excepta, inde sex triremibus. Venetis, quique à rege ex Cypro missis, ad sponsum, qui tunc ad Ceramniam agebat, magnifico apparatu delata. Deinde initum foedus, ut Phamaugustae portus et urbs ipsa oppugnaret. Praerant nauibus Venetis Ioannes Mianus, Franciscus Bocolus, Petrus Quirinus, Franciscus Poscarus, Ioannes Barbus, Franciscus Morenicus, hi singuli singulas triremes priuato sumptu instructas habebant, mercedemque à rege acceperant, portumque adorti oppugnabant, quo occupato, urbem adorti sunt, sed parum feliciter processit negocium, muro deturbati et portum iterum expulsi sunt et Veneti & Cathaliani cum Cypriis. Quinque dein

de per annos uario Marte Petrino & Genuensibus insulæ res administratæ. sed eo mortuo, Iacobus Lusignanus qui in Genua publicè custodiebatur, rex ab insulanis dictus, ad regnum reuocatur. Is auspiciis Leonardi de Monte Aldi ducis Genuensis, Reipublicæq; impensa, classe decem triremiū, in Cyprum delatus, Phamaugustam Genuensibus, cum mero mixtoq; imperio attribuit, promisso insuper tributo aliquot millium aureorum in aliquot annos. Is cum duodeuiginti annos in pace regnasset, Iano filio, quem in uinculis apud Genuam genuerat, regnum reliquit, qui statim inito regno, sceleros quosdam homines pecunia corrumpit, ut illi Phamaugustam prodere conarentur, sed tumultu excitato, indicio unius ex numero proditorum, pacta incolumitate, detecta res omnis, proditores recte perierunt, urbs custodita & munita diligentius. Erat rex uiginti annorum adolescens, ingentis animi & spiritus princeps, is etsi Genuæ natus, educatus atq; Genuensium ope ad regnum euectus, tamen cōtractis copiis, obsidione cingit urbem, obsessam tam hostili animo aggreditur, ut etiam cum nequicq; oppugnatione sæpius tentata, exercitum soluere iuberetur à suis, exclamasse eum ferunt capitale fore illi, qui de soluenda obsidione primus uerba fecisset. Se ephebum in ea obsidenda perduraturum, donec barba capiteq; canus omnibus appareat, si citius ciuitate eum potiri non contingat. Ab Antonio Guarco Genuensium in urbe Phamaugusta prætor, ex specula mœnium interrogatus, Cur patriæ immemor, beneficiorum à Genuensibus acceptorum oblitus, urbem Reipub. eripere tentaret, quam à patre & patruo, iustissimis titulis obtinuisset? Ferox iuuenis respondit, Indolis Genuensis specimen esse, imperium ambire, nam Rempub. Genuensem nullum non orbis angulum armis attentasse, alienaq; inuasisse regna. Proinde mirum uideri haud debere, si uicinam, à progenitoribusq; suis fundatam urbem expetat. Si uerò priuatam Genuensium ambitionem contemplari aut in exemplum rapere liceat, ipsum Antoniū optimè nosse, quibus sceleribus, Ducatum Genuensium sibi ipsi acquisierit. Hisq; dictis, solutis castris abiit, cū Antoniū Grimaldū classe magna, & annona, cōmeatuq; omni generis, in subsidium urbis aduentare intellexisset. Quieuit lanus per sex menses, cū reuocato Grimaldo, Genuenses insulam tanq; pacatam reliquissent, igitur mox conscripto exercitu, maioribus uiribus, pertinacioriq; studio urbem aggreditur, sæpius oppugnatā, reiectus, uel fame cogi decreuerat, portū obstruxerat, ut obsessis nihil inferri posset. Genuenses igitur unam & uiginti triremes struunt, cetheas naues sedecim, aliāq; nauigia, summæ rei præerat Bucicaldus homo Gallici sanguinis, legatus regius, is statim in Cyprum trañciens, regem exutis castris apud Nicosiam obsedit, coëgitq; tandem ad condiciones descendere. Belli igitur impensis solutis, pacem obtinuit rex à Genuense, haud diu ea usus. Melethella em̃ Soldanus Aegypti, ulturus direptionē Alexandriæ anno domini 1416, ualidissima classe in insulam Cypri traiecit. Insulanos occurrere ausos in patētibus apud Nicosiam campis prostrauit & fugauit. Capit rex, Nicosia regia diripit, populus fermè omnis in captiuitatē abductus est, cede, ferro, flāma tota insula uastata, fermeq; uacua relicta. Euasit triremis beneficio, Oddo regis frater, Genuāq; peruenit, is dignitatibus & militiæ gradib; euectus,

euectus, fortiter pugnans, quadriennio post in Corsica insula uitam amisit. Zenus uero centum & uiginti millibus aureorum redemptus, tributariusq; Aegyptii factus, in regnum tandem rediit, multis calamitatibus oppressus, uitam finiuit, regni anno tricesimo, post natum Christum millesimo quadringentesimo tricesimo secundo. Fuere huic duo liberi, Ioannes & Anna, quam Ludouico Sabaudienſis ducis filio, frater statim à morte parentis locauit. Ioannes autem regno successit, qui inter sceminas educatus, uir muliere corruptior. Duxit is uxorem ex familia Montisferratenſium, Amadeam nomine, Ioannis Iacobi filiam, qua extincta, cum ex Occidentalibus nemo reperiretur, qui suam ei filiam desponsaret, Helenam Theodori Palaeologi filiam sibi coniunxit, ingenio peracri, & cordatam mulierem. Hæc socordiam uiri aspernata, regem egit, sed ipsa à nutrice regebatur. Carlotam filiam genuerat, quæ cum uiro apta Ioanni cuida, ex genere Lusitanorū regio uxor datur, qui in regnum uocatus, soceri res administrabat, demum ueneno sublatuſ, Ludouico Sabaudo patrueli absenti Carlota nubit. Is audita regis Ioannis morte, atq; Iacobi nothi, Carlote fratris percipiens motus, classe apud Venetias parata, in Cyprum traſcit, rex appellatur, atq; inauguratur. Pompa coronationis iterum inter Genuenses & Venetos dissidij causa, totius uero insulae clades fuit. Equidem dum Venetus Genuensi incessu confessusq; cedere cogitur, Marcus Cornarius prætor negotiorū Venetorum, Iacobum nothum consilijs & opibus iuuat, ut is cum ferme centum amicis ad Soldanum nauigaret, consiliū de recuperando regno, & expellendo Sabaudu iniret. Quò cum peruenisset, sermone, ætate, indole atq; forma orante, Soldanum commouit, ut supplici supplementa auxiliaq; deferret, eundemq; ornamentis regijs indueret, classe decreta, quæ illam mox in Cypru deueheret. Ludouicus interim per Legatos, rationibus pijs æquisq; Soldani animum placarat, iamq; Iacobum minus audire Soldanus uolebat, cum triginta millia aureorum pro belli apparatu pollicitus esset Ludouicus, sed Turcarum imperator, Venetorum, ut quidam uolunt, precibus fatigatus, legatos tunc misit, qui Soldano bellum indicere debeant, nisi quàm primum operam det, ut Iacobus in regnum restituitur. Sic uestigio magna militum manu stipatus Iacobus, postq; præstitum iuramentum turpissimū, in Cyprum deuectus, Nicosiam occupat. Galli etsi Rhodios haberent adiutores, tamen impetum Barbari expectare non ausi, in castellum Cerauniæ se recipiunt, supplemento ex Sabaudia recepto, cum Nicosiam expugnare statuant, insidijs Iacobi intercepti, magna strage in præsidium iterum compelluntur. Iacobus interea totam occupat insulam, Carlota ad Pontificem Piū secundum perueniens, annonā quæ uiro mittatur, uaticūq; ab eo impetrat, quo instructa socerum adire atq; auxilia ciere commodius posset. Sed frustratus auxilijs Ludouicus, tandē arcem tradit pacta incolumitate, qua recepta Iacobus et Phamagustam expugnat. Sabaudus autem, ad ocium quàm ad imperium magis natus, in cœnobium apud Ripariam se abdit, Carlota autem, ad Sixti pontificis opes confugit, à quo tantum pecunia adiuta, Rhodum contendit, plena calamitatis etiam inde ad Soldanum in Aegyptū trāsfretauiſ, apud quem trienniū, auxiliū expectatione, quum frustra detriuiſſet,

re infecta, Romam rediit, ubi unâ cum Cyprijs comitibus honesti ordinis, Sixti liberalitate ac misericordia, ad extremum uitæ tempus uixit. Iacobus uerò cum Phamaugustam iam occupasset, totumq; regnū imperata facere coëgisset, ut firmo aliquo se muniret præsidio, amicorū suasu, Catharinam Marci Cornarij filiam, iam defuncti, eamq; à senatu Veneto adoptatā, uxorem duxit, ut una re, grati principis animum ostenderet, auxiliaq; præpotentis Reipublicæ sibi obligaret. Quo facto, paulo post, non sine ueneni suspicionem perijt, relicta uxore, uterū gerēte. Carlota audita fratris morte, ad Mocenicum legatos mittit, qui suo nomine opem rogant, ut in regnum restitua-
tur, à quo per nothum fratrem eiecta esset. At Veneti præter regnum multa spondent. In armis ius regnorum esse. Pro insula tuenda se omnes neruos intenturos, apertè fatentur. Cornariorum sanguinem, quàm Lusignianorū, plus iuris in insula habere. Interim Catharina puerum enixa, Andrea Cornarij patruī consilio res administrabat, Veneti nouis præsidij insulam muniunt. Ferdinandus Hispaniæ rex consilia de Cypro inuadenda & ipse agibat. Tumultu in insula orto, Cornarius trucidatur, sed ea iterum in officiū reginæ redacta, haud meliore fato extincto posthumo, quem regina pepere-
rat, Georgium Cornarium mittunt, qui Catharinam Venetias reportaret. Veneti sic, exclusa hærede Carlota, nuptijs circumuento rege, imperium in sulcū adepti sunt, redimunt autem pacem eius ad Turcā annuo tributo triginta uel quadraginta milliū aureorū. maximus illis ex insula prouētus, ac si nō nullis fides adhibenda, annui redditus, septies centum milia aureorum, tercentum millium in annū impensam sustinentes. Hæc de Cypro hac ratione scrip-
plimus, quod regni Hierosolymitani olim censebatur prouincia.

Dum Syriam nostri recuperare nituntur, à Turcis uincuntur, tamen Smyrnam, Berythum, Theodosiamq; urbes Asiæ obinent, cum nonnullis alijs oppidis. Caput XI.

IAm Clemens sextus in Pontificatum susceptus erat, qui etiam iuuandis rebus Christianis in Asia animum aduertebat. Igitur sub prima eius administratione, Veneti Genuensesq; cum alijs Christiani nominis principibus fœdere icto classem instruunt sedecim triremium, quarum pontificis impensis extruebantur quatuor, Venetorum ære sex, totidem & Genuensium. Præficiuntur nauigij, Petrus Zenus Venetus, & Martinus Zacharias Ligur. Hi maritimā Syriæ oram legentes, oppressis multis Barbarorum nauigij, fœda tempestate in Ioniam iactati, Smyrnam totius Asiæ olim celebratissimum Gymnasium, subita oppugnatione adortam occupant. Spolij ditati, auctiq; auxilijs Cyprorum & Rhodiorum, nec non quinque triremibus, cethea una, quibus Engelbertus Viennensis Delphinus in Syriam traiciebat, matre, uxore, alijsq; ingenuis hominibus stipatus sacraq; loca Hierosolymis uisitaturus. Syriam igitur petere atque portum aliquem occupare nituntur, cum ecce Turcarum classem obuiam habent, commissaq; pugna, multis in ipsa acie occumbentibus, tandem numero oppressi magis quàm uicti fugantur, inq; urbem Smyrnam se recipere coguntur. Oppugnatam diutius Barbari occupare haud potuerunt, sed egregiè defensa, in nostrorum potestate aliquot annos permansit. Tunc Genuenses, ne non nihil molirentur, Theodosiam in Chersoneso Taurica inuadunt, occupatam in-
staurant,

Itaurant, muniuntq; anno post obtentam Smyrnā 15. seculi uero eius quin-
quagesimo septimo. Caphæ nomen inditum urbi, Hieronymus Iustinia-
nus Consul urbi datus, uir integerrimus continentissimuscq;. Soldaia dein-
de urbs à Genuensibus etiam obtenta, celebratissimum ad Mœotidem im-
perium. Veneti quoq; in Syriam cursum tenentes, Berythum portum obtu-
nent, quo post aliquot annos, à Genuensibus magna clade efficiuntur. At ut
uno uerbo dicam, quicquid per centum integros & amplius annos, ad resti-
tuendas res Syriæ intentatum, administratumq; fuit strenue, id omne Vene-
torum Genuensiumq; discordia euauit deperitq;.

*Armenij exulis regis hortatu, sacra expeditio paratur, at in Aphricam delati nostri, Barbarisq;
denictis, domum reuertuntur. Caput XX.*

SYriacas res omnino periisse constabat, de Cypro etli contentio, tamē in-
ter Christianos erat. Vna Armenia à Turcis occupata, mirum inmo-
dum premebatur, quanq; adhuc regni speciem libertatemq; aliquam præ-
se ferre uideretur. Turcæ enim Medis & Persis inhiabant, ad maiora impe-
ria animum intendentes. Leo igitur qui Liuoni successerat in regnum, cum
priorem ferre non posset, ad æquum imperium non admitteretur, ad Vr-
banum sextum Pontificem Romam rogatum auxilium proficiscitur, dein-
de in Gallias ad Carolum Sextum regem uenit. Francus misertus fortunæ
regis Armenij, respondit se maximè omnium illud primum auere, ut sibi tan-
dem aliquando liceret, in communes religionis hostes arma mouere, sed id
impræsentia, & tempore exclusum & bello Anglico occupatum, minimè fa-
cere posse. His cognitis, Leo impigrè curare cœpit, ut compositis cōtrouer-
sijs, ipsi reges, iunctis armis sacrum bellum susciperent, confestimq; in An-
gliam trañciens, postquā regi causam sui aduētus exposuerat, pacis consilia
agitare cœpit. Richardus secundus eius appellationis, tunc septimū annum
regebat, à quo Armenius perbenignè & hospitaliter exceptus, benignius at-
ditus est, atq; ad æquam pacem regem prouum offendit Armenius. à pace
offerebat Anglus exuli regi auxilia publica, priuatasq; impensas, atque ad
Rempublicam Christianam defendendum animum paratissimum. Desi-
gnantur ad pacem conficiendam legati Caletum. Misit & Francus Bononi-
am, qui eius nomine fœdera pangerent. odij, fastu agitabatur omnia, quin-
quaginta dies frustra consumebantur, de pace enim nihil constitutum fuit.
Detriuit totum decennium apud Anglum Leo, magno in honore habitus,
ita quoque regi acceptus, ut precibus Armenij, trium annorum inducias
Gallis concederet, anno à nato Christo millesimo trecentesimo nonagesimo
primo. Quē donatū deinde magna pecunia ad Francū remisit, auxilijs, si ab
alijs adiuuaretur promissis. Francus renouata sacri belli mentione, pontifi-
cem Bonifacium nonum, per legatos adhortatur, ut Christianorum princi-
pes ad bellum hoc adiuuandum inciter, quod quidem haud segniter factum
est. sed alijs alias causas morasq; neccitentibus, Genuenses nomen militiæ sa-
cre profititur, non tã publica Christianorū causa, q̃ quod priuato cōmodo
suo consultū uellent. Etenim eo ipso tempore, Sarraceni Aphricæ imperan-
tes, incursionibus ipsam urbem prouinciamq; Ligurum uexabant. Lega-

tos igitur mittunt ad Francum, qui classem & commeatus offerant, si prius
 in Aphricam, quàm in Syriam trañciatur, regijs auxilijs petatur. Syriam em̃
 nullo modo subigi posse, nisi hoste finitimo ac fermè domestico oppresso.
 Maiori assensu auditus Genuensis, quàm Armenius, qui Syriam profere-
 bat. Frater regis eam prouinciam deposcebat, cui secundo loco imperator
 additus Barbarus dux, sub signis peditũ uiginti millia, mille quingēti equites
 Frãco erāt. Genuensib. quadraginta triremes, naues onerariæ uiginti, uiro,
 armis, commeatu instructissimæ. Anglus æmulatione uirtutis accensus, uo-
 ti memor, Henricum Derbientem comitem, cum electa iuuentutis Anglicæ
 sagittariorum, & ualida manu, in Franciam mittit. Veneti Genuensiumma-
 ximi hostes, religionis causa auxilia addunt, iureiurādo præstito, nullā men-
 tionem ullius contentionis inter eos fore, tantum communibus consilijs, ui-
 ribus, de coercendo hoste, de recuperandis rebus perditis se cogituros. Tu-
 netum urbs Aphricæ primo cursu petita. Anglorum sagittariorum uirtute
 effectum, ut littus teneretur, ac expositis copijs post uarios conflictus, urbs
 castris cingeretur. Oppugnatur urbs, tandem de compositione actum, ubi
 conuenit, ut Sarraceni finibus suis se continerent, abstinerent ora maritima
 Italiae, Galliae, atq; insulis Aphricæ Europæq; interiectis. Captiuos Christia-
 nos redderent omnes, iam aureorum centum millia numerarent pro belli im-
 pensis. Pace pacta, consultari inceptum de Syria. at exercitus peste iamdu-
 dum laborare coeperat, diminutusq; erat. de repetenda domo, decretũ euul-
 gatur, quo audito, ad suos quisq; cum gloria & gratulatione reuertitur,
 uno Armenio res suas deplorāte. Hic equidem Belli sacri finis statui potest.
 nam de recuperanda Syria Europæis post hæc nulla cura, satisq; fuisset, si o-
 missa Asia, res suas tutari, & à Turcis defendere potuissent. Quippè maxi-
 mis ingentibusq; bellis inuoluti, cum Turcis sæpius dimicādum fuit, quod
 quo tempore, quo facto, quibus uiribus gesta sint, apud eos inueniet Le-
 ctor, qui de rebus Turcicis historiam professi sunt, nos uerò nouo iam secu-
 lo incipiente, nouos Syriæ motus, inter Barbaros de imperio pro-
 uinciæ exortos, atq; ad nostra usq; tempora cōtinuatos,
 quo commodius describantur, in sextum
 librum reñciemus.

Bonauenturæ

BONAVENTURAE FAVSTO. INSVLAE

INTER RHENICATARACTAS, QVAM

Rhynau uocant, Abbati Ioan. Herold Hochstetensis S. D.

QUod mihi haecenus tecum nulla intercesserit familiaritas, Bonaventura integerrime, non me deterruit, quo minus librum hunc nomini tuo inscriberem, sed quia uirtus illa amoris sinceri conciliatrix, latitare apud te non potest, quia erumpens, ab optimis omnibus in te laudari meretur, boni uiri studium, suo iure, uicq; sua diuina in me excitauit, ut eam ipsam in te colerem, quam & in hoste, & apud ignotos, sanioris iudicii omnes obseruant & exornant. Haec siquidem una atq; ea est, quam ob hoc unū, Deus opt. max. imis pectoribus inclusam uoluisse puto, ne ad aperta maiestatis qualitate fascinare, atq; a certa persuasione rudiores seduceret, quando quidem fortissimos prudētissimosq; ad amicitiam cum ipsa coniungendam, nunq; non rapit. Etsi ego intelligam esse permultos, qui claritati natalium, augustiori corporis formae, ordinis, fortunarumq; amplitudini deniq; cuilibet horum suam inesse Venerem, Apellemq; unumquodq; suū efflagitare contendant, neq; ignarus sim, Vuellenbergium familiam, inter Heluetiorū nobilissimos, Tigurinos scilicet, ingenuitatis antiqua dignitate nō infimum gradū obtinere, cætera omnia tibi dona, quæ nobilitati famulantur, larga manu à Deo collata esse, tamen me magis allucit, quod à teneris indolem illam tuam faustam, sapiētissimorum uirorum præceptis excultam, ab adolescētia pulcherrima quæq; memoria comprehendisse, huc usq; scientiæ, summam humanitatem, inq; rebus gerendis industriam cōiunxisse te audiā, imō doctissimi atq; ornatissimi iuuenis Ioannis Schuartzij, patritij Scaphusiani sanctissimo testimonio, quinquennio iā et diutius, omnino cōpertū habeā atq; iuratum. Hec igitur quantum meum erga te studiū, quo libellum tibi hunc dedico, illustrent, atq; æquioribus commendant, tantum spero, & gratiæ mihi concilient apud te, tum propter delectationem, quam uarietas huius historiae suppedabit, tum propter onus quod ingens me suscepisse uides. Ego etenim is haud sum, qui parum me posse non sentiam, aut laborem suscepisse me magnum non uideam, quod libro uno, res per annos ferme centum & quinquaginta gestas & memoria dignas conscribere, tibiq; de tuis uirtutibus gratulari, easq; celebrare simul instituerim, præsertim quando hic consiliorum, actionum & temporum commentatione, scriptorum aut negligentia, aut inopia destituor, illic assentatiuncule nota apud inuidos opprimor, in utroq; uerò & autoritas & ingenium mihi desit. Cæterum cum his scribendis nihil aliud cogitauerim, nisi quod, ut æquū fuit, discordie & socordiae exemplis, iniquissimorū nostrorū temporū pestē, haud dispari crudelitate, quā olim in Syriæ uisceribus, in Europa iam grassari, nihilq; dissimili stupiditate procerum, ceu prauī momenti morbum negligi, aperte ostenderem, consentaneum mihi uidebatur, id apud eos deplorare, quorum pietas patriæ consultum cuperet, autoritas nonnihil opis & lucis adferre posset, quosq; boni studium, ex animi bonitate, tenerius amplecti certum esset. Hunc ardorem cum in his, quibus priores quinque libros

inscripsi,

inscripsi, perspexissem, sextum te illis adiungere uolui, de quo mihi optime persuasum, ac mereri bene necessariū sit. Id uerò cū nulla alia re possum, uel hoc munusculo, animi mei obsequentissimi arrhabonem offerre tibi placuit, ne tibi deesset, quod in me, quemadmodum etiā in alijs, literarum bonarum studium, amares. Vale.

DE BELLO SACRO CONTINVTATÆ HI

STORIAE LIBER SEXTVS,

in ordine uigesimus nonus.

Temporis Parthorum Imperatoris origo, successus & incrementum.

Caput I.

Am Turcarum imperium caput ita extulerat, ut Christianis maior sollicitudo ingereretur Europæ defendendæ, quàm de recuperanda Syria. Græcorum enim imperium nō solum periclitabatur, uerum etiam, deuictō à Turcis, anno millesimo trecentesimo nonagesimo quinto, Sigismundo imperatore Romanorum, apud Nicopolim, Reipublicæ Christianæ toti minari uidebatur fortuna Turcica, non admodum leue aliquid, neque profecto, ulla ratiōe, insignem aliquā calamitatē euitasset, nisi Tamerlanes (quem alij Temyrin, nonnulli Demyrly, quidam Themircathlum uocant) Baiazeri tyranno omnia prosterntenti restitisset, de quo pauca interferere huic historiæ, non admodum ineptum mihi uideretur. Temyris hic, natione Parthus, humili inter suos loco natus, patre Sangalo, qui apud Samarchandā stipem hostiatim colligebat, pueritiā apud parentes egerat, adolescēs uerò factus ciuibus operam locat, custodiendis equis, qui ea in regione educantur plurimi. Indoles illi erat subdola, sanguinariaq̃, quæ nisi latrocinia nihil omnino spirabat, nescio an natura an educatione deprauata. Pubertatem igitur nondum egressus, cum reliquis per eam regionem pastoribus, coniuratione inita, pecus, iumentumq̃ omne finitimis abigit furando, quo in facinore excellentiorem se non habebat. Animo conscelerato adfuit fortuna, nam breui armentorum gregumq̃ copiam magnam, sociorum manum haud contemnendam contraxit, nec erubuit apertē latronum princeps uocari. Fama nominis, terrorq̃ audaciæ magnam apud populares sibi conciliauerat gratiam. Cōgregata igitur armentinorum cohorte, stabulum quoddam aggreditur, quod pro more gentis, altissimis muris circumdatū erat, atq̃ armatorum copijs nonnullis munitum. Hoc cum effringere tentasset, primusq̃ in murum euasisset, ui deiectus, in terram decidisse fertur, crusq̃ fregisse, quo casu, perpetuam claudicationem contraxerit. A casu denique sublatum, uno crure tam diu pugnando horrandoq̃ institisse, donec omnia in potestatem à suis redigerentur, dissimulato semper dolore. Ea uictoria cōciliatis sibi omnium animis, palām, clamq̃ ad ipsum confluebant hominum equestrium pedestriumq̃ copiae, quæ ultro ipsum ducem peterent ad Sarracenos, qui uicinis

de Temyris

1400

constituitur

de Temyris

anno 1395

de Tamerlane

*de fabula
sive Temyri*

uicinis regionibus imperabant, opprimendos. Tantam occasionem haud neglexit Temyris, hostiliter uicinia irrumpēs, omnia uastabat, ferro ac flamma corripuens, quo latrocinio opes ingentes paruo quidem tempore congeffit. his non parcēs, sed liberaliter usus uires suas ita auxit, ut tyrannidis apprehendendae consilia agitare inciperet. Capto deinde loco situ munitissimo, praesidiū in eo extruxit, ex quo in praetereuntes grassabatur crudeliter, regulos aliquot excursionibus uexans, quasdam uita & imperio exuens. uian premijs incertum est, prouinciā duos tyrannos, Chaidarem & Myrxiam sibi coniunxit. hi opibus, uiribusque hominem quocunque duceret, sequebantur & iuuabant, quorum auxilijs fretus Babylonem urbem, quam Baldacam uocant, Euphrati adiacentem bello inuadit. Fama huius belli excitati ciues Samarchandae, haud paruo numero ipsum sequuti sunt, a senatu etiam aere magno adiutus fuit, ut militem sibi conciliare posset. Ipse tyrannus urbis suae & patriae nomine, imperatorem exercitus Temyrim uocat. Castris igitur in conspectu urbis Baldacae metatis, cum saepius oppugnatam ui capere non posset, Soldanum Mediae supplementa uirorum suis adferentem, eiusce rei dissimulata Temyris notitia, urbem magno comitatu intrare permisit, ratus quod euenit, annonam multitudine in urbem citius absumptam iri, atque inopiam obsessos ad deditionem pellecturam. Contigit igitur Soldanum a fame oppressis interfici, quo mortuo, uidua tyranni urbem Temyri offert, si ipsam in uxorem & regni consortem duceret. Potius ea urbe, exercitum uictorem domum reduxit, gratulationibus a ciuibus exceptus, praeter dignitatem regiam, summa illi deferretur potestas. qua patriae gratitudine nihil segnior, sed ambitiosior multo euasit, ac statim de tollendo Samarchandae tyranno, patriaeque principatu obtinendo consilia cum Chaidare init. Vocatus in consilium Myrxies, prodicionem abominatus est, nec dissimulauit iram. respondisse enim eum ferunt, Patriam Samarchandae regnum firmitus esse, quam ut a latrone occupari possit, si uero in fatis sit, ut Temyris id occupet, nihil recusare quin statim obtruncetur, quandoquidem seipsum bonosque omnes magna spe falleret, quod quidem responsum paulo post, magno stetit Myrxiae. Temyris ut pristinis uictorijs robur uirum accederet, & ideo potentior ad subiugandam patriam euaderet, conscrip-
*nota: Myrxia
myr. tuse. p. 10
myr. tuse. p. 10*

pro exercitu quadringentorum equitum millium, sexcentorum peditum, Assyrios, Albamam, Medos & Scythas inuadit, quos admodum in paucis annis subiugatos, imperata facere coegit. Myrxies certe ad consequendas uictorias illi maximum fuit instrumentum, nam ordinem atque disciplinam militarem illi ostendit, eamque tam prudenter docuit, ut ob unam rem militarem bene constitutam, apud omnes eam gloriam acquisierit Temyres, quam haecenus imperatorum nullus meruit. Sissitiorum ordo ab eo institutus fertur. Deni uni decurioni subdebantur, Centurioni decuriones decem, Chiliarchae totidem centuriones. Hi ducibus parebant adeo dextre, ut uno nutu & castra mouerentur, & inirentur praelia momento uno. In castris quaeque ars locum suum habebat, merces suas, apothecas, xenodochia erant publica, in quibus excipiebantur exteri. Sceleris uindicandi magna

erat ratio, decurionem peccantem centurio, hunc chiliarcha, illum Dux puniebat, unusquisque magistratus militem suum. loco fontium puniebantur, qui facinus notum negligebant. Affluentiam castra omnium rerum habebant, cum neminem uiolari fas esset, cum à nullo aliquid præter uoluntatem ac ne minimum quidem olus auferri impunè permittebatur. Ferunt militem anui cuidam uasculum lacte plenum ui ablatum exuisse, quod cū apud Temyrem quæsta esset uetula, sciscitatū esse tyrannū, an hominem cognosceret, adductum inficiantemq; mulieri sistit. iterum eam rogat, an uitæ periculo hoc uerum esse affirmare ausit. Cum uera se dixisse iuraret, ex templo militem iugulare præcipit, intestinaq; eius rimari, quæ cum lac effunderent, horrendo cruciatu sceminam liberauerunt, quæ perdita fuisset, si hominem fefellisset. Hoc consilio effecit, ut non minus quàm ad Emporia celebratissima, merces omnes in castra eius deueherentur. Reuersus Samarchandam cum exercitu, interempto tyranno, urbis imperium patriæ arripit, Chaidarisq; astu circumuentus, Myrxien uoti admonitum peremit, peremptum regali pompa sepeliuit, & luxit diu. tandem in Hyrcanios mouens, quibus deuictis, Cadusios aggreditur, atque ex insidijs adortus subegit. Arabiam inde petens Fœlicem (incolæ enim eius regionis Cadusijs opem contra Temyrem tulerant, atque strenuam nauarant operam) legationibus muneribusq; Arabum delinitus, atque Massagetarum, qui Persidem inuasisse nunciabantur, audacia reuocatus, Samarchandam redijt. tyrannus enim Massagetarum, qui in ea Scythiæ parte regnabat, quam nunc Cathaium appellant, quiq; Magnus Canis dicitur, cum ad extrema Scythiæ littora nec Darium, nec alium ullum regem peruenisse nosset, haud rebatur, Temyrem etiam iratum, bellum sibi inferre posse. Temyris autem ingenti congregato exercitu, tribus prælijs semper repulsus, cum Scythas aggressus esset, Cheriam in urbem, quam de nouo ad Tanaïm construxerat, reuertitur, ubi reparatis copijs, anno post transacto in Aegyptum se ducere uelle simulat, transuersisq; itineribus, nihil tale uerentes Scythas aggreditur, commissa pugna deuincit, omnesq; eorum Agoras & Hordas depopulatur. Sunt enim Hordæ ad effigiem ciuitatis uulgi congregationes, quæ pro muris pectora atque arma uiro- rum fortium habent. Agoræ autem sunt, in quibus rex, satrapæ, cum equestri ordine hospitantur, circumseptæ aliquæ planicies, longe lateq; patent. Magna deinde præda onustus, per Hiberiam, Colchidemq; transito Phasi fluuio, Cheriam regressus, malè afflictum exercitum ibidem refecit, affinitatem & foedus cum Massagetis init, ea conditione, ut quotannis his tributum nomine aliquid penderet, pro uastitate qua regionem afflixerat. Hic dum ocium trahit, admonitus Caphæ, tum Genuen suū Coloniae, in Taurica Chersoneso sitæ, immensam esse diuitiarum uim, multis eò confluentibus negociatoribus. Vrbi igitur uim inferre tentat, at secum reputando, quod manifesta iam ingruente ui, ciues thesauros auerterent aut infoderent, uno astu excogitato, urbis dominium, & pecuniarum thesauros nactus est. Instruxerat enim ex optima sui populi parte, magnum negotiato-

negotiatorum numerum, iubetque eos preciosissimarum pelliū omnis generis copiam comportare, inque urbem Capham mercā uendibilem transuehere ad uendendum, iusto satis precio. Permutatione & commercio eius modi, urbs exhausta plurimum auro atque argento, eoque locupletior ipse factus, statim ne merces in Europam traicerentur, urbi bellum denunciat, muro simul castra admouens, tandem post continuas easque acerrimas oppugnationes, & urbe potitus est, pelles, reliquamque opulentiam iterum abducens.

Belli Turcici quæ causa Temyri, atque quomodo is Sebastium expugnauerit.

Caput II.

Temyres Scythia Asiatica edomita, animum ad reliqua Asiæ empireia adiicit, Turcarumque suspectam potentiam etsi non adeo ægrè ferebat, tamen cum Othominaidas, cæteras familias bello prosequi, principatibus exui cerneret, coniectura facili assequutus est Monarchiam Baiazetem ambire, nullumque neque superiorem, neque parem illum laturum. Talia cogitantem adeunt summo loco nati homines circiter centum, qui omnes à Baiazete eiectione, opem & auxilia Temyris implorabant, cognationem religionemque communem prætendentes petebant, ut in patriam ab eo reducerentur, quandoquidem ipse unius Asiæ monarcha, ab iniuria tutari omnes ex officio teneretur. Adhuciebant quoque se non recusare poenas, si quid contra fœdera in Baiazetem commisisse deprehenderentur. Erat autem inter exules Casanes, qui Armeniæ imperabat Assambecchi nepos, is calamitate sua, propter ortus & generis eius nobilitatem, Temyrem maxime afficiebat. Mittit igitur legatos ad Baiazetem, qui inter eundem & exules pacem reconciliarent, addit pro more gentis, muneris nomine uestem preciosam. Vbi ad Baiazetem uentum est, mandata exponunt. Primo magnis laudibus euehūt, quod ad tutandam religionem Mahemetis, contra alienæ persuasionis homines, tam strenuè depugnaret. Deinde edicunt, ne amicis molestus esse pergat, exules restituat, aut actione instituta, Temyris sententiam de his expectet. Nihil pacati ad ea respondit Turca. Temyris gratulationes se nihil morari, dum quæ aperto Marte subegisset, inimicis ut restituat, ab eo postulare ausus sit. Munus quoque repudiatum, tanquam maiori loco quam Temyrem natum, dedecus esset tam uile donum recipere. Hæc ut ad Temyrem relata fuere, statim per præconem Baiazeti renunciare iubet bellum, nisi exules mallet restituere. communis enim religionis homines, necessarios suos atque clientes nullo modo ipsum posse negligere. Ad hæc respondisse ferunt Turcam, Prius Temyrē tertio repudiatam suam coniugem recepturum, quam bellum Turcis inferre ausit. quo contumelioso responso non solum ipse Temyres, sed & uxor eius ita exarserunt, ut mulier, quæ diutius, ne quid hostile in Baiazetem attentaret maritus, blanditijs retinuerat, iam ultro ad tantæ iniuriæ uindictam animaret instigaretque. Infamis enim is apud Turcas est, qui

in repudiata

repudiata uxore tertio, eam iterum recipit, diciturque ad tres splenes rediisse, quod quidem scomma ignominiae plenum. Armenium igitur in regnum restituere, eumque rebus suis iterum praefici gestiebat Temyres. nam Mahematini Armenios miro quodam fauore, praeter ceteras gentes prosequuntur, nec quenquam Armeniorum (licet in religionis negotio cum ceteris Turcis non usque adeo consentiant) seruum aut captiuum mancipant, eo, quod ex ea gente quendam uaticinatum ferunt, gloriam Mahumetis per totum orbem propagandam esse. Sebastiam igitur ab Baiazete occupatam, Armeniae Secundae Metropolim aggreditur Temyres, eo ipso tempore, quo Meletinem Baiazetes oppugnaret etiam Armeniae oppidum. Susceperat eo tempore Baiazetes expeditionem contra Graecos, Lebadiamque oppidum Boeotiae obsidione cinxerat, Peloponesumque ac Thesaliam ferro, flamma, caede & rapina depopulabatur. Vastabat is etiam Illyriorum & Triballiorum regionem. nam has regiones uiribus & armis praestare, sibi in inimicissimo animo obcalcitrare uidebat. Praeterea cum Europae imperium iam ambiret, Temyris conatus in Asia, propter clientelas, quas in ea habebat maximas, haud magni faciebat. Praefecerat igitur Orthobalem filium, strenuum & in armis exercitatum iuuenem, qui saepius oppugnantem urbis muros Temyrem, multis cladibus repellebat: at demum per cuniculos suffossis moenibus, ciues ad deditiorem inclinantur. Pax a tyranno data, modo dimisso cum reculis Turcico praesidio, sedecim millia suorum militum in urbem reciperent. Quo peracto, ab uxore literas recipit, quibus precatur, ut suppressa iracundia domum redeat, uerborum contumelias satis ultum esse. Solutis igitur castris Cheriam redire conabatur, uixque tertius castris aberat cum nunciatur, suborto in urbe Sebastia tumultu, Orthobulem reducem, ac praesidium suum trucidatum esse a ciuibus, nouitate rei stupefactus, pedem referens, castris urbem iterum cingit, quindecim continuis diebus, magnis uiribus oppugnat. At ex desperatione uires resumentibus ciuibus, ad dolos, cum ui sese nihil proficere uideret, animum conuertit. Initis enim cum oppidanis foederibus, petit sagittarios, quos in oppido habuerat praesidium, illi concedant, quorum opus era in certa quadam expeditione uti uellet. Haud negatum fuit tyranno, receptis ergo sagittariis (duodecim millia eorum fuisse dicunt) eos omnes altera die rescissis pollicibus, in urbem misit. Deinde ui captam urbem cum ingrederetur, omnis ordinis, omnis sexus, omnisque aetatis homines, in forum conuocare iussit, exercitu circundatam multitudinem melioris sexus omnes, quotquot decimum quartum annum excessisse compererat, obtruncare, nubilis aetatis iuuentutem uinculis mancipare, igni cadauera intjci, ex capitibus uero turrim media in urbe construui iubet. Mulieres postea, puerosque omnes in patentes campos educi, matres ab infantibus segregare, quod quam primum fieri contigisset, turmas equitum conuocat, easque ferrum & equos in uagientes illachrimantesque pueros agere, indiscriminatimque oppressos conculcare mandat. Equites exempli atrocitatem stupentes, matribus

tribus innuit, ut primatibus exercitus, pro innocentium salute supplicet. Proceres regem adeuntes crudelitatem tam feram placare studebant, inter quos Ligur quidam negociator, magis familiariter quam prudenter humanitatis eum admonebat. Tunc obuersis in eum ignescentibus luminibus, Temyres in hæc uerba prorumpit, Me qui totius orbis malleus, ipsaq; Dei ira sum, æstimas tu hominem falleris. Caue uerò, ne post hac mihi occurras, nisi huius tuæ temeritatis & audaciæ poenas dare maueris. Conuersus deinde ad equites, Ecquid (inquit) cūctamini? adactoque equo, primus in puerorum agmen irrumpit, Agite, exclamans, uideamus, quinam imperatorem suum sequi reculent. Sic equitatus omnis crudelitatem tyranni secutus, undiquaque irruens, matres cum liberis equorum ungulis contriuit. Oppidum post istorum confectionem depopulatus, exussit abducto Orthobule Baiazetis filio, ac adolescentibus, qui superstitēs erāt, reliquis. Leprosos omnes excarnificabat, nephas esse dictitans, quod superessent, qui reliquos homines inficerent, ipsis plerunque miserrimè consenscentibus. Clades Sebastiae urbis miserabilis fuit, atq; omnium urbium calamitates superasse creditur.

*Temyris contra
Baiazetem*

Pugna inita uincitur Baiazetes, atq; in potestatem Temyris uenit cum filio.

Caput III.

Postquam Baiazetes captæ Sebastiae atque extinctæ urbis, nec non necis filij Orthobuli nuncium accepisset, dolorem haud dissimulare potuit, sed cum fortè opilionem obuium haberet, fistula cantiunculam modulantem, præmisso gemitu, homini dixisse eum ferunt, O beate, quàm dulce canis, quàm læto animo, qui nec Sebastiam, nec Orthobulem filium amittere potuisti. Non latuit dictum Temyrem, nec uxorem eius, quæ propter persuasus ab ea, pacem Baiazeti ultrò offert, mittitq; Legatos, qui Turcæ ostendant Temyris animum, iam urbis Sebastiae excidio placatum, contumeliamq; uerborum iam eum remittere, ac ultrò pacem offerre, si Baiazetes restitutis exulibus Temyri, butyri tantum mitteret, quantum ad onerandum duo millia camelorum satis esset, totidemq; tentoria pileata, quæ pastoribus essent usui. Petebant insuper, ut in omnibus Turcarum Mesquitis, publicisq; locis Monarcha Asiae, Temyres pronunciaretur, æs quoque aurum & argentum Temyris imagine signatum admitteretur, conflatoq; quod in usu habebat Baiazetes, eo solo mercimonia omnia commutarentur, cui Temyris signum impressum esset. Ad hæc postulabant, ut Moses Baiazetis filius, in Persiam ad Temyrem mitteretur, ibidem inter stipatores, officij causa tyranno seruiturus. Hæc si Baiazeti placerent, Temyrem amicitiam & necessitudinem cum illo coniuncturum, si uerò aduersaretur postulata, iam pro hoste haberetur. Ad hæc iratus Baiazetes, cum latrone sibi pacem intercedere non posse, inquit, nec in obtinenda Monarchia Asiae, ulli se cessurum. Proinde abe-

6 iij ant.

inquit, nec in obtinenda Monarchia Asiæ ulli se cessurum. Proinde abeant, Temyri armis, non uerbis opus esse, renuncient. Cum tale responsum legati Temyri attulissent, diutius expeditionem contra Baiazetem differre noluit, sed delectu habito, conscripsit exercitum. Octuaginta myriades armatorum habuisse Temyrem tradunt quidem. Baiazetes ut & ipse quàm instructissimis copijs obuiam procederet Temyri, ex Europa atque Asia cogit ingentes copias, quæ hominum tercentum millium numerum excedere dicebantur, omnemq; belli summam in uelocitate positam existimans, quàm maximis itineribus ad Euphratem properat, uixq; Armeniam intrarat, cum Temyrem exercitum in Phrygiam deduxisse nunciaretur, ac iam in conspectu hostem adesse. eò igitur contendit Baiazetes celerrimè. Ad Stellam montem (quo in loco olim Pompeius cum Mithridate conflixerat) uentum est, ubi metatis utrinque castris, uix quindécim stadiorum spacium inter eos relictum. Ferunt mutato habitu Temyrem ipsum situm castrorum, atque belli totius apparatus in castris Baiazetis explorasse. Tandem Temyris Sachrucū filium, cum decem millibus uelutū contra Baiazetē mittit, ut hī hostem quoquo modo possent, ad pugnam elicerent, quod ubi uidit Turca, confestim acies instruit, collem quendam occupans, pugnae copiam facturū. Collocarat in cornu sinistrum Asiatica auxilia, Europæo dextram aciem tuendam iniunxerat, ipse medius, stipatoribus satellitibus, totiusq; exercitus robore septus, hostem expectabat. Sachrucus agmine & passu composito Persarum atque Cattidarum nobilitate stipatus, in hostem mouebat, quem haud quaquam, quanquam facile potuisset, circumueniendum statuit, sed spacium relinquebat, quo fugientibus abeundi copia esset, ne ex omni parte oppugnati, ex desperatione animos sumerent. Pugnae initium dedit Europei militis fortitudo, quæ magno in hostem impetu delata, Persas iam pedem referre coegerat, atque ardore pugnae ad castra hostium usque progressa, uirtutis atque audaciæ monumenta reliquit. Baiazetes autem ueritus ne ab hostibus circunduceretur, ordinum ductorem reuocare iubet, militemq; in primum locum se redigere, quod cum abnuerent & Dux & milites, blasphemijs Turcæ tandem reuocati paruerunt. Hoc uidens Temyres, in recedentes magna uis fertur, tantoq; numero eos à tergo premebat, ut citatissimis passibus in castra se reciperent. Asianus miles fugam esse ratus, confestim abiectis armis, salutem fuga quærit. Baiazetes res suas pessimo loco contemplatus, equum conscendit, ac effusissimis habenis aufugit. Fugientem insequuntur Persæ, sed is iam multum itineris cursu confecerat, ut qui uelocissima equa ueheretur, tamen cum fortè ad flumen uenisset, equa intolleranda siti stimulata bibere cupiebat, nec priusquā benè potā abigere potuit, cū chiragra grauissimè laboraret ipse, nec fugæ socj adessent. Pota iā de pernecitate multū remittebat equa, quare factū est, ut assecutus à militib. Temyris, captiuus ad tyrannū traheretur. Capti fuerūt filij Baiazetis eo die, Musulmannes, Iesus, Mechmet & Moles.

ses, Duces quoque Turcæ fermè omnes, qui cum cæteris, qui mortem in pugna euaserant, tantum uestibus spoliati, liberi abire permitti sunt. Nam antequam pugna iniretur, per præconem edicere iusserat Temyres, ut nemo Turcarum uinculis manciparetur, aut post partam uictoriam, aliqua afficeretur contumelia, cum è contra Baiazetes, neminem Persarum sese dedentem, suos recipere, sed omnes obtruncare iusserat. Hac uictoria potitus Temyres, omnes Asiæ regiones quæ Turcæ parebant, in potestatem redigit, Prusiamq; Baiazetis regiam occupat. Gynæceum inde Turcæ captum cum uxore Baiazetis. Ferunt in ea pugna turcarum ducenta millia cecidisse. Adductus ad Temyrem Turca, interrogatusq;, Qua confidentia in Monarcham Asiæ arma suscepisset. Vt deuicto eo, ex Mahometani nominis hostibus uictoriæ tanto magis inclarescerent, subintulisse eum dicunt. Ad hæc Temyres, cum elati animi præmium illum recepisse dixisset, accipitres & canes, aliâq; huiusmodi animalia offerre iubet, quo munere uenatorem eum solertiolem, quàm aptum imperatorem indicare uolebat. Audierat enim Temyres, Baiazetem septem millia uirorum aluisse, qui accipitres curarent, pauisseq; canes sex mille. Cognito igitur, quod ignominia causa hæc illi oblata fuissent, Temyri in faciem regessit conuitia, inquiring, Haud mirum est Temyres, te à iuuentute nullius rei quàm latrocinij gnarum, canum, accipitrum, & uenationis studium mihi probro dare, me uerò ab Amurathe Orthanis filio, qui ambo reges fuere, natum & institutum regijs exercitijs, haud hæc studia dedecent. His uerbis offensus Temyres, asino præpostere impositum per castra deduci iubet, militibus deridendum, redeuntem deinde interrogat, num & hæc equitatio reges deceret. Vinculis deinde mancipatum conuiuio adhibuit, in quo Eleazari Mysiæ superioris ducis sororem, ardentissimè à Baiazete amatam, in conspectu mariti uinum fundere coëgit. Rei indignitate motus Turca exclamat Temyrem, regum liberos atque uxores, qui natura illi domini sint, contumelia afficere non solum, uerum etiam probris paternum atque maternum suum ipsius genus onerare, quandoquidem uulgi fecem, ex qua natus ipse esset, seruire deceret magis quàm imperare. Risum excitauit his uerbis Temyri, atque abductus nonnullis in custodiam datur. Hoc cum compertum haberent quidem Duces Turcarum, qui castra Temyris sequebantur, cunicularios Temyris aliquot magna immensi auri spe corrumpunt, si acto cuniculo, in eam castrorum partem, ubi asseruabatur Baiazetes, eumq; eriperent. Fossam igitur in antri speciem adoriuntur, egesta noctu cautius terra, iam cōsummato labore ad tentorium usq;, in quo Baiazetes erat, produxerant, sed erumpentes prodierunt in eum locum, ubi custodes uigilabant, à quibus capti, Temyriq; oblatis pœnas audaciæ luerunt. Dehinc more ferarum aureis uinctum cathenis, cauege inclusit Baiazetem, per omnia itinera præ se agens & circumducens miserum, scabelli loco utens eo, quoties equum inscenderet, proiectis frustulis eum, ut canem sub mensa pascebat. Temyres post adeptam deinde Smyrnam urbem, Indici belli fama domum reuocatus, Baiazetem secum

*Temyres intra
Baiazetem*

secum abduxit, qui uero tot calamitatibus ludibrijsq; impar, ægritudine in itinere contracta, fato functus est in Ionia, cum eò in hyberna concessisset Temyres.

*Damasco occupata, et deuictis Indis, Mercantiam urbem condidit Temyres
ac moritur. Caput IIII.*

Temyres 12te trans
Bello Turcico defunctus, & restituto Chasame Armeniorum rege, induci
as cum Indorum rege paciscit Temyres. nam Mesopotamiae, Syriae, Aegy-
pti regna subigere meditabatur, quae omnia uni parebant Memphitico
regi. Erat tunc quoque ipsa Hierosolyma, quam Sarraceni Kurtzitalon appel-
labant, deuastata, ac sub potestate Aegypti, Dominicumq; Sepulchrum,
tantum ob lucrum, quod ex peregrinis accedebat, integrum seruabatur. Te-
myres coacto exercitu duodecies centum millium armatorum, Mesopota-
miam petit, atque Epiphaniam (Alapiam uocant) urbem obsidione cingit.
Sarraceni cum Mamaluchorum praesidio, quod ex Aegypto uenerat, in ca-
stra metantem eruptionem faciunt, multa uere clade repulsi, in urbem se re-
cipientes, telis, tormentisq; subeuntem hostem arcere nituntur. Quarta de-
mum die Temyres uiginti in suburbia irrumpit, eaq; diripit, cadauera ce-
sorum, atque captiuos omnes, in fossam urbis praecipitare, ligna terramq;
his superingerere iubet. Sic aggere facto, ipsam urbem oppugnatione ualida
aggreditur, qua occupata atque direpta, firmoq; suorum praesidio munita,
Edeffam simili modo, decimoquinto obsidionis die, in potestatem redegit.
Mesopotamia potitus, Syriam deuastat, inde missis nuncijs, Aegyptum re-
gem per nuncios interpellat, ut Coelefyriam sibi tradat, quod si fecerit, bel-
lum se pace commutaturum. At ista legatio irrita fuit, quapropter ira accen-
sus Temyres, adoriturus Damascum, per Palaestinam iter fecit, inuisisq; sa-
cris apud Hierosolymas locis, triginta millia militum, sub Iosephi cuiusdam
ductu, in Palaestina reliquit, qui circa Iordanem castra figentes, Palaestinam
tutabantur. Aspera deinde obsidione cum per semestre tempus Damascum
defatigasset, potitus urbe propugnaculum, in quod praesidium se recepe-
rat, inexpugnabile ut uidebatur, occupare uiginti contendebat, licet qui intus
erant, fastidito praelio, signum deditionis spontaneae ederent. Duces cum
adhibiti in consilium, conditiones accipiendas suaderent, pertinaciter ipse
recusabat, quandoquidem non contemnenda gloriae occasio affulgeret, ex
loco tam munito situ, quo expugnato ob difficultatem uictoria celebrior fie-
ret. natura enim tyrannus rebus difficilioribus pertinacius instabat. Situm
igitur arcis diligenter ipse explorat, cumq; nullis scalis, praenimia altitudi-
ne aequari posset, ex aduerso totius exercitus magno sudore, aliam nouamq;
atque multo sublimiorem arcem erigit, ex qua, die noctuq; omnis generis te-
la in subiacentem hostem conijcit, confectisq; ferme qui intus erant omni-
bus, maiore parte muri deturbata, cum suis in propugnaculum irrumpit,
atq; cum pauci suorum impetum ferre nequirent, superior euasit. Captae urbis, ex-
pugnati praesidii fama iam ad ipsum Aegypti tyrannum peruasera, cum subito
legatis missis, Temyrem rogat, ut communis religionis memor, ciuitati
parcat, propter maiestatem templi, quod in ea augustissimum ornatissi-
mumq;

*Damascum ex-
pugnata*

finumque extabat. cuius quidem amplitudo quadraginta porticibus ambiebatur, quarum quæque magnam hominum multitudinem capiebat, intus uero nouem millibus ampullis, ex auro argentoque affabre ductis, illustratum. Hoc enim uno exornando, per multa secula, Aegypti reges thesauros ingentes profuderant. Temyres qui ad superstitionem usque in colendo Mahemethe omnem operam adhibebat, his precibus tandem delinitus, urbi & Templo pepercit. Multis muneribus cum sacerdotes donasset, abducto exercitu in Aegyptum properat. Soldanus ut aduentare Temyrem audisset, Mamaluchorum ex agmine, totius Aegypti robur, duodecim millia hominum selegit, negotio illis iniuncto, ut quam citissimis auersisque itineribus Damascum petant, certus ea recepta urbe, Temyrem, Aegypti expeditione omissa, ad hanc recuperandam reuocaturum exercitum, quod uel nunquam, uel admodum tarde futurum foret, cum uirorum fortium, inque bellicis rebus exercitatissimorum opera strenue defenderetur. Interim sibi tempus & occasionem adfuturam, ut auxilijs supplementisque contractis, Aegyptum firmaret, compararetque exercitum, quem Temyri irrumptenti obicere posset. Cæterum ne Temyres subita irruptione regnum occuparet, ad Larim usque, antiquissimum solitudinis oppidum, progressus, quam firmatam praesidio, militibus suis custodiendam reliquit, ipse uero cum triginta millibus equitum in Aegyptum se recepit, puteos omnes, atque restagnantem fluuium ueneno inficiens, qua re effectum, ut Temyris exercitus, qui unius diei intervallo fugientem insequebatur, magna clade absumeretur. Depopulata igitur Aegypto, in CoeleSyriam exercitum reducit Temyres, Damascum iterum obsidet, in tertium quoque mensem oppugnat. In urbe interim annona deficere coepit, neque subsidiorum ex Aegypto spes affulgebat ulla, qua de re Mamaluchi qui in praesidio erant, ad Temyrem mittunt, qui inducias petant, quas cum in mensem haud difficulter impetrassent, prima noctis uigilia, per uniuersam à castris portam in Aegyptum discedunt, incertum an metu, an compacto urbem hosti ita prodiderint. Certum autem est, neminem fugientibus à Temyri immissum, sed eandem primo statim mane, defensoribus uacuam urbem oppugnasse & occupasse. Obtenta urbe, qui summus sacerdos sacris praeerat, supplex Temyri accurrit, patriæ salutem deprecaturus. Tyrannus orantem complexus, cum omnibus Templi ministris, eorundemque familia, templum ingredi iubet, adiunxit se ijs magna ciuium caterua, quæ tanquam in asylo, salutis suæ consultum existimabat. Decies ter mille homines eò confluisse perhibentur. Occluso igitur Templo, lignis id circumstruere iubet. Rogo sic constructo, eundem iniecto igne, concremare precipit, dictitans, Hoc modo prophanatum templum, cum sceleratis sacrificulis, impiisque ciuibus expiandum. Se etenim à numine uindictam commissorum missum esse. nam sic Saracenos, sic Christianos utrinque leges praeuaricari atque uiolare. Funditus deinde diruta urbe, eam ita complanauit, ut eo abeunte, cum ciues redirent, qui fuga elapsi fuerant, thesauros suffossos ablaturi, regionem in qua cuiusque aedes locatae fuerant, agnoscere nequireret. Trophaeum erexit captae urbis, tribus turribus summo ingenio, ex caluarijs celorum, aedificatis.

Decreuerat

D. Temyres
virtutemmiseria
degenere

Decreuerat etiam Syriæ urbes omnes pari uastitate delere, at cum bruci cæteræq; mulsæ exercitum eius uexarent, coepto desistit, à Deo se admonitum his interpretatus, ut ea re temperaret. In Persidem igitur rediit, cum tributum Memphitico regi imperasset, Susam omnesq; eius regionis clarissimas urbes expugnauit & diripuit. Ninum urbem, quam Mussulam uocant, cuniculis effossis occupauit, occupatam incendio absumpsit, in cinerem resolutam, agri instar uomere conscissam, lupino & faba Aegyptia consæuit. His peractis, bellum ex professo cum Indorum rege suscepit. Nam rex Indorum regionem circa Cheriā omnem depopulatus erat. In Indiam profectus, regem obuiam habuit, qui quadringentos elephantos, singulis turribus & binis armatis instructos, ex aduerso constituerat, potu industriaq; irritatos, ut horrendo stridore Persarum & Zagathiorum aures perstringerent. Insuetata belluarum species nō tantum hominibus formidolosa erat, sed equos ipsos adeo exterritos reddebat, ut nulla ui in hostem adigi possent. Vna & altera die pugna nequicq; tentata, donec ex proceribus Persarum, Saleyman facar nomine, Hyrcaniæ regulus, periculum animo uersans, ingenio magis cum bestiis quā uiribus, certandum uideret. Igitur Temyrem adit, perlua det hominem, ut camelorum aliquot millia (quorum magnā uim in castris habebat) lignis aridis oneratos, ante exercitum in hostem agere, in ipsoq; cōgressu incensis lignis, eos elephantis obijcere iubeat, fore tunc ut elephantī, quā primum ignem sentirent, sæuiendo suos rectores excuterēt, atq; in suos impetum omnem uerterent. Cessit ingenio uictoria, ac quod nec Semiramis, nec Cyrus, nec Alexander efficere potuit, ipsum Indorum regem pacem ingenti thesauro redimere coegit Temyres. Subiugatis hoc modo plurimis regionibus, deuictis regibus multis, afflictis urbibus innumeris, ex prædis manubijs & rapinis locuples, cum iam ab Oceano Hyperborico, quicquid Istrum & Nilum interiacet mareq; Mediterraneum, aut occupasset, aut terruisset, Temyres condidit apud suos Mercantam urbem, in quam familias, totoq; orbe deportatas diuitias deduxit, referat habitatoribus, ornauit spolijs, legibusq; firmavit, ut breui, in totius Orientis nobilissimum emporium succreuerit. Senio confectus, atq; laboris pertæsus, filium natu maximum regno præficit, ipse uoluptatibus & ocio indulgens. Fertur quoq; quoties à bello illi uacatio daretur, quod amorī operā daret, ac natura mortales omnes libidine superasset, quod aluerit non paucos adolescentes, qui cinopalen corā exercebant, ut ad coitū & ipse prouocaretur. Oderat in primis latrocinia, nihilq; unquā in singulis seuerius uindicauit. Ad superstitionem usq; erat religiosus. Iuramenti tenacissimus, & fidei datæ obseruantissimus erat. Quum locum ad capiendum adoriretur, primo die cādido utebatur tabernaculo, ac mox sibi locum dedi postulabat, secundo die rubro, tertio nigro in tentorio hospitatus. Candore deditiis pacem promittebat. Rubens color uerò cunctantibus omnium puberum necem minitabatur, niger autem, certū erat & urbis & omnium mortalium excidiū. Crudelitate Hannibali non impar, ea enim populum infinitum, tot linguis differentem compescuit, ut inter tot capita nulla unquam seditio exorta sit. Alexandro nec animi magnitudine, nec fortunæ successibus cessit, mente totum orbem complexus.

plexus. Nam Baiazeti congressurus, suos adhortatus est, si uictoria illi obtin-
geret, ne cunctarent eam ipsam, ipsumque sequi, nam in animo se habere ex
Asia in Europam traducere exercitum, atque ad Oceanum usque, ad ipsas Her-
culis columnas penetrare, traiecto deinde mari, Africa edomita, per Ae-
gyptum ad Samarchandam se rediturum. Tot etiam susceptis expeditioni-
bus, tot pugnis commissis, uictor semper euasit. Probauit ea consilia plur-
imum, quorum euenta fortuna quam spe pleniora. Qui gestis ipsius interfue-
re, nec de corporis habitu mentionem faciunt, quod tanto magis dolendum,
quanto pluris consentaneum est, aut corporis maiestatem facinora commen-
dasse, aut formam despicabiliorem, generosiorum indolem obtegisse. Certè
si nactus fuisset suarum rerum gestarum aliquem idoneum scriptorem, in-
ter clarissimos imperatores facile annumeraret. Potuisset etiam ex ipsius in-
teritu, qui in annum 1430. incidit, fractis iam Turcarum opibus, Aegyptijs
adhuc trepidantibus, ora Syriae omni praesidio destituta, ac aliquandiu ue-
lut praedae exposita, cum Hierosolymis, Asianum uetus Christianorum im-
perium uindicare, si occidentales principes ad eam rem animu adieciissent.

Vssan Cassani Persae incrementa, et res uariae gesta describuntur.

Caput V.

TAmerlanem mortuum in regno sequuti sunt filij eius, Sachruchus (quē
alii Scharoch nominant) maior natus, & Paiangures, qui alio quoque no-
mine Miramihlach dicitur. Sachruchus, aequitatis uir studiosus, cum finiti-
mis foedera iungebat, paucos quidem annos, at pacifice regno praefuit, fratrem
à Iosepho quodam Armenia exturbatum restituit. Eo uero mortuo Abdilatri-
phes Abubachir ei successit ex fratre nepos, prodigiosi roboris homo, cui
nec cum fratribus, nec cum finitimis ullo modo conueniebat. is tandem fra-
terno ciuilique bello, amplissimi regni opes, tanta uirtute auo quasitas dissipa-
uit, ut Iosephus Armenius Syriam inuadere ausus sit, atque expugnatam in
potestatem suam redigere. Meianpures autem qui Armeniam occupaue-
rat, & is à Thamisa, Tzokies filio, Paianguris nepote, regno exutus, Persae
cessit, donec Cassanus Longus, Assembecci nepos, Cappadocia subacta ce-
terisque, quas auus olim tenuerat, regiones obtineret. Extruso Thanisa, affini-
tatem cum Dauide Colchorum rege iungit, qui tunc Trapezuntis impera-
tor dicebatur. Huic bellum intulit Mahomethus secundus Turcarum im-
perator, quod is Cassanum cum Trapezuntio & arma & consilia coniun-
xisse audisset. Turca igitur cum in regionem Cassani, ingentibus copiis in-
ursionem fecisset, atque aliquot urbibus expugnatis, grauis immineret Ar-
menio, prudentia fortissimae uirginis, matris Cassani delinitus, copias abdu-
xit. Ea siquidem tyranno prouinciam depopulanti, magnis muneribus obui-
am profecta, & religionis & aequitatis illum admonuit, tantumque facundia
potuit impetrare, ut pace Cassano data, alio diuerteret Mahumetes, recta sci-
licet in Colchidem ducens. Vbi obsessa urbe Trapezuntina, & regem Da-
uidem atque totum imperium in potestatem recepit. Dauid Constantinopo-
lim deductus, post filiae stuprum, filiorum necem, & ipse excruciatu miserè,
crudelissime necatur. Haec cum ad Vssan Cassanum (quem Longum dixi-
mus) perlata essent, magni belli inter Turcas & Armenios causam praebue-
runt, quod non solum Cassani auspicijs confectum, sed & Christianorum

1430 obiit
Mahomet

Mahometus secundus
Turcarum Imperator

in Europa degentium consilio susceptum & attentatum est, ut postea dicemus, si prius quæ de Cassano & eius incrementis tradunt, obiter indicauero. Quàm modicis principijs, quàm luxurioso auctu, huius res successerint, incredibile dictu est. Is enim Assembecci, quem alij Scenderem dicunt, nepos, Cassani filius, eius scilicet, quem Baiazetes Armenia eiecerat. Is cum parente castra Temyris diu secutus, quo in regnum restituto, ipse apud Temyris hæredes fidei, gratitudinis, atq; uirtutis exemplis editis permultis, eorundem auxilio, defuncto parente, Armeniæ partem à principio exiguam obtinuit. at quo minor fortuna, eo maior uis, animiq; ferocia in rebus gerendis Cassano erat, modicis sæpe copijs, innumeros exercitus fudit. Tzokies autē qui Persiam regebat, hominis incrementa suspecta habēs, per legatos ipsum admonet, ambitioni tandem imponat finē, contentusq; rerum occupatarū tranquille regere, quàm aliorum uires tentare malit. Nam nisi intra suos limites in futurū se cōtineat, fore, ut publicus Persarum & Mahometi hostis ab omnibus censeatur, omniumq; in se arma conuertat. Hac legatione irritatus Armenius, parū comiter exceptos legatos prouincia excedere iubet, ac Tzokies renunciare se propediem adfuturum, atq; quæ in rem essent, oretenus expositurum. Responsum tam insolens uindicaturus Tzokies, ingentem cōparat exercitum, in Vssan Cassanum ducturus. At Lōgus etsi opibus multo inferior Persæ, animo tamen maiore, haud cunctatus est aduenientē hostem, magnis itineribus ultrō excipere, sed intrepidē illi obuiā factus, castra castris opposuit ferocienti. Persæ ferunt fuisse armatorum myriades quadraginta, Armenio uix totidem millia, cum collatis aciebus conflingerentur. Victoria tamen Armenio cessit, tanta Persarum clade, ut hoc uno prælio uel maximi imperij uires debilitari potuissent. At Tzokies auitæ uirtutis memor, bellum quod per legatos gesserat, ipse instauratum ducere & conficere uoluit maiori quàm antea apparatu. Repetit igitur hostem, ad pugnam quàm antea nihil omnino minus animatum, reperitq; priorem fortunam nihilo propitiore, sed inuito prælio, id tãto calamitosius Persis fuit, quãto & numero & æstimatione cedes fuit numerosior ponderosiorq;. Siquidē hac pugna plures cecidisse ferunt, quàm in priore expeditione milites conscriptos fuisse ac numeratos perhibent. Ipse Tzokies rex Cassani manu traiectus interijt. Venit quoque in uictoris potestatem Persæ regis filius Cariasuphis, hunc in magno apud se Cassanus honore habitū, regia appellatione dignatus est, tantisper quoad per otium, tutoris nomine res Persarum pacaret, tūc receptis regni gubernaculis, insidijs extincto rege imaginario, ipse summæ rerum manum adiecit, admirationeq; uirtutum suarum, atque formidine ingentis animi omnium sibi obuinxit animos. Potius Persarum imperio, animos sustulit ad tam insperatos successus. Syriæ atq; Aegypto imminēbat, sed à Mahumete Turcarum imperatore reuocatus aliud bellum cōtra Turcas suscipere coactus est. Cum enim audiisset Turcam, socerum Dauidem crudeliter necasse, imperiumq; Trapezuntium, quod ille ut dotale sibi uendicabat, propter nuptias occupasse, legatos Byzantium mittit cum preciosissimis muneribus, inter quæ alueus erat, tabulas habens, & tesseras gemmeas, & in his labor nihilo materia inferior. hunc reperisse eum tradunt,

dunt in thesauris Temyris, postquam Tzokiën regem deuicisset, & regno spoliasset. Summa eorum ob quæ legati missi fuerant, hæc erat. Vt Mahometes redderet Colchidis imperium, quod cum abnueret Mahometes, & postulata auerlaretur, iterum, qui missi fuerant, rogāt, bellum ne, an pacem cum suo rege mallet, qui quum bellum dixisset, confestim legati retrò abierunt. Cassanus igitur uidens bellum maximū sibi imminere, maximis coactis copijs, rectā ad Euphratē tendit, quo per mare Euxinū classe instructissima aduectū, terrestri deinde itinere Turcā peruenisse audierat. Ducebat Turcarum exercitum Mustapha, præcipuæ indolis iuuenis, Mahometis filius. Is inito prælio cum Persis conflixit, at uictus fuga uix euasit, cumq; decem millibus militum amisit & Asmirathen Bassam, Græcū hominem, olim Constantinopolitani imperatoris consanguineum. Nec multo post Mahometes ipse cum omnibus suis copijs ad id bellum est profectus, adq; ipsos Armeniæ montes iterum inter Turcas & Armenios pugnatum, ubi primo congressu, ex fortissimis Mahometi ducibus unus cum quadraginta millibus hominum ab Armenijs cæsus est. Hanc susceptam cladem Mahometes animo perturbatissimo tulit, ita ut uix hortatu suorum erectus belli aleam denuo tentaret. Inter igitur angustias montium castra locat, curruum quoque, quibus singulis binæ machinæ (quas Sclapotas uocant, inerant) nexu arctissimo, uallum à fronte hostibus obijcit, constitutis à lateribus sagittarijs, ubi ad pugnam uentum, cum Armenij temerè inueherentur, machinarum ænearum strepitu insonantium, equos exterruit adeò, ut non frenis, non alio moderamine inhiberi listi ue possent. In tanta occasione sibi non defuit Mahometes, quin hostes sua sponte turbat, equitatum inuadit, tunc foeda fuga tetraq; cede edita, Armeniorum castra diripiuntur. Finita ea clades Turcis quàm Armenijs calamitosior, desiderata sunt enim quadraginta millia Turcarum, cum uix decem milia ex alia parte cecidisse scribant. Filius Cassani Zeinale glande plumbea ictus tunc occubuit. Vt uerò res suas firmaret Cassanus, ad pontificem scribit sæpius cū hostibus se pugnassee, reportasseeq; uictoriam, ob preces Christianorum ad Deum habitas, tantoq; diuini beneficij memorem se Christianorum societatem non aspernari. Igitur pontifex Calistus tertius, ut bellum quod in Aegyptios adornarat, in Turcas conuertat, hominem hortatur. Miserunt & Veneti ad eundem regem suum legatum, qui cum eo amicitiam & foedus coniungerent. Res inchoata eum euentum habuit, ut post omnium elusam spem, tandem & Barbari foedus & affinitatem inter se inirent, & ipsi Veneti pacē à Turca mercarentur.

Syriam inuadit Turca, ab Aegyptijs ingenti clade afficitur.

Caput VI.

HOc quidem tempore Syria à Turcis, Armenijs & Aegyptijs uariè uarijs in locis regebatur. nā Cassano mortuo, maior natu eius filius, qui cæteris necatis fratribus, imperium arripuerat, magnam Syriæ partem in potestatem redegerat, quod Mahometes ægrè ferens, triginta armatorum millia, ducentas triremes, ac trecenta minora nauigia compararat, Armenium non tantum ex Syria pulsurus, uerumetiam inuasurus Alcairi Soldanum, sed dum hæc is parat, diem suum obit, duobus liberis superstitibus,

t ij qui

qui procul ambo à Byzantio aberant, dū Baiazetes Iconiū administrat, Zizimus in Lycaonia uenatione, thermis, natationib. cōmestationibusq; iuueniliter lasciuiebat. Formidās Mahometes, id quod post eius mortē accidit, ut ex ephebis excessere, diuersis locis disiunxerat, ne imperio impliciti aut publicis negotiis intenti, alter alteri ob futurū imperiū insidias strueret. Nihilominus tamē eo mortuo, factio inter fratres exorta est, dum Mahometes Vir Zizimo, Cherseolus Bellerbeius Baiazeti summā imperij adstruere nititur. Pugnatum est apud Niceā, in quo loco Zizimus uictus fugatusq; insequentem hostem ueritus, in Syriam proficiscitur. Sacrorum tum causa, Hierosolymis templum Salomonis reuisit, ac tandē Soldano Aegypti seipsum cōmendaturus, Alcairum uenit, à quo acceptus humaniter, consolatus in aduersitatibus suis, auxiliorum consiliorūq; spem habuit maximā. Aegyptius igitur anteq̃ ad manus perueniretur, legationibus discordias fratrum tentat componere, sed quia nulla pax sequebatur, Caramannū regem, cui à Mahometo Cilicia & Mesopotamia ablata fuerat, in societatem belli recipit, deinde milites et pecunias Zizimo subministrans, ad bellum contra fratrem illum instruit. Cōcursum est ad Tauri iuga, ubi Syria à Cilicia diuiditur, sed iterum fusus ac rerum desperatione adactus, socios reges & hospitē adhortatur, ut tempori cederent, seq̃ ad meliora seruarēt, ipse Rhodum aufugit, ubi aliquandiu detentus, tandem Romam deductus est. Baiazetes interim per legatos præter cætera, Christi sepulchrum cum Hierosolymis & omni sacra prouincia Christianis pollicetur, si Zizimus illi traderetur. At Leonelli Cōcordiensis antistitis faciūdia effecit, ut sub custodia Romæ asservatus & tutatus perduraret. Obijt tandē ueneno extinctus, Francorū regis cum Cæsare Borgia Valentino duce, obses datus. Cadauer Constantino-polim delatum est. Qui si Matthiæ Pannoniarum regi datus fuisset, quod petebat enixè, res Christianorū nō solū in Europa magnū adiumentū accepissent, uerumetiam in Syria res restitutæ fuissent in integrum. Mortuo Zizimo moliebatur Baiazeres bellum contra Soldanum Aegypti, quod Zizimo fauisset, instructaq; classe opulentissima à Veneto senatu petit, ut in Cyprum liceret classem appellere, quod cum Venetis suspectum esset, publicè negatum fuit. At ne illud quod non dabatur pacate, uī obtineret ille, et ipsi Veneti classem instruunt, sub Frācisco Priuolo, Cyprumq; in locis opportunis, sagittarijs Cretensibus muniunt. Itaq; Barbarus classe sua, Lyciæ, Pamphylia & Cilicię oram præteruectus, Syriam attigit. Ad Tauri iuga bi duo est dimicatum, fuitq; inter Turcas & Mamaluchos pugna dubia & acerrima eo in loco, ubi Magnus Alexander olim memorabili pugna cum Dario conflixit primò, deinde apud Adanam Carmannię ciuitatem. Erant Turcæ numero plures multò, sed itinere fessi. Mamaluchi meliores equos & arma habebant, neq; fatigati profectioe. Passi sunt Turcæ eo tempore cladem, qua nullam maiore unq̃ à quauis orbis natione acceperunt, exuti castris, in fugam coniecti, Calumbeium præfectum, & Cherseolum collegā eius captos amiserunt. Quadraginta quinq; millia Turcarum desiderata esse ea pugna tradunt nonnulli, reliquæ quoque quæ ex fuga ad naues se collegerant, fœda tempestate in portu maris, ad flumen Selphium, miserabiliter

ter deperiere, tāta quidē Baiaze ti cōsternatiōe, ut etiā ignominiosam pacē à Sultano oblatā haud aspernatus sit. In annū à Christo nato 1487. hoc quidā reſciūt, quo etiā anno Caithibæus Soldanus morit̃, Mahometo filio regnū relinquēs.

Ciui Aegyptiorum discordia Syria quatitur.

Caput VII.

SVb Aegyptiis iam Syria tota pace fruebatur, multisq; Christianorū in Damasco, alijsq; locis Phoeniciæ negociabantur, cum domestica fraude Mahometes Soldanus penē regia sede deturbatus perſſet. nam Campson quidā ducum inter Mamaluchos splendidissimus, factione fautorū suorum rex salutatus, propemodū regiā occuparat, sed tādē urbe exclusus Chairo, Gazam peruenit, cum ala equitum, fugæ comite, eamq; urbem subita uī occupare nititur. At præfectus urbis latroni obuiam factus, cum eo quod in urbe habebat, armatorum præsidio, conferta pugna uictor euasit, Campsone cum alijs decem & septem ducibus occiso. Tot illustrium uirorum cede elatus Gazæ præfectus, ambitioni q̃ fidei plus indulgens, Mahometem adit, uictoriam illi gratulaturus, ut præ se ferre uidebatur, sed re uera de occupando regno, & interimendo Soldano, consilium agitabat. Vbi uerò affectati regni in suspiciōe se uenisse, periculumq; sibi imminere intelligit, statim concessit in Arabiam, magno eius gentis exercitu conflato, ac aliarum nationum coacta ingēti manu, Chairum atq; ipsum Sultānum obsidet. La rebant per id tempus in urbe regia, ac per totum Aegyptum uiri fortes, qui cum Campsoo, olim contra Sultānum conspirauerant, inter eos præcipuus erat Lachimarus quidā, uir strenuus, ob res gestas magni nominis. Hūc sub fide accersitum, Sultānus cum præsidarijs qui in urbe & arce erant, in Diadarum scilicet præfectum Gazæ mittit, quem Lachimarus statim fundit atq; fugat. Præfectus igitur cum octingentis circiter equitibus in Syriā iterum se proripit, adiunctoq; sibi Archniare Ptolemaidis præfecto, in agrū Damascenum hostiliter irrumpit, urbem ipsam obsidet, Damascenos et eos qui in urbe erant milites, ad deditionem exhortans. Occurrit ei Caierbeus Damascenus, cum sex millibus Mamaluchis, quos in subsidium illi Mahometes Soldanus miserat, quod ubi præsentit Diadarus, suis uiribus diffidēs, soluta obsidione, Syriæ finibus excedit, ad Turcas cōfugiens. Damascenus hoste reiecto, nec ipse in fide mansit, quin uniuersa Syria cum Hierosolymis sibi adiuncta partim uī, partim uoluntate, ex professo fit Mahometis hostis, in eo uerò temperantior, quod rex dici noluit. Hoc in statu erant res Syriæ, cum Diadarus iterum Turcarum manu collectitia ac uoluntaria stipatus, in Syriam reuertitur, auxiliariorum manum habebat ad quindecim millia, quibus fretus Ptolemaidem obsidione cingit. Interim & Sultānus ipse & Lachimarus ueneno extinguunt. Auunculus Mahometis, Gilepes illi substituitur. hic statim inito regno, Tenebechum uirum in bellis exercitatissimum misit in Syriam, additis illi hominum quinq; millibus, ut obsidionē Ptolemaidis solueret. Pugnatum est uelitationibus ignobilibus multis, tandem extinctum bellum & Syria pacata, cum Tripolitana prouincia Diadaro permitteretur. Qua accepta, haud diu superstes fuit, sed ueneno mox, ut fertur, perſt. Nec Gilepes ultra biennium Soldanus fuit, sed mortuus habuit lambellatū successorē, quem Cassaron, qui adhuc Campsoo uiuēte, à Ma

t in homete

homete defecerat, statim bello prosequitur, Syriā totam subigens. Ad Cassaronis cōprimendas opes, Tomombeius à Soldano mittit, qui consociatis sibi duodecim ducibus, non prius in Syriam uenit, q̃ cum hoste occultè fœdere inito, redactisq̃ aliquot ducib. in potestātē, qui à Soldano stabant, Damus quo cōuenerant, rex creatur, atq̃ cōgregatis deinde copijs Memphim ipsam inuadunt, occupant urbem, arcem capiunt, Iambellatum Soldanum in uincula cōficiunt. Sed regni nulla fida societas, ipsum Cassaronē cū Iambellato rege, & duobus ferè millibus strenuorū Mamaluchorum, Tomombeius, capta arce enecat. quam sæuitiā duces detestati, in ipsum conspirant, uim illi intentant. Subita ea defectione consternatus Tomombeius, relicta arce, fugā meditat, attamen in urbe agnitus, interficitur. Eius igitur loco Ciaurus Soldanus efficitur. Operæ precium uidetur hic lēctōrē admonuisse, Caierbæ, Cāpfoi, Dazdari uel Diadari, Tomōbæi, Bellerbæi, dignitatis uocabula esse apud Mamaluchos, uel à præfecturis locorū, uel à dignitatib. quas in ordinib. militaribus obtinēt uiri strenui, indita, quod si memorię cōmendatur, quæ aliquanto pōst sequentē, haud diu lēctōrē dubiū retinebunt.

De Ismaelis Sophi, Persarum regis bellis.

Caput VIII.

Q Vieniū aliquādiu sub auspicijs Ciauri Syria, cū nouo iā hoc seculo, scilicet à millesimo quingētesimo anno, quum ex Perside, Armeniæ bellum, necnon Syriæ & Aegypto terror exoritur, imò etiam per totum Occidentē magni motus initū personabat. Enituit enim inter Persas Sialis, quē alij Ismaēlem dicunt, qui Sophin & Propheta appellari uolebat. Ferūt quidam ex bubulco illum prognatum, alij ex Cassani Longi sorore genitū. Is primum religione Persarum animos sibi deuinxerat. nā rubro galero operatus capite, ac amictu rubeo incedens, faciem semper apertā habebat, more Moscos populos audiebat, responsaq̃ dabat interrogantibus. Iustitia, pietate multos alliciebat, adeo ut à plebe, in modum terrestri alicuius dei ueneraretur. Iubebat is uenerari Deum immortalem, qui mundum creasset, cuius opera essent uisibilia hæc, sol, luna, & stellæ, omnisq̃ cœli & terræ ornatus. Deuouebat Mahometū, seruum emptitiū. Libros Alcorani, Mesquitas Mahometo sacratas ubiq̃ incendebat & destruebat, demum auctus uiribus, plures qui à parte Mahometi pertinacius stare uisi sunt, dissecti, et à suis obruti fuere. Auro, argento, gēmmis alijsq̃ rebus preciosissimis, clam ab amicis tam instructus reddebāt, ut nō solū ob diuitias celebratissimus euaaderet, uerum etiā cum unde illi hæc suppeditarent, nemo cōpertum haberet, amicū Dei omnes æstimarent. Colebat à suis, Propheta nominabat, rex dicebatur à Iudæis per omnē ferè Europā, tanq̃ Messias muneribus & gratulationibus salutāt. His supra centū quinquaginta millia hominū proscriptorum, exulum, egestate, alieno ære & tyrannide oppressorum manum sibi conciliauerat, sublato Persidis tyranno, imperium iniuit. Electo deinde ex seniorum atq̃ magnatum numero senatu, quadraginta uiros rebus pace & bello præfecit, omnia ad regulam iuris naturalis instituit, quo factum, ut in urbibus & castris magna tranquillitate omnia administrarentur. Domita rebus compositis, cum quadraginta millibus uirorū in Armeniam mouet, necessarij ac consanguinei sui (qui eo tempore, coniuratione facta à non nullis obtruncatus erat) necem ulturus. Armenj qui Christum colebant, præsidia

prælidia & oppida nobiliora obtinentes, tanti imperatoris accessu perterriti, obuiam procedunt aduenienti. Erant inter alios, qui ad placandum regis animum aduenerant, sacerdotes ires, doctrina & uitæ integritate insignes, qui in familiaritatem regis recepti, citius homini persuaserunt, ut sacris historijs, & prophetarum scriptis animum aduerteret, quibus breui tempore degustatis, Armenios ob religionem collaudatos, bona spe dimisit, nepotibusq; Vancassani illam regendam permisit, atq; antiqua Christianorum oratoria, metu aut ui demolita restaurari. Deinde contra Soldanum Aegypti expeditionem parat Hirmaël. Sed is cum omnem Assyriam & Mesopotamiam huic parere, atq; eius imperium suscepisse audisset, pacem ab eo petit, quam quidem accepit, his conditionibus, ut arma, tormenta ænea, atq; alia bellica instrumenta Ismaëli subministraret, quoties opus esset, aut ab eo exigeretur. Iam multis regnis potitus erat, ac per integros annos quindecim, multis uictorijs clarus Ismaël, cum ipsa Europa cogitare iam coepit, de conciliando sibi eius favore. Ipse quoq; Tauro tenus progressus, urbes & oppida sibi subijciebat, Turcis ne in Asiam minorem irrumperent, terrorem incutiens, ipseq; Mahumet cum Gorague Bassa misso, excrecentem famam compescere anniteretur. Dux belli à Persis uictus, prope Curiam ciuitatē, ac palo suffixus, deinde etiam fugatus Halis Bassa, famā hominis mirum in modū auxit, nec defuit sibi ipsi Ismaël, sed hinc inde per Asiā & Græciā nuncios mittebat, qui Turcas adhortarent, ut abiecta superstitione Mahometana, & habitū & persuasionē ipsius acciperent, alioqui se propediē adfuturū, & seruitute liberaturū se, quos iam Turcica premeret tyrannis. Mirū quantā hæc in animis hominū expectationē suscitauerint, etenim in ipsa urbe Constantinopolitana, erant qui ei optima quæq; ominabant, & loquebant de hoc Propheta. Qua re commotus Baiazetes imperio suo timens, supra ducē, ras domos igne iussit absumi cum habitatoribus qui Ismaeli fauere uidebant, publicoq; edicto sub pœna capitis uetuit, ne quis de hoc loqueretur publicè aut scriberet, ingentēq; conscripsit exercitū ipsemet Hirmaeli occursurus. At domesticis insidijs oppressus, expeditionē inire nō potuit. Siquidem Selimus filiorū eius natu minimus, bellicosissimus tamē, Capha Genuensib. exorta, atq; cōiuncta cum Tartaris amicitia & affinitate, iam imperiū Baiazeti ablaturus, accedebat. Nec postea alia cura fuit Baiazeti belli, nisi cōtra filiū sibi parare prælidia, quæ tamē habere nō potuit. Sed ui regno deturbatus, et ueneno extinctus est. Ac cum pari modo Selimus in fratres sequiret, Acomathes Ismaelis auxilia implorat, qui Amurathem Acomatis filiū cum decē millibus militū in auxiliū patri submisit, at Sinami Bassæ uirtute & Perse & Acomathes deuicti sunt. Selimus posteaq; cōsanguineos oēs, quos cōmodum habere potuit, e medio sustulisset, de ijs omnibus qui Acomathi fauerant, uindictam sumere decreuit. Quocq; id securius atq; expeditius efficere ualeret, solennes inducias cum Ladislao Vngariæ rege pactus est: ac pacem cum Venetis, quam Baiazetes eius pater constituerat, confirmauit. Sic anno à Christi natiuitate 1514. una cum ducentis hominum millibus peditibus partim, partim equitibus, itinere sexaginta dierum contra Hirmaelem regem profectus, non procul à ciuitate Arsengana Euphratem trāsiuit, ac prope Taurum inclytam regiamq; ciuitatem, in medio maioris Armeniæ sitam perue-

1514

De bellis yma
lis Sophi persarū

nit. Nec tamē unq̃ Sophis obuius illi est factus. Sed id tantum curabat, ut stramina, atq; ea quæ ad uictū pertinebāt, igne cōsumerent, quo Turcæ fame laborare cogerent. Verū cū Selimus in magnā Calderamæ planitiē inter Coin & Tauriū, ubi antiquitus Artaxata nobilis ciuitas extitit, peruenisset, Sophis rex unā cū equitatu, adeo armis equisq; pulcherrimis ornato, ut nihil supra excogitari posset, sese hostib. ostēdit: nihilominus tamē neque pedites neq; machinas æreas habebat. Sed em̃ equi phaleris, laminibus chalybæis, ut Azemiæ fiūt, elaboratis, sic exornabant, ut equites ipsi Turcis inermib. defessis, ac fame laborantibus cōparati, duces esse uiderent. Enim uero Princeps Sophis, quū sibi pararet imperiū, cū Armenis, Persis, Medis et Assyrijs suorū quatuor regnorū, quæ nūc Tauris, Sumachi, Sciras & Bagadat uocāt, primorib. populis sæpius pugnarat, ac semper egregie uictor euaserat. Quāobrē perpetua hac felicitate elatus, Turcas numero suis lōge superiores, nihili faciebat: neq; quid sibi euenire posset, si æquo Marte in præliū descēdisset, animo perpendebat. quemadmodū hi consueuerūt efficere, qui fortunam nunquam experti sunt contrariam. Et sanē semper cum militibus tumultuariē ac de improviso, ut bellandi necessitas cogebat, ex populis, quos superius paulō memorauimus, collectis sibi res fuerat. Turcæ uerō ueterani milites erant, bellis ac uictorijs perpetuo assueti, ad quancunq; necessitatem sufferendam nati, quo certam uictoriā ex quauis tentata provincia referrent. id quod ipse forsitan minimē cogitabat. Vt ut fuerit, nono Calend. Septemb. exercitum in duo amplissima cornua diuisit, quorum alterum Vstaolo summæ autoritatis duci commisit, alterum sibi ducendum seruauit, ac mox tubicinibus classicum canentibus, Cassanum Bassam Romanicæ Bellerbeium aggressus est. Præerat is sinistro Turcarum cornu, dextrum Sinamus Bassa tenebat: medium uero Selimus cum Ianizaris tuebatur, circumdatus camelis in ordinem dispositis, ac machinarum ænearū curribus ab utroq; latere & à tergo collocatis. Verū primo congressu Sophiani tanto impetu hostes inuaserunt, ut Turcæ inermes, equosq; inualidos habentes, resistere minimē potuerint. Etenim Sophiani & longioribus & breuioribus hastis uariē hostem impetentes, ensibusq; , quos Cimitarras uocant, ac optimis securibus feriētes, homines atq; equos subuertebāt. In hoc congressu Belerbeius unā cum quatuor Saniachis, ac militibus quamplurimis periere. Porro altera ex parte, quum Vstaolus inimicorum dextrum cornu inuasurus esset, Sinamus astute ipsum aperiri, atque æreas machinas quas Falconetos appellant, exonerari iussit: quæ Persis, antequam cominus pugnare possent, maximum & terrorem & damnum intulere. nihilominus tandem pugnatum est, licet ob fumum atq; ob puluerem pugna ipsa satis esset obscura. Vstaolus unā cum multis è suis occisus est. Cæteri uero Sinami equitatu circumdati ac repulsi, in cornu medij frontem, ubi Selimus cum exercitus neruis erat, impingere coacti sunt, atq; ibi demū omnes græe machine, additis etiā paruulis, quas Ianizari ferebant (Scopietos eas uocāt) globulos suos emisere, atq; indiscriminatim tā Turcis q̃ Sophianis nocuere. Quā ob causam Sophiani ipsi prius q̃ ad Ianizaros peruenire potuissēt, in fugā conuersi sunt. Hismael scopieti glande in scapulis uulneratus, uexilla

ac plurimos ac egregios charosq; milites amisit. Et nisi pulvis obscurissimus eripuisset uisum, sine dubio & ipse aut morti aut captiuitati obnoxius extitisset. Interea uero dum manus confererent, Selimus semper inter Ianizaros mansit, nullis armis præterquam trilei collario indutus. Verum fide liores Spachi et Solachi maiores quosdam clypeos circa principem erectos tenebant, ut ipsum ab immixtis sagittis tuerentur. Ex ueridicorum hominū qui huic pugne interfuerunt, relatione accepi, inter cadauera intersectorum feminas nonnullas, Persarum nimirum uxores, repertas fuisse, quæ more uirorum armatæ, maritos in quencunq; fortunæ euentum sequebātur. Eas Selimus honorificè sepeliri iussit. Porro huiuscemodi uictoriæ fama totam Armeniam adeò perterrefecit, ut ipse Sophis Tauri consistere nō audens, ulterius ad instaurandum exercitum progressus sit. Verum Selimus ut optimus dux, uictoriæ recens partē calore uisus, Taurium cū expeditiore equitum manu profectus est, atq; in ipsa urbe, quam sine pugna deditam accepit, per aliquot dies est commoratus. Mox quum Hismaelem, congregatis ex omnibus suis prouincijs militibus, Taurium aduentare audisset, principis palatium ac mercatorum plurimorum ædes pulchrioribus & preciosioribus rebus expoliavit: præterea pecunias à ciuib; exegit, ac demum inde discedens, multas artificum ac nobilium familias secum abduxit. Quūq; iam ad Euphratem longis itineribus peruenisset, maxima ac fortissima latronum Hiberorum Hismaeli subditorum turma, transuadantes Turcas à tergo populabunda inuasit, atq; ex ipsis plurimos ex itinere defessos, & ad reliquum exercitum subsequendum tardos interfecit. Postea uero quā fluiuium Selimus transisset, ab Aladulo principe maxima & molestia, & damno affectus est. Etenim is in fluminum transitu atque in montium angustijs Turcicum exercitum, præcipuè uero milites extra ordinem uagantes assidue infestauit, Selimo sæpius iurante, se huiusmodi iniurias uere nouo uindicaturum. Cæterum hæc Calderamia uictoria incredibilem auctoritatem Selimo peperit, qui itinere dierum uiginti longius quā Mahometes ipsius auus progredi ausus esset: atque in hoc peculiariter commendabatur, quod per ipsum iam omnibus manifestè patèret, Sophianas uires non usq; ad miraculum excellere, quemadmodum prius fama creditum erat. Nam ut uerū fateamur, ipsius Sophis exercitus non ex militibus ordinario stipendio cōductis constat: sed ferè omnes ad principis imperiū conuenire, ac propriā tueri patriā bene armati iubentur. Id sanè uerum est, centum Persas ob equorum atq; armorū apparatū cum quadringentis Turcis posse congregari. Verum ipsi Persarum reges cōmoditate suscipiendarum in remotas prouincias expeditionū omnino carent: quoniā neq; consuetudinē, neq; facultatem stipendiorum, tam pacis, quā belli tempore soluendorum habent, sicuti Ottomanios principes habere certū est. Persæ enim stabiles atq; idoneos ad bellandū pecuniarū prouētus non possident, quū populi ab antiquis temporib; liberi ab omnib; ferè uectigalibus sint. Vnde etiā est, ut nullos pedītū ordines perpetuō alāt, neq; multū machinarū gearū secū ducāt: quibus tamē duabus præcipuè rebus quoduis bellicū quāuis difficile negociū superat. Sed ut ad Selimū redeā, Turcicus exercitus eo anno in Trapezōtia atq;

Ama

Amasina prouincia hyemauit. Anno uerò qui proximè insecutus est, nimirum 1515. ut acceptas iniurias uindicaret, bellum contra Aladulum principem mouit. Is Cappadociæ montes illos, quem Taurum uocant, propè Euphratem incolit, ac regni sui fines terminat cum Sultano quidem Alepum uersus, cum Sophi uerò prope minorem Armeniam, cum Turca autem urbe quadā, quā Orsam nomināt, Amasie Saniacatui atq; Iconio opposita. Et ualles sanè aliquot fructiferas, uerum plures syluestres & saxosas possidet. In ijs autem Costagelus dux difficiles quosdam transitus, iter hostibus impediturus munierat. Verū labor omnis frustra insumptus est. Sinamus em̄ locorum angustias omnes penetrauit, plurimisq; illarum gentium turmis profligatis, ac præsidijs deturbatis, tandem cū Costagelo inter montes confluit, atq; eum in fugam conuertit. Sedenim Costagelus persequente Sinamo ab incolis proditus, in Selimi manus peruenit, qui eum capite puniri imperauit, atq; ipsum caput Venetias in uictoriæ signum misit.

Selimus Turca & Syriam & Aegyptum inuadit.

Caput IX.

Verumenim uero quum adeò felici rerum successu Selimus suum imperium, debellatis Persis atq; Aladulo castigato stabilisset, cum ob audaciam inde sumptam, tum ob triumphorum cupiditatem Campsoni Cīauro Alcairi Sultano bellum inferre constituit. Et Campson quidem ipse cum ingenti exercitu eodem tempore ex Aegypto in Syriam uenerat, Alepum concessurus, ut Caierbeium eiusdem urbis principem, subditum suis imperijs, sed parum amicum ac parum obsequentem, & principatu & uita priuaret: atq; ut Turcarum finibus propinquus Selimo terrorem incuteret, ac experiretur an auctoritate sua res Sophis cum ipso Turca componere ualeret. Nam potentia ac felicitas Selimi reuera iam omnibus timori erat: optimeq; Sultanus ipse considerabat, Turcis deuicto antea Caramaniæ rege, prostrato nuper Aladulo, ac Sophi grauiter depresso, nihil amplius obstare posse, quominus Syriam, quum liberet, inuaderent. Comitabantur Sultanum quatuordecim millia Mamaluchorum, ac totidem subserui armis, equis, atq; alijs egregijs ornamentis adeò excellentes, ut nihil omnino pulchrius uideri possit. Mamaluchorum pleriq; genere Circassi erant, omnesq; ex eorum numero qui Christo ualedixerunt: uerum homines robusti & in pertractandis armis ac sagittis, etiā equitando eiiculandis agiles, ingenio tamen adeò elato ac superbo, ut sese omnibus hominibus præferrent: sed præcipuè Turcas, quoniam eos antè prope Tarsum tam facile fugarant, ueluti pecora contemnebant. Interea Selimus cum exercitu Cæsaream uenerat, ex quo loco cōmode uel Euphratē transire, atq; in Persiam mouere, uel Amanum montē transire, ac Syriam inuadere poterat. rumor tamen diuulgabatur, ipsum cōtra Persas iturum. Nihilominus quandiu Cæsareæ mansit, oratores quā plurimi ac literæ à Sultano ad Selimū & cōuerso missi fuerunt. Porro Caierbeius Turcā subinde admonebat atq; inuitabat, ut in Syriā transiret, simulq; pollicebat se à domino suo ad ipsum defecturū, quēadmodum & fecit, ac deniq; certā Turcis uictoriā promittebat. Cæterum, quum iam Sultanus Amanum ciuitatē, antiquitus Apamiam dictā, inter Damas-

scum

scum atq; Alepum, peruenisset, eo nimirum animo ut Alepum statim inua-
deret, Selimus tandem Sultanum ipsum aggredi decreuit: sicq; ad dextram
conuersus, incredibili celeritate montem Amanū pertransiuit, Ianizaris atq;
Asapis ænearum machinarum currus super humeros gestantibus. Quod
quum Campson audisset, iam non Caierbeium castigare, sed seipsum à Tur-
cis tueri, ac uindictam in aliud tempus differre statuit. Vnde etiam Caierbe-
um ipsum orauit ut prope Alepum, secundum paruulum fluuium à ueteri-
bus Singa uocatum, in castra concederet. Id quod Caierbeius haud inui-
tus fecit, nō quidem ut Sultanū iuuaret, sed ut proderet. Inter hæc Selimus de
repente hostibus sese ostendēs, Mamaluchos, qui sub Sybeio Beluamo Da-
masci principe ac primi nominis duce erant, inuasit. Sed Mamaluchi eo in
congressu uiriliter agentes, Turcicos equites à Mustapha paulo ante in Bel-
lerbeium assumpto & Imbracore Bassa in pugnam deductos dissiparunt.
Erant præterea & aliæ tres Mamaluchorum classes, quarum unam Caier-
beius ducebat: qui longo ambitu hostes circumiens, impedimenta atq; ho-
mines ad bellandum minime idoneos à tergo aggredi uelle uidebatur. Alte-
ri Lābardus Gazelles ueteranus ac fortissimus dux præerat, qui etiam Sina-
mum Bassam fortiter inuasit. Tertiam, quæ ad duo miliaria remota erat, Sul-
tanus ipse per se ductabat. Sedenim quum Gazellis ac Sybeij turmæ usq; ad
Ianizaros penetrassent, & ab ijs & ab æreis machinis adeò egregie repulsi
sunt, ut non secus ac in Sophiano conflictu antea Persis acciderat, laxatis ha-
benis retrocedere coacti sint. Quamobrem Sinamus fugientes insecutus,
eos in Sultani classē impingere compulsi: qui quidem uisa suorum fuga,
& Caierbeij proditione audita, nimio dolore perculsus ex æquo inter fugien-
dum cecidit, equorum non minus suorum quàm hostium pedibus attritus,
uitam finiuit. Ad hæc Tripolis princeps ac Sybeius, qui equitandi peritia
nemini cedebat, interfecti sunt. Gazelles euasit, ac collectis in unum, qui
superfuerant, Mamaluchis, Damascū se contulit. In eo conflictu plurimi ex-
cellentes equi, nimiū cum laborem tum calorē sufferre nō ualentes, medijs cre-
puere: pugnatum est enim nono Calend. Septemb. sicuti duobus retro an-
nis eodem die & simili fortuna cum Persis pugnatū fuerat. Sultani cadauer
illæsum, quod ad uulnera attinet, inuentū est. Fuerat Sultanus ipse homo ad
modum pinguis, senioq; iam cōfectus, ut qui septuagesimum sextū annum
ageret, præterea herniosus: id quod illi etiā præcipua mortis causa fuit, quan-
do ob huiusmodi impedimentum in fuga celeriter equitare non potuerit.

Hierosolyma obtenta, Selimus Alcairum obsidet & expugnat.

Caput X.

Verum ut ad Selimum reuertamur, egregia hæc uictoria Syriæ por-
tas omnes Turcæ reserauit. Nā Alepum, Amanum, ac Damascum
profectus, summo cū gaudio tanq; populorū ē tyranni manibus liberator,
ab omnibus exceptus est. Mamaluchi uerò omnes, tam qui aufugerant, q̃
qui maritima loca tuebātur, Alcairi conuenerunt, ac Tomōbeium Alexan-
driæ præfectū (Armiralium nūc uocant) Circassum quidem genere, sed ho-
minē cū egregij corporis, tū inuicti animi dotibus, regiā dignitatē præ se fe-
rentē, Sultanum creauere. Is statim quicquid seruorū, quicquid Arabū inue-
nire potuit, simul cōtraxit, ad Rhodū misit qui machinas æneas afferret: præ-
terea

1515

Turci in
rē Egyptiæ
bella

Selimus

terea Mathareā Alcairo uicinam exacte muniuit, relicto in Iudeę Gaza Gazelle cum militum manu non contemnenda, qui hostium transitum impedirent. Verumenimvero Selimus, ubi noui Sultani bellicum apparatus audiuit, petere omnino Alcairum constituit. sicq; inter eundū Hierosolyma profectus, atq; ibidem per aliquot dies commoratus, templum inuisit, monachisq; eiusdem loci incolis eleemosynam dedit. Sinamus autem cum uiginti millibus equitum ac plurimis Ianizaris scopietarijs (ut uocant) imperatorem præcedens, prope Gazam cum Gazelle confligit, ac Mamaluchos tandem post cruentam pugnam fudit. Gazelles accepto in ceruice uulnere, præter omnium opinionem è medijs Turcarum turmis euasit. Porro Sinamus Mamaluchorum capita cum suis illis demissis barbaris secundum uiam ad palmarum truncos affigi curauit, ut à Selimo illac transituro postmodum uiderentur. Selimus uerò ea uictoria lætus, quàm plurimos utres parari iussit, quibus aqua per arenosa deserta ferri posset, atq; exercitum Alcairū uersus direxit, quo in itinere sæpius cum Alarbis, quos uocant, pugnatum est. Tandem Selimus Mathaream, ubi balsamum nascitur, ab Alcairo circiter quinq; miliarijs distantem peruenit: quem locum Tomombeius æreis machinis, fossis, & apertis & occultis, maximisq; propugnaculis, ne patēret hosti transitus, munierat, ibiq; castrametatus milites sub papilionibus esse iusserat. Cæterum quum Turcicus exercitus illuc appropinquasset, duo Mamaluchi ex Albania oriundi, meliorem fortunam quæsituri, è castris ad Turcas ipsos transfugere, Tomombeijq; consilia Sinamo conterraneo suo manifestantes, loca ostenderunt, ubi fossæ cratibus canneis coopertæ, quę precipites exciperent equos, latitabant. Ad hæc, ubi & quomodo æreæ machinæ dispositæ essent, indicarunt. Id quod procul dubio in causa fuit, ut postea Selimus uictoria potitus sit. magno enim circuitu ad sinistram arrepto itinere, præparatas insidias euitauit. Tomombeius, ubi rerum à se dispositarum ordinem prodicione reiectum uidit, spe omni iam ferè destitutus, machinas ipsas aliò traducere conatus est. Verum quum non ex ære, sed ex ferro, ut antea fieri consueuerant, cōfectæ, atq; in trabibus quibusdam multo ferro munitis, non super currus collocatæ essent, difficulter deduci poterāt: nihilominus leuiiores aliquot curribus impositas secum accipiens, contra Turcas profectus est. Nullibi unquam memoria hominum crudelius pugnatū est, quā uterq; princeps uitæ, honoris, atq; imperij omnem spem nulla alia in re q̃ in uictoria posuisset. Gazelles maxima militum multitudine stipatus, Sinamum est adortus. Magnus uerò Diadarus Mustaphæ cornu inuasit: Sultanus autem ipse in Selimi ordines inuectus est: ac prius quidem ex utraque parte machinæ æreæ globulos in hostes, maximis militum acclamationibus emisere. Mox ingens Mamaluchorum numerus Turcas circumdedit, ac circum impedimenta maximum excitauit tumultum. Verum in medio maior strages est edita, in qua etiam fortis atq; egregius eunuchus Sinamus interijt. Iamq; uictoria ad Mamaluchos inclinare uidebatur, quum Selimus Ianizaris ut suis adessent, signum dedit. Hi uero seruatō ordine progressi, quadam ueluti grandine globulorum è scopietis quos ferebant emissorum, Mamaluchos ilico terga dare coegerunt. Ergo Tomombeius, ubi pugnan-

do strenui etiam militis officio functus esset, ad Alcairi portas se contulit, ut exercitus reliquias colligeret. Idem fecit & Gazelles, sicq; ambo incolumes euasere. Diadarus autem ac Bido praefectus, incredibilis fortitudinis uir, laetibus acceptis uulneribus, capti sunt, quos Selimus non ita multo post, ad expiandos Sinami manes interfici iussit, testatus se tantum e Sinami morte doloris, quantum ex parte uictoria laetitiae accepisse. Tomombeius autem sapientes reges imitatus, qui etiam in aduersis animo semper infracto sunt, Mamaluchos hortari coepit, ut munire urbem, atq; in singulis uicis, imò in singulis domibus contra hostem persistere uellent: praeterea plus quam sex mille seruos Aethiopes manumisit, atq; ad id bellum armauit. Ad haec Alcairi ciuibus persuasit, ut se à communi omnium, crudelissimoq; hoste reuerentur: sicq; effectum est, ut summa diligentia dignioribus urbis locis munitis, uis omnibus interclusis, etiam foeminae ad hanc ultimam pugnam disponderetur. Selimus uerò huiusmodi apparatus optime norat, nimirum per eos seruos, qui ad ipsum transfugientes Sultanum deferebant: quemadmodum plerumq; fit, ut aduersa domini fortuna beneficiorum acceptorum memoriam seruis adimat. Magna igitur sollicitudine curabat, ut exercitus quam citissime fieri posset, uires recuperaret, ac praecipue ut uulnerati medicorum auxilijs iuuarentur. Tandem quum quarto post commissum praelium die Alcairum ingredi decreuisset, Ianus Bassa Ianizarorum cohorte ac nonnullis equitibus, nec non & machinis aereis secum ductis, primus urbem est ingressus, per eam portam quae Bassuela uocatur, quo in loco non ita diu pugnatum est. Selimus paulò post hunc est insecutus, ac sic demum Alcairi ciuitatis egregiae loca paulatim expugnata sunt, sed adeò difficulter, ut aspera illa atq; cruenta pugna, per duos dies ac totidem noctes, cum utriusq; partis ingenti strage perseuerauit. Tandem bona Mamaluchorum pars in magnam quandam Meschitam concesserunt: ubi quum pugnando defessi etiam fame laborare coepissent, uitam cum Turcis prius pacti sese dedidere. Verum Selimus promissis minimè stetit: nam eos omnes Alexandria misos, in carcere decollari iussit. Tomombeius cum Circassorum parte trans Nilum profectus ad instaurandum bellum milites congregare, Mamaluchosq; omnes ac multos Arabum duces ad se uocare. Gazelles autem prudentium uirorum exempla secutus, qui posteaquam quod officij sui est praestitere, cum fortuna, ne penitus frangantur, inducias agunt: ad Selimum uenit, seq; illi ut dignissimo uictori dedit, ac pollicitus est se Turcis eadem fidelitate inseruiuturum, qua Sultanis antea inseruierat. Selimus humaniter hominem excepit, atq; inter suos duces locum ei non infimum concessit. Octauo inde Calendas Februarias anni 1517. Alcairi arcem ingressus est, quae in colle haud admodum eminenti sita, deauratis pictisque aedificijs, fontibus, hortis, ac plateis miro artificio stratis pulchrior, quam muris munitior est: etenim ipsius & portae & fenestrae preciosissimis rebus, nimirum marmore, ebore atq; ebene egregiae insculptis ornantur. Neq; ita multo post Selimus prope Bulachum uicum, e nauibus pontem supra Nilum construxit, ut commodius contra Tomombeium flumen transiret. Quo perspecto, Tomombeius partem Turcici exercitus, quae trans pontem castrametata fue-

u rat,

1517

Tomombeius raptus
a Selimo uictus

rat, de improviso adortus, tumultuariū cōflictū inijt. In quo quū Ianus Bassa periclitaret, Canoliū affinis Selimi, occupato adhuc à Ianizaris, qui nondum oēs pertransierāt, ponte, Nilū cū Tartarorum manu natādo trāsgressus est, ut celerius suis adesse posset, id quod ob Nili profunditatē immēsam miraculo penē ascriptū est. Porro Tomōbeius, quum instaurata sæpius maximis uiribus pugna, in qua & ipse proprijs manibus egregia facinora edebat, impetū Ianizarorum ac Tartarorum diutius sustinere nō posset, aduersam fortunā execratus, rebus suis fuga cōsuluit. Selimus aut ubi Tomōbeium cum paucis effugisse accepit, Mustaphā unā cū Caierbeio & Gazelle, qui regionē optime norāt, ad eū insequendū misit. Vnde infelix Tomōbeius per principē quendā Maurū proditus, atq; in palude, ubi inter cannas et iuncos pectore tenuis in aqua latitabat, inuentus, ad Selimū perductus est. Selimus aut adhibitis tormētis hominē uexauit, ut quonā in loco thesauri Cāpsonis Ciauri essent, ex ipso agnosceret. Sed Tomōbeius incredibili quadā animi cōstantia, nihil unq; indicauit. Verum Selimus nō ita multo pōst, ut omnē defectionis spē populis adimeret, Tomōbeium mulæ insidentem, atq; annexum gutturi laqueū habentē, per totā urbē duci, ac demum prope portā Bassuelā tertio Idus April. suspendi iussit: omnib. crudele hoc spectaculū deplorantibus, atq; iniquā fortunā accusantibus, quæ ipsum Tomōbeium ob singularem uirtutē ad imperium uocauerat, ac mox regū omniū qui unq; miserii extissent, miseriorē effecerat. Sublatis his duobus Sultanis, unā cū ferē tota Mamaluchorum superba progenie, prouinciæ oēs etiā quæ in extrema finis Arabici parte sitæ sunt, Turcis sese dedidere. Selimus uerò post hæc Bulacū petijt, ut Nilum iucundissimē illie excrecentē uideret. Inde Alexandria profectus est. Ex quo demū loco Alcairum reuersus, Caierbeium administrādis paulò antè deuictis prouincijs præfecit, ut proditiōnis in Alepino cōflictu factæ id illi premiū foret. Sedenim Ianus Bassa, qui munus hoc honorificum sibi tradi uehemēter optabat, id ægerrimē tulit. Vnde etiā id honoris Caierbeio inuidens, curauit ut Ianizari, qui Alcairum custodiebant, statim à principis discessu in unum collecti tumultū excitarēt, quo Caierbeius ob id male audiret apud oēs. Verum scelus in autorem recidit. Nā Selimus, cognita Iani fraude, in itinere nō procul ab Alcairo capite eum puniri iussit, ut omnibus ostenderet nō esse aduersus imperatorem tumultu militari ludendum. Mox quū in Syriā uenisset, eius prouinciæ administrationē Gazelli cōcessit, Turcis iā inter se murmurantibus, quod princeps proditoribus fideret, ac Turcicorum ducum officia parui æstimaret. Tandē Selimus Cōstantinopolim peruenit, quo in loco sub Pyrrhi Bassæ magnæ fidei ac singularis prudentiæ uiri cura, Solimanū unicum filiū ut reliquerat, sic inuenit: licet antea ueritus (ut multi indicarūt) ne sibi absenti Solimanus imperium adimeret, quēadmodum ipse Baiazeti patri ademerat, quū ueste quadā ueneno intincta dono missa filij uitæ pater insidiatus esset. Neq; ita multo pōst Selimus domi agens, ulcus in renibus cōtraxit, quod canceris in morē serpens, eā corporis dispositionē, quā cōplexionem uocant, paulatim turbauit, atq; omnia bellandi consilia expulit. Pōst paulum etiā pestifera febris hominem inuasit, sicq; iā morbi tedio lib. ipsi grauis, uictorijs ac triumphis exaturatus mortem

mortē obiit, salutis nostræ anno 1520. in mense Sept. in eodē pago Ciurla-
no, ubi prius cū patre cōflicerat. Quod nō sine manifesto Dei iudicio factū
est, ut quo in loco peccatū cōmiserat, ibidē & pœnas solueret. Præfuit impe-
rio annis octo: agebatq; quum obiit, ætatis annum quadragesimum sextū.

Syriam rebellem Solimanus Turca in potestatem redigit.

Caput XI.

Solimanus unicus Selimi filius successus est patri, anno 1521. Nec parū
Christiani principes Selimi tam fortis ac fortunati hostis morte lætati
sunt, sed præ cæteris prudētissimus Papa Leo decimus tantū ex ea re conce-
pit gaudij, quantū tristitiæ paulō ante, audito Sultani interitu acceperat. Nā
eo interitu nūciato, litanias ac supplicationes publicas, in quib. homines nu-
datis pedib. incederēt, Romæ haberi piē curauerat: legatos per totā Europā
miserat, qui id efficerēt, ut Christiani in unū coeuntes, cōtra Christianorum
omniū hostē arma sumerēt. Nihilominus quod ad Solimanū attinet, omni-
bus uidebat mitē agnū rabido leoni successisse, quū Solimanus ipse iuuenis
rerū imperitus, ac natura (ut ferebat) quietissimus esset: quæ tamē falsa opi-
nio multos, atq; inter eos Gazellē præcipuē fefellit. Etenim is defuncto Seli-
mo, cui se iuramēto deuinxerat, ueluti iā liber, Syriā sibi subijcere proposuit.
Vnde et reliquias oēs Mamaluchorū excipiens, regionis simul incolas, nec
nō Alarbiū duces ad se blāditijs alliciebat: præterea sese Magno Rhodi ma-
gistro insinuauit, ut machinas æreas, quæq; ijs necessaria sunt, insuper arma
ac triremes inde acciperet. Ad hæc legatū occultē Alcairū ad Caierbeū mi-
sit, qui eū hortaret, ut de iniurijs et sanguine Circassorū effuso uindictā sume-
ret: atq; occisis Turcis, principē se cōstitueret, Sultanicūq; imperiū denuo in-
stauraret. Verū Caierbeius Gazellis ueteris inimici uerbis minimē fidē ad-
hibēs, aut fortasse maiore q̃ pro suis uirib. difficultatē in huiusmodi peragē-
do negocio futurā cōsiderans, legatū interfici iussit, ac Solimanū eius rei ad-
monuit. Solimanus Faratē Bassam cū ualido exercitu statim in Syriā misit.
Quod quū audisset Gazelles, licet iā Baruti ac Tripoli aliisq; in locis plura
Turcarū præsidia expugnasset, terrore tamē percussus, Damascū sese recepit
quò quidē & Farates lōgis itinerib. tandē peruenit. Cæterū Gazelles nihil
aliud suis rebus magis expedire arbitratus, q̃ ut fortune oia cōmitteret, quæ
aut uictoriā, aut mortē generoso duce dignā afferret, exercitū, quē cōgrega-
rat, extra urbē duxit, ac mox cū Farate cōflicxit. Sedenim in eo conflictu ipse
unā cū Mamaluchis omnib. trucidatus est. Farates uerò una hac uictoria &
Syriā recepit, & Caierbei totiusq; Aegypti fidelitatē erga Solimanū cōfir-
mauit. Belgrado & Rhodo deinde expugnatis & occupatis, Caierbeus qui
40 naues ex Alexādria rebus ad bellū necessariis onustas miserat, morit. cui
Acomates Bassa, quod ad administrationē attinet, successit. Verū is, quum
parum suo principi fidelis esset, occupare Sultanicum imperium proposuit,
sed id quidem parum consultē, quoniam in ipso pertractandæ rei huius ini-
tio à Turcis eo fidelioribus captus atq; interfectus est. Quam ob causam
Solimanus Hebraimum Bassam Alcairum misit, ut is res turbatas cōpo-
neret, qui omnia singulari prudētia subito pacauit. Mox principis, qui eum
diutius abesse sufferre non poterat, amantissimis literis reuocatus, Con-
stantinopolim rediit: ac nō ita multo pōst Bellerbeia dignitate donatus est.

u. h. Conrado

1521
Solimanus
regnat

CONRADO VVESCHER HOSPITALI SA

CRARVM AEDIVM IN BENNVILER CVRATORI

Ioannes Herold Hochstettensis S. D.

Qui hospitalitatem laudat Conrade optime, nō certē & sanctē mihi facere vident, & eā quidē uirtutem extollere, quā inter oēs alias omnis aetas, omnis persuasio, omnis Resp. bene instituta semper admirata est, atq; in summa habuit ueneratione. Quis em̄ nescit magnos illos uiros Abrahamū atq; Loth hac una suis tēporibus omniū sibi animos deuinxisse? Certē apud Hebræos, qui sanctissima & certissima religione imbuti fuerunt, id Ecclesiastis & Hesiodi in omniū ore uulgatū iactabat, Hospitio fratrem fieri. Christus ipse inhospitalibus cōminat. Paulus qui sacris praelunt, ab hospitalitate laudat. Græci olim Ioui Xenio templum cōstituerant, uno illo opere, q̄ alio quouis magis eum placari existimantes, imō in mulierculis, etiam infamis conditionis, laudari ea meruit, quādoquidem alia nulla ratione Raab Hiericūtina & Canusina illa Paula clareant. Hinc quoq; Molochi, Iani, atq; Euandri, atq; adeo totius Germaniæ olim nomen tam celebre, quod etiam Tacitus maximē probat, Conuictibus (inquiens) & hospitibus non alia gens effusius indulget: quemcunq; mortalium arcere tecto, nephas habet. Quorsum hæc? inquires. Vt ostendam Conrade optime, me haud tā stupidū esse, quin id in te amplecter temerē, quod summo iure cōmendant omnes ac in te exosculantur, hospitalitatē scilicet illam tuā, decorum liberalitatis genus, qua omnes tui ordinis uiros amplissimos, si non superas, certē facile æquas. Nec etiā uolo me ita ingratum haberi, quod prima quaq; occasione, gratiā tibi referre intermittere uelle uidear, cum liberale hospitium tuum ultrō ipse mihi sæpius exhibueris. Accipe igitur Conrade, tesseram hospitalem, Monachi scilicet Flortini, Acconensis olim Archiepiscopi, de recuperata Ptolemaida Rhythmū, quem ante annos ter centū quinquaginta scriptū Philipertus Poyssenetus, ad Phanū D. Morandi præpositus, uir integerrimus, unā cū belli sacri à Guilhelmo Tyrensi Archiepiscopo scripta historia, nobis obtulit. De metri genere nihil hic disputandum, nosti em̄ ipse circa sonū uersari rhythmū, & uno plasmate ualere, pedū aut diuisionē nō anxie requirere. Historiæ uerō ueritas (cuius etiā in lib. 2. cōtinuatæ nostræ historiæ mentio fit) quæ autoris, qui ipse rebus interfuit, experiētia nitit scripti deniq; antiquitas suā habet & peculiare cū cōmendatione maiestātē, cui si propter ingenij mei tenuitatē nihil accedet, si, quod eundē tibi dedico cōsecroq; nihil nomini tuo splendoris accrescet, mihi tamē uel hæc satisfaciēt, quod utut sit, autorē in lucē bona fide ediderim, quod te animi mei gratitudinē magis amplexurū, q̄ barbariē meā respecturū noui. Certus sum quoq; Vdalricū Schmid arcis Dorneck, atq; Vrsū illū Ruchtū præsidē Tierstein præfectos, fratres scilicet uterinos, uiros optimos, & Gregoriū Meyerū musicum excellentissimum, apud Salodurum urbem (ut antiquitate uenerandam, sic libertate & bonis institutis hodie celebratissimā) Nauliopsalten, studiū hoc in te meū maximopere probaturos, quorū quidē calculus suffragiorū multorum loco esse iure mihi debetur, ita ut æmulorum morsus nihil amplius morer. His Heroldi hospitii tui memor. Vale.

Monachi

MONACHI FLORENTINI ACCONENSIS

EPISCOPI DE RECUPERATA PTOLEMAIDE LIBER.

Cum Romanus pontifex praesidet Verona
Urbanus, memoria atq; fama bonae,
Saladinus impius absq; ratione
Occupauit Syriam fera ditione.
Urbe Tyberiae armis subiugata,
Caetera sunt moenia sibi sponte data.
Non est opus lancea, non est opus spata,
Sic ei subueniunt cum fortuna fata.
Urbe tamen Tripoli non fuit potius,
Nec quibusdam alijs secus maris littus.
Nam defendit Marchio, iussu Dei, citus
Vrbem Tyri, uelut coniugem maritus.
Expugnauit postea urbem Ascalonem,
Donec eam compulit ad deditionem.
Incolis Hierusalem dat conditionem,
Ut dent censum propriam in redemptionem.
Ad sepulchrum nocuit ire Christianis,
Sanctam & uiuificam crucem dat paganis.
Dumq; miscet improbe sacra prophanis,
Ecce nos aspiciamus, sacrum lambit canis.

Quomodo fama ueniente ad Occidentem, reges
alii sumpserunt crucem.

Fama uolans petijt fines Occidentis,
Vniuersas animas Christiana gentis,
Ad succursum properent ut omnipotentis,
Qui solus praecipere mari scit & uentis.
In primis rex Franciae atq; rex Anglorum
Crucis uenerabile signum & decorum
Suis figunt humeris. Chlauratus quorum
Succursus dum nimium seruant, domitorum
Fredericus inclutus princeps Romanorum,
Triumphator habitus, uictor praeliorum,
Habitio consilio per regnum Graecorum,
Ad strages accelerat hostium dirorum.
Cum eodem properant bellatorum flores.
Certatim accelerant uiri bellatores,
Vulgus cum proceribus, cum magnis minores.
Terra, mari resonant crucis portitores.

De exilio domini Adelardi Veronensis Episcopi
sacro sanctae Romanae Ecclesiae
Cardinalis.

Cardinalis presbyter, pontifex Verona,
Adelardus opere clarus & sermone,
Exulat tunc temporis, hac intentione,
Ut pugnare nos doceat pro ratione.
Fert summi pontificis hic legationem,
Ut arceat uiros ad transfretationem.
Sed ut eius melius capiant sermonem,
Ipse crucem suscipit currens ad agonem.
Comitantur praesulem multi boni uiri,
Srenui militia, probitate miri,
Non oportet nomina quorum hic inquiri.
Quod cum eo uenerint tamen, potest sciri,

Pontum à Venetijs nauibus fuleantes,
Et die tricesimo Tyrum applicantes.
Christianos Accaron moenia uallantes,
Vallatos accepimus, seq; uix tutantes.

Quomodo Guido rex Hierosolymitanus iuit ad
obsidionem Acconis.

Postquam enim uenit rex de captiuitate,
Non est usus postea Tyro ciuitate.
Inter eum lites sunt & Conradum motae,
Quas Pisani frustra flent pulsi ciuitate.
Cum quibus & alijs uniuersis ferè
Peregrinis uenit rex Accon obsidere.
Sed à tergo tertia die gemuere
Saladinum cis acrius imminere.

Quomodo Saladinus expugnauit regem, Friso-
nibus sustinentibus agonem.

Vos instanter dimicans pellit in turonem,
Suetis uicti Frisones sustinent agonem.
Quos stella deduxerat in simul Acconem,
Magis quae monstrauerat Iudae regionem.
Hi fuleatis fluctibus aequoris Hispani,
Ad urbem Acephalim uenerant, Melani
Vbi duces statuunt, sicut uiri sani.
De Auienis Iacobum, licet essent Dani.

Quomodo nostri mittunt pro Marchione
ut succurrat eis.

Cum nostrorum paucitas nequit ultra pati
Tot incursum hostium, nobiles legati
Tyrum missi protinus se committunt rati,
Ut succurrat Marchio Christianitati.

Quomodo cum Marchione iuimus Acconem, & de
prelio magno quod amisimus ibi.

Sine mora Marchio iubet preparari
Cuncta necessaria, naues onerari.
Et quia non potuit terra, uenit mari,
Fluctibus ut Boream uidet dominari.
Nos cum eo uenimus, gratanter recepti
Ab his qui tunc fuerant ibidem recepti,
Nostri licet undiq; forent circumsepti.
Ad pugnam tamen communiter sunt erecti.
Ergo diem statuunt certam, qua pugnarent.
Cumq; Turcos eminus de castris fugarent,
Congregati protinus hi post terga parerent,
Nostriq; uictoria, quam sperabant, carerent.
Milites Templarij Turcis restiterunt,
Et ex illis plurimi mortui fuerunt.
Nostri turpiter fugam ad castra dederunt.
Sed qui pigri fuerant, ibi remanserunt.
Inter dies funebres sit haec execrata
Maledicta dies. Haec maledicta fata,
In hac die nobis sunt quae sic aduersata,
Sed credo, quod accidit ob nostra peccata.

u iij Quando

Quando uallauimus nos fossatis, Saladinus ante diem nos inuasit.

Abito consilio, fecimus fossata,
Ab utroque littore circumoccupata.
Saladinus ualida manu roborata
Hos inuasit, antequam lux esset nata.
Sed nil ei profuit, nosque laesit parum,
Imò sibi contigit, quod fuit amarum.
Vnde tristis redijt, plenus irarum,
Sed de suo reditu nobis fuit carum.

De instrumentis paratis & uis subterraneis ad capiendam ciuitatem.

Nostri turres ligneas facere coepere.
Gattos & arietes fieri iussere.
Machinas, testudines erigi fecere.
Vias subterraneas quidam effodere.
Sed nil hæc uel alia nobis profuerunt,
Inter se diuidere dum barones quarunt
Terras, quæ tunc temporis Turci possederunt,
Nec de illis usque tunc quicquam amiserunt.

De Turcis obsidentibus nos die noctuque.

Semper nos ad foueas Turci perurgebant.
Ventus, nox nec pluuia non hos retrahebant.
Nec illi de moenibus semper dormiebant,
Imò uicem acrius pro uice reddebant.

De quinquaginta galeis intrantibus ciuitatem, & prohibentibus nobis mare.

De prima Domini post natiuitatem,
Colunt sancti Stephani quam festiuitatem,
Quinquaginta galeæ contra uoluntatem
Intrauerunt omnium, per uim ciuitatem.
Proh dolor, tunc incipit noster geminari
Labor, & miseria nobis cumulari.
Nam cum ante liberè fruermur mari,
Cum terra incipit iam mare denegari.

Quomodo Turci insultabant nobis, & cō uicia crucis inferentes.

Iferire tympana, tubasque sonare
Videres, & uocibus Turcos reboare,
Cum galeas agitant ante nos, per mare,
Heu heu diceres, Hoc permittis quare?
Milites aspiceres super muros stantes
Turcos, sanctam manibus crucem eleuantes,
Cum flagellis asperis eam uerberantes,
Et cum improperijs nobis minitantes.

Quomodo Marchio uadit Tyrum pro reparandis galeis in tanto periculo.

Abito consilio, galeam repente
Vnam Ianuensium, nocte sub silente
Est ingressus Marchio, uir robustus mente,
Tyrum ut acceleret, Aphrico pellente.
Si des mille millies marcas Marchioni,
Argenti purissimi atque ualde boni,
Vt ei tunc debeat hoc opus imponi,
Eas certe penderet non uni peponi.
Istum tamen Marchio subire laborem
Non uitauit, omnium patris ob amorem,
Ad totius populi laudem & honorem,

Et culparum illius poenam mitiorem.

De uarijs periculis & pestibus accidentibus nostris, in exercitu remanentibus.

Scias, in exercitu quod qui remanserunt,
Omnes in periculo mortis extiterunt.
Hyemem sic asperam nam passi fuerunt,
Quod uidisse similem nec antiqui ferunt.
Imbris torrens ualidus terram inundabat.
Bacchanalis Aphricus mare perturbabat,
Euulsa tentoria cuncta laniabat.

Vbi tandem tenebam cum dentibus.

Si confratres mei tunc ibidem fuissent,
Et tenere dentibus me tandem uidissent,
Horum quidam, reputo, super me risissent,
Sed eorum plurimi pro me doluissent.
Esse mallet quilibet sine aqua rasus,
Quam pati, quot passus sum, tot aduersus casus.
Non mihi tunc somnia dictabat Parnasus,
Cum à cibis uacuus ieiunat omasus.
Accessit & aliud nobis nocumentum,
Ad poenarum cumulum, & maius augmentum.
Licet portes manibus aurum uel argentum,
Ordeum non inuenis, carnem nec frumentum.
Nondum uixit aliquis, nec uiuit mortalis,
Grauiora uiderit his quæ mala malis.
Nam uini uel olei modicum uel salis
Vendebatur carius, quam uestis regalis.
Vidi decem solidos pro gallina dari,
Sed bouinas feci his carnis comparari,
In eodem pondere precioque pari,
Cum Paulus in azymis iubet epulari.
Qui minima iam uoluit carnis coquinare,
De lignis oportuit duas comparare.
Tres in ouo dederam nummos, quod lixare
Volens, ligna totidem contigit constare.
Siquando contingeret, aliquem agrotum,
Fama licet nominis gloriosi notum,
Tyrum qui secedere tunc haberet uotum,
Quod habebat, conuenit nautis dare totum.
Delicatè uiuere qui domi solebat,
Ibi fabas & siceram non fastidiebat,
Sed de pane bis cocto sepius famebat,
Carnem quoque marcidam auidius edebat.
Qui præsentis aderant, poterant uidere,
Varijs languoribus homines languere.
Sed nec equi pestibus diris caruere,
Pars eorum maxima ferè periere.
In diuersa studia nostri se scindebant.
Nam illorum plurimi foras exiebant,
Mori bello quam fame quoniam malebant,
Herbam quoque stipulam, ligna referebant.
E conuerso reliqui timentes pugnare,
Rationes uisi sunt pro se allegare,
Illis tutius esse, quam exire, stare,
Dum Conradum uelle se dicunt expectare.

De reditu Marchionis, & reconciliatione cum rege Guidone.

Præter

Praeterlapso spacio mensium duorum,
Cum immenso numero Marchio uirorum;
Nobis indigentibus apportauit forum,
Vbertatem insuper omnium bonorum.
In aduentu eius fuimus gratulati.
Nam in urbe postea Turci sunt serati.
Sunt amici, Marchio rexq; copulati.
Ad pugnandum quoq; nos sumus animati:

Quomodo castella trahuntur ad ciuitatem:

Castella uehiculis ad urbem trahuntur.
Machinarum ictibus muri colliduntur:
Ciuitatis incole mortui sternuntur,
Et de nostris simile plures patiuntur.
Heu heu, uariabilis nimis est fortuna,
Dum uidetur stabilis, hora iter in una
Permutatur leuius, quam in orbe luna,
Et relinquit hominem in feruente pruna.
Dum speramus eicem urbem dominari,
Fortuna mutabilis coepit uariari.
Igmem ecce cernimus machinis iactari
Super aedificia, cunctaq; cremari.
Lamentantur milites, plangunt seruientes.
Et suspirant pedites, praedolore flentes.
S barones laniant, barbam euellentes.
Huiusmodi cuncti clamant pectora tundentes.

De tribus maximis praelijs factis in Ascensione & Pentecoste, & sabbato post Pentecosten.

Ad hoc in sanctissimo die Pentecostes,
Nos ab omni latere circundabant hostes,
Nitentes irrumpere fouearum postes.
Nec est locus uacuuus a sagittis, quo stes:
Idem nobis fecerant in Ascensione,
Nec non post in sabbato, & tunc in agone
Pugnarunt uiriliter homines Verone,
Memores Ferrariae tali die prone.

Quomodo Turcis cum galeis intrantibus ciuitatem nostri nequiuerunt resistere.

Dum fortuna terimur nimium agresti;
Martyrum uigilia Viti & Modesti,
Turci truces nimium, & nobis infesti
Inirant urbem nauibus, unde sumus moesti.
Armis uictualibus muniti uenerunt,
Nostris quibus obuiam classibus iuerunt,
Sed eis resistere dum non potuerunt,
Vtrobique mutuo damna pertulerunt.

De duobus insulibus factis super galeis, nostras nisi
duas galeas eorum cepimus, nec postea
ausi fuerunt exire.

Summo mane, die Iulij Calendarum,
Et in quadam alia praecedente parum,
Cum immensa Turci copia galearum,
Longe foras exeunt a turre Muscarum.
Super nostros acrius facium insultum,
Iacientes in eis ignem in occultum,
Sed hoc aliquantulum nocuit, nec multum.
Verum non diutius stetit hoc insulium.

Duas enim galeas nostri sunt lucrati,
In quibus sunt plurimi Turci trucidati.
Vnde sunt reliqui tamq; perturbati,
Quod exire taliter post hoc non sunt rati.

Quando uteros rumores de imperatore audiuius, &
quomodo per Vngaria & Bulgariam intrans,
Graeciam depopulatus est.

In eodem tempore nuncij uenere
De Romano principe, uera qui dixere,
De quo quia contigit sermonem habere,
Praelibandum arbitror, quod hi retulere.
Ergo postquam inclutus princeps Romanorum
Intrauit monarchiam regis Vngarorum,
Vbertatem omnium dat rex & forum,
Donec eum duxit ad terram Bulgarorum.
Per quam passus est plurimas aduersitates,
Bulgarorum uarias ob dolositates,
Ad Graecorum donec peruenit ciuitates.
Vbi Graeci comperit regis similitates.
Eum nam deceperat Graecus imperator,
Pacti, quod promiserat, factus deprauator.
Nam sibi promiserat, quod esset tutor
Eius, & commercij fidus uenundator.
Propter hoc exercitus noster expugnator
Regis sui factus est atq; spoliator,
Et cunctarum mercium serus depredator,
Insuper & hominum serus trucidator.
Vt uacare plenius possit ultioni,
Et punitis incolis, insiet regionis
Suae Caesar prouidens expectationi,
Hyemandum indicat ibidem tyroni.

Caesaris moram nobis hic disce dolosam.

Moram importunitas temporis & mensis
Suadebat, & copia se diffundens mensis,
Quod totum fuit exercitus Acconenfis.
Quem sagitta sauciat, quem castigat ensis.
Tandem circa Domini resurrectionem,
Talem Caesar recipit compositionem,
Vt dent Graeci naues ad transfretationem.
Festinant Graeculi, complent iussione.

Quomodo Soldanus Iconij uoluit eum prodere,
sibi datis obsidibus.

Dum sancti Georgij brachium transisset
Caesar, atq; fidei obsides cepisset
A Soldano, proditus ab eo fuisset,
Ni diuina gratia eum praecessisset.
Dum enim Iconium tuti properarent,
Assistebant undiq; Turci, qui uetarent
Omnia commercia, hosq; trucidarent.
Vel eminus potius eos sagittarent.
Circumseptis taliter uiris Christianis,
Hac illac uolantibus Turcis & paganis,
Elapsis ex integro tribus septimanis,
Maior pars exercitus nil comedit panis.

Quomodo expugnaverunt Iconium.

Caesar exercitui retro prouidebat,
Sed illius filius ante praecedebat.

Quo duce Suevia incluta gaudebat,
Hic primas incolumis acies agebat.
Cuius ad insignia nostri cohortantur,
Dissipati cunei hostium fugantur.
Tunc intra Iconium omnes comitantur,
Superatis hostibus urbi dominantur.
Soldanus resistere cernens esse durum,
Cum thesauris fugit in oppidum securum,
Et cunctis commercia spondet se daturum,
Dum Augustum uideat inde recessurum.

Quomodo in Armenia mortuus est Imperator
in Salefico flumine.

AB hinc in Armeniam transit amœnam,
Vbertatum reperit quam cunctarum plenam.
Nam de fonte diuite trahit ipsa uenam,
Hæc frumentum dat & equis auenam.

Quid profuit Imperatori, quod intrauerit mare.

VIta tamen illius dolos hoc parauit,
Dum in paruo gurgite solum hunc necauit.
Dic mihi, quid profuit, quod mare uitauit,
Ab aquis Salefici dum non sibi cauit.
Dictus est Saleficius, quia factus sale,
Dicatur maleficius, quia fidus male.
Salum mare tremuit, quia sit mortale,
In salo Salefici solum dicit uale.
O, dico, fallacia cum fortuna fata,
In Romano principe nimis debacchata,
Quem non possunt sternere lancea uel spata,
Morte cita rapiunt & inopinata.
O fata sententiam nostram permutate,
In Romano pontifice secus iudicate,
Ab aquis Salefici illesum seruate,
Et hunc armis potius quam aquis necate.
Romanorum principi, imperatori
Ampliori longius cederet honori,
Rutilanti sanguine quam in aquis mori,
Suis nec principibus esset hoc terrori.
Nam ut uerum fatear, quod mihi dixere,
Qui secum tunc temporis ibidem fuere,
Vniuersi principes ita timuere,
Quod ex illis plurimi mare transiere.
Cur sublato principe, principes timetis?
Cum dominus mirabilis in suis athleticis,
Occultis iudicijs sibiq; secretis,
Hunc ad suæ gloriæ traxerit quietis.

Quomodo exercitus eius ueniens Antiochiam, ibi
per crapulam mortuus est ferè totus.

OMnes Antiochiam alij uenerunt,
Et duce Sueuiæ sibi præfecerunt.
Francorum baronibus nuncios miserunt,
Ab his consilium sibi petierunt.
Maior & præcipua pars Theutonicorum,
Non attendens regulam hic à foris morum,
Multum & repente se dum replet ciborum,
In breui deleta est de sorte uirorum.
Nam cum per inopiam essent uacui,
Postea per copiam nimis epulati,

Non est præter Physicam, si sint infirmati,
Et de huius seculi lædio sublati.

Quomodo Marchio uadit ad eos Antiochiam.

HAbito consilio, nostri Marchionem
Mittunt Antiochiam, ut ducat Acconem,
Per talem Teutonicos uiros regionem,
Ut nullam incurrere possent lesionem.
Qui sine periculo cernens se nequire,
Acconem ulterius per terram redire,
Parat cum exercitu nauibus uenire,
Sinit tamen postea Septembrem exire.

Quomodo nostri pedites occisi sunt in festo
sancti Iacobi.

Eius in absentia nobis accidere
Plurima, quæ postea multa stetero.
Nam in festo Iacobi nostri exiëre
Pedites, & hostium castra irruere.
Turci nimis prouidi, nimisq; sagaces
Vrunt tabernacula, submittentis fæces.
Nostri nimis auidi, nimisq; uoraces,
Certant cuncta rapere, ut lupi rapaces,
Neq; uident milites eos subsequentes,
Ordinatis cuneis, in hos irruentes,
Plusquam quinque milia morti dant sternentes.

Licet bene essent armati, tamen culpa sua
militum mortui sunt.

Sic erant hi pedites bene loricati,
Balistis & arcubus decenter armati,
Quod nunquam ab hostibus essent superati,
Si posset ordinibus repugnare jati.
Anhelantes pedites nostri fugiebant,
Equis uesti leuibus Turci præcedebant,
Sed qui retro uenerant, nostros prosternebant.
Sine ictu etiam plures corruerunt,
Si succursum eis milites præstitissent,
Sarracenos turpiter in fugam uertissent,
Et illi de mœnibus ita timuissent,
Quod cum rebus omnibus urbem reddidissent.

Quomodo illi de ciuitate exeunt, & cum
Hospitalarijs confugunt.

Sed ut nostros uident taliter effugari,
Non oportet querere, si possent letari.
Non enim existimant Turcos refrænari,
Donec nostra uideant castra concremari.
Ut augmentum igitur nostris darent malis,
Exeuntes ianuam partis Borealis,
Obuiant militibus primum hospitalis,
Inter quos conficitur pugna manualis.
Hospitalis milites ab equis descendunt,
Ut ursa pro filiis cum Turcis contendunt.
Turci nostrum aggerem per uim bis conscendunt.
Hos sagittis sauciant, hos igne succendunt.
Et Hospitalarij equos ascenderunt,
Et Turcos à latere maris inuasunt.
Quos ad urbis mœnia per uim reduxerunt,
Et ex his in foueis multos occiderunt.

Quomodo

Quomodo Turci palam & clam intrabant
ciuitatem.

Post hoc infortunium, alius successit.
Plena uictualibus ad portum accessit
Nauis, dumq; sepius queritur, unde sit,
Velum hoc reficiens in uillam discessit.
Vidi post hanc alias tres palam uenire,
Et galeas obuiam illis nostras ire,
Nequiuertunt eas tamen sic impedire,
Quod uetarent moenia urbis introire.
Item noctu sepius ingrediebantur,
A nostris multotiens sed capiebantur,
Et ereptis spolijs ipsi necabantur,
Ob hoc tamen alij nunquam terrebantur.

De uarijs instrumentis nostris frustra consumptis.

Praeter hac tres machinas nobis combusserunt,
Tuncq; nostri ligneum castrum deduxerunt
Ad Muscarum turrin, sed eam non leserunt,
Nimis cito quia nauem succenderunt.
Item barcam dirigunt facibus succensam,
Cum qua nauem concremant illorum immensam.
Cito Turci tamen uindictam hanc offensam.
Nam cum nostri segniter & minus attentè
Starent ad custodiam, in die sequente,
Turci turrin ligneam concremant repente,
Cum nauis, quam fecimus, ipsam deserente.
Ad hac barca, trabibus desuper uelata,
Dum ad turrin ducitur, fuit naufragata.
Instrumenta cetera, ad idem parata,
Sunt hoc modo perdita, uel igne cremata.

De aduentu Comitum Henrici Campaniae.

Cateruatus militum numerositate,
Campaniensis uenerat ea tempestate
Comes, & exercitum in necessitate,
Sumptibus innumeris roborauit late.
Attamen consilio fretus leuitatis,
Forte per audaciam iuuenis etatis,
Paucis uictualibus secum apportatis,
Summae nobis praestitit causam egestatis.

De ariete ferreo cooperto, quem Bisuntinus fieri fecit,
& de igne Graeco à quo combustus fuit.

Quid de Archipresule dicam Bisuntino?
Vir est totus deditus operi diuino,
Orat pro fidelibus corde columbino,
Sed pugnat cum perfidis astu serpentino.
Fecit hic arietem, quem de ferro textit,
Qui nostrorum animas plurimum erexit.
Nullus enim credidit, nullus intellexit,
Quod comburi ualeat, licet ignem nescit,
Terruisse creditur mentes paganorum.
Dicebatur etenim, quod stragem murorum
Et ruinam faceret, esseiq; diuorum
Digna retributio scelerum Turcorum.
Secus tamen accidit, quam aestimabatur.

Quod per negligentiam factum non negatur.
Nam ad murum positus tantum lapidatur,
Quod ferrum excutitur, ignisq; iactatur,
Ignis ille foetidus, ignis execratus,
Cum ampullis uiueis desuper stillatus,
Serpit per gracillimos subintrans meatus,
Donec intus aestuans, magnos dat hiatus.
Pereat, o utinam, ignis huius uena,
Non enim extinguitur aqua, sed arena,
Vixq; uinum acidum ardet eius frena,
Et urina stringitur eius uix habena.
Ignis hic conficitur tantum per paganos.
Ignis hic exterminat tantum Christianos,
Incantatus namq; est per illos prophanos,
Ab hoc perpetuo Christo libera nos.
Ignis ille terruit sic nostrorum mentes,
Quod ad pugnam congregari non sunt confidentes,
Verum adificia retro retrahentes
Milites quiescere malunt & seruientes.

Quomodo nos fatigati frustra expectauimus re-
ges Franciae & Angliae, nequeun-
tes uenire.

Expectare statuunt reges uniuersi,
Sed dum reges ueniunt, fluctus sunt aduersi
Sic, quod necessario retro sunt conuersi,
Alioquin dicitur, quod essent submersi.
Sed non solum regibus est obstruendum mare,
Nequiuertunt alij quoq; transfretare,
Neq; uictualia nobis apportare.
Cara nimis apud nos uendebantur carè.

De incoptione famis.

De Andegauensibus librae date trinae
Sunt à me, pro modio paruulo farinae.
Palatis nobilium carnes tunc equinae
Respondebant melius, quam quondam gallinae.

De edicto uendendorum cibarium.

Barones constituunt uno prosum ore,
Ut dentur cibaria precio minore.
Sed error nouissimus peior sit priore,
Dum non audent uendere consueti more.
Non enim tunc cibaria inueniuntur,
Per forum uenalia, sed effodiuntur
Pauimenta, domini ubi recluduntur.
Sic inops & locuples famem patiuntur.

De famelicis seruientibus, ad Turcos
fugientibus.

Milites quid facient, quid ue seruientes?
Expectasse reges se sunt hi poenitentes.
Ne per famem pereant igitur timentes,
Turmatim effugiunt ad Turcos, seruientes.

Quod nostri exeunt ad castra Saladini.

Tunc disponunt egredi ad castra Turcorum
Nostris, causa straminis & cibarium.
Sed prius deputant custodia castrorum
Cum Blesensi Comite duce Sueuorum.

Quomodo

Quomodo Turci exeunt de ciuitate à parte Pisanorum, sed nostros eos reprimunt.

Secus flumen igitur ut sunt hospitati
Scies, igne plurimum & armis parati.
A Pisanis exeunt simul congregati,
Castra defensoribus destituta rati.
Igne Græco machinas humectarunt,
Assuetis spiculis uiros sauciarunt,
Donec ducis milite eos dissiparunt,
Et plures per littora mortuos prostrarunt.
Tunc de nostris Ianuam plures intrauere,
Et ad muros alijs scalas portauere,
Qui potiri urbis mœnibus sperauere,
Nisi quia tenebræ noctis uetere.

Quomodo Saladinus pugna & dolis fatigauerit nostros, donec ad castra redeunt.

Ad nostrum exercitum, uersus Saladinum
Properantem circueunt, iuxta matutinum,
Donec castra collocant supra montis sinum.
Saladinus subdolos remeauit,
Et ad montes properans, ibi latitauit.
Nam ad prædam currere nostros æstimauit,
Quos onustos penitus perdere sperauit.
Sed ut nostros aspicit non ire prædatum,
Vniuersum dirigit ad hos equitatum.
Vertunt ultra fluuium nostri comitatum,
Et de solo reditu habent cogitatum.
Turci sunt acerrimè nostris comminati,
Dum coacti sistere sunt castrametati.
Sed in die postera procul absentati,
Nostris fiunt præuij ad postes fossati.
A quibus conficitur ibi pugna dura,
Prostratis militibus & equis per rura,
Christiani redeunt in castra secunda.
Sic deinceps ingredi non est cura.

De nepote Clarimontensis Comitissæ, & quibusdam alijs dolo captis.

Sed quia Teutonici de campo patente
Turcos effugauerant in sancto Clemente,
Exeuntes effugant, in die sequente,
Turcos quidem milites de Francorum gente.
Sed tunc in insidijs pagani latentes,
Impræuisi cursitant, Francos colligentes.
Inter timori de ditos & captos uiuentes,
Sunt triginta milites, & horum clientes.

De septem nauibus Turcorum intrantibus ciuitatem, nobis inuitis.

Dum nos de materia plasmata terrestri,
Et in arcto positi loco & syluestri,
Tribulamur malleo nimium agresti,
Quid in festo uidimus, audias, Syluestri.
Septem uictualibus naues oneratae,
Christiani populi absq; uoluntate,
Receptæ sunt propatulo in ciuitate,
Nec galeæ nostræ sunt eis aduersatae.

Quomodo tunc Teutonici uiriliter expugnarunt ciuitatem.

Tunc ibidem iuxta me si tu præsens fores,
Cum armati circueunt uillam bellatores,
Certè Teutonicorum iurasses furores
Vniuersis gentibus esse fortiores.
Nam densos missilium hymbres contempere,
Ignis atq; lapidum iactus pertulere.
Et muri fastigijs dum sperant hæcere,
Diminutis plurimis scalis corruere.
Claruit hoc prælio gens Alemannorum,
Cuius nomen metuunt phalanges Turcorum.
Nam per negligentiam non stetit eorum,
Quod sinus mœnibus potius murorum.

De muro ciuitatis per imbrem diruto, nihil nobis profuit.

Dum orationibus uirginis Mariae
Fulcimur, & meritis genitricis pia,
Audias, quod accidit nobis quadam die.
Ieiunant cum uigiliam Epiphaniae,
Nocte integra, & mane sequente,
Redeunt spectacula. Sed Austro fremente,
Crepitant tonitrua æthere candente,
Nix, hymbes cum grandine cadit uehemente,
Christus Dei filius, Deus ultionum,
Qui pro suis medio dimicat agonum
Non gestando clypeum, lanceam uel corium
Vrbis muros struit, dans ad astra sonum.

De duodecim nauibus Turcorum naufragatis in portu.

Deus quoq; pietas cuius cuncta regit,
Qui quos ab initio sibi prælegit,
Licet sinat concuti, semper tamen tegit,
Naues Turcorum mirabiliter confregit.
Nam hærebant scopulis anchoræ iactatae,
Neq; uictualia trahunt de rate.
Ventorum Ceraunijs cum naues quassatae,
Sunt in portus medio cunctæ naufragatae.
Idem olim mœnia Ierico prostrauit,
Quam Hebræus populus bonis spoliavit.
Sed Acconis muros dum ipse dissipauit,
Ad murum Christicola nullus propinquauit.
Licet nostris pluuia dei impedimenta,
Non fuit militia nostra tamen lenta.
Adaptarunt bellica membris ornamenta.
Et à longe premens equos & iumenta
Perijt, audacia militum Francorum,
Quæ quondam cacumina transcendens murorum,
Effugabat milia trecenta Turcorum,
Sicut gesta referunt Antiochenorum.
Si tantum cum machinis de muro strauissent,
Certatim ad mœnia, credo, cucurrissent
Sed uirtute Domini cum moniti essent,
Promptiores aggredieris debuissent.

Quomodo Turci ascendunt tumultum quem fecimus.

Dum in natalijs sancti Fabiani,
Pranderent ad tertiam horam Christiani,

EXCUM

Exeunt de mœnibus bis mille pagani,
Qui nuper intrauerant, facti oppidani,
Gradualem tumultum, quem nostri fecerunt,
Pulsis operarijs, statim conscenderunt,
Pauci tamen milites eos fugauerunt,
Et eos in faucibus urbis prostrauerunt.

De quodam insultu noctu facto.

Cum sit exercitio dies destinata,
Et dicatur ocio nox esse destinata,
Nocte tamē colitur Agnes qua beata,
Ad pugnam egreditur gens Deo ingrata.
Non diurno praelio fuit satiata,
Sed de nocte ueniens caterua densata,
Est cum igne spicula Græco iaculata,
Super nostros uigiles, stantes ad fossam,
A quorum tumultibus nostri perturbantur.
Et nox licet obuiet, statim congregantur,
Pagani uelociter in urbem fugantur.
Sed utrinque pluri prius sauciantur.

Quomodo Marchio frustra tentat expugnare
turrim Muscarum.

Ratione notum est satis euidenti,
Et fide cognouimus hoc experimenti,
Quantum exercitui dat impedimenti,
Turris quam in medio portus pulsant uenti.
Ut ergo hanc Marchio posset uendicare,
Fabricatus citius uerux sulcat mare.
Sed cum crebris ictibus debet hanc quassare,
Ipsam cogunt scopuli longius astare.
Ut quod nil proficeret labor hic, cognouit
Furens, stridens Marchio machinam remouit.
Cum fatorum serie fortunam deuouit,
Et suam Bee'zebub qui sic turrin fuit.

De quodam Polino qui prodebat nostros seruientes.

Martis idus septimo, nostros seruientes,
Ut herbas colligerent, foras incedentes,
A Polino proditos, longe discurrentes
Sarraceni capiunt, in dolis latentes.

De contraria fortuna ob nostra peccata, et de mor-
te prelatorum et Baronum.

Pretermisso, quotiens muris erumpentes
Atque campis nobis subito irruentes,
Turci captiuauerunt nostros seruientes,
Prosequimur alia, parum diuertentes,
Ob totius populi labem et peccatum.
Fortunam contrariam sensimus et fatum,
Que nostrum ancipitem, diuque rotatum
In profundum mergere non desistunt statum.
O nequam et infida series fatorum.
O crudelis Al'ropos, pessima sororum,
Nunquid simul rumpere uis Christianorum?
Fila, quod presidio prius prelatorum?
Ut enim hereditas nostri Saluatoris
Crucifixi, patria, domus redemptoris
Venit ad extranei manum possessoris,
Perdidit auxilij multum et honoris.

De morte Gregorij et Urbani Papæ.

Primò nam Gregorium, statim post Urbanum,
Utrumque pontificem perdidit Romanum,
Qui de Hierosolyma tyrannum prophanum
Habuerunt animum profugandi sanum.

De morte Henrici et Guillelmi regum Angliæ
et Siciliæ.

Post Henricum, inclitum regem Anglorum
Et Guillelmum perdidit regem Siculorum.
Qui suis presidij sunt Christianorum
Tutati reliquias à manibus Turcorum.

De morte Archiepiscopi Rauennatis et Episco-
pi Fauentini.

Quisquis Archipresulem nouerit Rauennatem,
Fauentini presulis atque probitatem,
Ob illorum obitum Christianitatem.

De morte Langrauij.

Sed quid dignè referam nobilis Langraui,
Corporis et animi fuit magna ui.
In Dei seruitio qui labore graui
Consumptus, in reditu periit in nauis.

De morte comitum Theobaldi et Stephani,
qui fuerunt fratres.

Aduentus laudabilis comitum duorum,
Theobaldi, Stephani, fratrum germanorum,
Gaudium infuderat mentibus Francorum,
Sed hos nimis uulnerat cita mors eorum.

De morte Episcopi Cantuariensis.

Sanctus Archipontifex Cantuariensis,
Populum consilio fouens et expensis,
Militum coetibus cateruatus densis,
Recreabat pauperes sumptibus immensis.
Quæ sic postquam uinea intentum uidit,
Tantis operarij fructibus inuidit,
Vita filium protinus illius succidit,
Clerus, plebs cum milite quare uestes scidit.

De morte Archiepiscopi Bisuntini, et Ducis
Sueuorum, imperatoris filio.

Hinc Archiepiscopus, gemma Clericorum
Bisuntinus obiit, Duxque Sueuorum,
Qui nisi contraria foret sors fatorum,
Strauisset innumeras acies Turcorum.
Nam ut fuit proprio priuatus parente,
Qui, uelut prædiximus, stipatus ingente
Turba uenit militum, factus est repente
De torrente stabilis, tepens de feruente.

De magna fame.

Sic istis baronibus in necessitatis
Destituti tempore sumus et prelati,
Alijsque pluribus, non hic nominatis,
Nobis aduersantibus cum fortuna satis.
Et in uerbo dicere ueritatis tibi
Possunt, qui tunc temporis remanserunt ibi

Quod

Quod sunt indigentiam tantam passi cibi,
 Quod nescimus similem ab antiquis scribi.
 Ploratu graui cibaria querebantur,
 Nec querentes quoniam non sic consolantur.
 Sed si quando forsitan inueniebantur,
 Cum amaris poculis fletu miscebantur.
 Idem cibus dominum & equum alebat.
 Nam cum equo dominus panem diuidebat.
 Herbas quas periculo mortis colligebat,
 Equus crudas, dominus coctas comedebat.
 In tanta penuria rerum edendarum,
 Nos in quadragesima cibus equinarum
 Recreamur carniū & camelinarum,
 Alijs rodentibus textas carublarum.
 Multi qui diuitias suas aliquando
 Fuderant, pauperibus eas erogando,
 Nihil sumunt, exules facti mendicando.
 Quare diem ultimum claudunt ieiunando.

Quod pontifices statuunt eleemosynas fieri.

Tunc sacri pontifices, sacriq; prelati,
 Principes Ecclesie sancte deputati,
 Vincula poenitentibus referant peccati,
 Qui de suis conferunt tanta paupertati.
 Ut habere ualeant hanc remissionem
 Omnes, largam faciunt erogationem.
 Sed prelati faciunt distributionem,
 Ut tanta participes sint remissionis.
 Pre cordis mundicia & confessionis,
 Erogant de proprijs omnes large bonis.
 Onus ferunt presules distributionis.

Quomodo mitigatur fames.

Et hæc eleemosyna coepit erogari,
 Iram Dei protinus sensimus placari.
 Intuemur etenim eminus in mari
 Nobis uictualia nauibus portari.

Quantum uendebantur uictualia.

Tunc farinæ modius sex minus centenis
 Vendebatur aureis, frumenti sex denis.
 Ordei; modicum dabant quadragenis,
 Reperto uix surfare aureis septenis.

De miraculo allenuate famis.

Pro prædicto præcio nequibat frumenti
 Reperiri modius, die præcedenti,
 Qui dabatur publice cuiuis offerenti
 Duos uel tres aureos, in die sequenti.
 O mira potentia summa Deitatis,
 Quam mirabiliter onus paupertatis
 Christianis abstulit, grauis egestatis,
 Tempora temporibus mutans ubertatis.

Quomodo rex Francie uenit, & expugna-
 uit ciuitatem.

Sabbato post Domini resurrectionem,
 Philippus rex Francie ueniens Acconem,
 Totam mentis operam & intentionem
 Circa uille posuit expugnationem.
 Secus turris igitur maledictæ latus

Erigit petruas, illic hospitatus,
 Aliasq; machinas, nec non apparatus,
 Quorum murus corruat ictibus quassatus.
 Dumq; muros dissipat, & implet fossata,
 Quæ profunda fuerant admodumq; lata,
 Instrumenta plurima sunt ibi cremata,
 Alijsq; uarijs modis dissipata.

De rege Angliæ diuertente Cyprum, eamq;
 subiugante.

Interim rex Angliæ inclitus Richardus,
 Qui per famam redolet ut odore nardus,
 Metuendus hostibus, sicut feris pardus,
 Cyprum tunc uenerat, licet suis tardus.
 Nam tyrannus insule, turbo pietatis,
 Tribus ibi nauibus regis naufragatis,
 Homines incluserat nauibus ligatis,
 Equis, uictualibus, armis usurpatis,
 Sed à rege reddere cuncta postulatur.
 Negat, pugnat, uincit, fugit, uinculatur.
 Digna factis ultio digne compensatur.
 Captiuator hominum modo captiuatur.
 Victis castris, urbibus Cypri subiugatis,
 Plene fauceant regi, addendaq; satis
 Cogitent calcaria mundum. Ergo datis
 Ventis, intrat pelagus, fluctibus iratis.

De quadam nauî Turcorum, onerata igne Græco & ar-
 mis, uolente intrare ciuitatem, quam ita expu-
 gnauit rex Angliæ, quod tota penitus sub-
 mersa est cū omnibus in ea cōtentis.

Dum Acconem satagit iter maturare,
 Naui magna molis contigit obuiare,
 Quam Acconem comperit rex uelle intrare,
 Et Turcis præsidia maxima portare.
 Ad hanc ergo galea cuncta congregantur.
 Sonant tube, classica tympana pulsantur.
 Exeruntur gladij, arcus sinuantur.
 Ad instar grandinis spicula uibrantur.
 At Turci de caueis, ut de castro forti
 Ictu nostros, lapidis ut tormento torti,
 Sudibus & iaculis tribuentes morti,
 Metum nostræ maximum ingerunt cohorti.
 Sed per uocem regiam sese resumentes,
 Turcos uexat acrius supereminentes,
 Iaculorum uerubus, caueis figentes.
 Nostros tamē reprimunt, igne perfundentes.
 Et dum nauis rumpitur rostris galearum,
 Ignis, sudes, iacula profuere parum.
 Nam dum illos sorbuit puteus aquarum,
 Esca fuerunt uolucrum atq; beluarum.
 Armis potentissimi periere mille,
 Quod si forte recepissent mœnia uille,
 Nunquam hos deuinceret iste rex uel ille,
 Nec currens Græcia tota cum Achille.

Quomodo rex Angliæ uenit Acconem.

Versus Acconem igitur malus incuruatur,
 Oculis nauigium æquora furatur.
 Christianus populus gaudens gratulatur,
 Et confusus ethnicus dolet, & turbatur.

De machinis Comititis Flandria regi datis.

Instrumenta protinus iubet preparari,
Sed ne uacet interim, Comititis præclari
Flandrensis petraras poscit sibi dari,
Omnes stebant obitum cuius tanquam cari.

De rege Francia murum ascendente cum
suis ex altera parte.

Ruptis propugnaculis, muros, turres strarat,
Parte sed altera qui iam explanarat
Primi muros ordinis, alios quassarat.
Rex Francorum ciuitatem scandere parat.
Milites appositis scalis ascendebant,
Se d' hos igne liquido Turci persuadebant,
Et se murum insimul omnes opponebant,
Et aliunde neminem quem tunc timebant.

Quomodo Anglicis non pugnantibus, Mare-
scalcus Francie obiit.

Am suum rex Anglie castrum expectabat,
Nec de suis interim quisquam dimicabat.
Illuc omnis Asia manus acclinabat,
Vbi sola Francia uirtus pugnabat.
Miles strenuissimus, ineluctus & fortis
Marescalcus Francie, militum cohortis
Rector ibi soluit diræ iura mortis,
Quem planxit exercitus lachrymis obortis.

Quomodo Francis cadentibus terretur rex?

Dixit ergo cedere Gallica iuuentus,
Sed hic non efficitur segnior uel lentus,
Nec est primo diruto muro rex contentus,
Ad stragem alterius ordinis contentus.

De turri maledicta casa, tonsa & quassata.

Eminebat ibidem turris Maledicta
Quondam solo nomine, nunc re maledicta,
Supertonsa machinis, subitus facta cripta,
Qua defensa olim ciuitas est, nunc uicta.
Nam quadris lapidibus undiq; sublati,
Omne iam amiserat robur firmitatis,
Columnis & postibus subitus coaptatis,
Ruiturus funditus tantum concrematis.

Quod Turci timentes ruinam turris, offerunt
ciuitatem.

Lapsus turris igitur territi timore,
Pessimo etiam dubijs rebus suggestore,
Turci pertinacis posito furore,
Ciuitatem offerunt supplicantium more.

De controuersia Christianorum & Turcorum
per Marchionem sedata.

Ablata restitui cuncta Christianis
Cum captiuis postulant reges à paganis,
Dum sit controuersia super immanis,
Hanc diremit Marchio doctus in mundanis.
Procurandam etenim hanc per Marchionem
Reges ordinauerant compositionem.
Ad tollendam igitur dubitationem,

De promissis sese dederunt cautionem.

De rebus cum ciuitate redditis.

Vrbem, supellestem, arma reddidere,
Captiuos cum nauibus, quotquot habuere
Vrbis intra moenia, quadringentos fere.
Vestes tamen retinent, quas incidere.

De his quos Saladinus nobis reddere promisit.

Saladinus insuper ad uota nostrorum
Dans electos milites centum aliorum,
Captiuorum corpora mille quingentorum,
Cum ducentis millibus, reddere aureorum,
Reddi quoq; debuit preciosa crucis
Lignum, in quo calicem passionis truci
Ebiberunt uiscera gloriosi ducti,
Suggestente principe tenebrose lucis.

De uexillis regum positis in ciuitate.

Iuramento placuit pactum confirmari,
Et uexillis regis turres speculari.
Tunc uideres pueros, senes gratulari,
De uictoria Domino laudes modulari.

Descriptio temporis quo fuit capta ciuitas.

A Natali Domini mille ducentorum
Noem minus spaciū fluxerat annorum,
Accon fere circulis obfessa duorum,
Idus quarto Iulij redditur annorum.

Quomodo reges discordantur, capta ciuitate.

Postquam reges urbis moenibus sunt potiti,
Arma, uictualia, uades sunt partiti.
Quam quod diu fouerant intendentes liti,
Simulatae foedera pacis sunt obliti.
Dum enim rex Anglie protegit Guidonem,
E contra rex Francie fouens Marchionem,
Illi suam tribuit terræ portionem,
Parat hic ad propria dum reuersionem.

Quomodo Saladinus noluit attendere pactum,
ueniente termino.

Imminebat terminus datus à paganis,
Quo ipsi sponponderant crucem Christianis,
Nec uult plebem sinere cor iniqui canis,
Induratum redimens tempus uerbis uanis.

Quomodo rex Anglie fecit interfici obsides
Turcorum.

Coram tabernaculis igitur Turcorum,
Iugulari corpora clarus rex Anglorum
Plusquam tria milia iubet captiuorum,
Pro reddenda uadium cruce relictorum.

De auro inuento in uisceribus occisorum:

In humanè carnifex coepit descuire,
Quod referre neq;phas est, tedium audire,
Ita uidi plurimos, aureos sitire,
Vt aurum in uiscera uadant exhaurire.
Nec illorum sufficit stercora lauare,
Sed iubentur corpora flammis concremari.
Tunc uideres cineres crebro uentilari,

Et ab iisdem rutilans aurum sequestrari.
Nam hæc plena plurimis dolis gens, per ora
Aureos recondemat interiora,
Quos emitens postea per inferiora,
Assumebat iterum sero uel aurora.

De corrigijs & felle ab eorum lateribus
& hepate raptis.

ET plures corrigijs arcus incuruabant,
Illorum lateribus, quos excoriabant.
Raptum fel ab hepate reliqui portabant,
Quo pleni nequitia Turci redundabant.

De gaudio innato nobis ex morte eorum, qui
crucem promiserant.

Talia conspiciens quisque gratulatur,
Quod in illos dominus sic se ulciscatur.

Qui crucem promiserant, in qua designatur
Eius mortis passio, nobis uita datur.

De prouisione Dei ciuitas nobis reddita
fuit per pactum.

DEi factum creditur hoc prouisione,
Quod urbs nobis reddita fuit passione,
Fraudati fuimus licet sponsione,
Super crucis regibus facta datione.
Nam qui cruciatibus digna patrauerunt,
Mortem, quam meruerant, isti pertulere.
At nostrorum acies salua persistere,
Protegente Domino, pro quo pugnauerunt.
Saladinus etiam fide leuiori
A suis habebitur, qui permisi mori
Hos per auaritiam, at nos creatori
Melos demus, digitum imponentes ori.

F I N I S.

IOANNI FABRI SOLLICITO, BELLFOR-

TENSI, PHILIPPO PIO EPISCOPO BASILIENSI
à sacris & cubiculo Ioan. Herold Hochstettensis S. D.

Magna profectò uis est humanitatis, Ioannes amice, nam ea plurimum allicit morum suauitate, facilitate & moderatione sua, imò rapit bonos in sui amorem, quæ quantum in te splendeat, pñ principis nostri iudicium sanctissimum testatur, qui in sacrorum & corporis cultu, tua opera, haud absq; fidei tuæ commendatione maxima, utitur, cuius quidem existimationē & de te conceptam opinionem si tantum sequi uellem, magna mihi inijceretur cura inquirendæ rationis, qua celebrarem & colerem animi tui hanc modestiam. At præter hoc, id mihi omnibus modis extorquet obseruantia & amabilitas quædam, qua immeret me, quotiescunq; hactenus nobis congressio obtigit, amplecti uisus es. Quapropter persuadeas tibi uolo, huius erga me tuæ beneuolentiæ memoriam nunquam apud me intermorituram, quod ut testatius tibi appareat, sub nominis tui auspicio has duas Epistolas publicari decreui, quarum ab Arrogonum rege Alphonso octauo, ab hinc anno 342. ad Innocentium tertium pont. max. altera ab Episcopis, pontificis Gregorij noni legatis, sexto postea anno ad ipsum Gregorium scripta fuit. Pugnae cum Hilmolino Sarracenorum rege prior, cum Albigenisibus hæreticis prælii conferti posterior testis. Hæc cum de rebus, tempore belli sacri (quod Guilielmus Hierosolymitani regni Cæcellarius Archiepiscopus Tyrensis scriptum reliquit) gestis docet, dignæ equidem mihi uisæ sunt, quæ in lucem proferrentur, ne aliqua uel temporis uel hominum iniuria aut negligentia interciderent. Ut uero te uel hoc tædio liberarem, ne perlectis epistolis, historiis euoluendis tempus insumeres, quo tantorum motuum iniuria tibi cōstarent, unius atq; alterius belli causas partim perstringam. Circa annum à nato Christo septingentesimū, Saraceni

raceni ex Aphrica, ad Hispaniæ littora applicuerāt, cum nauibus fermè trecentis, sed à Bamba rege magna ui animi reiecti sunt. nepote Bambæ dein de Roderico in regnum suffecto, scæda libido eius, Gothorum generi & in Hispania imperij finem attulit. Nam præfecti cuiusdam Iuliani, qui Tingitanam administrabat prouinciam, filiam is uitiauerat. dolor igitur domesticus patrem ad ultionem sollicitauit, quapropter clam ex Aphrica Sarracenos euocat, qui anno salutis 714. duce Muza misso, à Miramomelino eorū tūc rege, Hispaniā per angustias Herculei freti occupant. Biennij spacio totā præter Astures subigunt, regna inter se diuidunt, atq; cōstituunt, apud Cordubam, Hispalim, atq; Carthaginem nouam. Fuit deinde iis bellum cū Pelagio Castellæ rege, cum Alphonso catholico, Friola, pax autem cum Silone & Muregarto, qui quotannis ex fœdere illis uirgines pro tributo mittebat, quam ignominiam diluit Ramirus, Calagurio oppido illis ablato. Patrem sequutus Ordonius populantes compescuit, Toletum oppidum recepit. Nec Alphonfus magnus eius nominis tertius, infelicius cum ipsis pugnavit, sed ciuitates Lusitaniæ Colimbricam & Visæum illis eripuit. Garfiās deinde deuicto rege Aiola, illum cepit. Haud parē sortitus est successum contra Abderam Sarracenū Ordonius frater. prælio em̄ uictus, magnam cladem suscepit. Almazar Sarracenus quoq; circa nongentesimum à Christo annum, Legionem urbem cepit, Gallacię prouinciam atq; Compostellanum templum diripuit, sed maiori clade deinde ab Hispanis is affectus, ex uita decessit. Ferdinandus deinde primus, Castellæ, Legionis, Nauarræ rex factus, Valentiam recuperauit & Alcozer oppidum, Sarracenosq; omnes constrinxit, ut ex Aphrica Virem & Bucharim reges in subsidium euocaret, sed omnes disiecit & expulit. Corduba, Baiona & Almeria per Alphonsum septimū etiam recepta, paulatim labascere res Hispaniarū incœperunt, propter fratrem ac ciuilia bella, donec hic noster Alphonfus cognomēto Bonus, eius nominis octauus, rebus præficitur. Is statim inito regno, bellum cōtra Sarracenos mouet, sed cum his apud Halarcos congressus, temeritate & arrogantia ducis Didaci de Haro principis de Viscaia superatus est. Cladis fama ut in Aphricam peruenit, incredibili celeritate, maxīma classe comparata, Hilmolinū regem in Hispaniā Sarraceni mittunt, eā is peruagatus, Arelatum usq; & Auenionem peruenit. Tanto igitur hoste oppressus Alphonfus Roderiū Toletanum præsulem ad pontificem Innocentium Romā mittit, ad impetranda supplementa. Pontifex nihil cunctatus, undiquaq; cōquisitum militē submittebat, quem proficiscentem cruce insigniri, & ipse uitæ æternæ onerari iubet. Bellum deinde quomodo gestum sit, ex Epistola iam decerpendum. Vnum hoc addam. Ferunt hoc in prælio Alphonso crucem, quemadmodum olim Constantino, è coelo apparuisse. Cæterum nec hoc te latere uolo Ioannes amice, huius filium, deinde Ferdinandum tertium, Sarracenos Hispania eiectos, in angulum Granatę conclusisse, ac regem eorum sibi fecisse stipendiarium, quintū uerò Ferdinandum, Caroli Maximi Imp. auum maternum, bello, quod per totum sexennium continuauerat, Sarracenos omnes Hispania eiecisse, anno 1492. quam ipsi propemodū 778 occupauerant annos. Sed ad aliam Epistolam. Agebat annus iam à nato Chri

sto millesimo cētesimo supra octuagesimumquintū, cum duo ordines sacri exorti sunt, Prædicatorum, Minorumq̃, duo abrogati Humilium, ita se uocitabant, & Pauperum à Lugduno, conditore huius superstitionis Valdōne Lugdunensi: illi humilitatis nomine munia, quibus curatores sacerdotes iure funguntur, sibi arrogabant, confessiones arcanas audiebant, ac uelut ipsi expiandi ius haberent, noxas soluebant: à liberalibus artibus cū abhorrerent, concionabantur tamen, regimen animorum sibi uendicabāt. Pauperes à Lugduno (ita enim uocitabantur) neq̃ fundos sui iuris, neque certas sedes habere uolebant. errabant, mulieres idem professas secum circūducebant, nec secubare dicebantur. Lucius Pontifex Maximus utrāq̃ sectam damnauerat, tolli tamen non poterant. Recepti Prædicatores fratres, qui literis se excolerent, concionibus edocerent, ius alienū minimè usurparent. Dominicus author extitit, & doctus & sanctus uir, & acerrimus heresum insectator. Minores fratres, conditore ordinis diuo Francisco, paupertatē professi sunt. Pauperes Minores uocitari cceptos, Auspergēsis tēporū cōditor autor est, postea sanctius uisum, omnino Minores dici. Hi saniores ordines uisi, illi priores hoc remedio sublati. Dominici in tollenda Albiorū hærēsi uirtus enituit. Sederat ea pestis in Comitatu Tolosatiū, cui Albii cōtribuebātur, & finitimas polluerāt ciuitates, & Humiliū, & Pauperū Lugdunensium sectæ affingebant & ipsi præcipuam impietatem. Pōtifex noster, Episcopos sceleratorum, Ecclesiam nostram, coetum infernorum uocitabant, matrimonia damnabant, promiscuos concubitus, eosq̃ nefarios, sanctos ducebant. Hi hostes piorum iudicati. Innocentius pontifex belli aduersus eos sacri suscipiendi autor fuit, legatosq̃ circūmisit ad excitandos in nefariam sectam animos. ad eos sanandos, si resipiscere possent, missus diuus Dominicus. Neq̃ uitæ, neq̃ orationis sanctitate permoti sunt. Armis, etiam pertinacia se tutabātur, necdum indoles illa Gotthica, ferociāq̃ utiq̃ exoleuerat. Sacræ militiæ insignia, cruxq̃ in eos suscepta, & in militum stipendium, pecuniam pro pietate quisq̃ animi conferebat, illiq̃ bello Duces, Leopoldus Sextus Austriæ Dux & Simo Comes Montefortis. At Austrius Imperatoris nomine repudiato, Christi miles dici malebat, summā omnem belli, quam cum collega illi legatorum Romanorum consensus, procerumq̃, qui ex Italia, Gallia & Germania, religionis causā arma ceperant, cōmunem fecerat, Simoni iniunxit. Is Biteras primū copias duxit, præmisitq̃ autoribus Legatis Romanis in urbem, qui ederent nomina eorum qui impietatis conuicti erant, uti cæteri uel eos urbe exigerent, uel ipsi exirent. neutrum præstiterunt. Vrbs capta, cedes promiscue facta. Carcasso recepta, oppidani cum singulis uestimentis abire iussi. In castro Mineruæ expugnando ingens labor insumptus, ubi sunt inuenti quinquaginta, qui igni cremari uiui, quā pie sentire maluerē. Anno eius seculi decimo Albii, antequam uis fieret Simoni, portas aperuere. Nihil hostile tunc passi, postea defecere, nec id impune tulere, capite autores noxā luere. Vaurū et ipsum ui captum, ibi quoq̃ impij igni traditi cum in amentia perstarent. Præfectus præsidij Almericus magnæ nobilitatis uir resti suspensus, octoginta præterea minoris nobilitatis securi percussi, ne mulieribus quidem temperatum. Girarda
eius

eius oppidi princeps foemina in patentem puteum coniecta, & saxis insuper obruta. Fecede in hos saeuitum, quod & ipsi paulo ante quosdam nostrorum paruo comitatu in castra ad Simonem iter facientes, circumuentos occiderant. Careum expugnatum, de sexaginta impijs supplicium sumptum. Exin Apistagnum, Galliacum, Causatum, Fanum Marcelli, Fanum Antonij recepta. Cadurci aduenienti Simoni deditioem autore Pontifice ciuitatis fecere. non eos tantum qui capti furore haereticis erant, sed omnem Comitatum Simeo occupare conabatur, spe credo id uirtutis praemium fore, Mosacum nostros diu tenuit, captum tandem, caedesque amentium edita. Anno eius seculi tertio decimo in summum discrimen res adducta. Franci alio bello occupabantur, nec eis uacabat Tolosates persequi. Illi uero animos sustulerant. Petrus rex Tarraconensium iuuentutem domesticam armarat, ut Raymundo Comiti Tolosatium opem ferret socio, amicoque ac propinquo, cis Pyrenaeum duxit. Iam ad Mirellum super Garumnam peruenerat, protinus Flusfatium Conuenarumque Comites cum suorum quisque nobilitate affuere, quod & consanguinei, & beneficiarii Tolosatis forent, & Tolosates omnem ciuitatis pubem sub signis habuere, circiter centum millia armatorum in acie aduersus Simonem ne decima quidem parte hosti parem constituisse ferunt, & Dux & milites confessione prius ac sacra communione operati se coelesti ope munire. Pontifices Tolosatium, Agatensium, Lodouensium, Conuenarum, quos populares sedibus exegerant, in nostrorum exercitu erant cum Dominico sancto uiro. Hi non arma gerebant, non stringebant enses. Dum committitur, dum trahitur praedium, Deum opt. max. precatur, pro causa sua stet, Ducem se suis militibus praestet, Crucem quam pro militiae insigni accepissent, inuictam uelit, qui hostes uiribus, ope omni humana superiores sint, eos ne sineret etiam de his triumphare, qui omnem spem suam in numine collocassent, moueretur causa, precibus, obsecrationibus, uotis. Valuerunt lachrymae, uicit religio. fusa, fugata multitudo a paucitate, furor a religione. Comites effugere. Rex Tarraconensium cecidit. Tolosates maxime cladem sentire, nulla prope domos cladis experte. Gladio multi, flumine plures, dum omnia minus quam hostem timent, dum per medios gurgites euadere conantur, absumpti. Plus uiginti millia desiderata, caeteri armis exuti. E nobilitate nostra unus omnino interijt, cum paucis admodum, atque his neque sanguine, neque uirtute inclytis. Ut preclare uicerat Simon, ita non segniter uictoria usus bellum circumtulit, oppida circumiecta cepit, praecipue in Agenensium & Rutenorum finibus non parua, nec pauca in ditionem redegit, non quod omnia illa impij sentirent, sed ne iuuare illos possent. Hae Epistolarum argumenta, mi Ioannes, addere placuit, ut perspicuum tibi fieret, nulum laborem me recusare, si amicis inseruiendum sit. Tu quo beneuo-

lentiae affectu me amplecti coepisti, eo mihi

studere perge, ac uale.

x iij De

DE BELLO INTER HISPANOS ET SARRA

CENOS EPISTOLA.

Sancitissimo patri et domino Innocentio tertio Dei gratia summo Pontifici, Alphonsus s. eadem gratia rex Castellæ & Toleti cū manu osculo atq; pedum salutem. A sanctitate uestra non credimus excidisse propositum impugnandi gentis Sarracenæ perfidiam, uobis per nostros nuncios deuote & humiliter denunciasse, in omnibus tanquā patris & domini uestri subsidium expectantes, quod sicut à patre pio nos recognoscimus benignè & piè pariter impetrasse. Quocirca cum literis nostris nuncios, quos ad hoc exponendum idoneos reputauimus, ad partes Franciæ non distulimus destinare, addentes etiam, ut in omnibus militibus uenientibus ad bellum & omnibus seruientibus, prout decebat, expensas uictui necessarias largiremur, quibus possent cōmodè sustentari. Vnde sunt qui audita remissione peccatorum, quam uos uenientibus indulstis, uenit magna multitudo militum de Transmontanis partibus, necnon & Archiepiscopi Narbonensis & Burdegalenensis, & Episcopus Nanetē. Fuerunt, qui uenerūt usq; ad duo milia, cū suis armigeris, & usq; ad duo milia seruientiū in equis, & usq; ad quinquaginta milia seruientiū sine equis. Quibus omnibus nos oportuit in uictualibus prouidere. Venerunt etiā illustres amici nostri & consanguinei, rex Arragonensis, & rex Nauarræ cum potentatu suo, in fidei catholicæ munimen. Quibus nobiscum aliquanto tempore Toleti facientibus moram, expectabamus homines nostros, qui uenturi erant ad bellum. Et omnia necessaria (prout per nuncios promissimus) non defecimus ministrare, licet expensæ essent propter sui multitudinem nobis & regno nostro ferè importabiles & onerosæ. Non enim solum in his quæ promissimus, uerum etiam in pecunijs & in dextrarijs, quibus ferè omnes tā milites quàm seruientes pariter indigebant, nos oportuit prouidere. Sed dominus, qui multiplicat incrementa frugū iustitig, ministravit nobis abundè secundum suæ gratiæ largitatem, & dedit omnia posse perficere perfectè pariter & abunde. Congregata itaq; nostra & suorum multitudine, uiam domini coepimus proficisci, & uenientes ad turrinam quandam, quæ Malagon nuncupatur, satis munitam, ultramontani antequam nos illuc peruenerūt per unum diē, & illam cū Dei auxilio impugnantes incōtinenti ceperūt. Licet autem nos eis in omnibus necessarijs largissimè prouideremus, ipsi attendentes laborem terræ, quæ deserta erat & aliquantulum calida, uoluerūt à cepto proposito retroire, & ad propria remeare. Tandem ad magnā instantiam nostram & regis Arragonensis processerunt usq; ad Colatur-nā, quæ nō distabat à predicto castro nisi per duas leucas. Eamq; nos ex parte nostri & rex Arragonensis ex sua, & ipsi ex sua, in Dei nomine coepimus expugnare. Sarraceni autem qui intus erāt, attendentes se Dei exercitui nō posse resistere, disposuerunt uillam nobis tradere ita, quod personæ eorum saluæ descenderent, ueruntamen sine rebus. Cumq; nos illud nulla ratione uellemus

uellemus acceptare, rex Arragonensis, & Vitramontani habentes super hoc consilium, uiderunt esse munitā uillā firmis antemuralib. & profundis fossatis & excelsis turribus, & quod non posset capi, nisi suffoderentur muri, & sumerent, & quod cederet in graue damnum fratribus saluæ terræ, (quorum fuerat) et quod non posset, si necessitas incumberet, retineri. Unde apud nos institerunt firmissimè, ut uilla salua et integra, cum armis & magna copia uictualium quæ ibi erat, quibus satis indigebat exercitus, nobis traderent, & personæ Sarracenorū uacuae & inermes recedere permitterentur. Nos autem attendentes eorum in hoc firmam uoluntatem, uotis eorum annuimus ita, quod medietas omnium eorum quæ intus habebantur, cederet in partem regis Arragonensis, & alia medietas Vitramontanorum, & nec nobis nec nostris uolumus aliquid retinere. Ipsi uerò propositum repatriandi apud se retinentes, licet dominus Deus nobis exhiberet gratiam & honorem, & nos uellemus omnibus eis sufficientissimè ministrare, desiderio patriæ coacti omnes pariter, signo crucis relicto, cum Archiepiscopo Burdegalensi, & episcopo Nanetensi, licet certitudinem de bello Sarracenorum haberemus, ad propria redierunt, exceptis admodum paucis, qui remanserunt cum Archiepiscopo Narbonensi, & Theobaldo de Blezon, qui personaliter intererat cum suis & quibusdam alijs militibus de Pictauia. Et hi omnes qui remanserunt, uix erant inter milites & seruientes centum quinquaginta, de peditibus autem eorum nullus remansit. Cumq; rex Arragonensis, apud Colaturnam moram faceret, expectando quosdam milites & regem Nauarræ, qui nondum ad nos peruenerat, nos cum nostris processimus, & peruenimus ad quoddam castrum, quod licet bene munitum esset, cepimus, & alia tria castra, quorum unum dicitur Sarocomia, aliud Beneuentum, & aliud Petra bona. Item procedentes peruenimus ad Saluam terram. Ibiq; peruenit ad nos rex Arragonensis, qui de suis hominibus adduxit in exercitum nisi centum milites generosos, & rex Nauarræ, qui similiter uix fuit in exercitu de suis plusquam ducētis militibus comitatus. Et quia rex Sarracenorum in uicino erat nobis, Saluam terram nolimus expugnare, sed procedentes contra Sarracenorum multitudinē, peruenimus ad quendam montana, in quibus nō erat trāsitus, nisi in certis locis. Cumq; nos essemus ad pedem illius montis, ex parte nostri Sarraceni uenientes, ex parte alia obtinuerunt firmitatem montis, uolentes nobis trāsitum impedire. Sed milites nostri ascendentes uiriliter, quia adhuc pauci Sarraceni ad illum locum peruenerant, eos cum Dei auxilio expulerunt, & castrum quoddā munitum, quod propter transitum impediendum Sarracenorum rex construxerat, ceperunt, quod Ferrat dicit. Quo occupato, exercitus Domini securè potuit ad cacumina montis ascendere, ubi multū laborauit propter defectū aquarum & loci ariditatem. Sarraceni autem uidentes, quia transitum illum occupare non possent, alium transitum, qui erat in descensu montis, arctissimum & inuium occuparunt, talis quippe erat, quod mille homines possent descendere, omnibus hominibus qui sub cœlo sunt inuitis. Et iuxta transitum illum, ex parte altera erat totus Sarracenorum exercitus, & sua tentoria

iam fixa. Cumq̃ ibi moram facere ob defectum aquæ non possemus, nec providere propter transitus difficultatem, quidam ex nostris consuluerunt, quod iterum ad pedem montis descenderemus, & alium exercitum ad duas uel tres dietas quæreremus. Nos autem attendentes fidei periculum, & personæ nostræ dedecus, nolimus parere consilio, eligentes potius in difficultate transitus mori pro fide, quàm faciliorem transitum quaerendo, quali tercunq̃ in fidei negotio retroire. Cumq̃ iam quidem propositum firmasset, ad iudicium cuiusdam rustici, quem Deus nobis ex insperato misit, in eodem loco alium transitum satis facilem magnates nostri, qui primos ictus in bello habituri erant, inuenerunt, & in loco quodam exercitui eorū uicino, licet aridus esset & siccus, Sarracenis hunc transitum ignorantibus, tentoria posuerūt. Quod cum Sarracenorum exercitus attendisset, processit ut mansionem illam impediret. Nostri autem licet pauci essent, se uiriliter defenderunt. Nos autem, & rex Arragonensis, et rex Nauarre, armati cum militibus nostris, in loco primæ mansionis, quæ erat in summitate montis, expectauimus, donec totus exercitus Domini perueniret secure ad locum, ubi anteriores nostri castra metati sunt. Ita dante Deo factum est, quod licet uia esset inuia & aquosa, lapidosa & nemorosa, nihil de nostris amisimus. Hoc autem factum est die Sabbati, 17. Calendas mensis Augusti, circa serotinam horam. Sarraceni uerò attendentes, quod omnia tentoria nostra tute fixerimus, dispositis aciebus suis, uenerunt ante loca castrorum, & ibi quædam præludia bella in modum torneamenti cum nostris exercuerunt. Attendentes autem ipsi, quod nos illa die nollemus habere bellum, ad castra sua reuersi sunt. Sequenti autem die Dominica, summo mane uenit Sarracenus cum multitudine infinita, dispositis aciebus suis. Nos autem uolentes considerare multitudinem gentis suæ et dispositionem et statum, et qualem in omnibus se haberent, habito prudentium uirorum consilio, et in his exercitatorum, expectauimus usq̃ ad sequentem diem lunæ. Ipsi autem sic existentibus, posuimus milites nostros cum peditibus, ut extremos agminis nostri non possent in aliquo molestare, quod quidem, operante diuina gratia, sic euenit. Sequenti die, scilicet feria secunda, omnes in Dei nomine armati processimus, dispositis aciebus, cum eis pro fide catholica pugnaturi. Ipsi autem obtinuerunt promontoria quædam ualde ardua, et ad ascendendum difficilia propter nemora, quæ inter nos et ipsos, et propter alueos torrentium profundissimos, qui nobis magno erant impedimento, ipsis uerò magno expedimento. Veruntamen ille à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia sunt, mirabiliter direxit nominis sui exercitus contra inimicos suos, et anteriores nostri, necnon et medijs multas acies eorum, quæ in minoribus promontorijs erant, in uirtute crucis dominicæ prostrauerunt. Cum autem peruenissent ad extremam aciem eorum, infinitæ siquidem multitudinis, in qua rex Carthaginis erat, ibidem difficilimos conflictus militum, peditum et sagittariorum inuenerunt, quos sub maximo periculo et uix, imò iā non poterant tolerare. Nos autem attendentes bellum illud eis omnino importabile, impetu equorum processimus, ligno crucis Dominicæ præeunte, et

te, & uexillo nostro, in quo erat imago beatæ uirginis & filij sui, insignijs nostris supposita. Cūq; nos iā pro fide Christi constanter eligeremus mori, attendentes crucis Christi & imaginis suæ matris ignominiā, quas lapidibus & sagittis impetebant irruere, in arma furentes, acie eorum infinitæ multitudinis diuissimus. Et licet ipsi essent cōstantes in bello, & firmi super domino suo, dominus illorū infinitā multitudinē crucis suæ gladio trucidauit. Et sic rex Sarracenorum cum paucis in fugam conuersus fuit, sui aut̃ interim impetus nostros sustinebant, & statim post maximam stragē suorum reliqui in fugam conuersi sunt. Nos aut̃ eos insequentes usq; ad noctē, plures tamen insequendo interfecimus, q̃ in bello. Et sic bellū Dñi, à solo domino, et per solum dominū est foeliciter consummatū. Deo aut̃ honor & gloria, qui cruci suæ dedit uictoriā per Iesum Christū, dominū nostrum. Fuerunt aut̃ milites Sarraceni, ut postea uera relatione didicimus, à quibsdā domesticis regis Sarracenorum, quos postea cepimus captiuos 185. millia, peditū uerò non erat numerus. Occubuerunt aut̃ in bello centū millia armatorū & amplius, ex parte sua, secundum æstimationē Sarracenorum, quos postea cepimus. De exercitu aut̃ Domini, quod nō sine grandi gratiarū actione recensendū est, & quod incredibile est, nisi quod miraculū est, uix 25. aut 30. de toto nostro exercitu occubuerunt. O quanta lætitia, o quot gratiarum actiones, nisi de hoc dolendū sit, quod tam pauci milites in armis de tāto exercitu ad Christum peruenerunt. Vt aut̃ magnatorū multitudo creditur, cū exercitus nostrer in castris eorū, post bellum, per biduum morā fecerit, ad omnia incēdia quæ necessaria erant in coquendis cibis & pane & alijs, nō consumpserunt alia ligna, nisi de sagittis & lanceis eorū, quæ remanserunt, & uix combure re potuerūt medietatē. Cūq; Dei exercitus per longā morā factū in locis eremi, & incultis, deficeret in uictualibus & alijs, ibidē inuenerunt tā ciborū q̃ armorū, necnō & dextrariorū & iumentorū copiā, quod accipientes ad suā unusquisq; de his omnibus uoluntatē, plus ibi dimiserunt ex magna abundantia, q̃ quanti acceperūt. Tertia aut̃ die procedentes uenimus ad quædā castra eorū, scilicet Bilche, Bamos, Tolosa, quæ in continenti cepimus. Tandem peruenimus ad duas ciuitates, quorū altera dicit̃ Bracia, et altera Vbeda, quibus non erant maiores circa mare, præter Cordubam et Hyspalim. quarum alteram scilicet Braciā, destructam inuenimus. Ad alterā, scilicet Vbedam, quia situ loci et artificio fortissima erat, confugerat hominū multitudo infinita, ex omnibus uillis adiacētibus. Cū em̃ uilla illa nuncq; ab imperatore uel ab aliquo rege Hispaniæ expugnata sciretur uel subiugata, in eadē posse saluari sua corpora crediderunt. Sed hanc in breui, diuina gratia fauente cepimus, et funditus destruximus, quia non possemus tantā habere multitudinem gentiū, quæ ad illas populandas sufficere possent. Et bene perierūt ibi 60. millia Sarracenorū, quorū quosdā interfecimus, quosdam captiuos duximus ad seruitium Christianorum, et monasteriorum, quæ sunt in Marchia reparanda. Hæc igitur sanctissime uobis scribenda decreuimus, pro auxilio toti Christianitati impenso, gratias quas possumus exhibentes, et humiliter supplicantes, ut uos, quē Dominus ad summū sacerdotij gradum elegit, ei cum sacrificio laudis, pro salute populi immoletis uitulos labiorum.

OMnipotens & misericors Deus, qui superbis resistis, humilibus autem das gratiam, digna tibi laudum præconia, & deuotas gratiarum actiones refundimus, quod antiqua renouando miracula, gloriosam tribuisti uictoriam, de perfidis gentibus, populo Christiano, te suppliciter exorantes, ut quod mirabiliter incepisti, misericorditer prosequaris ad laudem & gloriam nominis tui sancti, quod super nos famulos tuos fideliter cōmoratur. Per Dominū nostrū, &c.

DE ALBIGENSIVM HAERESI EXTIN

C T A, E P I S T O L A.

GLoria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus, qui sanctā Ecclesiam bona diligunt uoluntate. Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio. Quinta feria, infra octauas Natiuitatis beatæ Mariæ uirginis sanctæ, concessit Ecclesiæ, deiectis miraculose inimicis fidei Christianæ, uictoriam gloriosam, & triumphum gloriosum, in hunc modum. Post correctionem affectuosissimā, & zelo paternæ pietatis à summo pontifice diligentissime factam regi Arragonensi, inhibitionemque districtissimam, ne inimicis sanctæ fidei pararet auxilium, consilium uel fauorem, sed ab eisdem recederet indilate, & treugas haberet firmissimas cum Comite Montefortensi, quibusdam etiam literis, quas eiusdem nunciū per falsissimam suggestionem, contra comitem Montefortem, impetrauit, de terris reddendis comitibus Flussatium, Cōuenarum, Gasconiæ & Biarnæ, post ueritatis cognitionē, cassatis à domino Papa, & tanquam nullius ualoris penitus renouatis. Idem rex correctionem patris sanctissimi non deuotione suscipiens filiali, sed contra mandatum apostolicum superbe recalcitrās, quasi cor habens durius induratum. Licet uenerabiles patres, Narboneñ. Archiepiscopus apostolicæ sedis legatus, Tolosanus episcopus sibi literas & mandatum summi Pontificis transmisissent, ipse quæ pridem conceperat, uoluit postmodum parturire. Quia in terram, quæ per uirtutem Domini, auxilio signatorum contra hæreticos & eorum defensores fuerat acquisita, intrauit cum exercitu, eamque contra mandatum sibi subiugauit, et prædictis inimicis reddere attētauit. Parte cuius iā sibi aliquantulū subiugata, cū pars multa residui ob ipsius securitatem apostatare intenderet, et se ad apostotandum pararet, cōgregatis insimul comitib. Tolosatiū, Flussatiū, Cōuenarum, exercitu magno ualde, feria tertia post Natiuitatē beatæ Mariæ, Maurelli castrū obsedit. Quo audito patrū uenerabiliū Tolosani, Nemanseñ. Baioceneñ. Lodoueneñ. Agathaneñ. Bitriceñ. Conuenarū Episcoporum, et de Claraco et Villa magna, et sancti Tyberij Abbatū, quos uenerabilis pater, Narbonensis Episcopus apostolicæ sedis legatus, per sacrū Christi negotiū fecerat congregari, qui ut de dicto negotio Christi et pace tractarent diligenter, aduenērāt in Christo unanimes et deuoti, comitatu uenerabili, comitatus scilicet Comes

Comes Montisfortis, habens secum quosdam nobiles & potentes signatos, qui nuperrime de Francia uenerāt, ipsi & Christi negotio in succursum, suamq; familiam, quæ in Christi negotio diu laborauerat, secum ad iter arripuit, ad castellum obsessum uiriliter succurrendum. Et dum die Martis, infra octauas supradictas uenisset ille Christi exercitus ad quoddam castrum, quod dicitur Sauardunū, uenerabilis Episcopus Tolosanus, cui à summo Pontifice Tolosana commissa erat reconciliatio, licet de reconciliatioe ipsius iam, quantum per suas literas innotuisset, cuius admonitionibus, licet salubribus, acquiescere postponebant, respondentes se super hoc nullatenus respondere, ad dictos regem & Tolosanos in obsidione Murelli existentes suas militum literas, significans eis, quod ipse ac episcopi memorati ueniebant, ut de pace ac concordia tractarent diligenter, & petebant sibi dari ducatum securum. In crastino autem & die Mercurij sequente, quia res sic urgebat, supradictus Christi exercitus exiit Sauardunum, festinans ad succursum Murelli celeriter aduenire. Dicti uero episcopi morari proposuerant apud quoddam castrum, quod dicitur Altaripa, quod medium inter Sauardunum & Murellum distat, ab utroque duabus leucis, ut ibi missum nuntium expectarent. Qui nuntius rediens respondit ex parte regis, quod ex quo episcopi cum exercitu ueniebant, non daret eis ducatum, ipsi alio modo ire non poterant sine manifesto periculo, propter guerram. Cum autem ipsi ac Christi exercitus Murellum accederent, ex parte ciuium Tolosanorum, Prior Hospitalis Tolosanus ad episcopum Tolosanum missus uenit, ferens eorum literas, in quibus continebatur, quod modis omnibus parati erant domini Papæ & ipsius episcopi facere uoluntatem, quod quidem eis bonum fuisset, si facta dictis uerius compensassent. Eidem uero Priori demisso ab episcopo respondit rex, quod ducatum episcopo non præberet, sed si uellet ire Tolosam ut ibi Tholosanis loqueretur, eum concederet illuc ire, & hoc derisorie fuit dictum. Ad quod episcopus, Non decet, inquit, seruum ciuitatem intrare, de qua dominus suus exul est & eiectus, nec ego, cum corpus Christi de ciuitate illa eiectum fuerat, illuc reuertar. Verum episcopi dicti cum exercitu Murellum intrauerunt die Mercurij supra memorata. Qui sollicitudine non pigra duos uiros religiosos ad regem & ciues Tholosanos destinarunt, qui à rege tale habuerunt responsum. Quod propter quatuor Ribaldos, quos episcopi secum adduxerant, petebant colloquium habere, & hoc dicit in contemptum & derisum signatorum. Tolosani uero prædictis nuntijs responderunt, quod in crastino sequenti responderent, & hac de causa eos usque in crastinum tenuerunt, in crastino autem, id est, die Iouis, quod ipsi regi Arragonū erant confederati, & nihil facerent nisi regis uoluntatem. Quod cum redeuntes mane, ipsa die Iouis nuntij reuertissent, episcopi et Abbates, discalciatis pedibus, ad regem ire proposuerunt. Et cum quendam religiosum mitterent, ad nuntiandum regi eorum aduentū, in hunc modum, patefactis ianuis. Comes Montisfortensis et cruce signati essent inermes, pro eo, quod episcopi & Abbates de pace insimul loquebant, hostes Dei superbè ac fraudulenter armati

mati uicum subintrare cum impetu attentarent, sed per Dei gratiam à suo fuerunt desiderio fraudati. Quorum superbiam comes & cruce signati uidentes, cum sine periculo magno, sine damno ulterius differre non possent, per cordis contritionem, & oris confessionē, utpote ueri cultores fidei Christianæ mundati salubriter à peccatis, armis suis se uiriliter accinxerunt, uenientesq; ad sæpe dictum Episcopum Tholosanum, qui autoritate domini Narbonensis Apostolicæ sedis legati, iure legationis hīc officio fungebatur, exeundi licentiam contra hostes fidei humiliter petierunt. Quanquam negocium in arcto constitutum, concessa necessitate quodammodo compellente, pro eo, quod ipsam domum, in qua Episcopi morabantur, ipsi hostes, erectis iam machinis alijsq; bellicis instrumentis, festinabant proteruius impugnare, balistis, carrellis, iaculis atq; lanceis emissis hostiliter. Circūquam Christi milites reuerendi, ligni Domini signaculo cum insignijs pontificalibus consignati, in nomine sanctæ Trinitatis tribus aciebus dispositis, exierunt. Hostes uerò è contrario multas habētes acies & multum magnas, sua iam muniti armis tentoria sunt egressi. Quos licet multos milites & populum multum nimis, clientes Christi, de ipsius auxilio confidentes, & licet illorū respectu paucissimi, multitudinē magnā nō uerētes, armati uirtute ex alto, uiriliter sunt egressi. Statim uirtus altissimi, per manus seruorū suorū, hostes suos confregit, et comminuit in momento. Terga autem uertentes, in fugam facti sunt, tanquam puluis ante faciem uenti, & Angelus Domini persequens eos erat. Hi turpiter fugientes, turpi fuga mortis periculum euaserunt. Alij necantes gladio æquo periculo perierunt. Quā plures uerò fuerunt in ore gladij deuorati. De illustri rege Aragonum, qui cum interfectis occubuit, plurimum est dolendus, qui princeps tam potens & nobilis, qui si uellet, posset, & deberet Ecclesiæ sanctæ utilis esse multum, nunc adiunctus Christi hostibus, inimicus Christi est, sanctam Ecclesiam improbè perturbabat. Cæterum cum uictores Christi à cæde reuertuntur, & à persecutione hostium cum uictoria gloriosa, sæpe dictus Episcopus Tolosanus, Tolosanorum stragi & miseriæ caritatiuè ac misericorditer compatiēs, corde pio eos, qui de stragis residuo adhuc infra sua tentoria morabantur, saluare cupiens, ne perirent, ut saltem tantorum flagellorum uerbere castigati, & tantum periculū euadentes, conuerterentur ad Dominum, & uiuerent, in fide catholica permansuri, missa eis per quendam religiosum cuculla, qua indutus erat, mandauit eis, quod nunc arma, deinde & suam deponerent feritatem, & inermes uenirent ad Episcopum, ut eos saluaret à morte. Qui adhuc in sua perseuerantes malitia, & se qui iā uicti erant, Christi populum uictum autumantes, nō solum patriæ sui Episcopi admonitionibus cōtempserunt, uerū etiā ablata cuculla, ipsum nunciū lanceis uulnerauerūt. per quos Christi militiā recursū faciēs, circa sua diffugiētes tētoria interemit. Certus hostiū intersectorū numerus, tā militū q̃ aliorū, prę multitudine nullatenus sciri potest. De militib. aut Christi unus solus tāto interēptus est conflictu, & paucissimi seruiētes. Oīs ergo populus Christianus, de Christianorū uictoria, mēte pia & toto cordis affectu gratias agat Christo deo, qui per paucos

fideles

fideles infidelium innumerabilem multitudinem superauit, & Ecclesiam suam sanctam de suis concessit hostibus foeliciter triumphare, ipsi honor et gloria in secula seculorum. amen. Nos Tholensis, et Neumascensis, Vricensis, Lodonensis, Bitricensis, & Conuenarum Episcopi, & de Clanco uilla magna, & sancti Tyberij Abbates, qui mandato & præcepto uenerabilis & dilecti patris Narbonensis Archiepiscopi Apostolicę sedis legati ueneramus, & de pace & concordia tractare cum summa diligentia, maximoq; studio nitebamur, præscripta omnia sic uidimus, & audiimus esse uerissima, uerbo Domini perhibemus, consignantes ea nostrorum munimine sigillorū, utpote reseruari digna in memoriam sempiternam. Considerantes igitur tantum miraculum non hominis potestate, sed diuina ultionis sententiā factum esse, uniuersitatem fidelium attentius exhortamur, quatenus fidem, per quam sancti uicerunt regna, mente firmissima teneatis, uerbo firmissimo profiteamini, opere firmissimo compleatis. Timeatis regem regum, per quem quales uoluerit, & quantum permiserit, reges regnant. Caterum cū nōdum intelligimus, quod adhuc Tholosensib. alijsq; infidelibus tāta uexatio præbeat intellectum, quia peccatis suis exigentibus, oculi eorum ne uideant, obscurentur, licet humiliauerit eos, qui est ante secula, iugo domini respiciunt subiugare, quocirca cum dominus Papa contra ipsos fideles quosque populos per indulgentias innouatas iubeat exhortari, fidelitatem uestram in Domino monemus, & rogamus, quatenus ad residuum tantę militiæ destruendum, munita signo crucis in pectore, contra crucis inimicos durissimos ueniat, ut per laborem meritorum & auxilium nostrum, destructis aduersitatibus & erroribus uniuersis, sponsa Christi, Christo secura deseruiat libertate. Nouit enim uniuersitas uestra, sicut nos credimus, & si ne omni ambiguitate noscere debet, quod summus Pontifex ad extirpandam hæreticam prauitatem, laborem huius uitę & protractum negocij fidei iniunxit, & modò per innouatam indulgentiam iniunget uniuersis Christi fidelibus, in remissionem omnium peccatorum suorum. Eia ergo accingite uos milites Christi, ad uindicandum Christi iniuriā, securi pro certo, quod iam incipit cauda poni in sacrificium, & finis toto negotio Iesu Christi, uobis succurrentibus, appropinquat. Datum millesimo, in crastino uictorię gloriolę, scilicet sexta feria post octauas Natiuitatis beatę Marię uirginis, Anno Domini millesimo ducentesimo decimotertio, mense Septembri.

